

Aretini

946.9

"15"

Sou g

118
1

APHORISMI ^{946. 9° 15°}
INQUISITORVM ^{Sou 9}
IN QVATVOR LIBROS
DISTRIBVTI,

Cum vera historia de origine Sanctæ Inquisitionis Lusitanæ, & quæstione de testibus singularibus in causis Fidei:

Magnæ Matri VIRGINI Sanctissimæ
de Rosario dicati.

Authore P. FR. ANTONIO DE SOUSA Vlyssiponensi,
Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Magistro,
Regis & supremi Sanctæ Inquisitionis
Tribunalis Consiliario.

TURNONI,
Sumptibus LAURENTII DVRAND.

M. DC. XXXIII.
CVM APPROBATIONIBVS.

A. 74845

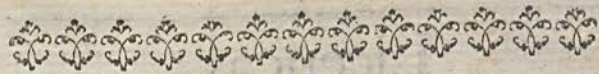
AD VIRGINEM
DEIGENITRICEM
DE ROSARIO, OPERIS
DEDICATIO.

N omnibus scriptis, ac libris meis,
Virgo sanctissima, te de tuo auxi-
lio confisus inuocaui, nec quidem
frustrà, utpote illud voti compos
semper expertus. Presens ergo tractatus, quem
tibi grato animo humiliter offerre ac dicare au-
deo, non minùs tuo indiget fauore. Quis enim
occultam veritatem sine te, quæ primæ verita-
tis, id est, Christi Iesu filij tui, ac dominatoris
nostri, Mater es, aperire vel manifestare va-
lebit? Item ut quid valeant probationes ad-
uersus inimicorum tuorum malitiam, hac præ-
sertim tempestate, ab eis tantoperè impugnata

palam fiat, rationesque quibus ille fulciuntur,
criminum cognitio, ac modus procedendi, ostendi
possit, sacratissimi Rosarij tui flores vniri oportet,
ex quibus fructus proueniet necessarius; quo
Et Filio tuo sanctissimo debitum prestetur obsequium,
& debita tibi exhibeatur veneratio. Non ergo mihi,
Domina sanctissima, tuum desit aduersus hereticos auxilium: tu enim, sicut
sancta carit Ecclesia, cunctas hereses sola interimisti.

AD

Ad Lectorem.

HOs breues Aphorismos collectos ex
varijs & accuratis disputationibus
circa materias ad Inquisitoris officium
spectantes, quas vita comite, ac iuuante
Deo in lucem daturas spero, offero bene-
uolo Lectori. Cum illis certam resolutio-
nem de origine nostræ Inquisitionis Lusitanae,
& vnicam questionem de retribus
singularibus in causis Fidei. Multa pro-
pono nondum à Doctoribus in disputa-
tione adducta; quæ tamen tum in iure,
tum in communibus opinionibus fun-
dantur. Breuitatem affecto; propterea
paucissimos in confirmandis Aphorismis
refero Doctores, qui tamen alios de re-
bus occurrentibus, earumque fundamen-
tis tractantes referunt. Doctis ac curiosis
breuitas grata erit, reliquis molesta non
erit.

Licenças.

Pode se imprimir este liuro, & depois de impresso torne conferido com seu original, para se dar licença para correr. Lisboa aos 26. de Março, de 1629.

*Gaspar Pereira. D. João da Sylva.
Francisco Barreto.*

Dou licença para se imprimir este liuro. Lisboa a 8. de Mayo de 629.

Gaspar do Rego d' Afenseca.

Que se possa imprimir este liuro, vistas as licenças do sancto Officio, & Ordinario, & não correrá sem tornar à mesa para ser taxado. Em Lisboa a 15. de Mayo, 629.

Cabral. Pimenta d' Abreu.

Vlto estar conforme com o original, damos licença que corra. Lisboa 11. de Mayo de 1630.

*Gaspar Pereira. D. João da Sylva.
D. Miguel de Castro.*

Approbatio Censorum Ordinis.

Aphorismorum librum pro sanctæ Inquisitionis negotiis, iudiciisque ritè & rectè expediendis quadripartitum à doctissimo, nec non meritissimo ac integerrimo supremi Tribunalis, & Majestatis Catholicæ Consiliario Reuerendo admodum P. M. Fr. Antonio de Sousa Lusitano, & Vlyssiponenfè, summo studio elabo

elaboratum, miro ordine digestum, atque in hoc genere omnibus numeris absolutum, ex commissione nostri admodum R.P.M. Fr. Emmanuelis Telles, Prouincialis Ordinis Prædicatorum in tota Monarchia Lusitana, qua potui & debui diligentia euolui, atque consideravi, & nullum in toto libro reperi vel Fidei, vel bonorum morum offendiculum, quin potius in singulis libri partibus Fidem, & bonos mores quam maxime iuari. In primo libro, de iurisdictione Inquisitorum magna distinctione procedit. In secundo, de forma procedendi ipsorum dilucidè agit. In tertio, de pœnis hæreticorum, ac eorum criminum, quæ Inquisitorum iurisdictioni subjiciuntur. In quarto denique nouiter explicat, quidquid ad tempus gratiæ spectat, eodem stylo, eademque claritate ac doctrina, tamquam verus omnium veritatum ad sanctum Officium Inquisitionis integerrimè exercendū spectantium, indagator ad amussim, ita vt nihil desiderari amplius posse videatur, vel à vigilatissimo quoque Inquisitore. Quare dignum prorsus censeo librum vtilissimum fore toti Reipublicæ Christianæ. Ordini autem nostro præcipuum ornamētum. Vlyssipone apud Prædicatores 2. Iulij, ann. 1628.

*Fr. Thomas de S. Dominico Magister, librorum
Censur, ac S. Inquisitionis Deputatus.*

DE mandato Reuerendi admodū Patris nostri Prouincialis Aphorismorum libros quatuor; primum de Inquisitorum iurisdictione; alterum de modo procedendi apud S. Inquisitionis ministros; tertium de hæreticorum atque aliorum ad idem sacrum tribunal pertinentiū pœnis; quartum denique de tempore gratiæ, & veniæ, à sapientis Magistro P. Fr. Antonio de Sousa meritis, atque integerrimo Supremi S. Inquisitionis Tribunalis, Regiōque Consiliario editos attentè perlegi, ac diligenter euolui: in quibus nihil Fidei Catholicæ, aut bonis moribus dissonum reperi, sed omnia potius in iisdem contenta, tam Fidei, quam bonis moribus magno operè congruunt. Insuper illud

Universidad de
Bib

in hoc opere cum admiratione aduerti (quod olim Sixtus Senensis de
I summa Theologia D. Thomæ eleganter adnotauit) quatuor videlicet
implacabiliter pugnantia Authorem mirabili nexu coniunxisse, Co-
piam, Breuitatem, Facilitatem seu Claritatem, & Securitatem. Quanta
enim rerum in toto hoc opere contentarum vberitas ac copia? Quæ
breuitas? Porro cum tanta copia ac breuitate, quanta facilitas, seu cla-
ritas? Quæ securitas? Quæ propter opus hoc non humanum, sed huma-
no maiorem laudatorem meo iudicio desiderabat. Hoc sufficiat in
eius doctrina lectorem omni erroris suspicione liberum, & citra vi-
lam offensionem tutum, & securum expedito gradu exspatiari posse.
Vnde illud, tamquam non solum sanctæ Inquisitionis ministris, sed
etiam aliis omnibus vtilissimum, & Religionis nostræ egregium or-
namentum, typis & luce dignissimum cenito. Vlyssipone, in Conuentu
sancti Dominici, die 3. Iulij, 1628.

*Fr. Ignatius Galvão Magister & Collegij
S. Thomæ Conimbricensis Rector.*

Facultas Reuerendi admodum P. Prouincialis.

NOS Frater Emmanuel Telles sacre Theologiæ Magister, Ordinis
Prædicatorum in Prouincia Portugalliæ humilis Prouincialis, &
seruus, tibi R. P. Fr. Antonio de Soula, S. Theologiæ Magistro, Regio
& supremi S. Inquisitionis Tribunalis Consiliario, tenore præsentium,
& nostri officij autoritate, facultatem concedimus, quimmo & in me-
ritum sanctæ obedientiæ præcipimus, vt seruariis scriptandis, Aphorismos
Inquisitionum in quatuor libros distributos, & veram historiam
de Origine Tribunalis sancti officij Inquisitionis in Regnis Lusitanie,
ac questionem de testibus singularibus in causis Fidei, typis mandare
possis, & mandes; cum ex approbationibus Censuræ Ordinis supra
positis, quibus examen eorum commisimus, nobis constet ea in com-
munem vtilitatem cessura. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus San-
cti Amen. Datum in nostro Conuentu Sancti Dominici Vlyssiponen-
sis die 3. Augusti. Anno 1628.

Fr. Emmanuel Telles, Prior Prouincialis.

NOS infra scripti in sacra Theologiæ facultate Magistri, librum
cui Titulus est, *Aphorismi Inquisitionum, in quatuor libros distri-*
buti, Authore P. Fr. Ant. de Soula, sacri Ordinis Prædicatorum, perle-
gimus, nihilque in eo Fidei Orthodoxæ contrarium a nobis repertum
attestamur. Lugduni, 5. Septembris, 1633.

Fr. Cl. Cochet.

*Frater Ioannes Portier, Magister & Prior Conuentus
Lugdunensis, Ordinis Fratrum Prædicatorum.*

DE ORIGINE TRIBUNALIS S. OFFICII INQVISI- TIONIS IN REGNIS Lusitanie.

EAS in Hispania error qui-
dam circa originem Sanctæ
Inquisitionis in Lusitanie
Regnis radices egit, & adeo
omnium animis insedit, vt
rei huius veritatem vix me
persuadere posse sperem;
quamuis eam in Bullis Apo-
stolicis contentam, & à me ex Regis archiuis, seu
bibliothecis, vulgo, *Torreido Tombo*, nuncupatis, ac
etiam ex supremæ Sanctæ Inquisitionis Tribunalis,
& particularium Inquisitionum scriniis collectam
exhibeam. Ea enim est odij ac malitiæ vis, quæ non
iudicio operatur, sed morbo, vt Catholici, magno-
pereque christianæ Fidei zelatoris Regis eximium
zelum obscurare, ac penitus ex hominum animis
abradere conetur. Dicam tamen, quod re vera con-
tigit, quodque sine dubio tenendum est. Sed prius
quid in hanc sententiam dixerint Ludouicus de Par-

DE ORIGINE

anno lib. 2. de origine Inquisitionis tit. 2. cap. 15. num. 6. tit. de Inquisitione Lusitania, quem sequitur Fr. Alphonsus Fernandez Placentinus in Concertatione prædicatoria anno 1541. num. 2. & Petrus de Salazar, & Mendocça, in chronica Illustrissimi Cardinalis D. Ioannis Taveira cap. 37. Zeuallos tom. 4. commun. opinion. quest. 1. & in ordine 897. num. 339. Illescas in Pontifical. tom. 2. lib. 6. cap. 4. fol. 21. col. 1. aperiam, ac breuiter proponam.

Asserunt igitur præfati authores quemdam N. Sahauedram Cordubensem (quem Mendocça Ioannem Perez de Sahauedra vocat, quo nomine Paramus tum eiusdem parentem, tum etiam quendam ex eius fratribus appellat) scripturarum, Breuium, seu literarum Apostolicarum falsificatorem, anno Domini 1539. falsificatis, seu potius falsis literis, ac Bullis, se ipsam Cardinalem Legatum instituisse, ac pronunciasse à Summo Pontifice missum, vt sacrum Inquisitionis Tribunal in hoc Regno institueret, quod, inquit, Paramus, Lusitaniæ Reges recipere reuebant, quamuis postea fructum ex præfati Sahauedra institutione prouenientem considerantes, illud à Summo Pontifice postularent. Paramo ex parte opponitur Mendocça, asseritque Cardinalem Taveira, anno Domini 1539. serenissimum Lusitaniæ Regem Ioannem tertium in eam sententiam adduxisse, vt sacrum Inquisitionis Tribunal, eo modo, quo in Castellæ Regnis vigeat, in suis quoque Regnis institui curaret: quod iam prius, inquit ille, præfatus Rex, anno 1535. obtinere conatus est. Vterque tamen tam Paramus, quam Mendocça in hoc conueniunt, prædictum scilicet Sahauedram, sanctæ Inquisitionis

INQUISITIONIS.

3

quisitionis Tribunal in Lusitania instituisse, Inquisitorisque generalis munus sex mensibus, quibus in hoc Regno commoratus est, exercuisse, ac tandem in Castella agnitum, tentum, & ad trirèmes damnatum fuisse. Denique Paramus refert hæc omnia Sahauedram de seipso scripta reliquisse. Hæc breuissimè ex Paramo, qui rem latissimè literis prosequitur.

Non possum autem non mirari Paramum, qui cum fateatur Sahauedram hominem fuisse nequam, fraudibus assuetum, falsarium, item huiusmodi euentum sibi difficilem, suoque intellectui repugnantem videri, re vera tamen eo modo, quo narrat, contigisse credit, ac pro certo, compertoque habet, sola ipsius Sahauedrae autoritate ductus, qui de se ita scriptum reliquit. Ait præterea Paramus, se in animum inducere non posse, quod sibi Sahauedra tantum crimen imponere auderet: quasi non summum honorem reputaret homo fraudulentus, falsarius, ac infamis, si propter tam mirabile opus in omnium memoria viueret, illudque suæ punitionis, ac damnationis ad trirèmes causam fuisse assereret, vt vel sic crimina, propter quæ huiusmodi supplicium meruit, occultaret. Miror præterea eundem Paramum, qui vnus Inquisitionis, de qua agere instituebat, non accuratius originem inuestigauerit, cum tamen in ea, etiam hodie minister reperitur, qui ministros temporis illius nouit: non difficile foret, fundationis siue institutionis illius Bullas, reliquasque quibus sine intermissione, continua serie ad hodiernum vsque diem peruenit, euoluere, ac inspicere.

Ad veritatem ergo veniamus. Postquam ab Hispania, consilio ac suasionibus Fr. Thomæ de Turre-

DE ORIGINE

4
cremata Ordinis Prædicatorum, Generalis Hispaniæ Inquisitoris, anno Redemptionis humanæ 1482. Iudæi iuste ac sanctè à Catholicis Regibus Ferdinando, & Elizabetha expulsi sunt, iuxta præceptum Concilij Toletani, anno Domini 638. celebrati can. 3. nempe quòd Hispaniæ Reges, antequàm ad regiam dignitatem ascendant, iurare teneantur, se in suis regnis nullum infidelem viuere permisso; plures eorum, annuente Ioanne II. Rege, ad Lusitaniam se contulerunt. Pius quidem Rex, pietate quadam, sed apparente tantùm, ductus est, cui insidiarum, traditionum, pluriùmque aliorum malorum, quæ gens hæc in aliis prouinciis, ac regnis perpetrauerat, omnino defuit consideratio. Recepit illos Rex ad destinatum tantùm tempus, quo sub amittendæ libertatis pænâ, è regno exire tenerentur. Elapso tempore, plures, qui non abierant, libertate priuati, atque in seruitutem redacti, vt captiui venundabantur. Præfato Regi Ioanni II. Rex Emmanuel, magnus ille Orientalis Indiæ triumphator successit: qui anno Domini 1497. omnes Iudæos, sub eadem pænâ libertatis amittendæ, ex Lusitanæ Regnis publico edicto migrare præcepit: & licet in pænâ incidere, non tamen ipsa, ob Regis clementiam, suum fortita est effectum. Plures quidem ex illis abierunt, quidam verò, apud quos plus valuit metus ac timor vexationum, quibus à ministris, nautis, & aliis, qui eos suis nauigijs ad alias regiones transferebant, opprimebantur, vel etiam vtilitas, quam ex vbertate regionis, quam incolebant, & in qua sibi bene erat, se adepturos sperabant, Christianos se fieri postularunt: hac tamen conditione, vt ante viginti annos elapfos,

INQUISITIONIS.

5
elapfos, de eis circa res Fidei inquiri non liceret. Atque hac conditione, sacra baptismatis aqua abluti sunt.

Cùm tamen huiusmodi Iudæi Catholicam Fidem non verè, atque ex animo, sed fictè tantùm, atque exterius fuerint professi; Iudæi quidem, sicut antea, permanserunt, quamuis, eo quòd occulti, perniciosiores. Vnde filios suos in antiquis Iudaismi erroribus nutriebant. Quod hodiè quoque plures eorum facere experientia quotidiana demonstrat.

Regem Emmanuelem subsecutus est Rex Ioannes III. anno 1521. Qui cum iudaismum suo tempore valdè licentiosè serpere, Iudæosque publicè suos errores profiteri, atque alios docere, suosque domesticos seruos, non eos tantùm, qui ex suo erant sanguine procreati, sed eos etiam qui veteres erant Christiani, suæ doctrinæ veneno inficere, Ecclesiæ Sacramenta contemnere, nec ea in mortis articulo recipere, sacras, præsertim verò nonnullas Deiparæ Virginis, Dominatricis Angelorum imagines irreuerenter tractare animaduerneret, idque animo, & cogitatione euolueret, à Summo Pontifice Clemente VII. sacrum Inquisitionis Tribunal, pro suis Regnis obnixè postulauit. Et quamuis præfatus Summus Pontifex ob magnum Iudæorum negotium Regiæ petitioni summo conatu repugnantium (semper enim Iudæis inuisum fuit sanctæ Inquisitionis Tribunal, quod hodierna quoque die nonnulli iniquè ferunt: vtrum eadem, an diuersa intentione, ipsi videant) diu, ac sæpe reluctaretur, ægrè tandem concessit in forma iuris, anno 1531. 16. Kalend. Ianuarij. Post hanc concessionem, statim, anno 1533. ge-

DE ORIGINE

neralem commissorum aduersus Fidem Catholicam criminum indulgentiam obtinuerunt ab eodem Clemente VII. qua tunc suum non est sortita effectum. Mortuo tamen Clemente, à Paulo III. qui ei in Pontificatu successit, importunis precibus, assidua negotiatione, iis etiam qui effectui intento erga incorruptum Pontificem, auxilium, ac patrocinium prestare poterant, obtinuerunt, anno 1534. vt, & Lusitaniae Inquisitores in ea forma, qua ad id vsque tempus utebantur, suspenderentur, & anno sequenti 1535. generalem indulgentiam adepti sunt, qua prius à Clemente concessa fuerat. Hinc ergo effectum est (cum huiusmodi indulgentiam non ad criminum correctionem, sed ad laxiorem Iudaicis ritibus intendendi licentiam, postulassent, sicut rei probauit euentus) vt Iudaismus magis, ac magis serperet, sicut ipsemet Pontifex postea testatus est in suis literis datis 15. die Iulij 1547. quibus nonnullas immunitates, quas eisdem concesserat, quibus ipsi utebantur, eorum malitia offensus reuocat.

Interim cum praefatus Dominus Rex Ioannes III. Fidei negotia in dies ruere, ac deterius habere, Summumque Pontificem ea quodammodo non curare, adhibito Inquisitionis remedio, in ea forma, qua rebus conuenientior erat: ad eundem Pontificem literas dedit, sancto quo ardebat, zelo dignissimas, quibus eum certiozem reddebat, se tum coram praedecessore suo Clemente VII. tum etiam coram ipso de hac re per quindecim annos summa sollicitudine egisse. Quibus literis, rationibusque in eisdem contentis, Summus Pontifex permotus, praefato Regi Bullam Inquisitionis, anno Domini 1536. concessit.

INQUISITIONIS 7

fit. Ex quo tempore ad nos vsque sacrum hoc Inquisitionis Tribunal, Inquisitorisque Generalis munus in hoc Regno continua successione peruenit, vt ex dicendis manifestum erit.

§. 1.

Series Inquisitorum Generalium Lusitaniae.

1. PRIMUS igitur Generalis Inquisitoris officium obtinuit D. Fr. Didacus de Sylua, Illustrissimus Septae Episcopus, & praefati Regis Ioannis III. à sacris confessionibus, qui postea Archiepiscopus Bracharensis Hispaniarum Primas effectus fuit. Donatus est hac dignitate ab eodem Pontifice Maximo Paulo III. in praefata Bulla 23. die Maij, 1536. quam 5. die Octobris eiusdem anni acceptauit, & qua vsque ad decimam diem mensis Iulij anni 1539. functus est. Tunc enim propter aetatis iam proeclatate labores, sui que praesulatus negotia, praefatam dignitatem sponte reliquit, vt iuxta eiusdem Bullae tenorem, illam alteri, quem eligeret, Rex ipse conferret.

Ex quo ordine dictus D. Fr. Didacus de Sylua fuerit assumptus, an ex familia Minimorum S. Francisci de Paula, an Minorum S. Francisci Afsisensis provinciae Pietatis Capucinorum, dubitari potest. Literae Apostolicae testantur ipsum fuisse ex Ordine Minimorum. Clemens VII. in Bulla, in qua praedictum D. Fr. Didacum Inquisitorem in hoc Regno constituit, anno Domini 1531. die 17. Decemb. ita ait: *Clemens Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Didaco de Sylua Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula*

DE ORIGINE

salutem, &c. Et in alia Bulla anno 1532. die 13. Ianuarij, in qua eidem præcepit sub excommunicationis pœna, vt officium Inquisitoris acceptet, eadem formalia verba reperit.

Fuisse verò ex Religione Minorum, affirmant Fr. Antonius Daça 4. part. Chron. fratrum Minorum lib. 1. c. 16. Fr. Franciscus Gonzaga de origine seraphica Relig. 3. part. fol. 945. sub tit. Prouincia Pietatis. Param. de orig. Inquisi. lib. 2. tit. 2. c. 15. num. 8. asserit fuisse Discalceatum Ordinis Sancti Francisci Assisiensis.

Professionem emisisse in prouincia Pietatis, probant fratres eiusdem prouinciæ ex constanti inter eos traditione: asseruntque dictum D. Fr. Didacum, dum esset in seculo, extitisse Senatorem supremi Senatus Regij, vulgò Tribunal palatij dicitur; quo munere sponte relicto, habitum in dicta prouincia suscepisse, in eaque emisisse professionem; deinde à Rege Ioanne tertio in suum Confessarium fuisse assumptum; postea Episcopum Septensem, deinde Inquisitorem Generalem, tandem Archiepiscopum Bracharentem creatum.

Confirmant hanc sententiam. Primò, ex eo quòd in aula Palatij Bracharentium Episcoporum, vbi eorum effigies sunt depictæ, ipse D. Fr. Didacus in habitu fratrum Minorum Capucinatorum cernitur, ac in sepulchro quo cõtinetur, inuentus est fune accinctus.

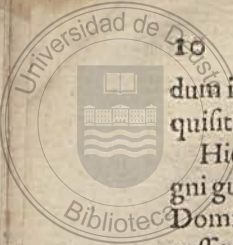
Secundò, quia dictus D. Fr. Didacus natus fuit in pago, Aldea noua dicto, prope oppidum Couilham Egæditanensis diœcesis, & renunciato Episcopatu Septensi, in eodem pago ædes ædificauit, in quibus vixit per aliquot annos; ac etiam, vt patriam suam nobilitaret, in loco proximo, qui Deixo dicitur, sacellum

INQUISITIONIS. 9

lum Beatæ Virginis Mariæ in conuentum fratrum prouinciæ Pietatis mutauit anno 1526.

Tertio, quoniam non facîle quis sibi suadebit, nusquam in hoc Regno commorantibus Religiosis S. Francisci de Paula, D. Fr. Didacum suscipiendi habitum Religionis gratiâ in aliud Regnum transisse; nec si hoc faceret, inde à prudentissimo Rege vocari in Confessarium; cum in Lusitania essent Religiones fatis superque reformatæ, ac Religiosi virtute, ac literis conspicui.

2 Generalis Inquisitoris munus secundo loco obtinuit Serenissimus Lusitaniæ Infans Henricus eiusdem Regis frater Cardinalis tit. Sanctorum quatuor Coronatorum; atque in eodem Regno Legatus à Latere, eo tempore Bracharentis Archiepiscopus, ad hanc dignitatem ab eodem Rege Ioanne tertio ex vi dictæ Bullæ electus est 20. die Iunij eiusdem anni 1539. Anno autem sequenti, videlicet 1540. die 10. Maij idem Pontifex ad eundem Regem Apostolicas literas de rebus ad Inquisitionem pertinentibus dedit, quibus præfatum Regem, cum Inquisitionis Tribunal in suis Regnis admisit, fiscum acceptare noluisse testatur, refertque eundem Regem in perpetuum renuntiasse, quidquid sibi ex hæreticorum bonis posset contingere, cum non lucri cupiditate, sed iustitiæ zelo, ac Christianæ Religionis conseruandæ desiderio Inquisitionis Tribunal in suis regnis institui curasset. Digna profectò tanto Rege cogitatio, atque omni laudè in toto orbe commendanda! Idem Summus Pontifex Paulus tertius die 16. Iunij 1547. Cardinali Infanti præfato secundam Bullam concessit, qua de nouo concedebatur potestas ad proceden-

DE ORIGINE

dum in causis Fidei, & ad supremum Generalis Inquisitionis Concilium instituendum.

Hic Serenissimus Princeps in huius Lusitaniae Regni gubernatione Sebastiano Regi nepoti suo anno Domini 1578. mense Augusto hereditario iure successit. Nec statim Generalis Inquisitoris officium a se abdicauit, sed per quindecim ferè menses retinuit; ut Inquisitoris officio Regalis dignitas non deesset, omnibusque fieret conspicuum, Regis officium cum officio Inquisitoris mirifice conuenire, alterumque ab altero adiuuari. Nam Fidei integritas Regi, & Regno stabilimentum est singulare, sicut ipsius corruptio utrisque certam minatur ruinam. Quemadmodum igitur olim in vno homine Regalis dignitas, & Sacerdotalis simul inueniebantur: sic Rex pijsimus pie etiam Sacerdotalem & Inquisitoriam dignitatem cum Regio diademate copulauit. Ut Rex Regno moderabatur; ut Generalis Inquisitor bonum Inquisitionis summoperè curabat, leges ac ordinationes in eius utilitatem, & iustum procedendi modum condebat; quorum principium erat: *Ego Rex tanquam Inquisitor Generalis precipio, &c.* ut Sacerdos sacrum Missae sacrificium faciebat: cui celebranti in hac ciuitate, tum in conuentu S. Francisci prouinciae Portugalliae, tum in oratorio adium parentum meorum, ubi Rex ipse eo tempore degebat, cum adhuc essem puerulus Regali ministerio addictus, saepe interfui. Itaque hic vnus Rex, Sacerdos, Cardinalis, Legatus à latere, ac Generalis Inquisitor.

3 Tercio loco ad Inquisitoris Generalis dignitatem ascendit Illustrissimus D. Emmanuel Menezius Conimbricensis Episcopus, qui Infantis Cardinalis Henrici

INQUISITIONIS.

Henrici coadiutor, futurusque successor fuit literis Gregorij XIII. die 24. Februarij anni 1578. Morte tamen praeventus, hoc munus non exercuit. Obijt enim viuente adhuc praefato Infante Cardinali.

4 Quartus Generalis Inquisitor, Illustrissimus D. Georgius de Almeida Vlyssiponensis Archiepiscopus, Archiabbatiae Abbas, Lusitaniaeque Gubernator; ab eodem Summo Pontifice Gregorio XIII. creatus est 27. Decembris, 1579.

5 Quinto loco, Serenissimus Cardinalis Albertus tit. Sanctae Crucis in Ierusalem, Legatus à latere Lusitaniae, Archidux Austriae, Imperatoris Maximiliani filius, eoque tempore eiusdem Lusitaniae Gubernator, Generalis Inquisitoris dignitatem obtinuit deferente Sixto V. Pontifice Maximo, die 25. Ianuarij, 1586.

6 Sextus Generalis Inquisitor à Clemente VIII. Pontifice Maximo, Illustrissimus D. Antonius de Mattos de Noronha, Episcopus Heluensis inauguratus est die 12. Iulij, 1596.

7 Septimo loco, supremo Inquisitionis Concilio Illustrissimus Vifensis Episcopus D. Georgius de Attaide, Capellanus Maior, Ordinarius Capellae, & domus Regiae, totiusque Curiae Lusitanae, & Archiabbatiae perpetuus Commendatarius, Philippi Lusitaniae Regis primi, eiusdemque Regis ex supremis Consiliariis in Regia Hispaniae Curia, annuente Clemente VIII. Pontifice Maximo, Inquisitor Generalis effectus est 7. die Februarij 1600. A praedicto tamen Rege grauibus in Castella negotiis addictus, ad huius muneris possessionem non peruenit.

8 Octauus Inquisitor Generalis est eodem Clemente

DE ORIGINE

mente VIII. declaratus est D. Alexander, potentissimi Regis Emmanuelis pronepos, Eborensis Archiepiscopus 29. Iulij, 1602.

9 Nonus ad idem Inquisitoris munus assumptus est Illustrissimus Episcopus Leiriensis, prius Angrensis, D. Petrus de Castilho, Regiæ Capellæ Philippi II. Lusitaniæ Regis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ, domus Regiæ, & totius Curie Lusitanæ, bisque eiusdem Regni Prorex, eodem Summo Pontifice Clemente deferente, 24. Augusti, anni 1604. Huius Inquisitoris Generalis tempore, anno Domini 1614. die 24. Septembris potentissimus Hispaniarum Monarcha Philippus, Lusitaniæque Rex huius nominis secundus prouinciæ Portugalliæ Ordinis Prædicatorum Sanctissimi Patriarchæ nostri Dominici, primi Christiani orbis Inquisitoris, perpetuum in Concilio supremo Inquisitionis locum liberaliter concessit.

10 Decimus Generalis Inquisitor Illustrissimus D. Ferdinandus Martins Mascarenhas, Episcopus Algarbiensis supremi Consilij status, vt vocant, Regis Philippi Lusitaniæ tertij Consiliarius à Paulo V. institutus fuit 4. die Iulij, 1616.

11 Vndecimum Generalem Inquisitorem, tanto loco dignum, tali temporari necessarium, tantis, talibusque prædecessoribus similem, à Regia, Catholicaque Maiestate iam nominatum habemus Illustrissimum D. D. Franciscum de Castro, Egæditanensem Episcopum, olim Conimbricentis Academiæ Rectorem, ac Tribunalis Conscientiæ Præfectum, à SS. D. N. Urbano VIII. creandum.

§. 2. In.

INQUISITIONIS.

13

§. 2.

*Institutio supremi Generalis Inquisitionis
Consilij, & eiusdem Deputati,
seu Consiliarij.*

Postquam præfatus D. Fr. Didacus de Sylua Generalis Inquisitoris officium obtinuit in ciuitate Eborensi, statim die 10. Octobris 1556. quatuor simul supremæ Generalis Inquisitionis Deputatos, seu Consiliarios creauit, quibus totum Inquisitionis negotium peragebat, videlicet:

- 1 Rodericum Lopez de Catualho, vtriusque iuris Doctorem, Protonotarium Apostolicum, & Ecclesiæ Eborensis Canonicum.
- 2 Ioannem de Mello Iuris Pontificij Doctorem, qui postea factus est Siluensis, seu Algarbiensis Episcopus, tandemque Archiepiscopus Eborensis. Hi duo die 17. Iunij 1561. iterum ad generale Concilium Inquisitionis vocati sunt à Serenissimo Cardinali Henrico.
- 3 Gundifaluum Pinheiro, Sacrorum Canonum Licentiatum, Canonicum Eborensem.
- 4 Antonium Rodericum de Monfanco, vtriusque iuris Doctorem.

*A serenissimo Cardinali Henrico creati sunt
16. die Iunij, 1539.*

- 5 Fater Ioannes Suarius Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, sacre Theologiæ Magister, qui ad Episcopatum Conimbricentem postea euectus fuit.

6 Ro-

DE ORIGINE

- 14
6 Rodericus Gomezus Pinheiro, Doctor Canonista, postea Angrensis Episcopus.
7 Antonius de Leano, Canonum Doctor, die 16. Decembr. 1541.
8 Emmanuel Falcão, Juris Canonici Licentiatuſ, die 3. Junij, 1542.
9 Georgius Gundifalvus, Canonum Baccalareus, die 6. Augusti, 1546.

Ex vi ſecundæ Bullæ Pauli III. eidem Sereniſſimo Cardinali conſeſſæ, alij creati ſunt Conſiliarij Deputati, qui omnes Regis poſthac ſunt à Conſilijs.

- 10 D. Emmanuel Menezius, ſacrorum Canonum Doctor, Regiæ Capellæ Decanus, Regiuſque Conſiliarius 12. die Junij, 1569. Hic poſtea, vt dictum eſt, Conimbricenſis Episcopus, eiufdemque Cardinalis Infantis coadiutor, ac futurus ſucceſſor fuit.
11 Martinus Gundifalvus de Camera, Doctor Theologus, Regiæ Conſcientiæ Tribunali, Regioque Palatio Præfectus, item à Conſilijs ſtatim, vt vocant, Catholica Maiestatis die 13. Junij, 1569.
12 Ambroſius Campellus Sacrorum Canonum Doctor 14. Junij 1569.
13 Emmanuel de Quadros, in ſacris Canonibus Licentiatuſ, Regiuſ Conſiliarius 14. Decemb. 1570. Poſtea Episcopus Egæditanenſis.
14 Paulus Alphonſus Canonum Doctor, Palatij Regij Senator, Regiuſque Conſiliarius, 8. die Junij, 1577.
15 D. Michael de Caſtro, Doctor Theologus, ex Inqui-

INQUISITIONIS. 15

- Inquiſitore Vlyſſiponenſi 3. Septembris 1577. Poſtea Viſenſis Episcopus, deinde Vlyſſiponenſis Archiepiſcopus, & Prorex, iterumque Luſitaniæ Gubernator.
16 Antonius Telles Menezius, Doctor Canonista, ex Inquiſitore Vlyſſiponenſi 3. Septembr. 1577. Poſtea Lamecenſis Episcopus.
17 Georgius Serrão è Societate Ieſu 5. Ianuarij, 1579.

Ab Illuſtriſſimo D. Georgio de Almeida.

- 18 **A**ntonius de Mendoça, in ſacris Canonibus Licentiatuſ 3. die Augusti 1579. Hic locum hunc ſupremi Inquiſitionis Concilij ſponte demiſit, Conimbricenſisque Academiae Reſtor creatus eſt, Tribunalique Conſcientiæ præfuit.

A Sereniſſimo Cardinali Alberto.

- 19 **D**idacus de Souſa, Canonum Doctor, Inquiſitor Conimbricenſis, & Vlyſſiponenſis 12. Ianuarij 1589. Is poſtea ad Episcopatum Mirandae, deinde verò ad Eborenſem Archiepiſcopatum aſcendit.
20 Marcus Teixeira, Canonum etiam Doctor, Senator domus Supplicationis, Tribunalisque Conſcientiæ Deputatuſ 9. die Junij 1592.
21 D. Antonius de Mattos de Noronha, Heluenſis Episcopus die 23. Nouombris 1592. Is poſtea 7. Augusti 1593. cum Sereniſſimus Cardinalis Albertus à Regno hoc abeſſet, Generali Concilio præfuit
ex

DE ORIGINE

ex speciali commissione ipso Serenissimo facta, & statim Inquisitoris Generalis dignitatem adeptus est, ut diximus.

Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos de Noronha.

22 **B**artholomaeus de Affonseca, Canonum Doctor, Indiae Orientalis, & Conimbricensis Inquisitor 3. die Februarij 1598.

23 Martinus Alphonsus de Mello, Doctor Theologus, & Eborensis Inquisitor 11. Februarij 1598. Postea Episcopus Lamecensis.

24 Rodericus Pirez da Veiga, Conimbricensis, & Eborensis Inquisitor, Canonum Baccalaureus 7. Augusti 1598. Postea Heluensis Episcopus.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

25 **E**mmanuel Alvarez Tauares, in sacris Canonibus Licentiatus, Eborensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 14. Maij 1610.

26 Antonius Diaz Cardozo, etiam in Canonibus Licentiatus, Conimbricensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 14. Maij 1610.

27 Saluator de Mesquita, Eborensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 25. Aprilis 1611.

28 D. Frater Christophorus de Affonseca, ex Ordine sanctissimae Trinitatis, Episcopus Nicomediae, qui Ecclesiae de Thomar praefuerat 3. Ianuar. 1612.

29 Fr. Emmanuel Coelho, Ordinis Praedicatorum, sacrae Theologiae Magister, Regius Concionator,

INQUISITIONIS. 17

tor, olim librorum Censor, & sancti Officij Qualificator, qui primus locum Generalis Concilij Inquisitionis obtinuit prouinciae nostrae Portugalliae à Catholico Rege Hispaniarum Monarcha Philippo, Lusitaniaeque huius nominis secundo in perpetuum concessum die 30. Octobris, 1614.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

30 **I**oannes Alvarez Brandão, Doctor Canonista, olim Conimbricensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 20. Augusti 1617.

31 Gaspar Pereira, Doctor item Canonista, Regij Tribunalis Conscientiae Deputatus, olim Eborensis, & Conimbricensis Inquisitor 8. die Septembris 1617.

32 D. Franciscus de Bragança, in sacris Canonibus Baccalaureus generalis in hoc Regno Bullae Cruciate Commissarius, Inquisitionis Vlyssiponensis, Deputatus 8. Septembris 1617. Postea Iupremi Regij Consilij in Castella Consiliarius.

33. D. Ioannes de Sylua, Doctor Theologus Vlyssiponensis Inquisitionis Deputatus, Regius Consiliarius, & Catholicae Maiestatis Capellanus Maior, Ordinarius Capellae domus regiae, & totius Curiae Lusitanæ, 11. Martij. 1622.

34 Fr. Ioannes de Portugal, Ordinis Praedicatorum, sacrae Theologiae Magister, secundus locum perpetuum, quo in Iupremo Inquisitionis Concilio Praedicatorum Ordo dono regis Philippi 11. gaudet, obtinuit 19. Maij 1622. postea Episcopus Vifensis.

DE ORIGINE

35 Sebastianus de Matthos de Noronha, Canonum Doctor olim Conimbricensis, & Vlyssiponen-
sis Inquisitor 15. Iun. 1622. Nunc Episcop. Heluensis.

36 D. Michael de Castro, Canonicus diocesis
Vlyssiponenfis, Doctor Theologus, olim Conimbric-
ensis, & Vlyssiponenfis Inquisitor 7. Ianuar. 1626.

37 Franciscus Barreto, canonum Licentiatus,
Vifensis diocesis canonicus, olim Eborensis, & Vlyf-
siponenfis Inquisitor 27. Maij 1626. Nunc simul Se-
nator supremi Senatus Regij, Palatij tribunal vocant.

38 Fr. Antonius de Soufa, Ordinis Prædicatorum
sacrae Theologiae Magister, sanctae Inquisitionis V-
lyssiponenfis olim Deputatus, tertius, qui in locum
supremi Senatus Inquisitionis præfato Ordini con-
cessum, ingressus sum, licet immeritus die 8. Iunij,
1626.

§. 3.

*Institutio Inquisitionis Eborensis,
eiusque Inquisitores.*

SANCTAE Inquisitionis publicata Bulla in ciuitate
Eborensi die 22. Octobris anni 1536. ac etiam
monitorio generalis gratiae omnibus, qui à fide re-
cesserunt, creatis Consiliariis, Notario, & Promoto-
re, Illustrissimus D. Fr. Didacus de Sylua Generalis
Inquisitor profecturus ad visitandum pro suo mu-
nere pastorali die 3. Ianuarij anni 1537. totam suam
authoritatem supra relato Ioanni de Mello supremi
Inquisitionis Tribunalis Deputato, ac Consiliario
constituit, vt Inquisitionis Tribunal iuxta formam
iuris,

INQUISITIONIS.

iuris, & Bullae Pauli 3. supra relatæ constitueret, &
ordinaret Qui electis viris tanto munere dignis, om-
nes necessarios ministros Inquisitioni de nouo fun-
dandæ præfuit. Reuerso postea D. Fr. Didaco de Sylua
ab Episcopatus sui visitatione, reuocataque prædicta
generali facultate, noua, & specialis facta fuit ab eo-
dem Generali Inquisitore præfato Ioanni de Mello,
vt tanquam Inquisitor procederet in causis ad fidem
spectantibus: quo in munere vsque ad 16. diem Iulij
anni 1539. perstitit: tunc enim creatus fuit Vlyssipo-
nenfis Inquisitor, vt suo loco dicetur.

2 Quis autem eius locum occupauerit vsque ad
diem 5. Septembris anni 1541. non constat. Credi-
derim tamen, quod supra dictus Rodericus Lopez de
Carualho, vnus ex Consiliariis supremi Senatus In-
quisitionis hoc munere functus sit, cum ex aliis su-
premis Consiliariis de eo tantum fiat mentio in li-
bris Inquisitionum, qui iterum à Serenissimo Cardi-
nali Henrico die 7. Iunij 1561. ad idem supremum
Tribunal vocatus fuerit, vt supra diximus. Sicque di-
ctus Rodericus Lopez extitit secundus Eborensis
inquisitor.

*Inquisitores à Serenissimo Cardinali
Henrico creati.*

3 PETRUS Aluarez de Parades, Prætor eiusdem se-
renissimi Cardinalis, Canonum Licentiatus 5.
die Septembris 1541. Postea Archidiaconus de Lau-
ra, & Canonicus Eborensis.

4 Ioannes Aluarez da Sylueira, Canonum etiam
Licentiatus, ac similiter eiusdem serenissimi Cardi-

DE ORIGINE

nalis Prætor 6. die Martij 1546.

5 Frater Hieronymus de Oleastro, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister 2. die Septembris 1552.

6 Antonius de Castro, Canonum Doctor, serenissimi Cardinalis Prætor, Cantor Eborensis diœcesis 21. Ianuarij 1559.

7 Emmanuel de Quadros, canonum Licentiatus, Canonicus Eborensis 25. Nouembris 1559. Qui postea Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis, & Episcopus Egæditanensis, seu Guardiæ fuit, vt supra diximus.

8 Didacus Mendez de Vasconcellos, canonum Licentiatus, Canonicus Eborensis diœcesis 11. Octobris 1564.

9 Fr. Emmanuel da Veiga, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister 12. Octobris 1566.

10 Hieronymus de Sousa, canonum Licentiatus, serenissimi Cardinalis Prætor, & Canonicus Eborensis diœcesis 17. Iulij 1571.

11 Antonius Tellez de Menezes, canonum Doctor 23. Ianuarij 1573. Qui postea Consiliarius supremi concilij Inquisitionis, & Lamacensis Episcopus fuit, vt diximus.

12 Antonius de Mendocça, canonum Licentiatus, Canonicus Eborensis 15. Maij 1575. Qui etiam, vt diximus, Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis, Comimbricensis Academiæ Rector, & Tribunalis Conscientiæ Præses.

13 Lupus Soares de Albergaria, Theologiæ Doctor 28. Nouemb. 1576. Qui postea Regiæ Capellæ Decanus, & Episcopus Portalegrensis electus obiit.

14 Mar-

INQUISITIONIS.

14 Marcus Teixeira, canonum Doctor, Archiepiscopus de Sexta Eborensis diœcesis 30. Decembr. 1578. Qui postea Senator domus Supplicationis, Tribunalis conscientiæ Deputatus, & supremi Tribunalis Inquisitionis Consiliarius, vt diximus.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

15 Emmanuel Alvarez Tauares, in sacris canonibus Licentiatus, Decanus Vifensis diœcesis 23. Ianuar. 1580. Postea Vlyssiponensis Inquisitor, & à consiliis supremi Senatus Inquisitionis, vt diximus.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

16 Petrus de Oliueira, canonum Licentiatus, & Conimbricensis diœcesis Decanus 30. Ianuar. 1589.

17 Rodericus Pirez da Veiga, canonum Baccalaureus, Canonicus Eborensis diœcesis 3. Iulij 1592. Qui postea Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis, & Episcopus Heluensis effectus est, vt dictum est supra.

18 D. Ioannes de Bragança, Doctor Theologus, & canonicus Eborensis diœcesis 3. die Iulij 1592. Postea Episcopus Vifensis.

19 Hieronymus Teixeira Cabral, canonum Licentiatus 11. Augusti 1593. Postea Episcopus Angrensis, & Mirandensis, ac tandem Lamacensis electus.

20 Martinus Alphonfus de Mello, Theologiæ Doctor, Canonicus Eborensis diœcesis 29. Octobr. 1594. Postea à consiliis supremi Senatus Inquisitionis

DE ORIGINE

nis, & Episcopus Lamecensis.

*Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos
de Noronha.*

21 **S** Aluator de Mesquita, canonum Licentiatus
13. Julij 1598. Qui postea Inquisitor Vlyssiponen-
sis, & Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis
effectus est, vt diximus.

22 Gaspar Pereira, Doctor canonista, dicecesis
Bracharensis canonicus Doctoralis 21. Nouembris
1598. Qui postea, vt diximus, Conimbricensis In-
quisitor, Tribunalis conscientiae Deputatus, & su-
premi Senatus Inquisitionis consiliarius effectus est.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

23 **G** eorgius de Mello, canonum Licentiatus 27.
Octobris 1606. Postea Magnus Prior de
Palmella Ordinis sancti Iacobi, nunc Episcopus Mi-
randensis.

24 Michael Pereira, canonum Licentiatus 1. die
Iulij 1608. postea praefuit Ecclesiae de Thomar, nunc
Episcopus Brasiliensis.

25 Emmanuel Pereira, canonum etiam Licen-
tius, canonicus Ecclesiae sanctae Mariae de Alcace-
ua, in loco Sanctarenensi 9. die Martij 1610.

26 Simon Barreto de Menezes, in sacris cano-
nibus Licentiatus, Ecclesiae Visensis canonicus die 7.
Maij 1612.

Ab

INQUISITIONIS.

23

*Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins
Mascarenhas.*

27 **M** Arcus Teixeira, Doctor canonista, Eboren-
sis dicecesis canonicus 11. Septembris 1617.
Postea Brasiliensis Episcopus.

28 Emmanuel de Lucena, Doctor canonista,
dicecesis Vlyssiponenensis canonicus 8. die Maij 1620.

29 Franciscus Barreto, canonum Licentiatus,
canonicus Visensis dicecesis 8. die Maij 1620. de quo
dictum est supra.

30 Franciscus Cardoso do Torneo, canonum Li-
centiatus 3. Julij 1623.

31 Gomezius de Britto da Sylua, canonum Bac-
calaureus, Ecclesiae de Portalegre Thesaurarius 7.
Iulij 1623.

32 D. Didacus Lobo, Theologiae Baccalaureus 6.
Decembris 1625. Postea Prior Magnus de Palmella,
Ordinis sancti Iacobi.

33 Antonius da Sylueira, canonum Doctor, dice-
cesis Egæditanensis, seu Guardensis canonicus Do-
ctoralis 24. Februar. 1627.

34 Sebastianus Tinoco, Theologiae Doctor, dice-
cesis Eborensis canonicus 29. Nouembr. 1627.

§. 4.

*Inquisitionis Vlyssiponenensis institutio,
eiusque Inquisitores.*

1 **S**tatuit vt Serenissimus Cardinalis D. Henri-
cus Generalis Inquisitor creatus fuit, nouam

B 4

DE ORIGINE

Inquisitionem in ciuitate Vlyssiponenſi erexit, cui primum inquitorem præfecit 16. die Iul. 1539. Ioannem de Mello, qui prius à D. Fr. Didaco de Sylua factus fuerat Generalis Inquisitionis conſiliarius, & primus Eborensis Inquiſitor. Ab eodem Sereniſſimo Cardinali ſequentes inſtituti ſunt Inquiſitores.

2 Fr. Georgius à Sancto Iacobo, Ordinis Prædicatorum, Pariſienſis Doct̃or Theologus. Poſtea Angrenſis Epiſcopus 10. die Nouembr. 1540.

3 Georgius Rodericus, ſacrorum canonum Licentiatus, & Prætor eadem die.

4 Antonius de Leão, canonum Doct̃or, & Prætor 23. die Decembr. 1542.

5 Rodericus de Matre Dei, ſeu D. Rodericus Pereira 19. Auguſti 1552. Poſtea Epiſcopus Angrenſis.

6 Petrus Alvarez de Paredes, canonum Licentiatus 19. Auguſti 1552.

7 Fr. Hieronymus de Oleaſtro, Theologiæ Magiſter, Ordinis Prædicatorum 4. die Octobr. 1555. ex inquitore Eborensi.

8 Ambroſius Campello, canonum Doct̃or 21. Octobris 1555.

9 Georgius Gonſaluez Ribeiro, canonum Licentiatus 14. Auguſti 1560.

10 Fr. Emmanuel da Veiga, Ordinis Prædicatorum, Theologiæ Magiſter 9. Jun. 1562. ex Inquitore Eborensi.

11 D. Emmanuel Sanctos, Epiſcopus Targuenſis, qui tanquam Inquiſitor præfuit dictæ Inquiſitioni Vlyſſiponenſi 13. Decembr. 1564.

12 Petrus Nonius, Doct̃or canonista 7. die Octobr. 1565.

13 D. Mi-

INQUISITIONIS. 25

13 D. Michael de Caſtro, Doct̃or Theologus 18. Iun. 1566. Qui poſtea factus fuit conſiliarius ſupremi concilij Inquiſitionis, Viſenſis Epiſcopus, & Vlyſſiponenſis Archiepiſcopus, ac Luſitaniæ Prorex, cuiusdemque Gubernator, vt diximus.

14 Simon de Saa Pereira, Doct̃or canonista 10. die Mart. 1569.

15 Antonius Tellez, ex Inquitore Eborensi, Doct̃or canonista, ſupremæ Inquiſitionis conſiliarius, de quo ſupra anno 1577.

16 Didacus de Souſa, canonum Doct̃or, ex Inquitore Conimbriceniſi 30. Decembr. 1578. Qui poſtea conſiliarius generalis Inquiſitionis, Mirandeniſis Epiſcopus, & Archiepiſcopus Eborensis, vt dictum eſt.

Ab Illuſtriſſimo D. Georgio de Almeida.

17 **M** Atthæus de Sylua, canonum Licentiatus, Vlyſſiponenſis diœceſis Decanus 4. die Maij 1583.

18 Bartholomæus de Affonſeca, Iuris Pontificij Doct̃or 15. Iul. 1583. Prius Inquiſitor Indiæ Orientalis, & poſtea Conimbriceniſis, & conſiliarius ſupremæ Inquiſitionis, vt diximus.

A Sereniſſimo Cardinali Alberto.

19 **L** Vdouicus Gundifalvus de Ribafria, canonum Doct̃or, ex Inquitore Conimbriceniſi 18. Aprilis 1586.

20 Emmanuel Alvarez Tauares, in ſacris cano-

DE ORIGINE

nibus Licentiatus, ex Inquisitore Eborensi 17. Mart. 1593. Postea consiliarius supremæ Inquisitionis, vt dictum est.

Ab Illustrissimo D. Antonio Mattos de Noronhas

21 **D** Antonius Pereira Menezius, canonum Licentiatus 29. Decembr. 1600. Postea supremi Regis consilij in Castella consiliarius.

Ab Illustrissimo D. Alexandro.

22 **A** Ntonius Diaz Cardoso, ex Inquisitore Conimbricensi, canonum Licentiatus 12. Octobris 1602. Qui postea Consiliarius fuit supremæ Inquisitionis, de quo supra.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

23 **S** Aluator de Mesquita, canonum Licentiatus, ex Inquisitore Eborensi 7. Maij 1608. Postea Generalis Inquisitionis à Consiliis, de quo supra.

24 Ioannes Alvarez Brandão, Doctor Canonista, ex Inquisitore Conimbricensi 6. Maij 1612. Postea Generalis Inquisitionis à Consiliis, vt diximus.

25 D. Rodericus da Cunha, Doctor Canonista, Episcopus Portalegrensis 9. Februar. 1615. Qui postea creatus fuit Episcopus Portuensis, & nunc Archiepiscopus Bracharensis, Hispaniarum Primas.

Ab

INQUISITIONIS. 27

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins. Mascarenhas.

26 **D** Emmanuel Pereira, sacrorum canonum Doctor, ex nominato Inquisitore Eborensi 26. Jun. 1617.

27 D. Franciscus Menezius, canonum Doctor, ex Inquisitore Conimbricensi 9. Augusti 1617. Qui postea Conimbricensis Vniuersitatis factus fuit Reformatore, deinde Leiriensis Episcopus, nunc verò Algarbiensis, seu Siluensis Episcopus.

28 Rodericus Ferdinandus de Saldanha, canonum Licentiatus, ex Conimbricensi Inquisitore die 11. Augusti 1617.

29 Petrus da Sylua de Sampayo, in sacris canonibus Licentiatus, Leiriensis diocesis Decanus, 29. Augusti 1617.

30 Sebastianus de Mattos de Noronha, de quo dictum est supra, ex Inquisitore Conimbricensi 4. Jun. 1620.

31 Simon Barreto Menezius, canonum Licentiatus, ex Inquisitore Conimbricensi, qui & Eborensis Inquisitor fuerat 11. Octobr. 1620.

32 Petrus à Costa, Doctor Theologus, Episcopus Angrensis 2. Octobr. 1621.

33 Emmanuel de Lucena, Doctor Canonista, ex Inquisitore Eborensi 11. Aprilis 1622.

34 Franciscus Barreto, ex Inquisitore Eborensi, de quo dictum est supra 27. die Jun. 1623.

35 Emmanuel da Cunha, canonum Licentiatus 8. Augusti 1623.

36 D. Michael de Castro, Doctor Theologus, ex Inqui-

- 28 DE ORIGINE
Inquisitore Conimbricēsi 14. Decemb. 1623. Postea
generalis Inquisitionis Consiliarius, sicut diximus.
37 Didacus Osorius de Castro, canonum Bacca-
laureus, Lamecensis diocesis Thesaurarius 9. Ianuar.
1626.
38 Gomefius de Britto da Sylua, canonum Bac-
calaureus, ex Inquisitore Eborensi 15. Iun. 1626.

§. 5.

*Institutio Inquisitionis Conimbricensis,
eiusque Inquisitores.*

Postquam Serenissimus Cardinalis D. Henricus
Generalis Inquisitoris officium acceptauit, om-
niaque summa pietate, ac zelo, quibus erat ornatus,
quæ ad bonum fidei, & rectam Inquisitionis Ebo-
rensis ab illustrissimo D. Fr. Didaco de Sylua iam
fundatæ, ac Vlyssiponenſis ab eo de nouo creatæ ad-
ministrationem disposuit, de instituenda Inquisitio-
ne in ciuitate Conimbricensi cogitauit. Ad cuius re-
ctam institutionem duos Commissarios Inquisitores
delegauit, nimirum D. Fratrem Bernardum de Cru-
ce, ex familia Prædicatorum sancti Thomæ Episco-
pum, & Conimbricensis Vniuersitatis Rectorem, ac
Gommezium Alphonsum, in iure canonico Bacca-
laureum, & collegiatæ Ecclesiæ Vimarenensis Prio-
rem. Qui, creatis omnibus necessariis ministris, In-
quisitoris officium agere ceperunt à die 15. Octobris
anni 1541.

- 3 Tertius Inquisitor in ordine, ex iis quorum
notitiam habemus, Emmanuel de Quadros, cano-
num

INQUISITIONIS. 29

num Licentiatus 5. Aprilis 1565. ex Inquisitore Ebo-
rensi. Postea Egaditanensis Episcopus. Tota autem
illa temporis intercapedine ab anno 1541. vsque ad
annum 1565, qui fuerint Inquisitores, nobis non cõ-
stat; nisi fortè ipse Gomezius Alfonsus toto illo tem-
pore in Inquisitoris officio perseuerauerit.

4 Ludouicus Alvarez de Oliueira, canonum
etiam Licentiatus 15. die Aprilis 1566.

5 Sebastianus Vaz, canonum similiter Licentia-
tus 28. Octobr. 1570.

6 Didacus de Souſa, Doctor canonista 2. Aprilis
1571. de quo supra mentionem fecimus.

7 Fr. Emmanuel da Veiga, Ordinis Prædicato-
rum, sacre Theologiæ Magister 26. Februar. 1575. ex
Inquisitore Eborensi.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

8 **L**udouicus Gondifaluus Riba-fria, Doctor ca-
nonista 22. Octobr. 1583.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

9 **B**artholomæus de Affonseca, canonum Do-
ctor, ex Inquisitore Indiæ Orientalis 26. Fe-
bruar. 1587. de quo supra.

10 Antonius Diaz Cardoso, canonum Licentia-
tus, de quo supra dictum est 20. Mart. anno 1589.

11 Rodericus Pirez da Veiga, de quo dictum est
supra 16. Aprilis 1589.

12 Hieronymus Teixeira die 1. Decembr. 1594.

DE ORIGINE

*Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos
de Noronha.*

13 **D**idacus Vaz Pereira, canonum Doctor 15.
Octobr. 1598.

Ab Illustrissimo D. Alexandro.

14 **I**oannes Alvarez Brandanho, iam supra nomi-
natus, canonum Doctor 7. Octobr. 1603.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

15 **C**aspar Pereira, canonum Doctor, de quo
etiam in superioribus egimus, ex Inquisitore
Eborensi 24. Octobr. 1606.

16 Donus Franciscus Menezius, canonum Do-
ctor, cuius etiam mentionem fecimus 8. Octobris
1611.

17 Michael Pereira, ex Inquisitore Eborensi, ca-
nonum Licentiatus, quem etiam in superioribus no-
minauimus 5. Augusti 1612.

18 Rodericus Ferdinandus de Saldanha, cano-
num Licentiatus 11. Nouembr. 1613. Postea Inquisi-
tor Vlyssiponensis.

*Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins
Mascarenhas.*

19 **S**ebastianus de Mattos de Noronha, canonum
Doctor, cuius supra mentionem fecimus 28.
Iun. 1617.

Franciscus

INQUISITIONIS. 31

20 Franciscus Pinto Pereira, Conimbricensis
diocesis Decanus 7. Iul. 1617.

21 Simon Barreto de Menezes, canonum Licen-
tius, ex Inquisitore Eborensi 20. die Octobr. 1617.

22 D. Michael de Castro, de quo dictum est su-
pra 20. Iul. 1622.

23 Petrus da Sylua, canonum Licentiatus 3. Iul.
anno 1623.

24 Lupus Soares de Castro, canonum Licentia-
tus, canonicus, & Thesaurarius Syluensis, seu Algar-
biensis diocesis 29. Septembr. 1623.

25 Franciscus Cardoso do Torneo, canonum Li-
centiatus, Canonicus Lamecensis diocesis, ex Inqui-
sitore Eborensi.

§. 6.

*Institutio Inquisitionis Goensis,
eiusque Inquisitores.*

CVM Iudaica perfidia non solum in Regno Lusitaniae, sed etiam in partibus Indiae Orientalis, eidem Regno aggregatis & subiectis, in dies magis, ac magis serperet, (attestante id per literas suas ad Regem Ioannem tertium missas decima die Nouembris anno 1545. Sancto Francisco Xauier in illis partibus eo tempore fidem mirifice propagante: in quibus instanter ab eodem Rege postulabat, vt in tanta perfidia remedium, Inquisitionis officium in illam regionem mittendum curaret.) Serenissimus Infans Cardinalis Domnus Henricus, qui Inquisitoris Generalis officium in dictis Portugalliae Regnis tunc

DE ORIGINE

tunc agebat, de remedio sollicitus, volensque errantes pnes ad verum Christi ouile reducere, in ciuitate Goensi, illius prouinciae Metropoli, sanctae Inquisitionis Tribunal erexit, sicut fecerat in ciuitatibus Vlyssiponensi & Coninbricensi. Inquisitores, Officiales, & ministros necessarios in eas partes misit, qui fidei negotia diligenter tractarent.

1 Primus Inquisitor missus ab ipso Serenissimo Cardinali, fuit Alexius Diaz Falcão 15. die Mart. anni 1560. Qui in fine eiusdem anni Goam peruenit, capitque Inquisitoris officium exercere.

2 Franciscus Marquez Botelho 20. Februarij anno 1561.

3 Bartholomæus de Affonseca, Doctor canonista anno 1571. mense Mart. de quo dictum est supra.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

4 Andreas Ferdinandus, canonum Licentiatus, Prouisor & Vicarius generalis Archiepiscopus Goensis, qui iam nominatus fuerat ad Inquisitoris officium à Serenissimo Cardinali Henrico anno 1582. in principio mensis Ianuar.

5 Fr. Gaspar de Mello, Ordinis Prædicatorum, sacrae Theologiae Magister 18. Septemb. 1583

6 Rodericus Sodrinho de Mesquita 12. die Martij 1584.

7 Fr. Thomas Pinto, Ordinis Prædicatorum, sacrae Theologiae Magister 6. die Octobr. anno 1586.

A Sere-

INQUISITIONIS.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

8 Antonius de Barros 5. die mensis Octobris 1593.

Ab Illustrissimo D. Antonio Mattos de Noronha.

9 Marcus Aegidius Frazão 4. die Nouembris 1596.

Ab Illustrissimo D. Alexandro.

10 Georgius Ferreira anno 1604.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

11 Gvndifaluus da Sylua 2. die Septembris 1605.

12 Franciscus Borges de Sousa, Canonum Licentiatus 2. die Maij 1613.

13 Ioannes Ferdinandus de Almeida 17. Ianuar. 1614.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

14 Ioannes Delgado Figueira.

15 EX his quæ hætenus dicta sunt, atque ex Apostolicis Bullis, quarum exemplaria in Regiis Archiuis, & item in sanctae Inquisitionis

C

DE ORIGINE

scripiis afferuantur, ex libris etiam particularium Inquisitionum huius Regni, manifestè colligitur falsum esse, quod supra relati auctores referunt, nempe Sahauedram sacrum Inquisitionis Tribunal in Lusitania instituisse, vel saltem institutionis eius causam extitisse. Pater enim prius Apostolicum Breue pro eius institutione anno Domini 1531. secundum verò anno 1536. editum fuisse; cum tamen Sahauedia, sicut præfati auctores asserunt, tribus post annis, videlicet, anno 1539. extiterit, quod à Paramo, qui idem scribit, aduertendum erat.

16 Alia repugnancia, & falsitas in dictis Parami inuenitur. Asserit enim Sahauedram incepisse adulterare chirographos Regis Philippi secundi, quibus commendam Ordinis Sancti Iacobi obtinuit, retinuitque annos septendecim: cum igitur Philippus secundus regnare cæperit ab anno 1555. quo tempore Carolus V. eius pater Regno cessit, vt tradit Illescas *in hist. Pontif. tom. 2. lib. 6. cap. 231. §. 1.* constat ex traditis à Paramo, Sahauedram adhuc esse Commendarium Sancti Iacobi anno 1572. ad minus. Quæ ergo ratione Paramus concordabit Sahauedram occasionem dedisse fundandæ Inquisitioni Lusitanæ anno 1539. (quia ex eius dictis hoc facere non potuit, nisi post annum 1572.) cum hac manifesta veritate, quod omnes Inquisitiones tam in Lusitania, quam in India Orientali iam fundatæ erant eo modo, & forma, quibus nunc procedunt? Quomodo stabit Sahauedram falsificasse literas Philippi Regis, cum eo tempore nondum Regni clauum arripuerat? imò tempore Philippi Sahauedra in trirem-

INQUISITIONIS.

35

bus iactus detinebatur? Vide falsitatem, vide repugnantiam.

17 Ex eodem quoque temporis computo falsum esse constat Cardinalem Taveira, cum in Regnis Hispaniæ Inquisitor Generalis esset, Regi Ioanni III. persuasisse, vt sacrum Inquisitionis Tribunal in eadem forma, quæ in Castellæ Regnis obseruabatur, instituendum in Lusitania curaret. Pater enim præfatum Cardinalem eodem anno 1539. Generalem Hispaniæ Inquisitorem creatum esse, quo tempore iam in Lusitania sacrum hoc Tribunal in eadem forma erectum erat. Nam extat epistola Serenissimi Cardinalis Henrici 12. Iulij anno 1541. ad Illustrissimum Cardinalem Taveira, petentem remissionem reorum ex Inquisitione Lusitana iam constituta ad Inquisitionem Hispanam, ac ex Hispana ad Lusitanam. Non igitur ex suasionibus dicti Cardinalis fundata est nostra Inquisitio.

18 Constat tertio falsum esse id, quod Paramus scribit, nempe Lusitanæ Reges noluisse, quod in suis Regnis sacrum Tribunal institueretur, cum luce clarius pateat illos iam anno Domini 1521. eius institutionem summopere curasse. Quod ex epistola præfati Regis Ioannis III. cuius supra meminimus, & ex aliis multis epistolis, & scriptis à me ex archiuis Regiis transumptis, satis apertum est.

19 Accedit quia factum hoc in nulla memoria Regni huius inuenitur, siue in scriptura, siue in traditione hominum, cum multos illius temporis nouerimus, qui tamen de hac re nusquam fuerunt loquuti; nec factum talis esset naturæ, vt facile obliuioni traderetur. Tandem, vt interim alia omittam, credi-

bile non est, fraudulentum hominem cum anthoritate Cardinalis, ac Nuntij à latere missi ad Inquisitionem instituendam in hoc Regno per sex menses commorari, absque eo quod cognosceretur. Nam eo tempore erant in curia Romana Oratores Regis Ioannis III. super negotiis Inquisitionis. Quos debuit Rex pramonere de aduentu talis Nuntij, & ipsi de veritate eum certiore facere, cum ad hæc sex mensium tempus suppeteret: quod nequaquam contigit.

20 Quamuis in nostra relectione de censuris Bullæ Cœna cap. 14. disp. 76. num. 7. in confirmatione secundæ concl. casum Sahauedra adduxerimus, id solummodo gratia exempli fecimus, non tamen approbando tamquam verum; vt patet ex verbis ibi positis: *sicut in nostro Lusitania Regno contigisse fertur: exemplorum enim non requiritur veritas.* Et hinc est quod S. Thomas docet exempla non habere auctoritatem: vt videri potest 1. p. quest. 48. art. 1. ad 1. quest. 67. art. 2. ad 2. 1. 2. quest. 59. art. 2. ad 1. & aliàs sepe: nam Aristoteles in Logica vtitur exemplis secundum opiniones aliorum. Similiter & Apostolus fecit, qui prædicans in Areopago, *Aclor. cap. 17.* sic ait: *Sicut & quidam vestrorum Potiarum dixerunt: ipsius enim & genus sumus. Genus ergo cum simus Dei, &c.* Auctoritas scriptorum, quos in contrarium citauimus, lectorem mouere non debet, quamuis aliàs satis commendanda sit; eò quod nullus illorum rem hanc accuratè tractauerit, & ferè omnes Paramum, ipse vnum Sahauedram latronem, falsarium, fallatiosum, & infamem sequantur, cuius auctoritati succumbit. Oblatrare igitur aduersarij Lusitani nominis holtes possunt, mordere autem non possunt.

APHO:

APHORISMORVM
LIBER I.
 DE IURISDICTIONE
 INQUISITORVM.

CAPVT I.

De Inquisitoribus, & Ministris.

Anctissimus Patriarcha noster DOMINICVS sanctæ Inquisitionis primus author, primusque ab Innocentio III. & Honorio III. creatus Apostolicus Inquisitor, Inquisitorum parens, exemplar, & norma, Videndus Parami de origine Inquisit. lib. 2. tract. 1. cap. 2. num. 1. cap. 23. num. 1. & cap. 30. num. 1. Sixtus V. const. 30. apud Laert. tom. 2. pag. 528.

2 Sanctus Petrus Martyr, sanctæ Inquisitionis Patronus, imitatione accensus Beati Patris Dominici, vt ille, contra hæreticos mirabiliter se gessit. Quam ob rem, post Beatum Dominicum, non immeritò Princeps appellati debet, sacro sancti Officij Inquisitionis, cum ipse primus illud suo sanguine consecrauerit. Sixt. V. d. const. Innoc. III. const. 11.

3 Inquisitor est Index à Sede Apostolica in causis

ad Dei gloriam, Fidei, & Ecclesie augmentum deputatus. cap. vt Inquisitioni, de heret. in 6. Clem. Multorum eodem tit. Albert, in rubr. de heret. in 6. quest. 5. num. 3. Roias de heret. part. 2. num. 410.

4. Inquisitores eliguntur vel à Summo Pontifice, vel ab alio, de ipsius tamen Commissione. Eymericus in direct. Inquisit. 3. part. quest. 3. vbi Peñ. com. 52. Farin. de heres. q. 186. §. 1. num. 1.

5. Olim à Generalibus, & Prouincialibus Prædicatorum, & Minorum Inquisitores in partibus sibi commissis, ex Fratribus sui Ordinis eligebantur. Eymeric. & Peñ. cit. loc. Farin. dicta q. §. 2. n. 30.

6. Hodie in tota Italia à Reuerendissimis, & Illusterrimis Cardinalibus, Generalibus Inquisitoribus Apostolicis Inquisitores eliguntur. In Hispania verò, & Lusitania ab Inquisitore Generali constituuntur. Peñ. cit. loc. Farin. d. §. 2. n. 31.

7. Inquisitores tales eligi debent, qui sint fidei zelatores acerrimi, conuersatione honesti, prudentia circumspècti, constantia firmi, scientia eminenter eruditi, ac virtutibus omnibus circumfulti. Eymeric. d. 3. p. q. 1. vbi Peñ. com. 50. Farin. d. §. 2. num. 54.

8. Inquisitor eligi non potest in terminis iuris communis, nisi quadragesimum saltem attingat annum. Qui autem minoris ætatis ipsum elegerit, grauius puniendus est, si tamen à Summo Pontifice immediate eligatur, sufficit quòd sit triginta annorum: hæc similiter ætas sufficiens est ad eisdem eligendos in Regno Lusitaniæ. Ex Bulla prima Pauli III. pro officio Inquisitionis Lusitaniæ expedita 23. Maij an. 1536. Eymeric. d. 3. p. quest. 2. vbi Peñ. com. 51. Farin. d. §. 2. num. 46. & seqq.

9. Inquisitor Theologus simul, & Iuris peritus esse debet. Vbi autem duo fuerint Inquisitores, vnus sit Theologus, Iuris peritus alter. Peñ. d. com. 50.

10. Inquisitor instituerè potest Vicarium, cui vices suas committat, non tamen concedere, vt alium Vicarium instituat. Eymeric. d. 3. p. quest. 13. & 15. vbi Peñ. com. 62. & 64. Molin. de instit. & iure. tract. 5. disp. 28. num. 8.

11. Vicarius, seu delegatus Inquisitoris eas conditiones, & scientiam habere debet, quas ad ipsum Inquisito em necessarias esse diximus: ætas verò minor sufficit, nimirum triginta annorum. Eymeric. d. 3. p. quest. 16. vbi Peñ. com. 65. & com. 50. Farin. d. §. 2. num. 52.

12. Inquisitores, ad eorum Vicarij, notarium vnum, vel plures, clericos seculares, vel quorumuis Ordinum regulares, eligere, assumere, atque creare possunt. Eymeric. d. 3. p. q. 18. vbi Peñ. com. 67.

13. Possunt etiam duos viros idoneos compellere ad scribenda Inquisitionis acta, exhibito iuramento de officio fideliter exercendo, & custodiendo secreto. Eymeric. ibidem quest. 19. vbi Peñ. com. 68.

14. Ab Inquisitoribus Generalibus Hispaniæ, & Lusitaniæ creantur etiam Consultores, seu Deputati: qui in Lusitania votum habent decisiuum, simulque cum Inquisitoribus determinationes in causis, & sententias subscribunt, ac cum illis conditionibus eliguntur, quæ ad Inquisitores necessariæ sunt, ætate quadraginta annorum à iure communi requisita excepta. Noua recopilatio regiminis Inquisitionis Lusitaniæ. tit. 1. cap. 2. & tit. 4. cap. 53.

15. Qui creare possunt Inquisitores, Commissarij

LIB. I. CAP. II.

rios, Deputatos, & Notarios, possunt etiam eos ab officiis amouere. Eym. d. 3. p. q. 9. & 17. vbi Peñ. com. 58. & 66.

16 Ministri Inquisitionis in suis officiis delinquentes, ab iis tantum, à quibus instituuntur, puniri possunt; cautè tamen puniendi sunt. Peñ. 3. p. Direct. com. 61.

CAPVT II.

*Quenam sit Inquisitorum iurisdictione in se,
& cum Episcoporum iurisdictione
comparata.*

1 Iurisdictione est *authoritas iurisdicendi*, seu *facultas administranda iustitiae, & aequitatis statuendae, vel potestas gubernandi populum iure & legibus.* Marta de iurisdictione. part. 1. cap. 8. num. 1. & 2.

2 Iurisdictione in ordinariam & delegatam diuiditur. Illa competit ratione officij in sibi subditos, estque ad omnes causas, hæc ex commissione & ad causas speciales. S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 1.

3 Iurisdictione Inquisitorum est *authoritas iuris dicendi*, seu *facultas administranda iustitiae in iis, quæ ad fidem spectant.*

4 Inquisitorum iurisdictione à Summo Pontifice delegata censetur, quamuis ipsi ab Inquisitoribus generalibus immediatè eligantur. Eymeric. 3. part. Direct. quest. 4. & 6. vbi Peñ. com. 53. & 55. Molin. de iust. tract. 5. disp. 28. num. 4. & 5. Idem dicendum est de Senatoribus

LIB. I. CAP. II. 41

natoribus supremi Senatus Inquisitionis, ac de Deputatis Lusitaniæ.

5 Prædictorum iurisdictione, etiam re integra, morte instituentis non extinguitur, quamuis eligantur cum hac clausula: *Ad beneplacitum Romani Pontificis, vel sedis Apostolicae, aut Inquisitoris Generalis.* Eym. d. 3. p. q. 7. & 8. vbi Peñ. com. 56. & 57. Farin. de hæres. q. 186. §. 2. num. 20.

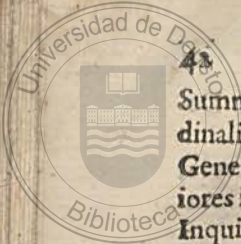
6 Inquisitor Generalis perpetuus in Hispania, & Lusitania à Rege electus, & à Summo Pontifice confirmatus, habet iurisdictionem delegatam instar ordinariæ, & in multis cum illa conuenientem; probabile tamen est, habere ordinariam. Barb. de iud. ad l. cum prætor. ff. de iudic. §. 1. num. 64. Simanc. cathol. inst. tit. 34. num. 4.

7 Iurisdictione Inquisitorum in causis Fidei priuatiua est ad Iudicēs seculares, cumulatiua verò ad Episcopos. Farin. de hæres. q. 186. §. 1. & 9.

8 Inquisitorum iurisdictione in causis Fidei, aut contra fidem suspicionem inducentibus, priuatiua est ad Prælatos Regularium, respectu suorum subditorum. Paulus V. relatus à Laertio in Bullario tom. 3. const. 26. pag. 210.

9 Quando Episcopi, & Inquisitores procedunt autoritate delegata, pares in procedendo sunt. Quando verò Episcopi autoritate ordinaria, & Inquisitores autoritate delegata, Inquisitores sunt maiores Episcopis. Eym. d. 3. p. q. 5. vbi Peñ. com. 54.

10 Vicarij Inquisitorum ab ipsis creati, quibus vires suas committunt, vt in ipsorum locum succedant, sunt inferiores Episcopis, nec illis gaudent priuilegiis, quibus Inquisitores fruuntur. Si tamen à

Summo Pontifice in toto orbe, ab Illustrissimis Cardinalibus Inquisitoribus in Italia, ab Inquisitoribus Generalibus in Hispania, & Lusitania eligantur, maiores sunt Episcopis, & illis gaudent privilegiis, quæ Inquisitoribus, quorum sunt Vicarij, competunt. Peñ. d. com. 54.

11 In iis locis, ubi sunt Episcopi, & Apostolici Inquisitores, tantum Inquisitores procedunt in causa hæresis; & ad ipsos mittere debent Episcopi quidquid contra reum habere potuerint. Peñ. 3. p. Direct. ad quest. 52. com. 101. Molin. de iust. & iure tract. 5. disp. 28. num. 13.

12 Episcopus non potest impedire processum Inquisitoris. Inquisitor tamen Generalis in Lusitania ex causa potest ad se aduocare ab Episcopis omnes causas ad fidem spectantes, etiam sub censuris, & aliis pœnis. Peñ. 3. part. Direct. com. 54. Pius IV. in constitutione à nobis relata ad fin. Opusc. de sollicitantibus.

13 Si Episcopus & Inquisitor simul, pro dicitis tamen temporibus, aliquem citent ad respondendum de Fide, citatus coram utroque comparere tenetur. Eym. dict. 3. part. quest. 5. ubi Peñ. com. 54. Dixi in Opusc. de sollicitantibus tract. 2. cap. 2. num. 5.

14 Si Episcopus procedat auctoritate ordinaria, & citet simul cum Inquisitore, pro eodem tempore impossibili, coram Inquisitore citatus appareat. Dixi in Opusc. de sollicitantibus tract. 2. c. 2. num. 7. Farin. de hæres. q. 186. §. 3. num. 87. & seqq.

15 Si Episcopus procedat auctoritate delegata, & pro tempore impossibili citet simul cum Inquisitore, potest citatus eligere, coram quo comparere velit secundum iuris communis rigorem. In hoc tamen

tamen Lusitaniæ Regno probabilius est debere se Inquisitori presentare. Eym. d. q. 5. Dixi citato Opusc. c. 2. num. 10.

CAPVT III.

Quaratione plures Inquisitores, aut ipsi simul cum Episcopis procedant.

1 SI Summus Pontifex respectu alicuius particularis personæ, vel causæ aliquem specialiter creauit Inquisitorem, circa talem causam vel personam alij Inquisitores procedere non possunt, imo tenentur ad illum mittere omnia acta contra talem personam facta, ad hocque potest talis specialis Inquisitor eos compellere. Si tamen negligenter se habeat in procedendo, tenentur alij Inquisitores hoc ad Summum Pontificem deferre. Peñ. 3. part. Direct. ad q. 46. com. 95. Molin. de iust. tract. 5. disp. 28. num. 10.

2 Quando in eadem prouincia sunt duo Apostolici Inquisitores communiter delegati, simul vel separatim procedere possunt, cum uterque iurisdictionem habeat insolidum; reus tamen ab vno tantum punietur. Peñ. & Molin. num. 9. citatis locis.

3 Episcopi in crimine hæresis, respectu suorum subditorum, ordinarij iudices sunt; quoad exemptos verò, delegati. In procedendo autem seruari debent modum, quem seruant Inquisitores. Farin. de hæres. q. 186. §. 1. Molin. disp. cit. num. 2. & 3.

4 Episcopo sine Inquisitore, vel Inquisitor sine Episcopo, citare, arrestare, capere, tutæ custodiæ nācipare,

44 cipare, & inquirere potest: non tamen incarcerare ad poenam tormentis exponere, ac ad sententiam condemnatoriam procedere, factumq; in contrarium est ipso iure nullum, & confessio in tortura facta reo non nocet. Eym. 3. p. Direct. q. 47. vbi Peñ. com. 96. Mol. disp. cit. num. 11. & 12. Farin. de heres. q. 186. §. 3. num. 62. & 67. & seqq.

5 Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo in summo iure sententiam absolutoriam proferre non potest. Idem fortassis dicetur de indicenda abiuratione, & purgatione canonica. Oppositum tamen est vsu magis receptum. Eym. 3. part. Direct. q. 48. vbi Peñ. com. 97. Farin. d. §. 3. num. 60. & 61. Dixi in Opusc. de sollicitant. tract. 2. cap. 1. num. 12.

6 Si abiuratio & purgatio coram Episcopo tantum, aut Inquisitore fiant, reo sciente, & consentiente, ac non contradicente, nec appellante, valet, taliter quod non potest postea obiectio nullitatis opponi ad relapsam effugiendam. Peñ. d. com. 97. Dixi citato loco num. 15.

7 Si Episcopus & Inquisitor non possunt, aut nolunt personaliter ad eundem locum conuenire, potest vnus alteri vices suas committere, vel Vicarium aut Commissarium mittere, aut suum per literas significare assensum, vel consilium. Eym. 3. part. Direct. q. 49. vbi Peñ. com. 98. Farin. qu. cit. §. 4. num. 103.

8 Si Episcopus, aut Inquisitor conuenire noluerint ad simul procedendum, vnus alterum requirat, vt infra octo dierum spatium adueniat, vel substitutum, consilium, aut assensum mittat: intra tamen requisitionis tempus, si alter sine altero procedat, processus est nullus. Elapso verò tempore, si requisitus

non

non venerit, dummodo non fuerit infirmitate impeditus, requirens procedat. Eym. d. qu. 49. Farin. d. §. 4. num. 98. & 108. & §. 3. num. 96. & 97.

9 Consensus Episcopi post factum non validat processum. Farin. cit. loco num. 111.

10 Quando Inquisitor non potest habere copiam Episcopi & è contrà, vt si absens sit extra prouinciam, vel diocesim, nullo relicto delegato, aut quando est in remotis, procedere potest. Farin. quest. cit. §. 3. num. 96.

11 Episcopus requirendus ad processum contra hereticum, est Episcopus domicilij rei contra quem proceditur, non verò originis. Quia domicilium originis præfertur.

12 Probabilius est, & vsu receptum, vt potius Episcopus domicilij, quàm loci delicti commissi requiratur. Videndus Farin. tom. 1. q. 7. num. 20. & seqq.

13 Si reus iudicandus sit religiosus, non est vocandus Ordinarius Religionis, videlicet eius Prælatus, sed Episcopus domicilij: Quia Prælati religionum non possunt iudicare in causis fidei, iuxta dicta à me in Opusc. de sollicitant. tract. 2. cap. 1. concl. 6. num. 18.

14 Si Episcopus & Inquisitor discordant in ferenda sententia, debent causam instructam ad Summum Pontificem, vel supremum Inquisitionis Senatuum mittere decidendam. Eym. 3. part. Direct. quest. 50. vbi Peñ. com. 99. Farin. de heres. quest. 186. §. 3. num. 64. Molin. d. disp. 28. num. 14.

15 Quando Episcopus & Inquisitor diuisim procedunt, tenentur sibi mutuo communicare processus. Eym. d. 3. part. quest. 51. & 52. vbi Peñ. com. 100. & 101. Farin. d. §. 3. num. 81. & 83.

16 Pro-

16 processuum communicatio fieri debet in sine quando nihil iam restat agendum, nisi alter procedere non possit, non visis alterius actis: tunc enim ante finem semel tantum tribuenda est copia processus. Eymeric. d. 3. p. q. 53. ubi Peñ. com. 102. Farin. d. §. 3. num. 84. & 85.

17 Cum agitur de torquendo reum, facienda similiter est communicatio processus. Peñ. & Farinat. num. 86. citatis locis.

18 Ad torturam testium non fit processus communicatio, cum vnus sine alio possit testem torqueri. Peñ. d. com. 102. Decian. crim. lib. 5. cap. 21. num. 23. Farin. d. §. 3. num. 74. & 86.

19 Si Episcopus malitiosè falsò aliquem de hæresi inquiserit, vel si odij, amoris, aut lucri gratià contra hæreticum procedere omiserit, pœnam suspensionis per triennium incurrit. Inquisitor verò excommunicationi Summo Pontifici reseruata ipso facto subiicitur: & si prædicti non procedant, hæreticorum fautores censentur. Eymeric. d. 3. p. q. 24. ubi Peñ. com. 73. Farin. d. quest. 186. §. 8. num. 145. & 147.

20 Attamen si propter timorem, ignorantiam, aut propter scandalum vitandum non procedant, prædictas pœnas non incurrunt. Farin. d. §. 8. num. 149. & 150.

21 Capitulum Sede vacante, aut quasi vacante, quando Episcopus reperitur captiuus, vel in Episcopatu prouisus, nondum tamen ministrat, propter non expeditas literas, requirendum est ab Inquisitore, sicut requiritur Episcopus. Decian. crim. lib. 5. cap. 21. num. 13. & 15. Farin. d. quest. 186. §. 11. num. 178. & 179.

CAPVT IV.

Contra quas personas Inquisitores procedant.

1 Inquisitores, quamuis sint indices delegati, habent tamen vniuersalitatem personarum, proceduntque contra omnes, qui per Baptismum intra Ecclesiã constituuntur, si specialiter non sunt exempti. Peñ. 3. p. Direct. ad q. 45. com. 114.

2 Contra Summum Pontificem, esto admittamus in hæresim prolabi posse, non procedunt Inquisitores. Eymeric. 3. part. Direct. quest. 25. ubi Peñ. com. 74.

3 Non procedunt etiam contra Nuncios, seu Legatos Apostolicos, & alios Sedis Apostolicæ Officiales, quorum officium circa negotium ipsiusmet Sedis Apostolicæ versatur. Procedunt tamen contra eos, qui dati sunt ad causam respicientem ppiuatam vtilitatem particularium personarum. Eymeric. d. 3. part. quest. 26. ubi Peñ. com. 75. Molin. de iust. & iure tract. 5. disp. 28. num. 20. Dixi de sollicitant. tract. 1. cap. 3. num. 1. & 2.

4 Non procedunt contra Episcopos: eorum tamen excessus ad Summum Pontificem deferant: ad hoc autem processum formare non possunt, sed solum informari. Eymeric. quest. 27. ubi Peñ. com. 75. citato loco Farin. de hæres. quest. 186. §. 5. num. 113. & 121. Molin. loco citato num. 19. Dixi etiam citato cap. 3. num. 8.

5 Si Episcopus hæreticus aliquid in manifestum fidei

fidei detrimentum, & fidelium perniciem moliretur, essetque suspectus de fuga, nec Summus Pontifex absque periculo posset consultari, potest ab Inquisitoribus incarcerari, vt ad Summum Pontificem remittatur. Peñ. & Ferinat. num. 119. & seqq. citatis locis.

6 Neque Episcopus, neque Inquisitor contra alium Inquisitorem, aut illius Vicarium autoritate Apostolica creatum, procedit: nisi in eo casu, in quo contra Episcopum procedere posse diximus. Eymer. quest. 30. vbi Peñ. com. 79. Farin. §. 6. Dixi d. c. 3. num. 1. citatis locis.

7 Procedere possunt Inquisitores contra Regulares etiam exemptos, & contra quoscumque alios Sacerdotes, consulto tamen Generali Inquisitore, aut supremo Senatu. Eymer. q. 28. & 29. vbi Peñ. com. 77. & 78. Molin. num. 18. vbi supra.

8 Procedunt contra Imperatores, Reges, & quascumque alias seculares potestates, consulto tamen Summo Pontifice, si magnæ sint personæ, aut ingens periculum, & magna populi perturbatio timeatur. Eymer. q. 31. Peñ. com. 80. citatis locis.

9 Item contra eos, qui in eorum prouincia delinquant contra fidem, quamuis ad aliam declinent. Similiter contra delinquentes in aliena prouincia, qui in ipsorum Inquisitorum districto commorantur. Eymer. q. 42. vbi Peñ. com. 91. locis citatis.

10 Iudæi & infideles, qui voluntariè fidem per Baptismum susceperunt, si retrocedant, puniri ab Inquisitoribus possunt. Eymer. 2. part. Direct. quest. 44. & 45. vbi Peñ. com. 69. & 70. Farin. de hares. q. 178. §. 6. num. 134. & seqq.

11 Procedunt etiam contra prædictos, quamuis facti essent Christiani, dum erant infantes, aut baptismum coacti receperunt, dummodo coactio absoluta non sit: mitius tamen cum pueris & coactis est agendum. Peñ. 2. part. Direct. ad quest. 9. com. 44. Farin. dicto §. 6. num. 139.

12 Cathecumenus quamuis in hæresim, vel apostasiam prolabatur, non potest puniri tanquam contra fidem delinquens. Est tamen coram Deo verè hæreticus, aut apostata. Dixi in relectione de cons. Bullæ Cœn. cap. 2. num. 8. Sanch. libr. 2. Moral. cap. 7. tom. 1. Farin. d. §. 6. num. 131.

CAPVT V.

De quibus criminibus Inquisitores cognoscant.

1 Inquisitores de iure procedunt contra hæreticos, & in causis hæreticorum. Azor instit. moral. part. 1. lib. 8. cap. 18. rubr. de sacris Apostolicis Inquisitor. q. 1. Farin. de hares. q. 186. §. 2. num. 17.

2 Procedunt contra apostatas à fide. Decian. crim. lib. 5. cap. 15. num. 1. Peñ. 2. part. Direct. ad q. 44. com. 69. Farin. de hares. q. 183. §. 1. num. 11.

3 Procedunt contra hæreticorum credentes, receptatores, defensores, & fautores. Cap. Excommunicauimus, §. credentes, de hæret. cap. Vt officium eod. tit. in 6. Eymer. 2. p. Direct. q. 45.

4 Procedunt contra diffamatos de hæresi & suspectos de fide. Cap. Vt officium, de hæret. in 6. Eymer. vbi proxime.

LIB. I. CAP. V.

5 Procedunt contra scienter sepelientes hæreticos in loco sacro. *Cap. Quicumque. de heret. in 6. Eymer. 3. part. q. 40. vbi Peñ. com. 89.*

6 Procedunt contra Notarios, & Aduocatos patrocinantes hæreticis. *Cap. Si aduersus. de heret. cap. Vt commissi. eod. tit. in 6. Eymer. 3. part. quest. 39. vbi Peñ. com. 88.*

7 Procedunt contra impediētes officium sanctæ Inquisitionis. In literis Clement. & Urbani IV. *qua incipiunt: Præ cunctis. §. cæterum. cap. Statutum: de heret. in 6. Eymer. 2. p. Direct. q. 54. vbi Peñ. com. 79. & 3. p. q. 34 & 36. vbi etiam Peñ. com. 83. & 85.*

8 Procedunt contra rennentes iurare in causa fidei. *Cap. Excommunicamus, §. Adiicimus. de heret. Eymer. 3. p. q. 41. vbi Peñ. com. 90.*

9 Procedunt contra blasphemos. *Eymer. 2. p. Direct. q. 41. vbi Peñ. comm. 66. & 3. p. q. 44. vbi etiam Peñ. com. 93.*

10 Procedunt contra schismaticos. *Eymeric. 2. par. Direct. q. 48. vbi Peñ. com. 73. Farin. de heresi quest. 184. §. 1.*

11 Procedunt contra legentes & retinētes libros prohibitos. *Pius IV. in constitu. qua incipit. Domini gregis. anno 1564. vide infra c. 21.*

12 Procedunt contra eos, qui in presbyteratus gradu non constituti, Missas celebrant, & confessiones audiunt. Extant constitutiones Apostolicæ Gregorij XIII. & Clement. VIII. *relate per Laertium tom. 2. Apostolicar. constit. pag. 387. & tom. 3. pag. 128.*

13 Procedunt etiam in aliquibus casibus contra infideles in Catholicam fidem delinquentes. *Farin. d. §. 6 num. 128.*

Proce-

LIB. I. CAP. V. 51

14 Procedunt contra celebrantes binas nuptias, quando viuente primo coniuge, alter cum alio contrahit. *Vide infra cap. 34. Albertin. de agnos. quest. 23. num. 49.*

15 Procedunt contra sortilegos, & diuinatores. *Cap. Accusatus. de heret. in 6. Eymer. 2. p. quest. 42. vbi Peñ. com. 67. & 3. p. q. 44. vbi etiam Peñ. com. 93. Sanch. lib. 2. moral. cap. 38. Del Rio de Magia. Farinat. de heres. quest. 181. §. 1.*

16 Procedunt in crimine hæresis contra mortuos. *Cap. Filij. de heret. in 6. Eymer. 3. p. q. 43. vbi Peñ. com. 92. cap. Accusatus. §. In eo verò. de heret. in 6.*

17 Procedunt contra Rectores ciuitatum, & dominos temporales nolentes iurare de defendenda Ecclesia contra hæreticos. *Cap. Ad abolendam. §. Statuimus. cap. Vt officium. §. Statuimus. de heret. in 6. Cap. Excommunicamus. §. Moneantur. eod. tit. Eymer. 3. part. Direct. q. 32. & 33. vbi Peñ. com. 81. & 82.*

18 Procedunt contra dominos temporales negantes eis debitum auxilium. *Cap. Vt Inquisitionis, de heret. in 6. Eymer. 3. part. Direct. quest. 35. vbi Peñ. comm. 84.*

19 Procedunt aliquando contra quæstuarios. *Cap. Vt officium §. Compescendi. de heret. in 6. Eymer. d. 3. p. Direct. q. 37. vbi Peñ. com. 87.*

20 Procedunt contra laicos disputantes de fide. *Cap. Quicumque. §. Inhibemus. de heret. in 6. Eymer. 3. p. q. 38 vbi Peñ. com. 87.*

21 Procedunt contra confessarios, qui in sacramentali confessione pœnitentes ad actus inhonestos sollicitant. *Pauli V. decreto ad Inquisitionem Generalem Lusitaniæ anno 1608. 16. Septem. Greg. XV. 30. Aug. 1621.*

D 2

22 Procedunt denique Inquisitores Lusitaniz ex commissione speciali contra nefandos sodomitas. Ita constat ex Breui Pij IV. die 20. Februar. anno 1562. & Greg. XIII. die 13. Aug. anno 1574.

CAPVT VI.

Quid sit Fides, & quæ necessariò à fidelibus credenda sint.

1 Fides est substantia sperandarum rerum, arguacientum non apparentium, seu est habitus mentis, quo inchoatur vita eterna in nobis, faciens intellectum assentiri non apparentibus. Paul. ad Hebr. 11. S. Thom. 2.2.2.4. art. 1. Eym. Direct. 1. p. q. 1.

2 Impositum est omnibus præceptum de actu fidei supernaturalis, quando eis sufficienter fides ipsa proponitur. S. Thom. 2.2.2. art. 3.

3 Tunc fides dicenda est infidelibus sufficienter proposita, cum ita rationibus, vitæ sanctitate, contrariorum errorum confutatione, ac signis aliquibus confirmatur, vt prudenter ratio naturalis præscribere incipiat res fidei esse credendas, & contrariam sententiam esse falsam. Sanch. lib. 2. moral. c. 1.

4 Baptizati, qui inter infideles, aut hæreticos in suis erroribus sunt nutriti, Catholica instructione minimè præcedente, statim etiam credere non tenentur, donec fides sibi sufficienter proponatur. Sanch. citato loco.

5 Qui edoctus ab Inquisitore, vel à suo Episcopo aut

aut à viro Theologo de rebus fidei, illis non credit, & contrarium asserit, si se contra Ecclesiam non sentire existimet, non est hæreticus, sed temerarius, quòuis probabile sit esse hæreticum. Sanch. lib. 1. cap. 7. num. 25. Farin. de hæres. q. 196. num. 12. & 10. & 11.

6 Necessitate medijs, & finis, pro isto statu, ac tempore, tenetur vnusquisque credere explicitè mysterium Sanctissimæ Trinitatis, Christumque verum esse Deum, & hominem, ac totius humani generis Redemptorem, & quoddam mortuus sit, & resurrexit. S. Thom. 2.2. quest. 1. artic. 5. & 8. Eym. Direct. 1. p. Direct. quest. 5.

7 Necessitate præcepti requiritur fides articulo- rum fidei, remissionis peccatorum, carnis resurre- ctionis, Ecclesiæ Catholicæ, mysterij Eucharistiæ. Scire etiam oportet præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, Orationem Dominicam, ac vnusquisque scire tene- tur leges ad statum suum spectantes. Eym. 1. p. q. 3. Sanch. lib. 2. moral. cap. 3.

8 Ad explicitè credendum fidei mysteria, non omnes æqualiter obligantur. Prælati namque, & qui ex officio alios instruere tenentur, plura scire de- bent explicitè, quàm rudes personæ. S. Thom. 2.2. q. 2. art. 6. Eym. 1. p. q. 4. vbi ref. com. 21.

9 Quæ ad fidem secundariò spectant, vt quæ in scriptura sacra, & in Concilijs, aut Apostolicis tradi- tionibus continentur, sufficit quòd implicitè, vel in preparatione animi credantur: postquam autem constiterit esse de fide, explicitè credenda sunt. S. Thom. q. illa 2. art. 5. Eym. q. 3. vbi ref. com. 20.

10 Multorum mysteriorum fidei, præsertim quæ huiusmodi sunt de necessitate præcepti, dari potest

LIB. I. CAP. VII.

etiam inter fideles ignorantia inuincibilis excusans à peccato. Sanch. lib. 2. moral. c. 3. num. 20.

CAPVT VII.

Qua ratione Fides violatur.

1 **F**ides Catholica dupliciter violari potest, negatiuè, seu priuatiuè, & positiuè. Negatiuè, seu priuatiuè violatur fides, quando quis ea ignorat, quæ tanquam Catholicus scire tenebatur, aut quando ea omittit, quæ in bonum & fauorem fidei tenebatur facere. positiuè, illud faciendo, quod fidei quomodo-cumque opponitur: & hoc dupliciter, directe scilicet & indirectè.

2 Directè seu per se primò ab aliquo violatur fides, negando illam, vel relinquendo. Quæ si in totum deseratur, dicitur apostasia: si solum in partem, hæresis appellatur.

3 Indirectè, seu non per se primò violatur fides, quando quis, retenta quidem veritate fidei, negat aliquas veritates ad fidem spectantes, & quæ ad illam per consequentiam reducuntur. Quæ in varios distribuuntur gradus, qui per propositiones explicantur. Vide Concil. Constant. sess. 8. in sententia damnationis articulorum Wicleph. & sess. 15. in iii. contra sententiam Joannis Huss. Peñ. 2. part. Direct. comm. 2. & 27. Suas. de fide disp. 19. sect. 2.

4 Primus gradus est propositionis hæreticæ. Propositio hæretica illa censetur, quæ aperte, & posita est siue contrarie, siue contradictorie alicui veritati, de

414

LIB. I. CAP. VII. 55

qua certò constat esse de fide. Simanch. de Cathol. tit. 54. 2. num. 8. & 9. Albertin. de agnos. quest. 6. num. 1. Couar. lib. 3. var. cap. 1. Suar. citato loco num. 3.

5 Propositio hæretica dicitur absolutè per ordinem ad rem quam significat; non vero per ordinem ad proferentem. Proximè citati. Doctores.

6 Propositiones hæreticæ, prout aduersantur primæ veritati reuelanti, sunt in eodem gradu falsitatis: prout verò opponuntur materiæ Fidei, secundum quod nobis proponitur credenda, aliæ dicuntur directè, & principaliter hæreticæ, aliæ indirectè, & secundariò, seu mediatè, vel immediatè. Suar. cit. loc. num. 7. & seqq.

7 Propositio directè, principaliter, & immediatè hæretica est illa, quæ contrariatur veritati fidei directè, principaliter, & immediatè reuelata. Videndus S. Thom. 1. part. q. 1. 2. art. 4. & 2. 2. quest. 2. art. 5. & quest. 11. art. 1. & 2. & 1. ad Corint. cap. 11. lect. 3. Suar. num. 10.

8 Propositio indirectè secundariò, & mediatè hæretica illa dicitur, quæ aduersatur veritati fidei indirectè, secundariò & mediatè reuelata, & qua continetur in primo reuelato, tamquam pars illius. S. Thom. & Suar. citatis locis.

9 Secundus gradus est propositionis erroneæ, nimirum quæ opponitur veritati certa Theologica certitudine non attingente veritatem fidei, & habetur per consequentiam clarè ex veritate reuelata, in qua continetur tanquam aliquid distinctum. Cari. lib. 1. 2. de locis cap. 10. Bañes 2. 2. q. 11. art. 2. Suar. citato loco num. 14. potest etiam dici propositio erronea, vel hæresi proxima illa, quæ aduersatur veritati catholica, & vniuersali, quam

D 4

Uniuersa Ecclesia tenet, & certitudinem fidei non attingit.
Can. d. cap. 10. Bañes d. art. 2. vers. Secundò notandum, & sequenti.

10 Tertius gradus est propositionis hæresim sapientis, ut est illa, ex qua alius principiis assumptis sequitur hæresis, quando illa principia non sunt omnino certa, sunt tamen in Ecclesia ferè certa, aut quando illatio non est euidentis. Vel propositio sapiens hæresim est illa, quæ in sensu proprio hæretica est, in metaphoricò uero ab errore liberatur. Vel est illa, quæ ex quibusdam circumstantiis, ex parte asserentis, aut ex temporum calamitate saporem quemdam habet hæresis, vel suspicionis iudicio prudentum. Can. d. cap. 10. Albertin. d. quest. 6. num. 2. Suar. num. 17. Bañ. citato loco.

11 Quartus gradus est propositionis malè sonantis. Videlicet illa propositio, quæ in aliquo sensu proprio est hæretica, & in alio etiam proprio est catholica, dicique potest propositio æquiuoca. Suar. num. 18.

12 Propositio malè sonans duplex est. Quædam enim dicitur talis ab intrinseco: quædam uero ab extrinseco. Illa dicitur malè sonans ab intrinseco, quæ absolute prolata malè sonat. Illa ab extrinseco, quando ex circumstantiis persona, loci, aut temporis, malus sonus, aut suspicio oritur. Suar. d. num. 18. vid. Can. & Bañ. proxime citatis locis.

13 Propositio malè sonans ab intrinseco, tres habet gradus. Primus, quando significatio hæretica est magis usitata, & propria. Secundus, quando utraque significatio æquè propria, & usitata est. Tertius, quando significatio catholica magis propria, & magis usitata inuenitur. Suar. d. num. 18.

14 Quintus gradus est propositionis piarum au-
riunda

rium offensiuæ: qui ferè coincidit cum præcedente. Et est illa propositio, in qua profertur aliquid indecens, & indignum in materia Religionis Bañes d. art. 2. Suar. num. 19.

15 Sextus gradus est propositionis scandalosæ. Et est illa propositio, quæ præbet causam, aut occasionem scandali circa aliquam doctrinam, aut veritatem fidei. Bañes, & Suar. proxime citatis locis. Albertin. d. quest. 6. num. 10.

16 Septimus gradus est propositionis temerariæ. Nimirum, quæ in doctrina fidei, vel Theologiæ sine rationis regula profertur, ut potè sine sufficiente auctoritate, aut ratione. Albertin. d. quest. 6. num. 7. Bañ. & Suar. num. 20. citatis locis.

17 Propositionis temerariæ duplex gradus distingui potest, ita ut quædam dicatur positiuè temeraria, alia priuatiuè, Suar. num. 20.

18 Propositio positiuè temeraria illa est, quæ pugnat contra receptam sententiam, vel Patrum, vel scholasticorum, ita ut omnes aut ferè omnes conueniant, sine asserendo rem esse certam, siue probabilem. Bañ. ubi supra Suar. d. num. 20.

19 Propositio priuatiuè temeraria est illa, quæ solo proprio iudicio, sine sufficiente auctoritate, vel cogente ratione excogitata est, præsertim si sit contra generales regulas in fide, vel in Theologia receptas. Suar. cit. loc.

20 Octauus gradus est propositionis schismaticæ, seu seditiosæ. Qualis est illa, quæ unionem membrorum Ecclesiæ, siue uniuersaliter, siue particulariter tollit, aut contrariam inducit. Castro de inst. hæret. pun. lib. 1. cap. 3. Simanch. cathol. inst. tit. 54. nu. 18. & 19. Alber. d. quest. 6. num. 11.

LIB. I. CAP. VII.

21 Nonus gradus est propositionis iniuriosa, vtpote propositio que alicui suum statui, vel illustri persona Ecclesiastica detrahit, aut iniuriam facit. Casti. & Simanc. num. 22 citat. locis. Albert. d. quest. 6. num. 9.

22 Decimus gradus est propositionis impia, nimirum propositio que opponitur pietati, quatenus pietas filiali affectu colit Patrem Deum, & consequenter Sanctos & sacram Scripturam. Dicitur etiam impia illa propositio, que opponitur pietati, secundum quod impedit, & tollit pietatem erga proximos, & obedientiam Deo debitam in obseruatione preceptorum. Albertin. d. quest. 6. num. 12.

23 Undecimus gradus est propositionis blasphemae seu maledicæ, illa videlicet, qua Deo, vel Sanctis irrogatur iniuria tribuendo eis ea, que ipsis non conueniunt, aut negando ea, que debita sunt. Simanch. num. 20. Albertin. dict. quest. 6. num. 13.

24 Vna propositio varias simul potest habere qualitates, quarum ratione plures ex prædictis gradibus ei conueniant. Simanch. num. 23.

25 Huiusmodi gradus contra Fidem, qui per propositiones explicantur, inueniuntur similiter infactis: imò ab ipsis propositiones oppositionem contra fidem sibi vendicant.

CAPVT VIII.

De heresi, & hæreticis, apostasia, & apostatis.

1 **H**eresis est error intellectus voluntarius, & pertinax in materia fidei Catholica contraria,

LIB. I. CAP. VIII. 59

in homine qui fidem suscepit. Dixi in Bulla Cæna cap. 2. num. 7. Sanch. lib. 2. moral. cap. 7. Suar. de fide tract. 1. disp. 19. sect. 5. num. 13.

2 Hæreticus est, qui cum Catholicam fidem suscepit, contra illam pertinaciter errat. Farin. de heresi quest. 178 §. 1. num. 10. Sanch. citato loco num. 15.

3 Pertinacia, quæ ad hæresim, & hæreticum requiritur, exigit per actum posituum contradictionem eorum, quæ constant esse de fide, & eum, qui sic contradicit, non esse corrigi paratum. Sanch. dict. cap. 7. diximus cit. loc. num. 7.

4 Cathecumenus, qui verè fidem suscepit, si contra illam sentiat, est verè hæreticus coram Deo, non tamen coram Ecclesia. Bañes 2. 2. quest. 11. art. 2. vers. Vltima particula. Dixi cita. loc. num. 8. Suar. citato loco disp. 16. sect. 4. num. 9. & disp. 19. sect. 5. num. 4. 5. & 6.

5 Qui pertinaciter sentit contra articulos fidei, contra sacram Scripturam, vel contra determinationes Ecclesiæ factas vt de fide, est hæreticus. Eymer. 2. part. Direct. quest. 35. vbi Peñ. com. 60. Sanch. d. cap. 7.

6 Hæreticus est, qui malè sentit de Sacramentis Ecclesiæ. Farinat. d. quest. 178. §. 1. num. 44.

7 Hæreticus etiam est, qui falsò credens aliquid esse ab Ecclesia definitum de fide, oppositum sentit, pœnasque hæreticorum incurrit. Sanch. citato loco. Farin. d. §. 1. num. 2. Suar. vbi supra disp. 19. sect. 4. num. 17.

8 Probabilius est esse hæreticum, hæreticorumque pœnis subiici, qui non credit, nec assentitur reuelationi sibi specialiter factæ, quam tamen diuinam putat. Sanch. cit. loc. num. 32.

9 Hæreticus est, qui negat, aut sentit contra tradi-
tiones diuinas, tam doctrinales, quam morales, vt
includunt aliquid credendum, si perpetuò sint in Ec-
clesia Catholica obseruata, aut retenta. Bellarm. tom.

1. lib. 4. de verbo Dei non scripto. Suar. ubi supra disp. 5.
sect. 4.

10 Apostasia (de qua hoc loco agimus) est re-
trocessio, seu desertio fidei susceptæ. In quo sensu hæresis
dicitur apostasia. Suar. de fide disp. 16. sect. 5. num. 1.
& 6.

11 Apostasia propriissimè dicta, vt ab hæresi di-
stinguitur, est retrocessio in totum à fide Christi, ita vt ne-
getur Christus. Et apostata dicitur ille, qui à Christo in
totum recedit, nimirum, qui ad Iudaismum, aut Paga-
nismum transit. Bañ. 2. 2. quest. 12. art. 1. Suar. citato lo-
co. Azor. tom. 1. moral. lib. 8. cap. 17. quest. 3. Farinat. de
hæres. quest. 183. §. 2. num. 13. & 19.

12 Hæreticus, & apostata in eo differunt, quòd
apostata in totum recedit à fide, hæreticus verò in
aliquo, vel aliquibus tantum articulis Decian. crim.
lib. 5. cap. 70. num. 3. & cap. 71. num. 5. Peñ. 2. part. Direct.
ad quest. 49. com. 74. Farin. d. §. 2. num. 16.

13 Contra apostatas à fide proeeditur, sicut con-
tra hæreticos, & iisdem pœnis subiiciuntur. Eymer.
2. part. Direct. quest. 44. ubi Peñ. com. 69. Azor. ubi supra
cap. 22. quest. ultim. & cap. 23. quest. 2. Farin. num. 19.
& §. 4.

14 Baptizatus, inter Paganos, aut Iudæos in suis
erroribus educatus, sine sufficiēte notitiā legis Chri-
sti, solummodò dicendus est apostata materialiter: si
tamen nutritus sit inter hæreticos cum sufficiente
notitiā Christi seruatoris, quamuis inuincibiliter ig-
noret

nolet veram, & Catholicam Ecclesiæ Romanæ do-
ctrinam, indeque transeat ad Iudaismum, vel Paga-
nismum, erit verè, & formaliter apostata. Quoniam
hic recedit à Christo, quem formaliter cognoscit,
non verò ille.

15 Apostata Religionis dicitur ille, qui recedit ab
ordine, siue ab habitu assumptæ Religionis, & ad seculum
redit. Farinat. d. quest. 185. §. 6. num. 61. Suar. d. sect. 5.
num. 2.

16 Religiosus, aut clericus, siue dimisso habitu,
siue retento, qui vxorem ducit, apostata iudicatur,
puniturque ab Inquisitoribus, vt de fide suspectus,
siue publicè, siue secretè contraxerit. Decian. ubi su-
pra cap. 22. num. 40. Peñ. 2. part. Direct. ad quest. 49. com.
74. Farin. d. §. 6. num. 70. & seqq.

17 Suspectus etiam est de fide coniugatus post
consummatum matrimonium, qui extra casus in Iu-
re permisso ingreditur Religionem, & professio-
nem emittit, vel sacros ordines suscipit, siue de con-
sensu vxoris id faciat, siue non. Simanch. cathol. inst.
iii. 40. num. 14. Farin. num. 74. citato loco.

18 Apostata obedientiæ dicitur is, qui ex con-
temptu, vel superbia transgreditur præcepta sui Prælati,
illisque vel sacris canonibus, & Dei præceptis non obedit.
Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 112. num. 12. Farinat.
§. 5. num. 54. Suar. citato loco.

19 Si huiusmodi apostata ideo non obedit, quia
credit non esse obediendum superioribus, hæreticus
est, & ab Inquisitoribus punitur. Decian. citato loco
cap. 17. num. 19. Farinat. num. 56.

CAPVT IX.

De hæresiarchis, & dogmatistis.

1 **H**æresiarcha, seu princeps hæresis ille proprie dicitur, qui & errores inuenit, & seminat. Eymeric. 2. part. Direct. quest. 39. ubi Peñ. comm. 64. Farinat. de hæresi quest. 178. §. 1. num. 15. Suar. de fide disp. 23. sect. 2. num. 11.

2 Dogmatista, seu dogmatizans ille est, qui hæreses, & errores ab aliis inuenios prædicat, & docet. Doctores citati citatis etiam locis.

3 Dogmatista dicitur etiam hæresiarcha, & eodem ferè modo cum utroque procedendum est: cum hæresiarcha in primo gradu hæreticorum, dogmatista verò in secundo collocetur. Cap. Qui aliorum. 24. quest. 3. Doctores citati.

4 Ad Hæresiarcham, & dogmatistam requiritur, vt quasi ex officio, & consuetudine publicè, vel occultè proprios, aut alienos errores doceat plures, siue simul, siue vnumquemque in particulari. Suar. cit. loco.

5 Hæresiarcha, & dogmatista censendus est, qui quasi ex officio, & consuetudine hæreticos in suis erroribus confirmat, quamuis non doceat eos quod antea ignorabant; siue verbis id faciat, siue scriptis, aut libris traditis, in quibus prædicti errores defenduntur; & item qui hæreticorum doctrinam defendit. Cap. Qui aliorum. 24. quest. 3.

6 illum etiam hæresiarcham, & dogmatistam dixerim,

dixerim, qui similiter quasi ex officio, & consuetudine, errores siue à se confictos, siue ab aliis inuenios, per alios prædicat, & disseminat verbis, vel scriptis, & etiam qui libros hæreticos componit, & diulgat, quia hæc ad magistrum spectant. Cap. Qui aliorum.

7 Qui inter Iudæos, aut hæreticos officium assumit Rabini, vel Sacerdotis, seu ministri, illudque exercet, esto verbis non doceat, dogmatista dicens est, edò quòd facto apostasiam, aut hæresim confirmat.

8 Vt aliquis dicatur dogmatista, & hæresiarcha, non requiritur quòd re ipsa audientem, vel videntem persuadeat, aut confirmet, sed quòd de facto nitatur persuadere, vel confirmare, cum hoc ex parte magistri se teneat, illud ex parte discipuli.

9 Qui semel, aut bis hæresim ab alio inuentam prædicat, & docet, non est statim vt hæresiarcha, & dogmatista puniendus: quæ autem consuetudo ad hoc sufficiat, iudicis arbitrio relinquatur.

10 Hæresiarchæ, & dogmatistæ regulariter non recipiuntur ad Ecclesiæ reconciliationem. Vide Peñ. 2. part. Direct. quest. 39. comment. 64. Farinat. de hæresi q. 193. num. 6. & sequentibus.

11 Nutritus inter hæreticos, vel infideles, qui doctrinam Fidei Catholicæ Romanæ non accepit, quamuis baptizatus, si conuertatur, recipiendus est, licet ante conuersionem hæresiarcha, dogmatista, aut sacerdos fuerat, etiam si habuerit notitiam fidei, quam culpabiliter non est professus: cum de huiusmodi hæresiarchis, nec Iura, nec Doctores loquantur, & praxis illos ad reconciliationem admittat.

12 Hæresiarchæ qui reliquerunt fidem, præsertim dogmatistæ, si verè conuertantur, magnaque & ferè euidentiæ signa diuinæ illuminationis in eis appareant, reconciliari possunt. Eymèr. Peñ. Suar. *citatis locis*. Farinat. *de heresi. quest. 193. §. 1. num. 5. & seqq.*

13 Hæresiarcha, qui sufficientia signa veræ conuersionis ostendens, venit sponte non inquisitus, aut delatus, recipi potest. Secus verò si mortis metu accedat. Peñ. *ubi supra, vers.* Item hæc sententia. Farinat. *proximè citato loco, num. 7.*

14 Si dogmatista errorem suum, postquam ab Inquisitoribus apprehenditur, defendat, quamuis postea conuertatur, non est recipiendus ad reconciliationem. Si tamen statim conuertatur, & verè conuersionis ferè euidentiæ signa ostendat, recipi potest. Eymèric. 3. p. *Direct. rubr. de octauo modo terminandi processum, num. 196.* Farin. *d. §. 1. num. 8.*

15 Dogmatistæ, qui Rægibus, Principibus, aut eorum filiis persuaserunt errores, vel persuadere conati sunt, reconciliari non debent. Peñ. *cit. loco, vers.* Postremo. Farin. *num. 9.*

16 Si hæresiarchæ, aut dogmatistæ doctrina sua nulli nocuerunt, & veræ conuersionis signa ostendant, reconciliari possunt. Simanch. *de catho. tit. 47. num. 72.* Peñ. *vers.* Neque illis. Farin. *num. 10.*

17 Si hæresiarchas, aut dogmatistas in aliquo casu recipi contingat, cum maxima consideratione id faciendum est; grauiissimæ tamen sunt eis imponendæ pœnæ, nec mitigandæ, nisi post longum tempus, & post manifestissima veræ conuersionis, & pœnitentiæ signa. Peñ. 2. p. *Direct. com. 64.*

18 Dogmatizantibus, & heresiarchis, sicut etiam
&

& relapsis, si verè pœnitentes sint, neganda non sunt ante mortem sacramenta Pœnitentiæ, & Euchari- stia, quantum commode fieri potest. *Cap. Super eo. de heret. in 6. Suar. d. sect. 2. num. 12.*

CAPVT X.

De suspectis de heresi.

1 Suspicio est opinio mali ex leuibus indiciis procedens. Consistit in assensu vnius partis, cum formidine alterius. Dixi *Opusc. de soliciam. tract. 1. cap. 4. num. 2.* Farin. *de indic. & tortura quest. 36. num. 176.*

2 Suspicio communiter dicta, in probabilem, seu quæ præsumptionem de re aliqua facit, & temerariam, diuiditur. Relicta suspicione temeraria, de probabili agendum est.

3 Suspicio probabilis est opinio mali alicuius ex signis, ex quibus ad præsumptionem venit. Peñ. 2. part. *Direct. comment. 80.* Dixi *Opusculo citato num. 4.* Præsumptio est rei dubie coniectura verisimilis, qua ex natura rei, vel circumstantiis, negotiorum, aut personarum proficiuntur. Addit ad suspicionem communiter dictam verisimiles coniecturas. Dixi *diel. num. 4.*

4 Præsumptio, seu suspicio (pro eodem enim accipiuntur) diuiditur in leuem, vehementem, & violentam. Farin. *quest. citata, num. 110.* & dixi *num. 5.*

5 Suspicio leuis, seu leuis præsumptio contra fidem, prouenit ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus capiuntur coniectura, qua concludi potest,

non quidem frequenter, sed raro, quod talia dicens, vel faciens hereticus su Peñ. citato loco, & num. 6.

6 Suspicio, seu præsumptio vehemens provenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus cognitius accipitur argumentum concludens frequenter, & ut in plurimum, quod talia dicens, vel agens est hereticus. Huiusmodi suspicio dicitur præsumptio iuris. Et est probabilis coniectura ex certo signo proveniens, qua alio non adducto pro veritate habetur. Mascard. de probat. lib. 1. quest. 10. num. 3, 4. & sequentibus. Dixi num. 7.

7 Suspicio, seu præsumptio violenta provenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus ferè semper colligitur, quod illa dicens, vel faciens sit hereticus. Diciturque præsumptio iuris, & de iure. Et est quadam legis dispositio aliquid præsumptis & super præsumpto tamquam sibi comperto, & noto statuenis. Farin. dict. quest. 36 num. 101. Peñ. citato loco. Dixi num. 8.

8 Ex dictis patet, suspectum de hæresi, seu contra fidem illum dici, qui illud dicit vel facit, ex quo hæresis suspicio infertur, qui pro qualitate suspicionis, leuiter, vehementer, aut violenter suspectus iudicabitur.

CAPVT XI.

De dubio in Fide.

1 **D**ubium est motus rationis indifferens in utramque partem contradictionis. Syluest. verbo Dubium. num. 1.

2 Du-

2 Dubius in fide est ille, qui circa res fidei per actum rationis in utramque partem contradictionis mouetur.

3 Dubius in fide Catholica, infidelis seu hereticus est. Cap. Dubius. de heret. Quomodo hoc intelligatur, per infra dicenda patebit.

4 Multis modis circa fidem dubitari contingit. Peñ. 2. part. Direct. ad cap. Dubius. de heret. comment. 1. Farin. de hæresi quest. 178. §. 4. num. 92.

5 Primò, subreptitia tentatione, cum quasi inopinanter aduenit nobis quædam tentans cogitatio circa credibilia. Sic dubitans, hereticus non est; imò non peccat, si inuitus huiusmodi patitur cogitationes. Peñ. citato loco. vers. Multis ergo modis, & sequentibus. Sanch. lib. 2. moral. cap. 7. num. 13. tom. 1. Farinat. num. 98. d. §. 4.

6 Secundò, veritatis elucidatione, ut quando supposita fidei certitudine, opponuntur rationes contrariæ, ut veritas fidei magis elucescat. In hoc etiam non inuenitur culpa. Peñ. vers. Secundo modo, & sequentibus. Farin. d. §. 4. num. 103.

7 Tertio, imperfecta adhesionem: sicut contingit in peccatoribus, qui si perfectè adhererent creditis, non sic viuerent, quasi de fidei veritate dubitarent. Hic modus non constituit hereticum. Peñ. vers. Tertio modo.

8 Quarto, voluntaria hæsitacione: quando quis sciens aliquid esse de fide, de eo tamen voluntariè dubitat, siue æqualiter inclinè in veritatem fidei, & in errorem contrarium, siue inæqualiter. Et hic modus hereticum constituit. Peñ. vers. Quarto modo. Farinat. dict. §. 4. num. 90.

E 2

9 Quinto, pertinaci defensione: ita vt quis magis inclinet in doctrinam fidei contrariam, & tenacius illi adhæreat. Qui modus etiam conститuit hæreticum. Peñ. *vers.* Quinto modo. Farinat. d. §. 4. num. 104.

10 Dubitans de iis, quæ sunt de fide primariò, & omnibus tamquam necessariò credenda traduntur, hæreticus præsumitur, & pœnis hæreticorum plectitur. S. Thom. *quodlib.* 3. *quæst.* 4. *art.* 10. Peñ. *vers.* potest item octauo. & *sequenti.*

11 Dubitans de iis, quæ ad fidem secundariò spectant (iuxta ea quæ *cap.* 6. diximus) non est hæreticus, donec de illis legitinè admonitus sit. Idem est dicendum de eo, qui dubitat de diffinitis ab Ecclesia. Peñ. *vers.* De quo dubitationis genere, & *vers.* Item decimo. Farinat. d. §. 4. num. 05.

12 Ex qualitate personarum, & status earum iudicanda est maior, vel minor suspicio contra fidem. Peñ. *vers.* Iam ad hæc. Farinat. d. num. 105.

13 Dubitans in iis, quæ ab Ecclesia diffinita non sunt dummodo sit paratus tenere quod Ecclesia determinauerit, hæreticus non est. Peñ. *vers.* Et in hoc sit Farinat. num. 102.

14 Si quis sentiens se tentari contra fidem, suspendit omnino iudicium suum, non est hæreticus, nec dubius in fide Bañ. *ad* 2. 2. q. 11. *art.* 1. *vers.* Ex his sequitur. Farinat. d. §. 4. num. 98. *fine.*

15. Qui perpensis rationibus contra fidem sibi occurrentibus, in neutram partem inclinat, sed pendulus est, non censetur hæreticus, nisi reflectatur supra suum actum iudicans rem illam fidei dubiam esse. Sanch. *lib.* 2. *moral.* *cap.* 7. *tom.* 1.

16 Vt dubius in fide sit hæreticus, requiritur quòd dubitet cum pertinacia, nec sit corrigi paratus; alias hæreticus non est. Farinat. d. §. 4. num. 99.

17 Dubius in fide si resipiscat, & relicto dubio ad Catholicam veritatem conuertatur, recipiendus est, hæresi, aut suspicione illius abiurata. Peñ. *vers.* Cum itaque. Farinat. d. §. 4. num. 107.

CAPVT XII.

De errante in fide per ignorantiam.

1 Ignorantia (priuationis scilicet, & mala) est priuatio scientia possibilis adipisci, quam quis habere tenetur. Syluest. *verbo* Ignorantia, num. 2.

2 Ignorantia ex parte rei ignoratæ diuiditur in ignorantiam iuris, & facti. Illa est, qua ignoratur aliquod ius, hæc verò, qua ignoratur aliquod factum. Ignorantia iuris diuiditur sicut & ius ignoratum, quod est multiplex, videlicet naturale, diuinum & humanum. Ignorantia facti diuiditur etiam sicut & factum, quod similiter est multiplex, scilicet factum necessarium ad salutem, necessarium ad officium, & proprium ac alienum. Syluest. d. num. 2.

3 Ignorantia ex parte actus ignorantis diuiditur in antecedentem, concomitantem, & consequentem. S. Thom. 1. 2. q. 6. *art.* 8. Syluest. num. 3.

4 Ignorantia antecedens, non est quidem volita, est tamen causa volendi illud, quod aliàs homo non vellet. Concomitans tunc datur, quando ignoratur id, quod agitur, tamen si sciretur, nihilominus ageretur. Consequens

LIB. I. CAP. XII.

quens ignorantia datur, quando ipsa ignorantia est volunta, vt quia fertur voluntas in ipsam volens ignorare, & dicitur affectata: vel quia non vult scire quæ potest, & debet: quæ per varios gradus distribuitur. Syluest. num. 5.

5 Ignorantia non affectata diuiditur in inuincibilem, seu humano studio insuperabilem, & in vincibilem. Quæ rursus in crassam, & supinam diuiditur, nimirum, quando quis non scit publica, & manifesta, quæ omnes sciunt, & in non supinam, quæ similiter duplex est. Quædam enim est improbabilis, quæ quis ignorat probabile, seu illud, quod omnes, aut maior pars ciuium scit. Quædam verò est probabilis, quæ, scilicet, quis ignorat improbabile, seu illud, quod omnes, aut maior pars ignorat. Sylu. num. 5.

6 Ignorantia excusat in crimine hæresis. Peñ. 1. p. Direct. q. 7. Farin. de hæres. q. 179. §. 3. num. 23.

7. Ignorantia inuincibilis, siue iuris, siue facti, excusat ab hæresi, imò & à suspitione illius, & à pœna contra hæreticos determinata. Peñ. & Farin. num. 26. citatis locis.

8 Errans in fide ex ignorantia crassa, licet mortaliter peccet, hæreticus non est. Sairo in clauis reg. lib. 2. c. 9. num. 34. Sanch. in opere moral. tom. 1. libr. 2. c. 7. num. 20.

9 Errans ex ignorantia affectata, si eam affectat ex falsa opinione contra Ecclesiam, quia, quæ ipsa proponit, parui momenti esse credit, hæreticus est, sicut etiam si ignorantiam affectat, vt liberius erret in fide. Sanch. d. c. 7. num. 23.

10 Errans in fide ex ignorantia affectata, quam affectat ex tadio addiscendi, aut ad liberius peccandum,

LIB. I. CAP. XII. 71

dum, non verò contra fidem, hæreticus non est. Sanch. d. num. 23. Farinat. d. §. 3. num. 30.

11 Errantes in fide, eo quòd sic edocentur à viris quos credunt doctos, & pios, vt discipuli à magistris, filij à parentibus, parochiani à suo paroco, vel Episcopo, hæretici non sunt. Peñ. 2. p. Direct. ad c. 1. de hæret. vers. De quo sit octaua conclusio. Azor Jesuita tom. 1. lib. 8. c. 6. q. 9. Farin. d. §. 3. num. 25.

12 Edoctus à viro Theologo, Inquisitore, vel Episcopo circa res fidei, si illis non credit, existimans fidei, aut Ecclesiæ non contravenire, quamuis de facto defendat hæresim, hæreticus non est, erit tamen temerarius. Sanch. d. c. 7. num. 25.

13 Ignorantia in iis, quæ sunt per se nota, ac de iure naturæ primario, non excusat in foro externo, nec etiam in sortilegiis, in quibus dæmon expressè inuocatur. Azor Jesuita tom. 1. lib. 1. cap. 13. q. 1. Farinat. d. §. 3. num. 31. & 38.

14 Ignorantia iuris diuini circa ea, quæ explicitè credenda sunt, & quæ necessitatè finis, & medijs omnibus credenda proponuntur, non excusat ab hæresi in foro externo, nec etiam, nisi rarò, si detur circa ea, quæ ex necessitate præcepti explicitè credere necesse est. Peñ. in Direct. Inquisit. part. 1. q. 7. num. 22. & p. 2. ad c. 1. de hæret. vers. Potest item. Azor d. lib. 8. c. 6. q. 7. Farin. d. §. 3. num. 34.

15 Ignorantia iuris diuini circa ea, quæ solùm implicitè credenda sunt, regulariter ab hæresi excusat, etiam in foro externo. Simanch. cathol. tit. 26. num. 5. Peñ. d. com. 22. Farin. d. §. 3. num. 33. & 35.

16 Error in fide ex ignorantia crassa, supina, aut improbabili, facit vehementer suspectum error verò

ex ignorantia probabili, solum facit leuiter suspectu
17 Ad presumendam haeresim, aut suspicionem illius, maiorem, vel minorem in foro externo, praeter qualitatem materiae, attendenda est qualitas personae, an sit docta, vel non.

18 Errans in fide per ignorantiam, dummodo inuincibilis non sit, abiurare debet pure simpliciter, & sine conditione pro qualitate culpa, secundum arbitrium Inquisiteurum. Simanch. dict. tit. 26. num. 8. Farin. d. §. 8. num. 36.

19 Erranti contra fidem per ignorantiam, poenitentia aliqua imponenda est, & aliquando examinandus est reus per torturam, respiciendo ad indicia, vitam, mores, qualitatem personae, an sit suspecta: qualitatem articuli, an sit facilis, an difficilis indagatio, & similia. Farinat. d. §. 3. num. 36. 37. & d. q. 179. §. 1. num. 5. & seqq.

20 Quae circa errantem per ignorantiam diximus, suo etiam modo de errante per simplicitatem intelligenda sunt. Vide Farin. d. q. 179. §. 2. & per eum citatos.

CAPVT XIII.

De proficiente haeresim per iocum, lubricum lingua, inaduertentiam, & iram.

1 Qui non serid, sed per iocum haeresim profert, non est haereticus, nec vt haereticus punitur. Albertin. de agnos. q. 36. num. 11. Peñ. 3. part. Direct.

Direct. com. 17. vers. Seu animo indeliberato, & seqq. Farin. de haeres. q. 179. §. 4. num. 40. & 41.

2 Non censetur etiam haereticus, qui ex iracundia, aut magna animi perturbatione, commotione, vel corporis dolore haeresim profert, nisi persistat. Albertin. d. q. 36. num. 18. Peñ. & Farin. num. 42. & seqq. & num. 50. citato loco

3 Qui aliquo ex his praedictis modis haeresim protulit, si se statim corrigit, mitius punitur, & aliquando nulla ei poena imponitur. Peñ. & Farin. num. 46. citatis locis.

4 Qui aliorum haereses refert, nisi dolo malo id faciat, puniendus non est. Dolus autem ex qualitate personarum, ex modo dicendi, & ex aliis circumstantiis rimatur. Peñ. vers. Seu dixerit recitatiue. Farinat. num. 45. citatis locis.

5 Qui aliquo modo ex supra positis haeresim profert, examinandus est circa intentionem, & poena extraordinaria puniendus, pecuniaria scilicet: vel si scandalum fuit sequutum, ponatur in Ecclesia dum Missa celebratur, cum candela in manu, sine aliqua abiuratione. Peñ. d. com. 17. Farinat. d. §. 4. num. 48. 63. & 64.

6 Qui haeresim profitetur, & praedicat, quamuis dicat non credidisse haeresim, quam praedicabat, sed propter aliquem respectum humanum sic praedicasse, non est credendus. Farinat. d. §. 4. num. 49.

7 In dubio quando dicta, vel facta sunt hereticalia, non est facile credendus reus dicens, per iocum inaduertentiam, aut non mala intentione ea dixisse, vel fecisse, sed vt hereticus puniri debet, si contra se habet male intentionis praesumptionem. Albertin. de

agnosc. quest. 36. num. 18. Peñ. d.com. 17. fasin. d. §. 4. num. 51. vsque ad 54.

8 In dubio quando verba, vel facta sunt similiter dubia, quæ & in bonam, & in malam partem accipi possunt, in bono sensu dicta, vel facta præsumuntur. Rojas de hæret. 1. part. num. 209. & sequentibus. Farinat. num. 52. & 55.

9 Qui fatetur factum hæreticale, quod excusationem non habet, si comprehenditur antequam se præsentet, ut hæreticus punitur. Albertin. de agnosc. quest. 8. num. 12. & quest. 34. num. 53. Farin. dict. §. 4. a num. 54. vsque ad 59.

10 Comprehensus absque eo quod se præsentet, si fatetur se dixisse hæreticalia verba, quæ manifesta sunt, & plenè probata, pravam tamen intentionem negat, circa illam torquendus est. Qui si in negatiua persistat, adhuc de vehementi abiurare compellitur. Albertin. de agnosc. quest. 36. num. 18. vers. Circa prædicta. Peñ. 3. part. Direct. quest. 61. comment. 110. in appendice. vers. Si quis ergo.

11 Qui confitetur dictum hæreticale, vel factum, de quo aliàs conuictus non est, nec etiam adfunt indicia hæreticalem animum ostendentia, si dicat non ea dixisse, aut fecisse prava intentione, credendus est. Si verò dentur aliqua indicia probata, quæ animum suspectum, seu hæreticum ostendant, quamuis sponte se præsentet, pro qualitate indiciorum abiurare debet. Farin. dict. §. 4. num. 55. & 60. ex Ioanne de Rojas de hæret. p. 1. à num. 33.

12 Quando factum non est prorsus hæreticale, licèt sit valde suspectum, super intentione torqueatur reus. Farin. d. §. 4. num. 59.

13 Intentio proferentis verba per iocum coniecturis probatur, attenta verborum & factorum qualitate, an etiam persona sit suspecta, an verò docta & pia, an etiam faceta. Attenditur similiter modus loquendi, & scandalum sequutum. Peñ. 3. part. Direct. comm. 17. Farin. d. §. 4. num. 62.

14 Inquisitor non debet esse facilis ad credendam excusationem; nimirum, quod lubrico lingua, inaduertentia, ira, vel ioco aliquid sit dictum, vel factum contra fidem. Peñ. dict. comm. 17. Farin. dict. §. 4. num. 53. Vide infra cap. 16. num. 8. 9. & 10.

CAPVT XIII.

Protestatio in quibus casibus protestantem ab hæresi excuset.

1 Protestatio, est professio siue confessio fidei exterius facta ad ostendendum quid protestans de fide sentiat. Albertin. de agnosc. quest. 12. num. 2. Peñ. 1. part. Direct. quest. 12. comment. 26. vers. Protestatio. Farin. de hæresi quest. 178. §. 7. num. 148.

2 Protestatio, absolute loquendo, excusat ab hæresi eum, qui protestatur, quod non intendit à fide recedere, sed quod corrigere se paratum exhibet, & iudicio sanctæ matris Ecclesiæ se submittit. Nauar. lib. 5. consil. cons. 18. de hæret. num. 14. Simanc. cathol. tit. 55. num. 4. Farin. d. §. 7. num. 150.

3 Protestatio excusat componentem librum erroneum, sicut & errorem proferentem. Albertin. de agnosc. quest. 12. num. 10. Farin. d. §. 7. num. 151.

- 4 Protestatio magis excusat, & prodest, si fiat ab eo, qui laborat in extremis, nec de hæresi fuit aliquando suspectus. Albertin. *in rubr. de hæresi. num. 17. Farin. num. 2. Decian. crim. lib. 5. cap. 37. num. 27.*
- 5 Protestatio excusat in obscuris, & non definitis per Ecclesiam: non verò in manifestis, & quæ definita iam sunt, præsertim si fiat à viro iam docto, qui definitionem Ecclesiæ scire præsumitur. Vide Peñ. 1. *p. Direct. com. 26. vers. Sit prima. Simanch. cathol. tit. 55. num. 5. Farinat. d. §. 7. num. 158. & seqq.*
- 6 Protestatio excusat in iis, quæ quis explicitè credere non tenetur, secus verò in illis, quæ explicitè credenda sunt, quantum ad iudicium externè ferendum: in foro tamen animæ, quæuis protestatio excusat. Eymeric. 1. *p. Direct. quest. 12. ubi Peñ. com. 36. Alber. dict. quest. 12. num. 9. Farinat. dict. §. 7. num. 154. & seqq.*
- 7 Protestatio non excusat, quando quis monitus ab Inquisitoribus sit certus, quòd hæresim dicat. Eymer. & Peñ. *citatis locis. Farin. d. §. 7. num. 157. & 160.*
- 8 Protestatio contraria factis non iuvat, neque excusat protestantem. Peñ. 1. *com. 26. vers. Hactenus.*
- 9 Protestatio non iuvat illum, qui fuit hæreticus, ad hoc ut perpetuo carceri non mancipetur; iuvat tamen ne hæreticus iudicetur, & curiæ seculari tradatur. Albertin. *de agnosc. quest. 12. num. 15. Farinat. d. §. 7. num. 162.*
- 10 Quantum protestationi credendum sit, iudicis arbitrio relinquitur, qui attentis personarum, & rerum circumstantiis, protestantis animum indagare debet. Simanch. *cathol. inst. tit. 55. num. 12. Farinat. d. §. 7. num. 161.*

11 Qui protestatione excusatur, non est hæreticorum pœnis, aut infamia puniendus; corripitur tamen debet per revocationem erroris, non quidem sub erroris nomine, sed sub alio nomine detractionis, scilicet, aut alio simili denotante, temerè, vel minus consideratè dixisse, & quòd propterea tale dictum non approbat, sed improbat. Albertin. *de agnosc. quest. 12. num. 78. & 15.*

CAPVT XV.

De hæreticis internis, & externis.

- 1 Hæreticus internus est ille, qui hæresim, cui internè assentitur, exterius non manifestat. Externus hæreticus, qui hæresim quam mente tenet, verbo, vel facto ostendit.
- 2 Hæreticus purè mentalis, seu qui hæresim quam mente tenet, externè non manifestat, neque excommunicatur in Iure, neque iudicio Inquisitorum subiicitur Idem de apostata esto iudicium. Dixi *in relectione de cens. Bullæ Cœn. cap. 2. disp. 4. Sanch. lib. 2. moral. c. 8. Simanch. cathol. tit. 41. num. 3. & 4. Suar. de cens. tom. 5. disp. 21. sect. 2.*
- 3 Hæreticus purè externus, nimirum ille, qui verbo, vel facto hæresim ostendit, cui tamen internè non adhæret, licèt excommunicationem contra hæreticos latam non incurrat, ab Inquisitoribus puniatur. Dixi *d. cap. 2. disp. 5. Sanch. citato loco c. 7. Simanch. d. tit. 42. nu. 9. Azor. tom. 1. institut. moral. lib. 8. c. 10. q. 4.*

4 Qui signum externum insufficiens ad internam hæresim ostendendam exhibet, nisi ex circumstantiis hæresis ipsa interna manifestetur, non excommunicatur: pro qualitate tamen signi puniendus est. *Dixi d. cap. 2. disp. 6. Sanch. dist. cap. 8. num. 7. Azor. tom. 1. Summ. lib. 2. ca. 8. quest. 12. Turrian. 2. 2. quest. 11. art. 3. dubio 2.*

5 Proferens externè hæresim, quam mente non tenet, licèt alteri diuersæ adhæreat, non excommunicatur. *Dixi d. disp. 6.*

6 Qui hæresim, quam mente tenet, per iocum de se narrat, est verè hæreticus externus: secùs verò, si eam referat, à qua discessit. *Dixi d. c. 2. disp. 7. Bañ. 2. 2. quest. 11. art. 4. concl. 3. in solut. ad 3.*

7 Qui hæresim, quam mente tenet, verbo, vel signo sufficienti externè declarat, quantumcumque occultè, excommunicationem incurrit, nisi hæresim coram Inquisitoribus, vel in confessione Sacramentali, aut ad consilium, vel auxilium ad eam relinquendam, petendum proferat. *Simanch. d. tit. 42. num. 9. Azor. d. cap. 10. quest. 5. Dixi d. 2. disp. 7. num. 1. Farinat. de hæresi quest. 192. §. 1. num. 4.*

8 Qui legendo, narrando, disputando, aut alienos libros aut tabellas transcribendo, hæresim suam quam antea tenebat, ore pronunciat, non quidem voluntate illam docendi, aut declarandi, non incurrit censuram contra hæreticos latam. *Cordub. in qu. lib. 4. quest. 13. Azor. d. cap. 20. quest. 7.*

9 Si quis credens Christum non esse hominem, dicat eum non esse risibilem, sufficienter hæresim externè profert, estque verus hæreticus externus. *Sanch. d. cap. 8.*

10 Qui

10 Qui ex interna hæresi in blasphemias non hæreticales prorumpit, hæreticus externus non est. *Sanch. d. cap. 8.*

11 Qui hæresim internam manifestat factis, ex quibus iure optimo hæresis præsumptio oritur, hæreticus est externus; quo ad forum animæ intelligo. *Sanch. citato loco.*

12 Idem est iudicium de eo, qui ea opera omittit quæ ex natura sua, vel ratione temporum & hæresim tunc vigentium, hæresis suspicionem inducunt. *Sanch. ubi supra.*

13 Negans Fidem exterius, non quia hæreticus est, sed quia hæreticis fauere intendit, quatenus hæretici sunt, fautor est hæreticorum, fautorum excommunicationem incurrit, & vt fautor puniri debet. *Sanch. d. lib. 2. cap. 7.*

14 Hæretici purè externi, qui & manifesti dicuntur, si conuincantur, puniendi sunt vt hæretici, nisi ostendant se hæreticum animum non habuisse, aut dictum, vel factum, quo hæresis interna manifestari censeatur, formalem hæresim non ostendat, *de his tamen inferius.*

CAPVT XVI.

De hæreticis affirmatiuis & negatiuis.

1 Hæreticus affirmatiuis est ille, qui verbo, vel facto se esse hæreticum ostendit, nec de eo interrogatus negat. *Eymer. 2. part. Direct. quest. 34. ubi Peñ. tom. 59. Farin. de hæresi quest. 178. §. 1. num. 12.*

2 fa-

2 Factum hæresim ostendens illud est, in quo hæresis continetur, & exprimitur, aut quoddam attentis circumstantiis, violentam suspicionem inducit. Peñ. *citato loco vers.* Si verò sponte, & seqq.

3 Hæreticus negatiuus dicitur, qui de hæresi convictus, firmiter in negativa persistit, & constanter fidem Catholicam Romanam confitetur. Eymér. 3. p. rubr. de 12. modo terminandi processum. ubi etiam Peñ. com. 48. num. 202. Farin. quest. 196. num. 16.

4 Hæreticus etiam negatiuus est, qui non plenè confitetur hæresim, qui & diminutus dicitur. Quoddam si diminutio probetur, contra illum procedunt Inquisitores, iuxta probationis qualitatem. Peñ. com. 59. vers. Ex his possumus.

5 Diminutus circa aliquod factum, etiam plenè probatum non censetur, ut tota ei diminuti pœna infligatur, qui talis facti obliuisci præsumitur. Quando autem obliuio præsumenda sit, iudicis arbitrio relinquatur, personarum ac causarum circumstantiis inspectis Peñ. d. com. 59.

6 Obliuio non præsumitur in arduis, & horrendis criminibus. Item in factis quæ comitantur delinquentem: ut si quis patiat se circumcidi, item si deponat circa idem factum de extraneis, non verò de consanguineis & propinquis. Sicut etiam non præsumitur in factis, & delictis solitis, & consuetis. Peñ. *ibidem.*

7 Præsumi potest obliuio in factis antiquis, & minimis, in numero etiam eorum criminum, quæ delinquens habet in consuetudine: item si quis deponat de consanguineis, non verò de aliquo, vel aliquibus extraneis. Peñ. *ibidem.*

8 Qui dictum, vel factum hæreticale confitetur, negans hæreticalem intentionem, aliquando hæreticus negatiuus, aliquando verò suspectus de fide iudicatur. *Vide quæ diximus supra cap. 13.*

9 Quando negans intentionem non plenè conuincitur, nisi ex confessione propria, etiam si contra se habeat aliquos testes, non iudicatur hæreticus, sed suspectus, magis vel minus, iuxta delicti & probationis qualitatem: & in hoc casu de intentione examinandus est, etiam per torturam. Farin. *ibid.* à num. 55. vsque ad 61. Peñ. d. com. 59.

10 Negans intentionem in prædictis factis vel dictis, si pro se habeat sufficientem aut probabilem excusationem, non iudicatur hæreticus, poterit tamen esse magis vel minus suspectus, iuxta excusationis qualitatem. Farin. *cit. loc.*

11 Conuictus de dicto vel facto non hæreticali, aut quod non inducit violentam suspicionem, iudicatur solummodo suspectus de fide. Peñ. d. com. 59.

12 Præsumitur pro reo in præcedentibus casibus, quando in loquendo vel operando constat interuenisse affectionem aliquam, ut cupiditatem, iram, odium, amorem, iocum, metum, & similia. Facit etiam qualitas personæ, si sit simplex an docta, secularis an Ecclesiastica, foemina an vir, iuuenis an ietate prouecta. Peñ. 1. part. Direct. ad quest. 9. comm. 24. & 2. part. ad quest. 34. com. 59. Farin. d. §. 4. *Vide supra cap. 13. num. 6. & sequentibus.*

CAPVT XVII.

De eo, qui hereticum se ostendit verbis vel factis, per vim tamen & coactionem.

1 Qui per vim, & coactionem, verbis, vel factis fidem abnegat, si eam corde teneat, solummodo est hereticus externus, quamuis mortaliter peccet contra fidem. *Supra cap. 15. Albertin. de agnosc. quest. 30. num. 6. 8. & sequentibus, Peñ. in direct. part. 1. quest. 9. comment. 24. Farinat. de heresi quest. 183. §. 3. num. 23. & 31.*

2 Qui vi externae coactionis, non solum externè, sed etiam internè separatur à fide, hereticus est, quamuis cessante coactione, ad illam redeat: eò quòd actus internus non cogitur. Et hic reconciliari debet.

3 Negans fidem externè, vi & coactione non absoluta interueniente, licet hereticus non sit, est tamen de heresi suspectus, magis vel minus secundum personae & coactionis qualitatem. *Peñ. citato loco. Azor. in Sum. p. 1. lib. 8. cap. 9. quest. 9. in fine. Farin. d. §. 3. num. 29.*

4 Per vim, & coactionem leuem qui negant fidem, si sint viri docti, Episcopi, Ecclesiastici, nobiles, & similes personae graues, vehementem incurrunt heresis suspicionem, quam abiurare debent. *Peñ. dict. comment. 21. Farinat. d. §. 3. num. 26.*

5 Mulieres, pueri, rustici, idiotae, & similes personae

sonae negantes fidem per leuem vim & coactionem, leuem tantum heresis suspicionem incurrunt, regulariter loquendo, & illam coguntur abiurare. *Peñ. & Farinat. proxime citatis locis.*

6 Negantes fidem per vim, & coactionem, si ipsis cessantibus non statim redeant, cessentque ab externis actibus hereticalibus, efficiuntur de heresi vehementer suspecti. Si verò statim reuertantur, minorem suspicionem incurrunt. *Simanch. cathol. instit. tit. 17. num. 37. Peñ. d. com. 24. Farin. d. §. 3. num. 28.*

7 Secundum maiorem, vel minorem culpam, maior vel minor poena praedictis imponenda est: iuxta qualitatem personatum, metus, vis, & coactionis. *Simanch. cit. loco num. 30. Peñ. d. com. 24. Farin. d. §. 3. num. 30.*

8 Qui ex vi, & coactione leui fidem negat, vel contrarium illi errorem profiteretur, aut qui cessante coactione & vi, non statim redit ad fidem, torqueri debet circa intentionem, quia inde resultat graue iudicium.

CAPVT XVIII.

De negante, vel non confitente, aut dissimulante fidem per metum.

1 De negantibus fidem per metum, idem est iudicium ferendum, sicut de illis, qui eam per vim & coactionem negat, & sicut illi puniendi sunt: metus enim cadens in virum constantem, ab heresi

84
externa excusat, & à pœna illius; alij verò metus minores à suspitione hæresis non liberant.

2 Interrogatus de fide autoritate publica ab hæreticis vel infidelibus peccat mortaliter si tacet, redditurque de hæresi vel infidelitate suspectus. Secus verò si priuata autoritate interrogetur. Bañ. 2. 2. qu. 3. art. 2. dub. 1. concl. 3. Petr. de Ledesm. Sum. tom. 2. tra. 1. cap. 4. concl. 6.

3 Interrogatus an sit Christianus vel Catholicus, si nomen Christiani aut Catholici apud interrogantem sit nomen nationis vel gentis, non verò religionis, contra confessionem fidei non facit, si negat. Bañ. d. dub. 1. concl. 1. Ledesm. d. c. 4. concl. 7. Azor Sum. tom. 1. lib. 8. c. 27. quæst. 1. vers. Quæres.

4 Interrogatus vtrum sit Sacerdos, Clericus, vel Religiosus, aut vtrum audierit rem diuinam, non facit contra confessionem fidei, negando. Azor loco cit. quæst. 2.

5 Qui ab esu carniū ab hæretico oblatarum in die prohibito abstinet, simulans aliam causam à religione diuersam, non facit contra fidei confessionem, nec etiam si eas comedat, ne cognoscatur ab hæreticis, & sic vitæ periculum declinet. Azor, quæst. 3.

6 Christianus transiens per terras infidelium, vtens habitu communi nationis, ad occultandam fidem, & vitandum periculum, non aduersatur confessioni fidei. Petr. Ledesm. dict. cap. 4. conclus. 8. Bañ. dict. art. 2. dubio 2. conclusione 1.

7 Non licet Christiano vti infidelium aut hæreticorum vestibus vel signis, quæ ab ipsis ordinantur ad celebrationem suorum rituum; vt sunt inter fideles

fideles sacerdotales vestes. Ledesm. d. cap. 4. concl. 9.

8 Licitum est Christianis, secundam probabilem sententiam, transeuntibus per terras infidelium aut hæreticorum, vti veste aut signo, quod ex consuetudine, aut lege ciuili, aut iussu principis est distinctiuum sectæ & religionis, secluso tamen scandalo, & instante periculo. Bañes dict. art. 2. dubio 2. conclus. 3. Petrus Ledesm. dubio unico post nonam conclusionem. Azor. dict. quæst. 4.

9 Si princeps iubeat suis ciuibus vt aliquo signo, vel veste, aut hæreticorum templum ingredi, & concionibus eorum interesse, vt tali religionis simbolo hæretici à Catholicis separentur, non licet Catholicis illud facere: si verò id præcipiat, vt omne mandato suo obediant, illicitum non erit, præsertim si scandalum non interueniat. Azor. quæst. 5.

10 Licitum est Christianis bellantibus cum hæreticis, vel infidelibus, suis vexillis affigere certa quædam signa, quibus hostes vtuntur, vt sic vel interitum effugiant, vel eos incautos vincant, dummodo tale signum non sit religionis & sectæ symbolum, idoli scilicet, quod colunt. Azor quæst. 6.

11 Non facit contra confessionem fidei capitius Christianus, qui ingrediens templum idolorum eum domino suo, genuflectit cum illo, cum quæ in genuflectione sustentat, obsequium ei præstando, non idolis. Azor quæst. 7. Sanch. decalogi lib. 1. cap. 7. num. 11.

CAPVT XIX.

De blasphemis.

1 **B**lasphe-mia est peccatum, quo, aliquid de excellentia diuina detrahitur, seu est locutio contra Deum per modum contumelie. S. Thom. 2. 2. *quest.* 11. *art.* 1. Petrus de Ledesm. in *Sum. tom.* 2. *tract.* 1. *cap.* 9. *concl.* 1. Azor. *tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 28. *quest.* 2. Albert. de agnosc. *quest.* 27. *num.* 1. Valentia 2. 2. *quest.* 13. *puncto.* 1. Sanch. in *opere moral.* *tom.* 1. *cap.* 32. *num.* 1.

2 Tunc diuina excellentia derogatur, quando negatur aliquid de Deo, quod ei conuenit, vel asseritur de eo, quod ei non conuenit. S. Thom. *d. art.* 1.

3 Blasphe-mia proprie dicta non in sentiendo aliquid contra Deum, sed in dicendo consistit. Caietan. 2. 2. *quest.* 13. *art.* 1. *vers.* Ad euidenciam horum. Castro *lib.* 1. *de iust. her. punit. cap.* 12. Sanch. *d. cap.* 32. *num.* 3.

4 Blasphe-mia proprie non consistit in factis, ut in deturpatione vel spurcatione imaginum, sed in solis verbis mente, ore, vel scripto prolatis; quia opponitur laudi diuinae, quae solis verbis exhibetur, licet honor factis aut signis exhibeatur. Suar. *tom.* 2. *de relig. tract.* 3. *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 4. & 5. Sanch. *d. cap.* 32. *num.* 5. & 7.

5 Deturpatio, conculcatio, aut vulneratio imaginum, quam multi blasphemiam facti vocant, ad blasphemiam reduci potest. Castro *diel. cap.* 12. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *cen.* 4. *casu.* 376.

6 Duplex est blasphemia, interna scilicet, quando

do aliquis mente Deo tribuit quod ei non conuenit, vel remouet quod conuenit; & externa, cum hoc ipsum verbis vel scripto profertur. S. Thom. *d. art.* 1. *ubi expositores.* Sanch. *diel. cap.* 32. *num.* 3.

7 Eatenus blasphemia confessioni fidei opponitur, vel quatenus de ratione blasphemiae est dicere falsum de Deo, & ad infidelitatem spectat non solum sentire falsum de Deo, sed etiam falsum de eo dicere, vel quatenus confessio fidei accipitur, prout est quaedam laus diuina, non vero ut est ipsa fidei assertio. Caiet. 2. 2. *quest.* 13. *art.* 3. Bañes, *d. quest.* 13. *art.* 1. *notab.* 3. Pet. de Ledesm. in *Sum. tom.* 2. *tract.* 1. *cap.* 9. *concl.* 3. Sanch. *d. cap.* 32. *num.* 7.

8 Blasphe-mia quatenus affirmat, aut negat illud quod fides docet, est similiter contraria confessioni fidei, quatenus vero tollit reuerentiam Deo debitam, aduersatur religioni. S. Thom. *d. art.* 1. *ubi Bañes Ledesm. d. cap.* 9. *concl.* 1. Azor. *d. cap.* 28. *quest.* 2.

9 Contumelia in Sanctos est vera blasphemia, quatenus siue formaliter siue virtualiter redundat in Deum, qui in ipsis lucet. S. Thom. *d. art.* 1. *ad 2. ubi Caiet. Suar. tom.* 1. *de relig. tract.* 3. *lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 6. Sanch. *d. cap.* 32. *num.* 27.

10 Est etiam manifesta blasphemia, tribuere creaturis illud quod est proprium Dei; quia eod ipso attribuitur aliquid Deo, quod ipsi non conuenit: eod quod omnis diuina perfectio est ipse Deus; unde tribuens creaturae diuinum attributum, dicit creaturam esse idem cum Deo. S. Thom. *d. art.* 1. *ad 3.* Azor. *d. cap.* 28. *quest.* 1. Sanch. *d. cap.* 32. *num.* 34.

11 Blasphe-mia etiam est in Deum & Sanctos contumeliosa verba iactare, vel dicere de illis per

modum contumeliæ illud quod verum est, vt nominate partes verendas Christi Domini, & Sanctorum. Ledesm. d. cap. 9. concl. 1. Azor. d. cap. 28. quest. 3.

12 Blasphemia etiam est, sacre Scripturæ verba ad prophanos vsus applicare, vt ad res fabulosas falsas, pascinos, adulationes, detractiones, sortes, ac libellos famosos. Petr. Ledesm. vers. Lo quarto. post. 5. concl.

13 Blasphemia duplex est, hæreticalis vna, non hæreticalis alia. Ledesm. concl. 6. Azor quest. 5. Eymer. in Direct. Inquis. p. 2. q. 41. vbi Peñ. com. 66.

14 Blasphemia hæreticalis est, quæ continet aut sapit hæresim, illa nimirum, quæ continet errorem contra fidem. Non hæreticalis verò, quæ hæresim non continet nec sapit, videlicet quæ secundum se contra fidem nihil affirmat, licet ex modo dicendi, & in actu exercito aliquid contra fidem significet. Doctores citati proxime citatis locis. Albertin. de agnos. quest. 6. num. 25. Eymeric. 2. p. Direct. quest. 41. num. 1. & 2. vbi Peñ. com. 66. Bañ. 2. 2. quest. 13. art. 1. Sanch. d. c. 32. num. 36.

15 Tunc datur blasphemia hæreticalis, quando per verbum indicatiui modi asseritur aliquid fidei contrarium; quando autem per verbum optatiui, vel imperatiui asseritur, hæreticalis non est; quia per hos modos cum indicatiui non sint, nil falsum dicitur de Deo, nisi in tali locutione aliquid affirmatiuum vel negatiuum includatur contra Deum. Vt si quis dicat: O Deum iniustum! Suar. tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 1. c. 5. num. 7. & 8. Sanch. d. c. 32. num. 36.

16 Blasphemix hæreticales ad iudicium Inquisitorum spectant priuatiue; alix verò ad iudicem ordinarium. Eymer. Peñ. & Azor citatis locis. Albertin.

de

de agnos. quest. 22. num. 63. Simanch. cathol. tit. 8. num. 6. Sanch. d. c. 32. num. 37.

17 Licet blasphemus non sit hæreticus, vel infidelis, si tamen mente teneat quod ore profert contra fidem, hæreticus est, & proceditur contra illum, vt contra hæreticum. Si autem fidei contrarium non credat, solummodo erit de fide suspectus. Eymer. cit. loc. Castro d. c. 12. Sanch. d. c. 32. num. 3.

18 Blasphemi, qui inueniuntur frequenter, & quasi per consuetudinem in ludo, vel extra ludum ad leuem turbationis motum in hæreticales blasphemias prorupisse, abiurare debent vehementem hæresis suspensionem, attenta vita & conditione personæ, alias leuem tantum suspensionem abiurant. Eymer. citato loco. Albertin. de agnos. quest. 27. num. 6. & 18.

19 Vt quis dicatur habere in consuetudine blasphemare, requiruntur plures reiterationes quam tres. Albertin. de agnos. quest. 6. num. 20.

20 Pœnæ, quæ ab Inquisitoribus regulariter blasphemis hæreticalibus imponuntur, hæ sunt. Si blasphemia sit atrox, & blasphemus sit plebeius, infami mitra conspicuus, alligata lingua, & sine pallio in publicum ducitur spectaculum, flagellis cæditur, & in exilium mittitur. Quod si nobilis sit, & honestior, sine mitra producitur, in monasterium ad certum tempus traditur, & pecuniarum multam soluit. Albertin. de agnos. q. 27. num. 20. & seqq. & q. 36. num. 18. vers. Statuimus. & seq.

21 In leuioribus blasphemis mitius agitur Inquisitorum arbitrio: damnant enim blasphemum, vt aliquo die festo, dum sacra peraguntur, stet capite

F 5

nudo, sine pallio, sine calceis, nudis pedibus, chorda succinctus, & circum ardentem manu gerat: tandem absolutis facris, legitur sententia, qua illi sæpe inducuntur ieiunia, & pecuniaria poena mulctatur. Peñ. d. com. 66. & Albertin. proximè citatis locis.

22 Alia poena per leges seculares, & sacros Canones determinatur blalphemis, quarum multæ in usu non sunt. Peñ. citato loco. Azor quest. 6.

23 Blasphemus in foro poenitentiae absolutus, adhuc in foro iudiciali puniri potest. Couarr. lib. 2. variar. cap. 10. num. 3. ad finem. Azor quest. 13.

24 Blasphemus sufficienter etiam punitus à iudice laico, potest iterum propter suspicionem hæresis ab Inquisitoribus examinari: plenè verò à iudice Ecclesiastico examinatus, iterum examinari ab Inquisitoribus non debet: cum crimen sit mixti fori. Albertin. de agnosc. quest. 6. num. 24.

25 Si blasphemus hæreticalis causa apud Ordinarium in hoc Lusitaniæ regno, & prouinciis illi subiectis tractetur, potest eam ob suspensionem contra fidem Inquisitor Generalis ad se ex causa aduocare. Dixi in Opusculo de soliciam. tract. 2. cap. 1. concl. 5. num. 17.

CAPVT XX.

De schismaticis.

1 Schismatis peccatum opponitur unitati quam facit charitas, & multis modis accipitur.

pitur. S. Thom. 2. 2. quest. 39. art. 1. Peñ. 2. part. Direct. comment. 73. ad quest. 48. Farin. de hæresi quest. 184. §. 1. num. 3.

2 Schisma propriè loquendo, est disunctio per quam aliquis separatur ab unitate Ecclesie, in quantum est quoddam corpus constans ex vniuersis fidelibus, & Romano Pontifice, tamquam capite: & schismaticus est, qui sic disjungiur. S. Thom. & Peñ. citatis locis. Sanch. lib. 2. moral. cap. 6. num. 1. tom 1.

3 Schisma sic diffinitum, dupliciter contingit. Primò, cum quis à capite Ecclesie cæterisque membris separatur, vt quando Romano Pontifici Ecclesie capiti subesse, & membris Ecclesie communicare renuit. Secundò, cum à solo capite vel à solis membris seiungitur. Veluti, si spirituales actiones exercet, nõ tamquam pars Ecclesie, sed quasi esset quoddam totum seorsum. Caietan. in Sum. verbo Schisma. Petrus Ledesm. Sum. tom. 2. tract. 3. cap. 12. concl. 3. Sanch. num. 2. Farinat. num. 9. & 10.

4 In ea inobediencia consistit schisma, in qua datur rebellio a Papa, vt Pontifex est, & separatio à membris, vt membra sunt Ecclesie; non verò ratione personarum aut causarum. Syluest. verbo Schisma. commentatores Sancti Thomæ ad citatum art. Sanch. num. 3.

5 Non est schismaticus, qui cum sit incola aliquius oppidi iurisdictioni temporali Papæ subiecti, non vult ipsi, vt temporali domino, sed alteri principi subiacere. Vgolin. de cens. Papæ reseruat. 2. part. cap. 1. §. 1. num. 4. Azor. tom. 1. Sum. lib. 8. cap. 20. quest. 4. Sanch. dict. cap. 6. num. 4.

6 Schismatici sunt, qui indirectè à Summo Pontifici

Pontifice separantur; nimirum qui ita se gerunt in facto, ac si ei subiecti non essent, vt congregantes generale Concilium, aut ipsum iam dissolutum prosequentes absque Summi Pontificis autoritate. Caiet. *citato loco, & ad quest. citatam S. Thomæ Sanch. d. cap. 36. num. 5.*

7 Schismatici sunt, qui à Concilio generali legitime congregato, pertinaciter separantur; qui alium Pontificem præter illum, quem indubitatum & verè electum esse constat, instituunt, aut qui schismaticè electum sequuntur. Dixi in *relect. de censur. Bullæ Cœnæ cap. 2. disp. 18.*

8 Qui se ab Episcopo suo separat, propriè schismaticus non est. Vgolin. *d. §. 1. num. 3. Sanch. dict. cap. 36. num. 6. Farin. d. §. 1. num. 27. citat. loc.*

9 Principes, Reges, & Imperatores, qui contra Romanam Ecclesiam veniunt, schismatici dicendi sunt. Decian. *crim. lib. 5. cap. 67. num. 21. Farin. num. 13. d. quest. 184. §. 1.*

10 Schismatici aliquando diuiduntur ab Ecclesia non solum quoad obedientiam, verum etiam quoad credentiam: hi hæretici sunt, illi verò suspecti de hæresi. Eymer. *d. q. 48. Peñ. ibid.*

11 Licet omnis hæreticus sit schismaticus, non tamen omnis schismaticus est hæreticus, sed formaliter distinguuntur, secundum ea quibus directè & per se opponuntur. Nam hæresis opponitur fidei, schisma verò charitati. S. Thom. *d. quest. 39. art. 1. ad 3. Sanch. d. cap. 36. num. 7. & 8. Azor. quest. 1. Farinat. num. 5.*

12 Contra schismaticos, si hæretici sint, proceditur, sicut contra hæreticos. Eymer. & Peñ. *citat. loc.*

13 Schif-

13 Schismatici non hæretici, regulariter de hæresi leuiter tantum sunt suspecti, pro temporis tamen diuturnitate qua in schismate perseuerarunt, vehementem suspicionem incurrere possunt, quam abiurare tenentur. Eymeric. Peñ. & Farin. *num. 35. & 36. citatis locis.*

14 Schismatici qui suorum maiorum auctoritati credunt, à suspicionem hæresis per ignorantiam excusantur. Peñ. *d. comm. 73.*

15 Schismaticis non hæreticis pœnæ multæ in iure determinantur. S. Thom. *d. quest. 39. art. 3. Peñ. d. com. 73. Sanch. num. 10. & seqq. Azor quest. 5. & seqq. Farin. §. 2. d. q. 184.*

16 Schismatici purè mentales non incurrunt schismaticorū pœnas, illis tamen subiiciuntur schismatici purè externi. Dixi *de cens. Bullæ Cœnæ disp. 19. num. 5. Sanch. num. 14. & 15.*

17 Schismaticorum fautores, defensores, & receptatores non excommunicantur per se, & directè in Bulla Cœnæ; si tamen in causa schismatis faueant schismatico denunciato, excommunicationem incurrunt. Dixi *d. disp. 19. num. 6. & 7. Sanch. num. 16.*

18 fautores, defensores, & receptatores schismaticorum in causa schismatis, aliquam hæresis suspicionem contra se habent, quia vnitatem Ecclesiæ destruere velle videntur.

19 Schismatici non solum schisma, sed etiam suspicionem hæresis abiurare debent. Peñ. *citato loco.*

CAP.

CAPVT XXI.

De legentibus, ac retinentibus apud se libros prohibitos.

1 IN Ecclesia Catholica est potestas ad prohibendos libros, & eos concremandos, & hoc negare hereticum est. Suar. de fide tract. 1. disp. 20. sect. 2. num. 4. & seqq.

2 Non omnibus permittitur quoscumque libros legere, & apud se retinere; cum multi sint ab Ecclesia prohibiti. Bulla Cœnæ excom. 1. ubi in nostra relectione nonnulla diximus, à disp. 13. vsque ad 17. Index librorum prohibiti. Eymer. 2. p. Direct. in c. fraternitatis. de heret. & cap. Nouerit. de sententia excommunic. ubi Peñ. com. 3. & 17. & à quest. 23. vsque ad 29. ubi etiam ven. Sanch. lib. 2. moral. cap. 10. Farin. de heresi q. 180. num. 1.

3 Libri prohibiti, aut à Catholicis aut ab hæreticis sunt compositi. Libri hæreticorum vel ex professo de hæresi, aut de religione tractant, vel si aliam materiam continent, aliquem aut aliquos intermiscunt errores, vel nihil erroris continent. Catholicorum libri prohibentur aliquando propter doctrinam quam continent non sanam, suspectam, & offensiuam, seu scandalosam. Præfatio in Indice librorum. Dixi ciuata di. p. 13. num. 2. & 3.

4 Liber hæretici hæresim continens, ille dicitur, qui ex professo hæresim tractat, seu cuius principale argumentum est hæresis.

5 Libri

5 Libri de religione tractantes illi sunt, qui de iis agunt, quæ ad fidei expositionem spectant, & in quibus diuina Scriptura, aut aliqua pars illius explicatur: aut qui tractant de Theologia scholastica, vel de aliqua illius parte, qui etiam de cultu Deo debito, de religione Christiana, de statu Religionis, ac de Ecclesiasticis agunt. Suarez de censuris disputatione 21. sect. 2. num. 10. Sanch. num. 22.

6 Contra legentes, retinentes, defendentes, &c. libros prohibitos, multæ dantur censuræ ipso facto incurrendæ. In Bulla Cœnæ, contra legentes libros hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes. In Indice prohibitorio, aduersus legentes cuiusuis authoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita. In Iure, & etiam in constitutionibus & decretis Apostolicis. Bullæ Cœnæ excommunicatione 1. Decretum Pij III. in principio Indicis prohibitorij. & Regul. 10. ver. Quod si quis Eymer. 2. part. Direct. & sequentibus. Farinat. num. 11. & 12.

7 Legentes libros alia de causa prohibitos mortaliter peccant, & ab Ordinario seuerè puniuntur. Dictum decretum Pij III. & dicta Reg. 10. ver. Qui verò libros.

8 Librorum nomine non solum intelliguntur impressi, sed etiam manu scripti, & eorum partes. Sanch. d. cap. 10. num. 28. Et Dixi disp. illa 13. num. 5. Farin. num. 30. Suar. de fide tractat. 1. disput. 20. sect. 2. num. 10.

9 Nomine libri non intelligitur epistola, quamvis fiat per modum tractatus, illam tamen retinens, si hæresim contineat, non carebit suspitione hæresis.

6 LIB. I. CAP. XXI.

sis. Sanch. num. 29. dict. cap. 10. Dixi citato loco. Farinat. num. 31. dict. quest. 180.

10 Qui ex libris hæreticorum in tomos diuisis illum legit, qui hæresim ex professo non continet, nec de religione tractat, non censetur legere librum in Bulla Cœnæ prohibitum, quamuis alij tomi hæretici sint. Si tamen ex tomo hæresim continente, aut de religione tractante diuiso in plures libros illum legerit, qui hæresim non continet, nec de religione tractat, esto ab aliis libris separatim conglutinetur, dicendus est legere librum in Bulla prohibitum. Vgolin. in Bulla Cœnæ 2. part. cap. 1. Sanch. n. 36. Suar. num. 9. d. sect. 2.

11 Satis est vt quis dicatur legere librum hæreticum, quòd illum oculis percurrat cum aduertentia ad ea, quæ in eo scripta sunt, quamuis ore nihil exprimat. Sanch. dict. cap. 10. num. 41. Dixi etiam num. 5. Farin. num. 5.

12 Recitans memoriter librum prohibitum, quamuis mala intentione id faciat, non censetur legere ad effectum incurrendi censuram contra legentes latam. Sanch. d. cap. 10. num. 47. & Dixi d. num. 5.

13 Nec similiter qui præcipit, suadet, aut quouis alio modo est causa, vt aliquis legat librum prohibitum, aut qui illum audit legentem, siue auditione sua sit causa, vt aliquis legat, siue in lectione continet, siue non. Sanch. dict. cap. 10. num. 47. & 48. Dixi d. cap. 2. disp. 14. num. 1. & 2.

14 Legentes pauca lines libri prohibiti non incurrunt censuram ob paruitatem materiæ: proemium tamen, aut index libri, paruitas materiæ non dicitur. Sanch. dict. cap. 10. num. 30. & 31. Farinat. dict. quest.

LIB. I. CAP. XXI. 97

quest. 180. num. 13. Dixi d. disp. 13. num. 8. Suar. d. disp. 20. sect. 2. num. 20.

15 Famulus, qui metu graui ab hero suo compellitur legere librum prohibitum, non incurrit censuram; ea tamen ligatur, si metus talis non sit. Sanch. num. 49. d. c. 10.

16 Legens librum prohibitum in ea tamen lingua scriptum, quam penitus ignorat, non dicitur legere. Sanch. d. cap. 10. num. 51. Suar. num. 18. d. sect. 2.

17 Censuram Bullæ incurrit, qui legit librum in ea prohibitum, quamuis non dolo malo id faciat, sed ex solâ curiositate, aut ad confutandos hæreticorum errores. Tolet. in Sum. in explicat. Bullæ Cœnæ excommunicatione 1. num. 24. Sanch. dict. cap. 10. num. 40. Farin. num. 39. & 47.

18 Libri hæreticorum editi ante lapsum, dum erant fideles, aut post reconciliationem Ecclesiæ factam, si approbati fuerunt, non dicuntur hæreticorum libri. Vgolin. de cens. p. 2. in glossa. Vel de religione tractantes. §. 1. num. 1. Farinat. num. 49. d. quest. 180.

19 Libri, quos Catenas vocant, quibus elucidantur loca sacræ Scripturæ, quamuis ab hæreticis sint editi, & aliquos errores intermiscant, non censentur hæreticorum in Bulla prohibiti. Dixi d. disp. 13. num. 10.

20 Libri etiam infidelium, esto aliquos contineant errores, non sunt in Bulla prohibiti; nec similiter libri Græcorum, Armenorum, & similibum, eorum ritus continentes; nec libri Catholicorum cum scholiis, & annotationibus hæreticorum, alibi tamen prohibentur. Quatenus verò Græci, & Armeni rite baptizati sunt hæretici, prohibentur eorum libri.

98 LIB. I. CAP. XXI.

non vt de religione tractant, sed vt libri hereticorum. Sanch. *dict. cap. 10. num. 25. & 27. Farin. num. 10. Suar. num. 1. 1. 2. & 13. dict. disp. 20. sect. 2.*

21 Libri Geomantia, Hydromantia, Aeromantia, Necromantia, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, non prohibentur in Bulla, si author eorum hereticus non sit, prohibentur tamen in Indice prohibitorio. Sanchez *d. cap. 10. num. 32. Farinat. num. 13. & 28. Index regul. 9. Dixi disp. 13. num. 5.*

22 Vt censura Bullæ Cœnæ incurratur: requiritur quòd quis scienter legat. Vnde non excommunicatur qui ignoranter legit prædictos libros, licet ignorantia crassa aut supina sit, nisi adsit ingens temeritas, vt est vehemens suspicio malitiæ libri. Sanch. *dict. cap. 10. num. 38. Farinat. num. 45. Suar. num. 17. dict. disp. 20. sect. 2.*

23 Legens libros in dicta Bulla prohibitos, ignorans esse hereticos, aut de religione tractare, quamuis sciat authores eorum hereticos esse, siue è contrario, si sciat libros hereticos esse, vel de religione tractare, ignorat tamen authores esse hereticos, non excommunicatur. Sanch. *d. cap. 10. num. 39. Farinat. num. 44. & 45.*

24 Legens verò libros propter hæresim, aut suspicionem illius in Indice prohibitos, non excusatur à censura, si interueniat crassa vel affectata ignorantia. Quia decretum Pauli III. scientiam non requirit.

25 Hereticus legens librum à se editum hæresim continentem, vel de religione tractantem, excommunicatur, si viuat in terris vbi Bulla Cœnæ vsu

recepta

LIB. I. CAP. XXI. 99

recepta est. Sicut etiam excómicantur Catholici in iisdem terris commorantes, esto sint permixti cum hæreticis, & ad ipsos confutandos legunt prædictos libros. Sanch. *num. 37. & 42. dict. cap. 10. Suar. num. 27. dict. sect. 2.*

26 Quod de legentibus libros in Bulla Cœnæ prohibitos dictum est, intelligitur etiam de scienter ipsos retinentibus, imprimentibus, seu quomodolibet defendentibus. Bulla Cœnæ *excommunicatione. 1.*

27 Non excusatur ab hac censura etiam hereticus retinens librum hæreticum à se editum. Suar. *num. 26. d. sect. 2.*

28 Retinens prædictos libros siue in propria, siue in aliena domo, siue librum intelligat, siue non, siue totum retineat, siue partem (dummodo folium vnum tantum non sit) siue etiam retineat vt legat, siue solum causa curiositatis, ornatus, vel permutandi eos cum aliis libris, seu vt ea quæ vendit, librorum foliis obuoluat, excommunicationem Bullæ incurrit. Sanch. *d. cap. 10. num. 52. & seqq. Farin. num. 2. Dixi d. cap. 2. disp. 6. Suar. num. 21. d. sect. 2.*

29 Retinens librum ad breue tempus, vt vnius, aut duorum dierum spatium, dummodo non retineatur voluntate absoluta retinendi, licet postea mutetur, vel quamdiu non datur commoditas deferendi illum ad Inquisitores, non excommunicatur. Dixi *dict. disp. 16. num. 2. Suar. num. 22. dict. sect. 2.*

30 Qui librum hæreticum aut fallam doctrinam continentem Inquisitoribus non tradit, sed propria autoritate comburit, in excommunicationem incidit, suspectus tamen de hæresi non est. Quando autem liber traditur Inquisitoribus, interrogare de-

100 LIB. I. CAP. XXI.

hent deferentem, vnde illum habuerit. Sanch. *dict. cap. 10. num. 56. Dixi disp. 15. num. 4. citat. loc. Farinat. num. 40. Peñ. 2. part. com. 3.*

31 Qui taliter ad impressionem librorum prohibitorum scienter concurrunt, vt imprimentes dici possint, excommunicantur tamquam imprimentes, Si verò imprimentes dici non possint, excommunicantur vt fautores. Sanch. *d. cap. 10. num. 57. Farinat. num. 19. Dixi disp. 17. citatis locis. Suar. num. 24. d. sect. 2.*

32 Author libri, qui illum per se imprimi facit, excommunicatur tamquam imprimens librum; secus verò esset, si tertius alius expensas faceret, & imprimi mandaret. Suar. *dict. num. 24.*

33 Defendentes doctrinaliter, publicè, vel occultè libros prædictos, excommunicantur, nisi illud particulare defendant, quod in illis catholicum est, Sanch. *d. cap. 10. num. 58. Farin. num. 12. Dixi disp. 17. num. 4.*

34 Librum defendere censetur, qui dicit non esse combustionem & prohibitionem dignum. Defendere etiam est laudare librum, vt ab hæretico compositum, aut doctrinam eius hæreticam, secus verò, si stylus vel eloquentia laudetur. Suar. *d. num. 25. d. sect. 2. de fide.*

35 Defendentes corporaliter, id est, opere & facto prædictos libros, ne ad manus Inquisitorum degeniant, excommunicantur. Suarez *d. num. 25.*

36 Legentes, retinentes, imprimentes, ac quomodolibet defendentes libros hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes, vel alios quoscumque propter hæresim, aut suspicionem illius prohibitos, de fide suspecti censentur, & vt sus-

pecti

LIB. I. CAP. XXI. 101

pecti ab Inquisitoribus puniri possunt: non sunt tamen hæretici. Farinat. *num. 8. 9. 20. 24. 33. & 35. d. quest. 180.*

37 Suspicio contra fidem in prædictis erit vehemens vel leuis, attenta personarum & librorum qualitate, & aliis circumstantiis occurrentibus. Simanc. *cathol. instit. tit. 38. num. 24. Farinat. d. num. 9.*

38 Retinens librum hæreticum à se editum hæreticus reputatur, & vt hæreticus punitur, nisi alleget causam ipsam à crimine hæresis excusantem. Peñ. *2. part. Direct. comment. 3. ad cap. Fraternitatis, Farinat. num. 6. & 17. Dixi disp. 16. num. 3.*

39 Retinens librum hæreticum sine nomine authoris, reputatur author; nisi ipsam authorem ostendat, vel vnde librum accepit. Decian. *crim. lib. 5. cap. 46. num. 26. Farin. num. 21.*

40 Qui librum hæreticum ab alio compositum retinet, fautor dici potest hæreticorum, & est suspectus de fide, magis vel minus pro ratione circumstantiarum. Peñ. *d. com. 3. Farinat. num. 7. Dixi disp. 16. num. 4.*

41 Qui libros hæreticorum, aut propter hæresim, aut falsam, & suspectam doctrinam prohibitos ad terras fidelium deferunt, fautores hæreticorum sunt, excommunicationem incurrunt, eorum bona confiscantur: & si viles sint personæ, verberibus afficiuntur: si verò honestiores, exilio mulctantur pro Inquisitorum arbitrio. Peñ. *2. p. Direct. com. 17. ad cap. Nouerit. de sentent. excommun. vers. Idem iudico. Azof in Sum. p. lib. 8. c. 17. quest. vlt. Farin. num. 15.*

42 Si propter lectionem, retentionem, defensionem, ac impressionem librorum hæreticorum,

additis circumstantiis, oritur vehemens praesumptio haereticis, adhiberi potest tortura ad indagandam veritatem. *Vide* D. cian. d. num. 26. Farin. num. 21. & 48.

43 Scribentes libros haereticos, vt imprimantur aut diuulgentur, vendentes ad talem scripturam vel impressionem chartas, & atramentum, scienter tamen, fautores sunt haereticorum, & arbitraria poena plectuntur. Farin. num. 18. Dixi. *diss.* 17. num. 2.

44 Falsificantes, seu corrumpentes libros Catholicorum, illisque haeretica dogmata immiscerentes excommunicantur, suntque suspecti de fide. Pen. d. com. 17. Farinat. num. 14.

45 Legentes, & retinentes libros non propter haeresim, aut suspicionem illius prohibitos, sed alia de causa, quamuis de fide suspecti non sint, seueritatem puniendi sunt Episcoporum arbitrio. Pius IV. *in decreto in principio indicis posito.*

46 Legentes praedictos libros, si ab Inquisitoribus sunt prohibiti, ab ipsis puniri possunt, vt fractores suorum decretorum.

47 Damnato authore alicuius libri, censetur etiam & ipse liber damnatus, & prohibitus, nisi liber fuerit postea expresse ab Ecclesia approbatus. Pen. d. com. 3. Farin. num. 22. & 23. & 26.

48 Excommunicatio posita in Bulla Coenae Summo Pontifici reseruatur; quae vero habetur in Indice expurgatorio, reseruata non est. Farinat. num. 6. *dicta quest.* 180.

49 Aliae poena quae contra legentes, retinentes, & occultantes libros prohibitos statuta sunt in iure, non sunt in praxi Inquisitionis. Pen. d. com., Farin. num. 3. & 4.

50 Impressores, qui absque approbatione Superiorum librum aliquem, vel aliam quamcumque scripturam imprimere, seu imprimi facere praesumunt, excommunicantur, impressos libros amittunt vt comburantur, per annum continuum exercitio impressionis priuantur, & poena aliqua pecuniaria eis imponitur. Azor. c. 17. *quest.* 1. & 2.

51 Legentes, aut retinentes libros, in quibus daemonum responsa continentur, quae sunt in imaginibus, annulis, speculis, phialis, aut rebus quibuscumque, excommunicantur ipso facto, & grauibus poenis plectuntur. Ioan. XXII. *const.* 13. *apud Laertium tom. 1. Bullarum Apostol. pag.* 66.

52 Iudaei & alij infideles commorantes apud Christianos, qui retinere, habere, legere, sedere, typis excudere, describere, vel exemplare, aduehere, donare, commutare, aut alias quomodolibet distrahere, vel alienare ausi fuerint libros, & codices Thalmudicos, Caballisticos, & alios nefarios, blasphemias, & contumelias in Deum, & Sanctos continentes, puniendi sunt arbitrio Ordinarij, & Inquisitoris poena amissionis librorum, publicationis omnium bonorum, quae fisco applicanda sunt, ac etiam alijs grauioribus, & corporis afflictiuis. Clemens VII. *const.* 20. *apud Laertium tom. 3. pag.* 25. De libro Thalmud. Pen. 2. p. *Direct. ad quest.* 46. *comm.* 71. *vers.* Et hac intentione. Azor *Sum. tom. 1. lib. 8. cap. 22. quest.* 12. *vers.* Item communis est opinio. Farin. num. 10. d. q. 180. Pen. d. com. 2. Azor c. 16. *quest.* 5.

53 Eisdem poenis plectendi sunt typographi, bibliopola, seu mercatores, & alij quicumque Christiani fideles, addita insuper excommunicatione lata

sententia, qui hoc ipsum fecerint. Clemens VIII. Azor & Farin. *ibidem*.

54 Legentes & retinentes libros astrologiae iudiciariae, & alios, qui de futuris contingentibus, fortuitive casibus, & liberis tractant, ab Inquisitoribus & Ordinariis puniuntur. Sixtus V. *const. 17. apud Laertium tom. 2. Bullar. pag. 512.*

55 Poenae, & censurae in legentes, & retinentes libros prohibitos, eas personas non comprehendunt, quae legitimam eos legendi habent facultatem, quae facultas licite concedi potest. Simanch. *tit. 38. num. 45. Dixi disp. 15. num. 2. Farin. num. 36.* Libros prohibitos etiam haereticos, legere & tenere possunt Illustrissimi Cardinales, Inquisitores Generales in Romana Curia. Pius IV. *const. 82. apud Laertium tom. 2. Bullar. pag. 112.*

56 Inquisitores, & Commissarii super haeretica prauitate, non solum a Sede Apostolica, sed etiam ab ipsis Inquisitoribus deputati, legere possunt quoscumque libros prohibitos, etiam haereticos, exceptis libris Caroli Molinaei. Peñ. *p. Direct. com. 3. Azor ca. 16. quest. 13. Farin. num. 43. Dixi disp. 15. num. 3. Clem. VIII. proxime citata const.*

57 Deputati sanctae Inquisitionis in Regnis Portugalliae, cum priuilegiis gaudeant Inquisitorum, votumque habeant in causis decisuum, & iudices sint in causis haeresis, tam ad haereticos puniendos, quam ad haereticorum libros comburendos, eosdem libros prohibitos legere possunt, qui ipsis Inquisitoribus legi permittuntur, & hoc maiori ratione possunt, qui supremi Senatus Inquisitionis sunt a Consiliis. *Placuit iuris doctis haec resolutio.*

58 Publici librorum Censores Ecclesiastici legere possunt libros prohibitos, qui Inquisitoribus legendi conceduntur. Del-rio *disquis. mag. lib. 5. sect. 17.*

59 Licentiam legendi libros etiam haereticos dare possunt, in plena congregatione tantum omnes, vel maior pars Illustrissimorum Cardinalium Generalium Inquisitorum in Curia Romana, exceptis tamen libris Caroli Molinaei, quos solus Summus Pontifex concedit. Pius IV. Clemens VIII. *in citat. decretis.*

60 Inquisitores possunt concedere licentiam legendi libros haereticorum, qui nihil de fide, & religione ex instituto differunt, aut qui ab ipsis conscripti sunt dum Catholici erant, aut factos post reconciliationem, examinatos tamen, & approbatos ab ipsis Inquisitoribus, imo tales libri permittuntur in secunda regula Indicis. Peñ. *d. com. 3. Azor quest. 12. Farin. num. 27. & 37.*

61 Libros nondum damnatos, aut authorum non damnatorum, etiam haereticos & suspectos, ab Inquisitoribus committi possunt legendos doctis & probatis Theologis, siue vniuersaliter, vt Consultoribus ex officio, siue particulariter, vt cognitis erroribus prohibeantur. Peñ. *d. com. 3.*

62 Inquisitores non possunt dare licentiam legendi libros haereticos, aut de religione tractantes, nec etiam Episcopi. Sanch. *num. 42. Farinat. num. 37. Azor d. quest. 12.*

63 Possunt tamen concedere licentiam legendi libros a se prohibitos, cum ipsi in suis prohibitionibus dispensare valeant.

64 Inquisitores Generales Lusitaniae concedere possunt Inquisitoribus & aliis personis probatae vitae

& religionis, idoneis tamen, & in sacra Theologia peritis ac doctis, minimèque suspectis, ad effectum hæreticos impugnandi, & persequendi dumtaxat, licentiam legendi quoscuinque libros prohibitos. Ex concessione Pauli IV. ad serenissimum Henricum Cardinalem die 20. Decembris anni Domini 1560. Pontificatus sui anno primo.

65 Episcopi legere non possunt libros hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes. Peñ. d. com. 3. Sanch. d. cap. 10. num. 43. Farinat. num. 43. Azor. d. c. 16. q. 13.

66 Nec Episcopi prout iudicant in causis fidei cum Inquisitoribus, neque qui loco eorum prædictis causis assistunt, legere possunt libros prohibitos; quia non sunt iudices vniuersalium causarum, quæ in Tribunali fidei tractantur, cum solummodo intersint iudicaturi sibi subditos; & sic nec ad prohibitionem, nec ad condemnationem librorum vocantur, neque gaudent nomine & priuilegio Inquisitorum.

CAPVT XXII.

De hæreticorum credentibus.

Credentes hæreticorum sunt in duplici differentia. Quidam enim manifestè credunt eorum erroribus in particulari, & explicitè; alij verò non ita manifestè & explicitè. Qui etiam duobus modis se habent. Alij namque implicitè credunt erroribus hæreticorum, alij eorum verbis, & operibus, eorum literas hinc inde deferunt, eis seruiunt, alimoniam

niam conferunt, ducatum præstant, visitant, & similia circa illos exercent. Eym. 2. p. Direct. qu. 50. vbi Peñ. com. 75. Azor. tom. 1. Sum. lib. 8. cap. 15. q. 1. Farinat. de hæresi q. 182. §. 8. num. 104. & 123.

2. Credentes hæreticorum, qui eorum erroribus in particulari & explicitè credunt, hæretici sunt formales, & contra illos, vt contra hæreticos proceditur. Eym. Peñ. & Farin. cit. locis.

3. Qui implicitè credunt erroribus hæreticorum, de quibus hoc loco agimus, ij sunt, qui verbis, aut factis id manifestant. Verbis, vt si dicant se cum Caluinistis sentire, velle se mori cum eorum erroribus, ipsos nihil contra fidem Catholicam docere: factis, vt qui eam exercent, in quibus hæreticorum ritus continentur, qui eosdem ritus officiosè colunt, obseruant, & venerantur. Eym. Peñ. Azor, & Farinat. num. 124. & 125. citatis locis.

4. Credentes verbis & operibus, in quibus ritus hæreticorum non continentur, vt qui literas deferunt, &c. non credentes, sed fautores dicuntur. In hoc enim differunt credentes & fautores. Nam credentes sunt, qui opem & auxilium captant ab hæreticis communiōe rituum vtentes; fautores verò, qui ipsis opem & auxilium præstant. Azor. q. 1. d. lib. 8.

5. Credentes hæreticorum, qui nullo externo signo verborum aut operum id manifestant, licet mortaliter peccent, non iudicantur credentes. Dixi in relect. de cens. Bullæ Cæna cap. 2. disp. 8. num. 5.

6. Ex signis externis iudicantur credentes, qui dum in agritudinis lecto decumbunt, petunt hæreticos consolatores, vt ab eis per manus impositionem consolationem recipiant, dummodo sint sanæ mentis.

tis. Peñ. d. com. 75. Farin. d. § 8. num. 110. & 111.

7 Semel audientes hæreticorum conciones, nisi aliæ adsint coniecturæ, non iudicantur credentes: secus verò, si pluries eorum conciones frequentant. Erunt tamen in utroque euentu suspecti de fide. Peñ. & Farin. num. 15. & 120. Dixi. d. disp. 8. num. 8.

8 Qui bis audit hæreticorum, conciones in terris hæreticorum, non reputatur credens, præsertim si pluries eas audire potuit, & noluit. In terris autem Catholicorum, qui bis audit & non denuntiat Inquisitoribus, cum detur occasio, erit credens iudicandus. Et quamuis opportunitas denuntiandi non occurrat, credulitatis suspicione non carebit, nisi ex circumstantiis excusetur. Peñ. d. com. 75. Farin. num. 116.

9 Credentes hæreticorum ex ignorantia & simplicitate, maximè quando hæretici quorum erroribus credunt, non pro talibus sunt habiti, non debent iudicari credentes, nisi credant contra articulos fidei, quos explicitè credere tenentur. Albertin. in rub. de hæret. in 6. quest. 13. num. 13. & 24. Farin. d. §. 8. num. 126. & 130. & quest. 179. §. 2. num. 15. & 16.

10 Credentes hæreticorum in iis quæ ad fidem non pertinent, non dicuntur hoc loco credentes hæreticorum, quatenus hæretici sunt. Simanch. cathol. tit. 15. num. 6. Sanch. de præcept. Decal. lib. 2. cap. 10. num. 2. Farin. d. quasi. 182. §. 8. num. 127.

11 Credentes hæreticum esse virum bonum, facrarum literarum studiosum, & verum Christianum non reputantur etiam credentes, à suspicione tamen contra fidem non omnino liberantur. Sanch. d. c. 10. num. 3. Farin. d. §. 8. num. 128.

12 Credentes hæreticorum, etiam, si hæretici non

non sint, excommunicationem incurrunt latam in Bulla Cœnæ, & in decretis Summorum Pontificum. In qua si per annum inforduerint, ipso facto sunt infames, nec ad publica officia admitti possunt, & omni officio & beneficio priuantur. Farinat. d. §. 8. num. 105. & sequentibus, & quest. 189. §. 6. num. 78. & 74.

13 Hæreticorum credentes persistentes in excommunicatione, beneficiis publicis priuantur, testare non possunt, nec succedere ex testamento, vel ab intestato, à testificando repelluntur, omni actu legitimo priuantur, sepultura carent, nec oratur pro eis, eorum bona ipso iure confiscantur, arbitraria insuper plectuntur pœna, & abiurant. Farinat. d. quest. 182. §. 3. per totum.

14 Si filij petentium consolationem ab hæreticis in ægritudine directè probare velint ipsos non fuisse sanæ mentis, in tribus casibus non admittuntur. Primò, quando prædicti erant diffamati de hæresi. Secundò, si erant de hæresi suspecti. Tertio, si legitime constet ipsos sanæ mentis fuisse. Probationes tamen indirectæ admittuntur, ut quod probationes non fuerunt legitime. Peñ. d. comment. 75. Farinat. d. quest. 182. num. 112. & 114.

CAPVT XXIII.

De receptatoribus hæreticorum.

1 **R**eceptator secundum leges, & Canones ille appellatur, qui clam excipit, & celat aliquem,

110 LIB. I. CAP. XXIII.

quem, ut *Iudicis manus euadat*. Azor. in *Sum. tom. 1. lib. 8. cap. 15. quest. 2.* Dixi in *Bulla Cœna cap. 2. disp. 9. num. 3.* Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 10. num. 10.*

2 Receptator hæreticorum est, qui scienter hæreticos recipit, & occultat. Eymeric. 2. part. *Direct. quest. 51.* ubi Peñ. *comment. 76.* Azor. *quest. citata.* Farin. *de hæresi quest. 182. §. 9. num. 132.*

3 Qui semel recipit hæreticum, sciens esse hæreticum, excommunicationem & alias pœnas contra receptatores latas incurrit, estque verè & propriè receptator. Eymeric. Peñ. Azor. & Farin. *num. 152.* Sanch. *citatis locis.*

4 Receptator, ut prædictas pœnas in foro conscientia incurrat, debet recipere hæreticum, ut hæreticus est formaliter, *Citati omnes, & Sanchez d. cap. 10. num. 3. & 4.*

5 Probabile est non manere prædictis pœnis subiectum in eodem foro conscientia, qui recipit hæreticum, quando talis receptionis motuum non est ipsa hæresis: licet in causa hæresis eum recipiat. Sanch. *num. 5. d. cap. 10.*

6 Probabilius est ac tutius receptatorem hæretici in causa hæresis incurrere prædictas pœnas & censuram, quamuis primaria intentio non sit hæresis. Tolet. in *Sum. excommunicatione 1. Bulla Cœna num. 2. & 23.* Vgolin. in *d. Bulla verbo Receptatores, & §. 1. num. 3. vers. 6.* Dixi in *d. disp. 9. num. 4.*

7 Qui receptant parentes, filios, aut coniuges hæreticos, quamuis propinquitas sit principale motuum talis receptionis, quando in causa hæresis eos receptant, probabilius est quod neque in foro exteriori, neque in interno excusantur. Peñ. 2. part. *Direct.*

ad

LIB. I. CAP. XXIII. 111

ad quest. 56. com. 81. vers. Sed Zanchinus Azor. *quest. 4.* Dixi *d. cap. 2. disp. 10. num. 1. & 3.*

8 Receptator prædictorum consanguineorum aut affinium, aut etiam amici inueterati, vel illius cuius amore captus est, mitius punitur, Peñ. Farin. *num. 146. & 149.* Azor. *quest. 4.* Dixi *dict. disp. 10. num. 4. citatis locis.*

9 In dubio an quis receptauerit hæreticum ut hæreticum, an ut consanguineum, præsumendum est receptasse ut consanguineum. Farin. *num. 143.*

10 Receptans hæreticum, non desinit esse verè receptator, quamuis pœnitentia ductus illum voluntariè & non delatus manifestet; mitius tamen puniri debet. Decian. *crim. lib. 5. cap. 51. num. 78.* Farinat. *num. 155.*

11 Receptans hæreticum, qui post receptionem fuit Ecclesie reconciliatus, ut receptator puniendus est. Secus verò, si post reconciliationem eum receptor. Decian. *num. 75.* Farin. *num. 153. & 154.*

12 Qui metu mortis, aut grauiissimi damni naturalis, aut per vim hæreticum, in causa etiam hæresis, recipit & occultat, non punitur ut receptator, nec excommunicationem incurrit. Azor. *quest. 5.* Farin. *num. 162.*

13 Qui per ignorantiam hæreticum receptat, pœnas receptorum non incurrit. Peñ. *dict. comment. 76.* Decian. *cap. 37. num. 23. & cap. 51. num. 70.* Farinat. *num. 163.*

14 Non præsumitur ignorantia in receptante, quando in loco ubi hæreticus recipitur, est publica vox & fama, vel notorium ipsum esse hæreticum. Peñ. *d. com. 76.* Farin. *quest. 133. cap. 3. num. 120.*

15 Re-

112. LIB. I. CAP. XXIII.

15 Receptans non tenetur probare ignorantiam, sed ad accusatorem pertinet ostendere receptionem non per ignorantiam, sed scienter fuisse factam. Azor. *quest.* 8.

16 Non præsumitur ignorantia, quando hæreticus fuit publicatus, & præcessit edictum publicum quod fugerit è carcere. Vide Farinat. *d. c. 3. num.* 127.

17 Quando præcessit rumor publicus, quod receptatus sit hæreticus, aut receptans id solummodo suspicatur, non punitur huiusmodi receptans tota pœna receptoris, nec etiam corporali pœna, sed mitiori, & pecuniaria. Vide Farin. *d. cap. 3. num.* 106. & 123.

18 In consanguineo, vicino, & amico non præsumitur ignorantia, quæ excuset à tota pœna receptoris. Simanch. *cathol. tit.* 15. *num.* 18. Farin. *d. cap. 3. num.* 124.

19 Receptatores hæreticorum (idem est de fautoribus & defensoribus iudicandum) non excommunicantur effectu non sequuto: ab Inquisitoribus tamen puniendi sunt. Sanch. *num.* 9. Vide *qua Dixi in Bulla Cœne cap. 4. disp.* 26. *num.* 2. & *cap. 11. num.* 6. & *cap. 12. disp.* 63. *num.* 2.

20 Vt tota pœna ordinaria receptorum imponatur & item corporalis, debet plenè probari scientia in receptante, ad alias verò pœnas sufficit scientia præsumpta. Vide Farin. *num.* 107. *d. cap.* 3.

21 In dubio præsumitur potiùs ignorantia, quàm scientia in receptante hæreticum, & ipsius receptantis iuramento probatur ignorantia. Vide Farinat. *num.* 112. *d. cap.* 3.

22 Nautæ, caupones, & stabularij non puniuntur.

LIB. I. CAP. XXIII. 113

tur pœnis receptorum, nisi constet receptasse hæreticos in fauorem hæresis. Dixi *disp.* 9. *num.* 6. Farin. *de hæresi quest.* 182. §. 9. *num.* 161. Azor. *quest.* 9.

23 Receptans hæreticum, ne ab inimico occidatur, aut in causa ciuili, aut criminali ab hæresi diuersa, non dicitur receptor hæreticorum. Dixi *d. disp.* 9. *num.* 5. & 6.

24 Pœna ordinaria receptantium hæreticos, est excommunicatio, & receptatores sunt de fide suspecti, magis vel minus, secundum receptionis qualitatem. Peñ. *d. comm.* 76. & 81. Farin. *d. quest.* 182. *num.* 133. & 134.

25 Aliæ pœnæ contra receptatores ponuntur in præcedenti capite contra hæreticorum credentes, quæ receptoribus etiam communes sunt. Vide Peñ. *d. comm.* 76. Farin. *d. quest.* 182. §. 3. *num.* 37. & *seqq.* Azor. *quest.* 9.

26 Iudæi, & alij infideles, si apostatas, aut hæreticos receptauerint, per Inquisitores puniendi sunt. Pœna autem erit priuatio communicationis cum Christianis, pecuniaria, carceres, & verbera. Peñ. *d. comm.* 76. & 69.

27 Ad punitionem huiusmodi infidelium propter receptionem, aut aliud scelus atrox, pro quo relinqui etiam possunt curiæ seculari, debent concurrere Episcopus & Inquisitor. Peñ. *d. comment.* 69. *vers.* Sed si atrox.

CAPVT XXIV.

De defensoribus hæreticorum.

1 Defensores hæreticorum aut eorum errores aut personas defendunt. Defendentes errores, & hæretici sunt & hæresiarchæ, de quibus non agimus hoc loco. Farin. de hæresi. quest. 182. §. 4. num. 62. Dixi in Bulla Cœnæ c. 2. disp. 12. num. 1.

2 Defensores hæreticorum (de quibus hæc loquimur) sunt, qui quomodolibet impediunt hæreticorum condemnationem aut capturam, ne in manus iudicis deveniant, aut ut in iudicium veniant, efficiunt. Eymer. 2. p. Direct. quest. 52. ubi Peñ. com. 77. Sanch. Decalogi lib. 2. cap. 10. num. 1. Azor tom. 1. Summ. lib. 8. c. 15. quest. 6.

3 Defendens hæreticum, dum quæritur in causa fidei, verè est hæreticorum defensor, defensorumque pœnas incurrit. Farin. de hæresi quest. 182. §. 4. num. 68. Dixi d. disp. 12. num. 2. & 3.

4 Defendens illum, quem ministri fidei ut hæreticum quærent, sciens esse innocentem, licet in foro animæ defensorum pœnas non incurrat, ut defensor punitur in foro externæ. Dixi num. 4. d. disp. 12.

5 Qui in iudicio patrocinatur hæretico, probabiliter credens habere iustam causam, non incurrit defensorum pœnas, licet postea constet causam non fuisse iustam: puniendus tamen est, nisi Inquisitorum autoritate id fecerit. Dixi num. 5. d. disp. 12.

6 Defendens illum quem credebatur esse hæreticum, hæreticus tamen non erat, non excommunicatur: graviter tamen peccat, & ut defensor punitendus est,

est, & abiurare cogendus. Dixi num. 6. d. disp. 12.

7 Defendens hæreticum ne ab aliquo particulari lædatur, aut qui patrocinatur ei in causa litis iusta, non incurrit defensorum pœnas. Azor d. quest. 6. Sanch. num. 19. d. cap. 10.

8 Quando aliquis volens committere actum hæreticalem impeditur ab aliquo, ne actum illum committat, si quis eum ab impediendo defendat, ut liberè talem actum committere valeat, pœnas defensorum incurrit. Decian. crim. lib. 5. cap. 51. num. 9. Farin. num. 65. d. §. 4.

9 Defensores hæreticorum excommunicantur ipso facto, tam in Bulla Cœnæ, quam in Iure, & iisdem pœnis puniuntur quibus receptatores hæreticorum, & abiurant pro qualitate defensionis. Bulla Cœnæ excom. 1. Eymeric. 2. p. Direct. quest. 52. ubi Peñ. com. 77. & 3. p. Direct. qu. 122. ubi Peñ. com. 171. Farin. num. 58. & 61. d. §. 4.

10 Quæ capite præcedenti dixi de receptatoribus hæreticorum, tam circa crimine, quam circa excusationem ab illo, defensoribus accommodanda sunt.

CAPVT XXV.

De fautoribus hæreticorum.

1 Autores hæreticorum illi dicuntur, qui eis in causis contra fidem quovis modo favorem præstant. Quod tripliciter evenire contingit: omissione, scilicet, verbo, vel facto. Eymer. 2. p. Direct. quest. 53. ubi Peñ. com. 78. Sanch. Decalogi lib. 2. cap. 10. num. 11. Fa-

rin. de heresi quest. 182. §. 1. num. 1. Dixi in Bulla Cœna c. 2. disp. 11. num. 1.

2 Omissione fauent, qui cum ex officio aut iuramento teneantur contra hæreticos procedere, ea facere omittunt, ad quæ ex tali officio, vel iuramento tenebantur. Eym. Peñ. & Sanch. ciuit. loc. Farinat. de heresi quest. 197 §. 2. num. 38. & 47.

3 Domini temporales, & gubernatores ciuitatum ac locorum, ministri etiam publici Ecclesiastici vel seculares, qui ab Episcopis aut Inquisitoribus requisiti, ad procedendum contra hæreticos, si auxilium negant, aut illud præstare negligunt, fautores hæreticorum sunt. Eym. Peñ. & Farinat. §. 2. Dixi num. 7. cit. loc.

4 Prælati, vel Inquisitores, qui tutos carceres facere omittunt, & fidos custodes eis præficere, capere, torquere, aut punire hæreticos, vel fideliter in carcere custodire negligunt, vt hæreticis ipsis faueant, verè fautores iudicantur. Secus verò, si ex negligentia, aut alia ex causa ea faciunt. Sanch. num. 12. Farinat. §. 2. num. 27. Dixi num. 8.

5 Ministri sancti Officij, Familiares dicti, seu Cruce signati, si hæreticos capere omittant, aut in illis capiendis negligenter se habeant, fautores hæreticorum sunt. Sanch. dict. cap. 10. num. 3. Dixi num. 9. dict. disp. 11.

6 Personæ priuatæ, si à ministris requirantur ad procedendum & fauorem præstandum contra hæreticos, & cum possint, auxilium præstare omittunt, fautores hæreticorum sunt. Secus verò, si non requirantur, aut si iustam excusationem habeant. Peñ. & Sanch. num. 15. Dixi n. 9. dictis locis.

7 Qui testimonium contra hæreticos ferre nolunt, aut veritatem negant, celant, vel diminutè manifestant, cum ad veritatem dicendam sub iuramento ab Inquisitoribus astringuntur, fautores etiam dicuntur. Peñ. & Sanch. num. 15. ubi supra.

8 Omittentes denunciare hæreticos post editum ab Inquisitoribus publicatum, similiter sunt hæreticorum fautores. Peñ. & Sanch. proxime citatis locis.

9 Verbo fauent hæreticis, & verè fautores sunt, qui iisdem in causa hæresis dant consilium, viam fugiendi docent, pro eis intercedunt, eos laudant, excusant, instruunt ad celandam veritatem, quando fuerint interrogati. Sanch. dict. cap. 10. num. 19. Farinat. §. 1. num. 3. & sequentibus, d. quest. 182.

10 Facto hæreticis fauent omnes, qui in causa hæresis hæreticos ipsos comitantur, visitant, auxilium præstant, subministrant alimenta, pecuniam conferunt, processum in eos formatum rumpunt, abscondunt vel falsificant, aut quouis alio modo iustitiæ executionem impediunt. Sanch. dict. cap. 10. num. 16. Farinat. d. §. 1. num. 6.

11 fautor hæreticorum est, qui aliquo ex prædictis modis hæretico mortuo fauet, aut hæretico iam emendato, contra quem tamen Inquisitores ratione hæresis præteritæ procedunt. Vgolin. in Bulla Cœna verbo fautores. §. 1. num. 1. vers. 2. Sanch. dict. cap. 10. num. 17.

12 Qui captum hæreticum occultè visitat, cum eo susurrat, victualia ministrat, de eius captura vel morte lamentatur, fuisse iniuste condemnatum affirmat, toruo vultu eorum persecutores aspicit, aut

combusti hæretici cineres seruat: licet fautor propriè non sit, hæresis tamen suspicionem præbet. Peñ. *ad com. 78. vers. Iam vt nihil. & sequent. & Farinat. §. 1. num. 10.*

13 Fauorem præstans non in causa hæresis formalis, quamuis ipsum impendat in alia etiam vehementis suspicionis, non est fautor hæreticorum. Sanch. *d. cap. 10. num. 14. Farin. d. §. 1. num. 11.*

14 Qui hæreticis extra causam hæresis aut suspicionis contra fidem fauent, verbis credunt, eorum literas hinc inde deferunt, ducatum præstant, & similia circa illos exercent: licet fautores non sint, suspicionem tamen hæresis non omnino effugiunt. Azor. *in Sum. tom. 1. lib. 8. cap. 15. quest. 1.*

15 Fauens hæretico in extrema necessitate naturali constituto, neque fautor est, neque de hæresi suspectus. Farinat. *num. 13. d. §. 1.*

16 Censuræ & poenæ contra fautores hæreticorum eadem sunt, quas contra receptatores, & defensores in præcedentibus capitulis numerauimus: & quæ circa prædictos illic diximus, fautoribus accommodanda sunt.

17 Omnes receptatores, ac defensores hæreticorum sunt etiam fautores, non tamen è conuerso: omnes etiam receptatores defensores dici possunt: non tamen omnes defensores receptatores appellari debent. Sanch. *num. 18. dict. cap. 10.*

CAP.

CAPVT XXVI.

De diffamatis de hæresi.

1 **D**iffamatus de hæresi ille dicitur, de quo extat publica vox & fama quòd talem hæresim prædicauerit, defenderit, vel alias illi adhaeserit. Eymeric. *2. part. Direct. quest. 57. vbi Peñ. comment. 82. Farin. de hæresi quest. 187. §. 5. num. 53.*

2 Tribus modis potest aliquis grauitè dici infamatus de hæresi. Primò, si apud bonos viros pluries seu passim notetur infamia. Secundò, si à bonorum consortio repellatur, ac eum viri probi euitent, accedantque indicia, & suspiciones hæresis infamiam augentia. Tertio, si post magnum aliquod delictum, vt deletas imagines, violata Sacramenta, & similia, statim aduersus illum oriatur infamia, attentis tamen personarum temporum & locorum circumstantiis. Peñ. *ad 3. p. Direct. comment. 38. vers. Sed quæret quispiam.*

3 Infamatis de hæresi imponitur purgatio Canonica, tanquam poena ordinaria. Eymeric. & Peñ. *dict. 2. part. comment. 82. Farin. d. §. 5. num. 55.*

4 Vt infamato de hæresi purgatio Canonica indicatur, necesse est quòd infamia sit grauis, quæ si plenè probetur, sufficit etiam ad tortutam. Eymeric. *3. part. Direct. quest. 61. vbi Peñ. com. 110. Farin. d. §. num. 59. & 72. & item quest. 185. num. 136.*

5 Cùm infamia orta fuerit ab æmulis & inimicis, licet sufficiat ad dandum initium inquisitioni,

non tamen ad pœnam ordinariam, nisi adsint probationes maiores: orta verò à viris probis, ad pœnam ordinariam sufficiens est. Peñ. *d. part. 2. comment. 82. vers.* Nec refert. & *sequemibus Farin. diel. quest. 187. num. 68. & seqq.*

6 Si pro infamato de hæresi sit coniectura infamiae contraria, non indicitur purgatio Canonica. Farinat. *num. 71. diel. §. 5. Repert. Inquisit. verbo Purgatio vers.* Non inducitur purgatio.

7 In eo qui venit ex hæreticorum seu suspectorum terris, maximè animaduertenda sunt dicta, facta, consuetudo, ac vita: vt si qua de eis suspicio fuerit, Ordinario, & Inquisitoribus manifestetur. Peñ. *com. 82. vers.* Ad hæc.

8 Ad imponendam purgationem Canonicam infamato de hæresi, requiritur quòd infamia plene probetur. Quæ autem probatio sufficiat, dicemus tractatu secundo, cum de infamia mentionem fecerimus. Interim dico, quòd eam probant duo testes idonei, minus verò idonei non probant, licet ad inquirendum sufficiant; si tamen sunt plures, probant. Peñ. *d. comment. 82. vers.* Ad hanc respondemus, & *3. part. comment. 19. vers.* Ex his primum Farinat. *num. 65. & 67.*

9 Plura circa hanc materiam dicemus tractatu 2. in cap. de purgatione Canonica, vbi etiam dicemus, qualisnam imponenda sit pœnitentia ei qui non plene purgatur.

CAP.

CAPVT XXVII.

De excommunicato persistente in excommunicatione per annum.

1 **E**Xcommunicatus propter heresim, vel apostasiam, si citatus ad respondendum de fide contumax fuerit, per annum in excommunicatione infordescens, vt hæreticus non verus sed præsumptus condemnatur. Eymeric. *in Direct. 2. part. quest. 47. num. 8. & quest. 56. num. 5. & 3. part. quest. 124. num. 1. & 3. Decian. crim. lib. 5. cap. 35. num. 20. Farin. de hæresi quest. 192. §. 2. num. 14. 18. & 19. & in fragm. litera C. num. 289.*

2 Idem est dicendum de fautoribus, defensoribus, & receptoribus hæreticorum, ac quoquo modo officium Inquisitionis impediens & recusantibus se purgare. Eymeric. *3. part. Direct. quest. 123. vbi Peñ. comment. 172. Farinat. diel. §. 2. num. 15. & 16. quest. 182. num. 38. 59. & 135.*

3 Excommunicatus in causa fidei persistens per annum in excommunicatione, ipso iure absque alia sententia, nisi declaratoria, reputatur hæreticus. Peñ. *in Direct. 3. tit. de terriodécimo modo & c. com. 49. litera E. in verbo Sententiam diffinitiuam. Menoch. de arbit. quest. lib. 2. casu 416. num. 35. Farinat. d. §. 2. num. 17. & in fragm. litera C. num. 298.*

4 Excommunicatus in causa fidei, & persistens per annum, si misericordiam petat, recipitur ab Ecclesia. Peñ. *3. part. Direct. ad quest. 125. comment. 174.*

H 5

vers. Et breuiter respondeo. Farin. d. §. 2. nu. 20.

5 Iustum impedimentum excusat excommunicatum, aut quando non stat per eum, eo quod instat pro absolutione, aut offert satisfactionem, & similia. Locatus in iud. Inquisit. verbo Catholica. cap. 2 §. num. 2. Menoch. dict. casu 416. num. 68. Farinat. d. §. 2. num. 21. & 22.

6 Perseuerans per annum in excommunicatione non ex causa fidei, non hæreticus reputatur, sed solum leuiter suspectus. Peñ. cum Eymeric. 2. part. Direct. quest. 47. num. 6. comment. 72. litera C. vers. Quidam verò sunt. Decian. crim. lib. 5. cap. 17. num. 129. & cap. 18. num. 33. Farin. d. §. 2. num. 23. & 24.

7 Ex consuetudine Romanæ Curia non procedunt Inquisitores contra huiusmodi excommunicatos. Peñ. dict. comment. 72. vers. Excepta. Farin. dict. num. 24.

8 Si Inquisitores procedant, & excommunicatio lata sit pro crimine, possunt delinquentem deponere, & beneficiis priuare, etiam si pro tali delicto aliàs non esset priuandus. Menoch. d. casu 416. num. 48. & sequentibus. Farin. in fragment. litera C. num. 288.

9 Etiam excommunicatus pro causa ciuili potest beneficiis priuari. Menoch. d. casu 416. num. 34. & 52. & pluribus sequentibus. Farinat. d. litera C. num. 285. & 287.

10 Ut inforDESCENS per annum in causa fidei iudicetur hæreticus, requiritur quod lata fuerit excommunicatio, præcedente aliqua probabili suspicione, secus si non præcedat. Farinat. de hæresi d. §. 2. num. 26.

11 Requiritur etiam, quod talis excommunicatus declaretur, aut quod præcedat sententia, aut saltem

saltem quod sit notoriè excommunicatus. Annus inforDESCENTIAE incipit à die declarationis, vel sententia, vel notoreitatis. Albertin. in rubric. de hæret. in 6. quest. 13. num. 35. & seqq. Farin. d. §. 2. num. 29.

12 Annus in quo citatus in causa fidei contumaciter persistit, debet esse continuus, aliàs non potest vt hæreticus declarari. Rojas singular. 60. num. 3. & 4. Simanch. cathol. titul. 14. num. 3. Farin. dict. §. 2. num. 30.

13 Prædictus excommunicatus, vt tamquam hæreticus condemnetur, si facile capi non potest, debet specificè citari ad respondendum de fide, & ad se purgandum de suspicione ex inforDESCENTIA orta. Eymeric. 2. part. Direct. quest. 47. num. 7. vbi Peñ. com. 72. Farin. d. §. 2. num. 31.

14 Quamuis citatio vna fortè sufficiat in dicto casu, tutius est vt triplex præcedat. Decian. crim. lib. 5. cap. 32. num. 4. Rojas singular. 29. Farin. de hæresi quest. 185. §. 7. num. 117. & sequenti.

15 Moriens ante lapsum annum, non condemnatur vt hæreticus, neque eius bona confiscantur, nisi esset plenè conuictus. Simanch. dict. tit. 14. num. 4. Decian. dict. cap. 32. num. 10. Farinat. de hæresi quest. 192. §. 2. num. 36. & sequenti.

CAPVT XXVIII.

De impediētibus officium Inquisitionis.

1 Sanctæ Inquisitionis officium dupliciter ab aliquo impediiri potest: directè scilicet, vel indir ectè

indirectè. Directè quis impedire dicitur, cum non circuitu, vel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirectè verò, qui insinuatione vitur, aut alio modo nititur id ipsum euertere. Peñ. *p. 2. Direct. ad quest. 54. com. 79.*

2 Inquisitionis officium non solum factis, sed etiam verbis minatoriis, aut signis impediri potest. Peñ. *d. comment. 79. & Farinat. de heret. quest. 182. §. 5. num. 84.*

3 Qui facit aut procurat, vt hæreticus iam captus liberetur, fugiat, ne capiatur, iudicetur, puniatur ve, impeditor est officij Inquisitionis, aut fautor hæreticorum. Eymeric. *pari. 2. Direct. quest. 53. & Peñ. ad quest. 52. com. 77. Farin. d. quest. 182. §. 7. num. 95. & sequentibus, & §. 5. num. 69.*

4 Qui secretum Inquisitionis per malitiam reuelat iis, qui negotium fidei impedire possunt, vt impediens officium Inquisitionis punitur. Si autem ob simplicitatem, vel si illi dixit, qui impedire non potest, mitius punitur. Peñ. *3. part. Direct. ad quest. 80. comment. 129.*

5 Domini temporales impediens familiam Inquisitorum arma deferre, perturbatores sunt Inquisitionis, & vt tales ab Inquisitoribus puniri possunt, tanquam impediens Inquisitionis officium. Eymeric. *3. part. Direct. quest. 56. vbi Peñ. comment. 105. Farin. §. 6.*

6 Si Inquisitores abutantur facultate concedendi licentiam portandi arma; vt si non necessariis officialibus, aut actu non seruientibus ipsam concedant, vel si ipsi officiales licentia sibi concessa abutantur; qui eos impediunt à delatione armorum, puniendi non

unt. Farinat. *§. 6. num. 92. & seqq.*

7 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis, ipso facto sunt excommunicati, dummodo id faciant in causis fidei; & si in excommunicatione per annum persistant, vt hæretici condemnantur. Eymeri. *dict. quest. 47. §. 3. 54. & 123. vbi Peñ. Farinat. d. §. 5. num. 71. & 72.*

8 Offendentes, aut iniuriantes Inquisitores, aut quosuis Inquisitionis ministros, vel eos perterrere facientes, excommunicantur, & Curia seculari traduntur vltimo supplicio puniendi, & eas omnes penas incurrunt, quibus puniuntur rei læsæ Majestatis. Pius V. *in constitut. que incipit. Si de protegendis. relata per Peñ. in fine Direct. fol. 174. Farin. §. 5. num. 80.*

9 Intelligentur hæc constitutio, quando offendentes prædictos Inquisitores & ministros, id faciunt in contemptum, & odium sancti officij. Secus verò si ex alia causa, ex qua per claras probationes id fecisse ostendant non in odium Inquisitionis. Farin. *dicto num. 80.*

10 Dantes consilium, auxilium, vel fauorem ad impediendum sanctæ Inquisitionis officium, ipso facto excommunicantur. Eymeri. *d. quest. 47. & 54. Farinat. d. §. 5. num. 83.*

11 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis, & offendentes Inquisitores, vel eorum officiales, & familias, ab ipsis Inquisitoribus puniri possunt, eosque ijdem Inquisitores per censuras compescere possunt, vt ab impedimento desistant, inuocato ad id (si opus fuerit) brachij secularis auxilio Eymeri. *2. par. Direct. quest. 64. vbi Peñ. com. 79. Simanch. cathol. tit. 34. num. 29. Farin. d. §. 5. num. 77. & seqq.*

126 LIB. I. CAP. XXVIII.

12 Si impediētes officium sanctæ Inquisitionis fuerint Episcopi, Delegati, aut Subdelegati Papæ, vel Prælati Religionum, Prædicatorum, aut Minorum, quando Inquisitores sunt eorum subditi, contra ipsos procedere non possunt Inquisitores, sed Summo Pontifici id notificare debent. Farin. d. §. 5. num. 78. & 82.

13 Impediētes officium sanctæ Inquisitionis, licet sint de fide suspecti, non tamen reputantur hæretici. Eymeric. d. quest. 54. ubi Peñ. com. 79. Farinat. §. 5. num. 88.

14 Impediētes sunt etiam fautores hæreticorum. Eymer. dicta quest. 54. Farin. d. §. 5. num. 69.

15 Qui se fingit illum hæreticum, quem Inquisitores, & ministri fidei capere quærunt, & pro alio ponitur, vt hæreticus ipse fugiat, perpetuo carceri mancipatur, ac bonis omnibus publicatis in perpetuum relegatur. Farin. §. 7. num. 98. d. quest. 182.

16 Impediētes officium sanctæ Inquisitionis effectu non sequuto, non excommunicantur in Bulla Cœnæ. Dixi supra cap. 23. num. 19. Farinat. d. §. 7. num. 101. & seqq.

17 Impediētes officium sanctæ Inquisitionis, & ad id dantes auxilium, consilium, vel fauorem, non in odium fidei, sed propter alias causas, probabile est non dici fautores hæreticorum: oppositum tamen probabilius est. Dixi supra c. 23. num. 6. & 7.

18 Impediētes dictum officium, sunt diligenter examinandi, etiam per tormentum, si causa & eorum conditio id postulauerit, vt constet an personam vel officium Inquisitionis impederint. Peñ. d. com. 79. Farin. d. §. 5. num. 85.

19 Præ-

LIB. I. CAP. XXIX. 127

19 Prædicti impediētes abiurare debent pro qualitate suspicionis. Peñ. d. com. 79. Farin. dicto §. 5. num. 86.

20 Impediētes dictum Inquisitionis officium, siue directè, siue indirectè, tam in odium fidei, quam ob alias causas, pœna arbitraria puniuntur. Peñ. dicto com. 70. Farinat. §. 5. num. 73. & 74.

CAPVT XXIX.

De disputantibus de Fide.

1 **D**isputare de aliqua re, est diuersa proferre argumenta, pro & contra circa rem illam. Disputare de fide, est circa res fidei diuersa proferre argumenta. Quod contingit dupliciter, materialiter scilicet vel formaliter. Caietan. ad 2. 2. S. Thomæ quest. 10. articulo 7.

2 Tunc disputatur de fide materialiter, quando exercitij gratia ad acuenda ingenia, & acquirendam facilitatem in disputando, & docendo in scholis disputatio fit: formaliter verò, quando fit ad persuadendam, vel defendendam veritatem fidei. Caiet. ibid.

3 Disputatio de fide, tam materialis, quam formalis inter Catholicos ex se licita est & utilis, dummodo non vitietur ex circumstantiis. S. Thom. d. art. 7. Caiet. ibidem. Suar. de fide tract. 1. disp. 20. sect. 1. num. 1. & 5. Farinat. de hæresi quest. 178. §. 5. num. 123. & sequenti.

4 Disputatio de fide ex quatuor causis potest reddi illicita, videlicet ex fine, ex disputantis conditione, ex astantium qualitate, & ex disputandi modo. S. Tho.

S. Thom. d. art. 7. Eym. 1. p. Direct. quest. 10. ubi Peñ. com. 25. Sanch. Decal. lib. 2. c. 6. num. 1.

5 Ex parte finis est illicita disputatio de fide, quando ex aliquo dubio circa fidem procedit; & qui sic dubitando disputat, est hæreticus, aut suspectus, iuxta ea quæ diximus supra cap. 11. dummodo disputanti sit fides sufficienter proposita. S. Thom. d. art. 7. ubi Bañ. & Sanch. d. num. 1. Farinat. de hæresi quest. 178. §. 5. num. 110. Suar. d. sect. 1. num. 2.

6 Qui non est sufficienter instructus de fide, licet potest de illa disputare ad inquirendam veritatem. Bañ. & Sanch. cit. locis.

7 Quando nullus speratur fructus, illicitum est de fide disputare, estque venialis culpa. Valent. 2. 2. disput. 1. quest. 10. punct. 4. concl. 1. Sanch. dict. cap. 6. num. 2. Suar. num. 13. d. sect. 1.

8 Ex conditione disputantis potest disputatio reddi illicita, aut ex iure naturæ, aut ex positivo. Ex iure naturæ requiritur in disputante recta intentio, firmitas in doctrina fidei, quæ expellat periculum, & ut sit sufficienter doctus, magis tamen vel minus, secundum qualitatem illius, cum quo disputat. S. Thom. dict. art. 7. Suarez dict. sect. 1. num. 8. Farinat. num. 125. dict. §. 5.

9 Ex iure positivo requiritur, ut disputans pro fide non sit laicus; quia laico tam publicè, quàm occultè hoc sub excommunicatione non lata, sed ferenda interdicitur. Sanch. dict. cap. 6. num. 3. Eym. & Peñ. Farinat. num. 111. & 112. Suarez num. 9. citatis locis.

10 Laicis, etiam doctis prohibetur disputare de fide, nisi in casu magnæ necessitatis, aut utilitatis, ut si esset

si esset hæreticus pervertens, & non esset Ecclesiasticus doctus, qui fidei partes susciperet, vel in locis in quibus hæretici grassantur: quia ibi abrogata est prohibitio. Sanch. dict. cap. 6. num. 5. & 7. Farinat. d. §. 5. num. 112. Suar. num. 11. d. sect. 1.

11 Laicis non solum interdicitur disputatio de fide cum hæreticis, sed etiam cum Catholicis, dummodo sit formalis ad fidei veritatem confirmandam, ac persuadendam, adducendo argumenta hæreticorum. Sanch. num. 9. dict. cap. 6.

12 Non prohibetur laicis disputatio materialis, nec etiam contra hæreticos scribere. Simanch. cathol. tit. 20. num. 9. & 10. Eym. Peñ. & Farin. num. 121. & 123. citatis locis.

13 Laicorum nomine in dicta prohibitione, intelliguntur verè laici, non verò initiati prima tonsura, nec Religiosi, etsi ordinibus careant. Azor tom. 1. Sum. lib. 8. cap. 26. quest. 1. & 2. Sanch. dict. cap. 6. num. 6. & 8. Suar. num. 10. d. sect. 1.

14 Ex parte auditorum est illicita disputatio, quando sit coram simplicibus, siue coram hæreticis, siue exercitij gratia, nisi simplices ab hæreticis sollicitentur, aut quando doctor aded excellens est, ut commodissimè possit solutiones etiam simplicibus explicare: hic tamen casus rarissimè contingit. S. Thom. d. ar. 7. Valent. concl. 3. Suarez num. 14. citatis locis. Sanch. num. 10.

15 Ex modo disputandi redditur disputatio illicita, quando magis verborum contentione, quàm argumentorum vi, & sententiarum pondere transigitur. S. Thom. dict. artic. 7. Sanch. num. 11. Suar. num. 15. Farinat. num. 127. citat. loc.

16 Illicitum etiam est & pernitiosum in publicis concionibus, ad confirmandas res fidei asserre rationes friuolas, & quæ nihil probant, ne audientes præsertim hæretici existiment fidei fundamentum firmum non esse.

17 Quæ diximus circa disputationem de fide, intelliguntur tam de illa quæ fit cum hæreticis, quam quæ cum Iudæis, ac Paganis initur.

18 Disputantes de fide, dubitando de veritate illius, hæretici sunt, & cum illis vt cum hæreticis procedendum est. Farinat. num. 119. dict. §. 5.

19 Disputans de fide in casibus à Iure non permissis, licet hæreticus non sit, erit tamen suspectus, si defendat falsam doctrinam, & in ea defendenda persistat. Albertin. de hæret. in 6. quæst. 13. num. 26. Farinat. num. 118. dicto §. 5.

20 Contra disputantes de fide in casibus à Iure non permissis, procedunt Episcopi, & Inquisitores, Syluest. verbo Contentio. num. 4. & verbo Disputatio. num. 2. Armil. eodem verbo num. 3. Farinat. num. 117. dict. §. 5.

21 Pœna disputantium de fide arbitraria est, quæ iuxta qualitatem personæ disputantis, & cum qua disputatur, loci etiam, temporis, & astantium imponenda est. Peñ. ad l. Nemo. Cod. de sum. Trinit. ad 1. part. Direct. Decian. lib. 5. crim. cap. 42. num. 5. Farin. num. 116. d. §. 5.

CAPVT XXX.

De baptizatis, qui inter infideles, vel hæreticos sunt nutriti.

1 **Q**ui fidem susceperunt per Baptismum, coercendi sunt, etiam per pœnas corporales ad illam seruandam, siue in ea instructi fuerint, siue non. Cap. Maiores. §. Item quæritur. de Baptismo. cap. De Iudæis. 45. d. S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 8. Peñ. 2. part. Direct. in cap. Quicumque. num. 4. Farin. de hæresi quæst. 189. §. 1. num. 1. Suar. de fide tract. 1. disput. 20. sect. 3.

2 Fictè baptizatus, licet non sit verè hæreticus coram Deo, est vt hæreticus puniendus ab Ecclesia fictionis ignara. Sayr. thesauro casuum tom. 1. lib. 3. cap. 4. num. 1. Sanch. Decalog. lib. 2. cap. 7. num. 35. Suar. de fide tract. 1. disp. 19. sect. 5. num. 7.

3 Qui verè voluit baptizari, sed baptismus fuit irritus ex defectu materiæ, formæ, vel intentionis ministri, & putans se verè baptizatum ita se gessit vt verè baptizatus, si à fide recessit, hæreticus est coram Deo, non verò punibilis est ab Ecclesia, dummodo de inualiditate baptismi constet. Vgolin. de censur. Pap. reseruat. 2. part. cap. 1. §. 1. num. 3. Sayr. Sanch. num. 39. Suar. num. 8. citat. loc.

4 Qui verè baptizati non sunt propter inualiditatem baptismi, quem tamen recipere voluerunt, & credentes se esse baptizatos, recipiebant Sacramenta, cogi possunt ad verum baptismum suscipien-

dum secundum probabilem sententiam. Sayro. Hen- riques. lib. 2. de Baptismo cap. 25. num. 6. Sanch. num. 36. citatis locis.

5 Baptizati infantes, qui numquam in fide Ca- tholica fuerunt instructi, sed sectam hæreticorum, aut aliorum infidelium didicerunt, si à Christianis ca- piantur, instruendi sunt de fide, & post sufficientem instructionem ad illius obseruationem cogedi. Quod si in pristinis erroribus pertinaciter persistat, vt here- tici tractandi sunt. Castro de insta heret. punit. lib. 1. cap. 8. dubio 2. Simanch. catholicar. tit. 31. num. 7. Suar. num. 1. Sanchez cap. 1. num. 8. citatis locis.

6 Infideles qui in adulta ætate baptismum susce- perunt, si ante sufficientem instructionem in here- sim aliquam lapsi fuerint, non sunt statim, propter fi- dei ignorantiam, vt hæretici damnandi, sed docendi, & cum misericordia admonendi. Castro, & Simanc. citatis locis.

7 Recenter conuersos non sufficienter instru- ctos, etiam relapsos, reconciliare possunt Inquisito- res, si constet illos verè pœnitentes esse. Simanch. vbi supra.

8 Si quis per vim, minis, & terroribus baptis- mum suscipit, dummodo vt illa vitaret, baptizari vo- luerit, cogi potest ad seruandam fidem, cum verum baptismum susceperit: quia conditionaliter voluit. Cap. Maiores. §. Item quæritur, de baptismo. Glossa ibi in verbo. Conditionaliter.

9 Qui per vim absolutam suscipit baptismum, cui numquam consensit, sed penitus contradixit, non potest cogi ad seruandam fidem; cum non maneat verè baptizatus. d. cap. Maiores,

10 Dormientes, & amentes qui in tali statu ba- ptizantur, si ante somnum vel amentiam baptizari voluerunt, excitati à somno, vel ab amentia sanati, cogendi sunt ad obseruantiam fidei. Secus vero, si an- tequam dormirent, aut amentiam incurrerent, ba- ptismo contradicebant. dict. cap. Maiores. Ubi Glossa verbo Perdurare.

11 Si excitatus à somno ratum habeat baptis- mum inter dormiendum susceptum, non per hoc cogi potest ad fidem seruandam; cum talis ratihabi- tio non validet baptismum. Glossa in d. §. Item quæ- ritur in verbo. Non suscipiunt.

CAPVT XXXI.

De hæreticis, qui ad terras Catholicorum commercij causa veniunt.

1 C Ontingit aliquando (sicut nostris tempori- bus inter Regem Hispaniæ & Regem An- glia factum est) quod commercij ac negociationis causâ hæreticus permittatur ad Catholicorum ter- ras se transferre, ea lege & conditione, vt in iis quæ ad fidem & religionem spectant, non molestetur, nisi dato scandalo, & tunc ratione illius, prout iuris fue- rit, puniatur. Circa huiusmodi hæreticos quomodo procedere debeant Inquisitores, explicare oportet, ex iis quæ in aliis casibus à Doctores traduntur, cum de hac materia nullus sit, qui scripserit.

2 Conditio illa, quod hæretici non possint in-

terrogari de fide, nisi ratione scandali, si solius Regis autoritate fulciatur, nullum habet effectum: sed integram relinquatur Inquisitoribus contra illos procedere, prout iuris fuerit, quia circa Ecclesiastica negotia, & ad fidem spectantia non extenditur iurisdic-tio laica. *Cap. Decernimus, de iud. Mart. de iurisdic-t. tract. 1. c. 2.*

3 Pactum illud circa commercium inter hæreticos & Catholicos sub assignata conditione fieri licitè potest, cum approbatione expressa Summi Pontificis, propter bonum aliquod commune.

4 Si conditio prædicta non sit confirmata à Summo Pontifice, simul atque constat aliquem esse hæreticum, possunt Inquisitores contra illum procedere, siue in eorum districto hæresim suam manifestauerit, siue in alio: quia hæreticus vbique peccat, & vbique capi, & puniri potest. *Eymer. 2. parte Direct. quest. 42. ubi Peñ. com. 91. c. p. 2. in c. Ut commissi. num. 12. de hæret. in 6.*

5 In casu præcedenti, si hæreticus habet instructionem, cogendus est ad seruandam fidem: si verò instructus non erat, obligetur ad sumendam instructionem, quam si acceptare noluerit, vt hæreticus puniatur. *Sic c. præcedente Dixi.*

6 Si conditio fuit à Summo Pontifice approbata, possunt Inquisitores procedere contra prædictos hæreticos dantes scandalum, & iuxta scandali qualitatem pœnam imponere. Ita constat ex ipso pacto, & quia ratione delicti sortiuntur forum, & puniri possunt pro tali delicto. *Cap. finali de foro compet. cap. 1. de raptoribus.*

7 Probabile est posse Inquisitores interrogare de

de fide, ac obligare hæreticos dantes scandalum ad sumendam instructionem; vel si erant instructi, ad relinquendam hæresim. Quia per delictum cessat conditio, & tollitur impedimentum, manentque prædicti hæretici in terminis iuris. *Sic aliquando prædicatum fuit.*

8 Iuxta hanc sententiam, antequam Inquisitores interrogent de fide, & obligent ad illam prædictos hæreticos, debent plenè probare eos dedisse scandalum; cum dare scandalum sit conditio confertens iurisdictionem.

9 Probabilius est etiam probato scandalo, non posse Inquisitores punire hæreticos istos, nisi propter scandalum, non verò propter hæresim: quia hoc videtur exceptum ratione conditionis à Summo Pontifice approbatæ; nec delictum scandali confert iurisdictionem in aliud delictum exceptum. *Doctores in d. c. fin. de foro compet. c. in d. c. 1. de raptoribus.*

10 Hæreticus qui per mare Hispaniæ, verbigratia, nauigans dedit scandalum alicui Catholico: puniendus est, ac si tale scandalum in terris dedisset, quia conditio contractus fæderis & commercij intelligitur in omni loco pertinente ad illud regnum, cum quo talis contractus fuit celebratus, ac delictum in mari commissum in terra punitur.

11 Si hæreticus in patria sua, aut alibi, extra terminos tamen Hispaniarum, scandalum dedit, non est ratione illius puniendus ab Inquisitoribus Hispaniæ. Eo quòd contractus ille conditionalis solum prohibet dare scandalum in districto illius regni, ad quod hæretici venire permittuntur.

12 Prædicta conditio intelligitur non solum re-

specu Anglorum, sed etiam omnium qui in Anglia taliter habent domicilium, quod dicantur vassalli Regis Angliae. Quia sic exprimitur in contractu, cum ratione domicilij ad iurisdictionem Anglicanam pertineant.

13 Si aliquis ex praedictis haereticis ante contractum commercij delatus fuit ad Inquisitores de actu haereticali externo, & post contractum in Hispaniam veniat, eo contractu non obstante, potest apprehendi, & obligari ad recipiendam fidem. Cum Inquisitores per denunciationem praecedentem habeant ius acquisitum contra talem haeticum, quod ius per contractum non tollitur.

14 Qui in Angliam ex hoc regno domicilium mutavit, ut Inquisitorum iudicium fugeret, quamvis ante contractum delatus non fuerit, sed post contractum de actu haereticali ante commissio, non gaudet conditionibus dicti foederis, quia fraus non debet ei patrocinari. *Surd. consil. 15. num. 13. Farinat. p. 1. quest. 31. num. 15.*

15 Scandalum, ratione cuius haeticus potest ab Inquisitoribus puniri, est dictum, vel factum minus rectum praebens occasionem ruinae in materia fidei. *S. Thom. 2. 2. quest. 43. art. 1.*

16 Haeticus, qui rationibus, persuasionebus, vel alia via persuadere intentat viro Catholico suam sectam, seu errorem aliquem contra fidem, aut ipsu ad doctrina Catholica, & puritate fidei reuocare conatur, puniri potest, quia vere scandalum praebet.

17 Qui sacramenta profanavit, vel ipsis, aut sacris imaginibus iniuriam facit, ad praesentiam divinae Eucharistiae non allurgit, vel cooperto capite incedit,

cedit, & his similia facit, etiam praebet scandalum, & puniri potest.

18 Poena praedictis haeticis imponenda ratione scandali, erit arbitraria, maior vel minor, secundum scandalum, qualitatem. Quod si fuerit nimis atrox, relaxari possunt scadalosi curiae seculari. Quia hoc licet in gravissimis criminibus. *Dixi in Opusc. de sollicitantibus tract. 2. cap. 18. num. 10.*

19 Haeticis, qui ratione scandali puniuntur, non est ea abiuratio indicenda, quae secundum ius haeticis vel suspectis indicitur: cum nec de haeresi solum indicentur suspecti, nec ad fidem Catholicam redeant.

20 Huiusmodi haetici cogi possunt ad iurandum, quod dum fuerint in eo Regno, aut in partibus illi subiectis, nec illam, aut aliam culpam contra fidem Catholicam committent.

CAPVT XXXII.

De celebrantibus Missas in praesbyteratus gradu non constitutis.

1 **Q**ui in praesbyteratus gradu non constitutus Missas celebrat, iudicio Inquisitorum subiicitur, factoque Catholicam veritatem impugnat. *Paulus III. Gregor. XIII. Sixtus V. & Clemens VIII. relati per Laerium in Bullario tom. 2. pag. 387. & tom. 3. pag. 128. Dixi in Opusculo de sollicitantibus tract. 1. cap. 9. num. 1.*

2 Constitutiones prædictorum pontificum tam seculares, quam Ecclesiasticos non presbyteros comprehendunt. *Dist. Bulla Clement. §. 3. Dixi dict. cap. 9. num. 3.*

3 Ut celebrantes Missas iudicio Inquisitorum subiiciantur, non opus est quod etiam confessiones audiant. *Clemens VIII. Dixi num. 18. dict. cap. 9.*

4 Ex vi prædictorum Decretorum non committitur Inquisitoribus iurisdictionio in non presbyteros, qui aliud sacerdotum munus usurpant, præter celebrationem Missarum, & audientiam confessionum. *Dictæ constitutiones.*

5 Non presbyter, qui sacerdotalibus vestibus induitur, celebrare intendens, si non celebrat, non subiicitur pœnis dictarum Constitutionum, quæ de celebrantibus tantum sermonem faciunt. *Dixi num. 19. dict. cap. 9.*

6 Perfectè huius criminis reus constituitur, qui sacerdotalibus vestibus indutus Missam incipit celebrare, quamvis non perficiat, nec verba consecrationis proferat. *Dixi dict. num. 19.*

7 Malitia huius criminis ad idololatriam pertinet: quia sic celebrantes faciunt Christi fideles adorare panem, & vinum, tamquam verum corpus, & sanguinem Christi Domini. *Clement. VIII. §. 2.*

8 Non presbyter Missas celebrans, est de fide suspectus, & ut talis puniri debet. *Dixi num. 8. dict. cap. 9.*

9 Ad violationem prædictarum Constitutionum sufficit semel Missam celebrare. *Dixi num. 11. dict. cap. 9.*

10 Pœna huic nefario crimini debita, est ut qui illud

illud perpetrasse repertus fuerit, curiæ seculari tradatur debitis pœnis plectendus: prius tamen degradetur ab ordinibus, si quos habuerit. *Clem. VIII. Dixi num. 12. dict. cap. 9.*

11 Prædicta pœna imponi debet secundum Ius civile; cum hoc delictum sit falsitas magna, cui debetur mors naturalis: quod maximè tenet verum, si dictum crimen pluries iteratum fuit. *Diaz in pract. crim. can. cap. 117. verbo Falsarij. num. 1. Hieronymus Giacarius ad Clarum lib. 5. §. Falsum. litera bb verbo Alij casus circa finem. vers. Qui verò multa. Farinat. de crimine falsi quest. 150. concl. 4. num. 24.*

12 Hæc pœna, saltem in Hispaniarum Regnis, hæctenus non est in usu, sed arbitraria pœna plectuntur taliter delinquentes. *Dixi num. 13. d. c. 9.* Attamen prædicta pœna traditionis curiæ seculari nunc imponenda præcipitur à Sanctissimo Domino nostro Urbano VIII. per epistolam Illustrissimi Cardinalis Melmi ad Inquisitorem Generalem Lusitaniæ 5. die Martij anno 1622. verum etiam post declarationem istam hoc practicari non vidi.

13 Pœna sic arbitrari potest, ut si fictus sacerdos fuerit laicus, ac vilis persona, fustigetur, ad triremes mittatur, & aliqua spiritalia pœnitentiæ ei addantur. Si verò fuerit persona honesta, aut religiosa, damnetur ad triremes. Quod si talis sit qualitatis, ut ad triremes mitti non debeat, in exilium mittatur, & si fuerit in aliquo ordine, ab eo suspendatur toto exilij tempore. Si delictum aliquas circumstantias habuerit aggravantes, addantur aliæ pœnæ secundum earum qualitatem. *Dixi num. 14. d. cap. 9.*

14 Rei huius criminis abiurare debent leuem hæresis

hæresis suspicionem, quam incurrunt. Dixi num. 15 d. cap. 9.

15 Probationes, & modus, ac forma procedendi in hoc crimine erunt, sicut in crimine hæresis. Dixi num. 21. dict. cap. 9.

16 Hoc delictum non est commissum Inquisitoribus priuatiuè ad locorum Ordinarios, sed cumlatiue. Clemens VIII. in d. Constitutione. Dixi num. 15. d. cap. 9.

17 Prælati Regularium non possunt esse iudices suorum subditorum, qui hoc scelus perpetraverint. Dixi num. 16. d. c. 9.

CAPVT XXXIII.

De non presbyteris, qui confessiones audiunt.

1 Non presbyter, siue secularis, siue Ecclesiasticus, qui confessiones audit, & absolutionem impendit, ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis puniri potest. Constitutiones c. præced. citatæ.

2 Malitia huius criminis consistit in abusu sacramenti, cum notabili detrimento proximi; & qui hoc facit, est de fide suspectus, factoque approbatus, quod hæretici huius temporis falso asseuerant. Dixi in Opusc. de sollicitant. tract. 1. c. 9. num. 8.

3 Ad violationem Decretorum, sufficit audire confessionem, quamuis absolutio, siue ex indispositione pœnitentis, siue alia de causa non impendatur. Dixi d. c. 9. num. 3. 4. & 7.

4 Non

4 Non presbyter, qui solùm generalem confessionem audit, non tamen specialem peccatorum, subiicitur iudicio Inquisitorum, mitius tamen puniri debet. Dixi num. 10. d. c. 9.

5 Qui semel confessionem audit, apt vnum tantum peccatum, pœna ordinaria punitur. Dixi num. 11. d. c. 9.

6 Simplex sacerdos, vel etiam approbatus, suspensus tamen ab audiendis confessionibus, non comprehenditur in prædictis Decretis, quamuis confessionem audiat, & absolutionem impendat. Dixi num. 5. d. cap. 9.

7 De pœnis, de modo procedendi, ac de iudiciis in hoc crimine idem est dicendum, quod capite præcedenti dixi circa celebrantes Missas non presbyteros.

CAPVT XXXIV.

De Confessarijs sollicitantibus pœnitentes ad actus inhonestos in sacramentali confessione.

1 Confessarij in sacramentali confessione allicientes, & prouocantes, seu allicere, & prouocare tentantes mulieres ad actus inhonestos, Inquisitorum gladio subiiciuntur. Pius IV. Bulla 31. apud Laerium tom. 2. Bullar. pag. 46. Paulus V. ad Inquisitorem Generalem Portugallie anno 1668. Refertur in nostro Opusc. de sollicitant. in principio. Gregorius XV. anno

anno 1622. relatus ad finem dicti Opusc.

2 Solicitare, allicere, & prouocare, est diligentiam adhibere ad aliquid consequendum. Illi dicuntur allicientes, & prouocantes iuxta presentem materiam, qui qualem qualem diligentiam adhibent, vt fœminas sibi confitentes ad consentiendum in actus inhonestos trahant, siue verbo, siue factis, siue signis id procurent; qui omnes in his Decretis comprehenduntur. Dixi Opusc. cit. tract. 1. c. 1. num. 3. & 4.

3 Actus inhonesti, seu impudici sunt, qui contra honestatem, & pudicitiam sunt, vt actus veneri, & qui venerum actum circumstant, sicut tactus, oscula, & amplexus. S. Thom. 2. 2. quest. 154. art. 1. ad 5. Dixi num. 5. & 6. d. cap. 1.

4 Vt sollicitantes puniantur iuxta hæc Decreta, necesse est vt actus sollicitationis sit peccatum mortale; quod si detur, sufficit quicumque actus inhonestus. Dixi d. c. 1. num. 7. & seqq.

5 Confessarius, qui in sacramentali confessione mulieris amicitiam procurat, nisi alia addatur circumstantia, quæ animum libidinosum ostendat, non facit contra præfata Decreta. Qui verò eius pulchritudinem & venustatem laudat, licet in terminis antiquarum Constitutionum contra illas non faciat, probabilius est violare nouam Constitutionem Gregorij. Dixi d. c. 1. num. 10. & 11. & in addition. num. 8.

6 Si confessarius fœminam sollicitet non eligendo confessionem vt medium, peccatum sollicitationis erit sacrilegium adulterinum, vel incestuosum, secundum qualitatem speciei luxuriæ ibi reperiæ. Dixi tract. 1. c. 2. num. 6.

7 Si confessarius sollicitet eligendo confessionem

nem vt medium, sollicitatio potius, & formalius est adulterium, vel alia luxuriæ species, quàm sacrilegium: semper tamen actus sollicitationis est sacrilegus. Dixi d. c. 2. num. 7. 8. & 9.

8 Confessarius in actu confessionis sacramentalis fœminam ad actus inhonestos alliciens, est de fide suspectus. Pen. in 2. p. Direct. com. 81. Farin. in praxi crim. part. 4. quest. 137. num. 28. Dixi tract. 1. c. 5. num. 3. & in addit. num. 15.

9 Si confessarius non solum suasionibus mulieris succumbat, sed cum ea suadente aliquem in ipsa confessione actum inhonestum exerceat, in dicta Decreta delinquit. Iacobus à Graffis consil. 7. de pœnit. num. 8. & seqq. Dixi tract. 1. c. 6. num. 7.

10 Si confessarius sollicitationem amplectens de materia illius loqui desistat, ac libidinis complementum in aliud tempus, & locum differat, neque fœminæ sollicitatrici absolutionem impendat, probabilius est Decreta hæc minimè violasse Dixi d. cap. 6. num. 8.

11 Si confessarius & pœnitens simul ad inuicem sese prouocent, dicendum est confessorem in Decreta delinquere. Dixi d. c. 6. num. 9.

12 Mulier sollicitans confessarium, neque est de fide suspecta ex vi huius Constitutionis, neque iuxta illam castiganda. D. Rodericus de Acunha in suo tractatu de sollicitant. quest. 9. Dixi tract. 1. cap. 7. num. 4.

13 Laicus qui se sacerdotem simulans, fœminam sibi confitentem ad libidinem prouocat, in his Summarum Pontificum Decretis non comprehenditur. D. Rodericus de Acunha quest. 13. Dixi tract. 1. cap. 8. num. 4. & in Addit. num. 4.

14 Siue laicus, siue sacerdos interpres mulieris confitentis, qui ipsam confitentem sollicitat, non comprehenditur in Summorum Pontificum Decretis. Dixi *de sollicitant. tract. 1. cap. 10.*

15 Si ex parte sacerdotis & foeminae poenitentis, aut ex parte solius sacerdotis detur ignorantia circa iurisdictionem ad absoluendum, quam re ipsa confessarius non habet, & talis confessarius mulierem sibi confitentem sollicitet, in hac Decreta delinquit. D. Rodericus de Acunha *quest. 14. Dixi tract. 1. cap. 11. num. 7.*

16 Sacerdos, qui sciens se iurisdictionem audiendi confessiones minimè habere, mulierem, quæ bona fide ei confitetur, ad actus inhonestos inducit, in dictis Decretis non comprehenditur. Dixi *d. cap. 11. num. 9.*

17 Si mulier confiteatur sacerdoti, quem nouit non fungi iurisdictione, ea tamen intentione, vt ipse à superiore potestatem illam absoluendi petat, probabile est esse huius Decreti reum, si illam sollicitet, probabilius tamen oppositum. Dixi *dict. cap. 11. num. 10.*

18 Confessarius, qui ad libidinem mulierem prouocat, quæ ei confitetur, detegens peccata sua, vt excommunicationem Ecclesiae pro defectu annuæ confessionis fugiat, comprehenditur in his Summorum Pontificum Decretis. Dixi *dict. cap. 11. num. 13.*

19 Sollicitans puerum ad actus inhonestos in sacramentali confessione, Inquisitorum iudicio subiicitur. Paulus V. ita declarauit. Dixi *tractatu 1. cap. 12. num. 1. 2. & in addition. num. 5.*

20 Confessarius sollicitans in sacramentali confessione

ffessione ad peccata à venereis diuisa, vel ad venerem in aliis sacramentis, ex vi horum Decretorum discussioni Inquisitorum non subiicitur. Petrus de Ledesma *de marim. quest. 56. artic. 2.* Param. *de origine Inquisit. lib. 3. quest. 10. num. 121. & 122.* Dixi *tractatu 1. cap. 13. num. 4.*

21 Confessarius foeminam poenitentem ad lenocinium sollicitans, in prædictis Decretis non comprehenditur in terminis antiquarum Constitutionum; secus verò iuxta Constitutionem Gregorij. Dixi *tract. 1. cap. 14. num. 3. & in addit. num. 7.*

22 Si confessarius in sacramentali confessione mulierem sollicitet, vt alteri copiam sui faciat, reus est harum Constitutionum. Dixi *dict. cap. 14. num. 5. & in addit. num. 6.*

23 Confessarius tactibus, vel signis foeminam ad libidinem prouocans, dum ipsa alteri confitetur, in hac Decreta non delinquit. Dixi *d. cap. 14. num. 6.*

24 Ignorantia inuincibilis, antecedens, vel concomitans excusat confessarium sollicitantem, quando probabiliter moraliter credit poenitentem nolle confiteri (ignorantia verò consequens, ipsum non excusat) dummodo non simuletur confessio. Dixi *tract. 1. cap. 15. num. 2. 3. & 4. & in addit. num. 13.* Quæ sunt huiusmodi ignorantia Dixi *suprà cap. 12. num. 4.*

25 Si foemina sollicitata rationes non habeat, quæ probabiliter ostendant confessarium in illam sollicitando, ignorantia inuincibili antecedente, vel consequente laborasse, de illo denuntiare tenetur. Dixi *d. cap. 15. num. 5.*

26 Vnus actus sollicitandi sufficit, vt confessarius propriè & verè dicatur hac Decreta violare, &

vt iuxta tenorem illorum puniatur. *Dixi tract. 1. cap. 16. num. 5.*

27 Si prætextu fictæ confessionis confessarius à femina vocetur, siue ipsa statim animum libidinofum ostendat, siue in confessione eo animo facta, non delinquit in hanc Constitutionem, licet in actum venereum eum illa deueniat, secundum antiquas Constitutiones. At verò in nouo iure Gregorij aliter dicendum est, si mulier in ipsa confessione se declarat: quia tunc simulatur confessio, & simulata, exercetur actus peccati. *Dixi tract. 1. cap. 17. num. 8. & in addition. num. 13.*

28 Confessarius, qui per metum probabilem in actum venereum cum femina penitente sollicitante ipsum in sacramentali confessione deuenit, puniendus est ab Inquisitoribus arbitraria & extraordinaria pœna, nec debet abiurare. *Dixi dict. cap. 17. num. 9. & 10.*

29 Probabile est confessarium, qui ad ibi di-nem penitentem allicit in actu proximo antecedente, vel consequente ad confessionem, esse horum Decretorum fractorem iuxta Constitutiones antiquas: certum verò in terminis Constitutionis Gregorij. *Petr. Ledesm. de matrim. quest. 56. artic. 2. Param. de orig. inquisit. lib. 3. quest. 10. num. 34. & multis sequentibus. Dixi tract. 1. cap. 18. & in addit. num. 9.*

30 Ille actus dicendus est proximus ad confessionem, qui ipsi confessioni immediatus fuerit, ita vt inter confessionem & ipsum nullus alius actus mediet. *Dixi num. 6. dict. cap. 18.*

31 Actus immediatus ad confessionem censerī debet, si confessarius sciens mulierem velle confiteri, illam

illam sollicitet, quamuis confessio non sequatur, vel quia ipsa noluit confiteri, vel quia confessarius eam noluit audire. *D. Rodericus de Acunha quest. 14. num. 8. Dixi num. 6. & in addit. num. 10.*

32 Non est actus immediatus, si accedens femina confessionis causa à confessario præueniatur, vt confessio differatur in aliud tempus, mutatoque confitendi animo, à confessario sollicitetur: comprehenditur tamen talis sollicitator in Constitutione Gregorij: quia prætextu confessionis sollicitat. *Dixi dict. cap. 18. num. 7. & in addit. num. 10.*

33 Nec etiam est actus immediatus, si post inceptam confessionem à confitendi proposito mulier desistat, dicatque confessario amplius nolle confiteri, sed confabulari, & postea sollicitatio sequatur, longa tamen confabulatione interiecta (dummodo non simuletur confessio, si sollicitatio fiat in confessionario) aut si finita confessione confessarius mulierem in domum propriam comitatur, & ibi medio aliquo tempore eam sollicitet. *Dixi dict. cap. 18. num. 8. & 9. & in addit. num. 13.*

34 Confessarius qui in actu proximo ad confessionem penitentem sollicitat, non est puniendus tota pœna, quæ sollicitanti intra ipsam confessionem imponenda erat. Aliter sentio iuxta Constitutionem Gregorij. *Dixi dict. cap. 18. num. 10. & in addit. num. 9.*

35 Confessarium, qui in actu proximo feminam sollicitat, licet grauissimè peccet, seuerissimæque animaduersione sit dignus, probabilius est in hoc Decreto non comprehendi, nisi actus ratione alicuius dependentiæ confessionem includat. Oppositum dicendum est, stante Gregorij Constitutione.

Dixi *dict. cap. 18. num. 12. & 14. & in addit. num. 9.*

36 Casus includentes confessionem nonnulli assignari possunt. Primus; si mulier non ut confessarium sollicitet, sed ut integrè confiteatur, libidinosum animum, siue circa confessarium ipsum, siue circa quemcumque alium se accusando manifestet, & confessarius dicat: De hoc, finita confessione, erit nobis sermo; & confessione terminata, eam sollicitet. Dixi *dict. cap. 18. num. 14.*

37 Secundus; si confessarius foeminae persuadeat, ut ipsi confiteatur, intentione eam sollicitandi, & statim finita confessione eam ad actus inhonestos prouocet. Dixi *num. 14.*

38 Tertius; si immediatè post confessionem dicat poenitenti, referendo peccatum ab eodem confessum: Quia alteri carnaliter commiseris, mihi etiàm copiam tui fac. Dixi *dict. num. 14.*

39 Quartus; si confessarius sollicitet puerum à se confessum & absolutum, dum eum statim post confessionem in domum, seu cubiculum suum ducit, ut confessionis chyrographum tradat. Dixi *dicto num. 14.*

40 Quintus; si confessarius foeminae sibi confessa poenitentiam imponat, ut ab ipsomet confessario nuda verberetur, & cum ad hoc peruenisset, manu propria aut scutica vapulat ab ipso. Dixi *d. num. 14.*

41 Sextus; si confessarius suadeat foeminae, ut ipsi eo loco verenda ostendat, quae ipsa in eadem confessione morbo affecta habere dixit. Dixi *d. num. 14.*

42 Sollicitatio in loco ad audiendas confessiones deputato, non tamen in acta confessionis, non comprehenditur in dictis Constitutionibus, secundum

dum antiqua iura. Secus in iure nouo, quod comprehendit omnem sollicitationem, tam in confessionario, quàm in loco ad audiendas confessiones deputato, seu ubi confessiones audiuntur, dummodo simuletur confessio. Dixi *tract. 1. cap. 19. num. 3. & in addit. num. 13.*

43 Si aliquis ante promulgationem horum decretorum, foeminam ad libidinem in actu confessionis prouocauit, pro quo delicto fuit legitime condemnatus vel absolutus, non subiicitur poenis in iisdem positis. Dixi *tract. 1. cap. 20. num. 5.*

44 Sollicitantes ante promulgationem horum Decretorum, non sunt iuxta eorum dispositionem puniendi ab Inquisitoribus, bene tamen ab Ordinario. Dixi *d. cap. 20. num. 6. & 17. & in addit. num. 3.*

45 Post promulgationem antiquarum Constitutionum factam in hoc Lusitaniae Regno, Vlyssipone in actu fidei anno Domini 1609. die 5. Aprilis, necessariò requiritur aliquod tempus, ut qui post promulgationem illam sollicitarunt, ab Inquisitoribus puniantur. Quantum verò temporis requiratur, Inquisitorum iudicio determinandum est. Dixi *d. cap. 20. num. 14. & seqq.*

46 Inquisitores sunt veri & legitimi iudices confessariorum, siue secularium, siue regularium sollicitantium mulieres ad actus inhonestos in sacramentali confessione, constat ex ipsis Decretis. Dixi *tract. 2. cap. 1. num. 7. & in addit. num. 18. & 19.*

47 Episcopi sunt etiàm iudices suorum subditorum sollicitantium poenitentes ad actus inhonestos in sacramentali confessione. Dixi *d. cap. 1. num. 8. & in addit. num. 18. & 19.*

150 LIB. I. CAP. XXXIV.

48 Inquisitores generales in hoc Lusitaniae Regno possunt ex causa omnes processus contra sollicitantes coram Ordinariis factos, sub censuris, & aliis pœnis sibi aduocare. Dixi *d. cap. 1. num. 17. & in addit. num. 21. & in hoc libro cap. 2.*

49 Prælati Regularium non possunt post Decretorum promulgationem contra sibi subditos sollicitantes procedere, nec de eis inquirere. Dixi *d. cap. 1. num. 18. & hoc lib. cap. 2.*

50 Contra quas personas in sollicitationis crimine procedere non possint Inquisitores, & qua ratione ipsi cum Episcopis contra sollicitantes procedere debeant. Dixi *tract. 2. cap. 2. & 3. & in additionib. num. 20. & supra cap. 3. & 4.*

51 Inquisitores procedere possunt contra confessarium, quando dubium est an sollicitauerit, certum tamen dictum ab eo, vel factum sollicitationem esse. Dixi *tract. 2. cap. 4. num. 8.*

52 Licet probatio dicti, vel facti sit manifesta, si tamen sit dubium, an tale dictum vel factum sollicitatio sit, non possunt Inquisitores procedere contra confessarium. Dixi *d. cap. 4. num. 9.*

53 Stante dubio possunt Inquisitores vocare confessarium, & illum interrogare de intentione qua verba illa, vel signa ambigua protulit. Dixi *d. cap. 4. num. 15.*

54 Mulier, cui confessarius verba dubia profert aut factum, vel signum dubium ostendit, tenetur de illo Inquisitoribus deferre. Dixi *d. cap. 4. num. 16.*

55 Quamuis confessarius de facto dubio corripitur non possit, admoneri tamen potest, & à suo Ordinario etiam Regulari puniri. Dixi *tract. 2. c. 5. n. 5. & 6.*

56 Re-

LIB. I. CAP. XXXIV. 151

56 Regulariter loquendo, crimen sollicitationis quantumcumque occultum, statim denunciandum est, prætermissa secreta admonitione. Henric. *lib. 6. de poenit. cap. 17. num. 4. littera L. Param. d. quest. 10. num. 4. Dixi tract. 2. cap. 6. num. 8.*

57 Si crimen sollicitationis sit occultum, habeaturque moralis certitudo, quod seruatò fraternæ correctionis ordine confessarius emendabitur, denunciare non licet. Certitudo ex qualitate corripientis, & confessarij sollicitantis colligi debet. Petr. de Ledesm. *Sum. tom. 2. tract. 4. cap. 4. concl. 24. dub. 2. & sequentibus, D. Roderic. de Acunha quest. 18. num. 14. Dixi dict. cap. 6. num. 9. & 13.*

58 Regulariter excusatur famina sollicitata à denunciando, si ex denuntiatione ei sequatur mors, membri abscissio, vulnera, notabilis famæ vel honoris iactura, amissio maioris vel magnæ partis bonorum, aut hæc consanguineis, & affinibus vsque ad quartum gradum probabiliter euentura timeantur. Dixi *tract. 2. cap. 7. vsque ad 10.*

59 Vt quis dicatur sufficienter timere prædicta mala, taliter quod à denunciando deobligetur, sufficit quod probabiliter proximè euentura credantur, facileque eis occurri non possit, & qui illa minatur, possit ac solitus sit illa, aut similia exequi. Dixi *tract. 2. cap. 2. num. 10. & 11.*

60 Si ex omissione denuntiationis fidei bonum periclitetur, non potest omitti denuntiatio, licet inde denuntianti aliquod ex prædictis malis vel periculis eueniat. Dixi *tract. 2. à cap. 7. vsque ad 10.*

61 Mulier absque iusta causa denuntiationem omittens, peccat mortaliter, & aliquando potest dici

K 4

fauxtrix sollicitantis, ac puniri; hoc tamen vltimum regulariter non continget. Dixi *tract. 2. cap. 19.*

62 Crimen sollicitationis referuatum non est. Omittens tamen denunciare absque causa legitima, absolui nō potest, nisi denuntiet: quod etiam tenetur facere regulariter loquendo, quamuis confessarius sit iam punitus propter alias sollicitationes. Dixi *tract. 2. cap. 20.*

63 De probationibus huius criminis, tam quoad capturam, quā quoad condemnationem idem est dicendum, quod de probationibus in crimine hæresis dicitur. Constitutio tamen noua Gregorij concedit Illustrissimis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, vt decernant, an testibus singularibus probetur sollicitatio. Dixi *tract. 2. cap. 11. & 12. & in addit. num. 24. & seqq.*

64 Postquā constitit confessarium crimen sollicitationis commisisse, extorquendum ab eo non est per torturam quid de fide sentiat, nisi aliunde virgens ratio id persuadeat. Dixi *tract. 2. cap. 13. num. 8.*

65 Confessarius, contra quem est semiplena probatio quod sollicitauit in sacramentali confessione, ipse tamen negat, secundū ius commune, torqueri potest ad extorquendam veritatem. Æquitati tamen consonum est, non esse ab eo veritatem eruendam per tormenti adhibitionem. Cantera *in quest. crimin. cap. de vera probatione num. 47.* Seraphinus *in addit. ad. D. Roder. de Acunha quest. 23. num. 29.* Dixi *dict. cap. 13. mem. 10. & seqq.*

66 Pœna, quæ nefariis sollicitantibus imponi debet, tamquam ordinaria est illa, quæ sacrilegio, & speciei luxuriæ, quam committit secundū ius debetur,

betur, & abiuratio. Dixi *tract. 2. à. cap. 14. vsque ad 17.*

67 Pœna, quæ sollicitantibus determinatur à Gregorio XV. est suspensio ab executione ordinis, priuatio officiorum, & beneficiorum quorumcumque, ac perpetua inhabilitas ad illa, priuatio vocis actiue, & passiuæ, si sollicitator Regularis sit, exilium, damnatio ad triremes, carceratio etiam in perpetuum, absque vlla spe veniæ, & aliæ pœnæ, secundū qualitatem delicti, etiam traditio curiæ seculari. Dixi *in addit. ad Opusc. de sollicit. num. 22.*

68 Abiurant confessarij sollicitantes in sacramentali confessione, aut in actu proximo antecedente vel consequente; aut quando prætextu confessionis, aut occasione illius sollicitant; non tamen abiurant quando sollicitatio fit solum in confessionario, aut in loco vbi audiuntur confessiones, aut ad ipsas audiendas deputato. Dixi *tract. 2. cap. 16. & in addit. num. 14. & sequentibus.*

69 Si confessarij dum interrogantur de fide, inueniantur hæretici, tradi possunt brachio seculari, prout de iure fuerit faciendum, seruatis seruandis. Dixi *tract. 2. cap. 18. num. 9.*

70 Si sollicitatio taliter fuerit qualificata, vt iudicio Inquisitorum grauissimum, & enormissimum crimen reputetur, potest sollicitator degradari, ac seculari iudici puniendus tradi. Dixi *d. cap. 18. num. 13. & infra lib. 3. cap. 30. num. 15. & in annot. num. 23.*

71 Grauisima & enormissima sollicitatio dici potest, quando confessarius pœnitentem sollicitaret, & renuentem occideret, aut si matrem, vel filiam per vim carnaliter cognouisset, aut si puerum nefando coitu per vim oppressisset. Dixi *dicto c. 18. n. 14. & 15.*

72 Solicitantes non sunt ita publicè puniendi, vt scandalum sequi possit, sed coram Inquisitoribus & eorum ministris, vel in aula Inquisitionis coram paucis viris religiosis, & aliis non coniugatis, & si aliquis sit morte plectendus, confulerem, vt id occultè fieret. Dixi *tract. 2. cap. 21. num. 12.*

73 Confessarius, qui non declarat fœminæ sollicitatæ obligationem denuntiandi, aut qui eidem dicit ad talem denuntiationem faciendam non teneri, ab Inquisitoribus, vel ab Ordinario pro qualitate culpæ potest puniri. Dixi in *Opusculo de sollicitantibus in addition. num. 27.*

CAPVT XXXV.

De bigamis, quando viuento primo coniuge, alter cum alio contrahit.

1 **B**igamus, sicut & bigamia multis modis dicitur secundum Ius, hoc tamen loco ille dicendus est bigamus, qui viuento primo coniuge cum alio matrimonium contrahit. Quod dupliciter euenire potest. Primò, quando vterque coniux est matrimonio astrictus. Secundò, si vnus est coniugatus, alter verò non. S. Thom. 2. 2. *quest. 108. art. 4. & in 4. dist. 27. Sylu. verbo Bigamus. num. 1.*

2 Contrahens secundum matrimonium, primò non soluto, credens id licitum esse, hæreticus est, & cum eo vt cum hæretico proceditur. Albertin. *de agnosc. quest. 23. num. 52. & 69. Farinat. de delictis carnis. quest.*

quest. 140. part. 1. num. 24.

3 Scienter contrahens binas nuptias, suspectus est de fide, potestque de illa interrogari, & quid de sacramento Matrimonij sentiat, quamuis nullam vxorem carnaliter cognoscat. Albertin. *num. 49. 55. & seqq. num. etiam 60. & 66. Farinat. d. num. 24. & num. 30. Gom. ad l. Tauri 80. num. 27.*

4 Vt quis dicatur contrahere binas nuptias, non opus est, quòd secundum matrimonium sit validum, seu quòd non stante primo, validum esse posset secundum. Albertin. *num. 10. Farinat. num. 25.*

5 Vt contrahens binas nuptias puniatur ab Inquisitoribus, necesse est quòd primum matrimonium sit validum, vel saltem quòd illud contrahens validum fuisse credat eo tempore, quo secundum contraxit. Albertin. *num. 10. Farin. num. 26. Dixi in simili in Opusculo de sollicitantibus tract. 1. cap. 9. num. 7.*

6 Contrahens matrimonium cum prima; & sponsalia cum secunda, licet non reddatur suspectus de fide, puniri tamen potest à suo Ordinario. Albertin. *dist. quest. 23. num. 10. Farin. dist. part. 1. quest. 140. num. 27.*

7 Contrahens sponsalia cum duabus, quamuis eas carnaliter cognoscat, non est de fide suspectus, cum non contrahat matrimonium.

8 Quæ dicuntur de viro habente duas vxores, intelligenda similiter sunt, de muliere ducente duos viros. Anton. Gom. *num. 28. Iulius Clar. in pract. §. Fornicatio. num. 26. Farin. dist. part. 1. num. 18.*

9 Mulier, quæ ignoranter contraxit matrimonium cum viro habente aliam vxorem, vel vir ducens vxorem maritatam, etiam ignoranter, non sunt suspe-

suspecti de fide, neque ab Inquisitoribus puniuntur. l. Eum qui duas. §. Verum. in sine Cod. ad l. Inl. de adult. Farin. dict. part. 1. num. 34.

10 Mulier secundo nubens non mortuo primo viro, ab omni suspicione & pœna excusatur, si sufficientem probationem habeat de morte primi viri. l. Miles. ff. ad l. Jul. de adult. Anton. Gom. num. 31. Farin. dict. quest. 140. part. 2. num. 42.

11 Quæ sit sufficiens probatio ad excusandam mulierem, quæ secundum contraxit matrimonium, iudicis arbitrio relinquitur. Couarru. 4. Decret. part. 2. cap. 7. §. 3. num. 4. Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 46. num. 7. Farin. dict. part. 2. num. 75.

12 Probabile est minorem probationem requiri ad excusandam mulierem à culpa & suspicione contra fidem, quam ad facultatem concedendam secundo nubendi. Sanch. dict. disp. 46. num. 5. Farinat. 2. part. num. 59. & 65.

13 Probabilius est eandem certitudinem requiri ad excusandam mulierem, quam quæ exigitur, ut Ecclesia det contrahendi facultatem: & sic requiritur certa & plena probatio, quæ haberi potest. Couarr. ubi supra num. 3. Sanchez num. 6. & 12. dict. diffin. 46.

14 Si coniux obierit in loco ita distante, ut facile nequeant aliæ probationes haberi, sufficit vnus testis fide dignus, & qui verisimiliter deponat. Si verò aliter probari potest, non sufficit vnus testis. Hostiens. Sum. tit. de sponsa duorum num. 6. & in cap. In præsentia. de sponsalibus. num. 6. ubi etiam Abb. num. 6. Sanch. dict. disp. 46. num. 10. & seqq. Farin. d. part. 2. num. 73. Mascard. concl. 1076. num. 5.

15 Fama per seipsam non probat, nisi sufficientibus adminiculis adiuuetur: utpote longitudo temporis, distantia remota, mors antiqua, si ille de cuius morte agitur, sit senex, vel infirmus. Menoch. de adippi. sc. poss. remed. 4. num. 672. Mascard. tom. 2. concl. 1075. num. 4. & seqq. Sanch. num. 15.

16 Vt fama probet, debet ipsa plenè probari per testes idoneos, qui reddant rationabilem causam, unde fama orta sit, ut si is, de cuius morte inquiritur, mare nauigauit, & orta tempestate non apparet, tempore congruo expectatus, nec nauis qua uehebatur: vel si prælium ingressus est, & postea diligenter quaesitus non inuenitur. Mascard. tom. 2. concl. 149. num. 11. & concl. 1075. num. 8. Sanch. num. 16. Farin. num. 69. & seqq.

17 Longa absentia viri non excusat mulierem contrahentem cum alio viro. Farin. num. 50. d. part. 2.

18 Stando in iure communi culpa contrahentium binas nuptias, ut dictum est, ad vtrumque iudicem, Ecclesiasticum scilicet & secularem spectabat, nunc autem ad solos Inquisitores. Albertin. num. 76. Farinat. d. quest. 140. p. 1. num. 1. Extat declaratio Summi Pontificis ad Inquisitorem Generalem Lusitanie.

19 Pœna, quæ prædictis imponitur, arbitraria est, attenta qualitate personarum, & facti. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 420. num. 97. Farin. d. par. 1. num. 9.

20 Regulariter personæ viles sustigantur, & ad triremes per quinquennium mittantur. Honestiores verò, aut mulieres per idem tempus relegantur, aliis etiam spiritualibus pœnitentiis impositis, & abiurant leuem suspensionem contra fidem.

21 Cum contrahentes binas nuptias ex hoc de iurisd-

iurisdictione Inquisitorum efficiantur, reddanturque suspecti de fide, necesse est quod ambæ nuptiæ sufficienter probentur: sicut antequam probetur adulterium, debet probari matrimonium. Mascard. tom. 1. concl. 58. num. 1. & seqq. Baiard. ad Clarum §. Adulterium. num. 43. Farinat. in praxi quest. 141. num. 107.

22 Sufficiens probatio ad hunc effectum illa videtur, quæ sufficit ad probandum matrimonium in accusatione adulterij; cum utrobique probetur matrimonium, ut eo probato puniatur delictum illud supponens. Ad hoc autem satis est, probare mulierem habitam fuisse pro vxore istius, illumque eam accepisse, ut communiter solent aliæ vxores accipi, ita ut dicant testes se illos vidisse euntes ad Ecclesiam, & inde venientes, in vna domo simul viuere ut coniuges. Mascard. congl. 58. num. 4. Baiard. num. 44. Ordinatio huius Regni lib. 5. tit. 25. §. 8.

CAPVT XXXVI.

De communicantibus cum infidelibus.

Cum infidelibus dupliciter communicari potest. Primò, in rebus infidelitatis, ministrando eis, aut vendendo ea, quibus ipsi ad ritus suos abuti volunt. Secundò in rebus politicis, & ad humanum commercium spectantibus.

2 Ministrare infidelibus, siue ea quæ ad actus infidelitatis, & ritus superstitiosos proximè conducunt, siue indifferentia, quibus ad bonos etiam vsus

vti

vti possunt, ea tamen intentione, ut illi prauam suam & contra fidem voluntatem exequantur, actus est contra fidem ad idololatriam, vel hæresim spectans. S. Thom. 2. 2. quest. 169. art. 2. ad 4. Syluest. verbo Infidelitas. quest. 4. Valent. 2. 2. disp. 1. quest. 10. puncto 5. Sanch. Decal. lib. 1. cap. 7. num. 1.

3 Vendere infidelibus ea, quæ proximè ordinantur ad falsum cultum, illicitum est, ut idola construere, templa fabricare, &c. Quæ verò indifferentia sunt, quamuis infideles illis malè vtantur, non semper reputatur illicitum, si subsit iusta causa. Azor Sum. tom. 1. lib. 8. cap. 27. quest. 6. Petr. de Ledesm. Sum. tom. 2. tract. 1. cap. 4. dub. 1. post 13. concl. Sanch. Decal. lib. 1. cap. 7. num. 13.

4 Ecclesia potest interdicerere fidelibus communicationem cum infidelibus, ratione periculi subuersionis ex ea imminantis. S. Thom. 2. 2. quest. 10. art. 9. Sanch. Decalogi lib. 2. cap. 31. num. 1.

5 Fidelibus interdicitur assidua communicatio & familiaritas cum Iudæis, præsertim in decem casibus. Cap. Ad hæc de Iudæis. Angelus, Syluest. Armil. Tabien. verbo Iudæus. Sanch. dict. cap. 31. num. 3. & 4.

6 Primus casus est; cum Iudæis habitare, Idem etiam prohibetur cum Saracenis; quos omnes licet Christianus possit habere seruos intra eandem domum, non tamen potest eos habere familiares. Cap. Nullus. 28. quest. 1. Cap. Iudæi. de Iudæis. Cap. Et si Iudæi. eodem tit. Syluest. quest. 3. Sanch. num. 6. dict. cap. 31.

7 Secundus, Iudæorum azymis vesci, & item idolothytis, nisi in extrema necessitate, dummodo non comedantur ut azyma sunt Iudæorum, vel ut idolothyta, sed ut quidam panis. dict. cap. Nullus. Syluest.

uest.

uest. verbo Iudæus. *quæst. 1. dict. 3.* Angel. *num. 1.* Armil. *num. 4. eodem verbo.* Sanc. *num. 7. dict. cap. 31.*

8 Tertius, Iudæos vt medicos accersere. *d. cap.* Nullus, extra casum necessitatis, vt si non sit alius medicus, aut non sufficienter peritus, aut si morbi grauitas, multis medicis indigeret, & non esset copia Catholicorum. Armil. *num. 9.* Syluest. *dict. 4.* Tabien. *quæst. 5. num. 6.* Sanch. *num. 8. dict. cap. 31.*

9 Quartus; à Iudæis medicinas exhibitas accipere. *dict. cap.* Nullus. ita vt Iudæi ipsi eas ægrotis exhibeant, extra casum tamen necessitatis: non tamen prohibetur eas emere à Iudæis, aut ipsis vendere: verum gratis donare extra casum pietatis interdicitur Christianis. Archid. *in dict. cap.* Nullus. *num. 2.* Turrecrem. *ibidem num. 6.* Sanchez *num. 9. & 10. dict. cap. 31.*

10 Quintus; simul cum Iudæis in balneum ingredi, *dict. cap.* Nullus. ita vt Catholicus non accedat ad balneum cum Iudæo, nec propter Iudæum, nec se ei in balneo familiarem exhibeat, aliàs enim & necessitatis, & etiam recreationis causa intrare potest balneum, in quo Iudæus simul ingreditur. Philiarcus *de officio sacerdotis. tom. 1. part. 2. l. 3. cap. 12.* Sanch. *num. 11. dict. cap. 31.*

11 Sextus; Iudæos inuitare, ad eorumve conuiuia accedere. *Cap. Omnes. 28. quæst. 1.* ad eorum etiam nuptias, dies festos, & Synagogas accedere eas frequentando, templa similiter infidelium temporibus, quibus superstitiosa ibi celebrantur, & cum eis ludos & choreas agitare. Abb. *Cap. Quam sit. num. 3. de Iudæis.* Syluest. verbo Iudæus. *quæst. 1. dict. 2.* Azor *Sum. rom. 1. lib. 8. cap. 22. quæst. 3.* Sanch. *num. 12. & sequentibus dict. cap. 31.*

12 Intrare

12 Intrare Synagogas Iudæorum, & templa infidelium nõ frequenter, vt structura & ornatus templi spectetur, prohibitum non est. Imò licitum id erit, vt irrideantur eorum vana & superstitiosa, & commodius confutentur. Azor. *lib. 9. cap. 11. quæst. 3. rom. 1. Sanch. num. 18. d. cap. 31.*

13 Misi ad conuersionem Iudæorum & infidelium, cum illis manducare possunt, vt familiaritate cum eis contracta facilius eos ad veram fidem attrahant. Sanch. *num. 16. d. cap. 31.*

14 Septimus; Catholicorum filios in domibus Iudæorum nutrire. *Cap. Ad hæc. de Iudæis.* Imò etiam extra domum, nisi taliter nutriantur, vt familiaritas omnino vitetur. Syluest. *quæst. 2. d. 3.* Azor *d. cap. 22. quæst. 9.* Sanch. *num. 19. d. cap. 31.*

15 Octauus; Iudæis famulari. *d. cap.* Ad hæc, siue in domo, siue extra domum, siue frequenter, siue raro. Azor *dict. cap. 22. quæst. 7.* Sanch. *num. 20. d. cap. 31.*

16 Licitum tamen est Christiano locare operas suas Iudæo, siue extra, siue intra domum, vt colere agros, fabricare ædificium, &c. dummodo Iudæus non sit præsens, ita vt ferè semper assistat. Potest etiã locare illi res suas, vt currus, & boues, &c. Azor *d. cap. 22. quæst. 8.* Sanch. *num. 21. d. cap. 31.*

17 Nequit etiam Christianus Iudæis vel infidelibus aliquid legare in testamento. *Cap. Sanc. o. 2. 24. quæst. 2. cap.* Si quis Episcopus. *de heret.* Alicui tamen particulari in extrema vel graui necessitate existenti aliquid legare potest, numquam verò vniuersitati. Syluest. *quæst. 1. dicto 6.* Sanch. *d. cap. 31. num. 22.* Farin. *de heresi quæst. 190. §. 8. num. 113.*

18 Non prohibetur fidelibus in mercibus emen-

L

dis, vel vendendis cum Iudæis, vel infidelibus contractus inire. Syluest. *quest. 1. dicto 7. Azor d. cap. 22. quest. 4. Sanch. num. 23. d. cap. 31.*

19 Spectata specialis iuris prohibitionem, licitum est fidelibus iustum bellum gerentibus, aduocare in adiutorium quoscumque infideles. Regulariter nefas est id facere, propter scandalum & stragem in religione, moribus, & re familiari. Molin. *tom. 1. de inst. disp. 112. Bañ. 2. 2. quest. 40. art. 1. dub. 3. Azor d. lib. 8. cap. 25. quest. 13. Sanch. num. 24. dict. cap. 31.*

20 Nonus; seruitutis vinculo subiici Iudæis. *d. cap. Ad hæc. Decimus; Iudæos publicis officiis fungi inter Christianos Cap. Constituit. 17. quest. 4.*

21 Ut fideles cum infidelibus in prædictis casibus communicare possint, solus Summus Pontifex dispensat, stando in terminis iuris, non verò Episcopi. Tabiena *verbo Infideles. quest. 7. num. 8. Sanchez num. 27. dict. cap. 31.*

22 Communicare cum infidelibus, vel hæreticis in iis quæ ad eorum ritus spectant ministrando absque vlla iusta causa excufante, idololatriæ vel hæresis actus est, & contra hoc facientem, vt contra hæreticum vel idololatram procedi potest.

23 Vendere infidelibus ea quibus indifferenter vti possunt, abufutis tamen in suis ritibus, si absque causa id fiat, inducit leuem suspensionem contra fidem.

24 Qui vescitur azyma Iudæorum, vel idolothyta absque necessitate, vehementer redditur suspectus de fide.

25 Communicare cum Iudæis vel infidelibus in aliis casibus hûc non numeratis, si id frequenter fiat,

fiat, leuem inducit suspensionem malæ credentiæ.

26 Pœna communicantis cum infidelibus & Iudæis in dictis casibus prohibitis, in iure statuta est, vt clericus deponatur, laicus verò excommunicetur, non tamen excommunicationem incurrit ipso facto. *d. cap. Nullus. Azor d. cap. 22. quest. 2. Sanch. num. 4.*

CAPVT XXXVII.

De infidelibus contra fidem Christianam delinquentibus.

1 Ecclesia habet potestatem, per quam licitè potest vbique & quibuscumque infidelibus fidem Catholicam prædicare: & hoc negare hæreticum est. Matthæi *cap. 24. num. 14. Marci ult. num. 15.*

2 Ecclesia habet non solum permissiuam facultatem, sed etiam habet ius cum speciali potestate prædicandi Euangelium vbique. S. Thom. *2. 2. quest. 10. art. 8. Victoria relect. 1. de Indis part. 2. num. 9. Soto in 4. dist. 5. quest. unica, art. 10. Suar. tract. 1. de fide disp. 18. sect. 1. num. 2.*

3 Ecclesia habet ius defendendi prædicatores suos, & expugnandi eos, qui per potentiam & vim, prædicationem impediunt, seu non permittunt. Maior. *in 2. dist. 44. quest. 3. Victor. citato loco. Suar. num. 4. d. sect. 1.*

4 Potestas mittendi prædicatores iure ordinario est in pastoribus Ecclesiæ, per delegationem au-

tem in iis tantum, qui legitime mittuntur. *Suar. num. 5. d. sect. 1.*

5 Ius supremum, absolutum & vniuersale mittendi prædicatores ad infideles est in solo Summo Pontifice, in Episcopis verò limitatur inter certos terminos sui territorij. *Suar. num. 6. d. sect. 1.*

6 Ius defendendi hanc potestatem per coactionem & bellum, si necessarium fuerit, solius est Summi Pontificis, quod exequitur per Reges, & Principes, quibus potest præcipere, vt illam curam assumant. *Suar. num. 7. d. sect. 1.*

7 Si infideles semel & iterum rogati nolint admittere prædicatores, & resistent, ingressumque ad prædicandum concedere nolint, cogi possunt, ac mitti prædicatores cum sufficienti exercitu ad ipsos defendendos, non verò vt cogant ad fidem. *Suar. num. 10. d. sect. 1.*

8 Licitum est Christianis Principibus cogere infideles sibi subditos ad fidem audiendam. *Pezantius, & Bañ. 2. 2. quest. 10. art. 8. Suar. d. disp. 18. sect. 2. num. 3.*

9 Nullo modo licet Principibus secularibus infideles non subditos cogere ad fidem audiendam. *Suar. num. 6. d. sect. 2.*

10 Infideles non apostatae, tam subditi, quam non subditi, ad fidem suscipiendam directe cogi non possunt, etiam si sufficientem illius propositionem habuerint. *S. Thom. d. art. 8. & 12. Soto in 4. d. quest. 41. art. 3. Syuest. verbo Baptismus. 4. quest. 6. Suar. d. disp. 18. sect. 3. num. 4. & sequentibus.*

11 Coactio indirecta circa infideles subditos non est illicita, si debitis circumstantiis vestiatur; videlicet

delicet quòd non interueniat aliqua iniustitia, & quòd sufficienter proberur conuersionem esse veram; hoc tamen non fiat frequenter. *S. Anton. 2. part. tit. 1. 2. cap. 2. Valent. tom. 3. disp. 1. quest. 10. pun. 6. Suar. d. sect. 3. num. 8. & seqq.*

12 Coactio indirecta reperitur in hoc, quòd infidelibus, ad hoc vt conuertantur, maiora imponantur tributa, augeatur poena delinquentibus, dummodo tamen iustitia seruetur, expellere infideles à Regno, & si sint peregrini, non permittere vt domicilium accipiant. *Suar. num. 9. d. sect. 3.*

13 Infideles non subditi per se loquendo non possunt cogi ad suos errores, vel ritus mutandos, per accidens tamen in defensionem innocentis possunt, vt si velint sacrificare idolis innocentem. *Victor. dict. relact. num. 40. Soto in 4. disp. 5. quest. unica art. 10. Coquart. in regul. Peccatum. part. 1. §. 10. num. 3. Suar. d. disp. 18. sect. 4. num. 3. & 4.*

14 Infideles subditi Principibus Christianis cogi possunt ad non profitendos errores contra rationem naturalem, & contrarios fidei, vt ad non colenda idola, sed vnum tantum Deum. *S. Thom. d. art. 8. Suar. num. 6. d. sect. 4.*

15 Ritus infidelium, qui sunt intrinsecè mali, aut contra rationem naturalem, tolerari non possunt in terris Christianorum. Alij verò ritus, qui solum fidei repugnant, tolerari possunt cum nonnullis moderationibus. Prima; vt non exerceantur cum scandalo fidelium. Secunda; vt nouas Synagogas non erigant, licet conferuent antiquas. Tertia; vt Synagogae ablatae, & in Ecclesias consecratae non restituantur. Quarta; vt non faciant aliquid, quod in lege eorum

scriptum non sit. Quintus; vt non habeant Synagoga Ecclesijs Christianorum coniunctas. Sexta; vt in die Parasceues in domibus maneant, ianuis & fenestris clausis. Septima; vt non habeant Iudæi Thalmud, libros Rabbiorum, qui scripturas Sacras corruerunt; libros autem antiquorum, qui sine odio Christianæ religionis scripti sunt, habere poterunt. Suar. d. sect. 4. num. 9. & seqq. Azor Sum. tom. 1. lib. 8. cap. 22. quest. 12. vers. Item communis est opinio. Peñ. ad Eym. 2. p. Direct. quest. 46. comment. 71.

16 Nonnulli sunt casus, in quibus Episcopi, & Inquisitores procedere possunt contra Iudæos & infideles non baptizatos, contenti in Bulla Gregorij XIII. relata per Peñ. in fine Direct. pag. 179. ex impressione Roma facta anno 1585.

17 Primus; si quis Iudæus aut infidelis in iis quæ circa fidem cum illis sunt communia, veluti vnum Deum, & æternum, omnipotentem, creatorem omnium visibilibus, & inuisibilibus, & similia non esse asseruerint, prædicauerint, vel priuatim alicui insinuauerint. Eymeric. in Direct. p. 2. quest. 46. ubi Peñ. comment. 71. Azor d. quest. 12. vers. Si quis Iudæus. Farinat. de heres. quest. 178. §. 6. num. 146.

18 Secundus; si dæmones inuocauerint, consulerintve, aut eorum responsa acceperint, vel ad illos sacrificia, aut preces ob diuinationem, aliamve causam dicauerint, aut aliquid eis immolauerint, vel thuris alteriusve rei fumigationes obtulerint, aut alia quæuis impietatis obsequia præstiterint. Azor d. cap. 22. quest. 12. vers. Si dæmones. Farin. d. num. 146. Eym. & Peñ. citatis locis.

19 Tertius; si Christianos verbo, facto, vel exemplo,

plo, aut alio quouis modo nefaria huiusmodi docuerint, vel ad ea perpetranda perduxerint, aut perducere attentauerint. Azor d. quest. 12. vers. Si Christianos.

20 Quartus; si Saluatorem Dominum nostrum Iesum Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, Matremve Dei non esse virginem, & & alias huiusmodi blasphemias, quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impie protulerint. Azor d. quest. 12. vers. Si Saluatorem.

21 Quintus; si cuiusuis eorum opera, auxilio, consilio vel fauore aliquis Christianus à fide descuerit, quamque semel susceperat, abnegauerit, vel ad Iudæorum seu aliorum infidelium ritus, ceremonias, superstitiones, vel impias sectas transferit, vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit, aut qui vt Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel fauorem quomodocumque præstiterit. Azor d. quest. 12. vers. Si cuius Farinat. dict. §. 6. num. 143. Peñes. 2. part. Director. ad quest. 44. comment. 69.

22 Sextus; si quis cathecumenum, vel quemcumque ex Iudæis, aut infidelibus, Deo inspirante, ad fidem Christianam venire volentem, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo eius voluntatem, à fide, vel fidei instructione, aut à sacra Baptismi susceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit. Azor. d. quest. 12. vers. Si quis cathecumenum.

23 Septimus; si quis apostatas, hæreticosve

scienter in domo sua receptauerit, aluerit, com-
 tu iuuerit, seu quouis modo eis cibaria vbi-
 cumque praeberit, aut dona, vel munera dederit, vel miserit,
 aut de loco ad locum eos deduxerit vel associauerit,
 vel deducendos aut associandos curauerit, aut sum-
 ptus ministrauerit, duces comitesve illis adiunxerit,
 vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inuestigari
 queant, fecerit; quique dictos apostatas, aut haereti-
 cos scienter occultauerit, defenderit, aut eis opem,
 consilium, auxilium vel fauorem quomodolibet pre-
 stiterit. Azor *dict. quest. 12. vers.* Si quis apostatas. Si-
 manch. *catholic. tit. 35. de Iudaeis. num. 11. Farin. de heret.*
quest. 182. §. 4. num. 66. & quest. 178. §. 6. num. 143. &
sequenti. Eym. 2. part. Direct. quest. 45.

24 Octauus; si quis libros haereticos, vel Thal-
 mudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damna-
 tos, aut alias prohibitos tenuerit, custodierit, vel di-
 uulgauerit, vel in quacunque loca detulerit, aut ad
 eam rem operam suam accommodauerit. Azor *d. qu.*
12. vers. Si quis libros.

25 Si quis Christianos deriserit, redemptionis-
 que nostrae hostiam salutarem in ara crucis immola-
 tam Christum Dominum ludibrio, & despectui ha-
 bens, quodcumque, maximè verò in sacro Paraf-
 ceues die agnum, siue ouem, aut quid aliud cruci af-
 fixerit, aut appenderit, in eamque conspuerit, siue
 quid aliud contra ipsam fecerit. Azor *vers.* Si Chri-
 stianos *quest. 12. Simanch. in Enchiridio tit. 35. de Iu-*
daeis num. 11. Farin. d. num. 133. & 178.

26 Decimus; si nutrices Christianas contra sa-
 crorum Canonum statuta, diuersorumque Romano-
 rum Pontificum sanctiones adhuc retinuerit, aut eas
 retinens

retinens ea die, qua sanctissimum Eucharistiae Sa-
 cramentum sumpserint, vel a illis sequentibus diebus
 lac in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coege-
 rit. Azor *vers.* Si nutrices. *d. quest. 12.*

27 Iudaei transeuntes ad Saracenos, seu ad alios
 infideles, vel è contra, non puniuntur ab Inquisitori-
 bus, neque pro peccatis non concernentibus fidem.
 Decian. *crim. lib. 5. cap. 10. num. 34. Peñ. 2. p. Direct. ad*
quest. 44. comment. 69. Farinat. d. quest. 178. num. 132.
& 133.

28 Si haereticus transeat ad Iudaismum, vel Pa-
 ganismum, puniri potest ab Inquisitoribus, quatinus
 non habuerit instructionem circa fidem Catholicam
 Romanam, sed solum circa Christum, cuius fidem
 per baptismum profiteretur, quia per baptismum ad
 Ecclesiam pertinet, à qua recessit per veram & for-
 malem apostasiam.

29 Poena, quae praedictis infidelibus imponi de-
 bet, est arbitraria, maior vel minor pro qualitate deli-
 cti, videlicet poena priuationis communicationis
 cum Christianis, pecuniaria, carceris, verberum, re-
 migandi etiam in perpetuum; tradi praeterea possunt
 curiae seculari ultimo supplicio puniendi. *d. Constitutio*
Greg. XIII. num. 16. citat. Peñ. d. com. 69. Azor d. quest.
12. vers. Et subiungitur. *Farin. d. quest. 178. num. 146.*

30 In punitione praedictorum infidelium, quan-
 do iurisdictioni Inquisitorum subiiciuntur, neque In-
 quisitor sine Episcopo, neque Episcopus sine Inquisi-
 tore procedere possunt. *Peñ. d. comment. 69. Farinat.*
num. 147.

CAPVT XXXVIII.

De diuinationibus, & sortilegijs.

Diuinatio communiter dicta, est *quædam prænuntiatio futurorum*. Huius tres sunt partes. Quædam est diuinatio, quæ à Deo dimanat, & hæc dicitur Prophetia. Altera est naturalis, quæ à causis & signis naturalibus procedit, & appellatur Præfagium. Quædam est dæmoniaca, quæ dicitur Sortilegium. S. Tho. 2. 2. *quest. 95. art. 1. ubi Raph. de la Torre,*

1 Diuinatio, seu prænotio futurorum quæ à Deo procedit, certissima est: & hoc negare hæresis est manifesta.

3 Nulla naturæ creatæ potest inesse naturalis vis prænoscenti certò & infallibiliter futura, quæ non habent determinatam omnino causam: secundum tamen rationem causæ coniecturari possunt nonnulli effectus naturales. S. Thom. Torre. *disp. 2. ibidem.*

4 Fatui, stupidi, amentes, dormientes, moribundi, & atra bile abundantes, aliquando diuinant quosdam effectus ex causis naturalibus procedentes. Torre *d. disp. 2. ad 3. Azor Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 24. quest. 4. vsque ad 8.*

5 Qui atra bile abundat, & melancholici, facilius à dæmonibus rapiuntur, & ea prædicunt, quæ ab ipsis dæmonibus sciri possunt. Torre *d. disp. 2. ad 3. Azor quest. 8. d. cap. 24.*

6 Diui-

6 Diuinatio dæmoniaca, quæ sortilegium dicitur, est *prænuntiatio futurorum, seu occultorum euentuum indebitis modis minimeque à diuina prouidentia constitutis*. S. Thom. *d. art. 1. ubi Torre, Azor d. lib. 9. cap. 12. quest. 1. Sanch. Decal. lib. 2. cap. 38. num. 1.*

7 Hoc diuinationum seu sortilegiorum genus semper innititur auxilio dæmonis per pactum, siue expressum, siue tacitum implorati. S. Thom. *art. 2. & 3. & Opusc. 2. 5. cap. 3. Sanch. d. cap. 38. num. 3.*

8 Imploratur auxiliū dæmonis, seu fit cum ipso pactum expressum, seu explicitè, vel quando dæmon expressis verbis inuocatur, vel quando ipsomet factò inuocatio fit; sicut quando quis sciens dæmonem per aliquod signum respondere, aut aliquid facere, tale signum adhibet. Torre *d. quest. 95. art. 4. disp. 1. del Rio lib. 4. disquisit. mag. cap. 2. quest. 5. Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstitione cap. 9. num. 9. & sequentibus. Sanch. d. num. 3.*

9 Tacitè fit pactum, seu imploratur auxilium dæmonis, quando qui rem soli Deo referuatam medijs vanis & indebitis procurat, quibus dæmon libenter se permiscet; vnde consequenter vult dæmonis implorare auxilium. Doctores *proximè citatis locis.*

10 Ad pactum tacitum non exigitur, quòd aliquis prius cum dæmone pactum inierit sese immiscendi cum his vanis & indebitis medijs à quocumque adhibitis: sed satis est, quòd vtatur illis ad effectum aliquem adipiscendum. Victoria *relect. de magia. quest. 6. num. 28. Caietan. in Sum. verbo Incantatio. Sanch. num. 5. d. cap. 38.*

11 Non excludit pactum tacitum, qui vtitur illis vanis

172 LIB. I. CAP. XXXVIII.

lis vanis & inutilibus, quamvis dicat explicitè inire se nolle pactum cum dæmone: si adhuc vult vanorum mediolorum experiri effectus. *Suar. d. c. 9. num. 17. Sanch. num. 4. dict. cap. 38.*

12 Pactum tacitum cum dæmone tunc in aliquo facto dari præsumitur, quando non est proportio rei cognoscendæ, vel faciendæ ad medium, quo cognosci, aut fieri procuratur; vt quando vnum ex alio sufficienter non infertur. Si verò proportio datur, & vnum ex alio sequatur, non præsumitur. *S. Thom. art. 5. del-Rio dict. cap. 2. quest. 3. Suar. d. cap. 9. num. 2. & sequentibus. Sanch. d. cap. 38. num. 10.*

13 Præsumitur etiam pactum ex parte modi cognitionis, quando scilicet quæritur cognitio omnino certa, aut certior, quam haberi potest, pensata natura causæ, liberi videlicet arbitrij, & defectibilium causarum concurrentium. Secus verò si sola coniecturalis cognitio quærat. *S. Thom. del-Rio. Suar. & Sanch. proximè citat. loc.*

14 Præsumitur item pactum, si ferid per media illa vana cognitio occultorum indageretur, vel effectus supra naturam ipsorum mediolorum procuretur. Aliter autem si solius ioci, aut vanitatis causa prædictis mediis quis vtatur. *Caietan. 2. 2. quest. 95. art. 2. vers. Ad euentiam huius. del-Rio dict. cap. 2. quest. 3. Sanch. dict. num. 10.*

15 Diuinationis, seu fortilegij malitia in eo sita est, quod creaturæ quodammodo tribuatur cultus Deo debitus, siue dæmonibus sacrificium offeratur, siue implorentur ad aliquid faciendum vel cognoscendum, siue hoc naturalem eorum virtutem excedat, siue non. *S. Tho. d. 9. 95. art. 2. Sanc. n. 2. & 9. d. c. 38.*

16 Faciens

LIB. I. CAP. XXXVIII. 173

16 Faciens pactum expressum vel tacitum cum dæmone, quodammodo apostatate videtur à Deo, ineundo fœdus cum eius inimico, contra illud quod professus est in Baptismo. *Sanch. num. 6. d. cap. 38.*

17 In conficiendo expressum pactum cum dæmone, aliquando interuenit idololatria, vt si dæmoni exhibeatur cultus soli Deo debitus, aut ceremonia in Deum tantum ordinatæ. Aliquando interuenit idololatria, vt si dæmon solo Sanctorum cultu propter excellentiam suæ naturæ & scientiæ colatur. Aliquando interuenit promissio renuntiandi Baptismo, & Christo, & quod soli dæmoni obedientia præstabitur: & hoc ad apostatam spectat. Aliquando creditur dæmoni aliquid dicenti; & tunc si tanquam veritati infallibili, aut res credita sit contra fidem, erit hæresis crimen. *Sanch. dict. cap. 38. num. 36. Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstitione cap. 8. num. 22. & sequentibus.*

18 Diuinationis, in qua interuenit explicitum pactum cum dæmone, neque excusatur à culpa mortali, neque à suspitione contra fidem, secundum modum & qualitatem pacti. *Valent. 2. 2. disp. 6. quest. 12. punct. 4. del-Rio dict. cap. 2. quest. 4. Sanch. num. 17. dict. cap. 38.*

19 Diuinationis, quæ solum includit pactum implicitum, excusari potest à culpa mortali ratione ignorantia, quæ nec affectata, nec nimis crassa sit, & aliquando suspitionem leuem vel vehementem excludit. *del-Rio dict. quest. 4. Sanch. num. 19. Torre de relig. tom. 2. quest. 95. art. 2. disp. 2.*

20 Diuinationis duæ sunt species: altera, in qua est pactum expressum cum dæmone; altera, in qua solum-

solummodo est pactum tacitum. S. Thom. *vbi supra* art. 3. *vbi* Torre *disp. vnica concl. 1. Sanch. d. cap. 38. num. 12. del Rio d. cap. 2. quest. 5.*

21 Diuinitio, in qua est sola tacita dæmonis inuocatio, diuiditur in eam, quæ habetur ex consideratione alicuius dispositionis naturalis existentis in quibuscumque rebus, & in eam, quæ quæritur ex dispositione eorum, quæ homines consultò faciunt. S. Thom. *d. art. 3. vbi* Torre. *Sanch. num. 13. d. cap. 38.*

22 Diuinitio in qua interuenit pactum explicitum, quæ generali nomine dicitur Necromantia, continet sub se nouem species, vel quasi species. S. Thom. *Sanch. num. 12. proximè citatis locis.*

23 Prima species Necromantiæ est prestigium, cum dæmon prestigijs quibusdam apparitionibus se sensibus hominum ingerit ad occulta prænuntianda. Secunda; diuinitio somniorum, quando per somnia prædicat. Tertia; Necromantia strictè dicta, quando per mortuorum apparitionem, vel locutionem. Quarta; diuinitio per pythones, quando per homines viuos. Quinta Geomantia, quando per aliquas figuras vel signa ex corpore terre stri formata. Sexta; Hydromantia, si per aquam. Septima; Aeromantia, si per ærem. Octaua; Pyromantia, si per ignem. Nona; Aruspicium, si per viscera animalium immolatorum in aris dæmonum.

24 Sub diuinatione, quæ habetur ex consideratione alicuius dispositionis naturalis existentis, quæ generali nomine dicitur Augurium, continentur aliæ nouem quasi species. S. Thomas, Torre, *Sanch. num. 13. citatis locis.*

25 Prima est Genethlia, seu diuinitio Astrologorum, ex consideratione situs & motus syderum. Secunda; Au-

da; Augurium strictè dictum, ex vocibus animalium, aut hominum sternutatione. Tertia, Auspicium, ex auium volatu, aut quorumuis animalium motu. Quarta, Omen, ex hominum vocibus præter intentionem dictis. Quinta, Onirocrita, ex somnijs. Sexta, Physiognomia, ex signis totius corporis humani, præcipue faciei. Septima, Spatulomantia, si ex spatula signis. Octaua, Metoposcopia, si ex fronte. Nona, Chiromantia, si ex manuum lineis.

26 Sub diuinatione, quæ fit ex dispositione eorum, quæ homines consultò faciunt, quæ generali etiam nomine diuinitio per sortes dici potest, duæ species continentur. Doctores proximè citati.

27 Prima est Geomantia, cum ex punctorum protractione cognitio queritur. Secunda, Sortilegium, seu diuinitio per sortes strictè dicta. De his omnibus dicendum est in sequentibus.

CAPVT XXXIX.

De diuinationibus in quibus interuenit pactum explicitum, & primò de Prestigio.

1 **P**Ræstigium est diuinitio, quæ promanat ex præstigijs dæmonum apparitionibus occulta homines docentium. Torre *de relig. tom. 2. quest. 95. art. 3. disp. vnica. tit. de prestigio.*

2 Dæmones dupliciter apparere solent ad reuelandum occulta. Primò, in corpore assumpto, siue corpus illud ante assumptionem præexistat, siue ab ipsis producto, applicando actiua passiuus; siue effor-

mando

mando illud ex aere, siue immutando sensus, ac si ab obiectis mouerentur. Secundò, efformando voces nullo efformato corpore. Torre loco cit.

3 Procurare vt dæmones nobis appareant, aut nobiscum loquantur, nullo modo licet, siue hoc procuretur, vt efficiant vel reuelent ea, quæ eorum virtutem excedunt, siue quæ in ipsorum naturali potentia continentur. S. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 4. vbi Torre disp. 1. Del-Rio *disquisit. mag. lib. 2. quæst. 28. sect. 3.*

4 Apparitiones & responsa dæmonum regulariter habentur præcedentibus sacrificiis, oblationibus, orationibus, aut alio cultu & honore eis exhibitio.

5 Apparitiones & dicta dæmonum ex tribus capitibus cognosci possunt; vel ex parte rerum reuelatarum; vel ex parte circumstantiarum, reuelationum, & apparitionum; vel ex parte personæ cui fit apparitio, seu reuelatio. Del-Rio *lib. 4. cap. 1. quæst. 3. Torre art. 3. disp. 3.*

6 Si apparitio, dictum, vel reuelatio non sit conformis sapientiæ quæ de cælo est, à dæmone procedit, vt si suadeat aliquid falsum, vt pote contra fidem, sacram Scripturam, traditiones Ecclesiæ, sacros Canones, Concilia, leges communes diuinas, aut Ecclesiasticas. Torre *d. disp. 3. Del-Rio d. quæst. 3. sect. 5.*

7 Item, si suadeat aliquid contra virtutes, aut si persuadendo aliquod bonum, simul aut temporis successu aliqua misceantur impia; vel si excitat ad opera egregia, quando sunt perfectionum impeditina, aut non congruunt professioni, officio, & conditioni personæ cui fit reuelatio; vel si moueat ad singularia & extraordinaria ieiunia, orationes, & ceremonias

monias singulares. Torre *d. disp. 3. del-Rio d. sect. 5.*

8 Ex parte circumstantiarum colligi probabiliter potest apparitionem dæmoniacam esse, si lætitia quæ in initio apparitionis mentem occupauerat, postea in horrorem, aut mærorem vertatur; vel si timor aut horror qui à principio mentem inuasit, sensim non amoueat, sed perseuerat. Torre *d. disput. 3. del-Rio d. quæst. 3. sect. 6.*

9 Item, si quando aliquis prauis cogitationibus vexatur, statim ei fit reuelatio, vel si ad reuelationem praua desideria sequantur: præsertim si in ipsa pugna cum prauis tentationibus non appareat perfecta victoria ex parte voluntatis renitentis. Torre *d. disp. 3. del-Rio d. sect. 6.*

10 Item, si reuelata non eueniant, præsertim quæ erant vtilia & bona, indicium est fuisse à dæmone. Si reuelationes & apparitiones absque necessitate euulgantur, vt si necessitas quæ occurrit, non est spiritualis, sed temporalis & propria. Torre *d. disp. 3. del-Rio d. sect. 6.*

11 Item, si apparitio fiat in forma bestiarum, & monstruosa, vel si fiat in forma humana, aliqua in ea videantur deformia; vt si corpus sit atrum, færens, gibbosum, nares simæ, aut nimium aquilinæ, oculi flammantes, & similia. Torre *d. disp. 3. del-Rio d. sect. 6.*

12 Ex parte personæ cui fit reuelatio, colligitur apparitionem dæmoniacam esse aut fictam, vel saltem non facile credendam. Primò, si persona sit hæretica, infidelis, vel apostata à fide, apparitio aut est ficta ab ea, vel facta à dæmone. Secundò, si habens reuelationem sit arreptitius, phreneticus, aut furiosus, si atræ bilis abundantia laborat, si vigiliis attenuatus,

nimis apprehensiuus, si ad decrepitam ætatem declinet, aut puer sit, aut fœmina, si aliquando à dæmone deceptus, aut in falsas reuelationes præcipitatus. Considerandi etiam mores personæ, an perfectioni Euangelicæ conueniant. Torre *d. disp. 3. del Rio disquis. mag. lib. 4. cap. 1. quest. 3. sect. 2. 3. & 4.*

CAPVT XXXX.

De diuinatione somniorum necromantica.

1 **N**Ecromantica diuinatio somniorum, (de Naliis enim suo loco agemus) est illa que prouenit à dæmonibus occulta in somniis homines edocentibus.

2 Hæc somnia à dæmonibus procedunt, inuocatis per sacrificia, orationes, & cultum, vt contingit in lamais, seu strigibus, quæ non semper realiter feruntur de loco ad locum, sed media vnctione sopore correptæ, in eodem loco manentes per somnia ea omnia eis repræsentantur, quæ postea se vidisse narrant. del Rio *disquisit. mag. lib. 5. sect. 16. num. 4. & 5. Peñ. 2. p. Direct. comment. 68. Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstiti. cap. 16. num. 23. & sequent. Torre tom. 2. de relig. disp. 5. præludio ad quest. 9. Sanch. Decalogi lib. 2. cap. 40. num. 6.*

3 Qui hanc habent societatem cum dæmonibus, vt in plurimum apostatæ sunt à fide, sicut lamia. Roias *singul. 98. num. 6. Simanch. catholicit. 37. de lamis num. 13. Farin. de hæresi q. 181. §. 1. num. 45. & 46.*

4 Ad

4 Ad hoc diuinationum genus reduci potest Ars notoria, quam etiam Clauiculam Salomonis vocant, quæ ad acquisitionem omnium scientiarum, & ad cognitionem rerum occultarum vtitur inspectione quarundam figurarum, & prolatione quorundam ignotorum verborum, & aliis huiusmodi, quæ à superstitionis talis artis professoribus explicantur. Ars hæc pactum includit cum dæmonibus. S. Thom. 2. 2. *quest. 96. artic. 1.*

CAPVT XXXXI.

De Necromantia.

1 **N**Ecromantia strictè dicta, seu vt species Necromantiæ generaliter accepta, est diuinatio per mortuos. S. Thom. 2. 2. *quest. 95. art. 3. ubi Torre disput. 3. tit. de Necromantia.*

2 Necromantia tribus potissimum modis exercetur. Primò, cum quis certa verborum forma, certis carminibus, descriptisque circulis, figuris, literis, aut characteribus à dæmone, mediatè, vel immediatè acceptis, ferè semper adhibito sanguine mortuos sulcitare conatur, vt occulta manifestent. Torre *citato loco.*

3 Secundò, cum quis animas defunctorum præfatis ceremoniis euocare procurat, vt occulta reuelent. Quæ diuinationis species dicitur etiam Psycromantia. Torre *citato loco.*

4 Tertiò, cum quis ex descriptis lineis, figuris

M 2

& signis in mortuorum corporibus, vel ex certo cadauerum contactu vult occulta indagare. Torre *citato loco*.

5 Suscitatio mortuorum, quæ fit per necromantiam, falsa est & impossibilis, ac solummodo apparet. S. Thom. 1. p. *quest. 117. art. 4. ad 2.* Torre *ubi supra disp. 1. concl. 1.* Suar. *tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 16. num. 13.*

6 Transmutationes hominum in bestias, & productiones animalium perfectorum, quæ à magis seu necromantibus fiunt, etiam impossibilia sunt, & solum apparentia. Suar. *d. cap. 16. num. 6. & 14.*

7 Euocationes animarum, quæ fiunt ministerio artis necromanticæ, vanæ sunt & fallaces, & responsa quæ dantur, à dæmone sunt. S. Thom. *d. solut. ad 2.* Suar. *d. num. 14. & seqq.* Torre *concl. 6. d. disp. 1.*

8 Diuinitio, quæ fit per figuras, vel contactum in cadaueribus, ex pacto cum dæmone fit: nec potest isto medio cognosci, nisi illud ad quod virtus naturalis dæmonum se extendit.

CAPVT XXXXII.

De diuinatione pythonica.

1 Diuinitio pythonica, seu per pythones ea est, qua diabolus occulta prædicat per homines vitios. S. Thom. 2. 2. *quest. 95. art. 3. ubi Torre in. de diuinat. pythonica.*

2 In arreptitiis sæpe inuenitur diuinitio pythonica, arrepti namque à dæmone multa prædicunt. del-

del-Rio *disquis. magic. lib. 4. cap. 1. quest. 3. sect. 2. vers. Secundò.* Torre *citato loco.*

3 Ad hoc diuinationis genus pertinet diuinitio oraculorum, nimirum responsiones datæ à dæmone certis in locis ministerio hominum viuorum. del-Rio *dict. lib. 4. cap. 2. quest. 6. sect. 1.* Torre *ubi supra.*

4 Ministri harum responsionum, & per quos dæmones responsa dabant, multis nominibus sunt vocati, vt Pythonici, Fanatici, &c. del-Rio *sect. 1. Torre citatis locis.*

5 In arreptitiis rarò interuenit pactum: in oraculis verò datur pactum expressum, & communicatio cum dæmonibus.

CAPVT XLIII.

De Geomantia demoniaca.

1 Geomantia superstitio est diuinatoria, qua dæmonum industria occulta manifestantur ex signis factis in corpore terrestri. S. Thom. 2. 2. *quest. 95. art. 3. ubi Torre in. de geomantia.* del-Rio *lib. 4. disquis. mag. cap. 2. quest. 7. sect. 3. vers. Quinta species.*

2 Ad Geomantiam spectat diuinitio quæ fit per specula, per enssem leuigatum, crystallum, aut aliquem lapidem politum, per puncta descripta in terra, tabula vel charta, per vngues, quæ dicitur Onichomantia, & per annulos. del-Rio, & Torre *citatis locis.*

3 Geomantia dupliciter exerceri potest. Primò;

dæmone dante responsa per corpus terrestre inacato. Secundò; responsi loco, ostendente dæmone figuras, vel signa in corpore terrestri. Torre *citato loco*.

4 Quando responsa per Geomantiam dantur à dæmone, aut figuræ aliquæ ostenduntur ad occultum aliquid manifestandum, semper præcedit aliquis cultus dæmoni exhibitus includens pactum, vel illud supponens.

CAPVT XLIV.

De Hydromantia.

1 **H**ydromantia est superstiiio diuinatoria, qua dæmonum industria occulta manifestantur per aquam vel in aqua. S. Thom. 2. 2. quest. 95. art. 3. ubi Torre, del-Rio *disquisit. mag. lib. 4. cap. 2. quest. 6. sect. 3.*

2 Est hydromantiæ vfus in fontibus, vbi repræsentatur itmagines in vase amplo aquæ pleno, iniectis laminis auri vel argenti, aut lapidibus pretiosis, & submurmuratis quibusdam incantatoriis verbis, audiuntur responsa de fundo vasis. Torre *ubi supra*.

3 Fit etiam hydromantia, vtendo vase aquæ pleno, & puero vel puella virgine, iniectis in aquam paleis, pronuntiatisque determinatis verbis; & tunc puero vel puellæ in dicto vase representantur figuræ, ex quibus cognoscitur quod quisque scire vult. del-Rio *d. quest. 6. sect. 4.*

4 Hæc diuinatio cum cultu dæmonum & pacto similiter exercetur.

CAP.

CAPVT XLV.

De Aëromantia.

1 **A**ëromantia est superstiiio diuinatoria, qua arte dæmonum per aërem occulta praticitur. Quæ similiter pactum & cultum includit, regulariter non fit, nisi per apparitiones, quæ in aëre, vel ex aëre fiunt. S. Thom. 2. 2. quest. 95. art. 3. ubi Torre *in de Geomantia. del-Rio disquisit. mag. lib. 4. cap. 2. quest. 6. sect. 4. vers. Septima.*

CAPVT XLVI.

De Pyromantia.

1 **P**yromantia est superstiiio diuinatoria arte dæmonum occulta manifestans in igne. S. Thom. 2. 2. quest. 95. art. 2. Torre *ibidem. del-Rio lib. 4. disquisit. magic. cap. 2. quest. 7. sect. 1. vers. Tertia.*

2 In pyromantia aliquando fiunt apparitiones in igne, vel audiuntur voces; aliquando vero ex sola figura flammæ, certis herbis & lignis, additis etiam certis charactetibus & verbis, coniectatio fit. In primo modo semper aut saltem regulariter datur expressa dæmonis inuocatio cum cultu. In secundo vero, vt plurimum inuenitur pactum implicitum. Quod similiter contingit in aliis speciebus Necromantia.

M 4

CAPVT XLVII.

De Aruspicio.

1 **A**ruspiciū est diuinitio superstitiosa, qua demonum arte ex animalibus in aris demonum immolatis occulta cognoscuntur. S. Thom. 2.2. quest. 95. art. 3. ubi Torre in. de Aruspicio. del-Rio disquis. magic. lib. 4. cap. 2. quest. 7. sect. 1.

2 Aruspiciū, seu ariolatio strictè dicta, quæ necromantica est, fit ab ariolis preces emittentibus circa aras idolorum, illisque sacrificia offerentibus dantur demonum responsa, & hinc datur expressa inuocatio, & pactum explicitum. Torre *cit. loco.*

3 Sumitur etiam ariolatio pro diuinatione ex dictis animalibus immolatis, non ex conuentione facta cum demone, sed tamquam ex quibusdam uanis obseruationibus. Et hæc solum includit pactum implicitum. Torre *ubi supra.*

4 Circa has nouem species diuinationis necromantie illud sciendum est, quod non semper in illis fit pactum expressum cum demone ab eo qui illas exercet, etiam si expressè demon ipse inuocetur, aut ei sacrificium offeratur: semper tamen, saltem alius qui præcessit, fecit huiusmodi pactum, in illis saltem in quibus dantur apparitiones & responsa.

CAP.

CAPVT XLVIII.

De diuinationibus sine pacto explicito,
& primò de iudiciarijs.

1 **A**strologia ars est, quæ considerat caelorum & astrorum, ac planetarum motus, eorumque situs & positiones, & ex eis effectus aliquos enunciat. Quæ duplex est, naturalis scilicet, & iudiciaria. del-Rio lib. 4. disquis. magic. cap. 3. quest. 1. Sanch. Decal. lib. 2. ca. 38. num. 27. Torre tom. 2. de religione ad quaestionem 95. artic. 5.

2 Astrologia naturalis ex dictis motibus, & positionibus considerat naturales effectus inde secutos: inter quos quidam sunt absolute necessarij, ut eclipsis, coniunctiones & oppositiones planetarum: quidam solummodo necessarij necessitate physica, ut pluuia, grandines, venti, & similia. Doctores *citati.*

3 Astrologia iudiciaria ex prædictis positionibus & motibus coniectat euentus contingentes, fortuitos & liberos, præterita etiam ac præsentia occulta. Et hæc in quinque partes diuiditur. Doctores *citati.*

4 Prima pars iudicat de reuolutionibus, & prædicat totius anni vicissitudines, aeris salubritatem, pestes, morbos, caritatem & ueritatem annona, & similia. Secunda iudicat de rebus insignioribus, ut de legum mutationibus, de fundatione, euerfione, & stabilimento Regnorum, de bellorum successibus, de religione, & similibus.

M 5

5 Tertia pars, quæ est natiuitatum, iudicat de complexione nascentis, de statu, fama, honoribus, dignitatibus, officiis, diuitiis, paupertate, nuptiis, sobole, inimicis, ac denique de omnibus fortunis, aut infortuniis.

6 Quarta est de electionibus, & iudicat quid in singulis rebus consulto & vtiliter faciendum sit, quid omittendum, quando egrediendum domo, quando ve manendum. Item iudicat de rebus furto sublatis, à quo ablata, & vbi abscondita sint, & similibus.

7 Quinta agit de fabricandis imaginibus, sigillis, & annulis astronomicis ad varios effectus.

8 Astrologia naturalis, quæ solum considerat naturales effectus, & Astronomia dicitur, licita est ac pars Philosophiæ. Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 11. num. 2. Sanch. num. 28. dict. cap. 38.

9 Prima pars Astrologiæ iudiciariæ non est illicita, est tamen valde incerta hominibus, licet secundum se certitudinem aliquam contineat. S. Thom. 2. 2. quæst. 95. art. 5. ubi Torre concl. 1. Suar. num. 5. & 6. dict. cap. 11.

10 Secunda pars, tertia & quarta iudiciariæ, quæ agant de rebus contingentibus & liberis, illicitæ sunt & superstitiosæ, si absolute dicant res certo euenturas, aut in astris habere causam per se. S. Thom. d. art. 5. Suar. num. 13. & sequentibus. Torre conclus. 2. Sanch. num. 30. & sequentibus.

11 Non est ex se illicitum astrologo iudiciario, natiuitate pueri obseruata, ex stellarum & cœli dispositionibus coniectare temperamentum, & inclinationem naturalem futuram, & propensionem ad iram, mansuetudinem, ad hæc etiam & illa studia, & similia,

similia, in vniuersali tamen, non autem ponendo certitudinem aut magnam probabilitatem. S. Thom. d. art. 5. Suar. num. 8. & sequentibus. Sanchez. num. 34. citatis locis.

12 Illicitum est vti arte iudiciaria ad cognoscendos effectus, qui ex Dei voluntate dependent, etiam secundum coniecturas. Suar. num. 26. d. cap. 12.

13 Illicitum est etiam iudicare de præteritis vel præsentibus taliter occultis, vt humano modo sciri non possint. Alexander Alenf. 2. par. quæst. 164. membro 6. art. 3. Suarez d. cap. 11. num. 27. Sanch. num. 36. d. cap. 38.

14 Affirmare, vel credere effectus ab astrologis iudiciariis euulgatos, maiorem habere certitudinem, quam habent, reddit suspectum de pacto & societate cum dæmone. S. Thom. d. art. 5. Suar. num. 22. Sanc. num. 30. Sixtus V. constituit. 17. apud Laertium tom. 2. Bullarium.

15 Iudiciarius de futuris contingentibus à libera hominum voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmans, etiam si id se non certo affirmare asserat, ab Inquisitoribus, & Ordinario puniri potest canonicis pœnis, ac etiam aliis, secundum eorum arbitrium. Sixtus V. d. constit. 17. Sanch. num. 34.

16 Solummodo permittuntur iudicia astrologiæ iudiciariæ circa agriculturam, navigationem & rem medicam. Sixtus V. d. constit. 17.

17 Imagines, figuræ, & sigilli, de quibus agit quinta pars iudiciariæ, sunt in duplici differentia. Quædam enim sunt necromanticæ, quædam verò astronomicæ. S. Thom. 2. 2. quæst. 96. art. 2.

18 In imaginibus & figuris necromanticis sunt expresse

expressæ inuocationes & præstigia quædam, pertinentque ad expressum pactum cum dæmonibus. Astronomicæ verò figuræ, seu imagines continent pactum tacitum per quædam figurarum, seu characterum signa. S. Thom. d. art. 2.

19 Imagines astronomicæ continent pactum implicitum, sunt omnes illæ, in quibus insculpuntur figuræ, characteres, literæ, nomina, & similia, quæ ex natura sua nullam habent vim naturalem immutandi corpora. S. Thom. d. art. 2. ubi Torre disp. 4. del-Rio lib. 1. disquisit. mag. cap. 3. quest. 1. Simanch. cathol. tit. 63. num. 22. Sanch. d. lib. 2. cap. 40. num. 50.

20 Sigillum in quo non attenditur ad figuram, neque in eo signum aliquod imprimitur, sed sola materia quæritur apta ad recipiendas celestes impressiones, compactum & formatum sub certa constellatione, positione & aspectu siderum, licitum est, dummodo fiat ad effectum, qui virtutem causarum naturalium non excedat, Ferrar. 3. contra gemes c. 104. Torre citato loco disp. 2.

21 Quando constat res naturales habere aliquas proprietates ad efficiendum aliquid, licitum est illis uti ad tales effectus. S. Tho. 2. 2. quest. 96. art. 2. Torre ibi disp. 1. concl. 1.

22 Si probabiliter creditur res naturales habere virtutem ad aliquos effectus, & ad transmutanda corpora, licitum etiam est illas ad tales effectus assumere. Torre cit. loc. concl. 3.

23 Non caret suspitione pacti taciti uti rebus naturalibus ad eos effectus, ad quos constat communi hominum iudicio non habere virtutem naturalem, præsertim si in earum usu aliqua ceremonia admisceatur.

CAPVT XLIX.

De Augurio, Auspicio, & Omine.

1 **A**ugurium, & Auspiciu in stricta significatione, quod dicitur etiam Auigerium, vel Auigarium (nam ample pro omni diuinatione sumitur) est diuination, qua habetur ex animu volatu, garritu, aut pasu: & extenditur ad diuinationem ex aliorum animalium motibus, & mugitu, saltu, &c. vel ex hominum sternutatione. Augurium tamen dicit cognitionem habitam per auditum; Auspiciu verò per visum. S. Thomas. 2. 2. quest. 95. art. 3. & 7. ubi Torre.

2 Omen est diuination, qua attendit hominum verba absque intentione diuinandi dicta qua quis retorquet ad futurum, quod vult prænoscere. S. Thom. dict. art. 7. ubi Torre disput. 3.

3 Ex tribus causis provenire possunt voces & motus animalium, ut ab illis auguria & auspicia sumantur ex instinctu naturæ ex Deo, vel angelo bono, & ex dæmone S. Thom. dict. art. 7. Torre disp. 1.

4 Ex quibusdam animalium vocibus, vel motibus conici licite possunt aliqui effectus naturales, quorum illa sunt signa, ut pluuia, tempestas, serenitas, & similia. S. Tho. d. art. 7. Torre disp. 2. Azor Sum. tom. 1. lib. 9. c. 15. Sanch. Decal. lib. 2. c. 38. num. 38.

5 Coniectari etiam possunt ex prædictis vocibus & motibus animalium aliqui effectus naturales hominum, ad quos mouentur ab astris, debili tamen coniectura, vt ira, rixa, &c. Caiet. *ad d. 7. art.* S. Thom. Valent. 2. 2. *disp. 6. quæst. 12. puncto 3.* Sanch. *num. 39. diæt. cap. 38.*

6 Debilior coniectura ex motibus humani corporis sumi potest, quàm ex motibus aliorum animalium. Valent. *citato loco.* Sanch. *num. 41. d. c. 38.*

7 Superstitiosa est diuinitio, quæ extenditur ad prædicendum ex his plura, quàm illa indicant, quæ si prænuntiet effectus liberos vel contingentes, pactum includit. S. Thom. *d. art. 7.* Sanch. *num. 40. Torre disp. 3.*

8 Superstitiosa similiter est diuinitio, quæ ex iis, quæ homini casu contingunt, prædicat aliquid feliciter, aut infeliciter illi euenturum, & pactum inuoluit. Azor. *d. lib. 9. cap. 22. quæst. unica.* Sanch. *num. 42. d. cap. 38.*

9 Ex vocibus hominum, quatenus significant, nulla sumitur coniectura effectuum contingentium & hoc ex illis prædicere superstitiosum est, & continet pactum cum dæmone. Valent. *diæt. punct. 3.* Azor. *d. lib. 9. c. 18.* Sanch. *num. 43. d. cap. 38.*

10 Diuinitio ex prædictis vocibus, & motibus animalium, quæ mouentur à Deo vel angelis ad designanda futura vel occulta, licita est. Torre *diæt. art. 7. disp. 2. diæt. 2.*

11 Licitum est aliquando cognitionem expectare à Deo per aliquam vocem humanam præter intentionem dictam, oportet tamen diuinum percipere lumen, aut præceptum ad hoc, non tamen licet ex sola

ex sola credulitate de facili moueri ad opus. S. Thom. *diæt. artic. 7. ad 3. ubi* Caietan. Valent. *diæt. punct. 3.* Sanch. *num. 43.*

12 Diuinitio ex augurio aut auspiciis ex vocibus vel motibus, quæ fiunt dæmone docente, aut quoquo modo mouente, vt sint signa futurorum, illicita est, & pactum includit. Torre *d. disp. 2. d. 3.*

CAPVT L.

De diuinatione per somnia, quæ Necromantica non est.

1 **S**omnium est imaginatricis facultatis operatio, qua phantasmata siue simulacra quadam speculantur animali dormiente.

2 Causa somniorum duplex est: altera interior somnianti, altera exterior. Rursus interior est duplex. Vna quæ procedit ab anima, & dicitur animalis, quando somnia eueniunt de rebus quibus in vigilia cogitatio valde fuit intenta. Altera, quæ corporalis vocatur, & prouenit ex temperamento corporis. S. Thom. 2. 2. *quæst. 95. art. 6.*

3 Causa exterior, quando nimirum imaginatiua ab extrinseco cogente mouetur, etiam est duplex, corporalis nempe, & spiritualis. Corporalis est aër ambiens dormientem, aut aliud elementum simile, vt corpora cælestia. Causa spiritualis etiam duplex est; vna Deus per se, vel per angelos bonos: altera, dæmon. S. Thom. *d. art. 6.*

4 Somnium significatiuum (nam de non significatiuis nihil ad nos) diuiditur in naturale proueniens à causa naturali; diuinum à Deo immissum; & dæmoniacum à dæmone procuratum. S. Thom. d. art. 6. ubi Torre disp. 3.

5 Licitum est obseruare somnia naturalia, quatenus bonam vel malam corporis affectionem, & morbos indicant. Azor Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 17. Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 13. num. 6. Sanch. Decal. lib. 2. cap. 38. num. 49.

6 Obseruare somnia prauam aliquam affectionem indicantia, licitum est. Vt somnia quæ crebrò nos infestant, territant, & conturbant. Inuestigare etiam licet ex quibus causis accidant huiusmodi somnia, vt rationem inueniamus eam molestiam depellendi. del Rio lib. 4. disquis. magic. cap. 3. quest. 6. conc. 3. Suar. d. num. 6. Sanch. num. 50. d. cap. 38.

7 Obseruare somnia naturalia ad cognoscenda futura contingentia, vel libera, aut præsentia, vel præterita occulta, superstitiosum est, & pactum tacitum includit, S. Thom. d. art. 6. ubi Torre tom. 2. disp. 5. dicto vlt. Valent. 2. 2. disp. 6. quest. 12. punct. 3. Sanch. num. 53.

8 Ex somniis à Deo missis, siue per se, siue per Angelos bonos, sciri possunt futura contingentia vel libera, aut etiam præterita vel præsentia occulta. Torre d. disp. 5. dicto 5.

9 Ex somniis à dæmone procuratis sciri non possunt futura contingentia, aut libera: & huiusmodi somnia obseruare suspicionem societatis cum dæmonibus includit & pactum. Torre dicto 6. d. disp. 5.

10 Superstitiosum est, & pactum saltem tacitum cum dæmone includit, vt i verbis, orationibus,

aut

aut certis quibusdam rebus capiti suppositis, vt per somnia, quid in aliquo negotio euenturum sit cognoscatur.

11 Somnia diuina & dæmoniacæ iisdem regulis decernenda sunt, sicut & reuelationes, de quibus dixi supra cap. 39. del Rio d. cap. 3. quest. 6. concl. 5. Sanch. d. cap. 38. num. 52. Torre d. art. 6. disp. 6. Suarez num. 21. d. capite 13.

12 Quando dubium est, an somnium à Deo vel à dæmone sit emissum, tutissimum est suspicari à dæmone esse, & consequenter contemni. del Rio d. qu. 6. post 5. conclusionem. Sanch. d. num. 52.

CAPVT LI.

De Physiognomia, Spatulamantia, Metoposcopia, & Chiromantia.

1 Physiognomia dupliciter accipitur: generaliter scilicet, vel specialiter. Generaliter sumpta, est diuinitio sumpta ex consideratione constitutionis, & dispositionis totius corporis humani, puta coloris, capillorum, capitis, pectoris, &c. præcipue verò faciei. Specialiter accepta, est diuinitio sumpta ex consideratione faciei. del Rio lib. 4. disquis. magic. cap. 3. quest. 4. Torre de relig. tom. 2. quest. 95. art. 7. disp. 3. in notat. ante iii. de præsumpta diuinatione.

2 Physiognomia generaliter dicta diuiditur in Physiognomiam modò diffinitam, Spatulamantiam, Metoposcopiam, & Chiromantiam. Torre cit. loco.

N

3. Spatulamantia est diuinitio sumpta ex lineis & signis in scapulis, seu armo repertis. Ad hanc reducitur omnis consideratio signorum in quocumque membro corporis, excepta facie, fronte, & manu. Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 38. num. 13. Torre cit. loco.*

4. Metoposcopia, est diuinitio sumpta ex signis in fronte repertis. Chiromantia est diuinitio sumpta ex signis in manibus inuentis. Sanch. & Torre *cit. locis.*

5. Vnaquaque istarum specierum diuiditur in naturalem & astrologicam, seu in eam, quæ de affectibus, & propensionibus diuinat; & eam, quæ de omnibus euentibus, & vita hominum agit. del-Rio *quest. 5. Torre tit. de Chiromantia d. disp. 3.*

6. Physiognomia, & aliæ species quatenus naturales sunt, & ex signis ac dispositionibus membrorum probabiliter tantum coniectant humani corporis affectiones, ingenium, corporis temperiem, bonam vel malam valetudinem, licite sunt, & partes philosophiæ. del-Rio *d. cap. 3. quest. 4. concl. unica, & quest. 5. concl. 1. Sanch. num. 44. d. cap. 38. Torre tit. de de physiognomica diuinatione assert. 1. & iii. Chiromantia, dicto 1. d. disp. 3.*

7. Ex regulis physiognomiæ, & aliarum specierum iudicare tanquam certum naturales illas affectiones, & dispositiones, vanum est: non tamen includit aliquod pactum. Torre *tit. de physiognomica diuinat. assertione 4. del-Rio d. quest. 4. Sanch. d. num. 44.*

8. Physiognomia, & aliæ species, vt astrologicae sunt, iudicantes de futuris euentibus contingentibus vel liberis, de facto & actuali hominis vita, ac de donis diuinis & gratuitis, falsæ omnino sunt, & includunt pactum cum dæmone. del-Rio *dict. quest. 4. & quest.*

quest. 5. concl. 2. Azor. Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 16. Sanch. dict. cap. 38. num. 45. Torre assert. 2. & dict. 2. cit. loc. Peñ. 2. part. Direct. com. 67.

9. Si ex prædictarum specierum regulis tenuissima quadam coniectura iudicentur, seu colligantur propensiones ad aliquos actus, etiam ad eos qui liberè exercentur, vt ad auaritiam, uenerem, uinum, &c. non erit illicitum. del-Rio *d. quest. 4. vers. Unde sequitur. Torre assert. 3. d. tit. de physiognomica diuin. Sanch. num. 46. d. cap. 38.*

10. Ex his omnibus speciebus chiromantia minus certa est, & inefficacior ad coniectandum: imò damnatur, & omnes libri & tractatus illius omnino prohibentur. Sixtus V. *constit. 17. apud Laerium tom. 2. Bullarum. Index Romanus prohibitorius regula 9. Eymeric. 2. part. Direct. quest. 29.*

11. Sub physiognomia generaliter dicta continetur etiam Umbilicomantia, quæ est diuinitio per umbilicum. Per hanc prædicunt obstetrices, quot partus puerpera sit in lucem editura, consideratis quibusdam nodulis umbilici. Hæc tamen prædictio cum antecedenter sit actus liber, superstitiosa est.

CAPVT LII.

De Geomantia iudiciaria astronomica.

Geomantia genus quoddam sortium est, quod fit per quamdam artificiosam punctorum protractionem ad occultorum cognitionem;

cum autem in natura fundamentum firmum non habeat, vnde quaque superstitiōnem continet, & pactum cum dæmone.

2. Geomantiæ vsus fit descriptis in solo vel tabula, aut charta sexdecim figurarum nominibus, sexdecimque punctorum, additis diuersis coordinatiōnibus, quæ nomina singula suis astris respondent, & protractis absque præmeditatione punctis, de occultis ac etiam futuris contingentibus iudicant, Del Rio lib. 4. *disquisit. mag. cap. 2. quest. 7. sect. 3. vers.* Quinta species. Torre tom. 2. *de relig. quest. 95. art. 8. in explanatione articuli, & disp. 1. vers.* Hoc affertur.

CAPVT LIII.

De diuinatione per sortes.

Sortes propriè sunt, cum aliquid ab homine fit, ut eius euentu considerato aliquid fiat aut innotescat. S. Thom. 2. 2. *quest. 95. art. 8.* Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 38. num. 56.*

2. Sortes in triplici sunt differentia: quædam sunt diuisoria, aliæ consultoria, aliæ denique diuinatoria. S. Thom. *dict. art. 8. ubi Torre disp. 2.* Sanch. *dict. num. 56.*

3. Sortes diuisoriae sunt, quæ sunt ut sortientes sciant quid cuique tribuendum sit in re aliqua de qua est controuersia, ut sine rixa & discordia res & controuersia finiatur. Doctores citati.

4. Stando in solo iure naturæ sortes diuisoriae sunt

sunt licitæ, cum sint quidam contractus humani: In quibus autem casibus iure humano prohibeantur, non est nostri instituti declarare. Sanch. *num. 57. usque ad 84.* Torre *dict. disp. 2.*

5. Si in sortibus diuisoriis dæmon inuocetur, aut expectetur quod moueat manus extrahentium fortes, aut etiam si certò credatur ab astrorum influu procedere quod fors fæliciter eueniet, superstitio in illis inuenitur & pactum. S. Thom. *d. art. 8.* Suarez *tom. 1. de relig. lib. 2. de superstitiōne cap. 12. num. 16.* del Rio *lib. 4. disquisit. mag. cap. 4. quest. 1.* Sanch. *num. 64. & sequentibus.*

6. Sortes consultoriae sunt illæ, quæ sunt ut sciatur quid in aliquo negotio faciendum, cauendumve sit. Quæ licet rarò licitè exerceantur, non tamen sunt cum pacto, nisi illarum iudicium expectetur à dæmone. S. Thom. *d. art. 8.* Sanch. *d. cap. 38. num. 85. & seqq.* Torre *d. disp. 2.*

7. Diuinatoria sorte sunt, quibus aliquis vultur ad occulta vel futura cognoscenda, suntque illicitæ, & continent tacitam dæmonis inuocationem. S. Thom. *d. art. 8.* Sanch. *d. cap. 38. num. 88.* Torre *d. disp. 2.* Hoc diuinationum genus dicitur *Cleromantia.*

8. Sortes diuinatoriae dupliciter fiunt, aut prolatis aliquibus verbis, siue notis siue ignotis, orationibusve aliquibus præmissis ante proiectionem, vel in ipsa proiectione fortis, aut sine prolotione verborum. Quæ verbis prolatis sunt, cum verba de se virtutem non habeant, nec consistet à Deo illam habere, societatem & pactum continent cum dæmone de quacumque re fiunt.

9. Sortes quæ mittuntur nullis prolatis verbis

aut orationibus, si fiant circa res contingentes aut liberis sub quacumque credulitate, non verò per iocum, pactum continent implicitum.

10 Sortes etiam, quæ sine verbis aut orationibus fiunt de rebus naturalibus, ut de pluvia futura, & similibus, non carent suspitione pacti, nisi ex leuitate aut ignorantia fiant, aut per iocum.

CAPVT LIV.

De vanis obseruantijs.

1 Vana obseruantia contingunt, quando medijs inutilibus, & à diuina prouidentia minimè constitutis, effectus aliquis procuratur. Vana obseruantia est *magia superstitiosa, qua commodum aliquod speratur ex re, quæ nec supernaturaliter eò pertinet, neque naturaliter id prestare potest.* S. Thom. 2. 2. *quest. 96. art. 1 & 2.* del-Rio *lib. 3. disquisit. magic. in postrema parte quest. 1.*

2 Vana & superstitiosa obseruationes in hoc differunt à diuinationibus, quòd diuinationes ordinantur ad singularium & occultorum cognitionem. Obseruationes verò licet habeant aliquid cognitionis admixtum, præcipuè tamen effectus externos, & commoditates aliquas respiciunt, videlicet ut aliquid obtineatur, aut vitetur, vel ut nocumentum aliquod inferatur. Torre *de religione tom. 2. quest. 96. in principio vers.* Obseruationes istæ. Valent. 2. 2. *disp. 6. quest. 13. puncto 2.* Sanch. *Decal. lib. 2. cap. 40. num. 14.*

3 Vana obseruantia quandoque exercentur demone

tone expresse inuocato, quandoque verò non inuocato, sed se ingerente, & sic aliquando continent pactum explicitum, aliquando solum implicitum, semper tamen pactum includunt. S. Thom. 2. 2. *quest. 96. art. 2. & Opus. 25.* Sanch. *d. cap. 40. num. 3. & 11.* Torre *citato loco vers.* Nihilominus.

4 Semper committitur vitium vanæ obseruationis, & datur pactum, quando aliquid speratur à demone, siue eius excedat facultatem, siue non; siue etiam quando causa quæ applicatur ad effectum, insufficientem quidem est, modus tamen est vanus. Sanch. *num. 8. de cap. 40.*

5 Cognoscuntur probabiliter vanæ obseruationes tum ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum intentum, tum ex inutili & vana circumstantia adiuncta. S. Thom. *dict. quest. 96. art. 2. 3. & 4.* Sanch. *num. 9. dict. cap. 40.*

6 Cum difficile sit cognoscere virtutes causarum naturalium, quæ mirabiles aliquando effectus producant, non est temere tribuendus superstitioni effectus, cuius causa manifesta non est. Victoria *de arte magica quest. 3. num. 7.* del-Rio *lib. 1. disquisit. mag. cap. 2. & 3.* Sanch. *num. 42. d. cap. 40.*

7 Quando non constat effectum excedere virtutem naturalem causæ, sed dubium est an superet illius facultatem, præsumendum est talem effectum à causa naturali prouenire. Sanch. *num. 44. d. cap. 40.*

8 Si constet effectum excedere causæ virtutem naturalem, præsumendum est esse à demone, nisi maxima operantis sanctitas, vel alia virgientissima indicia suadeant effectum à Deo vel ab angelo bono prouenire. S. Thom. *d. quest. 96. art. 2.* Simanch. *causol.*

iii. 63. num. 33. Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 15. num. 11. 13. & 14. Sanch. d. num. 44.

9 Quando dubium est an aliquid superstitiosum sit, non erit illicitum id experiri protestatione præmissa, quod si effectus est à dæmone, non est animus illo uti; erit tamen illicitum, si constet superstitiosum illud esse, quamvis protestatio præmittatur. Phylarchus de officio sacerdoti. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 11. concl. 4. Sanch. num. 25. d. cap. 40.

10 Inutilis & vana circumstantia illa est, quæ esse non habet virtutem ad effectum intentum, vt observatio certorum dierum faustorum, vel infaustorum, quod verba tali hora, tali charta vel tali atramento scribantur nomina etiam ignota & obscura, characteres etiam ignoti, & similia. Sanch. dict. cap. 40. à num. 14.

11 Non reddit licitam hanc superstitionem experientia, quod effectus per illam intentus eueniat. Sanch. num. 0. d. cap. 40.

12 In vanis observationibus, in quibus datur pactum expressum, non excusatur qui illas observat à gravissima culpa, & suspitione contra fidem. Valent. d. quest. 13. punct. 1. Sanch. num. 12. d. cap. 40.

13 Quando solum interuenit pactum implicitum, licet operans non excusetur ex paruitate materiæ, excusari tamen potest ex ignorantia, quæ crassa vel affectata non sit, aut ex lenitate; quia credit tales observationes vanas esse. Valentia punct. 3. Sanch. num. 13. d. cap. 40.

14 Innumera sunt obseruantia illicita, & quæ pactum aut expressum aut tacitum includunt cum dæmone. Nonnullæ referuntur à S. Thom. d. quest. 96.

&

& à Torre ibi per aliquot disputationes. Del-Rio disput. mag. lib. 3. parte posteriori per aliquot questiones.

CAPVT LV.

De adiuratione superstitiosa.

1 **A**diuratio est, aliquam personam imperando, vel obsecrando inducere ad aliquid faciendum, omittendumve inuocatione alicuius rei sacre. S. Thom. 2. 2. quest. 90. art. 1. Armilla verbo Adiuratio. num. 1. Sanch. Decal. lib. 2. cap. 42. num. 1.

2 Adiuratio est duplex: quædam deprecatiua, quæ fit deprecando; altera imperatiua, quæ fit imperando. Sanch. d. num. 1.

3 Cùm res per quam fit adiuratio, debeat esse aliquod sacrum, fieri debet non per creaturas inferiores in natura, aut in statu gratiæ, sed per Deum, Angelos, & Sactos, ac etiam per iustos viatores. Sanchez num. 2. d. cap. 42. Suarez tom. 2. de relig. tract. 5. lib. 4. de adiuratione. cap. 3.

4 Adiuratio imperatiua, seu coactiua dæmonum licita est per imperium, arcendo illos exorcismis ab Ecclesia ordinatis, ne hominibus, aut rebus suis nocent. Sanch. d. c. 42. num. 15. Bellarm. tom. 2. de sacram. lib. 1. cap. 25. Suar. tom. 3. in 3. part. S. Thom. quest. 65. art. 4. disp. 15. sect. 4.

5 Adiuratio dæmonum deprecatiua, vt ob Dei nomen cessent à damno inferendo, vel vt beneficium aliquod præstent, etiamsi hoc vltimum imperatiuè

præcipiatur, illicita est, pactumque & societatem cum dæmone includit. S. Thom. d. quest. 90. art. 2. Syluest. verbo Adiuratio. quest. 7. Suarez dict. lib. 4. cap. 2. num. 8. & 9. Sanch. num. 19. & 22. d. c. 42.

6 Quamuis non liceat adiurare dæmonem, vt scientiam aut cognitionem alicuius rei naturalis demonstrat, si tamen illam doceat, licitum erit illa vti, dummodo in conseruari iam non pendeat à dæmonis ope. Del-Rio *disquisit. mag. lib. 2. quest. 4. vers. Pactum tacitum.* Suar. tom. 1. de relig. lib. 2. de superst. cap. 15. num. 24. & cap. 17. num. 1. & 2. Sanch. num. 20. dict. cap. 42.

7 Non licet adiurare dæmonem superiorem, etiam imperatiuè, vt inferiorem à corpore pellat, vel vt ab alio nocumento inferendo cesset. S. Thom. art. 2. quest. 90. Soto lib. 8. de iust. quest. 3. art. 2. Suar. d. lib. 2. cap. 18. num. 8. Sanch. d. cap. 42. num. 21. & 22.

8 Licitum est abiuranti dæmonem in energumeno imperatiuè interrogare ea, quæ conducunt vt à corpore expellatur, vt nomen, causam, ingressum, & quot sint numero. Syluest. quest. 5. Valent. 2. 2. disp. 6. quest. 8. puncto 2. Sanch. num. 23. d. cap. 42.

9 Licitum est aliquando exorcistæ imperatiuè dæmonem in energumeno interrogare aliquam veritatem ad peculiarem Dei gloriam: hoc tamen facere debent sanctissimi viri, qui à Deo potestatem ad compellendos dæmones acceperunt. S. Thom. 2. 2. quest. 95. art. 4. ad 1. Soto art. 2. ad 2. Sanch. num. 24. d. cap. 42.

10 Interrogare dæmonem in energumeno vnū vel alterum verbum tantum, non deprecatiue, nec animo addiscendi, nec firmiter credendi, ac sine periculo, ne aliquod peccatum occultum detegat, sed sola leui-

la leuitatis causa, erit venialis culpa, aliàs erit mortalis. Syluest. quest. 5. fin. & quest. 7. Valent. d. quest. 8. puncto 1. Sanch. num. 25. d. cap. 42.

11 Licitum est applicare aliquas herbas, aut medicinas, non quasi habeant virtutem ad dæmonem expellendum, sed ad medendum morbo, quo dæmoniacus à dæmone aliquando cruciatur; sicut etiam licitum est nonnulla facere in contemptum dæmonis, vt confundatur. Sanch. num. 29. & sequenti. d. cap. 42.

12 Suspectus est de pacto cum dæmone, qui cum exorcista non sit, munus exorcizandi sibi assumit quasi ex officio, & speciali Dei priuilegio; aut si exorcista peculiariter sibi vendicet virtutem expellendi dæmones; aut si aliis formis, & ritibus vtatur, quam ordinatis ab Ecclesia; aut denique si vocibus ignotis vtatur, verbaque ad aures dæmoniaci proferrat. del-Rio *post lib. 6. disquisit. magic. monit. 10.* Sanch. d. cap. 42. num. 35.

13 Vanum est adiurare creaturas irracionales, & insensibiles, dirigendo sermonem ad ipsas quasi ipsæ se moueant ad nocendum, sed adiurandæ sunt, vt ab alio mouentur deprecatiue ad Deum, imperatiue ad dæmonem. S. Thom. d. quest. 90. art. 3. Sanch. d. cap. 42. num. 37. & 38. Valent. d. quest. 8. puncto 2.

14 Superstitiosum est constituere se iudicem inter irrationalia vel insensibilia & plebem, formando processum, & ferendo sententiam. Soto lib. 5. de iust. quest. 12. art. 2. & lib. 8. quest. 3. art. 3. Sanch. num. 39. d. cap. 42.

15 Superstitiosi, ac suspecti de pacto cum dæmone, sunt, qui iactant se habere virtutem ac potestatem in nubes, & reliqua frugibus contraria ex cer-

to loco expellendi. del-Rio post lib. 6. monit. 11. Sanchi-
mm. 40. d. cap. 42.

CAPVT LVI.

Traduntur alia sortilegiorum species

1 **V**ulgares sortilegiorum species hæcenus
tradidimus, & quæ à doctoribus passim
explicantur: ex aliis penè infinitis, quæ in necroman-
ticorum libris reperiuntur, nonnullas numerabimus.
vt Inquisitores ex earum notitia speciali reliquas fa-
cile cognoscant, & in sacrilegæ necromantiæ profes-
sores seuerè animaduertant,

2 Antropomantia coniurationibus, suffumiga-
tionibus, & signaculis præmissis, pro victimis extis
puerorum vitur, vt ex his quæ vnusquisque vellet,
præsciat.

3 Lecanomantia vitur aqua exorcizata, & in
peluim missa, vt aliquem damonem ibi submergat,
qui modò resideat in fundo, & modò se erigat in al-
tum, vt videatur, & interrogatis voce exili & obscu-
ra respondeat.

4 Gastromantia vitur similiter aqua in vase vi-
treo, ac cereis accensis, ac obmurmuratis vocibus
partim intellectis partim non intellectis, & puero,
aut prægnante aquam inspiciente, vt rerum quæ sciri
volunt, imagines inspiciat.

5 Capromantia, seu Capnomantia spiritus æ-
rios in peluim quoque aqua redundantem, speculo
tamen subiecto, ritibusque certis additis, solerter co-
git

git (sicut falso credit) vt puero castitate pollenti, aut
mulieri grauidæ vsque ad certum mensem in specu-
lo ostendant notas rerum quarum cognitio inqui-
ritur.

6 Onimantia iubet illinire fuligine & oleo pol-
licis vnguem, vel manus volam seu palmam in pue-
ro renello, tacito susurramine verborum accedente,
vt hinc speciem videat, aut imagines pro sua re con-
uenientes.

7 Ceromantia, facta euocatione ceram per ignè
in aquam decidere facit, vt hinc singulares oriantur fi-
gura, ex quibus prænuntiat quid futurum sit circa
aliquam rem.

8 Ichthiomantia docet qua ratione preculis ad-
ditis ex piscibus sumpta esca rei successus demon-
stratur.

9 Onomantia, quæ & Arithmantia, seu Arith-
momantia dicitur, prædicit mortem aut vitam agro-
tantibus, prosperam vel aduersam fortunam, confi-
deratis primis literis proprii nominis cum suis nu-
meris, die Lunæ aut Solis, dictorum numerorum ad-
ditione & subtractione, ac residuo totius subtractio-
nis, & fit hoc per rotam, quam Pythagoræ vocant.

10 Tephramantia diuinitio est ex cinere, addi-
tis exorcizationibus, & literis in ipso cinere scriptis,
quæ in verba coalescerent.

11 Botonomantia saluix foliis vitur, inscripto
rei quæ sitæ nomine, clam obmurmuratis verbis ad
declarandum furem, & furtum.

12 Sycomantia fici folium pro basi suæ diuina-
tionis habet, verbis necromanticis, folium hoc im-
philtratum.

13 Axinomantia cognoscebatur culpæ alicuius reus, securi vel ascia infixæ trunco, filoque suspensa perpendiculi more sub alicuius nomine: tunc ex motu significabatur innocensne an reus esset: alij id ipsum diiudicabant ex prædictarum motu in aquam proiectarum.

14 Libanomantia ex thure igni addito fœlicem vel abominandum coniecitabat euentum; non tamen circa mortem aut nuptias quidquam sciscitari licebat.

15 Coseinomantia, dæmonem urgente per cribrum, diuinationem sciscitari docet, quis rei patratae author sit, quis furtum commiserit, clibano per forficem suspenso, & deieratione seu admiracione facta per ignota verba.

16 Clidomantia per clauem diuinatio est, cum clavis inscripto nomine furis suspecti circumdata, & sacra scriptura libro alligata, digitisque virgineis sustentata sua rotatione, furtum (vt falso aliqui existimant) indicat, susurratis quibusdam verbis.

17 Alia innumera superstitiones includentes pactum cum dæmone, quæ fiunt per verba, characteres, ac res aliquas naturales applicatas ad curationes & effectus mirabiles dignosci possunt, consideratis regulis à S. Thoma traditis. 2. 2. *quest.* 96. quas latè exponit ibidem Raphael de la Torre per multas disputationes.

18 Prima; si voces, aut scripturæ contineant aliquid falsum, manifestum est effectus inde secutos à dæmone proficisci.

19 Secunda; si per orationem petatur, aut expectetur à Deo aliquid iniustum, & quouis modo peccatum, etiam si verba, vel scriptura sint sancta, dubi-

tari

tari non potest interuenire aliquod pactum cum dæmone.

20 Tertia; si usurpentur characteres aut verba incognita, siue dicantur esse Dei, siue Angelorum, communiter nomina sunt dæmonum, aut ab eis conficta ad firmandum pactum cum magis.

21 Quarta; quando rebus, aut verbis sacris adduntur aliqua vana, profana, & incognita à dæmone medio pacto procedit effectus.

22 Quinta; quotiescùmque adhibetur aliquid siue sacrum, siue naturale, quidquid illud sit, siue res siue verba ad aliquem effectum, ad quem constat non habere virtutem naturalem, neque diuinitus communicatam, credendum est interuenire ibi pactum cum dæmone.

23 Ex his deducitur supersticiosos & necromanticos esse sigillos, quos vocant & annulos cum imaginibus, characteribus necromanticis, vel etiam astronomicis cum nominibus ignotis aut etiam cognitis, ad quorum gestationem mirabiles effectus resultant. Raphael de la Torre *de relig.* tom. 2. *quest.* 96. *art.* 2. *disp.* 4. & *art.* 4. *disp.* 1. *vers.* Eadem Martini Del-Rio *disquisit. mag.* lib. 1. *cap.* 4. *quest.* 1. *Suar. de relig.* tom. 1. *lib.* 2. *de superstit.* *cap.* 15. *a num.* 15. *vsque ad* 22.

24 Suspectæ sunt de pacto ac superstitione curationes quæ fiunt prolati quibusdam verbis sanctis, & communiter dicuntur *Ensalinos*. Torre *d. art.* 4. *disp.* 1. *vers.* Ad quartum respondetur, & *vers.* sequenti. Del-Rio *dicto lib.* 1. *cap.* 3. *quest.* 4. *Suar. d. c.* 15. *a num.* 23. *vsque ad* 27.

25 Non carent etiam suspicione pacti illi, quos Lusitani *benzedores* vocamus, Hispani *saludadores*, si vtantur

vtantur in suis curationibus certis quibusdam verbis aut signis, si tamen non vtantur verbis, aut signis determinatis, & sint viri alijs pij, præsunt potest in iis gratia gratis data. Del-Rio d. lib. 1. cap. 3. quest. 4. vers. Dico Secundo, Suar. d. c. 15. num. 25. & seqq.

26 Cùm ea quæ tribus præcedentibus numeris explicantur suos habeant defensores, licet nullo solido fundamento nitantur: qui illis vtantur, non semper sunt suspecti de pacto, sed pro qualitate personæ, circumstantiarum ac modorum operandi pro illis, vel contra illos præsumendum est.

CAPVT LVII.

Quæ sortilegia, & diuinationes hæresim sapiant manifestè.

1 **V**lgaris sortilegiorum ac diuinationum hæreticalium diuisio est in eas, quæ sapiunt hæresim manifestè, & in eas, quæ hæresim manifestè non sapiunt. Emeric. 2. part. Direct. quest. 42. vbi Peñ. comment. 67. Del-Rio d. inquisit. magicar. lib. 5. sect. 15. Azor Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 26. quest. 4. Farinat. tom. 1. quest. 20. num. 79. & de hæresi quest. 181. §. 1. num. 2. Torre de religione tom. 2. quest. 96. art. 4. disp. 2. tit. de qualificatione superstitionum.

2 Sortilegia & diuinationes tam quæ manifestè, quam quæ non manifestè hæresim sapiunt, quædam fiunt cum expressa dæmonum inuocatione, quædam cum sola tacita. Torre cit. loc. Farin. d. q. 20. n. 77.

3 Expressa

3 Expressa dæmonum inuocatio tripliciter contingit. Primò; exhibendo dæmoni latriæ cultum, vt adorare, sacrificare, iurare vel adiurare, sal in ignem proiicere, &c. Secundò; exhibendo cultum duliæ, vt nomina dæmonum inter nomina sanctorum vel angelorum numerare, cereos accendere, & per eorum nomina inuocare. Tertio; inuocando absque vilo cultu, sed solum vocando vt sapientem qui consulat, vt potentem qui adiuuet, siue in iis quæ ipse suis viribus potest, siue in iis, quæ eius vires excedunt. Torre vbi supra.

4 Sortilegia aut sunt hæreticalia ex parte operantis, quando ipse præsumitur ex operatione vel modo operandi aliqua hæresi imbutus, aut sunt hæreticalia ex parte operis, quando ex ipso opere aliqua hæresis infertur.

5 Diuinationes & sortilegia, quæ fiunt cum inuocatione dæmonis, exhibendo ei cultum, siue latriæ, siue duliæ, sapiunt hæresim manifestè ex parte operantis; si verò per modum imperij vocetur, non semper hæresim sapiunt manifestè. Farinat. d. quest. 20. num. 81. & 82. & d. quest. 181. num. 67. & sequentibus. del-Rio d. sect. 15. dicto 6.

6 Sortilegia quæ fiunt à sortilego habente expressum pactum cum dæmone, sapiunt hæresim manifestè ex parte operantis. Del-Rio axioma. 2.

7 Sortilegia in quibus dæmon inuocatur ad ea quæ eius virtutem superant, siue exhibitio cultu, siue non, hæresim sapiunt manifestè ex parte operis, Del-Rio d. sect. 15. axioma 1. Torre cit. loc. dicto 1. Farin. d. q. 20. num. 79. reg. 1. & d. quest. 181. num. 5. & seqq. & num. 72. & seqq.

o

216 LIB. I. CAP. LVII.

8 Sortilegia in quibus dæmon inuocatur ad ea quæ scire aut facere potest, ex parte operis hæreticalia non sunt. Del-Rio *d. axioma* 2. Farin. *dict. quest.* 20. num. 80. Torre *cit. loc. dicto* 2.

9 Si in sortilegio abnegetur Deus, vel adhibeantur hostiæ consecratæ vel aliud sacramentum, aut etiam sacramentalia, reliquiæ, Agnus Dei, res sacræ aut benedictæ, vel Ecclesiastico cultui dicatæ, tale sortilegium hæresim sapit manifestè. Peñ. *d. com* 67. Del-Rio *d. 3. & Farin. d. quest.* 20. num. 81. vsque ad 86. & *d. quest.* 18. num. 19. vsque ad 27. & num. 49. Torre *d. tit. de qualificatione superstitionum vers.* Hæc quando.

10 Si ad res quas potest dæmon facere vel cognoscere sciendas vel efficiendas misceantur res non sacræ vel hostia non consecrata, etiam si sacerdos Missam dicat probabile est non esse sortilegium hæreticale, dummodo non fiat ab habente pactum cum dæmone, aut hostiam non consecratam populo adorandam ostendat, nec malè sentiat de præsentia corporis Christi in sacramento. De his est reus specialiter interrogandus & examinandus. Del-Rio *dict.* 5. Farinat. *dict. quest.* 20. num. 84. & *d. quest.* 181. num. 20. Torre *cit. loc. vers.* Et si Reges.

11 Probabilius censeo sortilegium, in quo ponitur aut quod fit cum hostia non consecrata, aut cum re aliqua supra quam sacerdos Missam celebrat, hæresim sapere manifestè tam ex parte operis, quam operantis, tum quia sacrificium Missæ ordinat ad sortilegium, licet mediatè; tum etiam præsumitur quod hoc faciens credit illum vim habere ad maleficium operandum, & hoc ipsum in facto ostenditur.

12 Sorti-

LIB. I. CAP. LVII. 217

12 Sortilegia facta pro inueniendis furtis cum expressa dæmonum inuocatione, hæresim sapiunt manifestè. Si verò sine expressa inuocatione fiant, sapiunt quidem hæresim, sed non manifestè. Eymeric. 2. part. *Direct. quest.* 41. & 43. Del-Rio *dict. sect.* 15. *axioma* 1. circa medium. Farinat. *dict. quest.* 181. num. 11. & seqq.

13 Hæreticale sortilegium est, sapiensque hæresim manifestè, si ad aliquid sciendum accipiatur phiala plena aqua, & ante eam ponatur puer vel puella virgo cum candela accensa respiciens dictam aquam inuocato angelo sancto, vt ostendat quod sciri desideratur, Peñ. 2. part. *Direct. com.* 68. Farin. *d. quest.* 181. num. 15. & sequentibus.

14 Illud sortilegium sapit hæresim manifestè, quod sine aliqua hæresi nequit exerceri, & quod prima fronte hæresis odorem aut saporem fert. Simanch. *catol. tit.* 62. num. 3. Farinat. *d. quest.* 181. num. 94.

15 Hæretica est dæmonem (vt sortilegi credunt) tenere ligatum in annulo, vel in alia re, quod familiare vocant. Simanch. *catol. tit.* 63. num. 29. & sequentibus. Eymeric. 2. part. *Direct. quest.* 43. num. 9. Farin. *d. quest.* 182. num. 28.

16 Lamia seu Stryges, vt plurimum apostatæ sunt à fide Catholica, & sic semper de fide suspectæ, quæ suspicio raro fallit. Simanch. *catol. tit.* 37. del-Rio *dict. lib.* 5. *sect.* 5. Eymer. *dict. quest.* 43. num. 8. Farinat. *d. quest.* 181. num. 46.

17 Pacta aliqua facere cum dæmone, hæreticale est, sapitque hæresim manifestè. Simanch. *tit.* 30. num. 13. & *tit.* 63. num. 11.

18 Sortilegium quo homo ligatur ne vxorem

O 2

suam cognoscere valeat, ope demonis fit, & hæreticale est, del-Rio lib. 3. part. 1. quasi. 4. sect. 8. Farin. d. quest. 181. num. 50.

16 Quando pocula amatoria propinantes (philtrum vocant) suspicionem hæresis manifestam incurant, colligi debet tum ex modo quo dæmon inuocatur, tum ex iis quæ tali inuocationi, & poculis coniunguntur. De qua re Simanch. tit. 30. num. 16. Emeric. d. quasi. 43. ubi Peñ. comment. 68. del-Rio d. part. 1. quasi. 3. Farin. d. quasi. 81. §. 3.

20 Describere circulos in terra, illosque aliquibus signis munire, puerum in medio ponere, aut quid simile facere & dæmonem inuocare, hæreticale est, & hæresis suspicionem inducit. Campeg. ad Zanchin. de hæret. cap. 27. liera C. in verbo Inquisitor. Farinat. num. 70.

21 Omnia sortilegia & diuinationes, & vanæ obseruationes, quæ sunt cum pacto expresso, vel tacito, hæresim sapiunt manifeste, cum omnis familiaritas, & pactum cum dæmone hæresim vel apostasiam inuoluat.

CAPVT LVIII.

De iudicibus, ac pœnis sortilegorum.

1 CVM sortilegorum crimina sint mixti fori, tam ab Ecclesiastico, quam à seculari iudice possunt sortilegi puniri, vt à propriis iudicibus. del-Rio lib. 5. disquisiti. mag. sect. 14. fin. Farinat. de hære. quest.

quest. 181. §. 4. num. 92. ver. Numquid.

2 Secundum ius commune Inquisitores cognoscere non possunt, nec procedere contra sortilegos, nisi sortilegia hæresim sapiant manifeste, Cap. Accusatus. §. Sanc. de hæret. lib. 6. Emeric. 2. par. quasi. 42. ubi Peñ. com. 67. Farinat. d. num. 91. Torre tom. 2. de relig. quest. 96. art. 4. disp. 13.

3 De iure nouo inquirunt & procedunt Inquisitores, etiamsi sortilegia hæresim non sapiant manifeste; contra omnes, superstitionis quamuis diuinandi artem exercentes, proficentes, discentes, docentes, & diuinationibus vanis vtentes, aut in eis se quomodolibet ingerentes. Sixtus V. Constit. 17. apud Laert. tom. 2. Bullarum. Azor. Sum. tom. 1. lib. 9. cap. 26. quasi. 4. Sanch. Decal. lib. 2. cap. 38. num. 92. Farin. d. §. 4. num. 101. Torre d. disp. 3.

4 Sortilegia in quibus est hæresis suspicio, ad Inquisitores spectant; quando verò non est suspicio hæresis, sunt mixti fori, & datur præuentio. Suarez de relig. tom. 1. lib. 2. de superst. cap. 19. num. 11. Sanch. dict. num. 92. Farin. d. num. 101.

5 Si sortilegi inueniantur hæretici, ipso iure sunt excommunicati, hæreticorumque pœnas incurunt, & in omnibus proceditur cum illis, sicut cum hæreticis. Suarez d. cap. 19. num. 8. Farinat. de hæresi. q. 181. §. 1. num. 4. & seqq. & quasi. 192. §. 1. num. 12. & 10. l. quest. 20. num. 87.

6 Quando sortilegia hæresim sapiunt, interrogandi sunt sortilegi quid de fide sentiant, & secundum qualitatem suspicionis & probationis torqueri possunt, & abiurare debent. Peñ. d. comment. 67.

7 Vehemens suspicio hæresis contrahitur ex

214 LIB. I. CAP. LVIII.

fortilegio, in quo dæmon expressè inuocatur, aut expressum pactum cum illo efficitur; si postulatur ab eo quod à solo Deo cognosci, reuelari, aut fieri potest, si interueniat adoratio, siue latriæ, siue duliæ: si detur extrema fidei abnegatio, renunciatio Christi, aut Sacramentorum, aut eorum abusus interueniat. *Suar. d. cap. 19. num. 10. Farin. d. q. 181. §. 1. & 2.*

8 Leuis suspicio datur, quando in fortilegio petitur à dæmone illud, quod naturalem eius virtutem non excedit, aut quando pactum est solummodo implicitum, nec additur aliqua circumstantia, maximè ex proximè numeratis. *Suar. d. num. 10.*

9 Sortilegi seuerius puniendi sunt Canonicis pœnis, & aliis arbitrio Inquisitorum & Episcoporum taxandis. *Sixtus V. d. Const. 17. Pœn. d. com. 67. Farin. tom. 1. quasi. 20. num. 89. & 94.*

10 Si sortilegus Ecclesiasticus sit, & bono zelo, ac simplicitate conficit fortilegium non hæreticum, suspenditur à diuinis & ministerio altaris per annum, & aliis pœnis arbitrariis plectitur, elapsoque anno, ad pristinam administrationem ipso facto reuertitur. *Menoch. de arbitr. lib. 1. cent. 4. casu 388. num. 8. & 9. Farin. d. quasi. 20. num. 91. ac de heresi d. quasi. 181. §. 1. num. 51. del-Rio lib. 5. quasi. 16.*

11 Clericus qui dolo malo conficit fortilegia non hæretica etiam ad bonum finem, deponitur ab ordine sacro, omnibus beneficiis priuatur, perpetuò in monasterio includitur, efficitur infamis, & verbaliter degradatur. *Menoch. d. casu 388. num. 10. Farinat. d. quasi. 20. num. 92. 95. & seqq. & quasi. 19. num. 49. & de heresi d. §. 1. num. 51. del-Rio d. quasi. 16. Suar. d. cap. 19. num. 12.*

12 Sacer

LIB. I. CAP. LVIII. 215

12 Sacerdotes qui causa doloris spoliant aras, extinguunt luminaria consueta, vel quid simile funæris causa faciunt, honore & dignitate priuantur, & sic efficiuntur infames. Si verò sumpta veste lugubri Missas defunctorum celebrans pro viuentibus vt moriantur, à proprio ordinis gradu priuantur, & perpetuo exilio relegantur vnà cum eo qui hoc consultiuit, aut fieri mandauit. *Menoch. d. casu 388. num. 15. Farin. num. 106. & 107. d. quasi. 20.*

13 Sacerdos qui celebrat Missas super rebus profanis aptis ad fortilegia peragenda, aut qui vestibibus vel vestibus sacris & his similibus in fortilegiis abutitur, aut qui in celebratione sacrorum nefandas, & turpes preces porrigit, deponitur, beneficiis priuatur, & in perpetuum carcerem detruditur. *Menoch. dict. casu 388. num. 12. & 14. Farinat. num. 107. & duobus seqq. dict. quasi. 20.*

14 Si sortilegus hæreticus tam Ecclesiasticus, quàm laicus fateatur in fortilegiis fecisse homicidium & pœniteat, paratúsque sit corripi, non possunt eum Inquisitores aut Episcopi tradere curiæ seculari, sed debent eum ad reconciliationemmittere. *Albert. de agnosc. quasi. 25. num. 66. & seqq. Farin. dict. quasi. 20. num. 105.*

15 Si sortilegus sit laicus & conficiat fortilegium non hæreticum, pro prima vice excommunicatur, & ab Ecclesia remouetur. Si autem admonitus iterum in iisdem fortilegiis perseueret, si est vilis persona, debet publicè fustigari, & infami mitra dehonestari. Si verò persona honestior, relegatur, vel perpetuo carceri mancipatur. *Menoch. d. casu 388. num. 16. Farin. d. q. 20. num. 93. Suar. num. 13 d. cap. 19.*

○ *

16 Poena arbitraria quæ sortilegis imponitur, est quoddam sortilegi, attentæ eorum qualitate & criminis gravitate, excommunicantur, officiis & dignitatibus priuantur, suspenduntur, in exilium mittuntur, aut in carcerem monasterij, verberantur, cum infami mitra in publicum producuntur, aut scalis alligati ad fores Ecclesiæ constituuntur, à diocesi pelluntur, pecunia mulctantur, imò & curiæ seculari traduntur. *Peñ. d. comment. 67. Farinat. dict. quest. 20. num. 89. & 94.*

17 Non ita sortilegiorum iudicibus arbitrium committitur, vt pro libito possint poenam imponere, sed arbitrium iuris regulas debet attendere: nec poenas per Canones statutas iudex minuere debet, nisi adsit iusta causa, qua etiam interueniente iuris poenis alias potest superaddere. *Farinat. d. quest. 20. num. 94.*

CAPVT LIX.

De Sodomitis.

1 Sodomia proprie dicta, est actus luxuria inter personas eiusdem speciei, ac eiusdem sexus, non tamē per vas naturale, vt masculus cum masculo, femina cum femina. S. Thom. 2. 2. quest. 154. art. 11. Caietan. *ibi.* Syluester, & Tabien. verbo Luxuria. num. 7. Armilla verbo Sodomia. Farinat. de delictis carnis, quest. 148. num. 2.

2 Concubitus masculi cum femina per vas Præpo-

Præposterum est diuersa à sodomia species, tam in esse naturæ, quam in esse moris, estque species inno- minata. S. Thom. Caietan. Syluest. Tabiena, Armil- *lis.*

3 Ad poenæ impositionem reputantur sodomi- tæ non solum masculus cum masculo per vas præpo- sterum coiens, sed etiam masculus cum femina, qua contra naturam abutitur: imò & femina cum femi- na medio aliquo instrumento se corrumpentes; non verò si id media tantum fricatione fiat. Anton. Gom. *in l. Tauri 80. num. 33. & 34. Couar. 4. Decret. part. 2. cap. 7. §. 5. num. 7. Farinat. ubi supra num. 35. 40. & se- quentibus. Martha de iurisdictione parte 2. cap. 15. num. 25. & seqq.*

4 Grauius peccat vir, qui sodomitico coitu pro- priam vxorem cognoscit. Reus etiam sodomix con- stituitur, qui medio materiali instrumento accessum habet ad mulierem. Anton. Gom. *dict. num. 33. & 34. Couar. dict. num. 2. Farinat. num. 37. & 42. dict. 9. 148.*

5 Veram sodomiam committit, qui dormien- tem puerum sodomitauit. Secus verò si dormiens masculus masculum sodomitico coitu agnouit, cre- dens esse feminam. Anton. Gom. *de delict. cap. 3. num. 26. Baiard. ad Clarum §. Sodomia. num. 21. Farina. num. 52. & 53. dict. quest. 148.*

6 Non est puniendus poena ordinaria, qui ten- tauit committere actum sodomiticum, non tamen consummauit, siue per eum stetit siue non. Ant. Gom. *d. l. 80. num. 34. Clar. §. Sodomia. num. 8. vers. Quæro numquid. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 286. num. 27. Farinat. num. 61. & seqq. d. quest. 148.*

7 Non punitur vt sodomita, qui mollitiem

committit cum puero, etiamsi inter femora semen effundat, siue in os, qui dicitur fellator, dummodo membrum intra anum non mittat. Ant. Gom. d. num. 34. Clar. d. num. 8. vers. Quæro numquid. Farin. num. 64. d. quest. 148.

8 Si quis posuit membrum intus anum, quamuis extra semen effundat, probabile est esse puniendum pœna ordinaria sodomitæ. Farin. num. 63. Hoc tamen non intelligo pro vno actu, sed pro actibus huiusmodi repetitis. Quia quod deficit ad complementum actus sodomitici, suppletur ex repetitione actuum in fraudem legis.

9 Sodomix crimen est mixti fori, ita vt Ecclesiastici contra laicos procedant. Attamen vt laici in Ecclesiasticos sodomitas animaduertant, præcedere debet iudicis Ecclesiastici declaratio, & degradatiõ: quod crimen etiam in infidelibus à iudice laico puniri potest. Martha d. part. 2. cap. 16. num. 1. & 7. vers. Sed circumscripta. & cap. 15. num. 20. Farinat. d. quest. 148. num. 55.

10 Ex commissione speciali Summi Pontificis contra sodomitas per denuntiationem, accusationem, aut inquisitionem, sicut in causis fidei procedunt Inquisitores Lusitanix. Pius IV. 20. Februar. anno 1562. Greg. XIII. 13. Augusti anno 1574. per specialia decreta, quæ in archiuo sanctæ Inquisitionis reseruantur.

11 Particulæ, sicut in causis fidei, positæ in dictis concessionibus, intelliguntur solum quoad modum procedendi. Extat declaratio Sanctissimi D. Urbani VIII. ad Illustrissimum Inquisitorem generalem Lusitanix anno 1622. die 5. Martij in epistola Illustrissimi

mi

mi Cardinalis Mellini.

12 Cùm sodomix crimen sit occultum, coniecturis, ac præsumptionibus, necnon etiam inhabilibus testibus, non tamen inimicis probari potest. Mascard. de probat. tom. 3. concl. 1319. num. 2. & 6. & seqq. Farin. num. 66. & tom. 1. quest. 2. num. 24.

13 Sodomiti corpus probatur per obstetrices, & alios peritos, qui inspiciendo deponant an talis iudicio suo sit stupratus. Mascard. d. concl. num. 5. Farinat. d. q. 148. num. 74.

14 Testes deponentes se audiuisse tergiversationes, & quassationes, aut clamantem & vociferantem sodomitam, probant ad torturam. Farin. d. quest. 148. num. 67. & 68.

15 Testes deponentes se vidisse linteamina sanguinolenta, aut camisiã sanguine fædatam, ad torturam etiam probant. Mascard. num. 6. Farin. num. 70. proxime citatis locis.

16 Socius criminis in sodomia probat saltem ad torturam, etiamsi minor viginti aut quatuordecim annorum, dummodo adsint adminicula. Farin. d. quest. 148. num. 75. & de indicijs, & tortura quest. 43. num. 89. & seqq. & num. 99.

17 In sodomix crimine fama multum administratur ad probationem. Decian. cons. 83. num. 4. & 29. lib. 3. Farinat. d. quest. 148. num. 73.

18 Testes de auditu ab alio non probant in sodomia, sed requiruntur de visu. Mascard. num. 14. d. concl. 1319.

19 Iuxta leges huius Regni probatur hoc crimen per duos testes etiam deponentes de diuersis actibus, dummodo tamen testes legales sint. Ordin. Reg.

Reg. lib. 5. cap. 13. §. 7.

20 Sodomiam passus non potest interrogari de lenonibus, aut an ab aliis fuerit sodomitatus, nisi ad sint indicia quodd in confesso delicto alij interuenerint, aut deliquerint. Farin. dict. quest. 43. num. 100. Secundum legem huius Regni. dict. tit. 13. §. 8. possunt delinquentes in tortura interrogari de complicitibus, & de aliis qui tale delictum commiserunt, vel de illo notitiam habent.

21 Pœna ordinata in sodomia secundum communes leges ciuiles, est mors naturalis, & post mortem iuxta consuetudinem receptam ignis concrematio. Albert. de agnosc. quest. 23. num. 23. Farin. dict. quest. 148. num. 4. & seqq. Martha dict. cap. 15. num. 7. & seqq. de iurisd. part. 2.

22 Sodomita infamis est ipso iure, & dominio suorum bonorum, etiam ipso iure priuatur. Est etiam intestabilis, eiusque testamentum post mortem annullatur; probabilis tamen opinio tenet hæc omnia iudicis sententiam requirere. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 286. num. 9. 19. 20. & 21. Farinat. dict. quest. 148. num. 11. & seqq. ad 17.

23 Secundum ius commune canonicum sodomita laicus excommunicatur, & à cœtu fidelium penitus arcetur. Mascard. dict. lib. 3. conclus. 1319. num. 1. Menoch. dict. casu 286. num. 9. Farinat. dict. quest. 148. num. 23.

24 Clericus sodomita secundum ius canonicum commune, beneficiis priuatur, deponitur, & in monasterium detruditur. Menoch. dict. casu 286. num. 9. Decian. lib. 6. cap. 23. num. 15. Farinat. num. 25. Martha dict. cap. 15. num. 3. & seqq.

25 Iuxta decretum Leonis X. apud Laertium tom. 1. Bullarum Bulla 7. §. 35. tam laicus, quam clericus conuictus de sodomia, pœnis per sacros Canones, aut ius ciuile impositis puniri debet.

26 Iuxta decretum Pij V. apud eundem Laertium tom. 2. Bulla 7. §. 11. qui perpetraverit crimen sodomie, curiæ seculari traditur, & si fuerit Clericus, prius degradetur. Et Bulla 72. §. 3. Clericos sodomiam exercentes priuat omni priuilegio clericali, omni que officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico, ac degradatos curiæ seculari tradi iubet.

27 Quamuis iuxta dictam Bullam 72. Pij. V. videatur requiri frequentia actuum, vnus tamen sufficit, secundum probabiliorem sententiam. Farinat. dict. quest. 148. num. 30. & seqq. Martha dict. cap. 16. num. 3. & seqq.

28 Pius IV. ubi supra num. 10. huius capituli relatus, concedit Inquisitori generali Lusitaniæ, vt procedat contra incorrigibiles sodomitas, vt eos puniat etiam iuxta leges seculares, & municipalia statuta, vel pro vt ei expedire visum fuerit. Quæ potestas Inquisitoribus ordinariis commissa est.

29 Gregorius XIII. citato etiam loco d. num. 10. eidem generali Inquisitori Lusitaniæ concedit, vt in crimine sodomie procedat sicut in crimine hæresis, eisdem modo & forma seruatis, quod etiam Inquisitoribus ordinariis committitur.

30 In Ordinationibus huius Regni Portugalliæ lib. 5. tit. 13. in principio, sodomitis determinatur pœna mortis, & ignis concrematio, ac omnium bonorum confiscatio, eorumque filij ac nepotes manent infames. Et §. 1. extenditur dicta lex & pœna ad mulieres, que

quæ inter se peccatum sodomix committunt.

31 Post mortem naturalem sodomix, delicto non probato, non potest contra ipsum procedi, neque quoad culpam, neque quoad confiscationem bonorum, quamvis legitimis testibus probari possit, cum crimina non excepta, quorum est sodomia, morte delinquentis extinguantur. Ant. Gom. tom. 3. de delict. cap. 1. num. 78. Farinat. tom. 1. quest. 10. num. 36. Martha decis. 63. num. 20.

32 Neque proceditur contra sodomitam mortuum, neque eius bona confiscantur, quamvis vivens conuictus fuerit, vel confessus. Ita contingit in aliis delictis. Menochius de arbitrar. lib. 2. casu 285. num. 1. Farinacius dict. quest. 10. num. 57. vers. At verò. & num. 77.

33 Non confiscantur bona sodomitarum, quæ veniunt in consequentiam delicti, neque contra ipsos mortuos proceditur, etiam post latam sententiam, quæ non transiit in rem iudicatam, aut durante appellationis termino. Si verò sententia transiit in rem iudicatam, confiscari possunt eorum bona, quia in aliis delictis ita practicatur. Antonius Gomezius de delictis cap. 1. num. 82. Farinacius dict. quest. 10. num. 45. & seqq.

34 Sodomitæ conuictus, aut confessus, qui se ipsum interficit, non est relaxandus post mortem, cum sic etiam in aliis delictis seruetur. Farinat. d. quest. 10. num. 80. vers. Ego itaque.

35 Sodomitæ interficiens seipsum postquam est comprehensus, si probetur quòd ex conscientia delicti mortem sibi asciscerit, potest cõdemnari quoad confiscationem bonorum. Circa alia crimina hoc tradunt

tradunt Anton. Gomez. de delict. cap. 1. num. 79. Decian. crim. lib. 9. cap. 4. num. 1. & seqq. Farin. dict. num. 80. vers. Vbi autem.

36 Si in crimine sodomix procedatur ad confiscationem bonorum, debet procedi intra quinquennium à die mortis criminosi, non autem ultra. Anton. Gomez. dict. cap. 1. num. 81. Farinac. dict. quest. 10. num. 81.

37 Pœna sodomix, plenè probato crimine, non potest à iudice ordinario minui. Inquisitores tamen Lusitaniæ non ita limitatam habent iurisdictionem, sed circa pœnæ impositionem procedere valent, pro ut eis expedire visum fuerit. Farinac. d. quest. 148. num. 51. Bulla Pij IV. supra citata.

38 Minores mitiùs puniuntur pro crimine sodomix. Baiard. ad Clar. §. Sodomia. num. 13. Farin. num. 66. d. quest. 148.

39 Qui per vim patitur sodomiam, nulla pœna punitur. L. Fœdissimam, & ibi Glossa, & Doctores. C. ad l. Iul. de adult. Farin. num. 79.

40 Præsumitur vis in puero, vel in muliere ex clamore & ploratu. Farin. num. 80. & in simili quest. 145. num. 146. Anton. Gom. d. l. 80. num. 44.

41 Qui voluntariè se accusat, non punitur pœna ordinaria, nec ei nocet eius confessio, iuxta leges huius Regni. Ord. Reg. tit. 13. §. 5. lib. 5.

42 Venia quæ promittitur sodomix voluntariè se deferenti in dicta Ordinatione Regni, intelligitur de prima confessione, quia verba indiffinitè posita intelliguntur de primo actu, iuxta tradita per Tiraquell. ad lib. Boues. §. Hoc sermone, ff. verbor. signific.

43 Confitenti crimen sodomiae, occultanti primam confessionem iam factam, non suffragatur secunda confessio, etiamsi ab Inquisitore ignorante primam confessionem absoluat, potestque apprehendi, & curiae seculari tradi, iuxta Glossam in l. 3. Cod. Episc. aud. Glossa in cap. 3. de adult. Henric. 2. part. lib. 4. de irregularitate cap. 17. num. 3. circa finem. Navar. consil. 1. de consanguinit. & affinit. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 22. num. 2. & 10.

44 Inquisitores Lusitaniae procedere possunt per inquisitionem, accusationem, & denuntiationem contra sodomitas, etiam regulares, exemptos, & immediate Sedi Apostolicae subiectos, etiam ordinis militaris, & presbyteros. Dicta Bulla Pij IV. & Gregorij XIII. relata num. 10.

45 Circa illum qui primum lapsum criminis sodomiae confitetur, non tenentur Inquisitores poenam ordinariam remittere, sicut remittitur haereticis poenitentibus. Constat ex declaratione Summi Pontificis relata supra num. 11.

46 Attentis circumstantiis, possunt Inquisitores remittere poenam ordinariam sodomitae, qui de primo lapsu se accusat, antequam apprehendatur, imò & postquam est delatus, & apprehensus, quia iuxta citatam num. 10. Bullam Gregorij, habent arbitrium, & has vel illas poenas applicare possunt, prout eis visum fuerit.

47 Qui voluntarie secundo se Inquisitoribus praesentat, & non delatus confitetur crimen sodomiae, non est improbable quod potest releuari à poena ordinaria; cum probabile sit posse relaxari poenam ordinariam haeretico relapso, qui voluntarie se accusat.

accusat. Farin. de heres. quest. 193. §. 1. num. 36. Castro. de iusta heret. punit. lib. 2. cap. 2.

48 Probabilius est & ferè certum, non esse admittendam ab Inquisitoribus secundam confessionem sodomitae ad relaxationem poenae ordinariae, praesertim si iam sit delatus qui confitetur; quia censetur incorrigibilis, & quia ex remissione scandalum imminet. Martha dict. capite. 15. num. 11. vers. Nec videtur.

49 In crimine sodomiae absolutus ab Inquisitoribus ob non probatum crimen, aut condemnatus ad poenam arbitrariam, etiam propter insufficientiam probationis, potest à iudice seculari iterum apprehendi, & condemnari, si sufficientem in eo foro habeat probationem. Sic de criminibus mixti fori. Ant. Gom. tom. 3. tit. de delictis cap. 1. num. 40. Farin. tom. 1. qu. 4. num. 7. & seqq.

50 Non est textus in quo sodomita ut sodomita est, suspendatur; quamvis Couar. in Clem. Si furiosus. part. 1. §. 1. num. 6, cum multis dicat esse suspensum etiam in foro animae.

51 Pius V. d. Bulla 7. sodomitam videtur ipso iure suspendere, cum dicit: *Omni officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico praesentis Canonis autoritate privamus.*

52 Sodomita notorius est irregularis. Sayro de censuris lib. 3. cap. 12. num. 24. Est etiam infamis, Cap. Infames. 3. quest. 7. Farin. de delictis carnis quest. 248 num. 11. Quae omnia ipso iure incurruntur, expectata tamen sententia declaratoria.

53 Huiusmodi sodomita notorius non potest in irregularitate ab alio quam à Summo Pontifice

dispensari. Sayro *de censuris lib. 4. cap. 17. num. 23.* Erit hoc intelligendum, quando ipse aut confitetur, aut plenè conuincitur, iuxta Concilium Trident. *sess. 24. de reformat. cap. 6.*

54 Si sodomita propter suspicionem, quæ ex probatione non plena oritur, suspendatur ad tempus, finito tempore suspensionis, non erit amplius suspensus. Idem dicendum est, si ab Inquisitore generali in toto, vel in parte illius temporis dispensetur, quia pœna suspensionis in hoc casu non est incursa à iure.

(643)

APHO.

APHORISMORVM.

LIBER II.

DE FORMA PROCEDENDI INQUISITORVM.

CAPVT I.

De modo procedendi in communi.

Ripliciter in causis fidei procedunt Inquisitores: per accusationem scilicet, denuntiationem, & inquisitionem. Eymeric. 3. part. *Direct. à num. 66. ubi Peñ. comment. 13.* Farin. *de heresi q. 185. §. 1. num. 2.*

2 In fidei negotijs possunt Inquisitores procedere summarie, simpliciter, de plano, sine forma, & figura iudicij, & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu. Ad hunc tamen procedendi modum non obligantur. Eymeric. d. 3. part. *quest. 54. ubi Peñ. comment. 103.* Farinac. §. 2. num. 13. d. *quest. 185.*

3 Iuxta hunc procedendi modum non vitiatur processus ex cuiusque iuris ordinis omissione, dummodo substantialia causa & iudicij seruentur. Peñ. & Farin. *citatis locis.*

P 2

4 Quando Inquisitores procedunt de plano, non tenentur libellum exigere, neq̄ litis contestationem expectare, tempore feriarum procedere valent, possunt amputare materiam dilationum, litem facere breuiorem, appellationes dilatorias & frustratorias repellere, partium, aduocatorum, & procuratorum contentiones & iurgia, testiumque superfluum multitudinem refranare. Eymeric. d. 3. part. quest. 55. ubi Peñ. comment. 104. Farin. d. §. 2. num. 14.

5 Substantialia iuris, quæ omitti non possunt, illa vocantur, sine quibus iudicium iuste expediri nequit, vt citatio, iuramentum de veritate dicenda, probationes legitima, exceptiones vtilis, appellationes necessaria, induciæ, seu termini competentes, & alia huiusmodi, quæ ad delicti probationem, & rei defensionem necessaria sunt. Eymeric. diel. 9. §. 5. ubi Peñ. comment. 103. & 104. Albert. de agnoscend. quest. 34. num. 31. Farin. d. §. 2. num. 16.

6 In preparatorij iudiciorum circa res fidei seruari debent Inquisitores consuetudines approbatas, & statuta Inquisitionis. In simili Panorm. in cap. 1. de const. & in cap. Quod clericus. num. 10. de foro compet. Martha de iurisdict. 4. part. centur. 1. casu 5. num. 19.

7 In decidendis causis fidei, sequi debent Inquisitores leges Ecclesiasticas, imperiales autem ea tantum ratione, qua Ecclesiasticis legibus non aduersantur, vel secundum quod ab Ecclesia approbantur. Martha d. cent. 1. casu 50. num. 1. & casu 156. num. 2. & 3. Marant. de ordine iud. part. 3. num. 73. Farin. diel. §. 1. num. 4.

8 Omnes leges seculares fauentes persecutioni hæreticorum, approbatae sunt, & eas sequi debent Inqui-

Inquisitores. Peñ. in disp. de auctoritate literarum Apostolicarum num. 4. Decian. crimin. lib. 5. cap. 26. num. 1. & 2. Surd. conf. 386. num. 2. & 3. Farinat. 1. num. 4.

9 Quando deficit determinatio iuris Canonici, aut res secundum ius Canonicum est dubia, decisa verò secundum ius civile, ius civile sequendum est. Maranta d. num. 73. Panorm. cap. 1. de noui operis nuntiat. num. 6.

10 Si circa leges, & statuta aliquod dubium occurrat, interpretari possunt Inquisitores tales leges, vel statuta; eorum tamen interpretationem alij sequi non tenentur. In simili Panorm. in cap. 1. de postul. prelat. num. 20. cap. Licet. num. 3. de feriis, cap. Ut debitus honor. num. 28. de appellat.

11 Occurrentibus æquè probabilibus opinionibus in iure, poterunt Inquisitores quam maluerint eligere, imò cessante scandalo, nunc secundum vnam, nunc secundum aliam iudicare. In simili Medina 1. 2. quest. 19. art. 6. Salon. 2. 2. quest. 63. art. 4. controuer. 2. concl. 1. Valent. 2. 2. disp. 5. quest. 7. punct. 4. dub. 3. Sanch. Decalogi lib. 1. cap. 9. num. 45.

12 Probabilius est non posse Inquisitorem sequi minus probabilem opinionem, nisi fortè sit magis praxi recepta, & ipse rectè nouerit renocandam esse eius sententiam à supremo Senatu. In simili Ledesma. 2. 4. quest. 59. art. 6. fol. 472. Bañ. 2. 2. quest. 63. art. 4. Valquez 1. 2. quest. 19. art. 6. disp. 64. cap. 2. num. 5. Sanch. diel. cap. 9. num. 47.

13 Quando occurrunt contrariæ Theologorum, & Canonistarum opiniones in iis quæ pertinent ad spiritualitatem, veræ fidei cognitionem, ad diffinitionem & declarationem propositionum, quæ

lificationem actuum an sint hæreticales, præferenda est Theologorum opinio. In ordinationibus verò exterioribus, & in processu iudiciali formando, Canonistarum opinio attenditur. Roias de here. part. 1. num. 384. & seqq. Decian. crim. lib. 5. cap. 26. num. 5. Farin. dist. §. 1. num. 5.

CAPVT II.

De accusatione.

1 **A**ccusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam publicam in iudicio, legitima interueniente descriptione. Clar. §. fin. quest. 12. num. 1. Decian. crimin. lib. 3. cap. 1. num. 2. Anton. Gomez. de delictis tit. Qualiter formetur accusatio, & sic accusatio in causa fidei est delatio criminis contra fidem, &c.

2 Accusatio debet fieri per libellum oblatum, & cum iuramento, quod non malitiosè fiat, etiamsi à promotore formetur. Valida tamen est, si verbaliter proponatur, dummodo redigatur in scriptis à notario. Simanch. cathol. tit. 4. num. 12. Peñ. d. comment. 14. Paramus de orig. Inquisi. lib. 3. quest. 9. num. 14. Farin. d. §. 3. num. 42.

3 In accusatione non necessariò est exprimens locus aut dies commissi criminis; si tamen petatur à reo, non est ei denegandum, si Inquisitori necessarium esse videatur. Fieri autem debet cum cautela, ne testes aliquod detrimentum patiantur; non est tamen declarandus locus loci, nec tempus præcisum.

Simanch,

Simanch. d. tit. 4. num. 9. & 10. & tit. 41. num. 21. Carrer. de heret. num. 109. Param. d. quest. 9. num. 16. & num. 33. & seqq. Farin. d. §. 3. num. 30.

4 Ad accusationem in causa fidei, non necessariò debet se accusator inscribere ad pœnam talionis, si tamen accusatio calumniosa appareat, pœnas calumniosæ accusationis accusator luat. Peñ. d. comment. 14. & ad quest. 55. comment. 104. Simanch. d. tit. 4. num. 8. Roias singulari 6. Farin. num. 33. d. §. 3.

5 Modus procedendi per accusationem tardè admittitur in causis fidei, nisi ad instantiam parris. Eymeric. 3. part. Direct. num. 57. ubi Peñ. comm. 14. Farin. de hæresi quest. 185. §. 3. num. 1.

6 Ad accusandum in causa hæresis, omnes, etiã inhabiles admittuntur, dummodo sint præsentès, nam absentes accusare non possunt: pupilli etiam & minores, dummodo sint doli capaces ad accusandum tutoris, & curatoris autoritate indigent. Decian. lib. 5. cap. 28. num. 5. Farin. d. §. 3. num. 41.

7 Inimicus capitalis etiam ad accusandum admittitur in crimine hæresis, stricto modo sumpto, eius tamen dictum nihil probat. Decian. crim. lib. 3. ca. 25. num. 7. Mascard. de probat. lib. 2. concl. 857. num. 35. & seqq. Farin. d. §. 3. num. 29. & tom. 1. quest. 12. num. 39.

8 Accusator in crimine hæresis potest etiam esse testis, dummodo inimicus non sit. Repert. Inquis. verbo Accusatio. vers. Sed utrum idem. & verbo Testes. vers. An iudex. Rojas singulari 7. num. 1. & 2. Farin. d. §. 3. num. 32.

9 Si accusator velit ab accusatione desistere in crimine hæresis, non est faciliè audiendus. Decian. d. lib. 5. cap. 28. num. 12. Peñ. d. com. 14.

10 Propter periculum accusatoris promotor fiscalis deputatur, qui calumniatoris poenam non timet, cum ex officio accuset. Peñ. *dict. com.* 14. Decian. *d. cap.* 28. *num.* 8. Farin. *d. §.* 3. *num.* 40. Simanch. *catol. tit.* 4. *num.* 8. & *tit.* 5. *num.* 4.

11 Non cessat inquisitio contra hæreticum, superveniente accusatione. Decian. *dict. cap.* 28. *num.* 9. Roias *singulari* 8. Farin. *d. §.* 3. *num.* 31.

12 Quilibet accusari potest de crimine hæresis, quamvis non omnium accusationes Inquisitores recipiant, taliter quod contra accusatos procedant, cum nonnulli sint exempti. Decian. *d. cap.* 28. *num.* 17. Dixi *supra lib.* 1. *cap.* 4.

13 Reus in crimine hæresis tenetur tradere accusatori, & fisco scripturas, libros, & omnia alia, quæ iuvare possunt ad veritatem inveniendam. Peñ. *in 3. p. Direct. ad quest.* 39. *comment.* 88. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 44. *num.* 9. Farinac. *de hæresi quest.* 197. §. 1. *num.* 17.

14 In hoc crimine non datur transactio, nec facta valet. Simanch. *catol. tit.* 30. *num.* 13. Roias *singulari* 210. Farin. *d. §.* 1. *num.* 23.

CAPVT III.

De Inquisitione.

1 Inquisitio est delicti informatio, iudicis officio & auctoritate facta. Iodocus *in practica crim. cap.* 8. *num.* 1. & *seqq.* Clar. §. *fin. quest.* 3. & 11. Farinac. *tom.* 1. *quest.* 1. *num.* 3.

2 In-

2 Inquisitio diuiditur in generalem, & specialem. Inquisitio generalis est illa, qua incerto delinquente per iudicem fit, ad generaliter inquirendum quisnam delictum commiserit. Specialis inquisitio illa est, qua fit per iudicem contra particularem personam, de cuius delicto iam curia notitiam habuit. Clar. *quest.* 5. *num.* 20. & 50. Menoch. *de presump. lib.* 1. *quest.* 88. *num.* 7. & 8. Farinac. *dict. quest.* 1. *num.* 4. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 16.

3 In causis fidei proceditur & generali & speciali Inquisitione, quando neque accusator, neque denunciator interuenit, sunt tamen sufficientia indicia ad inquirendum. Eymers. 3. *part. Direct. num.* 69. ubi Peñ. *comment.* 16. Farinac. *de hæresi quest.* 185. §. 4. *num.* 46.

4 Ad Inquisitionem generalem, quæ fit ex officio ab Inquisitoribus, non requiritur præcedens diffamatio, neque etiam indicia exiguntur. Simanch. *catol. tit.* 44. *num.* 7. Peñ. *dict. comment.* 16. Farin. *de hæresi quest.* 185. §. 4. *num.* 48.

5 Si in Inquisitione generali testes deponant contra aliquem in specie, fidem non faciunt ad condemnandum, nisi iterum reperantur; & in crimine hæresis, si reus sit tradendus curiæ seculari, omnino repetuntur testes, quamvis aliàs sufficeret quod reus illos pro repetitis haberet. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 29. *num.* 2. Farin. *de hæresi quest.* 188. §. 1. *num.* 27.

6 Inquisitio specialis, etiam in crimine hæresis exigit diffamationem, vel indicia: & si persona sit vilis, aut hæresim aliquando abiurauit, sufficit leuis suspicio. Peñ. *d. commentar.* 16. Decian. *d. cap.* 29. *num.* 4. Locat. *in iud. inquisit. verbo Infamia.* *num.* 11. Farin.

P 5

diēt. §. 4. num. 54. & sequentibus.

7 Si persona sit nobilis & bonæ famæ, non sufficit leuis suspicio ad inquirendum contra illam, sed secundum quod maior est qualitas personæ, maiora indicia exiguntur. *Peñ. ad quæst. 55. 2. part. Direct. comment. 80. Farinac. d. §. 4. num. 56.*

8 Si constet aut sint sufficientia indicia de aliquo facto hæreticali, & non constet de persona, possunt Inquisitores facere generalem Inquisitionem de persona, specialem verò de crimine, non tamen debent saltem regulariter interrogare omnes de populo, sed eos qui probabiliter scire poterunt. *Aragon. 2. 2. quæst. 79. art. 2. versic. His positus; dico primò. Aldret. de religio. discip. lib. 1. cap. 7. num. 11. Peñ. d. comment. 16. in 3. part. Direct.*

9 Quamuis in aliis criminibus non exceptis ad inquirendum contra personam particularem, necesse sit quod constet de corpore delicti, in crimine hæresis hoc non seruatur, cum sufficiant indicia circa personam. *Albert. de agnosc. quæst. 25. in 1. dubio num. 1. & seqq. Clar. quæst. 4. num. 3. Farinac. tom. 1. quæst. 1. num. 9. & quæst. 2. num. 25. & quæst. 9. num. 14.*

10 Si in Inquisitione generali aliquis manifestet Inquisitoribus crimen aliquod contra fidem, vel quodcumque aliud de quo cognoscere valent, declarando personam particularem, possunt contra illam specialiter inquirere. *Marant. 6. part. tit. de inquisit. num. 3. Nauar. Cap. Inter verba, 11. quæst. 3. corol. 61. num. 648. & corol. 62. num. 678. Farin. tom. 1. quæst. 9. num. 19. Aldret. d. cap. 7. num. 10.*

11 Non possunt Inquisitores instituire Inquisitionem contra aliquem particularem ex sola notitia habitæ

habita per epistolam vel libellum in occulto datum sine auctore, nec testes in eo nominatos interrogare. Si tamen auctor sit notus, vocandus est, & interrogandus. *Clar. §. fin. quæst. 5. num. 4. Lesius lib. 2. de instit. cap. 29. dub. 15. num. 136. Aldret. diēt. cap. 7. num. 29. & 30. Farin. d. quæst. 185. §. 5. num. 68.*

12 Contra sodomitas procedi potest per Inquisitionem specialem; non præcedente infamia, dummodo sufficientia indicia præcedant. *Anton. Gomez. tom. 3. de delictis cap. 1. num. 49. & cap. 12. num. 16. Ioseph Angles in floribus quæst. de correct. fraterna art. 3. Aldret. num. 17. d. lib. 1. cap. 7.*

13 In crimine hæresis plures inquirere & procedere possunt contra determinatam personam. Qui si sint in diuersis locis, illius sententia præualet, qui præuenit: si verò in eodem loco sint, communicare debent processus. *Decian. d. cap. 29. quæst. 3. Farin. d. §. 4. num. 47. quæst. 185.*

14 Licet absolute loquendo in aliis criminibus ad validitatem inquisitionis particularis requiratur expressio loci & temporis, hoc non seruatur in crimine hæresis, & magiæ, quæ habent tractum successuum. *Menoch. consil. 100. num. 89. & seqq. del-Rio disquis. mag. lib. 5. sect. 2. vers. Tertio requiritur. Farinac. diēt. quæst. 1. num. 12. & 17. & de her. diēt. quæst. 185. §. 4. num. 51.*

15 Quando crimen est punibile certa hora & tempore, in alia autem hora & tempore non; debent in libello Inquisitionis exprimi locus & tempus. *Anton. Gom. tom. 3. tit. de delictis cap. 1. num. 4. Farinac. d. quæst. 1. num. 19.*

16 Nouis superuenientibus indiçis, potest Inquisitor

quisitor iterum inquirere contra suspectum de hærese si vel de alio crimine, de quo ipse cognoscit, quamuis in prima inquisitione illum inculpatum repererit. Farin. *quest. 4. num. 27.*

17 Inquisitus de hæresi si inueniatur culpatus, potest inquiri de aliis coniuñctis pertinentibus ad illam sectam, cum vna sit sufficiens indicium ad alias. Arag. *d. 2. 2. quest. 79. art. 2.*

CAPVT IV.

De denuntiatione.

1 Denuntiatione est delatio criminis sine inscriptione ad competentem iudicem ad poenitentiam peragendam, vel aliam legitimam poenam imponendam, vel ad vtrumque Peñ. 3. part. *Direct. comm. 15. Hostiens. Sum. tit. de denuntiat. §. 1. Param. de orig. Inquisit. lib. 3. q. 8. num. 1. & seqq. Farin. de hæresi 18 §. 5. num. 60.*

2 In causis fidei per denuntiationem proceditur in quo procedendi modo denuntiator potest esse testis Eymeric. 3. part. *Direct. num. 68. Simanch. cathol. tit. 19. num. 17. & tit. 64. num. 55. Farin. d. §. 5. num. 59. & 65. Aldret. de relig. discip. lib. 2. cap. 3. num. 20.*

3 Denuntiatione potest fieri in scriptis aut verbaliter coram duabus religiosis & honestis personis: Eymeric. *d. num. 68. ubi Peñ. comment. 15. Clar. in pract. §. sin. quest. 7. num. 3. Farin. num. 67. d. §. 5.*

4 Denuntianti dandum est iuramentum de veritate dicenda, estque interrogandus de tempore & loco

loco commissi criminis, quoties patratum fuerit, quibus circumstantiis, qui sciant, & qua ratione ipse nouerit. Eymer. *d. num. 68.*

5 Denuntiatione potest recipi ab absente per literas, dummodo sit fide dignus, literasque signauerit & firmauerit iuramento. Simanch. *cathol. tit. 44. num. 10. Farin. num. 66. d. §. 5.*

6 Denuntiatione sufficiens est indicium ad inquirendum, & cum fama sufficit ad torturam. Locat. *in iud. inquis. verbo Denuntiatione. num. 3. Farinac. num. 64. dict. §. 5.*

7 facta denuntiatione Inquisitor procedit ex officio, nec denuntiatione facta impedit processum per accusationem vel inquisitionem formatam. Eymer. *d. num. 68. ubi Peñ. d. comment. 15. Decian. crim. lib. 5. cap. 30. num. 5. Farin. d. §. 5. num. 70.*

8 Denuntiator non tenetur probare suam denuntiationem, sed sufficit dicere se denuntiare zelo fidei, vel metu poenæ. Eymer. *d. num. 68. ubi Peñ. d. comment. 15. Farinac. d. §. 5. num. 71. & quest. 197. §. 2. num. 36.*

9 Ex officio tenentur denuntiare officiales Inquisitorum, & ministri iurati. Omnes etiam fideles ex præcepto & censura Inquisitorum tenentur quicumque nouerint aliquos contra fidem deliquisse, aut hæresis labe vel suspitione illius infectos esse. Decian. *d. lib. 5. cap. 30. num. 6. & 7. Zaochin. de heret. cap. 9. liera A. vers. Verum quia. Farin. d. §. 5. num. 69. & quest. 197. §. 2. num. 35.*

10 In crimine hæresis fraterna admonitio ante denuntiationem raro præmittenda est. S. Thom. 2. 2. *quest. 33. art. 7. Castro de iust. heret. punit. lib. 2. cap. 25. concl.*

concl. 1. Soto de regend. secret. membr. 2. quest. 4. concl. 2. Farinac. d. quest. 197. §. 2. num. 39.

11 Denuntiator, qui per calumniam aliquem denuntiat Inquisitoribus, grauiter puniendus est. Clar. §. fin. quest. 7. Farinac. tom. 1. quest. 16. num. 15. & seqq. Aldret. d. lib. 2. cap. 23. num. 7. Vide quæ dicuntur infra cap. 8. num. 37. & seqq.

12 Falsus denuntiator in crimine hæresis, potest pœna talionis puniri, sicut & falsus testis. Farinac. de her. quest. 188. §. 2. num. 45.

13 Hæreticum quem constat esse emendatum, nullus tenetur denuntiare. Farinac. de hæresi quest. 197. §. 2. num. 52. Si autem certò non constet, denuntiandus est. Roias singular. 3. num. 32.

CAPVT V.

De probationibus in crimine hæresis.

1 Probatio est ostensio rei dubie per legitimos modos iudici facienda in causis apud ipsum iudicem controuersis. Mascard. de probat. tom. 1. quest. 2. num. 17. & seqq.

2 Probatio diuiditur in plenam, & semiplenam. Probatio plena est illa, quæ tantam fidem facit, quanta ad finiendam controuersiam sufficit. Probatio semiplena est, quæ quasi dimidiam fidem facit, seu latè sumpto nomine semiplenæ probationis est illa, quæ rei gesta aliquam fidem facit, non tamen quæ ad diffiniendam controuersiam sufficiat. Mascard. quest. 4. num. 11. & 15. Aldret.

dret. de relig. discipl. lib. 2. cap. 2. num. 3. & 4.

3 Probatio plena censetur illa, quæ iudicis animum adducit ad credulitatem eius, quod intenditur, semiplena verò, quæ hoc non præstat. Panormit. in cap. Tertio loco. num. 11. de probat. & in cap. ult. de iure iurando.

4 Cùm causa introducitur per actorem, & negatio sequitur per reum, iudex adducitur in dubitationem, quia non præsumit adhuc nec pro actore, nec pro reo. Si addatur aliquod leue indicium vel argumentum, adducitur ad suspicandum. Si argumenta insurgant fortiora, incipit opinari. Opinio tamen ad fidem vel credulitatem non sufficit. Si adhuc aliquo alio magis fulciatur probatio, adducitur ad credulitatem & fidem, Barth. in l. Admonendi. ff. de iur. iur. Panorm. d. cap. Tertio loco.

5 Probatio plena in septem species seu quasi species diuiditur. Prima fit per testes. Secunda per instrumentum. Tertia per confessionem. Quarta per euidenciam facti. Quinta per iuramentum. Sexta per præsumptionem iultam. Septima per famam. Mascard. d. quest. 4. num. 16.

6 Semiplena probatio diuiditur in quatuor quasi species. Prima est, cùm vnus testis solùm deponit. Secunda, cùm de scripto dubitatur. Tertia est priuata scriptura. Quarta est præsumptio non vrgens. Mascard. d. quest. 4. num. 17. & 18.

7 Cùm vnusquisque præsumatur bonus, quamdiu non probatur malus, qui dicit aliquem esse hæreticum, tenetur illud probare. Farinac. de hæresi quest. 187. §. 1. num. 1.

8 In criminibus, & maximè in crimine hæresis proba-

probationes debent esse luce meridiana clariores. Simanch. *catbol. tit. 50. num. 21. & tit. 51. num. 2.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 35. num. 20. & 34.* Mascard. *tom. 2. concl. 856. num. 26.* Farin. *d. §. 1. num. 5. & de reo confess. & conuict. quest. 86. num. 6.*

9 Ad condemnandum pro crimine hæresis in pœnam ordinariam, requiritur plena & concludens probatio. Simanch. *d. tit. 50. num. 21.* Rojas *de hæres. part. assert. 6. num. 60. & sequentibus.* Decian. *d. num. 20.* Fari. *d. §. 1. num. 2.*

10 In crimine hæresis ad pœnam ordinariam non coniunguntur duæ semiplenæ probationes, secus verò, si de pœna extraordinaria fermo sit, ad quam etiam semiplena probatio sufficiens est. Simanc. *d. tit. 51. num. 5. & num. 12.* Peñ. *2. part. Direct. comment. 80.* Farin. *d. §. 1. num. 7. & 9.*

11 Indicia indubitata sufficiunt ad pœnam ordinariam: si verò dubitationem admittant, extraordinaria, seu arbitraria imponitur. Bart. *in l. 2. ff. de furiis & consil. 117.* Panorm. *in cap. Tertio loco num. 8. de probat. & in cap. Vestra. de cohabit. Clericor. & mulierum.* Farin. *de reo confess. & conuictio quest. 86. num. 55. & sequentibus.*

CAPVT VI.

De testibus communia.

¶ CVM in crimine hæresis, sicut etiam in aliis criminibus testes ad probandum recipiantur,

tur, & vt probent debeant esse idonei, eorum necessaria conditiones explicandæ sunt, vt sciamus quanta eorum dictis fides adhibenda sit. Zanchin. *de hæres. ca. 12. num. 1. vers.* Secundo modo, Mascard. *de probat. tom. 2. concl. 855. num. 1.* Farinac. *de hæres. quest. 188. §. 1. nu. 1.*

2 Multi sunt qui in iure ad testificandum communiter non admittuntur, qui his versibus continentur.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides: in testibus ista requires.

Syluest. & Armilla *verbo Testis num. 1.*

3 Testis aut est idoneus, aut non est idoneus. Idoneus est ille, cui nulla exceptio opponi potest. Non idoneus, qui per aliquam exceptionem in toto, vel in parte repellitur. Cap. *Placuit. de testib. vbi Glos. verbo Idonei.*

4 Testes debent esse iurati vt probent, & quoties repetuntur, totiès iurare debent. Iuramentum autem sit de veritate dicenda super his de quibus interrogantur. Mascard. *tom. 3. concl. 1368.* Farinac. *quest. 74. num. 1.* Eymeric. *3. p. Direct. num. 82. & quest. 62. vbi Peñ. comment. 20. & 111.*

5 Iuramentum non præsumitur, nisi expresse de illo constet in depositione. Mascard. *lib. 1. quest. 5. num. 82. & 113.* Farin. *d. quest. 74. num. 72.*

6 Testes deponentes extra articulos, nihil probant, quando res nullo modo pertinet ad articulos: respondentes etiam non interrogati, suspecti sunt. Mascard. *lib. 3. concl. 1371. num. 1.* Farinac. *quest. 71. nu. 2. 6. & 24.*

7 Testes qui non reddunt rationem sui dicti, vel non sufficientem, non probant nisi pro qualitate rationis. Masc. *li. 3. concl. 1375. à n. 49.* Farin. *q. 70. n. 14.*

8 Non est ratio sufficiens dicere: Scio, quia nullus dubitat, vel quia sic reperio in meo memoriali, Farinat. *quest.* 70. *num.* 161. & *seqq.*

9 Sufficit reddere rationem implicite. Farinae. *quest.* 70. *num.* 149.

10 Testes cortinati, vel retro parietem ad cautelam positi, nullo modo probant in criminibus. Farin. *quest.* 69. *num.* 6.

11 Testes de auditu alieno in criminalibus non probant nisi contra producentem. Menoch. *de arbit.* lib. 2. *casu* 475. *num.* 4. Sard. *conf.* 94. *num.* 76. lib. 1. Far. *quest.* 69. *c.* 1. *nu.* 2. & *seqq.* & *num.* 57. & *seqq.*

§. 1.

Contrarietas testium, & concordia.

12 Testes non debent esse contrarij, alioquin etiam in criminibus exceptis nihil probant. Non censentur contrarij quando vnus deponit plus, quam alius, nisi transitive deponat. Mascard. *tom.* 3. *de probat.* *concl.* 1367. *num.* 4. & 6. Farin. *d. test.* *quest.* 65. *part.* 1. *nu.* 2. 11. & 15.

13 Testes contrarij in accidentalibus remotis & impertinentibus, non censentur contrarij respectu probationis, si in substantialibus, seu in articulis probandis concordant. Mascard. *concl.* 1367. *num.* 5. & *tom.* 2. *concl.* 856. *num.* 18. Farinac. *dict.* *part.* 1. *num.* 16. & *seqq.*

14 Si contrarietas est in verbis, non autem in substantia rei, non reputantur testes contrarij, nisi sermo

sermo sit de formalitate verborum. Mascard. *dict.* *tom.* 2. *concl.* 856. *num.* 18. & 19. Farinac. *dict.* *part.* 1. *num.* 22. & 28.

15 Quando non agitur de formalitate verborum, testes deponentes per eadem verba, seu ex premeditato sermone, sunt de fallitate suspecti, nisi sint plures, ac bonae famae: hoc tamen iudicis arbitrio relinquatur, Mascard. *d. tom.* 2. *concl.* 745. *num.* 16. & *tom.* 3. *concl.* 1346. *num.* 2. & 3. & *concl.* 1374. *num.* 9. Roias *de her.* *part.* 2. *num.* 129. & *seqq.* Farin. *d. part.* 1. *num.* 24. & *seqq.*

16 Discordia in modo narrandi factum super quo testes deponunt, si in substantia sit concordia, non vitiat testimonium. Butrio *in cap.* Nihil. *de verb.* *signific.* *num.* 3. Farinat. *d. p.* 1. *num.* 29.

17 Cum testes reddunt diuersas rationes, & causas sui dicti, si concordant ad eundem finem, & vterque reddit bonam rationem, non reputantur contrarij: si autem vnus det bonam rationem, alius vero non, plenè non probant. Felin. *in cap.* Cum tu. *num.* 14. *de testib.* Specul. *in tit.* *de test.* §. Item de interrogatoriis. *concl.* 5. *versic.* Hinc est, quod si quis. *sub num.* 14. Farinat. *dict.* *part.* 1. *num.* 30. & *seqq.*

18 Contrarietas testium vitanda est, quoad fieri possit, interpretando eorum dicta vt sint vera, aut secundum diuersitatem, & multiplicationem actus vel temporis per improprietatem verborum, per interpretationem suppletiuam, aut alio modo. Roias *d. part.* 2. *num.* 126. Mascard. *tom.* 3. *concl.* 1367. *num.* 10. Menoch. *de presumpt.* lib. 5. *presumpt.* 23. *num.* 12. Farin. *d. quest.* 62. *part.* 2. *num.* 37. *vsque ad* 75.

19 Concordari debet contrarietas testium, se-

cundum ius civile, vt falsitas vitetur, non vero vt probent; secundum ius canonicum etiam concordantur vt probent, dummodo tamen contrarietas non sit manifesta, aut non contradicant in facto principali, aut quando pro vna parte inter plures testes non sunt duo contestes; in his enim casibus non probant. Abb. in cap. Cum tu. num. 5. de test. Felin. num. 4. Farin. d. p. 2. num. 7. & seqq.

20 Testium interpretatio debet esse probabilis, congrua, consona veritati, & possibilis. Felin. d. cap. Cum tu. num. 13. Farin. l. part. 2. num. 90. & seqq.

21 In criminibus non concordantur testes vt probent, quamuis concordari possint, ad effectum vitandi periurium. Felin. in cap. Cum tu. num. 16. Farinac. d. part. 2. num. 106. & seqq.

22 Si testes contradicant confessioni partis, non sunt concordandi, sed si confessio sit contra partem, putandi sunt falsi, si vero parti fauorabiles, reputantur veri. Abb. d. cap. Cum tu. num. 4. Mascard. tom 1. concl. 379. num. 21. & concl. 344. num. 2. Farinac. d. p. 2. num. 101. & seqq.

23 Quando testes taliter sunt contrarij, quod concordari non possunt, si in qualitate sint aequales, standum est multitudini, si tamen minor numerus superet in qualitate, ipsi standum est. Abb. & Felin. in summ. cap. In nostra. de test. Farinac. d. quest. 65. p. 3. num. 607. & seqq.

24 Dignitas testium ex nobilitate, morum probitate, scientia, & diuitiis pensatur. Felin. d. cap. In nostra. num. 11. de testibus. Tiraq. de nobilit. cap. 40. num. 35 & seqq. Farinat. d. p. 3. num. 114. & seqq.

25 Si vnus testis dicat factum contigisse in do-

mo, alius vero iuxta domum, non conciliantur, sed sunt contrarij. Si autem vnus in prima depositione dicat contigisse in domo, in alia vero depositione dicat contigisse iuxta domum, interpretandus est, & accipiendus in secundo dicto. Farin. d. quest. 65. p. 4. qu. 1. num. 245. & seqq.

26 Sunt etiam contrarij, si vnus dicat factum contigisse in domo, alius in porticu domus. Si vero idem testis in diuersis depositionibus vtrumque dicat, interpretandus est. Pet. de fidei commiss. quest. 12. num. 833. & seqq. Farina. d. p. 4. quest. 2. num. 248. & seqq.

27 Si vnus testis dicat quod sunt sex anni quando talis dixit vel fecit, alius vero quod sunt septem anni, conciliandi sunt: quia qui dixit sex, non negauit septem. Farinac. d. p. 4. quest. 3. num. 251.

28 Si vnus dicat talem cum gladio fuisse occisum, alius cum claua, aut vnus asserat fuisse occisum cum gladio punctim, alius cum gladio casim, non sunt in criminalibus concordandi ad poenam imponendam. Farinac. d. p. 4. quest. 6. & 7. num. 255. & seqq.

29 Si vnus testis dicat Titium fuisse percussum a Seyo in fronte, alius vero in manu, concordari possunt ad vitandam falsitatem, non autem ad probandum. Farinac. d. p. 4. quest. 8. num. 258.

30 Si vnus testis dicit tempore belli, alter dicit ante bellum, concordari possunt. Sicut etiam si vnus dicat factum tempore belli, alius autem post bellum, Farinac. d. p. 4. quest. 9. num. 261. & seqq.

31 Si vnus dicat ante bellum, alius post bellum, non concordantur vt probent, concordari tamen possunt ad vitandam falsitatem. Farinac. d. p. 4. quest. 10. num. 163. & seqq.

23

32 Si vnus dicat tali die vidisse Titium sanum, alius verò dicat eodem die vidisse eum infirmum, concordari possunt. *Farinac. d. p. 4. quest. 11. num. 271.*

33 Si vnus testis dicat aliquid factum præsente Titio, Titius verò negat fuisse se præsente, non concordantur, sed sunt contrarij. Si autem Titius dicat quòd non vidit, non audiuit, vel nescit, concordari possunt. *Farinac. d. p. 4. quest. 12. num. 272. & seqq.*

34 Idem dico, si vnus testis asserat aliquid contigisse præsentibus Titio, & Seyo, & nullo alio, alter verò dicat plures interfuisse, sunt contrarij, concordari tamen possunt, si alter se non vidisse plures affirmet. *Farinac. d. p. 4. quest. 13. num. 280. & seqq.*

§. 2.

Credulitas testium.

35 Testibus verisimiliter deponentibus magis creditur, etiam si sint numero minores, & item quando eorum depositiones fortioribus coniecturis, & præsumptionibus adminiculatæ sunt. *Mascard. tom. 3. concl. 1370. num. 81. & concl. 1225. num. 7. & seqq. Farinac. de testibus p. 3. num. 128. & seqq.*

36 Testibus quorum depositiones magis consonant cum iure communi, & ei magis conueniunt, magis creditur. *Abb. in cap. Auditis. num. 9. de probat. Felin. in cap. In nostra. num. 3. de testibus. Farinac. d. part. 3. num. 150.*

37 Testibus deponentibus ad fauorem rei, magis creditur in criminalibus, quàm deponentibus ad fauorem

fauorem actoris, etiamsi isti asserant, & illi negent; ac etiam licet testes pro reo sint minùs digni, vt pote laici aut foeminae, vel etiam minores in numero, nisi testes actoris verisimiliùs deponant. *Glossa in cap. In nostra. in verbo Aduersa. & in verbo Præferenda. vbi Abb. num. 2. & 4. Farinac. d. p. 3. num. 152. & seqq.*

38 Magis creditur testibus magis informatis, quàm aliis non tam informatis & narrantibus totum factum, quàm partem: imò testis interrogatus si non vult dicere totum quoad substantiam, falsus iudicatur. *Felin. in d. cap. In nostra. num. 10. & seqq. Rebuf. de testibus part. 1. glossa S. num. 50. Farinac. d. part. 3. num. 165. & sequentibus.*

39 Testibus in specie deponentibus magis creditur, quàm deponentibus in genere; & deponentibus vniuersaliter, quàm indiffinitè. *Bertal. consil. 372. num. 6. lib. 2. Farinac. d. part. 3. num. 170. & sequenti.*

40 Testibus deponentibus cum ratione & redditione causæ, magis creditur quàm deponentibus sine tali causâ; reddētibus meliorem rationem, quàm reddentibus non ita bonam. *Baldus in l. Presbyteri. sub. num. 14. vers. Item testes contrarij. Cod. Episcop. & cler. Felin. dict. cap. In nostra. num. 10. Farinac. d. part. 3. num. 172. & sequentibus.*

41 Magis creditur testibus senioribus, & antiquioribus, quàm iunioribus, nisi iuniores digniores sint; & item magis clericis, quàm laicis, nisi laici deponant ad fauorem rei. *Felin. in dict. cap. In nostra. num. 1. & num. 12. Farinac. dict. part. 3. num. 175. vsque ad 178.*

42 Magis creditur testibus masculis, quàm foeminis; & si omnes sint foeminae, magis creditur vir-

ginibus, quàm viduis, nisi fœminæ deponant pro reo, & viri pro actore, vel fœminæ sint bonæ famæ, viri autem malæ. *Felin. in d. cap. In nostra. num. 11. Farin. d. p. 3. num. 179. & seqq.*

43 Magis creditur testibus notariis, quàm non notariis, etiam si notarij deponant pro actore, & non notarij pro reo; & nullus testis quantumcunque idoneus æquiparatur notario, etiam in favore causæ piæ. *Felin. in d. cap. In nostra. num. 9. Mascard. tom. 2. concl. 1100. num. 2. & 6. Farin. d. p. 3. num. 183. & seqq.*

44 Testibus peritis magis creditur, quàm non peritis, etiam si periti deponant super negatiua, & non periti super affirmatiua. *Felin. d. cap. In nostra. num. 8. Farin. d. p. 3. num. 186. & seqq.*

45 Testibus deponentibus pro causa fauorabili, etiam negando, magis creditur, quàm deponentibus in contra, licet affirmant. *Felin. num. 2. Farinac. num. 188. & seqq. d. p. 3.*

46 Testibus distinguendis magis creditur quàm non distinguendis & affirmantibus, etiam minoribus numero, quàm negantibus, licet sint plures & clerici, dummodo non deponant ad fauorem rei. *Glossa in cap. Ut circa. in vers. Præterito. de elect. in 6. Mascard. tom. 1. concl. 70. num. 1. & seqq. Farin. d. p. 3. num. 191. & num. 200. & seqq.*

47 Testis deponens super affirmatiua, ex qua sequitur probatio negatiuæ, non dicitur super negatiua deponere. *Mascard. d. concl. 70. num. 9. Farin. d. p. 3. num. 215. & seqq.*

48 Testibus super negatiua vaga, pura, & non coarctata loco & tempore, cum sit de sui natura improbabilis, non creditur. Secus verò, si deponant in negatiua

negatiua coarctata loco & tempore. *Clar. in pract. s. fin. quest. 52. num. 9. Mascard. d. concl. 70. num. 5. & seqq. Farinac. d. p. 3. num. 221. & seqq.*

49 Deponentibus super negatiua, coarctata loco & tempore, præterquam quòd debent esse idonei, etiam in casu difficilis probationis dicere tenentur de toto tempore negotij, & non debent remouere actum à sensu, dicentes: Non vidi, sed sensum ab actu, ita vt affirmant non potuisse illud fieri quin ipsi viderint, ac etiam reddere rationem sui dicti & scientiæ, etiam non interrogati: & sic deponentibus super negatiua, magis creditur quàm affirmantibus. *Bald. consil. 51. col. 2. lib. 4. Felin. d. cap. In nostra. num. 5. Farin. d. p. 3. num. 224. & seqq.*

50 Testibus negantibus, tunc magis creditur, quàm affirmantibus, quando cum eorum depositione concurrat iuris præsumptio. *Farinac. d. p. 3. num. 337. & seqq.*

51 Testis sibi ipsi varius, aut contrarius, absolute loquendo nihil probat, maxime in criminalibus, & licet concordetur non probat. *Felin. in cap. Cum in tua. num. 3. vers. Prima conclusio. de testibus. Mascard. tom. 3. concl. 1367. num. 2. & 3. Farinac. quest. 66. part. 1. num. 13. & par. 9. num. 317. & 321. & seqq.*

§. 3.

Testis varius, contrarius, & vacillans.

52 Testis varius & contrarius, in re idem sunt, differunt tamen, quòd varius diuerso modo deponit,

Q 5

contrarius verò contraria asserit; seu varius est, qui non stat firmus in suo dicto, contrarius autem qui contraria tenaciter affirmat. Hostiens. *in cap. Prætereà ad fin. vers. Vel dic. de test. coge.* Bald. *ibidem num. 107.* Farin. *d. p. 1. num. 7. & 8.*

53 Testis vacillans dupliciter accipitur. Primò, pro eo qui dubitatiuè, cum timore vel titubatione loquitur. Secundò, pro eo qui sic loquens etiam variat aut contraria dicit. Hic non probat, ille verò non omnino repellitur, diminuitur tamen in fide. Farin. *d. p. 2. num. 10. & duobus seqq. & num. 14. & seqq.*

54 Testis sibi varius & contrarius in aliqua parte substantiali, videlicet quæ concernit articulata, nec probat, nec facit indicium ad inquirendum. Mascard. *tom. 3. concl. 1367. num. 7. & 8.* Farin. *d. p. 1. num. 19. & seqq.*

55 Testis sibi varius & contrarius in qualitatibus, circumstantiis, & accessoriis, non verò in substantialibus, licet in aliquo eius fides minuatur, probat tamen nonnullis casibus exceptis. Mascard. *dict. concl. 1367. num. 5.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 23. num. 7. & 16. & sequenti.* Farinac. *d. p. 1. num. 24.*

56 Non probat testis sibi varius & contrarius in qualitatibus & accessoriis, quando aliàs ex aliqua causa rationabili est iudici suspectus: & interrogatus de accidentibus, est in illis sibi varius & contrarius. Non probat etiam, quando depositio concernit factum proprium, & varietas est multiplex. Item si iuravit dicere veritatem in omnibus. Anton. Gomez. *var. tom. 3. cap. 12. num. 11.* Farin. *d. p. 1. num. 25. & seqq. usque ad 31.*

57 Quando testis est sibi varius & contrarius
ob

ob ignorantiam, errorem vel obliuionem (quæ in teste per duos vel tres annos præsumitur) non in totum amittit fidem; nec etiam si varietas in substantialibus est modica. Bald. *in l. Si ex falsis. circa fin. C. de transact.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 23. num. 8.* Farinac. *d. p. 1. num. 32. & seqq.*

58 Quando testis in secundo dicto plus aut minus dicit quàm in primo, non reputatur sibi varius: nec etiam quando in secundo examine remittit se ad primum, cum protestatione quòd si aliter dixit, per primum dictum corrigatur secundum, dummodo sit in casibus in quibus admittitur relatiua depositio. Abb. *in cap. Cùm in tua. num. 3. de testibus.* Farin. *d. p. 1. num. 37. & sequentibus.*

59 Si iudex nolit acceptare depositionem relatiuam, potest testis petere vt legatur sibi primum examen; quod si iudex facere nolit, dicat testis protestando, quòd si in primo examine aliter dixit, ex nunc corrigit secundum dictum, & refert se ad primũ tamquam verum: tunc enim licet dicat contraria, non diminuitur fides, sed statur primo dicto, quod debet regulariter seruari in crimine hæresis, Menoc. *d. arbit. lib. 2. casu 109. num. 11. & 12.* Farin. *d. p. 1. num. 40. & sequentibus, & de hæresi quest. 188. §. 1. num. 35.*

60 In crimine hæresis, & vniuersim in criminalibus non admittitur relatiua depositio; nec etiam quando repetitur testis ad declarandum primum dictum dubium, aut quando testis aliàs est persona suspecta: iudicis tamen arbitrio relinquitur, an debeat admittere responsionem relatiuam. Simanch. *cathol. tit. 64. num. 24.* Mascard. *tom. 3. concl. 1374. num. 5.* Farin. *d. part. 1. num. 48. & seqq.*

61 Testis varius & contrarius torqueri potest ad videndum in quo dicto persistat, etiam aliis iudiciis non concurrentibus, siue varietas contigerit iudicialiter, siue extraiudicialiter, cum iuramento tamen, ita ut in iudicio vnum dicat, & extra iudicium dicat contrarium; & si talis testis in tormentis sæpius vacillat, secundò & tertio potest torqueri, non verò ulterius. Anton. Gomez. *var. tom. 3. in de tortura num. 29.* Clar. §. *fin. quest. 25. num. 4. & 7.* Farin. *d. quest. 66. p. 3. num. 98. vsque ad 112.*

62 Ut tamen testis varius torqueatur, requiritur quoddam fateatur se factò interfuisse, & quoddam variatio sit in substantialibus, ac etiam in causa criminali, & quoddam non sit in dignitate constitutus, nisi in criminibus exceptis. Anton. Gomez. *d. num. 29.* & Clar. *dict. quest. 25. num. 6.* Farinac. *dict. p. 3. num. 113. vsque ad finem.*

§. 4.

Correctio testis.

63 In causa hæresis standum est secundo dicto testis, siue fateatur, siue neget, siue etiam interrogetur solum ut testis in alios, siue ut principalis quoad se, & testis quoad alios, dummodo ex manifestis iudiciis appareat testem velle suum primum dictum corrigere ex zelo fidei, & secundum dictum appareat verisimile, aut retractationis sufficiens reddatur causa. Couarru. *var. lib. 2. cap. 13. num. 9.* Simanch. *cat. rit. 64. num. 58. & 60.* Farinac. *dict. quest. 66. p. 4. num. 157. & seqq.*

64 In aliis causis regulariter statur primo dicto, licet ex parte maneat dubitatum, nisi pro secundo dicto sint probabiles rationes; aut primum dictum fuerit extraiudiciale, secundum verò iudiciale. Couarru. *dict. cap. 13. num. 8.* Menoch. *de arbit. lib. 2. casu 108. num. 9. & 10.* Farinac. *dict. part. 4. & parte 6. per totam.*

65 Quando testis cui sine tortura non creditur, in tortura dicit contrarium eius quod dixerat extra torturam, si interrogatur solum ut testis, statur ultimo dicto; & si pluries torqueatur, etiam statur ultimo dicto, dummodo tortura sit legitime data, aut non appareant rationabiles causæ, cur potius credatur primo dicto, quam secundo. Si verò testis interrogatur principaliter pro se, & ut testis pro aliis, statur primo dicto, nisi pro secundo sint sufficientes coniecturæ, præsumptiones, vel adminicula. Clar. §. *fin. quest. 53. num. 10.* Menoch. *d. casu 108. num. 14. & 15.* Farinac. *d. quest. 66. p. 5. per totam.*

66 Testis potest in continenti se corrigere. In continenti dico, quando nondum egreditur iudicis conspectum; imò & egressus, dummodo probabile sit quoddam non est aliquem allocutus qui eum pernereret: quod iudicis arbitrio relinquitur. Correctionis tamen causam allegare debet qui se corrigit, aliàs verò correctio non admittitur. Clar. *d. §. fin. quest. 53. num. 10.* Menoch. *d. casu 108. num. 4. & 6.* Couar. *dict. ca. 13. num. 8.* Farinacius *d. quest. 66. parte 7. conclus. 1. & 3. vsque ad 7.*

67 Testis ex interuallo se corrigere non potest, nisi asserat causam verisimilem suæ correctionis, aut
fit

fit persona nobilis, & causa inter viles personas: si tamen velit addere ad primum dictum, etiam ex interuallo ei licebit. *Clar. d. §. fin. quest. 53. num. 15. Couar. d. num. 8. Menoch. d. casu 108. num. 7. Farinac. d. p. 7. concl. 2. & 8. vsque ad 12.*

68 Publicatis attestationibus, non potest testis se corrigere, & quamuis correctio ex interuallo non admittatur, & non tollat primum dictum, illud tamen debilitat. *Farinacius dicta parte 7. concl. 10. & 12.*

69 In causa hæresis, etiam post publicationem possunt testes examinari; siue Inquisitor procedat ex officio, siue ad instantiam partis. *Mascard. tom. 2. concl. 857. num. 37. Simanch. cathol. 64. num. 50. Farinacius quest. 75. cap. 14. num. 409. & de hæresi quest. 182. §. 1. Peñ. ad 3. partem Direct. comment. 111. vers. Iam quod de examinandis.*

70 Testis qui in primo dicto affirmatiuè deponit, & in secundo dicit se non recordari, licet saluetur à contrarietate, non tamen probat. *Farin. d. quest. 66. part. 9. quest. 1. num. 329. & seq.*

71 Si testis in primo dicto dicat se non recordari, & in secundo se recordari & scire, probat. Idem est, si in primo dicto dubitatiuè deponit, & in secundo affirmatiuè: dummodo hæc fiant in diuersis examinibus, secus si in eodem: tunc enim est varius & nihil probat, nisi alleget causam reuocationis primi dicti.

72 Testis, qui in primo dicto dicit se scire, & in secundo se credere, non probat in criminibus, nec etiam qui dicit se sentire, & in secundo dicto se credere. *Petra de fidei commiss. quest. 12. num. 959. Farinac. d. p. 9. q. 7. num. 345.*

73 Si

73 Si testis in primo dicto dicat rem ita se habere, *quia vidi*, deinde dicit, *quia audiui*, concordatur, & probat de visu: & idem est, si in primo reddendo rationem dicat, *quia audiui*, & postea, *quia vidi*. Si verò primo dicat se scire, & deinde reddendo rationem dicat, *quia audiui*, solum probat de auditu. *Farin. d. p. 9. quest. item 9. & 10.*

74 Si testis primò dicit se hoc tantum scire, vel hoc tantum verum esse, & postea aliquid aliud addit, non probat, sed reputatur varius & contrarius. *Farin. d. p. 9. quest. 13. num. 365.*

75 Testis qui non clarè deponit, interpretetur dictum suum. Quod si nesciat, vel absens sit, in eo sensu accipiat, ut crimen excludat. Idem dicendum est de reo, si sit vir probus, *Peñ. d. com. 111.*

76 In causis hæreticalibus non publicantur testimonium & accusatorum nomina, nec circumstantiæ ex quibus cognosci possint; Episcopo tamen aut eius vicario & consultoribus declarantur. Tempus autem & locus commissi criminis secundum arbitrium Inquisitorum ad instantiam partis declarantur reo. *Simanch. d. tit. 64. num. 26. & seq. Peñ. ad 3. p. Direct. quest. 75. comment. 124. Farinac. d. §. 1. num. 7. vsque ad 13.*

CAPVT VII.

De teste obscure, vel dubiè deponente.

Testis obscure, dubiè, vel cum incertitudine deponens, nihil probat: vt quando depositio

tio

tio diuersos continet intellectus. Mascard. tom. 3. concl. 1369. num. 6. Farin. de testibus quest. 68. §. 1. num. 1. & 2.

2 Qui deponit non per verba quæ de necessitate concludant, sed per verba, possibile, dubito, forsitan, prima fronte, si bene memini, ni fallor, salua veritate, & similia, non probat. Mascard. d. num. 6. Farin. d. §. 1. num. 3. usque ad 17.

3 Deponens alternatiuè per dictionem, vel, nisi vtraque pars tendat ad vnum effectum, non probat: neque etiam deponens per verbum, circa, plus, vel minus, quando agitur de probatione præcisi temporis, quantitatis vel loci. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 46. Farin. d. §. 1. num. 18. & seqq.

4 Testis deponens de iudicio suo, vt, mihi videtur, vel, non videtur, non probat, nisi sui proprii iudicij bonam rationem reddat. Decian. consil. 51. num. 11. lib. 2. & consil. 62. num. 11. & consil. 88. num. 9. lib. 3. Farinac. d. §. 1. num. 32. & seqq.

5 Si depositio dubia, & æquiuoca in quolibet intellectu probat intentionem producentis bona reputatur. Farinac. d. §. num. 41.

6 Testium depositiones ad hoc vt probent, non cauillandæ, sed coadiuuandæ sunt, nisi testes sint suspecti: tunc enim cauillari debent. Farinac. dict. §. 1. num. 43. & 44.

7 Testium dubia verba sunt propriè interpretanda, nisi sic interpretata non probent: nam si probant impropiè interpretata, impropiè interpretanda sunt. Farin. d. §. 1. num. 47. & 48.

8 Testium dubia verba interpretanda sunt, secundum communem vsum loquendi (attenta qualitate & conditione ipsorum testium) & vt sonent ma-

gis

gis factum, quàm ius: declarantur etiam per aliam depositionem ipsorum vel alterius testis, aut ex subiecta materia. Farinac. d. §. 1. num. 49. usque ad finem §.

9 Testes de credulitate non plenè probant, absolute loquendo, nec efficax indicium faciunt, nisi adhibitis circumstantiis, quamuis testes sint in magno numero, & se firmiter credere affirmant. Mascard. lib. 1. concl. 45. num. 1. 2. & 6. & tom. 3. concl. 1360. num. 1. & seqq. Farin. d. quest. 68. §. 2. num. 62. usque ad 75. & num. 106. & 110. & seqq.

10 Testes de credulitate deponentes, probant, quando suæ credulitatis reddunt sufficientem rationem, maxime in ijs, quæ directè probari non possunt, vel in casibus in quibus præsumptiua probatio habetur pro vera, aut in antiquis & quæ sunt difficilis probationis. Mascard. lib. 1. concl. 104. num. 15. & concl. 459. num. 11. & lib. 3. concl. 1369. num. 7. & seqq. usque ad 21. Farin. d. §. 2. num. 74. usque ad 86.

11 Probant etiam testes de credulitate contra producentem, & ad defensionem innocentiae, Mascard. lib. 3. concl. 1369. num. 18. & lib. 2. concl. 490. num. 4. & 5. Farin. d. §. 2. num. 75. 76. & seqq.

12 Probant etiam in atate, & in ijs quæ consistunt in peritia artis, in ijs etiam quæ sensu corporis percipi non possunt. Mascard. lib. 3. concl. 1369. num. 10. & 14. Farin. d. §. 2. num. 94. 95. & 82.

R

CAPVT VIII.

De teste falso & corrupto.

1. **T**estis falsus nihil probat, tam in ea causa in qua falsum deposuit, quam in alia quacumque, nec similiter indicium facit ad torturam. Mascard. lib. 2. concl. 743. post. num. 9. Farinac. quest. 67. §. 3. num. 58. & seqq.
2. Sententia lata ex falsis testibus, retractatur. Mascard. conc. 688. Farin. d. §. 3. num. 64.
3. Affirmans pro vero id, quod re vera verum est, sed illud verum testis ignorat, falsus est, & de falso punitur pœna arbitraria. Farinac. d. §. 3. num. 70. & seqq.
4. Deponens falsum per ignorantiam, errorem, obliuionem, aut credens dicere verum, non punitur pœna ordinaria, sed extraordinaria, & non probat. Farin. d. §. 3. num. 77. 85. & seqq.
5. In dubio præsumitur testem deposuisse falsum per errorem & ignorantiam: idem præsumitur in rusticis, nisi sint sagaces, aut deponant super eo quod ipsi percipiunt. Mascard. concl. 745. num. 13. Farinac. d. §. 3. num. 81. & seqq.
6. Qui dicit se scire illud, quod tantum audiuit à fide digno & bonæ famæ viro, excusatur à falso, si deponit de his quæ certa probatione sciri nequeunt, vt quòd quis sit filius talis. Secus autem in ijs, quæ certa probatione sciri possunt. Si tamen falsò dixisse reperiat, pœna extraordinaria punietur propter temeritatem. Farin. d. §. 3. num. 91. & seqq.

7 Qui

7 Qui deponens verum in dicto principali, si dicat falsum in redditione causæ, sola extraordinaria pœna punitur. Farinac. d. §. 3. num. 95. & seqq.

8 Deponens de sua credulitate, licet falsò deponat, de falsò tamen non tenetur, nisi ex confessione sua de falsò conuincatur. Farinac. d. §. 3. num. 99. & sequentibus.

9 Ad puniendum testem de falsò pœna ordinaria, requiritur euidentis & necessaria probatio: quoad pœnam verò extraordinariam, suspiciones & argumenta sufficiunt. Farinac. d. §. 3. num. 74. & seqq.

10 Vt testis falsus non probet, debet aliunde de falsitate constare, quam ex propria ipsius confessione, si in fauorem deponit. Farinac. d. §. 3. num. 110. & quest. 46. num. 56. & seqq.

11 Testis in parte falsus, siue deponat super capitulis connexis, siue separatis, nihil probat; nisi falsitas sit in accessorijs extrinsecis & impertinentibus: nam si in substantialibus, aut in ijs, quæ quoquo modo tangunt causam, & ad illam pertinent, etiam si sit in minimo falsus, in totum reputatur falsus. Mascard. tom. 2. concl. 743. num. 1. & sequent. Farinac. dict. quest. 67. §. 4.

12 Testis aliàs suspectus si inueniatur falsus in qualitatibus extrinsecis & impertinentibus, in nullo creditur. Farinac. dict. §. 4. num. 120. & seqq.

13 Deponens falsum super generalibus interrogatorijs, vt si neget esse affinem, inimicum, pauperem, &c. nihil omnino probat, quando talis negatio aut affirmatio facit ad causam, vel tribuit vel tollit fidem testi Bald. in l. Si ex falsis C. transact. Innocent. in cap. Fraternitatis. num. 1. col. glos. 1. de heret. relati per

R 2

Mascard. *tom 1. concl. 68. num. 12. Farin d. §. 4. num. 126. & seqq.*

14 Qui falsum dicit in loco & tempore, dicitur falsum dixisse in substantialibus. Farinac. *diel. §. 4. num. 140.*

15 Testis in parte falsus, siue scienter, siue igno-
rante falsum deposuerit, in totum reputatur falsus,
& in dubio præsumitur falsus, & non probat Menoc.
de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 22. præferim num. 9. Mas-
card lib. 2. concl. 743. num. 7. Farinac. diel. §. 4. num. 141. & seqq.

16 Qui in vno inuenitur falsus, in omnibus tam
futuris, quam præteritis præsumitur falsus, & non
probat. Mascard. *lib. 2. concl. 743. num. 4. & 5. Farin. d. §.*
4. num. 150 & seqq.

17 Qui iurauit absolutè dicere veritatem super
tota causa, tenetur dicere veritatem super connexis,
& accessoriis, non tamen trahitur iuramentum ad
impertinentia, & sic dicens falsum in illis, non desi-
nit probare in aliis Farin *d. §. 4. num. 175. & seqq.*

18 Qui specificè iurauit dicere veritatem super
omnibus de quibus fuerit interrogatus, tenetur dice-
re verum, etiam in impertinentibus: & si in illis falsò
deponat, in nullo creditur: in dubio tamen præsumit-
ur testis iurasse super tota causa. Menoch *de præsump.*
lib. 5. præsumpt. 22. num. 21. Mascard. concl. 743. num. 12.
Farin. d. §. 4. num. 174. & seqq.

19 Testis, qui errat & falsum deponit in nomi-
ne, cognomine, agnatione, parentela, vel parochia, si
non errat in corpore, non dicitur falsus, & probat in
aliis. Farin. *d. §. 4. num. 185.*

20 Testis, qui in sua depositione occultat ve-
rum,

rum, falsus reputatur, sicut etiam qui dolo aut no-
redit rationem sui dicti, aut non sufficientem, &
item qui dicit se non recordari de eo, cuius probabi-
le non est ipsum obliuisci Mascard. *lib. 1. in præfat. qu.*
5. num. 70. & seqq. Peñ. 3. part. Direct. quest. 73. num. 122.
Farin. d. quest. 67. §. 6. num. 220. & seqq. & de heresi quest.
188. §. 2. num. 42.

21 Qui dolosè, obscurè, aut dubitatiuè deponit
de eo, quod distinctè, clarè & certò scit, reputatur fal-
sus, & punitur Farin. *d. §. 6. num. 225. & seqq.*

22 Testis corruptus promissione, pecunia, me-
tu, precibus vel alia re, non probat, & in dubio præ-
sumitur falsum dixisse pro corruptente; contra cor-
ruptentem verò probat. Mascard. *concl. 455. num. 1.*
Farinac. diel. 67. §. 7. num. 236. & seqq. & num. 249. &
seq. & num. 269.

23 Vno teste corrupto alij corrupti præsumun-
tur: corruptio autem ex indiciis arguitur Mascard.
concl. 1340. num. 1. & 6. Farinac. diel. §. 7. num. 256.
& seqq.

24 Si pecunia detur testi pro expensis itinētis,
aut pro operis omissis, dummodo non excedat illa-
rum æstimationem, non iudicatur pecunia corrupti-
tus. Si tamen post depositionem pecuniam acceptet
licet non dicatur corruptus, nulla præcedente pro-
missione, est tamen multum de corruptione suspe-
ctus. Couar. *regula Peccatum. part. 2. §. 3. num. 4. de reg.*
iuris in 6. Menoch de arbit. casu 310. num. 10.

25 Testis corruptus probat pro corruptente,
quando producitur ab eo contra quem fuit corrup-
tus. Surd. *consil. 132. num. 3. lib. 1. Farinac. diel. §. 7.*
num. 280.

26 Testis instructus à parte aut ab aduocato non probat, & præsumitur instructus & suspectus eo ipso, si antequam deponat alloquatur partem, nisi bona fide instruat, & verum deponat. Mascard. concl. 1364. num. 3. Farin. d. quest. 67. §. 8.

27 Testis falsus in crimine hæresis grauius, quàm in aliis criminibus puniendus est, regulariter tamen curiæ seculari non traditur, sed producitur in publicum spectaculum, ligatis manibus & pedibus, discooperto capite, in camisia vsque ad horam prandij, seu in porta Ecclesiæ ponitur, fustigatur, ad triremes mittitur, & aliis pœnis plectitur, vt mitra infami, exilio, & carcere etiam perpetuo. Peñ. 3. p. Direct. comment. 122. Farin. d. quest. 67. §. 1. & quest. 188. de hæresi §. 2. num. 36. vsque ad 39.

28 Eadem digni sunt pœna, qui testes pretio aut minis corrumpunt, & qui hoc fieri mandant, dummodo nocumentum graue sit, licet reus curiæ seculari non tradatur. Si verò testimonio suo parum aut nihil nocumenti afferant, mitius puniuntur. Peñ. d. commentar. 122. Farin. d. quest. 188. §. 2. num. 44.

29 Si reus ob falsam depositionem puniatur, potest testis pœna talionis plecti, & curiæ seculari cum publicatione bonorum tradi. Simanc. cathol. tit. 64. rubr. de testibus num. 90. 94. & seq. Rojas de her. pa. 2. assert. 8. num. 156. & sequentibus. Farin. d. quest. 188. §. 2. num. 39. 46. & 51. & d. quest. 67. §. 1. num. 9. & 11.

30 Testis falsò coram Inquisitore deponens, ab eodem puniri potest, vocato tamen Episcopo, & consulto supremo Tribunali. Peñ. d. comment. 122. Farin. d. quest. 188. §. 2. num. 40. & 53.

31 Licet falsi testes in crimine hæresis eadem pœna

pœna qua hæretici puniendi sint, non tamen eorum filij, & nepotes redduntur infames, nec aliis pœnis obligantur, quibus hæreticorum liberi sunt obligati. Simanc. cathol. tit. 64. rubr. de testibus num. 96. Sanch. decal. lib. 2. cap. 27. num. 25. Farinac. d. §. 2. num. 54.

32 Qui falsum deposuit ad liberandum eum, qui de hæresi puniendus venerat, probabile est non esse puniendum pœna talionis, sed arbitraria: probabile etiam est oppositum. Farinac. d. §. 2. num. 49. & 50. & quest. 67. §. 1. num. 18.

CAPVT IX.

De teste periuro.

1 Testis periurus, qui aliàs admittendus non erat, in crimine hæresis admittitur, quando ex indicij manifestis apparet, quòd ex zelo iustitiæ deponit & reuelat tam contra se, quàm contra alios, illud quod prius celauerat. Eymers. in Direct. p. 31. quest. 65. Mascard. lib. 2. concl. 857. num. 5. & 6. Farin. de testibus quest. 56. art. 5. num. 203. & 204. & de hæresi quest. 188. §. 5. num. 82.

2 Quando testis, qui in crimine hæresis deponit, est varius & periurus, statur secundo dicto & non primo, etiam si ex interuallo se correxerit, esto non deponat contra se, sed absolutè contra alios; dummodo tamen ex manifestis indicij apparet ex zelo fidei dictum suum corrigere, ac probabilem rationem reddat quòd verum dicat. Peñ. 3. part. Direct. comment.

114. Mascard. *concl.* 857. *num.* 7. Farinac. *d.* §. 5. *num.* 83. & *sequentibus.*

3 Non omnis periurus reputatur idoneus testis in crimine hæresis; sed ille tantum, qui variando in examine peieravit, dicendo contrarium eius, quod primo loco dixerat. Decian. *crimin. lib.* 5. *cap.* 35. *num.* 24. Farin. *d.* §. 5. *num.* 92.

4 Vt secundo dicto testis periuri credatur, parum refert, quod primo loco affirmaverit, & secundo negauerit. Simanch. *cathol. ii.* 64. *rubric. de testibus num.* 56. & *seqq.* Farin. *d.* §. 5. *num.* 95. & 96.

5 Quando secundo dicto negantis quod prius dixerat, obstat aliud, quam solius periurij defectus, primo dicto standum est, semper tamen cum aliquo defectu secundum iudicis arbitrium. Peñ. *d. comment.* 114. *vers.* Postremò. & *vers.* Illud tamen. Farin. *d.* §. 5. *num.* 93. 97. & 98.

6 Licet stetur secundo dicto in fauorem fidei, non videtur tamen admittenda eius probatio sine tortura. Peñ. *d. comment.* 114. *vers.* Vt autem. Farin. *d.* §. 5. *num.* 99.

7 Testis periurus semper puniendus est, maxime si volebat occultare hæreticum, quantumcumque eius dictum admittatur. Peñ. *d. vers.* Vt autem. Farin. *d.* §. 5. *num.* 100.

CAP.

CAPVT X.

De teste inimico.

1 **N**ON admittuntur in testes inimici capitales, conspiratores, & cohabitantes cum illis neque eis creditur, neque indicium faciunt, etiam si deponant per tormentum, aut in articulo mortis, etiam in criminibus exceptis, & in hæresi. Peñ. 3. *part. comment.* 116. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 463. *num.* 31. & 32. & *lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 40. & *seq.* Farin. *de test. quest.* 53. *num.* 5. & *seqq.* & *de hæret. quest.* 188. §. 6. *num.* 101. & *seqq.*

2 Inimici non capitales admittuntur in testes cum aliqua diminutione, secundum inimicitiae qualitatem: capitales autem & graues repelluntur in totum. Peñ. *d. comment.* 116. Mascard. *concl.* 463. *num.* 34. Farinac. *diel. quest.* 53. *num.* 52. & *seqq.* & *d.* §. 6. *n.* 110.

3 Capitales inimicitiae regulariter oriuntur ex morte, infamia graui, & lethali vulnere, amissione omnium bonorum aut maioris eorum partis. Peñ. *d. com.* 116. Farin. *d.* §. 6. *num.* 110.

4 Vndecumque capitalis inimicitia causata sit, sufficit ad repellendum testem; licet autem inimicitia non probetur, satis est quod probetur illius causa. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 52. & 53. & *concl.* 899. *num.* 10. Farin. *d. quest.* 53. *num.* 18. & *seqq.*

5 Sufficiunt inimicitiae occultae, & praesumptae, dummodo notae sint testi. Mascard. *d. concl.* 899. *num.* 3. Decian. *crimin. lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 9. & 10. Farin. *d. quest.* 53. *num.* 24. & *seqq.*

R 5

6 Inimicus reconciliatus, si reconciliatio sit recens, non admittitur: si vero sit antiqua, recipitur: non est tamen omni exceptione maior. Quæ autem reconciliatio sit dicenda recens, iudicis arbitrio relinquitur, personarum ac inimicitia qualitate considerata. Mascard. lib. 2. concl. 857. num. 47. Farinac. d. quest. 53. num. 58. & seqq. & d. quest. 188. §. 6. num. 105.

7 Repellitur etiam odiosus non benevolus, ac non diligens eum contra quem producitur. Farinac. d. quest. 53. num. 30. & seqq.

8 Suspecti de inimicitia, nimirum consanguinei, & affines inimici, subditi, & habitantes continue in domo illius, & cum illo conuersantes, & amici valde familiares inimici, quamuis recipiantur, non tamen eis creditur, nisi adminiculo aliquo fulciantur. Mascard. lib. 2. conclus. 899. num. 31. & concl. 857. post num. 49. & seqq. Farin. d. quest. 53. num. 33. vsque ad 43. & d. §. 6. num. 107.

9 Si pars procurauit inimicitiam per fraudem, non repellitur testis, qui sic factus est inimicus, non tamen illum integrum esse dixerim. Farin. d. quest. 53. num. 64. & seqq.

10 Inimicus vtriusque partis non repellitur, probat etiam contra producentem & in fauorem inimici. Ant. Gom. tom. 3. variar. cap. 12. rubr. de probat. delict. num. 14. vers. Item etiam limita. Mascard. conclusio. 857. num. 16. & 17. & concl. 1235. per totam. Farinac. d. quest. 53. num. 66. 67. 71. & 72.

11 Testis inimicus etiam si sit bonæ famæ, & aliis circumstantiis adminiculatus, non facit indicium ad torturam. Farin. d. quest. 53. num. 75.

12 Inquisitores ex officio interrogare debent
de

de inimicitia, tam testes, quam etiam reum inquisitionem. Eymer. 3. p. Direct. num. 119. ubi Peñ. comment. 29. Farin. d. §. 6. num. 106.

CAPVT XI.

De testibus consanguineis, domesticis,
& familiaribus.

1 **C**onsanguineus & affinis valde coniuncti, in crimine hæresis non admittuntur ad testificandum in defensionem, & si admittantur, non probant, nisi veritas aliter haberi non possit. Mascard. lib. 1. concl. 68. num. 3. & concl. 857. num. 24. & seqq. Peñ. 3. p. Direct. com. 119. & 170. Farin. quest. 54. de test. num. 29. & quest. 188. de hære. §. 8. num. 149. & 150.

2 Consanguineus & affinis valde coniuncti non possunt cogi ad testificandum, nisi in crimine hæresis, aut quando aliter veritas haberi non potest. Mascard. lib. 1. concl. 74. num. 1. & 2. & lib. 2. concl. 839. num. 3. & 5. Farin. quest. 54. de testibus reg. 1. præsertim num. 13. 18. 29. & 77.

3 Consanguinei & affines probant inter æqualiter coniunctos. Farinacius d. reg. 1. num. 45. & reg. 2. num. 116.

4 Affines dissoluta affinitate probant, cum aliqua tamen diminutione. Farin. d. reg. 1. num. 31.

5 Frater pro fratre contra alium nec indicium facit ad torturam. Farinac. d. reg. 1. num. 72. & reg. 2. num. 135.

5 Quamui

6 Quamuis regulariter frater non possit cogi ad testificandum contra fratrem in criminalibus, in causa hæresis, & cogi ad id potest, & tenetur. *Farin. d. reg. 1. num. 97. & 111. Mascard. concl. 463. num. 8. & concl. 857. num. 16.*

7 Parentes pro filiis, & filij etiam adoptiui, ac nutritij, omnes item ascendentes, & descendentes, non admittuntur in testes, nisi in crimine hæresis, & alijs exceptis. *Mascard. lib. 1. concl. 463. num. 9. & lib. 2. concl. 857. num. 18. & sequentibus. Farinac. di. quest. 53. reg. 3. præsertim à non. 145. usque ad 174.*

8 Vxor contra maritum, sponsa contra sponsum, concubina contra eum qui eam retinet in concubinato, amasus contra amasiam, quamuis aliàs non admittantur in testes, in causis tamen fidei testificari tenentur. *Farin. d. quest. 53. reg. 4.*

9 Domestici, qui aliquo modo inferiores sunt, non admittuntur in fauorem, nisi in causis difficilis probationis; & quæ domi contingunt. In causa tamen hæresis non solum admittuntur contra domesticos, sed ad testificandum cogi possunt. *Mascard. concl. 857. num. 22. & 25. Peñ. 3. p. Direct. comment. 125. & comment. 115. & 119. Farinac. quest. 55. de testibus inspect. 1. præsertim. num. 94. & 95. & quest. 188. §. 8. num. 143. & seqq.*

10 Familiæ, famuli, ancillæ, & serui non admittuntur regulariter pro dominis; admissi tamen aliquod faciunt indicium, in criminibus autem exceptis admittuntur. *Farin. d. quest. 55. inspect. 2.*

11 Subditi & vassali licet admittantur pro domino, non tamen sunt integræ fidei Idem ferè dicendum est de colonis, inquilinis, emphyteutis & ami-

sis.

CAPVT XII.

De teste Iudæo, hæretico, & infideli.

1 **I**udæi, hæretici, apostatæ, infideles, dubij in fide, fautores, defensores ac eorum receptatores, qui aliàs contra Christianos in testes admitti non debent, admittuntur tamen in causa fidei, & in criminibus exceptis. *Peñ. 2. p. Direct. comment. 13. vers. Cæterum. Mascard. lib. 2. concl. 857. num. 9. & sequent. Farin. de test. quest. 56. art. 6. num. 227. & de hæret. quest. 188. §. 7. num. 125. & 134.*

2 Quamuis prædicti infideles recipiuntur contra Christianos, non faciunt plenam probationem, nisi adsint sufficientes aliæ conjecturæ: vnde vnus non sufficit ad capturam, sufficiens tamen est ad secretas informationes faciendas. *Peñ. 3. p. Direct. comment. 117. Farin. d. §. 7. num. 116.*

3 Iudæus, hæreticus, & infidelis contra alios Iudæos, hæreticos, & infideles testes esse possunt, quando prædicti ab Inquisitoribus puniuntur. *Peñ. 2. parte Direct. comment. 17. ad Cap. Contra Christianos, de hæret. in 6. Farin. d. §. 7. num. 123. 138. & 141.*

4 Hæretici, & alij infideles, nec pro fidelibus, nec pro infidelibus in causa fidei admittuntur in fauorem. *Peñ. 3. par. Direct. comment. 117. & 118. Farin. d. §. 7. num. 127.*

5 Prædictis infidelibus creditur, si deponant de facto proprio. *Peñ. d. comm. 117. Farin. d. §. 7. num. 133.*

6 De

6 De partium consensu possunt huiusmodi infideles in testes admitti. *Peñ. d. comment. 117. Farin. d. §. 7. num. 134.*

7 Infideles tam in tormentis, quam extra, si verisimiliter deponant, aliquali fide digni sunt. *Peñ. dict. com. 117. & 118. Farin. d. §. 7. num. 135. & 137.*

8 Multi infideles verisimiliter deponentes, probant, & per illos conuincuntur hæretici, *Eymer. 3. p. Direct. quest. 69. ubi Peñ. comment. 118. Farin. d. §. 7. num. 136. & 141.*

CAPVT XIII.

De testibus inhabilibus.

1 **I**N criminalibus, absolutè loquendo, testes non solum debent esse idonei, sed omni exceptione maiores *Albert. de agnosc. quest. 34. num. 4. Mascard. lib. 3. concl. 1366. num. 4. Farin. de test. quest. 62. num. 21. & sequenti.*

2 Testis integer, legitimus, idoneus, & omni exceptione maior, idem ferè sunt, & dicuntur illi, qui nulla legitima exceptione repelli possunt. *Vid. Farinac. dict. quest. 62. in preludio.*

3 Testis inhabilis, seu non idoneus est ille, qui contra se habet aliquam legitimam exceptionem qua ipsum in totum, vel in partem repellat.

4 Testis minus idoneus emendatus, idoneus efficitur. *Peñ. 3. part. Direct. comment. 113. vers. Verum tamen.*

5 In

5 In criminibus difficilis probationis, quando veritas aliter haberi non potest ratione loci, temporis aut alia ex causa, admittuntur testes inhabiles, dummodo per viam accusationis non procedatur, & inhabilitas non oriatur ex pluribus defectibus: admissi tamen non possunt dici omni exceptione maiores *Farinac. dict. 62. limit. 3. & limit. vltim. num. 383. & seqq.*

6 In crimine hæresis & aliis exceptis admittuntur testes inhabiles, etiam si per viam accusationis procedatur, non tamen probant, nisi sint plures quam duo. *Mascard. lib. 1. concl. 462. num. 1. & seqq. & lib. 3. concl. 1365. num. 15. Farinac. d. quest. 62. limit. 4. & de her. quest. 188. §. 4. num. 79.*

7 Testes inhabiles non probant adminicula exceptorum criminum, adminicula, inquam, non substantialia. *Mascard. lib. 2. concl. 857. num. 35. Farin. d. limit. 4. num. 87. & quest. 56. num. 72. & seqq. & de heret. quest. 188. §. 4. num. 80.*

8 Testes inhabiles admittuntur ad defensionem rei, etiam in crimine hæresis, dummodo inde non sequatur pœna parti accusanti: admissi etiam non plene probant. *Mascard. lib. 2. concl. 905. num. 1. & 13. & concl. 1365. num. 16. Farin. d. quest. 62. limit. 5.*

9 Testes, quorum inhabilitas nota est producenti, probant contra illum, nec potest illos reprobare, nisi detur diuersa ratio inter producentem & aduersarium. *Mascard. lib. 2. concl. 1241. num. 1. & seqq. Farinac. d. quest. 62. limit. 10.*

10 Si testes inhabiles examinentur quando examinari non possunt, solum faciunt indicium ad informationem sumendam, non verò ad torturam. *Mascard.*

Mascard. *concl.* 683. *num.* 4. *Farin. d. quest.* 62. *limit.* 11.

11 Inhabilitas testium, qui ad actus probationem requiruntur, considerata est tempore depositionis & iuramenti. *Farin. dict. quest.* 62. *limit.* 12.

12 Inhabilitas testis, quæ ipsum omnino à testificando non repellit, suppletur in criminalibus, etiam in crimine hæresis, ex adminiculis, & coniecturis, & ex præstantissima fide alterius testis, quoad torquendum, non verò quoad condemnationem. *Mascard. lib.* 3. *concl.* 1365. *num.* 11. & *seqq.* & *lib.* 2. *concl.* 856. *num.* 7. *Anton. Gomez. lib.* 3. *var. cap.* 12. *num.* 21. *vers.* Item addo. *Farin. d. quest.* 62. *limit.* 14.

13 Testes inhabiles licet regulariter non sufficiant nisi ad inquirendum ad torturam, & ad pœnam extraordinariam; si tamen magnus sit eorum numerus, & adsint coniecturæ sufficientes, suppletur eorum defectus, & potest imponi pœna ordinaria. *Peñ. 3. part. Direct. comment.* 113. *vers.* Nec refert. *Farinac. de heret. quest.* 188. §. 4. *num.* 83.

14 Quando testes inhabiles admittuntur, non potest contra eos opponi quòd sunt inhabiles, opponi tamen potest contra eorum dicta, quòd sint contraria, varia, vacillantia aut falsa, vel quòd sint capitales inimici, aut cum ipsis cohabitent. *Locat. in iud. inquisit. verbo Testis. num.* 34. *Farin. d. §.* 4. *num.* 82.

15 Testes infames de iure vel de facto, excommunicati, criminosi & participes in crimine, licet in causa hæresis admittantur, etiam sine tortura, non sunt integræ fidei, cum sint inhabiles. *Eymeric. 3. part. Direct. quest.* 64. & 66. *ubi Peñ. comment.* 113. & 115. *Mascard. lib.* 2. *conclus.* 855. *num.* 9. & *concl.* 857. *num.* 38. *Farinac. dict. §.* 4. *num.* 67. & *sequentibus.* &

de

de testibus *quest.* 56. *articul.* 3. & 7.

16 Licet mulieris testimonium in causa criminali criminaliter agitata non admittatur, exceptis quibusdam casibus, admittitur tamen in crimine hæresis. *Mascard. lib.* 2. *concl.* 762. *num.* 1. *Farinac. de testib. quest.* 59. *casu* 1. & *de hæresi quest.* 188. §. 4. *num.* 67.

17 Mulieres admittæ ad testificandum in causa criminali, etiam hæresis, non sunt integræ fidei; unde duæ aut tres non plenè conuincunt, ubi agitur de pœna mortis imponenda. *Farinac. d. casu* 1. *num.* 26. & *sequentibus.*

18 Carceratus quamdiu in carcere retinetur, accusatus, denuntiatus, & inquisitus pendentibus accusatione, denuntiatione, & inquisitione, qui aliàs in criminibus non admittuntur, admitti debent in criminibus exceptis. *Farinac. de testibus quest.* 56. *art.* 4.

16 Meretrix & leno, qui à testificando repelluntur in crimine hæresis, & aliis exceptis admittuntur cum suis defectibus. *Mascard. lib.* 2. *concl.* 1067. *num.* 41. *Farinac. d. quest.* 56. *art.* 10.

20 Admittuntur in crimine hæresis etiam eum defectu birroarij, illegitimi, blasphemij, lufores, ebrij, dummodo quando deponunt non sint in actuali ebrietate, histriones, apostata à religione, proditores, sustigati, prodigi, calumniatores, professores artis ludicræ. *Farinac. d. quest.* 56. *art.* 12.

21 Pauperes, personæ viles, ac exercentes officium vile & abiectum, non sunt testes exceptione maiores. *Farin. de test. quest.* 57.

22 Furiosus, mente captus, & fatuus non admittuntur ad testificandum, nec admissi probant, etià de iis quæ viderunt ante furorem. *Mascard. concl.* 828.

S

num. 4. & 7. & concl. 1364. num. 23. Farin. de testi. quest. 61 n. m. 1. usque ad 12.

23 Furiosus effectus sanæ mentis probat, non tamen de iis quæ vidit dum erat furiosus. Idem dicendum est de habente lucida interualla. Mascard. lib. 2. concl. 828. num. 3. Farin. d. quest. 61. num. 13. & sequentibus.

24 Cæcus repellitur à testificando, nisi deponat de iis quæ ante cæcitatem vidit, aut quæ auditu percipiuntur. Farin. d. quest. 61 num. 19. & sequentibus.

25 Cæcus deponens de auditis est integræ fidei, quando audita talis sunt naturæ, vt circa illa falli non possit, vt de sono campanæ, tonitruo, & similibus. Secus verò de pluribus vocibus determinatæ personæ, nisi talis sit, quod eius vocem notam omnino habeat. Mascard. concl. 278. num. 12. & 18. & seq. Farin. d. qua. 61. num. 26. & seqq.

26. Mutus simul & surdus à natiuitate non recipitur in testem; si tamen ex accidenti mutus efficiatur & surdus, sciâtque legere ac scribere, licet in aliis criminibus non admittatur, in crimine hæresis non crederem reiiciendum fore. Vidend. Mascard. concl. 1364. num. 26. & Farinac. d. quest. 61. num. 36. & seqq.

27 Licet laicus contra clericum, & clericus contra laicum regulariter testimonium ferre non possint in aliis criminibus, in crimine tamen hæresis testificari possunt. Mascard. lib. 1. concl. 463. num. 14. & lib. 3. concl. 1364. num. 58. Farinac. d. quest. 61. num. 104.

CAPVT XIV.

De teste vnico.

1 **T**estis vnicus in criminalibus non plenè probat, etiam coram iudice debente iudicare sola veritate facti inspecta; probat tamen semiplenè si sit idoneus. Alexand. cons. 89. num. 5. lib. 5. Menoch. de arbi. lib. 2. casu 99. num. 19. Farin. de test. quest. 63. cap. 1. presertim num. 7.

2 Quamuis testis sit Episcopus, non plenè probat in criminibus, etiam per literas. Decian. cons. 92. num. 23. lib. 2. Farin. d. c. 1. num. 15. & 16.

3 In præiudiciũ tertij, presertim in criminalibus, etiam Cardinalis non plenè probat. Mascard. lib. 1. quest. 111. num. 111. & concl. 269. num. 30. Farin. d. quest. 63. cap. 2. num. 65.

4 Dictum Papæ & Regis in criminalibus vbi agitur de notabili damno tertij, non plenè probat, etiam si contineat factum proprium. Mascard. lib. 1. concl. 130. num. 1. & seqq. Decian. consil. 18. num. 272. & cons. 23. num. 6. Farinac. d. quest. 63. cap. 3.

5 Testis deponens in facto proprio in criminalibus, licet plùs quàm semiplenè probet, non tamen plenè; nisi sufficientibus adminiculis & præsumptionibus concurrentibus: quod iudicis arbitrio committitur. Idem etiam est, quando aliter veritas inueniri non potest. Farinac. d. quest. 63. cap. 4.

CAPVT XV.

De testibus singularibus.

1 **T**estium singularitas triplex est, obstatiua nimirum, adminiculatiua seu cumulatiua & diuersificatiua. Rojas de heret. part. 2. assert. 6. num. 122. Peñ. ad 3. Direct. comment. 121. versic. Sed quo, Farin. de testibus quest. 64. num. 4.

2 Singularitas obstatiua est illa, que testium inter se repugnantiam continet: vt si de eodem actu vnus deponat factum fuisse in vno loco, & alius in alio. Peñ. Farin. num. 5. citatis locis, versic. Obstatiua est.

3 Singularitas adminiculatiua dicitur illa, que oritur ex testibus, in quibus nulla est repugnantia, sed per diuersa media in eundem finem tendunt. Vt si vnus deponat de visu, alius de fama; vel vnus de vno actu, alius de alio eiusdem speciei Albert. in cap. 1. quest. 16. num. 63. de heret. in 6. Peñ. versic. Cumulatiua est. Farin. num. 6. vbi supra.

4 Singularitas diuersificatiua datur, quando testes deponentes de diuersis actibus inducunt diuersitatem in re, in effectu, & in substantia. Albert. num. 64. Peñ. versic. Vltima est Farin. num. 7. vbi supra.

5 Testes singulares dicuntur illi, qui in suis depositionibus coniungi non possunt, aut qui diuersimode deponunt respectu subiecti vel obiecti super quo deponunt. Farinac. num. 16. & 27. citatis locis.

6 Proprie loquendo, illi testes dicuntur singulares, qui in sua depositione contestem non habent, non tamen dicuntur singulares ex eo, quod se ipsos contestes

contestes non allegant, dummodo in depositione concordent, licet vnus dicat se non recordari alium fuisse presentem, aut si neget presentialitatem alterius. Peñ. dict. comment. 121. versic. Testis vero singularis. Mascard. conclus. 856. num. 2. Farina. num. 28. & 29. d. quest. 64.

7 Etiam testes singulares sunt illi, quorum dicta ex factorum diuersitate separationem recipiunt: aut quando ex eorum dictis probatio redditur dubia, habetque se ad esse, & non esse. Farinac. num. 31. & 32.

8 Quando testium singularitas est obstatiua, minus probant plures, quam vnus, atque aded nec semiplene probant. Rojas de heret. part. 2. assert. 6. num. 120. & 121. Albertin. dict. quest. 16. num. 56. Mascard. concl. 95. num. 20. Farinac. d. quest. 64. à num. 39. vsque ad 57. & seqq.

9 Testes singulares singularitate diuersificatiua, probant semiplene, dummodo inter eos sit vnus omni exceptione maior, nec diuersitas talis sit, que videatur facere contrarietatem. Albert. d. quest. 16. num. 68. Farinac. d. quest. 64. num. 47. & seqq.

10 Si vnus testis deponat de actu vno tempore & loco facto, alius vero de eodem actu, sed non recordatur de tempore & loco, presumuntur contestes, dummodo vnus testis referat alium, nec locus & tempus sint de substantia. Afflictis decis. 372. num. 8. Farin. d. quest. 64. à num. 74. vsque ad 80.

11 Quando agitur de probatione loci generalis, vt quod quis fuerit in ciuitate, non dicuntur testes singulares, si vnus deponat de vno loco eiusdem ciuitatis & alius de alio, aut quando vnus locus vel tempus continetur in alio, aut si deponant dubitatiue de

tempore & loco, aut quando deponunt de actu iterabili de quo agitur. Farinac. num. 81. & sequent. dist. quest. 64.

12 Quando agitur de probando actu continuo, diuersitas in loco & tempore non facit testes singulares; & sic probant testes deponentes se vidisse per foramen vnum post alium. Albertin. d. quest. 16. num. 8. Mascard. concl. 59. num. 17. & 18. Farinac. d. quest. 64. num. 90. & 91.

13 In probatione actus momentanei diuersitas in loco & tempore inducit singularitatem. Crot. de test. p. 7. num. 32. 5. sub concl. 9. Anton. Gomez tom. 3. var. tit. de probat. delict. cap. 12. num. 12. vers. Item etiam intellige. Farinac. num. 88. & 89.

14 Si tempus vel locus excedant continuitatem actus, ita vt actus non compatiatur cum tali loco & tempore, diuersitas in tempore & loco facit singularitatem testium.

15 Quando tempus & locus non sunt de substantia negotij de cuius probatione agitur, testes deponentes sine tempore & loco probant. Secus vero si sint de substantia actus probandi, & alia non constet de loco & tempore. Farin. d. quest. 64. num. 96. & seqq. & 103.

16 Quando tempus est antiquum, in quo verisimilis est obliuio, admittuntur testes deponentes sine tempore: aliter dicimus, si tempus breue sit, & obliuio non presumatur. Farinac. num. 99. & seq.

17 Si sint plures testes, & omnes dicant non recordari de loco & tempore, quando obliuio non presumitur, reputantur suspecti, & nihil probant in criminalibus, vbi testes debent deponere de tempore &

& loco. Farinac. num. 104. & sequentibus.

18 Quando testes debent deponere de tempore, etiam in criminalibus, satis est si deponant per verba, videtur, neque opus est quod declarent diem neque horam, nisi hæc sint de substantia negotij. Farinac. d. quest. 64. num. 108. & sequentibus.

19 Singularitas adminiculatiua in testium depositione non tollit semiplenam probationem, etiam in criminibus. Vt si vnus deponat immediate de delicto, alius de confessione extrajudiciali rei. Albertin. in cap. 1. quest. 16. num. 63. vers. Et in adminiculatiua. de heret. in 6. Anton. Gomez. de delictis tit. de probat. delictor. cap. 12. num. 12. Farinac. d. quest. 64. num. 112. & seqq. & num. 119. & seqq.

20 Testes deponentes de diuersis confessionibus extrajudicialibus, quorum vnus deponit de confessione facta vno loco, alius de alia alio loco facta, si non tendant ad eundem finem, non probant in criminalibus, si agitur de probando crimine in specie; secus vero si de probando crimine in genere, secundum probabilem sententiam. Farinac. num. 145. vsque ad 152.

21 Testes discordes in loco & tempore, concordantes tamen in crimine hæresis, dummodo non deponant cum singularitate obstatiua, an probent hæresim, controuersum est. Vnæque pars probabiliter & secunda conscientia seruatur in praxi. Pen. 3. part. Direct. com. 121. Mascard. concl. 856. num. 3. & seqq. Farinac. d. quest. 64. nu. 201. & seqq. ac de her. quest. 188. 9. num. 152. & seqq.

22 Si testes singulares concordant in loco & tempore, & in substantia propositionis hæreticalis,

discordant tamen in verbis, sufficienter probant, nisi agatur expressè de verborum forma. *Peñ. d. com. 121. Mascard. d. concl. 856. num. 18. & seqq. Farinac. num. 212. & 216.*

23 Si testes singulares discordant in loco & tempore, vel substantia facti aut dicti hæreticalis, sufficiunt ad condemnandum in pœnam extraordinariam, & etiã ad abiurandam vehementem suspicionem *Eymer 3. part. Direct. quest. 72. num. 2. ubi Peñ. comment. 121. Mascard. d. concl. 856. num. 12. Farinac. d. quest. 64. num. 217. & seqq.*

24 Testis vnus probans de Epistola, alius de Euangelio, seu vnus de principio Missæ, alius de fine, alij de alijs partibus, probant celebrationem Missæ, non tamen singulas Missæ partes. *Simanch. catholic. tit. 64. num. 65. Farin. d. quest. 64. num. 283. & seqq.*

25 Diuersitas in loco & tempore non facit singularitatem in testibus, nisi quando locus & tempus sunt de substantia negotij. *Farin. num. 321.*

26 Quando in depositionibus testium adest diuersitas in actibus, non verò in loco & tempore, si res sit dubia, præsumuntur contestes. *Mascard. concl. 1221. num. 18. Farinac. num. 316. & seqq.*

27 Si testes singulares deponant de diuersis propositionibus, quæ omnes ad eandem sectam pertineant, probant illas proferentem esse illius sectæ, ad quam dictæ propositiones pertinent. *Simanch. in Enchirid. tit. 37. num. 11. & de cathol. tit. 64. num. 79. & seqq. Farin. de hæresi quest. 188. §. 9. num. 157.*

28 Plures testes singulariter deponentes de con- nexis, aut de iis, quæ tendunt in eundem finem, probant plus quàm semiplenè ad inquirendum ad tor- turam

turam & ad pœnam arbitrariam, & aliquando alijs coniecturis & adminiculis concurrentibus, plenè probant secundum iudicis arbitrium. *Simanc. cathol. tit. 64. num. 64. del-Rio disquis. mag. lib. 5. in 2. appendice quest. 10. versic. De testibus verò secundi generis. Farinac. d. quest. 188. de hæ. §. 9. num. 159. & seqq.*

29 Testes singulares, quorum vnus deponit de maiori summa, quantitate, numero aut tempore, al- ter verò de minori, probant in minori, maximè si de- ponant per verbum, *circa*, & deponant de his, quæ so- lo discursu intellectus percipiuntur. *Mascard. lib. 2. concl. 1219. num. 65. Farin. de test. quest. 64. num. 233. & seqq. vsque ad 238. & num. 242.*

30 Si ex pluribus testibus adsint duo vel plures qui concordent in maiori summa, probant, quamuis sit vnus qui deponat de minori. *Farinac. dict. quest. 64. num. 247.*

31 Quando testes vel non deponunt de eadem re, vel deponunt per dictionem taxatiuam, non con- cordantur in minori summa, sed reputantur singula- res. *Farinac. dict. quest. 64. num. 244. & seqq. ac num. 249. & seqq.*

CAPVT XVI.

De tortura testium.

1 **A**bsolutè loquendo liberi homines non torquentur in caput aliorum pro testi- monio non vacillante. *Ant. Gom. de delictis cap. 13.*

num. 19. rubr. de tortura reorum. Farin. de testib. quest. 79. num. 2.

2 Testes variantes, vacillantes, & contraria dicentes torqueri possunt, dummodo non reddant sufficientem rationem variationis, & variatio sit circa negotium principale, vel circumstantias substantiales. Farinac. num. 10. & seqq.

3 Testis etiam homo liber torqueri potest in caput alienum in multis casibus, dummodo constet de corpore delicti, & contra ipsum precedant indicia scientiæ, aliàs non torquetur. Farin. d. quest. 79. num. 70 & 75. & multis precedentibus.

4 Testis in caput alienum pro testimonio tortus, non probat, nisi sponte ratificet testimonium in tortura datum. Ant. Gom. d. num. 29. Farinac. num. 83. d. quest. 79.

5 Tortura in caput alienum data, moderata esse debet, maior tamen vel minor, pro qualitate indiciorum contra ipsum testem, quod nouerit delictum. Clar. §. fin. quest. 25. vers. Torquentur etiam testes. Farinac. num. 81. d. quest. 79.

6 In crimine hæresis torqueri possunt testes in caput alienum, sicut in crimine læsæ Maiestatis precedentibus indiciis. Farinac. num. 5. d. quest. 79.

7 Licet testes inhabiles non admittantur sine tortura, in crimine tamen hæresis etiam sine tortura admittuntur. Simanch. cathol. tit. 64. num. 27. & seqq. Peñ. 3. p. Direct. comment. 113. vers. Illa est etiam. Farinac. num. 23 & seqq. & de hæresi quest. 188. §. 4. num. 68.

CAP.

CAPVT XVII.

De examine testium.

1 **I**N crimine hæresis cogi possunt testes ad se examinandum, non solum semel, sed pluries, nullo obstante priuilegio: nec excusantur, si rei sint filij, fratres, aut vxores, &c. Egregia tamen persona rogari potius quam compelli debet. Eymeric. 3. parte Direct. quest. 62. vbi Peñ. comment. 111. Rojas singular. 190. Farinac. de hæresi quest. 188. §. 1. num. 2.

2 Testis vocari potest ab Inquisitoribus, etiam si existat extra terminos iurisdictionis eorum, & in alia diocesi vltra duas dietas. Simanch. cathol. tit. 34. num. 24. Eymeric. 3. p. Direct. quest. 74. vbi Peñ. com. 123. Farinac. d. §. 1. num. 4.

3 Testium examen à iudice fieri debet, nisi subsit sufficiens impedimentum. Simanch. d. tit. 64. num. 11. Peñ. 3. parte Direct. comment. 110. num. 37. Farinac. d. §. 1. num. 19. & seqq.

4 Si testes sint viri illustres, moniales, aut alia honestæ scemina, modestiùs agent Inquisitores, si ad eos examinandos eant, vel alteri examen committant. Eymeric. 3. p. Direct. quest. 70. vbi Peñ. com. 119. Farinac. de her. quest. 188. §. 1. num. 4.

5 In examine debent testes reddere rationem scientiæ, etiam non interrogati. Decian. lib. 5. crim. cap. 35. num. 18. Mascard. concl. 855. num. 12. & seqq. Farinac. num. 32. d. §. 1.

6 In criminibus, & præsertim in crimine hæresis,

284 LIB. II. CAP. XVII.

sis, testes possunt examinari, etiam post publicationem. Mascard. *concl.* 857. *num.* 37. Farin. *de testibus quæ.* 75. *cap.* 14. Simanch. *cathol.* tit. 64. *num.* 11. & 15. Peñ. *d. com.* 111.

7 Testis recusans se examinari in causa hæresis, suspectus est de fide, & tamquam fautor hæreticorum punitur, nisi citetur ad deponendum contra consanguineos, affines, aut amicissimos, tunc enim secundum probabilem sententiam, solum ut inobediens puniri debet. Eymers. *d. quæst.* 62. Peñ. *d. com.* 111. & Farin. *num.* 3. *cit. locis.*

8 In crimine hæresis testes examinantur, etiam lite non contestata. examinati autem parte non citata probant, si imminet periculum. Simanch. *cathol.* tit. 64. *num.* 15. Farin. *d. §.* 1. *num.* 15. & *de test. quæst.* 7. *cap.* 2. *num.* 115. & *seqq.*

9 Testes iterum examinandi non referant se ad primum dictum, nec ad primum examen, nec petant illud sibi exhiberi, sed per extensum iterum deponant, protestatione tamen facta, quod si apparuerit aliter dixisse in secundo examine, tunc corrigunt dictum suum, & primum ratificant, quia memoria erat magis recens. Rojas *singular.* 206. Simanch. *Enchirid.* tit. 35. *num.* 10. Farinac. *num.* 5. *d. §.* 1.

10 Quando reo publicantur nomina testium, potest dare interrogatoria, ut per illa testes examinentur. Farin. *de test. quæst.* 73. *num.* 2. & 8. & *de hæresi d. §.* 1. *num.* 14.

11 Testes interrogari possunt super circumstantiis substantialibus negotij, super loco & tempore, de sua credulitate ac certitudine. Deponentes de fama interrogandi sunt, quid sit fama, si ipsi sunt imperiti; si sint

LIB. II. CAP. XVII. 285

sint suspecti, interrogari possunt de circumstantiis impertinentibus. Glossa *in c. Præsentium, in verbo Interrogatoria, litera V. vers.* Si dixerit testis. Farin. *d. quæst.* 73. *num.* 26. & *seqq.*

12 Inquiritores perscrutari debent testium fidem, eosque de loco, tempore, personis, vita, & moribus delati ante litis contestationem interrogare, lite verò contestata repetantur. Peñ. 3. *p. Direct. com.* 17. Farin. *de hære. quæst.* 188. *§.* 1. *num.* 15.

13 Arbitrio Inquisitorum relinquitur, an testes, de quorum veritate dubitatur, aut socij criminis confrontandi sint ad faciem inquisiti, aut eorum nomina publicanda, ut reus convincatur. Id tamen de consensu superiorum fieri debet, semoto periculo. Peñ. 3. *p. Direct. com.* 23. *vers.* Quæsitum, cum duobus sequentibus. del-Rio *disquisit. mag. lib.* 5. & *in appendice q.* 39. Farin. *d. §.* 1. *num.* 30. & *seq.*

14 In crimine hæresis cum maiori diligentia examinandi sunt testes: moneri enim debent, ne falsum testimonium dicant, prece, pretio, odio, coniuratione, aut alio affectu. Interrogentur de antecedentibus & consequentibus, de occasione, & causa, de tempore & loco, de causa scientiæ, an viderint vel audierint: interrogentur de personis quæ interfuerunt, de pertinacia, de affectu, de furore, ira, de conditione personæ, & similibus. Rojas *de hæresi. 2. p. asserti. 1. num.* 36. & *seqq.* Peñ. 3. *part. Direct. com.* 17. & *alijs relati per* Farin. *d. §.* 1. *num.* 14. *vers.* De forma examinandi.

15 Testes examinandi non sunt per suggestiva interrogatoria. Ant. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 12. *num.* 17. Simanch. *cathol.* tit. 65. *num.* 59. Menoch. *de arbit.* lib. 2. *casu* 474. *num.* 53. Farin. *quæst.* 43. *num.* 132. & *quæst.* 79. *num.*

num. 87. & sequentibus.

16 Testes examinati per suggestionem non nocent ei, contra quem deponunt. Farin. d. quest. 43. num. item 132. & quest. 84. cap. 4. num. 95.

CAPVT XVIII.

De examine testium coram religiosis personis.

1 **T**estes non admittuntur in causis fidei, nisi examinentur, vel dicant ultra notarium coram duabus religiosis personis. Cap. Vt officium. §. Verum. de heret. in 6. Eym. 3. part. Direct. num. 84. tit. Qua persona esse debeant in examine testium, & quest. 63. ubi Peñ. comment. 20. & 112. Farin. de heret. quest. 188. §. 1. num. 33.

2 Sufficit quod dictæ religiosæ personæ sint clerici seculares. Simanch. cathol. tit. 64. num. 9. Peñ. dict. comment. 112.

3 Loco religiosarum personarum interesse possunt laici viri periti, honestæ vitæ, spectatæ prudentiæ, qui intelligant negotium de quo agitur. Eym. Peñ. & Farinac. cit. loc.

4 Præsentia religiosarum personarum magis est de consilio, quam de præcepto; unde si omittatur, non vitiatur processus: raro tamen hoc fieri debet. Peñ. d. com. 112. Farin. d. num. 33.

5 Quæ circa examen testium coram religiosis personis obseruant Inquisitores, obseruare etiam debent Episcopi, ubi Inquisitores Apostolici non sunt.

sunt. Cap. Per hoc. de heret. in 6. Peñ. dict. comment. 112. Farinac. num. 34.

CAPVT XIX.

Quot testes ad probandum sufficiant.

CVM in crimine hæresis, etiam testes non idonei admittantur, tam de idoneis, quam de non idoneis testibus dicendum est, quot sufficiant ad probandam hæresim.

1 Secundum iuris rigorem, duo testes omni exceptione maiores plenè probant hæresim: si verò omni exceptione maiores non sint, non probant ad pœnam ordinariam imponendam, etiam additis circumstantiis. Peñ. 3. part. Direct. comment. 113. & 120. Decian. lib. 5. crim. cap. 35. num. 6. vers. Sed oportebit. Farin. de heret. quest. 188. §. 3. num. 58. & de test. quest. 64. cap. 5. num. 241. & seqq.

2 In crimine hæresis fides vnus etiam valde digni testis non supplet defectum alterius. Peñ. d. com. 113. Farinac. d. §. 3. num. 59.

3 Secundum iuris æquitatem, vir probatæ famæ & opinionis non condemnatur de hæresi per duos testes omni exceptione maiores, nisi sufficientes coniecturæ superueniant. Peñ. d. com. 120. Farin. num. 60. & 61. d. §. 3.

4 Quando agitur de probanda hæresi verbo vel facto publicè commissa in populo, non sufficiunt duo testes etiam integri. Albert. de agnosc. quest. 34.

num.

num. 55. Farinac. num. 62. dict. §. 3.

5 Quando duo testes in crimine hæresis ad condemnandum sufficiant, iudicis arbitrio committitur, considerata persona delinquentis Peñ. dict. comment. 120. Mascard. dict. conclus. 855. num. 7. Farin. num. 63. dict. §. 3.

6 Unus testis etiam idoneus in crimine hæresis non sufficit ad condemnandum, etiam iuncta fama: sufficit tamen ad torturam. Simanch. cathol. tit. 64. num. 3. & tit. 51. num. 3. Farinac. num. 64. & seqq. d. §. 3.

7 Si agatur de probando illud, contra quod stat iuris præsumptio, licet duo testes idonei sufficiant, plenior tamen requiritur probatio. Mascard. lib. 1. quest. 10. num. 38. Farin. de test. quest. 63. cap. 5. num. 233. & seqq. & num. 239.

8 Duo testes inhabiles, quantumcumque bonis circumstantiis fulciantur, non sufficiunt ad penam ordinariam: secus autem si plures sint, ac legitimis coniecturis fortificentur. Peñ. d. comment. 113. Farin. d. quest. 188. §. 4. num. 84.

9 Plures testes minus idonei, quando plenè hæresim probare censeantur, iudicis arbitrio relinquuntur attentis circumstantiis; ex numero enim suppletur defectus & inhabilitas, dummodo talis non sit, quæ testes in totum à testificando repellat. Peñ. dict. comment. 113. Vid. Farin. de test. quest. 62. limit. 13. & 14.

CAP.

CAPVT XX.

De confessione iudiciali partis.

1 Confessio generaliter dicta, est manifestatio actus proprii alio præseme. Diuiditur in sacramentalem, iudicalem, & extraiudicalem. Syluest. verbo Confessio non sacramentalis. num. 1.

2 Ex sacramentalis confessionis reuelatione & notitia nullum indicium fit in iudicio contra reum. Peñ. 2. part. Direct. comment. 25. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 89. num. 26. & 27.

3 Confessio iudicialis est manifestatio actus proprii, vel priuationis actus in iudicio competente facta, seu coram iudice competente, in quocumque loco sui territorij ius dicat.

4 Ad validitatem iudicialis confessionis non requiritur quòd confessio per notarium in actis redigatur, vt tamen ex ea probatio fiat, hoc necessariò exigitur, & quamuis processus sit nullus, valida tamen & iudicialis est confessio.

5 Confessio in parte falsa, in totum præsumitur falsa; si verò dubium interueniat, vera præsumitur. Mascard. lib. 1. concl. 384. num. 2. Farinac. de reo confessio quest. 81. num. 22. & seqq.

6 Nisi constet de corpore delicti confessio iudicialis non sufficit ad condemnandum confitentem in aliis ab hæresi criminibus. Farinac. crimin. quest. 2. num. 7. & 8.

7 In crimine hæresis & lamiarum sufficit confessio partis ad condemnandum, etiam si de corpore

T

delicti non constet. Albert. *de agnosc. quest. 2. dubio 1. num. . . & seqq.* Mascard. *lib. 2. concl. 859. num. 1. & seqq.* Farinac. *d. quest. 7. num. 25. & 26.*

8 Confessione particulari propria, & iudiciali plen  probatur crimen h eresis & ad condemnandum in p enam ordinariam sufficiens est. Pe . *3. part. Direct. comment. 28.* Mascard. *lib. 2. concl. 859. num. 1.* Farin. *quest. 8. cap. 1. num. 3. & 4. & de heret. quest. 187. §. 6. num. 73. & 74.*

9 Etiam in aliis criminibus iudicialis confessio spontanea probat, nocetque reo, quamvis per sententiam esset absolutus, dummodo tamen confessio post sententiam manuerit. Secus si contra confessionem iudicatum fuit. Menoch. *de arbit. casu 268. num. 6.* Clar. *§. fin. quest. 65. vers. 1.* Farin. *d. quest. 81. cap. 1. num. 313. & 20. & quest. 4. num. 43.*

10 Confessio generalis, qua quis fateatur se esse h ericum, non plen  probat, nisi talis sit, qua speciali habeatur; vt si quis fateatur se esse Iudæum aut Lutheranum. Simanch. *cahol. instit. tit. 13. num. 3. & 4.* Farinac. *de her. d. §. 6. num. 74. d. etiam quest. 81. num. 31.*

11 Vt confessio iudicialis plen  probet, h c requiruntur. Prim , vt confitens sit maior. Secund , vt confessio fiat sponte, & non coact . Terti , vt non fiat per errorem. Quart , vt confitens dicat contra se. Quint , vt confessio fiat coram iudice competente. Sext , vt in confessione non detur repugnantia naturalis. Septim , vt etiam in iure non detur repugnantia. Octau , vt confitens non velit probare oppositum illius, quod est confessus. Glossa *in cap. Nos in treptuam, 2. quest. 1.* Farinac. *d. cap. 1. a num. 21. usque*

que ad fin. cap. Qui alias conditiones refert ad validitatem confessionis necessarias.

12 Confessio vt plen  probet, debet esse clara, si autem sit dubia, interpretanda est in fauorem confitentis, nisi sit mala fama. Farin. *d. c. 1. n. 32. 35. & 37.*

13 Confessio tacita, implicita, incerta & dubia sufficit ad torquendum, dummodo facti detur causa: Nam si quis confiteatur delictum, & illius causam non dicat, confessio inuersionis iudicatur. Mascard. *lib. 1. concl. 345. num. 39.* Farinac. *d. cap. 1. num. 4.*

14 Confessio facta coram notario reum de iudicis mandato examinante, plen  probat: si autem iudicis mandatum non interueniat, sufficit solum ad torquendum, dummodo reuocata non sit. Mascard. *lib. 1. concl. 348. num. 54.* Farin. *d. cap. 1. num. 45. & seqq.*

15 Confessio facta coram iudice non sedente pro tribunali, licet ad condemnandum in p enam ordinariam non sufficiat, sufficiens tamen est ad extraordinariam, & ad torturam. Mascard. *lib. 1. concl. 348. num. 26. & 46.* Farinac. *d. cap. 1. num. 50. & seqq.*

16 Vt confessio iudicialis probet, a parte, vel a iudice acceptari debet, etiam si accusator sit absens. Mascard. *lib. 1. concl. 347. num. 19. & 20.* Farin. *num. 54. & seq. d. cap. 1.*

17 Confessio facta a procuratore non nocet parti, nisi habeat expressum & speciale mandatum ad confitendum. Foler. *in pract. crim. vers.* Et si confitebuntur *part. 1. num. 97.* Farin. *num. 60. & 61. d. cap. 1.*

18 Si alicui dentur tres iudices in simul, & confiteatur coram duobus, talis confessio non probat. Felin. *in cap. Qualiter, & quando. §. Licet autem. num. 9. de accusat.* Farinac. *num. 62. d. cap. 1.*

19. Confessio quæ non dependet à factò & voluntate confitentis, non nocet, quando constat de contrario. Vt si quis dicat aliquem discessisse ex vulnere ab ipso confitente illato. Mascard. lib. 1. concl. 358. num. 8. Farin. num. 63. d. cap. 1.

20. In materia iudicialis confessionis valet argumentum à civilibus ad criminalia negatiuè, non verò affirmatiuè. Mascard. lib. 1. concl. 349. num. 1. & seqq. Farinac. num. 64. d. cap. 1.

21. Confessio iudicialis validat nullitatem processus, & ineptitudinem inquisitionis, & accusationis, etiam nullis præcedentibus indiçiiis, ita vt reus ratione illius possit condemnari. Farin. d. q. 81. cap. 2. num. 66. & sequentibus Ant. Gom. variar. tom. 3. tit. de probat. delict. cap. 12. nu. 8. Mascard. lib. 1. concl. 357. n. 3.

22. In criminalibus confessio non supplet defectum sententiæ, sine qua nullus condemnatur: neque etiam inquisitionis defectum quoad impositionem pœnæ ordinariæ, ad quam inquisitio vel accusatio necessaria est. Mascard. lib. 1. concl. 346. num. 7. & 8. & concl. 349. num. 3. Farin. d. cap. 2. n. 68. vsque ad 82.

23. Confessio in tortura, aut ex metu iniuste illato, non nocet. Mascard. lib. 1. concl. 357. num. 4. Ant. Gom. d. tom. 3. cap. 13. rubr. de tortura num. 25. Farin. d. cap. 2. num. 83. & seqq.

24. Confessio nulla & inualida, aut ficta, vel coram iudice delegato, non validat nullitatem processus. Farin. d. cap. 2. num. 87. & seqq.

25. Processus nullus ob defectum iurisdictionis, non validatur per confessionem subsequutam, nec sufficit ad condemnandum talis confessio. Farin. num. 89. d. cap. 2.

26. Quamuis

26. Quamuis iudex ratione confessionis ex processu nullo possit reum condemnare, non tamen tenetur: & si condemnat, non potest pœnam ordinariam imponere. Angel. consil. 178. Farin. num. 77. & 91. d. cap. 2.

27. Confessio vera, spontanea, expressa, & explicita, & facta in vno iudicio, nocet confitenti etiam in alio iudicio, licet causa criminalis sit, dummodo sit inter easdem personas, ad eundem finem & effectum. Farin. d. quest. 81. cap. 3. per totum.

28. Confessio qualificata in prohibitis, de iis qui habent contra se præsumptionem, seindi potest, & pro parte acceptari, & pro parte impugnari, etiam si fiat sub vna structura verborum, quando qualitas tendit ad excusationem delicti. Clar. §. fin. quest. 55. num. 15. vers. Possit quoque reus. Mascard. concl. 496. num. 7. & concl. 867. num. 1. Farin. d. quest. 81. cap. 4. num. 112. & seqq. & num. 117. & 157. & seqq.

29. Confessio qualificata cum qualitate adiecta ex intervallo, non tollit pœnam ordinariam, nisi qualitas probetur. Clar. d. quest. 55. num. 16. vers. Fortè possit. Farin. d. cap. 4. num. 120. & seqq. Mascard. d. concl. 867. num. 5.

30. Si de delicto aliàs quàm per confessionem plenè constet, non obstante qualitate confessioni adiecta, imponi potest pœna ordinaria: secus verò si solum constet per indicia. Clar. dict. vers. Fortè possit. Mascard. d. concl. 867. num. 4. Farinac. d. cap. 4. num. 132. & seqq.

31. Si reus à principio neget delictum, & postea illud cum qualitate confitetur, potius est condemnandus in pœnam extraordinariam, quàm torquentur

T 3

us. Clar. d. vers. Fortè possèt. Farin. dict. cap. 4. num. 137. & 137. & seqq.

32 Quando confessio est negativa, & additur qualitas (vt si quis dicat, Non feci, & si feci, ob talem causam feci; aut sic feci, & non aliter) non scinditur confessio, sed confitens habetur pro negatiuo. Clar. d. quest. 55. num. 17. vers. Cautius igitur. Farin. dict. cap. 4. num. 142. & seqq.

33 Si qualitas confessioni adiecta aliunde licet præsumptionibus probetur, non potest scindi. talis confessio, sicut etiam quando aliter non constat, nisi per confessionem rei. Surd. cons. 173. num. 66. & seqq. lib. 2. Mascard. lib. 2. concl. 867. num. 7. Farinac. d. cap. 4. num. 153. & seqq.

34 Spontè confessus, etiam metu probationum, mitius punitur, licet pœna taxata sit à lege. Spontè autem confiteri dicitur, qui venit non vocatus, aut qui vocatus, nulla præcedente interrogatione confiterur. Farin. dict. quest. 81. cap. 5. vsque ad num. 180.

35 Liberè & spontè confessus delictum, præsumitur sine dolo deliquisse. Farin. dict. cap. 5. vers. Amplia V.

36 Confessio facta coram iudice incompetente, non sufficit ad condemnandum, quamuis pluries ratificetur; siue iudex sit incompetens ratione personæ, siue ratione materiæ & causæ: non est tamen ipso iure nulla. Clar. dict. quest. 55. num. 3. versic. Præterea etiam. Mascard. lib. 1. concl. 352. num. 1. Farin. dict. quest. 81. cap. 6. vsque ad num. 205.

37 Confessio coram iudice incompetente, habet rationem confessionis extraiudicialis, si reuocata non sit, potestque reus ratione illius torqueri à iudice compe-

competente, & cogi ad ratificandum. Clar. in pract. §. fin. quest. 21. num. 32. vers. Sed hic quæro. Mascard. dict. concl. 352. num. 1. Farin. cap. 6. num. 206. & seqq.

38 Confessio iudicialis incidenter emanata de crimine, ad quod non agebatur, ad condemnandum in pœnam ordinariam non sufficit, nec illa quæ fit per viam exceptionis, & hoc tam respectu confitentis, quàm alterius: ad pœnam tamen extraordinariam sufficiens est. Mascard. concl. 345. num. 1. & seqq. & concl. 383. num. 15. & seqq. Farin. dict. quest. 81. cap. 7. per totum.

39 Quando ultra confessionem incidenter emanatam adsunt sufficientes probationes, aut crimen confessum tangit causam de qua principaliter agitur, vel est illi annexum, potest reus condemnari. Clar. dict. quest. 55. num. 6. vers. Possèt etiam dicere. Farinac. d. cap. 7. num. 239. & seqq. & num. 250. & seqq.

40 Probabilius est non licere iudici vel inquisitori ad extorquendam veritatem impunitatem promittere. Iulius Clar. §. fin. num. 8. quest. 55. vers. Circa primum, & sequente innuit. Peñ. 3. part. Direct. comment. 23. sub. num. 106. vers. Verùm tamen in hoc tribunali;

41 Inquisitor potest ad indagandam veritatem promittere reo amplam misericordiam, & gratiam, si fateatur crimen, cum habeat in remittendis pœnis ampliorem potestatem, quàm alij iudices. Eymer. 3. part. Direct. num. 106. ubi Peñ. citato loco. Farinac. dict. quest. 81. cap. 8. num. 296. & sequenti.

42 In casu hæresis potest Inquisitor vti simulationibus & cautelis, non tamen falsitatibus & mendaciis; & item mittere cum carcerato, qui eius voluntatem perquirat: hæc tamen debent per notarium

in scriptis redigi, ne contra Inquisitorem suspicio oriatur. Peñ. *diel. com.* 23. Farin. *d. c.* 8. n. 304. & seqq.

43 Si Inquisitor aut alius iudex promittat reo misericordiam, si delictum cōfiteatur, tenetur quoad potest, stare promisso. Ant. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 12. n. 6. Peñ. *loco cit. vers.* Alteram sententiam.

44 Quando iudex aut Inquisitor reis promittit se facturum gratiam, solum intelligitur loqui de illis pœnis, quæ in eius arbitrio positæ sunt. Peñ. *ciuit. loco vers.* Cùm verò Inquisitores.

45 Confessio facta sub spe impunitatis à iudice vel Inquisitore promissæ, non sufficit ad condemnandum in pœnam ordinariam, nisi & expressè ratificetur, & cum expressione, quòd impunitatis promissæ nulla habeatur ratio. Peñ. *ubi supra vers.* Postremo, & *duobus sequentibus.* Ant. Gom. *d. num.* 6. Menoch. *de arbitr. quest. lib.* 2. *casu* 367. *num.* 6. Farin. *d. cap.* 8. *ferè per totum.*

46 Confessio sub spe impunitatis facta in tormentis, aut quando nulla præcesserunt indicia, etiam ratificata non sufficit ad pœnam ordinariam. Peñ. *ubi supra vers.* Nos in hoc crimine. Farinac. *d. cap.* 8. *num.* 290. *vsque ad* 296.

47 Confessio sub spe impunitatis facta, quæ nec ratificatur, nec reuocatur, sufficit ad pœnam extraordinariam, & ad torturam, non tamen nimis rigorosam. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 367. *num.* 4. & *seqq.* Farinac. *d. cap.* 8. *num.* 300. & *seqq.*

48 Probabile est confessionem sub spe impunitatis factam, etiam non ratificatam, nec reuocatam sufficere ad pœnam ordinariam. Peñ. *d. comment.* 23. *vers.* Hanc opinionem.

49 Probabilius est non sufficere ad pœnam ordinariam confessionem sub spe impunitatis promissæ non ratificatam, nec reuocatam, etiam si præcedant indicia. Farinac. *d. cap.* 8. *num.* 293.

50 Confessio siue spontanea, siue per torturam emanata, quando erronea est, potest per confitentem reuocari, interpretari, declarari, & excusari, etiam ex intervallo, licet sit iurata, acceptata, deliberata, & geminata. Anton. Gomez. *variar. tom.* 3. *cap.* 1. *titul. de delictis num.* 66. Clar. *§. fin. quest.* 55. *num.* 18. Farin. *d. quest.* 81. *cap.* 9. *vsque ad* 326.

51 In criminibus, etiam post sententiam, potest reuocari confessio sub prætextu erroris, etiam si eam præcesserint indicia, & hoc tam ab ipso confitente, quàm ab eius consanguineo, adhuc ipso confitente reuente. Farin. *d. cap.* 9. *num.* 327. *vsque ad* 332.

52 Nolens respondere iudici iuridicè interroganti, si excusationem non habeat, habetur pro confesso. *Cap. fin. de confessis in 6. ubi Glossa. verbo* Reus.

53 Volens probare errorem confessionis à se factæ, quantumcumque iurata, ac ratificata fuerit coram iudice competente, admittendus est ad probandum dictum errorem, quo probato non nocebit ei confessio facta. Farinac. *diel. cap.* 9. *num.* 335. Iulius Clarus *§. finali diel. quest.* 55. *num.* 18.

54 Error confessionis plenè probari debet, censetur autem plenè probatus non solum per testes, sed etiam per coniecturas; in dubio tamen confessio præsumitur vera. Mascard. *concl.* 350. *num.* 6. & 7. Farin. *diel. cap.* 9. *num.* 337. & *seqq.*

55 Confessio in tortura emanata, licet ratificata sit, reuocari potest, etiam non probata causa erro-

ris; cum sufficiat allegare metum vel dolorem; sic similiter, quando reuocatio fit in continenti, alias enim causa erroris probari debet. Farinac. d. cap. 9. num. 346. & seqq.

56 Confessio minoris sine tutoris aut curatoris autoritate, ipso iure est nulla, nec ei nocet; sed tamen si examinetur ut testis. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 268. num. 2. Farinac. dict. quest. 81. cap. 10. usque ad num. 373.

57 Confessio iudicialis reuocata, non plene probat, quando vel reuocatio fit in continenti, vel datur probabilis causa reuocationis. Si autem sit spontanea, & reuocatio fiat ex intervallo, & non reddatur sufficiens causa reuocationis, potest reus curiæ seculari tradi. Farinac. de hæresi quest. 187. §. 6. num. 75.

58 In crimine hæresis confessio dummodo non sit generalis, dubia, incerta, ac non reuocata, plene probat, potestque ratione illius imponi pœna ordinaria. Simanch. cathol. tit. 13. rub. de confess. num. 1. & 2. Mascard. concl. 859. num. 1. & seqq. Martin. Del-Rio mag. lib. 5. sect. 11. Farinac. dict. quest. 187. §. 6. num. 73. & 74.

59 Ut confessioni rei plena fides adhibeatur, cauendum est ab omni suggestionem. Farinac. quest. 43. num. 132.

60 Confessio per suggestionem facta, etiam ratificata non sufficit ad condemnandum reum, siue suggestio fiat à iudice per seipsum, siue per interpositam personam. Anton. Gom. tom. 3. var. num. 23. Farinac. quest. 83. cap. 4. num. 84. & multis seqq.

CAPVT XXI.

De confessione extraiudiciali, aut in
tortura facta.

1 Confessio extraiudicialis, est manifestatio actus proprii, vel priuationis actus extra iudicium competens facta.

2 Confessio extraiudicialis, maxime in criminibus, etiam geminata & iurata, non probat plene contra confitentem: & ideo ex se ad condemnandum in pœnam ordinariam non sufficit. Si tamen cum tali confessione indicia, & verisimiles cõiecturæ concurrant, sufficit ad torturam, & ad pœnam extraordinariam. Clar. in pract. §. fin. quest. 55. num. 2. Mascard. lib. 1. concl. 350. num. 1. & seqq. & num. 24. Farinac. quest. 82. reg. 1. num. 1. usque ad 19. & reg. 1. num. 23.

3 Confessio extraiudicialis facta ad exonerandam conscientiam, præsertim in articulo mortis, & quæ fit coram multitudine, taliter quod transeat in notorium, plene probat. Mascard. d. concl. 350. num. 25. & 35. Farinac. d. reg. 1. num. 15. & 16.

4 Quando agitur de probando illud, quod est in animo, ut est hæresis, & apostasia, ac similia delicta, plene probat confessio extraiudicialis. Albertin. de agnosc. quest. 25. num. 10. & seqq. Farinac. d. reg. 1. num. 20. & 21.

5 Confessio extraiudicialis facta sine expressione loci, temporis & causæ commissi delicti, non facit indicium ad torturam, si confitens solum fatetur deli-

delictum in communi. Secus est si ipsum in particulari & in individuo declarat. Menoch. de *presumpt. lib. 1. quest. 89. à num. 16. vsque ad 20.* Mascard. d. *concl. 350. num. 16. & sequenti. & concl. 345. num. 2.* Farin. d. *quest. 82. reg. 2. num. 29. & seqq.*

6 Confessio extrajudicialis, etiamsi reus vocatus ad iudicium eam reuocet, facit indicium ad torturam. Anton. Gomez. *variar. tom. 3. cap. 13. rubr. de tortura num. 3.* Mascard. *concl. 350. num. 16.* Farinac. d. *reg. 2. num. 28.*

7 Confessio extrajudicialis inueterisimilis, & que extorta est per minas & metum; facta etiam in calore iracundiae, vel ad alium effectum incidenter emanata, non facit indicium ad torturam. Menoch. de *presumpt. lib. 1. quest. 89. num. 17. & 19.* Mascard. d. *conclus. 350. num. 12. 14. 18. 20. & seqq.* Farin. d. *reg. 2. num. 33. & seqq.*

8 Confessio extrajudicialis non nocet clerico, nec facit indicium ad torturam, nisi fuerit infamatus de tali crimine, vel graues concurrant circumstantiae & coniecturae. Mascard. *lib. 1. conclus. 350. num. 12. & seqq.* Farin. de *indiciis & tortura quest. 41. num. 7. 8. & 9. & d. reg. 2. num. 39. & 41.*

9 Vt confessio extrajudicialis faciat indicium ad torturam, debet concludenter probari per idoneos testes, legales & contestes, regulariter loquendo. Mascard. d. *lib. 1. concl. 379. num. 1. & seqq.* Menoch. d. *quest. 89. num. 21.* Farin. d. *reg. 2. num. 44. & seqq.*

10 Confessio extrajudicialis sufficienter probatur testibus singularibus, quorum singularitas est adimiculatiua, praesertim in crimine haeresis, in quo non solum semiplenè, sed etiam plenè concludunt.

Vid.

Vid. Mascard. *lib. 1. concl. 379. num. 9. & multis sequentibus. & supr. à cap. 15. & 19.*

11 Confessio etiam iurata, geminata & coram eodem iudice ratificata, extorta tamen à iudice per torturam, ad quam non praecesserunt indicia legitima, aut non sufficientia ad torturam etiam in criminibus exceptis, non praedudicat confitenti, nec alteri. Mascard. *lib. 1. conclus. 353. num. 3. & 5. & lib. 3. conclus. 1391. num. 6.* Farinac. *quest. 83. cap. 1. fere per totum.*

12 Confessio extorta in tormentis sine legitimis indiciis, non validatur coram eodem iudice per indicia superuenientia, nec per aliam confessionem, nec item per oculorum inspectionem. Mascard. *d. lib. 1. conclus. 1391. num. 6.* Farinac. d. *cap. 1. num. 4.*

13 Omnia quae ex huiusmodi confessione sequuntur, inualida sunt, & ipso iure nulla, nec talis confessio facit indicium aliquod ad torturam sufficiens. Farin. d. *cap. 1. num. 11. 14. & 15.*

14 Confessio per tormentum sine indiciis aut iis non legitimis extorta, si voluntariè ratificetur coram alio iudice, habetur pro spontanea, & ad condemnandum sufficit. Mascard. d. *concl. 353. num. 9. & 31.* Farinac. d. *cap. 1. num. 10. & 20.*

15 Confessio facta metu tormentorum legitimis indiciis non praecedentibus, equiparatur factae in tormentis. Mascard. d. *concl. 353. num. 14.* Farinac. *d. quest. 83. cap. 2. num. 32.*

16 Confessio non praecedentibus indiciis facta per incarcerationum in carcere atroci, in quo valde cruciatur, & ubi imminet periculum vitae, & salutis; vel ubi fame, siti, & frigore patitur, aut denique quando carceratus cippis, catenis, & manicis ferreis detinetur,

tur,

tur dicitur metu extorta. Farina. *dict. cap. 2. num. 41. & sequentibus.*

17 Confessio in tortura aut metu tormentorum facta legitimis præcedentibus iudiciis, valida est: vt autem ad condemnandum sufficiat, debet ratificari extra locum tormenti, non statim, sed ex interuallo, cessante tormentorum dolore, quod quando fiat, iudicis arbitrio relinquatur. Menoch. *de arbit. lib. 2. casu 38. num. 2.* Anton. Gomez *variartom. 3. cap. 13. rubr. de tortura, num. 24.* Mascard. *concl. 353. num. 2. 13. & 19. & conclus. 357. num. 2.* Farinac. *d. quest. 83. cap. 3. vsque ad num. 76.*

18 Confessio emanata per suggestionem factam siue à iudice, siue ab interposita ab eo persona, etiam si ratificetur, non sufficit ad condemnandum vel ipsum reum, vel alios. Si tamen indicia sint manifesta, potest reus non solum in genere, sed etiam in specie interrogari de crimine. Ant. Gom. *variartom. 3. rubr. de tortura reorum, num. 23.* Farinac. *d. quest. 83. ca. 4. per totum.*

CAPVT XXII.

De instrumentorum exhibitione.

1 Delictum regulariter non probatur per instrumentum quoad impositionem pœnæ, etiam si delictum sit commissum in præsentia notarij, de quo ipse instrumentum conficiat. Clar. *in pract. §. fin. quest. 54. num. 1.* Mascard. *lib. 1. concl. 461. num. 1.*
vsque

vsque ad 10. & concl. 500. num. 1. & 3. & concl. 903. nu. 2. & 3. Farin. *de reo confesso, & conuicto. quest. 84. num. 1. vsque ad 6.*

2 Delictum quod committitur scribendo, seu media scriptura, quæ delictum continet, instrumento celebrato de voluntate partis probatur. Clar. *d. quest. 54. num. 1.* Mascard. *d. concl. 461. num. 13. & seqq.* Farin. *d. quest. 84. num. 7. & seqq.*

3 Crimen hæresis probatur instrumento, dummodo recognoscatur, & tales circumstantiæ concurrant, quibus iudicis animus rectè informetur. Clar. *d. quest. 54. num. 1.* Mascard. *d. concl. 461. num. 13. & concl. 858. num. 2. 4. & 5.* Farinac. *d. quest. 84. num. 16. & de here. quest. 187. §. 1. num. 10.*

4 Probatur etiam hæresis per scripturam priuatam ab ipso inquisito manu propria scripta vel subscripta; aut si dum aliena manu scripta fuerit, testibus muniatur. Simanch. *cathol. iii. §. 1. num. 14.* Mascard. *d. concl. 858. num. 1.* Farin. *d. quest. 187. §. 1. num. 10.*

5 Vt quis instrumento aut priuata scriptura probetur hæreticus, debet in tali scriptura contineri hæresis, quæ manifestè legatur & intelligatur: nam si bene intelligi aut legi nequit, pro non scripta habetur. Nauar. *lib. 5. consil. cons. 18. de here. num. 5.* Farinacius *d. num. 10.*

6 Vt etiam scriptura probeat hæreticum, debet esse integra, ita vt non deficient literæ, quæ sensum variant, aut non patiatur grauem fracturam. Cap. *Inter dilectos. vbi Panorm. num. 4. de fide instrument.*

7 Instrumentum faciens mentionem de alio instrumento, non probat illud de quo facit mentionem, nec exemplatum ab exemplo, sine indicis auctoritate,

thoritate, & partis citatione. *Authem. Ut sponsalitia.*
 §. Et hoc insuper. *L. Sancimus. C. de diuersis rescriptis.*

8 Etiam si in particularibus alicuius scriptis reperiantur aliqua hæreticalia, si huiusmodi scripta sint imperfecta, indigesta, & inemendata, quibus manus extrema non sit adhibita, non per hoc scribens illa probatur hæreticus. *Nauar. d. conf. 18. num. 2. & 3.*

9 Scripta in memorialibus non probant hæresim, sicut nec scripta in rationalibus. *Bald. in rub. de const. pecun. ad fin. Nauar. d. conf. 18. num. 4.*

10 Scripturæ dubiæ in eo sensu accipiendæ sunt qui culpam excludat, nisi scribens aliter dicat, cuius sensus & intentio diligenter perscrutanda sunt. *Albert. de agnos. quest. 34. num. 48. & seqq. Menoch. conf. 82. num. 10. & seqq. lib. 1. Nauar. d. conf. 18. num. 6. Farinac. d. §. 1. num. 11.*

11 Scriptura in se dubia ex circumstantiis explicari debet, attenta qualitate & conditione personæ. Videndum etiam est an explicatio data à scribente scripturæ congruat, & probabilis sit.

12 Instrumentum publicum & authenticum cum omnibus conditionibus necessariis, plenè probat hæresim. Idem dicendum est de scriptura priuata subscripta à reo cum tribus testibus, vel si testium loco ad sit partis confessio, quòd scriptura illa sit sua, aut per idoneos testes probetur ab ipso reo fuisse scriptam. *Glossa in cap. 2. de fide instrum. ubi Panorm.*

13 Si testes solum deponant se agnoscere characteres, semiplenam tantum facit scriptura probationem. *Couat. pract. quest. cap. 22. num. 6. Panorm. d. c. 2. num. 2. de fide instrum.*

14 Scriptura priuata, & epistolæ missæ absenti, regulariter

regulariter semiplenam tantum probationem faciunt: sicut etiam quæ reperiuntur in chartulis, commentariolis, & memorialibus imperfectis. *L. Instrumenta. ubi Doctores. Cod. de probat. & Glossa in verbo Exacto. in L. Admonendi. ubi Bart. num. 24. ff. de iureiuran. Couat. pract. quest. cap. 22. num. 7.*

CAPVT XXIII.

De notoritate rei.

1 **L**icet notorium & manifestum pro eodem aliquando accipiantur: differunt tamen secundum propriam acceptionem. Nam notorium est id, quod patet omnibus, vel maiori parti populi; manifestum autem, quod pluribus publicè patet, non autem omnibus, aut maiori parti. *Mascart. lib. 2. concl. 1017. num. 3. & concl. 1106. num. 1. Farinac. quest. 21. num. 4. & seqq.*

2 Notorium in genere est rei cui adiungitur valde plena notitia, seu est euidencia alicuius talis, quòd sine tergiversatione notari potest, inducens indubitatam & finitam probationem discussione non egenem. *Syluest. verbo Notorium. num. 1. Mascard. d. concl. 1106. num. 3. Farinac. d. quest. 21. num. 8.*

3 Notorium duplex est: aliud iuris, aliud facti. Notorium iuris est illud, quod ius euidenter presumit ex aliquo noto, siue ex facto iudicialiter discusso, siue ex aliquo notorio à iure sumpto, inducens indubitatam, approbatam & finitam probationem. *Syuest. Mascard. conclus. 1106. & Farinac. citatis locis.*

4 Notorium facti, quod proprie dicitur notorium, est illud, quod ita habet eminentiam facti, ut negari probabiliter non possit inducens in arbitrium & snum probationem. Syluest. ubi supra. Mascard d. concl. 1106. num. 4. Farinac. 1. quest. 24. num. 11.

5 Notorium ex parte facti triplex est. Quoddam est facti permanentis, quoddam facti transeuntis & non redeuntis, quod dicitur notorium tunc, non autem nunc; quoddam est facti interpolati. Syluest. num. 2. Mascard & Farin. proxime citatis locis.

6 Notorium ex parte eorum quibus est notorium, diuiditur in notorium in monasterio, in parochia, in prouincia, & generaliter in omni congregatione decem personarum. Syluest. d. num. 2. & 4.

7 Non idem est delictum esse notorium, & de delicto notorie constare: nam ad illud requiritur notitia intuitiua delicti, ad hoc autem sufficit probatio, & dicitur notorium iuris, quod non est proprie notorium. Clar. in pract. quest. 9. num. 5. versic. Item quæro. Farin. d. quest. 21. num. 166.

8 Illud delictum dicitur notorium, quod gestum est coram populo aut congregatione decem personarum ad minus, vel maiori eius parte. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 166. num. 8. Anton. Gomez. variar. tom. 3. tit. de delict. cap. 1. num. 41. Farin. d. quest. 21. num. 41. & 47.

9 Delictum factum in platea publica, quæ sit capax populi aut maioris partis illius, dicitur notorium, etiam si non probetur fuisse factum coram pluribus, sed solum factum in platea plena hominibus. Antonius Gomezius d. cap. 1. num. 42. Farinac. d. quest. 21. num. 46.

10 Quando

10 Quando & quid dicatur notorium, iudicis arbitrio relinquatur, iuxta facti, loci, temporis & personarum interuenientium qualitatem. Anton. Gom. d. num. 42. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 166. num. 7. Farin. d. quest. 21. num. 48.

11 Quamuis ad notorium, secundum probabiliorē sententiam, necessarium non sit quod externæ qualitates excusantes actum à ratione delicti non dentur, si tamen delinquens velit probare qualitates excusantes, admittendus est ad illarum probationem. Farin. d. quest. 21. num. 51.

12 Ad notorium requiritur, quod res fiat in loco publico, & quod fiat de die; quæ autem fiunt in domo, in villula, aut de nocte, regulariter non dicuntur notoria. Menoch. de arbitr. lib. 2. casu 166. num. 9. Mascard lib. 2. conclus. 1106. num. 16. Farinac. num. 55. & seqq.

13 Delictum commissum coram iudice, dum est in actu exercendi suum officium, notorium dicitur, dummodo illi constet. Mascard. concl. 1108. num. 16. & seqq. Farin. num. 159.

14 In notoriis ordo iuris non seruetur in criminalibus, nec ad procedendum requiritur libellus, accusatio, litis contestatio, aut iuramentum de calumnia. Anton. Gom. de delict. cap. 1. num. 42. Menoch. de recup. remed. 15. num. 160. Farinac. num. 60. & seqq.

15 In criminibus notoriis, quando reo nulla competit excusatio, nec est dubium an competere possit, non requiritur citatio, nisi ad sententiam, dummodo ex mora differendi executionem non sequatur præiudicium Reipublicæ. Menoch. de recup. remed. 15. num. 259. Clar. in pract. quest. 9. versic. Quæro

V 2

numquid. Anton. Gomez. d. num. 42. & 43. Farin. num. 66. vsque ad 78.

16 Quando in notorio constat nullam reo competere defensionem, aut scandali timor adest, possunt reo negari defensiones, copiar, dilaciones, & interlocutoria. Farinac. num. 77. & 78.

17 Notorium populo & non iudici, debet ipsi ex actis constare; qui etiam ut circa sibi notorium procedat iuris ordine non seruato cum privilegio notorij, necessario prius probare debet qualitatem, scilicet crimen esse notorium, nisi sit facti continui & permanentis, quod probatione non indiget. Mascard. lib. 2. concl. 1108. num. 78. 17. 14. & 32. Farin. d. quest. 21. num. 84. & seqq.

18 Notorium facti transeuntis, & momentanei non solum est probandum in actis, iuris ordine seruato, sed etiam plene probandum. Mascard. lib. 2. dict. concl. 1108. num. 9. 1. & 12. Clar. in pract. §. fin. quest. 9. vers. Item quero. Farinac. num. 95. & seqq.

19 Testes super probatione notorij debent reddere concludentem rationem sui dicti, etiam non interrogati. Mascard. conclus. 1110. num. 2. Farinacius num. 102.

20 Testes deponentes de notorio debent interrogari quid sit notorium: qui si sint periti, diffinitionem dicant; si autem imperiti, sufficit quod grosso modo sciant naturam, & qualitatem notorij. Alias si imperiti diffinitionem sciant, & quot personarum numerus ad notorium requiratur, nisi suae scientiae sufficientem reddant rationem, praesumuntur subornati. Mascard. lib. 2. dict. conclus. 1110. num. 7. Farinac. num. 104.

21 Testes deponentes circa notorium praesens non debent deponere de auditu, sed quod ipsi viderint, & populus aut maior pars: nam de facto antiquo, aut de longinquo loco, sufficit si deponant de fama. Mascard. lib. 2. concl. 1108. num. 9. 20. & seqq. & conclus. 1110. num. 3. & 6. Farin. d. quest. 21. num. 105. & seqq.

22 Non sufficit ad probationem notorij in criminalibus ad condemnandum, secus vero ad procedendum, quod testis dicat populum fuisse praesentem ad tale factum, nisi dicat se etiam tale factum vidisse. Clar. d. vers. Item quero. Mascard. d. concl. 1108. num. 20. & seqq. Farinac. num. 108. d. quest. 21.

23 Si reus neget notorium, requiritur sententia quod est notorium, & desuper ferri debet sententia declaratoria. Mascard. lib. 2. concl. 1100. num. 3. Farinac. num. 116. d. quest. 21.

24 Ad notorium probandum sufficiunt duo testes idonei. Mascard. lib. 2. concl. 1100. num. 1. Clar. in pract. quest. 9. vers. Quero numquid. Farinac. num. 109. & de her. quest. 185. num. 84. & seqq.

25 Haereticus plene probatur per euidentiam facti haeretici; ut quod haesim praedicauit, conculcauit Eucharistiam, & similia. Eymeric. 2. part. Direct. quest. 34. ubi Peñ. comment. 59. Mascard. lib. 2. concl. 860. Farinac. quest. 185. §. 6. num. 47. de her.

26 Contra praedicantem haesim aut facientem actum haereticalem, qui excusationem non admittit, statim procedi potest per summariam informationem, sine accusatione, aut testium examinatione. Carrer. de haeret. num. 123. Farin. dict. quest. 185. §. 6. num. 75.

27 Negatio partis non inficit notorium, nec reddit rem dubiam *Cap. Consuluisti. 1. de appellat.*

28 Qui de factis hæreticalibus notoriis conuincitur si facta æquiuoca non sint, non excusatur dicens non mala intentione ea fecisse. *Peñ. 2. part. Direct. comment. 59. vers. Iam hoc est. Farin. de hære. quest. 187. §. 1. num. 16. & seqq.*

29 Quando verba vel facta taliter sunt dubia, vt in bonam vel in malam partem interpretari possint, accipienda sunt taliter, quod excludant delictum, nisi contra facientem detur sinistra præsumptio. *Peñ. 3. part. Direct. comment. 111. vers. Sed cum in delictis. Farin. d. §. 1. num. 11. & seqq.*

30 Contra reum repertum in flagranti delicto ita procedi potest, sicut contra notorium delinquentem, ex abrupto, ac iuris ordine postposito, tam in grauib; quam in leuib; criminibus. *Clar. §. fin. qu. 8. num. 2. Farinac. d. quest. 21. num. 133. & seqq.*

31 Reus in flagranti crimine repertus potest & capi & carcerari, vt ad iudicem feratur, siue delictum sit publicum siue priuatum; potest etiam torqueri. *L. Neminem Cod. de exhibend. reis. Ant. Gom. var. lib. 3. tit. de captura reorum, cap. 9. num. 3. Farinac. d. quest. 21. num. 137. & seqq.*

32 Reo reperto in flagranti delicto dandus est locus defensionis, si neget, aut defensionem aliquam habere possit. Si verò fateatur, & excusationem non habeat, condemnari potest etiam negatis defensionibus. *Farin. d. quest. 21. num. 142. & seqq.*

33 Contra reum in flagranti crimine repertum ferenda est sententia; solemnitates tamen iuris ad illam ferendam necessariae non sunt. *Clar. in pract. qua. 8. vers.*

8. vers. Quæro an quando. Farin. d. quest. 21. num. 153.

34 Vt repertus in flagranti delicto puniatur, constare debet plenè eum tale delictum commisisse. *Clar. d. quest. 8. vers. Scias tamen. Farinac. d. quest. 21. num. 155.*

35 Ille dicitur captus in flagranti, qui in ipso actu deprehenditur, vel alio actu extraneo in medio non interueniente capitur; secus si post delictum uenerit ad aliquem extraneum actum. *Farin. d. quest. 21. num. 156.*

36 Reus in flagranti repertus, & conuictus, non est torquendus; super complices tamen leuiter torqueri potest. Si verò conuictus non sit, duci potest ad torturam absque aliis indiciis. *Clar. d. vers. Scias tamen. Farin. d. quest. 21. num. 148. & seqq.*

37 Deprehensio in hæresi habet vim probationis. *Mascard. de probat. concl. 860. Farinac. de hære. quest. 185 §. 6. num. 79. & seqq.*

38 Reo in flagranti delicto reperto, ac ad iudicem ducto, recipiuntur testes, & super delicto, & super rei deprehensione in flagranti. Deinde examinatur reus ipse, qui si fateatur, & excusationem non habeat, statim nullis datis defensionibus, absque tortura puniatur. Si excusationem adducat, dandæ sunt ei defensiones. Si verò negat delictum, confrontentur cum eo testes, & ad se defendendum terminus ei assignetur. *Farinac. d. quest. 21. num. 150.*

CAPVT XXIV.

De infamia.

1. Infamia est lesa dignitatis status, moribus & legibus improbatu. Quæ diuiditur in eam, quæ est iuris, & in eam quæ est facti. Doctores in l. 1. ff. de his qui notant. infam. & in cap. Testimonium. de testi. Farinac. crim. quest. 56. in preludio num. 1.

2. Infamia iuris est illa, qua quis dicitur infamis à iure. Quæ duplex est: iuris ciuili vna, & canonici iuris alia. Syluest. verb. Infamia num. 2.

3. Infamia iuris ciuili aut incurritur per sententiam diffinitiuam iudicis, aut ipso facto, secundum quod iura disponunt. Syluest. d. verbo Infamia. num. 8. & 9. Farin. d. preludio num. 3.

4. Infamia iuris canonici incurritur in omnibus casibus in quibus infamia ciuili iuris incurritur, & generaliter ex omni peccato mortali, in quo quis impœnitens persistit. Syluest. d. verbo Infamia. num. 11. Farin. d. prelud. num. 24.

5. Infamia facti prouenit ex communi hominum locutione, surgitque ex verisimilibus coniecturis à tota vel maiori parte populi aut communitatis; si tamen totius aut maioris partis locutio non sit, dicitur rumor. Doctores in cap. Si duo. 35. quest. 6. & in cap. Super eo. qui cogn. conf. uxoris.

6. Infamia iuris repellit à dignitatibus habitis, facti verò ab acquirendis, nisi aliud exprimat in sententia. Garcia de benef. part. 7. cap. 8. à num. 33. vsque ad 37.

7. Infamia duobus testibus sufficienter probatur, si sint idonei, quamuis singulares, dummodo in eadem specie infamiae conueniant: minus idonei duo non sufficiunt. Mascard. de probat. concl. 896. num. 1. & seqq. Peñ. 2. part. Direct. comm. 82. Farinac. quest. 47. num. 302. & sequentibus. ac de heresi quest. 187. §. 5. num. 64. & sequentibus.

8. Testes deponentes de infamia etiam non interrogati, rationem suæ depositionis reddere debent. Bona autem ratio non est dicere: Scio quia sum vicinus. Clareque & distinctè deponere & causas infamiae adducere debent, aliàs enim non probant. Mascard. d. concl. 896. num. 9. & 10. Farin. d. quest. 47. num. 308. & seqq.

9. Testes super infamia debent nominare auctores à quibus audierunt, ac dicere quod audierunt à maiori parte hominum vel viciniae. Mascard. d. concl. 896. num. 12. Farin. d. quest. 47. num. 314. & seqq.

10. Sufficienter probant infamiam testes, qui dicunt scire quia viderunt eius familiaritatem & conuersationem ab omnibus vel maiori parte vitari. Farinac. d. quest. 47. num. 313.

11. Testes dicentes se illum reputare infamem, & ita audiuisse ab omnibus illum cognoscentibus, non probant infamiam. Mascard. lib. 2. concl. 749. num. 10. Farin. d. quest. 47. num. 318.

12. Non probant etiam testes, nisi deponant de loco vbi infamia vrget. Farinac. d. quest. 47. num. 320.

13. Nec item probant, si dicant extare vocem apud populum, aut si non expriment factum ex quo infamia oritur. Mascard. lib. 2. concl. 896. num. 8. & 11. Farin. d. quest. 47. num. 316. & seqq.

14 Si aliqui testes deponant super publica voce & fama, & alij interrogati an de hoc aliquid sciunt, vel dici audierint, & respondeant nihil scire, vel nihil dici audiuisse, isti ultimi reprobant primos. Farina *d. quest. 47. num. 170.* dummodo ultimi testes probabiliter scire, aut audire debuerint.

15 Infamia si orta sit à fide dignis, facit indicium ad inquirendum. Mascard. *lib. 2. concl. 754. num. 19.* Farina *d. quest. 47. num. 37.*

16 Infamia etiam vehemens & adminiculata in criminibus non facit semiplenam probationem. Mascard. *d. concl. 754. num. 1. & 2.* Farina *dict. quest. 47. num. 59.*

17 In crimine hæresis infamia grauis ac vehemens, quæ non habet contra se aliquam contrariam præsumptionem, ortumque habet ex probabilibus & verisimilibus causis, ad purgationem canonicam sufficiens est. Peñ. *2. part. Direct. 1. comment. 82.* Farina *de hæresi quest. 187. §. 5. num. 55. 70. & seqq.*

18 Infamia in crimine hæresis cum adminiculis, ut pote familiaritate cum hæreticis, sufficit non solum ad purgationem canonicam, sed etiam ad abjuramentum. Emeric. *3. part. Direct. rubr. de septimo modo procedendi. num. 18.* Farina *d. §. 5. num. 60. & 61.*

19 Sola infamia regulariter non facit indicium ad torturam; & si quis cum sola fama torqueatur ac confiteatur, confessio etiam ratificata non valet. Emeric. *3. part. Direct. quest. 61. ubi Peñ. comment. 110. num. 8.* Mascard. *lib. 2. conclus. 753. num. 1. & seqq.* Farina *d. quest. 47. num. 3. & seqq. & num. 28. & seqq.*

20 Fama cum vno teste; aut cum grauibus indi-
ciis, imò & fama vehemens indicium facit ad tortu-
ram.

ram. Peñ. *d. comment. 110. num. 3. & 4. & num. 8. vers.* Verum hæc

21 Infamia orta à maleuolis vel ab infamibus & vilibus personis non sufficit ad canonicam purgationem, nisi aut addantur verisimiles coniecturæ, aut scandalum productum sit in populo. Peñ. *2. part. Direct. comment. 82.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 48. num. 7.* Farina *de hæresi quest. 187. §. 5. num. 69. & seqq.*

22 Infamia etiam de hæresi apud infames & viles personas ad purgationem indicendam non sufficit. Peñ. *d. comment. 82.*

CAPVT XXV.

De præsumptionibus, & indicis.

1 **I**ndicium est coniectura ex probabilibus & non necessariis orta, à quibus potest quidem abesse veritas, non tamen parati malefici verisimilitudo. Menochi. *de præsumpt. lib. 1. quest. 7. num. 6.* Farina *quest. 36. num. 28.*

2 Indicium diuiditur in proximum & remotum. Indicium proximum est illud, quod immediatè per sensum respicit rei & delicti veritatem. Indicium remotum est, quod non tangit immediatè delicti veritatem, sed circumstantias illius. Farina *dict. quest. 36. num. 44. & seqq.*

3 Indicium diuiditur in plenum ac indubitatum, & in non plenum & dubitatum. Plenum est, quod ita arctat mentem iudicis, ut omnino credat, & non possit

possit in aliam partem inclinare. Non plenum, quod non ita iudicis mentem restringit. Mascard. de probat. lib. 1. quest. 15. num. 9. Menoch. de presump. lib. 1. quest. 7. num. 14. Farin. d. quest. 36. num. 35. & seqq.

4 Diuiditur etiam indicium in leue, graue & grauissimum. Leue seu simplex indicium est illud quod frequenter, & facile contingit abesse. Graue seu vrgens, quod frequenter, & facile contingit adesse. Grauissimum seu indubitatum, quod facillime & frequentissime contingit adesse. Clar. in pract. quest. 20. num. 1. Farin. d. quest. 36. num. 49. & seqq.

5 Præsumptio est rei dubia coniectura verisimilis, qua ex natura rei, vel circumstantiis negotiorum vel personarum proficiscitur. Simanch. cathol. tit. 59. num. 4. & in Enchirid. tit. 4. num. 1.

6 Præsumptio diuiditur in præsumptionem hominis, præsumptionem iuris, & præsumptionem iuris & de iure. Mascard. lib. 1. quest. 10. num. 17. Menoch. lib. 1. quest. 2. num. 3. & 11. Farin. d. quest. 36. num. 85.

7 Præsumptio hominis illa est, qua in nullo iure expressa reperitur, causatur tamen ex aliqua coniectura. Menoch. lib. 1. quest. 5. num. 4. & seqq. Farin. d. quest. 36. num. 93. & seqq.

8 Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo procedens, qua alio non adducto pro veritate habetur secundum ius. Mascard. d. q. 10. num. 34. & seqq. Eymer. 2. part. Direct. quest. 55. ubi Peñ. comment. 80. Farin. d. quest. 36. num. 86. & seqq.

9 Præsumptio iuris & de iure, est quedam legis dispositio aliquid præsumens, & super præsumptio tamquam sibi comperto, & nato stauentis. Menoch. de presump. lib. 1. quest. 3. num. 17. Pen. d. comment. 80. Farin. d. quest.

dict. quest. 36. num. 100. & seqq.

10 Differentia inter præsumptionem iuris, ac iuris & de iure, stat in hoc, quod secundum præsumptionem iuris ius præsumit, & ulterius non procedit. Secundum præsumptionem verò iuris & de iure ius præsumit, & quia pro comperto habet, firmat desuper ius aliquod. Mascard. d. quest. 10. num. 31. & 48. Menoch. d. lib. 1. quest. 97. num. 2. & seqq. Farinac. dict. quest. 36. num. 88. 102. & seqq.

11 Præsumptio hominis diuiditur in temerariam & probabilem. Temeraria, ut potè quæ ex leuibus causis, & coniecturis vel ex vilibus ac leuibus personis prouenit, reiicitur. Probabilis, quæ oriatur à causis coniecturivæ non leuibus, aut à grauibus personis, diuiditur in leuem grauem, seu vehementem & violentam. Mascard. dict. quest. 10. num. 17. Menoch. quest. 5. num. 11. & seqq. Farinac. dict. quest. 36. num. 110. & 118. & seqq.

12 Præsumptio leuis prouenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus capitur coniectura qua concludi potest, non quidem frequenter, sed raro, quod talia dicens vel faciens, hæresim, vel aliud crimen commiserit. Simanch. in Enchirid. tit. 41. Albert. de agnosc. quest. 34. num. 46. Peñ. d. comment. 80.

13 Ibi etiam datur leuis præsumptio, ubi parua adest coniectura mali, & magna boni, vel ubi sunt multa signa boni, & parua mali. Alens p. 3. quest. 45. membr. 2. col. pen. Menoch. quest. 2. num. 8. Farinac. dict. quest. 36. num. 112.

14 Præsumptio grauis seu vehemens prouenit ex signis exterioribus operum vel verborum ex quibus cognitio accipitur argumentum concludens frequenter, & vni plurimum, quod talia dicens vel faciens est hæreticus, aut crimen

men aliud commiserit. Seu præsumptio vehemens datur, ubi & parua boni, & magna mali adest coniectura. Alenf. Simanch. Albertin. Menoch. & Peñes. *citatis locis.*

15 Præsumptio violenta prouenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus cognitis colligitur ferè semper, quod talia dicens, vel faciens sit hæreticus, aut crimen aliud commiserit. Seu est illa, qua posita animi iudicantis in contrarium veri non potest: quod contingit ubi adsunt mali multa ac magna signa, boni verò nulla. Alenf. d. *quest.* 45. Menoch. d. *quest.* 2. num. 7. Farinac. d. *quest.* 36. num. 114. & seqq.

16 Argumentum, adminiculum, indicium, præsumptio, suspicio, & coniectura, licet aliquam habeant inter se differentiam, pro eodem tamen possunt accipi, & iisdem diuisionibus secari. Vid. Farin. d. *quest.* 36. num. 199. usque ad fin. *quest.*

17 Indicium & præsumptio, siue remota sint siue proxima, non sufficiunt ad torturam, nisi faciant semiplenam probationem. Menoch. lib. 1. *quest.* 89. num. 3. Farin. d. *quest.* 36. num. 219. usque ad num. 235.

18 In crimine hæresis maleficij, sacrilegij, sodomix, & in occultis ac difficilis probationis, & quæ sine sociis non committuntur, potest reus interrogari de sociis: qui si aliquem nominat, facit indicium ad torturam, dummodo alia concurrant indicia. Mascari. lib. 3. *concl.* 131. num. 12. & 24. Menoch. de *arbitr.* lib. 2. *casu* 474. num. 27. & multis sequentibus. Farina. *quest.* 43. num. 58. 66. 68. & 89.

19 Depositiio socij criminis in exceptis sufficit ad inquirendum. Clar. *quest.* 21. num. 5. *vers.* Si verò quæris. Farinac. d. *quest.* 43. num. 130.

20 Quando

20 Quando reus interrogatur de sociis, interrogandus est in genere, nisi adsit legitima & specialis præsumptio. Simanch. *catol.* tit. 65. num. 59. Menoch. de *arbitr.* lib. 2. *casu* 474. num. 53. Farinac. d. *quest.* 43. num. 132. & 133.

21 De se confessus quando de sociis interrogatur, si negat, torqueri potest. Ant. Gom. *var.* tom. 3. *cap.* 12. num. 17. in *fine.* Farin. d. *quest.* 43. num. 131.

22 Socius criminis non facit indicium ad torturam, nisi iuret, & alia concurrant indicia. Clar. *que.* 21. *vers.* Succesiuè quæro. num. 7. & *vers.* Sed quid in criminibus exceptis. num. 8. Farin. d. *quest.* 43. num. 141. & seqq.

23 Ut indicia, quæ cum socio criminis, qui verisimiliter deponit, ad torturam sufficiant, à iudice ponderanda sunt. Menoc. de *arbitr.* lib. 2. *casu* 474. num. 47. Farin. d. *quest.* 43. num. 162. & 177.

24 Casus, in quibus cum socij criminis testimonio datur tortura, aliqui assignantur. Primus, quando simul concurrunt testes de auditu, & multo magis testis aliquis de visu omni exceptione maior. Secundus, quando concurrat fama. Tertius, quando concurrat fuga. Quartus, specialis & stricta amicitia nominati cum tali socio. Quintus, si concurrant secreta alloquutio & conuersatio inter nominatum & socium. Menoch. de *arbitr.* lib. 2. *casu* 474. num. 5. & seqq. ac de *presump.* lib. 1. *quest.* 89. num. 73. Farin. d. *quest.* 43. à num. 161. usque ad 176.

25 Socius criminis qui patitur plures defectus, ut qui est infamis, criminofus, periurus, vepotè qui in primo examine negauit, postea confessus est, aut qui confessus de se, negauit de complicibus, aut aliàs inhabilis

320 LIB. II. CAP. XXV.

habilis, neque ad torturam, neque ad inquirendum indicium facit, etiam in criminibus exceptis. Menoch. de *presumpt.* lib. 1. *quest.* 89. num. 74. Anton. Gomez. 3. *variart. cap.* 12. num. 15. Farinac. d. *quest.* 43. num. 178. & *seqq.*

26 Si cum depositione socij criminis patientis plures defectus concurrant alia, quæ de se sola indicium facerent, deueniri potest ad torturam. Farin. d. num. 178. *in fine.*

27 Dictum socij non facit indicium contra socium, quando emanauit in tortura non legitime data. Mascard. *concl.* 353. num. 6. Farinac. *dict.* *quest.* 43. num. 193. & *seqq.*

28 Si apparet causa ex qua quis motus fuit ad delinquendum, non potest interrogari de sociis, nisi adsint indicia quod interuenerint. Si uero causa non appareat, potest interrogari de mandatoribus. Menoch. de *arbitr. lib.* 2. *casu* 474. num. 22. Farin. d. *quest.* 43. num. 50. & *quest.* 44. num. 1.

29 Dictum mandatarij qui mandatum exercuit, contra mandantem, nisi alia præsumptio interuenerit, non facit indicium ad torturam: imò nec dictum duorum, nisi sint contestes circa idem mandatum, & de mandante possint interrogari. Mascard. *concl.* 1317. num. 19. Farin. d. *quest.* 44. à num. 2. vsque ad 10.

30 Testis dicens se falsum deposuisse ab alio corruptum, non facit indicium ad torturam contra corruptentem, sed neque ad inquirendum, dummodo falsum deposuerit, nisi alia præsumptio vel adminiculum interueniat. Farin. *quest.* 45. *per totam.*

31 Testis qui extrajudicialiter deponit in articulo mortis ad suæ conscientie exonerationem, affirmans

LIB. II. CAP. XXV. 321

mans se falsum dixisse contra aliquem in causa criminali, tollit primam depositionem, etiam adminiculatam, ita ut ratione illius, licet indicia aliqua addantur, reus torqueri non possit. Farinac. *quest.* 46. num. 68. & *seqq.*

32 Offensus qui in causa criminali deponit contra offendentem, non facit indicium nec ad torturam, nec ad inquirendum. Mascard. *concl.* 1334. num. 1. & *seqq.* Farin. d. *quest.* 46. num. etiam 68. & *seqq.*

33 Hæresis crimen iudiciis & præsumptionibus probatur magis vel minus, iuxta eorum qualitatem. Mascard. *concl.* 861. *per totam.*

34 Indicia & coniecturæ debent plene probari, saltem per duos testes; aliàs neque ad condemnandum, neque ad torquendum sufficiunt. Simanch. *ca. thol.* tit. 50. num. 27. & tit. 65. num. 14. Rojas *singul.* 164. num. 6. & de *her. par.* 2. num. 289. Peñ. *in Direct.* part. 3. *quest.* 61. *comment.* 110. *vers.* Iam indicia. Farin. de *her. quest.* 185. §. 8. num. 145. & *quest.* 187. §. 2. num. 34.

35 Præsumptio, seu suspicio violenta secundum ius sufficiens est ad plene probandam hæresim, & ad condemnandum in pœnam ordinariam. Menoch. de *presumpt.* lib. 1. *quest.* 97. num. 19. & *quest.* 100. num. 15. Eymeric. *in Direct.* part. 2. *quest.* 55. num. 16. Peñ. *comment.* 80. Farinac. de *heresi quest.* 187. §. 4. num. 46.

36 Violenta præsumptio non admittit directam probationem in contrarium, bene tamen indirectam, ut probando testes esse falsos. Simanch. *ca. thol.* tit. 50. num. 4. Peñ. d. *comment.* 80. Farinac. d. §. 4. num. 48.

37 Ex consuetudine Romanæ curiæ propter

violentam suspicionem solum imponitur abiuratio, vel in forma, vel de vehementi. Farinae. *dict.* §. 4. *num.* 51.

38 Vehemens suspicio seu praesumptio, etiam si alia adfuerint adminicula, semiplenam tantum facit probationem, & ad condemnandum in poenam extraordinariam sufficientem. Locatus in *iudicij Inquisi.* verbo Suspicio. *num.* 26. Farinae. *dict.* *quasi.* 187. §. 3. *num.* 4.

39 Vehemens suspicio seu praesumptio admittit directam probationem in contrarium; quia ex ea prout solum iuris praesumptio, non vero iuris & de iure Simanch. *d. tit.* 50 *num.* 6. Roias. *singul.* 163. Peñ. *ad Direct.* *part.* 2. *quasi.* 55. *comment.* 80. Farinae. *dict.* §. 3. *num.* 39.

40 Vehemens suspicio sufficiens est ad torturam, ad indicendam purgationem canonicam, & ad abiurandum. Locatus *d.* verbo Suspicio. *num.* 7. Menoch. *de presump.* *lib.* 1. *quasi.* 100. *num.* 11. Emeric. *2. part. Direct.* *quasi.* 55. *num.* 12. & *3. part. rubr. de quin- to modo procedendi.* *num.* 166. Farinae. *dict.* §. 3. *num.* 40. & 43.

41 Levis suspicio seu praesumptio nec plenam, nec semiplenam probationem facit: unde nec ad poenam ordinariam, nec ad torturam sufficit. Simanch. *catol.* *tit.* 50. *num.* 28. Roias *de haeresi part.* 2. *asser.* 6. *num.* 148. Farinae. *d. quasi.* 187. §. 2. *num.* 26. & 27.

42 Levis praesumptio seu suspicio sufficit ad inquirendum, ad examinandum reum, ad purgationem indicendam, ad abiurandum de leui, & ad aliquam poenam imponendam. Mascard. *concl.* 86. *num.* 6. Peñ. *cum Emeric.* *2. part. Direct.* *quasi.* 55. *num.* 9. & *part.*

& *part.* 3. *quasi.* 87. *comment.* 136. Farinae. *d.* §. 2. *num.* 28. & *seqq.*

CAPVT XXVI.

De carceratione.

1 Carcer locus est, ubi seruantur noxij; importatque priuationem libertatis in usu membrorum corporis, sine violentia membris adhibita, & sine custodia viua. Syluest. *verbo Carcer.* *num.* 1.

2 Carcer, secundum ius canonicum, & ad poenam & ad custodiam inuentus est, ipsumque & Episcopus, & Inquisitor habere possunt. Emeric. *3. part. Direct.* *quasi.* 58. *ubi Peñ. comment.* 107. Simanch. *catol.* *tit.* 16. *num.* 14. & *seq.*

3 Inquisitores possunt incarcerare reos illorum criminum, quae ad eorum iurisdictionem spectant; sicut omnes qui habent merum imperium. Decian. *crim lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 23. Farinae. *quasi.* 27. *num.* 6. & *de haeresi quasi.* 185. §. 1. *num.* 3.

4 Reus potest a priuata persona capi, & incarcerari, si reperiatur in flagranti delicto, ut ad Inquisitorem, vel ad iudicem deferatur; dummodo non retineatur ultra viginti horas. Anton. Gomez. *tom.* 3. *var. cap.* 9. *num.* 3. Farinae. *quasi.* 21. *num.* 140. & *quasi.* 27. *num.* 23. & 24.

5 Non licet iudici a captura incipere, sed antequam ad illam deueniat, debet examinare testes cir-

324 LIB. II. CAP. XXVI.

ca sufficientia indicia præcedentia Emeric. 3. part. Director. de modo procedendi, & continuandi processum. num. 7; ubi Peñ. comment. 17. Farin. quest. 27. num. III. & seqq.

6 Ex sola informatione extrajudiciali non reducta in scriptis non deuenitur ad capturam, nisi delictum sit graue, & periculum fugæ interueniat, & index etiam sit certus; quod post capturam venient testes ad se examinandum. Clar. in praxi quest. 28. vers. Scias autem. Farinac. d. quest. 27. num. 130. & seqq.

7 Quæ indicia ad capturam sufficiant, iudicis arbitrio relinquitur, considerata delicti & personæ qualitate, an delictum sit publicum vel occultum, persona nobilis & diues, an verò vilis ac pauper. Farinac. d. quest. 27. num. 126. & seqq.

8 Leuia indicia non sufficiunt ad capturam Peñ. 2. part. Direct. super cap. Excommunicamus. §. Caterum, & 3. part. comment. 17.

9 Cum aliquis bonæ famæ & opinionis apud Inquisitores denuntiatur, si leue sit crimen, non mittitur in carcerem, sed vocatus ab Inquisitoribus interrogatur iudicialiter, & assignatur ei locus à quo non recedat, & secretò causa illius tractatur. Peñ. 3. part. Direct. ad rubr. de appellat. comment. 31. vers. Dixi quandoque.

10 Ad capturam proceditur, quando crimen est plenè aut plusquam semiplenè probatum, aut indicia vrgentia & vehementes suspiciones. Emeric. 3. part. Direct. num. 73. ubi Peñ. comment. 17. Farinac. de heret. quest. 185. §. 1. num. 7.

11 Vnus testis de visu, vel de auditu proprio sufficit ad capturam, nisi delatus sit persona nobilis & bonæ

LIB. II. CAP. XXVI. 325

& bonæ opinionis, aut Ecclesiastica. Farinac. d. num. 7. dict. §. 1.

12 Propter illa tantum indicia quæ sufficiunt ad torturam, carcerandus est reus in crimine hæresis, nisi sit suspectus de fuga; tunc enim minora indicia sufficiunt. Farin. d. num. 7. §. 1.

13 Propter propositiones non hæreticales, licet malè sonantes sint & scandalosæ, non facile quis carceribus secretis mancipandus est. Rojas de heres. part. 2. assert. 1. num. 19. Farin. d. num. 7. d. §. 1.

14 Si delatus sit nobilis & bonæ opinionis, atquequam capiatur fiat extrajudicialis informatio ab ipsius parrocho; dummodo probatio non vigeat. Farin. d. num. 7. §. 1.

15 Hæreticus semper est suspectus de fuga, & sic de facili incarcerationandus, cum sufficienti tamen probatione, nisi spontè coram Inquisitore se ipsum præsentet. Spontè verò dicitur venire, qui non indicatus venit; vel si precesserunt indicia, constet nullam eorum habuisse notitiam. Peñ. 4. part. Direct. comment. 12. num. 56. Farinac. de her. quest. 293. §. 1. num. 27. & seqq.

16 Quando adsunt sufficientes probationes ad capturam, petat fiscalis ab Inquisitoribus; vt reus comprehendatur, qui de peritorum consilio quid opus sit, deliberent; quamuis sine eorum consilio id facere possint. Peñ. 3. part. Direct. comment. 17.

17 Vbi primum captura decreta fuerit, mandatum de capiendò reum exhibendum est ministro ad hoc deputato; quod si plures capiendi fuerint, de singulis singula mandata exhibeantur, quæ singulorum processibus inserenda sunt. Peñ. 3. part. Direct. com. 108.

18 Si capienda sit aliqua persona magnæ auctoritatis, religiosa, nobilis, literis conspicua, vel incorruptæ vitæ, consulendus est supremus Senatus cum summarij transmissione, nisi suspicio fugæ interueniat. Peñ. *d. comment.* 108. Farin. *de her. quasi.* 185. §. 1. num. 7.

19 Non sunt omnibus reis æquales carceres assignandi, sed grauiores, vel minus graues, pro personæ & delicti qualitate. Peñ. *d. comment.* 108.

20 Quando marito & vxori assignatur carcer ad pœnam, ponantur simul in eodem loco. Secus verò si ad veritatem indagandam. Peñ. *d. comment.* 108.

21 Duo vel plures, præsertim negatiui, in eodem cubiculo non concludantur: boni tamen confidentes simul esse possunt. Nullus autem est de facili de vno cubiculo ad aliud transferendus. Peñ. *d. comment.* 108.

22 Inquisitores non loquantur cum reis, nisi de negotiis ipsorum, & semper cum notario, vel alio fidei ministro. Carceres visitent saltem singulis mensibus, quærantque à carceratis, an illis necessaria ministrentur: mittant etiam ad ipsos aliquos viros probos, quando id expedire iudicauerint. Peñ. *dict. comment.* 108.

23 Ob hæresim aut suspensionem illius, carcerati non sunt, lite pendente, admittendi ad audiendam Missam, nec ad alias orationes, quæ intra carcerem dicuntur. Peñ. *d. com.* 108. & 2. p. *Direct. com.* 25.

24 Incarceratus pro hæresi si infirmetur, & confessarium petat, concedatur ei, qui tamen sit vir bonus & doctus, cui detur iuramentum de seruando secreto, & quodd nihil dicat extra carcerem, etiam de consensu

consensu pœnitentis. Si tamen necesse sit aliquid manifestare, inducat pœnitentem vt ad Inquisitorem recurrat. Si confessarius inuenierit prædictum pœnitentem esse hæreticum, nec adhuc in vltimo vitæ discrimine, non absoluat eum, nisi prius iudicialiter confiteatur: si tamen taliter sit morti proximus, vt non possit iudicialiter confiteri, tunc absoluat illum data cautione saltem iuratoria de obediendo Ecclesiæ. Si non petat confessorem, persuadendum est ei, vt petat. Peñ. *dicta* 2. p. *comment.* 25. *vers.* Totum verò:

25 Si sanus confessorem petit, concedi ei potest; talis tamen qui eum admoneat, vt tam de se, quam de aliis veritatem Inquisitoribus reuelet. Absolutionem tali, si hæreticus aut alias excommunicatus sit, non impendat confessarius, nisi prius iudicialiter reconcilietur, & absoluat. De auditis in confessione caueat confessarius ne quidquam Inquisitoribus reuelet; quæ verò extra confessionem nouerit, statim reuelare debet. Peñ. *d. com.* 25.

26 Deprehensus in hæresi, & sic confessus aut conuictus sub fideiussore non relaxetur; si verò non inueniatur culpabilis, aut solum leuiter deliquerit, sub fideiussore relaxari potest, vel sub iuratoria cautione, si fideiussorem non habet, quod domum aut ciuitatem habeat pro carcere. Farin. *de heresi quæst.* 185 §. 1. num. 7.

27 Iudæi & alij infideles, Pagani scilicet & Saraceni, in casibus in quibus ab Inquisitoribus puniri possunt, non gaudent immunitate Ecclesiæ, quamuis ad illam confugiant, nisi verè & non simulatè velint fieri Christiani. Decian. *d. cap.* 26. num. 2. Azor *instit. moral.* p. 2. lib. 9. cap. 9. *vers.* Si quæras an Iudæus. Farin.

de immunitate Ecclesie cap. 5. num. 79. & 83. & in praxi quest. 28. num. 68.

28 Hæreticus etiam in Ecclesia apprehendi & capi potest, nec ei immunitas Ecclesie prodest. Rojas singular. 93. num. 3. Decian. crim. lib. 6. cap. 26. num. 4. Farinac. de immunit. Ecclesie cap. 13. num. 167.

29 Suspectus de fide non gaudet immunitate Ecclesie, potestque ab Inquisitoribus apprehendi & puniri. Farin. d. cap. 14. num. 175. De blasphemis etiam non hæreticalibus idem dicendum est. Decian. crim. quest. 28. num. 67. & 73.

30 Sodomita si ad Ecclesiam confugiat, extrahi ab ea non potest. Farinac. de immunitate Ecclesie cap. 6. num. 98.

31 Si sodomita in Ecclesia delinquat, non gaudet illius immunitate, maxime clericus, qui illa priuatur, licet extra illam sodomiam commiserit. Vide Farinac. de immunit. Ecclesie cap. 16. num. 205. & 207. & seqq. & crim. quest. 28. num. 8. & 52.

32 Carcerum effractores, qui iuste in eis detinebantur, siue de facto fugiant siue non, arbitraria poena plectuntur. Ant. Gom. tom. 3. variar. cap. 9. de captura reorum num. 11. vers. Sed certè iste videtur. Farin. quest. 30. num. 8. & 25.

33 Fugiens à carcere, iuxta communem praxim non est condemnandus, nisi citetur ad comparandum intra certum tempus. Si tamen eo elapso non comparuerit, condemnari poterit: secundum iuris rigorem, etiam absque citatione condemnatur. Farinac. d. quest. 30. num. 45.

34 Fuga à carcere, etiam attentata, est indicium contra fugientem de delicto pro quo detinebatur, suffi-

sufficiensque ad torturam: dummodo animo reuertendi non effugerit. Clar. in pract. quest. 21. vers. Tertio autem modo. Menoch. de presump. lib. 1. quest. 89. num. 42. Farinac. d. quest. 30. num. 85.

35 Fugiens è carcere quia inuenit ostium apertum, mitius punitur, nisi fractis compedibus exierit: debet tamen probare. In dubio non præsumitur carcerem fuisse apertum. Ant. Gom. 3. variar. cap. 9. num. 11. vers. Vnum tamen est. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 301. num. 3. Farin. d. quest. 30. num. 160. & seq.

36 Cito reuersus ad carcerem non præsumitur fugisse animo non reuertendi; animus autem reuertendi non præsumitur, nisi fugiens aliquam causam saltem coloratam allegauerit. Mascard. concl. 819. num. 24. & concl. 820. num. 10. & seq.

37 Detentus In carcere pro crimine hæresis, si aufugiat, neque pro confesso, neque pro conuicto habetur, resultat tamen contra ipsum nouum indicium, quo aliis adiuncto, potest citari ad comparandum; & si non compareat, vt hæreticus condemnari. Rojas de her. part. 2. assert. 15. num. 185. Farinac. d. quest. 30. num. 195. & seqq.

38 Positus in carcere propter hæresim, non ad custodiam, sed ad poenam, si aufugiat, non habetur pro relapso. Mascard. concl. 820. num. 21. & seq. Farinac. d. quest. 30. num. 200.

39 Frangens carceres vt carcerati aufugiant, vel carceratos extrahens, vel dans illis ad hoc auxilium, consilium, aut fauorem, arbitraria poena punitur. Farin. d. quest. 30. num. 93. & seqq.

CAPVT XXVII.

De citatione reorum.

1 **C**itatio est vocatio iuridica ad iudicis conspectum, nuntio, literis, voce praconis, aut personaliter facta: quae ad validitatem sententiae necessaria est. Syluest. verbo Citatio. num. 1. & 5. Peñ. 3. p. Direct. comment. 40.

2 Si accusatus, delatus vel inquisitus de haeresi non sit de fuga suspectus, praesumaturque probabiliter quod citatus ad iudicis conspectum veniet, citandus est verbaliter; sed quia regulariter timetur fuga, realiter est citandus, id est realiter capiendus & carcerandus. Eymcr. 3. p. Direct. num. 73. ubi Peñ. comment. 17.

3 Quando aliquis citatur verbaliter in crimine haeresis, non exprimat in citatione causa, tempus, nec locus delicti, sed generaliter praecipiat reo, ut se coram Inquisitore praesentet, si delictum leue sit, secus vero si graue. Peñ. d. 3. p. comment. 33. num. 131. Farinac. de har. quest. 185. §. 7. num. 12. & seqq.

4 Inquisitores citare possunt absentes, aut mittere literas ad aliquem, qui eorum nomine eos citet. Peñ. d. comment. 33. Farinac. d. §. 7. num. 104.

5 Si reus contumax sit, aut se occultet, nec facile capi possit, & Inquisitor ob contumaciam contra illum procedere intendat, expresse citetur ad comparandum, & ad respondendum quid sentiat de fide. Peñ. d. comment. 33. & 2. p. comment. 72. Farinac. d. §. 7. num. 112. & 114.

6 Pro

6 Pro absente in causa haeresis citato, procurator comparens audiri non debet; aliquis tamen tamquam innocentiae defensor admittatur, dummodo citatus sit tantum de fide suspectus. Secus vero si haereticus est, & de haeresi in processu constet. Simanch. cathol. tit. 52. num. 1. Peñ. 3. par. Direct. com. 36. num. 139. Farinac. d. §. 7. num. 98. & seqq.

7 Ex usu Romanae Inquisitionis pro absente contumace non admittitur aliquis, neque ut innocentiae defensor. Farinac. d. §. 7. num. 99.

8 Ad excusandum contumacem, & ad allegandum absentiae causas, admittitur procurator. Peñ. dict. com. 36. Decian. crim. lib. 5. cap. 5. num. 16. & cap. 37. num. 50. Farinac. d. §. 7. num. 101.

9 Si absens potest inueniri, non est condemnandus, nisi corporaliter citetur. Simanch. cathol. tit. 14. nu. 5. & 6. & in Enchiridio tit. 45. num. 7. & 8. Farinac. d. §. 7. num. 116.

10 Cum contra absentem proceditur, licet vna tantum citatio, quae habeat vim peremptorij, sufficiat, regulariter tamen tres praecedere debent, nisi contra contumacem conuictum procedatur: tempus autem siue in vna siue in tribus citationibus, sit triginta dierum. Decian. d. lib. 5. cap. 32. num. 4. Farin. d. §. 7. num. 117. & seq. & §. 9. num. 157.

11 Necessario citandus est haereticus, ut se ipsum defendat, & multo magis, ut sententiam audiat. Peñ. 3. p. Direct. com. 40. num. 164. Decian. d. lib. 5. cap. 32. nu. 1. & cap. 38. num. 27. Farinac. dict. quest. 185. §. 9. num. 154. & seqq.

12 Contra praesentem haereticum vna sufficit citatio. Decian. d. cap. 38. n. 9. Farin. d. §. 9. num. 158.

13 Relapsus

13 Relapsus non est necessariò citandus nisi neget se relapsum esse, & super hoc velit audiri Decian. d. cap. 32. num. 2. Farinac. d. §. 9. d. 159.

CAPVT XXVIII.

De remissione reorum.

1 **R**emissio est causa commissæ ad competentem iudicem facta missio.

2 Hæreticus, cum ubique diuinam maiestatem offendat, & hæresis crimen habeat in se causam continuam & successiuam, vbicumque inueniatur, puniri potest extra locum commissi delicti. Eym. 3. part. Direct. quest. 42. ubi Peñ. comment. 91. vers. Iam quantum. & comment. 33. vers. Verumtamen. Farinac. crim. quest. 7. num. 17.

3 Quando Inquisitor loci commissi delicti nondum processerat contra hæreticum, nec illum citauerat, non est ad ipsum ab alio Inquisitore facienda remissio rei capti in alio loco. Secus verò si illum citauerat; cum inter Inquisitores detur præuentio. Rojas singul. 173. num. 7. Peñ. 3. p. Direct. comment. 33. vers. His ita. & seqq. & quest. 42. comment. 91. vers. Iam quantum. Farinac. de her. quest. 197. §. 1. num. 10.

4 Tunc facienda est remissio (dato quòd facienda sit) quando Inquisitor præueniens illam petit: si verò non petit, non opus est vt fiat. Peñ. d. comment. 33. Couar. pract. quest. cap. 11. num. 12.

5 Quando reus vtrobique vel publicè, vel occultè

entè delinquit, fiat remissio si petatur: si tamen publicè vtrobique peccauit, melius est vt ei iterabilis pœnitentia imponatur, quam faciat in iisdem locis, in quibus deliquit Peñ. d. comment. 33. vers. Rursus.

6 Vt remissio fiat, constare debet iudici requisiti de crimine commissio in territorio iudicis requisiti, aut de præuentione: quod sit ex processu & summaria informatione missa à iudice requirente ad iudicem requisitum, si tamen iudex requisitus sit laicus, & Inquisitor requirat in causa fidei, non potest laicus cognoscere, sed statim remittat. Peñ. d. comment. 33. vers. Secundò. Decian. crim. lib. 4. cap. 19. num. 20. Couar. pract. quest. cap. 11. num. 8. Cened. quest. 36. num. 16. & seqq.

7 Requiritur ad remissionem, quòd reus non commiserit aliud crimen contra fidem in territorio iudicis requisiti; quia tunc prius debet pro tali crimine puniri, quàm remittatur. Peñ. dict. comment. 33. vers. Tertio.

8 Vt remissio fiat, debet Inquisitor debite requirere, & delictum debet esse graue. Nam pro leui suspitione remissio petenda non est, nec si petatur, concedenda. Peñ. d. com. 33. vers. Quanto. & seq. Decian. d. cap. 19. num. 5. Clax. in pract. §. fin. quest. 38. num. 23.

9 Ab Inquisitore cuiusque prouinciæ remissio peti potest, cum omnes sint subditi vni tantum Romano Pontifici. Maiores iudices remittere non tenentur; æquissimum tamen est, vt remissionem concedant. Peñ. d. com. 33. vers. Sextò. & seq.

10 Remissio regulariter de condemnando, non vero de condemnato fieri debet. Condemnatus tamen aliquando remittitur, cum pœnitentia in crimine hæ-

ne hæresis iterabilis sit. Peñ. *d. com. 23. vers. Postremò!*

11 Quando ob aliquam causam non expedit reum remittere, tunc ad Inquisitorem, qui iudicaturus est reum, mittat alius Inquisitor quidquid de reo sciuerit. Peñ. *d. comment. 33. vers. Vel si vult.*

12 Remissio omitti potest propter periculum, quòd reus occideretur, fugiet, eripietur à ministris, propter etiam itineris distantiam, & immodicas expensas, & alia quæ prudentis arbitrio relinquuntur. Peñ. *d. comment. 33. vers. Vel si vult.*

13 Quando remissio fit à iudice seculari ad Inquisitorem de hæretico vel suspecto, detento tamen pro alio crimine, postquam Inquisitor talem correxerit, remittat illum ad iudicem secularem, vt ab eo iudicari possit de crimine pro quo detinebatur. Secus verò si pro hæresi vel suspitione illius à iudice seculari comprehensus fuerit, cum hæc ad solum Inquisitoris iudicium pertineant. Clar. *§. fin. quest. 38. num. 26. Cened. d. quest. 36. num. 24.*

14 Lamie, seu striges pro infanticidio à iudice seculari detentæ, & propter hæresim ad Inquisitores missæ, remittendæ sunt ad eundem iudicem, peracto hæresis iudicio, vt secundum leges suas, illas iudicet. Simanch. *catholic. tit. 37. num. 19. Peñ. ad tract. de strigis in fine Lucerna Inquisitorum. vers. Sed ab hac sententia.*

15 Idem dicendum est de piratis comprehensis à laica potestate, qui propter apostasiam à fide, & transitum ad Saracenos, ad Inquisitores mittuntur; cum crimen piraticæ, sicut & homicidij non veniat in consequentiam hæresis seu apostasie, vt pro eo ab Inquisitoribus puniatur: nam quæ non veniunt in conse-

consequentiam, non sunt in consequentiam trahenda. Albert. *de agnost. quest. 25. num. 67. ex l. Interdum. § 8. §. Qui furem. ff. de furiis. & l. Solemus. §. Latrunculator. ff. de iudic.*

16 Si homicidium pro quo hæreticus est à iudice laico comprehensus, coniungatur cum hæresi vel apostasia, sicut si lamia sacrificet infantem dæmonibus, quos diuinis honoribus colit, possunt Inquisitores illum pro tali homicidio punire, nec ipsum remittere debent: eò quòd sit homicidium hæreticale seu apostaticum, veniens in consequentiam hæresis seu apostasie ex intentione sacrificantis, quæ dat speciem actui. Facit regula Accessorium. *42. de regulis iuris in 6. & regula Quòd continentia causæ non debet diuidi coram diuersis iudicibus. l. Nulli prorsus. C. de iudic.*

17 Si hæretici ab Inquisitoribus primò comprehensi, confiteantur aliquod crimen profanum, pro quo à iudice laico possunt puniri, præsertim pœna capitali, non possunt illos remittere, quamuis remissio à tali iudice petatur. Albertin. *dict. quest. 25. num. 70. Peñ. in dict. tract. de strigis vers. Sed numquid poterit.*

18 Quando hæreticus confessus est coram Inquisitoribus crimen, pro quo à iudice laico potest imponi pœna mortis, aut mutilationis, seu debilitationis membrorum, non tradant Inquisitores iudici laico copiam huius confessionis, nec communicent processum à se factum, nec in sententia, quæ publicè legitur, tale crimen explicetur. Albertin. *d. num. 70. ubi citat. Ancharan. in repetit. capit. Ea quæ. quest. 4. vers. Item cum ad pœnam legalem. de regul. iur. in 6.*

19 Sodomita, qui primò à iudice seculari comprehensus, & propter hæresim aut suspicionem illius, mittitur ad Inquisitores Lusitaniæ, qui ex commissione speciali de tali crimine cognoscunt, non est remittendus ad secularem iudicem; quamvis aliàs in ipso crimine detur preuentio, cum sit mixti fori. Pius III. & Gregorius XIII. in suis literis relatis suprâ lib. 1. cap. 59. num. 10.

20 Idem dicendum est in hoc Lusitaniæ Regno de non presbyteris, qui confessiones audiunt, aut Missas celebrant, ac etiam de confessariis sollicitantibus: qui si primò propter huiusmodi sacrilega delicta ab Ordinario apprehendantur, & ratione hæresis mitantur ad Inquisitores, remittendi iterum non sunt ad Ordinarium, determinata causa fidei, si generalis Inquisitor causam aduocat; quamvis aliàs detur preuentio. Faciunt quæ dixi in Opusculo de sollicitantibus tractatum 1. cap. 19. & tract. 2. cap. 1. concl. 5. & in addit. num. 21.

CAPVT XXIX.

De defensionibus in causis fidei.

1 **D**efensio est instantis, imminentiue periculâ propulsatio. Quæ de iure naturæ competit: & licet tolli absolutè non possit, limitari & moderari potest, & modus defensionis restringi. Farin. crim. qu. 39. num. 112. & de hæres. quest. 185. §. 14. num. 226.

2 Reis etiam contra fidem delinquentibus danda

de sunt legitimæ defensiones, quas Inquisitor ex officio pro ipsis reis inquirere tenetur; quamvis sint relapsi, si se esse relapsos negant. Eymer. 3. p. Direct. rub. de defens. reorum. num. 117. ubi Peñ. com. 28. Repert. Inquisit. verbo Citatio vers. Sed pro intelligentia. & verbo Defensores. vers. Defensor rei. Farinac. de hæres. quest. 185. §. 14. num. 210. & seqq. & crim. quest. 39. per totam.

3 Quamvis hæreticus sit malæ famæ, & vitæ, & non declaret quas velit facere defensiones, danda sunt ei, etiam non petenti. Farin. d. §. 14. num. 218. & seq. & crim. quest. 39. num. 91.

4 Antequam hæreticus sit confessus, & conuictus, imo postquam est conuictus & confessus, ante & post sententiam, ac denique in quacumque iudicij parte, danda sunt ei defensiones. Simanch. cathol. tit. 17. num. 1. Peñ. 3. p. Direct. com. 28. num. 117. Farin. d. §. 14. & sequenti. & d. quest. 39. num. 80. & seqq.

5 Ante torturam danda sunt reo defensiones, & audiendus eius aduocatus, an sit vel non sit torquendus. Simanch. cathol. tit. 65. num. 16. & 17. Peñ. 3. p. Direct. com. 110. in appendice. vers. Postremò. Farinac. d. §. 14. num. 213.

6 Indiciorum copia danda est reo, & totus processus suppressis nominibus testium, vt se defendat, ac concedenda dilatio ad indicia diluenda. Simanch. in Enchir. tit. 35. num. 12. Peñ. d. vers. Postremò. Decian. crim. lib. 5. cap. 36. num. 4. Farin. d. §. 14. num. 212. & d. quest. 39. num. 88. & seqq.

7 Defensionum renunciatio facta ab hæretico nulla est, etiamsi dicat nullam sibi competere defensionem, nisi in crimine notorio, aut si reus sit confessus, vel repertus in flagranti delicto, aut defensiones

sint à iure positivo introducta. Anton. Gom. 3. *variav. cap. 13. vers.* Secundo poterit probare innocentiam. Menoch. *de arbit. quasi. 7. num. 2.* Farinac. *d. quasi. 39. à num. 51. usque ad num. 67.*

8 Quando reo nulla comperit defensio, utpote quia crimen notorium est, vel ipse reus repertus fuit in flagranti delicto, non sunt ei concedenda defensiones Menoch. *de arbit. lib. 1. quasi. 17. num. 15.* Decian. *conf. 18. num. 6. vol. 1.* Farinac. *1. quasi. 39. num. 103. & sequentibus.*

9 Defensiones calumniosa deneganda sunt reo, Farinac. *d. quasi. 39. num. 105.*

10 Non sunt danda defensiones reo, quando vult probare aliquam speciem hæresis, quæ verè hæresis est, hæresim non esse: si verò non constet manifestè hæresim esse, deneganda non sunt. Peñ. *1. parte Direct. com. 10. vers.* In hac difficultate. Farinac. *de hæresiq. 185. §. 14. num. 225. & quasi. 197. §. 3. num. 70. & seq.*

CAPVT XXX.

De aduocato.

1 **A**duocatus est, qui in iudicio apud eum qui iurisdictione præest, suam præstat litigantibus patrocinium, qui tamen presentes sint. Sylu. verbo *Aduocatus. num. 1. & verbo Procurator. in principio.*

2 Hæreticis aut suspectis de fide, qui tales se esse negant, aduocatus conceditur. Si verò constet esse hæreticos, nec conceditur aduocatus, nec si concedatur,

tur, ipse patrocinari poterit. Emeric. *3. p. Direct. rubr. de defensionibus reorum num. 117. ubi Peñ. com. 28. & part. 2. com. 10.* Simanch. *cathol. tit. 44. num. 22.* Farinac. *de her. quasi. 197 §. 3.*

3 Reus qui fatetur, aduocato non indiget, quantum ad ea quæ fatetur. Peñ. *d. comment. 28.*

4 Aduocans pro hæretico, sciens hæreticum esse, defensor illius reputatur, efficitur infamis, excommunicationem incurrit ipso facto, estque de hæresi suspectus. Decian. *lib. 5. crim. cap. 51. num. 13. & 23. & cap. 20. num. 20. & cap. 37. num. 51.* Eymery. *3. part. Direct. quasi. 39. ubi Peñ. comment. 88.* Farinac. *d. §. 3. num. 55. & seqq.*

5 Admittitur aduocatus pro hæretico, si velit opponere defectum iurisdictionis in iudice. Decian. *d. cap. 37. num. 51.* Farinac. *d. §. 3. num. 81.*

6 Quando damnatur memoria defuncti, aduocatus & defensor interuenire possunt. Decian. *d. cap. 37. num. 50.* Farinac. *d. §. 3. num. 83.*

7 Aduocatus pro hæretico vel suspecto admittitur de consensu Inquisitoris, quem præstare tenetur. Decian. *d. lib. 5. cap. 51. num. 20.* Farinac. *d. §. 3. num. 77. & 80.*

8 Si reus alium aduocatum petat ab iis qui iam sunt deputati, concedatur ei, dummodo iusta causa interfit: qui tamen eas habeat qualitates, quæ in aduocatis requiruntur. Peñ. *3. part. Direct. comment. 30. vers.* Et concedo. & seq.

9 Cum primùm aduocato constiterit reum esse hæreticum, vel iniuste se defendere, statim illum dimittere tenetur & Inquisitoribus denuntiare: de quo hoc faciendo, iuramentum accipere debet. Simanch.

cathol. tit. 5. num. 3. & 4. Farin. d. 5. 3. num. 78.

10 Reo de hæresi accusato vel inquisito persuadeat advocatus, ut veritatem fateatur, & pro culpa, si quam commisit, veniam petat. Peñ. 3. part. *Direct. comment. 8. Simanch. cathol. tit. 5. num. 4. Farinac. dict. num. 78.*

11 Advocatus debet esse vir probus, de legalitate non suspectus, iuris peritus, fidei zelator, nec suspectus de hæresi, nec de genere suspecto. Emeric. 3. part. *Direct. rubr. de defens. reorum. num. 117. vers. Et sic. Farinac. d. 5. 3. num. 78.*

CAPVT XXXI.

De procuratore.

1 **P**rocurator est, qui in iudicio coram iurisdictionem a. b. n. absentibus litigantibus auxilium prestat. *L. 1. ff. de procurat.*

2 Quando ad instantiam partis procurator conceditur, eas habeat in se conditiones, quæ advocato requiruntur, qui etiam ea facere tenetur, quæ de advocato diximus. Peñ. *ad 3. part. Direct. rubr. de defens. reorum. num. 117. comment. 28.*

3 Quamvis in causa hæresis dari possit reo procurator, raro tamen id fiat: advocatus enim sufficit, ac etiam Inquisitores, qui ex officio reum defendere tenentur. Emeric. *d. num. 117. ubi Peñ. d. comment. 28.*

4 Absenti citato pro hæresi, non conceditur procurator; sed quando res est dubia, admittitur aliquis tamquam

tamquam innocentie defensor. Peñ. *d. 3. part. Direct. comment. 36. num. 139. Farinac. de hæres. quest. 185. §. 7. num. 98. & seqq.*

5 Ad excusandam contumaciam, & ad allegandas causas absentie, procurator admittitur. Decian. *lib. 5. cap. 51. num. 16. & cap. 37. num. 50. Peñ. dict. comment. 6. num. etiam 139. Farinac. d. 5. 7. num. 101.*

6 Procurator non admittitur ut per eum fiat purgatio canonica. Decian. *d. lib. 5. cap. 48. num. 44. Farin. d. hæres. quest. 194. §. 3. num. 43.*

CAPVT XXXII.

De curatore.

1 **C**urator est, qui curam gerit alicuius, defendendo ipsum a prætoribus, secundum leges legitime datas. Sylvest. verbo Tutela. in principio.

2 Curator in hoc differt a tutore, quia tutor primario datur personæ, secundario rebus. Curator vero primario rebus, secundario personæ conceditur. Sylvest. *citato loco. vers. Unde differunt.*

3 Si reus sit minor viginti quinque annis, datur ei curator, cuius autoritate & sit, & defendatur in iudicio. Si quid vero absque curatore cum minore gestum sit, ipso iure irritum est & nullum. Peñ. *ad 3. part. Direct. rubr. de defensionibus reorum. num. 117. com. 28. Farinac. crim. quest. 81. cap. 10. num. 352.*

4 Loco curatoris sufficit procurator legitimus datus a iudice. Farinac. *d. cap. 10. num. 367.*

5. Vt minor stare possit in iudicio, & vt eius confessio etiam iurata & geminata sit valida, ex qua valeat condemnari, dandus est ei curator; quamuis habeat patrem, vel ipse sit paterfamilias. Anton Gomez. var. tom. 3. cap. 1. num. 64. vers. Quod notabiliter extende. Farinac. d. cap. 10. num. 354. & seqq. & num. 359. & seq.

6. Requiritur etiam curator in negatione facta à minore, ex qua ipsi præiudicium aliquod sequatur. Farin. d. cap. 10. num. 358.

7. Probabilius ac tutius est in iis, quæ fiunt ad inquirendam veritatem, etiam per torturam, dandum esse curatorem pupillo. Vid. Clar. §. fin. quest. 55. vers. Vtcrius. Farin. d. cap. 10. num. 363. & seq.

8. Autoritas curatoris non opus est quod interueniat in examine & interrogatoriis minori faciendis; sed sufficit quod interueniat in iuramento. Ant. Gom. d. cap. 1. num. 65. vers. Quo casu curator. Farin. d. cap. 10. num. 365.

9. Quando minor, dummodo sit præsens, ob contumaciam habetur pro confesso, quæ dicitur confessio ficta, non opus est quod interueniat autoritas curatoris. Farin. d. cap. 10. num. 366. & quest. 111. num. 30. vers. Nec verum credo.

10. Confessio minoris, etiam interueniente curatoris autoritate, non valet, si curator statim quod deputatur, sine vlla causæ cognitione autoritatem interponit. Farinac. d. cap. 10. num. 361.

11. Vt minor testimonium ferat in causa fidei, non indiget autoritate curatoris, sicut etiam in crimine læsæ maiestatis, & aliis delictis. Vid. Farinac. crimin. quest. 58. num. 24. & quest. 81. cap. 10. num.

10. num. 369. & de here. quest. 188. §. 4. num. 76. vers. Ampla §.

CAPVT XXXIII.

De restitutione in integrum.

1. Restitutio in integrum est in pristinum statum (in quo quis erat ante læsionem) restitutio. Marant. de ordine iudic. part. 6. versic. Et quandoque appellatur. num. 77.

2. Minori aduersus suam confessionem, etiam iurata & ratificatam, & cum tutoris autoritate factam, conceditur restitutio in integrum. Ant. Gom. var. tom. 3. cap. 1. num. 66. Farin. quest. 81. cap. 10. num. 374. 379. & seq. quando ex sola confessione delictum plenè conuincitur; vel quia nullæ præcesserunt probationes, vel non sufficientes.

3. In delictis atrocibus controuersum est, an minori aduersus suam confessionem competat restitutio. Placet pars negatiua, maxime in atrocissimis. Anton. Gomez. d. num. 66. Clar. §. finali. quest. 60. num. 4. Rojas singul. 151. Molin. socius de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 36. num. 4. Vide Farin. d. cap. 10. num. 383.

4. An restitutio concedenda sit minori aduersus suam confessionem, iudicis arbitrio relinquitur, secundum probabilem sententiam. Tunc iudex restitutionem concedet, quando minor confessus fuerit simplicitate, tormentorum vel carceris metu, dolo aut blanditiis; secus autem si patrati criminis con-

scientia confiteatur. Oddus *de rest. in integ. part. 2. quest. 65. art. 9. num. 38.* Farin. *d. cap. 10. num. 388.*

5 Ut minor aduersus suam confessionem restituatur, requiri læsionis vel erroris saltem semiplenam probationem probabilius existimo. Ant. Gom. *d. cap. 1. num. 66. vers.* Sed his non obstantibus. Clar. *d. quest. 60.* Alios refert Farina. *d. cap. 10. num. 378.*

6 Si delictum aliàs sit probatum, non erit restituendus minor contra suam confessionem, cum faciat id quod quilibet vir probus facere teneretur. Oddus *d. quest. 65. num. 15. & 17.*

7 Quando minor, ostensa sibi à iudice competente semiplena delicti probatione, confitetur, non est restituendus, eò quòd facit illud ad quòd tenebatur ex iustitia. S. Thom. *2. 2. quest. 69. art. 1. & 2. ubi Caiet. Molin. socius. d. disp. 36. num. 4.* Et quòd legitime factum fuit, retractari nequit. L. In ambiguis. §. Non est nouum. ff. *de reg. iur. cap. Factum legitime. eodem titulo lib. 6.*

8 In crimine hæresis non competere minori restitutionem in integrum aduersus suam confessionem, ex eo quòd sit crimen atrocissimum, tradit Rojas *d. singul. 131.* Qui tamen in atrocissimis aduersus suam confessionem minori restitutionem concedit. Verù non video cur ab hac regula hæresim excipiat.

9 Probato aliquo facto ex quo hæresis præsumitur, si minor iuridicè interrogatus de intentione hæresim fatetur, non est illi concedenda restitutio, ex fundamentis *num. 6 & 7.* adductis.

10 Minor potest probare errorem suæ confessionis intra quatuor annos, etiam post negotium per sententiam diffinitum.

11 Si

11 Si minor post concessam sibi restitutionem aduersus suam confessionem, iterum iuridicè interrogatus fateatur, siue spontè siue per torturam, non est ei concedenda alia restitutio. Anton. Gom. *d. cap. 1. num. 66. vers.* Sed adhuc tenendo istam partem. Farin. *d. c. 10. num. 390.*

CAPVT XXXIV.

De exceptionibus.

1 **E**Xceptio est defensio, qua reo competit contra actionè qua est in eum. Et dicitur quasi actionis exclusio. Syluest. *verbo Exceptio. l. 2. ubi Doctores ff. de excep.*

2 In crimine hæresis admittuntur exceptiones, tam contra testes quàm contra Inquisitores & Episcopos. Peñ. *2. part. Direct. comment. 30. vers.* Cæterum. Farinac. *de hæresi quest. 185. §. 15. num. 236. & seqq.*

3 Exceptiones friuolæ, quæ probatæ non sunt, admittendæ non sunt. L. Ad probationem *21. ubi Doctores. C. de probat. cap. Inter monasterium. ubi Abb. num. 15. de sentent. & re iudic.*

4 Exceptiones, quæ probatæ releuant excipientem, legitimæ reputantur & admittendæ sunt. Glossa *1. & ibi Abb. num. 2. in cap. Super eo de appellat.*

5 Ad recusandum & repellendum Inquisitores, non quælibet causæ sufficientes sunt, sed solum capitales aut graues inimicitia, vel illud ex quo tales inimicitia facile oriuntur. Eymeric. *3. part. Direct. rubr.*

Y 5

de recusat. Inquisit. num. 120. vbi Peñ. comment. 30. Farin. de hæresi quest. 185. §. 15. num. 238.

6 Exceptio de incompetencia iudicis, & defectu iurisdictionis, opponi potest in crimine hæresis. Decian. *crim. lib. 5. cap. 37. num. 51. Farinac. de hæresi quest. 197. §. 3. num. 81.*

7 De exceptionibus contra Inquisitorem iudicare debet supremus Inquisitor, interim tamen non procedat in causa, sed ad superiorem remittat recusatationis causas, vt quid faciendum sit, determinet. Si autem collegam habuerit, collega ipse interim, quando cauſa non determinatur, in ipsa procedat. Peñ. *de comment. 30.*

8 Exceptiones, quæ testes omnino repellunt, sunt conspirationes capitales, aut graues inimicitia: quæ verò tales non sunt, minuunt solùm de fide, magis vel minus pro inimicitia qualitate. Eym. *3. part. rubr. de defensione reorum. num. 118. vbi Peñ. com. 28. Farin. de hæresi quest. 185. §. 15. num. 236. & seqq.*

9 Aliæ exceptiones contra testes, vt quòd sint hæretici, periuri, infames, socij criminis, criminosi, & similes, non repellunt illos in totum, de eorum tamen credulitate non nihil diminuunt. Eym. & Peñ. *proxime citatis locis.*

10 Exceptio rei iudicatae, quando nouæ probationes, aut noua iudicia non superueniunt, reusque fuit sufficienter ac plenè punitus, recipi debet.

11 Causæ ex quibus oriuntur inimicitia graues & capitales, multæ assignantur à Doctoribus. Prima, si quis voluit occidere eum, contra quem testificatur. Secunda, qui interfecit consanguineum eius, aut dedit operam vt interficeretur. Tertia, qui de occidendo

dando minas iecit, si potens sit, aut eas executioni mandare solitus. Quarta, insidia paratae circa vitam alterius siue testis, siue rei. Quinta, accusatio de crimine capitali, aut ex quo probato sequitur amputatio membri, infamia, publicatio omnium aut maioris vel magnæ partis bonorum, aut exilium. Sexta, depositio in causa criminali contra aliquem. Septima, carceratio, quæ non sit ex officio, sed ad instantiam partis. Octaua, prolatio iniuriarum: vt appellare virum coniugatum cornutum; vxorem eius meretricem; hominem honestum, ebrium; religiosum, apostatam; Ecclesiasticum, simoniacum; advocatum, impostorem; procuratorem, cauillatorem; iudicem, acceptatorem personarum; tabellionem, falsarium; mercatorem, pecuniam tondentem, & similia: consideratis tamen personis, inter quas huiusmodi conuitia sunt prolata. Et si quis alteri moueat quæstionem status, asserens quòd sit libertus, aut seruus, aut item si moueat quæstionem de omnibus, aut de maiori, vel magna parte bonorum, de spoliatione, aut perditione vnus magnæ rei. Item, cum quis offendit aliquem in persona, vel in facie percussit. Qui multo tempore fuit inimicus, & recenter sit reconciliatus: nam si reconciliatio sit antiqua & bene fundata, non repellit à testificando: nec similiter inimicitia procurata in fraudem, ne alius testimonium dicat. Item, descendens ab inimico capitali, & qui cum eo commoratur aut inimicitiam contrahit, vel qui sunt de aliqua familia alteri familiae contraria. Hæc etiam iudicio Inquisitorum ponderanda sunt. Peñ. *3. p. Direct. ad quest. 67. comment. 116. vers. Prima ergo. & seqq.*

12 Ad probandas exceptiones in causis, non sunt admit-

admittendi consanguinei intra quartum gradum. *Simanch. cathol. tit. 64. num. 86.* Idem de affinibus intra eundem gradum dicendum est.

CAPVT XXXV.

De appellatione.

1 **A**ppellatio (quæ inter defensionis species numeratur) est à minori iudice ad maiorem prætextu iniquitatis prima sententia pronocatio. *L. Præfati. ff. minor. Host. in sum. tit. de appella. §. Quid sit appellatio. Syluest. verbo Appellatio. num. 1.*

2 In causis hæreticorum, credentium, fautorum, defensorum, ac receptatorum eorumdem, non admittitur appellatio à diffinitiuâ sententia. *Cap. Vt Inquisitionis. vers. Non obstantibus appellationibus. Eymeric. 3. part. Direct. rubr. de appellat. num. 121. ubi Peñ. comment. 31. Farinac. de hæresi quest. 185. §. 15. num. 227. & seqq.*

3 A diffinitiuâ sententia non licet hæredibus hæreticorum appellare, nisi reus condemnatus fuerit ex præsumptionibus, ut potè quia obiit antequam condemnaretur, nec dum vixit confessus fuit, aut conuictus. *Farinac. dist. §. 15. num. 230.*

4 A sententiis interlocutoriis Inquisitorum provocari reis licet, ubi se grauari indebitè senserint. *Eymeric. & Peñ. citatis locis. Farinac. dist. §. 15. num. 232.*

5 In appellatione à sententia interlocutoria exprimi debet grauamen, à quo appellatur, & causa per quam

quam dictum impugnatur grauamen, nec sufficit ad validitatem appellationis, vel simpliciter appellare, vel causam in genere tantum exprimere, nisi ex tenore appellationis concludatur euidenter appellan-tem fuisse grauatum. *Peñ. d. comment. 31. vers. Num autem.*

6 Appellare licet à decreto torturæ, & à comminatione illius. Si appellatio sit friuola, ad executionem torturæ procedendum est, in dubio autem appellationi defertur, & executio suspenditur. *Simanch. in Enchiridio tit. 52. num. 11. & iii. 65. num. 2. Eymeric. & Peñ. ubi supra Farinac. d. §. 15. num. 235. & seq. & quest. 18. num. 10. & seqq.*

7 Stante legitima appellatione à decreto torturæ, si iudex ad illam procedat, & reus confiteatur, talis confessio erit inualida. *Farinac. quest. 38. num. 17.*

8 Ab Inquisitore religioso non appellatur ad Prouincialem vel Generalem Ordinis, sed ad Papam, aut Inquisitorem generalem. *Eymeric. num. 126. ubi Peñ. d. comment. 31. vers. Verum propter. & seqq.*

9 Post appellationem dandæ sunt literæ ab eo Inquisitore à quo appellatur ad illum, ad quem appellatio fit, quæ literæ dimissoria, seu apostoli dicuntur. Si dentur apostoli refutatorij seu negatiui, debet Inquisitor exprimere causam, ob quam appellationem refutat. Si dentur affirmatiui seu reuerentiales, transmittendus est reus cum processu & idoneis custodibus ne fugiat: vel potius mittenda est summaria informatio ad Summum Pontificem, aut ad supremos Inquisitores, ut ipsi de reo iudicent. *Eymeric. num. 134. & seqq. ubi Peñ. d. comment. 31. vers. Exhibeat appellanti. & seqq.*

10 Si Inquisitor deferat appellationi, & concedat apostolos affirmatiuos, definit in ea causa esse iudex, non tamen suspenditur eius iurisdicção, quantum ad illa quæ tendunt in faciliorem exitum appellationis; & sic potest assignare terminum appellationis, & apostolos concedere. *Cap. Cum appellationibus. §. Si verò iudex. de appellat. in 6. Eymeric. num. 127. ubi Peñ. d. comment. 31. vers. Attendat. & seqq.*

11 Si post appellationem aliud crimen, præsertim graue, etiam hæresis, Inquisitori deferatur, ipsa appellatione non obstante, potest circa illud contra appellantem procedere. Si tamen causa grauissima non sit, tutius est non procedere, & superioris responsum expectare. *Peñ. d. comment. 31. vers. Si autem Inquisitor. & seq.*

12 Appellatione interposita, nihil nouari oportet, siue recepta sit, siue non, antequam de illa pronuntietur. *l. 1. ff. Nihil nouari appellatione interposita. Peñ. d. comment. 31. num. 122.*

13 Appellationes friuolæ, frustratorię & moratorię admittendæ non sunt. *Cap. Cum appellationibus. de appellat. in 6. Eymer. num. 123. ubi Peñ. d. com. 31. Farinac. d. §. 15. num. 229.*

14 Friuola appellatio illa censi debet, quæ nec iustam causam, nec iuri consonam, aut idoneam affert. *Peñ. d. com. 31. vers. Quod verò.*

15 Friuola etiam est appellatio, quando nulla causa fuit expressa, aut quando non fuit legitima, dato quòd esset vera, aut quando fuit manifestè falsa, licèt esset legitima, aut quando iam erat pronunciatum illam esse falsam, & non fuit appellatum. *Glossa fin. in Clem. unica. de dolo & contum. Comens. in Lucer. Inquisit.*

Inquisit. verbo Appellatio. n. 6. vers. Quartum decimū.

16 Tunc admittendæ est appellatio, quando dubium est, an indicia ad torturam sint sufficientia; si tamen legitima reputentur, admittendæ non est. *Peñ. d. com. 31. vers. Quæ autem.*

17 Vt appellatio ante diffinitiuam sententiam sit valida, requiritur grauaminis illati vera & legitima causa; quòd sit expressa, quòd non fuit admittenda sua petitio, & quòd ideo appellatum sit; quòd fiat in scriptis, quòd petantur apostoli, ac etiam quòd appellatur infra decem dies. *Archid. in cap. Non ita. 2. quæst. 6. Comens. d. num. 6. vers. Quartum.*

18 Elapso termino ab Inquisitore præfinito ad prosequendam appellationem, si appellans non prosequatur illam, aut non compareat, vel apostolos non petat, videtur renuntiare, & Inquisitor procedat in causa. *Glossa in cap. Personas. verbo Ex tunc. de appell. Comens. d. num. 6. vers. Vigésimum secundum.*

19 Si Inquisitor dubitat an causa appellationis sit probabilis, extraiudicialiter se informet. *Glossa in cap. Ad Romanam. 1. quæst. 6. Comens. d. num. 6. vers. Sextum decimū.*

20 Illa causa dicitur probabilis, quæ si foret probata, deberet legitima reputari. *Cap. Vt debitus. §. Cum autem. de confirmat. Comens. d. num. 6. vers. Decimum septimum.*

21 Qui exponit causam probabilem, debet se offerre illam probaturum oblatione reali, adhibendo testes; si autem simpliciter allegat, videtur id quasi maliciose fecisse. *Glossa 3. in cap. Interposita. de appell. ubi Panorm. in principio. Comens. d. num. 6. vers. Decimum octauum.*

22 Appellatio interposita ab interlocutoria, expressa vna causa cum protestatione de aliis exponendis, non potest postea per alias exprimendas iustificari; quia talis protestatio non valet nec tenet. Cardin. Alexand. in cap. Constitutis. 2. de appellat. in quinto no. rab. Comens. d. num. 6. vers. Vigessimum.

23 Appellatio dicitur frustratoria ratione formæ, quia non fuit facta in scriptis, iuxta cap. Cordi. de appellat. in 6. vel ratione materiæ, quia peccat in materia, eò quòd non continet iniustitiam aut falsitatem causæ. In primo casu, si iudex procedit in causa, non dando apostolos, processus est validus. In secundo vero, si procedat non dando apostolos, cum congruo loco & tempore petuntur, processus est nullus. Cap. Ut super. eod. tit. in 6. Comens. vers. Vigessimum nonum.

24 Appellans cogitur recedere ab appellatione legitima, quando iudex reuocat grauamen. Cap. Cum cessante. de appellat. cap. Si à iudice. eod. tit. lib. 6. Comens. d. num. 6. vers. Secundum.

25 Iudex volens reuocare grauamen, & corrigere errorem suum, sine ipsius præiudicio & suæ iurisdictionis, debet dicere: Ego si in aliquo te grauauim, illud reuoco. Vide Panorm. in dict. cap. Cum cessante. in principio.

CAPVT XXXVI.

De sententia.

* Sententia est applicatio iuris ad particulare factum ab habente iurisdictionem. Ita Sylu. verbo. Senten-

Sententia in princip. Ex S. Thom. in 4. dist. 35. Scire est iudicantis præceptum non nature, non iuri, non bonis moribus contrarium.

2 Sententia sic diffinita diuiditur in interlocutoriam, & diffinitiuam. Interlocutoria est, quæ non super principali, sed super aliis questionibus profertur inter principium causæ & finem. Diffinitiuam est, quæ principalis questio deciditur. Sylu. num. 3. & 4.

3 In crimine hæresis requiritur sententia: nec hæreticus, nisi præcedente sententia, puniri potest. Cap. fin. §. Iubemus. de her. in 6. Farin. de her. quest. 185. §. 10. num. 162.

4 Sententia in causa hæresis non est ferenda, cum per canones sit lata, sed est declaratoria facti. Comens. in Lucerna Inquisit. verbo. Sententia. num. 1. Farin. d. §. 10. num. 168.

5 In huiusmodi sententiis declaratoriis explicandum est, quòd talis tale crimen commisit, ratione cuius talem incurrit pœnam; & sic non dicitur in ea: Excommunicamus aut priuamus; sed Excommunicatum, vel priuatum declaramus. Decian. crim. lib. 5. cap. 38. num. 15. Farin. d. §. 10. num. 164.

6 Sententia contra inquisitos de hæresi ferri debet in die, & non in nocte, nisi Inquisitores agendorum multitudine fuerint occupati. In scriptis etiam redigenda est; aliter non valet, siue finalis siue interlocutoria sit, estque in publico legenda: non tamen opus est, vt pro tribunali sedeant Inquisitores. Peñ. 3. part. Direct. comment. 40. vers. Præterea, & seqq. Farin. d. §. 10. num. 163. & seqq. Comens. in Lucerna verbo Sententia. num. 9.

7 Sententia Inquisitorum, etiam per alios pro-

354 LIB. II. CAP. XXXVI.

ferti & recitari potest. Peñ. d. comment. 40. num. 164. vers. Et quamquam. Farinac. d. §. 10. num. 170.

8 Sententia Inquisitorum debet statim sine dilatione, nulla data processus copia per iudicem secularem executioni mandari, & reos sibi relictos per se vel per alios recipere, ac debita animaduersione indilata punire. Si autem prædictam sententiam directe vel indirecte impedire præsumperit, ipso facto tamquam fautor hæreticorum excommunicatur. Comens. in Lucerna verbo. Executio. num. 1. 2. & 3. Peñ. 3. part. Direct. num. 210. comment. 48. versic. Sed cum Inquisitor.

9 Quando qualitas negotij id postulauerit, non debent Inquisitores absque peritorum consilio sententiam proferre. An autem habeant votum solum, modò consultiuum, an etiam decisiuum, controuertitur. Cuiuscumque Inquisitionis stylus seruetur. In nostra Lusitania votum habent decisiuum. Farin. d. quest. 185. §. 12.

10 Discordantibus peritis, ita ut in partes equales eorum opiniones diuidantur, consulenda est Sedes Apostolica, aut supremum Inquisitionis Tribunal. Decian. crim. lib. 5. cap. 24. num. 10. Farinac. d. §. 12. num. 121.

11 Præparatoria iudicia tractari ab Inquisitoribus debent, secundum cuiusque Inquisitionis stylum. Sic de iudicio absolute Panorm. in cap. 1. de const. num. 3. & in cap. Quod clericis, de foro compet. num. 10. Mart. de iurisdict. part. 4. cent. 1. casu 5. num. 19.

12 In causis contra fidem iudicare debent Inquisitores secundum leges Ecclesiasticas; quia crimina contra fidem ad forum Ecclesiasticum pertinent priua-

LIB. II. CAP. XXXVI. 355

priatiue. S. Thom. 2. 2. quest. 60. art. 6. ad 3. ubi expositores. Ledesm. in Sum. tom. 2. tract. 8. cap. 22. conclus. 16. dub. 3.

13 Si leges ciuiles, & Imperiales approbatae sint à Summis Pontificibus, secundum illas iudicare possunt Inquisitores. Peñ. diss. de auctor. literarum Apostolicarum. num. 4. Farinac. de hæresi quest. 185. §. 1. num. 4. Mart. d. cent. 1. num. 43. & casu 50. num. 3.

14 Quando in aliquo casu deficit determinatio iuris Canonici, aut res secundum ius Canonicum est dubia; decisa verò in iure ciuili, ius ciuile sequendum est in ferenda sententia. Panormit. in cap. 1. de nouis oper. nuntiat. num. 6. Mart. de iurisdict. part. 4. cent. 2. casu 19. num. 1.

15 Inquisitor nullo modo potest condemnare illum, quem certò nouit esse criminofum, si iuridicè talis non probetur; quia priuata noticia iudicis non est sufficiens testimonium in iudicio. Cap. Si sacerdos. de officio iud. ord.

16 Si innocens probetur nocens, tenetur Inquisitor aliqua via licita illam liberare; ut examinando de nouo testes separatim, admonendo ut à falsa testificatione desistant, causam illam differendo, ostendendo innocenti viam, qua se defendat, & si est iudex inferior, remittat causam ad superiorem. S. Thom. 2. 2. quest. 64. art. 6. ad 3. & quest. 67. art. 2. ubi Caietan. Aragon. Salon. & alij. Soto de inst. lib. 5. quest. 4. art. 2.

17 Si Inquisitor nullo modo possit innocentem liberare, & cogatur sententiam proferre, debet iudicare secundum allegata, & probata. S. Thom. d. quest. 67. art. 2. & alij proxime relati Doctores.

18 Facta omni morali diligentia, ut innocens li-

beretur, non tenetur Inquisitor cedere officio suo; cum nulla sit lex, aut iustitiæ aut charitatis, quæ ad hoc obliget.

19 Si ex parte iudicum sint opiniones circa modum procedendi, in præparatione iudicij & causæ possunt Inquisitor & alij iudices sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori; quamuis ipsi probabilioem teneant. Vasquez 1. 2. quest. 19. art. 6. disp. 64. cap. 2. Sanch. de præcept. decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 43.

20 Quando ex parte iuris sunt diuersæ opiniones, probabilius est teneri Inquisitores & alios iudices sequi opinionem probabilioem. Bañ. 2. 2. quest. 63. art. 4. dubio 1. circa solutionem ad 2. Ledesm. 2. 4. quest. 54. art. 6. fol. 472. sin. Sanch. d. cap. 9. num. 47.

21 Quando duæ opiniones ex parte iuris sunt æque probabiles, illam sequi debent Inquisitores, & quicumque iudices in criminalibus inferendo sententiam, quæ magis fauet reo; cum in dubio ipsi fauendum sit. Regul. 2. de regulis iuris in 6. ubi Dynus.

22 Si ex parte facti, secundum quod probatur, detur æquale dubium, absoluendus est reus. Boer. in addit. ad Dynum. d. reg. 11. lit. A.

23 In determinando qualitatem culpæ contra fidem, anteposenda est opinio Theologorum opinioni Canonistarum. In processando causam & imponendo pœnam, Canonistarum opinio præfertur. Azor in situ. moral. tom. 1. lib. 2. cap. 17. quest. 3.

24 Quando occurrit dubium circa leges, & statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, possunt Inquisitores illud interpretari. Eymet. 3. part. Direct. q. 85. Peñ. com. 134.

25 In

25 In sententia condemnatoria exprimendus est specialis error, de quo reus notatur, ac etiam diligens criminis inuestigatio: vt citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitimæ, induciæ ad pœnitendum competentes, obduratus in erroribus animus rei; & reliqua, quæ ad iustum processum conficiendum requiruntur. Peñ. 3. part. Direct. commen. 40. vers. Postremò.

26 Apponi etiam debet in sententia contra hæreticum pœnitentem, quod fuit in tali hæresi per tantum tempus Eymeric. 3. part. Direct. num. 190. ubi Peñ. comment. 44.

27 Non est reus publicè interrogandus, an crimina publicata in sententia commiserit. Eymeric. & Peñ. proximè citato loco. versic. Interrogabit eum.

28 Citetur reus ad audiendam sententiam, quam audiat stando, & nudo capite. Peñ. d. comment. 40. versic. Rursus.

29 Sententia superioris, etiam iniusta, mandati debet executioni per inferiorem, nisi in executione contineatur aliquod peccatum. cap. Pastoralis. §. Quia verò de offic. iud. deleg.

30 Sententia Papæ, & eorum qui legem condere possunt, vim habet legis. Cap. In causis. de sentent. & re iudic.

31 Sententia etiam diffinitiva Inquisitorum in causa fidei non transit in rem iudicatam, & semel absolutus, potest iterum processari & iudicari, & priora testimonia vim suam integram conseruabunt, & cum his quæ superuenerint, coniungi poterunt, ad faciendam plenam probationem. Eymeric. 3. part. rub. de primo modo terminandi processum. num. 141. ubi Peñ. com.

7 3

37. & ad quest. 43. comment. 92. vers. Quod si fortassis. Farinac. de her. quest. 185. §. 13. num. 197. & quest. 197. §. 1. num. 28.

CAPVT XXXVII.

De reo absoluendo.

1 **A**bsoluitur reus per sententiam, quando totaliter inuenitur immunis ab eo crimine, quod ei opponebatur, vt si non conuincatur, nec confessione propria, nec facti euidencia, nec testium production legitima, nec aliàs suspectus, vel publicè diffamatus de prædicto crimine reperitur. Eym. 3. p. Direct. rubr. de primo modo terminandi processum. nu. 141.

2 Possit Inquisitorem & Episcopum separatim absolutoriam sententiam proferre, probabilius videtur in rigore iuris; tutius tamen est, vt simul eam proferant. Eym. d. num. 141. & d. 3. par. quest. 48. vbi Peñ. comment. 97.

3 Licet regulariter nullus sit in crimine hæresis absoluendus tamquam innocens, sed solum ob non probatam hæresim, seu ab instantia iudicij; si tamen ex falsitate testium, aut aliàs constet reum esse innocentem, vt innocens pronunciari debet. Peñ. 3. part. comment. 37. Farin. de her. quest. 185. §. 10. num. 172. & sequenti.

4 Quando in crimine hæresis reus absoluitur ob non probatum delictum, tale delictum non est exprimendum in sententia. Peñ. d. comment. 37. Farinac. d. §. 10. num. 175.

5 De-

5 Defunctus etiam ob defectum probationis absolutus, si nouæ adsint probationes, accusari de nouo potest. Simanch. cathol. tit. 18. num. 20. Farin. d. §. 13. num. 200.

6 Si reus propter præcedentes probationes vehementem hæresis suspicionem abiurauit, & nouæ probationes adueniant circa hæreticos actus ante sententiam commissos, procedi debet contra illum, ac si lata sententia non esset, & coniungantur probationes. Doctores citati cap. præced. num. 31.

7 Abiurata vehementi hæresis suspitione, si dentur nouæ probationes non plenè conuincentes nouorum lapsuum post dictam abiurationem commissorum, de iuris rigore tales probationes coniungi possunt cum præcedentibus ad vnam constituendam probationem, cum sententia non transeat in reum iudicatum. Hactenus tamen hoc practicari non vidi.

8 Condemnatus propter hæresim aut suspitionem illius in pœnam arbitrariam ex defectu probationis, si plena probatio superuenerit, puniri debet pœna ordinaria, dummodo prima pœna adimpleta non fuerit; si autem adimpleta sit, compenletur in secunda. Rojas de her. par. 2. assert. 50. num. 391. & seq. Farin. d. §. 13. num. 199. & quest. 4. num. 10. tom. 1.

9 In dicto casu, quando reus fuit insufficienter punitus ob defectum probationis, si probationes superuenientes sint plenæ, & pœna ordinaria delicti sit capitalis, prima pœna etsi corporalis, non minuet secundam, nec secunda compenletur cum prima: sed tota ordinaria imponi potest, attendente qualitate delicti, personæ, loci & temporis; cum talis pœna diuisibilis non sit. Marant. in praxi tit. de Inquisit. num. 101.

7. 4

Farinac. d. quest. 4. num. 10. vers. Sed ad prædicta.

10 Absolutus in foro conscientia, adhuc potest in iudiciali puniri, nisi absolutio facta fuerit à Summo Põifice, siue per modum gratia, siue dispensationis, dummodo pœnitentiam impositam, vel conditiones dispensationis adimpleuerit. Simanc. cathol. tit. 3. num. 5. Peñ. 2. p. Direct. comment. 25. vers. Item quæritur. Farinac. d. §. 13. num. 201. & seqq.

11 Confessarij fides, quòd pœnitens humiliter acceptauit pœnitentiam sibi injunctam & rectè illam adimpleuit, non excusat illum à iudicio externo, prodest tamen, vt mitius cum eo agatur. Peñ. d. comment. 25. vers. Breui ergo. Farinac. d. §. 13. num. 106. & seqq.

12 Inquisitores non tenentur credere confessariis asserentibus aliquem esse innocentem, vt recedant ab his, quæ in contrarium probata sunt. Peñ. d. comment. 25. vers. Atque in hoc & seqq.

13 Absolutus per sententiam nullam, aut à iudice non suo, potest iterum accusari & puniri. Cap. Extuarum. vbi Glossa verbo Non putantes. cap. Cum dilectis. de purg. canon.

CAPVT XXXVIII.

De purgatione canonica per sententiam imponenda.

1 Purgatio canonica est de crimine obiecto innocentia ostentatio, secundum formam à iure prescriptam. Simanch. cathol. tit. 56. num. 3. Peñ. 2. part. Direct.

Direct. comment. 14. ad cap. Inter sollicitudines. de purgat. canon. Farinac. de hæresi quest. 194. §. 3. num. 39.

2 Quando aliquis in prouincia, ciuitate, vel oppido est solummodo diffamatus de hæresi, nec conuincitur propria confessione, facti euidencia, testium productione legitima, nec aliqua alia indicia contra eum probantur, indicenda est ei canonica purgatio: quæ tamen in aliis criminibus in vsu non est. Eymeric. 3. part. Direct. rubr. de secundo modo terminandi processum. num. 144. vbi Peñ. comment. 38. Farinac. d. §. 3. num. 64.

3 Purgatio canonica fit per iuramentum purgati, quo iurat talem hæresin numquam tenuisse, & iuramentum compurgatorum, qui etiam iurant se credere verè iurasse purgatum. Eymeric. diel. rubr. num. 149. Peñ. 2. part. Direct. comment. 14. Farinac. diel. quest. 194. §. 4.

4 Compurgatores plures vel pauciores esse debent secundum qualitatem infamiae, & numerum locorum in quibus reus fuit diffamatus. Compurgatores sint viri catholici ac probatae vitæ, eiusdem status, saltem in genere, cum reo, & qui ab antiquo tempore illum nouerint. Eymeric. d. rubr. num. 149. vbi Peñ. d. comment. 38. & 2. part. Direct. comment. 14. Farinac. d. §. 4. num. 66.

5 Ad purgationem indicendam sufficit sola suspicio, dummodo sit probabilis, ex qua oriatur scandalum. Peñ. d. comment. 38. Farinac. d. quest. 194. §. 3. num. 37. & seqq. & quest. 187. §. 5. num. 55.

6 Ultra purgationem canonicam potest etiam suspecto de hæresi iniungi alia pœnitentia, quando purgatio non fuerit omnino perfecta, & ablata infam.

mia: vt abiuratio, suspensio, vel solutio pecunie.
Peñ. d. 2. part. comment. 14. Farinac. dist. quest. 194. §. 3.
num. 42.

7 Cum purgatio tollat infamiam & infamiae effectum, qui non deficit in purgatione, & propterea absoluitur, poterit ad omnes honores, dignitates & officia promoueri: nec poterit amplius molestari, nisi noua indicia superueniant. Peñ. 3. part. Direct. comm. 38. vers. Hispanensi quadam. Decian. crim. lib. 5. cap. 48. num. 18. Farinac. d. §. 3. num. 44.

8 Purgatio non indicitur in crimine notorio & probato, nec etiam quando per torturam fuit delata suspicio, eò quòd reus fuit sufficienter tortus. Eymeñ. 3. part. Direct. rubr. de tertio modo term. process. num. 157. ubi Peñ. comment. 39. Farinac. d. §. 3. num. 57. & seqq. & quest. 185. §. 8. num. 126. & seqq.

9 Non est omnibus aequaliter indicenda purgatio, sed maior vel minor, iuxta personam & suspicionis qualitatem: quæ iudicis arbitrio relinquuntur. Peñ. 2. part. Direct. com. 14. Decian. d. cap. 48. num. 9. Farinac. d. §. 3. num. 59. & seqq.

10 Qui in plurius locis est diffamatus de hæresi, in omnibus satisfacere debet: in vno per purgationem, in aliis verò per prædicationem, laudando fidem publicè, ac detestando ei contraria. Eymeñ. rubr. de secundo modo terminandi processum. num. 150. ubi Peñ. comment. 38. & 2. part. d. comment. 14.

11 Quamuis de rigore iuris probabilius forte sit, posse Episcopum & Inquisitorem diuim procedere ad canonicam purgationem indicendam, tutius est quòd simul concurrant. Peñ. d. comm. 38. vers. Hæc quidem.

12 Purgatio canonica in occulto fiat coram solis Inquisitoribus & notario, nisi reus sit publicè diffamatus, tunc enim publica esse debet. Peñ. d. com. 38. vers. Sed in hac difficultate.

13 Ad purgationem canonicam rarò deueniendum est, propter periculum, sed ad alia iuris remedia confugiendum. Pen. 2. p. Direct. com. 14. & 3. p. com. 43. num. 181.

14 A decreto canonice purgationis indictæ, & à termino ad se purgandum præfixo, appellari licet. Pen. d. com. 38. Decian. d. cap. 38. num. 38. Farinac. d. §. 3. num. 63.

15 Deficienti in purgatione canonica, vel nolenti se purgare, ea poena imponitur, quæ imponenda foret, si conuinceretur, dummodo hoc faciat ex malitia: si autem ex negligentia, tunc vt infamis & bannitus ab omnibus habeatur, & insuper excommunicatur. Quòd si in excommunicatione per annum perseueret, vt hæreticus condemnatur. Farinac. dist. §. 3. num. 54.

16 Si quis leuiter de hæresi diffamatus se purgauit, etiam si in eandem hæresim incidat, & de ea conuineatur, non erit vt relapsus curiæ seculari tradendus. Pen. d. com. 38. vers. Dixi autem.

17 Deficiens in purgatione, si poeniteat & misericordiam petat, admittendus est. Pen. 2. p. Direct. com. 14. Farinac. d. §. 3. num. 55.

18 Ex familiaritate cum hæreticis oritur sinistra suspicio, ratione cuius purgatio canonica indicitur. Rojas in singul. fidei singul. 212. num. 3. & singul. 23. num. 3.

CAPVT XXXIX.

De tortura reorum.

1 **T**Ormentum, seu tortura est cruciatus, seu cruciatio, qua aut eruenda veritatis, aut criminis puniendi causa fieri solet.

2 **Q**uestio est veritatis indagatio per tormentum, seu torturam. Panorm. Cap. Cùm in contemplatione. de reg. iur.

3 **T**ortura inferri non potest, legitimis non præcedentibus indiciis. Farinac. quest. 37. num. 1. & seq.

4 **E**tiam non præcedentibus legitimis indiciis, si Inquisitor habeat vehementem opinionem contra reum, quamuis extra processum, potest eum verbaliter terrere, minando torturam, cùm hoc non sit torquere, nisi reus sit persona timida. Farin. d. quest. 37. num. 102.

5 **C**onfessio in tormento vel ad faciem tormenti facta, non præcedentibus legitimis indiciis proflus est nulla, etiam si millies sit ratificata. Glossa in lege penult. ff. de quest. Mascard. lib. 1. concl. 353. & lib. 3. concl. 1391. num. 5. Farin. d. quest. 37. num. 110.

6 **Q**uæ indicia ad torturam sufficiant, iudicis arbitrio relinquitur, qui iure & æquitate regulari tenetur. Peñ. 3. part. Direct. ad quest. 61. comment. 110. Mascard. lib. 1. quest. 15. num. 16. & lib. 3. concl. 1391. num. 18. Farinac. d. quest. 37. num. 192. & seqq. ac de hæresi quest. 185. §. 8. num. 140. & seqq.

7 **Q**uantumcumque reus sit indiciatus, torqueri non potest, nisi constet de corpore delicti. Peñ. dict.

com-

comment. 110. Farinac. quest. 38. num. 2. & dict. §. 8. num. 147.

8 **I**ndicia remota per se sumpta, aliis non concurrentibus, ad torturam non sufficiunt. Peñ. dict. comment. 110.

9 **V**t indicia dicantur legitima & sufficientia ad torturam inferendam, debent esse verisimilia, probabilia, non leuia aut perfunctoria; sed grauiora, vrgentia, certa, luce meridiana clariora, & apta ad plenè persuadendum, licet non ad probandum. Mascard. concl. 1391. num. 20. Farin. d. quest. 37. num. 3. & seqq.

10 **S**i in processu non probentur plena, & sufficientia indicia, non potest Inquisitor nec leuiter torquere reum, imò nec ducere illum ad locum tormenti, nec vestibus spoliare. Barth. in l. 1. §. Diuus Severus. num. 2. ff. quest. Farin. d. quest. 37. num. 104.

11 **E**x violentis aut vehementibus indiciis, licet sit vnum tantum, deueniri potest ad torturam, etiam nulla infamia præcedente; vt religiosa seruatio reliquiarum combusti hæretici, dæmonum adoratio, & similia. Peñ. d. comment. 110.

12 **I**n atrocissimis, præsertim si sint de genere occultorum, minora sufficiunt indicia ad torquendum, cùm etiam in illis licitum sit iudici iura transgredi, solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non seruare. Mascard. d. concl. 1391. num. 13. & seqq. Farin. quest. 37. num. 85. & seqq.

13 **I**n crimine sodomiæ minoribus præcedentibus indiciis torqueri potest reus; cùm crimen sit occultum & difficilis probationis. Farinac. d. quest. 37. num. 150. & seqq.

14 **I**uxta qualitatem indiciorum arbitrio Inquisitoris,

fitoris, potest reus terreri, duci ad locum tormenti, vestibus spoliari, aut leuiter torqueri.

15 Indicia ad torturam, absolutè loquendo, debent in genere suo per duos testes probari. Mascard. *concl.* 895. num. 2. Eymers. 3. part. *Direct. quest.* 61. ubi Peñ. *comment.* 110. Farinac. *d. quest.* 37. num. 13. & *seqq.* & *de heresi quest.* 185. §. num. 145.

16 Indicium ad torturam si sit proximum, ut quando deponitur de substantia delicti, probatur vnico teste, si verò non sit ita proximum, quamuis sit valdè coniunctum, per duos testes probari debet. Farinac. *dict. quest.* 37. num. 13. & *sequentibus*, & num. 54. & *seqq.*

17 Vnus testis omni exceptione maior deponens de facto cognito per visum vel alium sensum corporeum, ita ut concludat, facit indicium ad torturam, nisi reus sit talis famæ, contra quem vnus testis non faciat indicium, nisi aliis indiciis adiuuetur. Peñ. *dict. comment.* 110. Farinac. *d. §.* 8. num. 129. & *seqq.*

18 Testes probantes huiusmodi indicia, an debeant esse omni exceptione maiores, contestes, ac omnino integri, ut tortura inferatur, controuerti solet. *Vid.* Farinac. *dict. quest.* 37. à num. 18. vsque ad 42.

19 Si indicia sint proxima aut valdè coniuncta ipsi delicto, probari possunt testibus singularibus ad torturam inferendam, dummodo sint idonei, & indicia sint plura. Turreerem. *in cap.* Nihilominus. 3. *quest.* 9. col. 2. Farinac. *d. quest.* 37. num. 38.

20 Indicia remota requirunt, ut probent ad torturam, contestationem duorum testium, aut plures singulares, qui deponant de illis, quæ tendunt in eundem finem. Farinac. *d. quest.* 37. num. 34. & *seqq.*

21 Si

21 Si contra reum sint sufficientia indicia ad torturam, & alia in contrarium innocentiae ostensua, non torqueatur reus, nisi contraria indicia nimis vigeant. Menoch. *de presumption. quest.* 29. & 30. Farinac. *quest.* 38. num. 110. & *seqq.*

22 Non potest reus torqueri, nisi dato competentis termino ad formandas defensiones, vna cum copia processus & indiciorum. Clar. *in praxi §. fin. quest.* 49. *versic.* Et hoc adeo. Farinac. *dict. quest.* 38. num. 3. & *quest.* 39. à num. 1. & *de heresi quest.* 185. §. 14. num. 213.

23 Tortura non inferatur diebus festiuis, nec repetatur in eodem die, sed interpolatis diebus. Farinac. *d. quest.* 38. num. 103. & 107.

24 Non inferatur etiam tempore quo reus comedit, sed expectetur saltem per nouem vel decem horas post comestionem. Clar. *d. §. fin. quest.* 64. *versic.* Decreta torturæ. Farinac. *d. quest.* 38. num. 32.

25 Iudex & in modo torquendi & in tempore, non immoderatè debet reum torquere, nec duret in tormento, nisi per horam ad summum, nec regulariter fiant plures quassationes seu ictus, quam tres. Farinac. *d. quest.* 38. num. 52. & *seqq.* & num. 105.

26 Illa tormentorum genera debet iudex adhibere, quæ vsu prudenter iudicantium recepta sunt. Peñ. 3. part. *Direct. comment.* 39. num. 155. & *comment.* 110. *versic.* Qualia tormentorum.

27 Potest reus in crimine hæresis per ieiunia torqueri, ad eruendam veritatem, sed quia hoc torturæ genus non est in vsu, adhibendum non est. Farinac. *de heresi quest.* 185. §. 8. num. 137. & *seqq.*

28 Non torquetur reus ad petitionem fisci ciuilitor

liter procedentis. Farin. *proximè citato loco.*

29 Si ex probationibus aut indiciis reus iudicatur conuictus, torqueri non potest super delicto, quia ad eruendam veritatem tortura infertur. Emeric. 3. part. *Direct. rubr. de tertio modo terminandi processum. nu. 151. ubi Peñ. comment. 39 & comment. 110. num. 2. vers. Primum ergo. & seqq. Farinac. d. quest. 38. num. 4. & quest. 40. num. 3. & sequentib. ac de hæresi quest. 185. §. 8. num. 121.*

30 Non sunt omnes rei æqualiter torquendi, sed magis vel minus, secundum qualitatem personarum, delicti & indiciorum. Clar. d. §. *fin. quest. 64. vers. Nunc de gradibus. Farin. d. quest. 38. num. 33. & seqq.*

31 Reus de hæresi conuictus vel confessus torqueri potest pro habendis complicibus & authoribus, de quibus in specie vel in genere, secundum qualitatem circumstantiarum, interrogari debet. Idem dicendum est de maleficis & mathematicis. Farinac. d. §. 8. num. 133. & seqq. & quest. 43. num. 67.

32 In crimine hæresis nullus est privilegiatus & exemptus à tortura. Ecclesiastici, nisi delicti enormitas id postulauerit, mitius torqueantur. Senes septuagenarij, & impubes, minores scilicet quatuordecim annorum, ob ætatis defectum non torquentur: leuiter tamen torqueri aut terreri possunt. Prægnans mulier nec terreri debet, sed expectandum est donec pariat, nec tunc torqueatur nisi post quadraginta dies. Neque etiam torqueatur mulier lactans, quãdo nulla alia reperitur nutrix. Peñ. d. *comm. 110. vers. Quod autem. & seq. & com. 39. num. 156. vers. Scio quæsitum. Farinac. quest. 41. d. §. 8. num. 125.*

33 Tortura illata super qualitibus delicti, aut super

super focis, moderata esse debet. Clar. d. §. *fin. quest. 64. vers. Veritas est. Farin. d. quest. 40. num. 27.*

34 Tormentum regulariter repeti non debet, nisi nouis superuenientibus indiciis fortioribus primis, ac diuersi generis: si tamen priora indicia vrgentissima fuerint, & reus insufficienter tortus, repeti licet in tormentis. Peñ. 3. part. *Direct. dict. comment. 39. num. 156.*

35 Quando reus fuit insufficienter tortus, si tamen sit robustus, multum facinorosus, indiciaque nimis vrgent ac sint manifesta, sine nouis indiciis repeti potest in tormentis, iuxta consuetudinem approbatam: hoc tamen rarò vel nunquam fiat. Peñ. d. *com. 39. vers. Secunda regula.*

36 Si repetatur seu potius continuetur tormentum, donec reus qui leuiter fuit tortus, sufficienter torqueatur, à notario scribendum est, quod reus deponitur, vt iterum torqueatur. Peñ. d. *comm. 39. vers. Sit ergo.*

37 Tunc reus dicitur sufficienter tortus, quando rigor tormenti illati commensuratur indiciis. Peñ. d. *com. 39. vers. Tunc autem.*

38 Non est reus retorqueendus, aut torquendus, nisi tormentum sustinere possit. Peñ. d. *comm. 39. vers. Verumtamen.*

39 Si reus in tortura fateatur crimen, & sequenti die in ratificatione neget, affirmans quòd dolore tormentorum fallus est, torqueri iterum potest: cum ex hac negatione oriatur nouum indicium. Si autem in secunda tortura in negatiua persistat, non est tertio torquendus. Idem dico si secundò fateatur, & iterum in ratificatione neget, nisi priora indicia fuerint vr-

gentissima, & tortura insufficientis. Quartò autem torqueri non debet. Peñ. 3. part. Direct. comment. 39. vers. Sit tertia. Farinac. d. quest. 38. num. 91. & seqq. & quest. 185. §. 8. num. 124.

40 Si reus reuocet confessionem in tortura factam, & nolit eam ratificare, allegans rationem talis reuocationis, ac volens probare falsum dixisse, assignetur ei tempus ad probandum. Farinac. d. quest. 38. num. 100. & seqq.

41 Quamuis ex indiciis possit reo abiuratio indici, licitum tamen est Inquisitoribus eligere an potius illum tormentis exponant. Peñ. dict. comment. 39. vers. Et hoc est. Farinac. d. §. 8. num. 149. & seqq.

42 Confessio facta in tormentis, non nocet confidenti, nisi postea ratificetur. Idem est, si confiteatur ex reali tormenti comminatione propinqua, Verbalis terrefactio remota, ratificatione non indiget. Peñ. d. comment. 39. num. 158. Farinac. d. §. 8. num. 150.

43 Inter torturam & eius ratificationem ad minus intersit vna dies naturalis; benignitas tamen postulat, vt duo vel tres medient. Peñ. dict. comment. 39. num. etiam 158.

44 Tortura non solum purgat graua indicia, sed etiam grauissima & indubitata, imò & plenas probationes, si reus illis precedentibus sine protestatione torqueatur: in quo euentu non ordinaria, sed extraordinaria poena imponitur: exilij. si indicia precesserant indubitata: corporalis, si plenas probationes. Farinac. quest. 40. num. 9. & seqq.

45 Quando reus conuictus torquetur non super delicto, sed pro pleniori veritate habenda, tortura nihil purgat circa delictum, super quo reus non fuit

fuit tortus. Idem est si confessus interrogatur super qualitatibus delicti, super sociis, complicibus, mandatoribus, consultoribus, fautoribus aut receptoribus. Farinac. d. quest. 40. num. 16. & seqq.

46 Non est reus cogendus abiurare suspicionem illius criminis, pro quo fuit sufficienter tortus, alterius verò præsumptionem, pro quo non fuit ei sufficiens tortura imposita, abiurare debet. Peñ. 2. part. Direct. comment. 14.

47 Quando delatus, vel inquisitus de hæresi non est deprehensus nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium legitima productione, sunt tamen contra eum sufficientia indicia, vt non possit simpliciter ab instantia absolui, quæstionandus est vt veritatem fateatur. Quòd si in negatiua persistat, pro immuni habeatur. Eymer. 3. part. Direct. rubr. de tertia modo terminandi processum fidei. num. 151. vbi Peñ. comment. 39. & comment. 110. Farinac. quest. 4. num. 1. & 2. & de hæresi quest. 185. §. 8. num. 128.

48 Si reus nolit ad interrogata respondere, aut non præcisè, vel si obscure respondet, aut solum se refert ad id quod scriptum est, torqueri potest, nullis aliis precedentibus indiciis; dummodo crimen de quo interrogatur, tale sit, quòd ex illo deneniri potest ad torturam, quæ tamen solum est adhibenda, vt reus ad interrogata respondeat. Idem dicendum est, si reus petat dilationem ad deliberandum an velit respondere; si tamen constat de corpore delicti, & contra reum sit diffamatio, aut indicium aliquod. Farinac. quest. 37. num. 176. & seqq. & d. §. 8. num. 139.

49 In casu precedenti, si reus dolote commotus crimen fateatur, confessio est valida. Far. d. q. 37. n. 178.

50 Socij criminis in causis fidei, in maleficiis & mathematicis deponentes, faciunt indicium ad torturam. Mascard. lib. 3. concl. 137. num. 11. 22. & 31. Farin. quest. 43. num. 58. & 67.

51 Dictum vnius socij criminis, etiam si adminiculatum non sit, in exceptis criminibus sufficit ad inquirendum, non tamen ad torturam, nisi sit adminiculatum, aut alia adsit præsumptio; tunc enim ad torquendum sufficit. Mascard. d. concl. 137. num. 11. 12. & 13. Peñ. d. comment. 10. vers. An autem socius criminis. Farin. d. quest. 43. num. 145. & seqq. & d. §. 8. num. 112. & 152.

52 Oritur indicium ad torturam, si cum depositione socij criminis concurrant testes de auditu, fama, fuga, specialis inter eos amicitia aut familiaris loquutio. Farinac. d. q. 43. num. 63. & seqq.

53 Socius criminis qui plures patitur defectus, ut si sit inimicus aut periturus, non facit indicium ad torturam. Mascard. lib. 1. concl. 463. num. 24. & 25. Farin. d. quest. 43. num. 178. & seqq.

54 Dicto socij criminis bona rei fama minuitur, non tamen tollitur; vnde cum bonis adminiculis ad torquendum sufficit. Farin. d. quest. 43. num. 188.

55 Duo socij criminis, etiam si sint singulares, indicium faciunt ad torturam. Clar. in praxi §. fin. qu. 2. 1. vers. Sed pone quoddam non vnus. Farinac. d. quest. 43. num. 17. & 38.

56 Dictum mandatarij, qui mandatum exercuit vel acceptavit, non facit indicium ad torturam contra mandantem, quamuis non appareat causa, qua motus delictum commiserit; dictum tamen duorum indicium facit, sicut similiter dictum vnius, si concur-

concurrant illa, quæ cum dicto socij criminis sufficiunt. Farinac. quest. 43. per totam.

57 Deposito dicentis se falsum deposuisse de alterius mandato, prece, vel pretio, non facit indicium ad torturam, neque ad inquirendum contra mandantem: duo tamen testes corrupti indicium faciunt ad torquendum contra corruptentem, nisi aliud obstet. Farinac. quest. 45. num. 112. & 25. & seqq.

58 Vnus testis corruptus, si alia adsint adminicula, facit indicium ad torturam contra corruptentem, sicut de socio criminis dictum est. Farin. d. quest. 45. num. 46.

59 Fama vehemens aut simul orta cum delicto, vel adminiculata, indicium facit ad torturam; vbi si probetur quoddam ortum habuerit, ab aliqua verisimili & probabili causa, seu coniectura aut iuncta fuga. Clar. §. fin. quest. 21. vers. Fama sola. Menoch. de præsum. lib. 1. quest. 89. num. 28. Peñ. d. comment. 110. Farin. quest. 47. num. 17. & seqq.

60 Quoddam fuga faciat indicium contra fugientem, absolute loquendo, certum est; an vero ad torturam sufficiat, infra dicemus. Mascard. concl. 819. num. 1. & 9. Farin. quest. 48. num. 1.

61 Indicium similiter facit, si per euidentia signa constet aliquem se preparare ad fugam; cum idem operetur fuga in promptu & in effectu. Mascard. d. concl. 819. num. 9. Farinac. d. q. 48. nu. 9.

62 Fuga asserti socij criminis per se sola facit solummodo suspicionem contra alium socium. Farin. d. quest. 48. num. 23. & 26.

63 Fuga ob iustum timorem carcerationis, aut inquisitionis, siue actualis, siue futurae, si poena cor-

poralis sit imponenda, non facit indicium contra fugientem, nisi sit adminiculata. *Farin. d. quest. 48. num. 27. & seqq.*

64 Fugæ præsumptio tollitur ex iuramento fugientis, quando constat de causa probabili, propter quam fugiens se decessisse affirmat, aliàs tenetur probare causam fugæ. *Farinac. d. quest. 48. num. 44. & 45.*

65 Fuga ob iudicis sænitiam non facit indicium contra fugientem, quia censetur ex iusta causa fugere. *Mascard. concl. 819. num. 27. Farin. dict. quest. 48. num. 47.*

66 Fuga non facit indicium efficax, quando fugiens bene audiebat, & vir probus habebatur. *Mascard. d. concl. 819. num. 22.*

67 Non facit etiam indicium, si fiat animo reuertendi, quod per testes probari debet, vel ex conditione personæ. *Mascard. d. concl. 819. num. 23. & 24.*

68 Indicium fugæ purgatur per spontaneam reuersionem, siue fugiens existeret in propria libertate siue non; cum hac differentia, quod fugiens è carcere reuerti debet non ex magno intervallo; fugiens verò qui erat in sua libertate, sufficit quod reuertatur, dummodo non expectet se condemnari. *Farinac. d. quest. 48. num. 49. & seqq.*

69 Spontanea præsentatio licet tollat indicium fugæ, & alia indicia debilitet, non tamen operatur quod reus, qui aliàs erat torquendus, non torqueatur, sed quod torqueatur leuius. *Farinac. d. quest. 48. num. 55.*

70 Fuga ad superiorem, cui fugiens se præsentat, non facit contra ipsum indicium. *Farinac. d. quest. 48. num. 57.*

71 Fuga non plenè probat delictum, nec etiam semiplenam facit probationem. *Farin. d. quest. 48. num. 60. Mascard. concl. 819. num. 10.*

72 Ex fuga non oritur indicium ad torturam, nisi aliquo alio indicio vel coniectura fuerit adminiculata. *Farinac. d. quest. 48. num. 5. & 58.*

73 Vt fuga indicium faciat ad torturam, debet per duos testes plenè & concludenter probari. *Mascard. concl. 819. num. 29. Farin. d. quest. 48. num. 59.*

74 Indicium occultæ societatis oritur contra illum, qui cum possit manifesto contra fidem facinorosi obuiare, id non facit, huiusmodi autem indicium ad torturam non sufficit. *Farinac. quest. 51. num. 1. 2. & 54.*

75 Non obuians delicto, non punitur regulariter ea pœna, qua punitur principalis delinquens. *Farinac. d. quest. 51. num. 68.*

76 Ex mendacio maxima præsumptio oritur contra reum, & præsumitur dolus. *Mascard. conc. 532. num. 19. & seqq. Farinac. quest. 52. num. 2. & 3.*

77 Mendacium per se solum non facit indicium ad torturam, quod tamen operatur cum aliquo alio adminiculo. *Farinac. d. quest. 52. num. 10.*

78 Vt mendacium faciat indicium contra reum, debet esse circa substantiales delicti circumstantias & sufficienter probari; non verò quando datur circa eas, quæ non præiudicarent reo, si ea fuisset confessus, aut quando pro se habet aliquod innocentia indicium, quia vnum per aliud tollitur. *Peñ. d. comment. 110. vers. Sed in hoc. Farina. d. quest. 52. num. 11. & seqq.*

79 Quotiescumque res de qua agitur cum reo, talis est, circa quam exiguo temporis spatio obliuio cadere non facillè præsumitur (quod arbitrio iudicis

relinquitur) & reus non est omnino stupidus, aut obliuiofus, si vel in eadem confessione, vel in diuersis vacillet & variet, ob id torqueri poterit. *Peñ. d. comm. 110. vers.* Ex his videtur.

80 Variatio circa delictum aut circa qualitates illi coniunctas, facit indicium ad torturam, si sit adminiculata: dummodo reus non reddat sufficientem rationem suæ variationis. *Menoch. de præsump. lib. 2. quest. 89. num. 68. Farinac. d. quest. 52. num. 29. & seqq.*

81 Titubatio, trepidatio, tremor, timor, pallor, & similia, per se non faciunt indicium ad torturam, bene tamen cum alio adminiculo, vel præsumptione. *Farin. d. quest. 52. num. 39. & seqq.*

82 Fugiens pallidus è domo vbi commissum est crimen contra fidem, præsumitur illud commisisse, estque ad torturam sufficiens indicium; dummodo hoc plenè probetur, & domus vnicum tantum habeat ostium. *Ant. Gom. var. tom. 3. cap. 13. rubr. de tortura reorum. num. 11. vers. Sextum indicium. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 270. num. 18. Farin. d. quest. 52. num. 50. & seqq.*

83 Ex prædicto indicio potest reus condemnari sine hoc quòd ponatur ad torturam, non tamen in pœnam ordinariam. *Clar. §. fin. quest. 21. vers. Si aliquis. Mascard. lib. 2. concl. 867. num. 26. & concl. 1226. num. 12. & concl. 1227. num. 58. Farinac. d. quest. 52. num. 65. & seqq.*

84 Quando in aliqua domo inuenitur maleficium commissum, oritur indicium contra omnes habitatores domus, quos non constat domi non fuisse tempore patrati criminis. *Menoch. de præsump. lib. 1. quest. 89. num. 90. Farin. d. quest. 52. num. 98. & 117.*

85 Præ-

85 Prædictum indicium sufficit ad torturam, si ipsa inferatur habitatoribus domus, vt testibus verisimiliter informatis, licet contra illos non sit alia præsumptio: vt verò inferatur tamquam 'principalibus propter præsumptionem, quæ contra ipsos virget, requiritur vel quòd sint malæ famæ, vel quòd aliud indicium concurrat: aliàs torqueri non possunt. *Farinac. d. quest. 52. num. 116.*

86 Quando aliquis inuenitur in loco delicti, vel in ei contiguo, vel in continenti, tempore ipsius delicti commissi, si mala fama, vel aliud indicium concurrat, torqueri potest. *Mascard. de præsump. lib. 1. quest. 89. num. 100. Farinac. d. quest. 52. num. 133. & seqq.*

87 Idem est iudicium de eo, qui ante delictum patratum visus fuit deambulare in ea via & loco, siue locum frequentet siue non, siue etiam rarò ad illum veniat, dummodo malæ famæ sit, vel aliud indicium detur. *Mascard. lib. 1. concl. 98. num. 15. & 31. Farin. d. quest. 52. num. 138. & seqq.*

88 Contra eum qui commissio aliquo delicto statim vadit in curiam ad sollicitandum, vt in tali delicto procedatur, quando ad id faciendum non tenetur, vel primò denuntiat, oritur indicium ad inquirendum, & ad sumendas informationes, non tamen ad torturam vel capturam. *Ant. Gom. d. cap. 13. rubr. de tortura reorum num. 14. Menoch. de præsump. lib. 1. quest. 89. num. 106. Farin. d. quest. 52. num. 93. & seqq.*

89 Preparatio instrumentorum ad committendum delictum indicium facit, quod cum alio adiuncto ad torquendum sufficit. *Menoch. d. quest. 89. num. 120. & 122. Farin. d. quest. 52. num. 163. & 164.*

90 Conuersatio specialis cum notatis de aliquo

Aa 5

delicto facit indicium contra eum, cui tale delictum imputatur, non tamen sufficiens ad torturam. Mascard. lib. 1. concl. 45. 2. à num. 1. vsque ad 9. Farin. d. quest. 52. num. 85. & seqq.

91 Confessio extraiudicialis actus hæreticalis plenè probata sufficit ad torturam, quando confitens vel negat se tale dixisse, vel negat intentionem; & tunc aut circa rem, aut circa intentionem torqueatur. Clar. d. §. fin. quest. 21. num. 32. Peñ. 3. part. Direct. comm. 110. vers. Ergo præter memorata.

92 Penes qualitates eorum apud quos reperiuntur libri hæreticorum, iudicandum est, an talis librorum retentio indicium faciat ad torturam. Peñ. d. comment. 110. vers. Libri verò.

CAPVT XL.

De condemnatione per abiurationem de leui.

1 **A**biuratio est sollemnis hæresum detestatio cum assertionem catholicam veritatis, obligatione, iuramento, & pœna munita in fide catholica permanendi. Peñ. 3. part. Direct. comm. 40. vers. Est autem, Farinac. de hæresi quest. 194. §. 1. num. 1. & 2.

2 Abiuratio quadruplex est. Prima, quando fit pro leui suspitione contra fidem. Secunda, quando pro vehementi. Tertia, pro violenta, Quarta, in forma seu pro hæresi formali. Peñ. d. comment. 40. vers. Abiurationem hanc.

3 Omnes qui ab hæresi reuertuntur, aut de hæresi

resi sunt suspecti, abiurare debent, nisi canonicè se purgauerint: nec datur priuilegium personam aliquam ab abiuratione excusans. Peñ. d. com. 40. vers. His ita positis, Farin. d. quest. 194. §. 2. num. 24. & seqq.

4 Masculi antè decimum quartum annum, feminae verò ante duodecimum non abiurant, nisi raro, etiam si doli sint capaces. Peñ. d. comment. 40. vers. Sed qua ætate, & seqq. Farin. d. §. 2. num. 31.

5 Abiuratio aliquando fit publicè, aliquando verò secretè, secundùm quod culpa publica vel occulta fuerit, prout Inquisitoribus videbitur. Peñ. dict. comment. 40. num. 166. Farinac. d. §. 1. num. 4. & seqq.

6 Fiat abiuratio vulgari sermone, & per scripturam scriptam vel subscriptam manu abiurantem, aut si scribere nesciat, ab Inquisitore & Notario subscribatur. Peñ. d. comment. 40. num. 169. Farinac. d. §. 1. num. 15. & 18.

7 Cùm abiuratio sit pœna, quæ per sententiam imponitur, post sententiam fieri debet. Eym. 3. part. rubr. de quinto modo terminandi processum. num. 176. ubi Peñ. comment. 41. vers. Hoc tamen loco. Farinac. d. §. 1. num. 17.

8 Abiurans iurare debet se adimpleturum omnem pœnitentiam, quæ sibi fuerit iniuncta. Peñ. dict. com. 40. num. 163. & eadem 3. p. com. 7.

9 Tenetur abiurans specialiter declarare illam hæresim, de qua iudicatur suspectus, alias verò in genere tantùm; omnes tamen debet abiurare. Peñ. dict. comment. 40. vers. Et dum hæc scribo. Farin. d. §. 1. num. 12. & 13.

10 In omni abiuratione obligare se debet abiurans ad denunciandos quoscumque hæreticos, aut de hæresi

hæresi suspectos vel infamatos Peñ. d. 3. part. commen. 42. num. 176. vers. Imd.

11 Leuiter suspectus de hæresi abiurare debet. Quod tunc faciendum est, quando delatus non deprehenditur confessione propria, facti euidencia, aut testium productione legitima, aut quando alias non sunt contra ipsum fortia & uehementia indicia, sed modica & leuia, & sic terminatur processus. Eymeric. 2. part. Direct. quest. 55. & 3. part. rubr. de quarto modo terminandi processum. num. 161. & seqq. Vtrobique Peñ. commen. 80. & commen. 40. Farin. quest. 189. de hæresi §. 1. num. 31. & quest. 194. §. 2. num. 27.

12 Abiurans de leui seu leuem suspicionem de fide, si in eandem vel in diuersam hæresim incidat, licet grauius puniendus sit, non tamen relapsorum pœnam incurrit. Eymeric. d. num. 161. & quest. 87. ubi Peñ. d. commen. 40. & 136.

13 Licet in abiuratione de leui omitti possit clausula, qua reus abiurat omnem hæresim, semper tamen est apponenda. Peñ. d. commen. 136.

14 Abiuranti de leui minor pœna imponitur, quàm aliter abiuranti: est ei etiam imponenda pœnitentia contraria iis quæ commisit, secundum arbitrium Inquisitorum, delicti tamen & personæ qualitate considerata. Peñ. dict. commen. 40. & dict. commen. 136.

15 Processus minorum in causa fidei, quando de hæresi formali non constat, non terminatur regulariter per maiorem abiurationem, quàm de leui: cum prematura atas in dicta causa fidei delicto plurimum detrahat. Peñ. d. commen. 136.

16 Recusans abiurare de leui, non statim est curia se-

ria seculari tradendus, sed prius excommunicetur: & si per annum pertinaciter in excommunicatione persistat, curia seculari traditur. Eymeric. d. quest. 87. ubi Peñ. d. commen. 136. Farinac. d. §. 2. num. 35. & 36.

CAPVT XLI.

De condemnatione per abiurationem de uehementi.

1 **V**ehementer suspectus de hæresi, tenetur abiurare uehementem suspicionem. Eymeric. 2. part. Direct. quest. 55. & 3. part. rubric. de quinto modo termin. processum. num. 166. utrobique Peñ. primo commen. 80. secundo commen. 41. Farin. de hæresi quest. 187. §. 3. num. 40. & quest. 194. §. 2. num. 26.

2 Quando reus non est legitime deprehensus confessione propria, facti euidencia, aut testium legitima productione, sunt tamen contra eum magna, grauia, & uigentia indicia probata, abiurat de uehementi, & sic terminatur processus. Eymeric. d. num. 166.

3 Abiurans de uehementi non est perpetuo carceri mancipandus, nec signandus habitu pœnitentia-li: attamen secundum delicti qualitatem potest ad tempus carcerari, præcipiendumque est ei ut in Ecclesia ad Missam solemnem cum cereo in manibus accenso stet sine pallio, discooperto capite. Eymeric. d. rubr. num. 172. ubi Peñ. commen. 41.

4 Abiurans de uehementi si relabatur, siue in eandem, siue in diuersam hæresim, relapsorum pœna plecti-

plectitur Eymeric. *d. num. 166. & 2. p. Direct. quest. 58. ubi Peñ. comm. 83. Farin. quest. 195. §. 1. num. 3.*

5 Abiurans de vehementi si iterum in vehementem suspicionem contra fidem circa quamcunque materiam incidat, non punitur ut relapsus, sed iterum vehementem suspicionem abiurat. Peñ. *2. pa. Direct. ad quest. 58. com. 85. vers. Altera huic aduersa.*

CAPVT XLII.

De condemnatione in casu violentæ suspicionis.

1 **O**B violentam hæresis suspicionem abiuratio indici potest. Eymeric. *3. p. Direct. rubr. de sexto modo terminandi processum num. 173. Peñ. comm. 42. Farin. de hæresi quest. 187. §. 4. num. 51.*

2 Quando reus non est legitime deprehensus confessione propria, facti euentia, aut testium legitima productione, sunt tamen contra eum fortissima & violenta indicia, ut violenter suspectus iudicatur. Eymeric. *d. num. 173. Farin. d. §. 4. num. 45.*

3 Violenter suspectus, licet à parte rei possit non esse hæreticus, ut hæreticus tamen habendus est, & hæreticorum ordinaria pœna puniendus. Eymeric. *d. rubr. num. 174. & 2. p. Direct. quest. 55. ubi Peñ. commen. 30. Farin. d. §. 4. num. 46.*

4 Si violenter suspectus abiurare non vult, & satisfactionem congruam sustinere renuit, tradendus est curiæ seculari, ultimo plectendus supplicio: si autem resillire & abiurare velit, perpetuo carceri cum habitu

habitu pœnitentialem similiter perpetuo tradatur. Eymeric. *d. num. 174. & d. quest. 55. utrobique. Peñ. comm. 42. & 80. Farinac. d. §. 4. num. 46. Menoch. de præsump. lib. 1. quest. 100. num. 14. & seq.*

5 Habitus pœnitentialis, qui violenter suspecto imponitur, aliquando poterit esse temporarius. Eymeric. *d. rubr. num. 179. ubi Peñ. com. 42.*

6 Condemnatus ex violenta suspicionem non dicitur verus hæreticus, sed præsumptus. Farinac. *d. §. 4. num. 52. Menoch. d. num. 15.*

7 Violenter suspectus, excommunicationem ipso facto incurrit, à qua post abiurationem absoluitur. Eymeric. *d. rubr. num. 177.*

8 Abiuratio ob violentam suspicionem aliquando est in forma hæresis, aliquando de vehementi. Farinac. *d. §. 4. num. 51.*

9 Abiurans violentam suspicionem si relabatur, ut relapsus curiæ seculari traditur. Eymeric. *d. num. 177. & d. quest. 55.*

10 Violenta suspicio non admittit directam probationem in contrarium, indirectam tamen non respuit. Peñ. *d. com. 80. Farinac. d. §. 4. num. 48. & seqq.*

11 Violenta suspicio quoad modum procedendi, secundum hodiernum usum non differt à vehementi. Farinac. *d. §. 4. num. 51.*

12 Adorare hæreticos, communionem ab eis recipere, & alia quæ ad eorum ritum spectant, violentam suspicionem generant. Locat. *in iud. Inquisit. verbo Suspicio. num. 4.*

13 Vehementer suspectus, si iterum in vehementem suspicionem incidat, efficitur violenter suspectus. Locat. *in iud. Inquisit. verbo Vehemens suspicio.*

14. *Menoch. de presump. lib. 1. quest. 100. num. 14. Farinac. de her. quest. 195. §. 1. num. 22. & 25.*

14. Qui imaginem Christi, Deiparæ, ac Sanctorum data opera percutit, vulnerat, deturpat, spurcat, lapidem in eam iacit, vel similia facit, violentam hæresis suspicionem incurrit: hoc enim factum manifestam hæresim sapit, & raro vel numquam inuenitur ab hæresi separatum. *Castro de iusta heret. punit. cap. 15. Simanch. catholic. tit. 33. num. 18. Farin. tom. 1. quest. 20. num. 68.*

15. Huic nefario crimini de iure civili imponitur pœna mortis naturalis, arbitraria verò de iure canonico, attentis circumstantiis personæ & delicti. *Clar. §. fin. quest. 66. num. 19. Menoch. de arbit. lib. 1. cent. 4. casu 376. Simanch. d. tit. 33. num. 19. & seqq. Farinac. d. num. 68. & seqq. ad de hæresi quest. 181. §. 1. num. 43.*

16. Perpetrans ausu temerario publicè hoc horrendum delictum, siue hæreticalem animum fateatur siue non, tradendus est curiæ seculari, ultimo supplicio plectendus, ob facti qualitatem. Ita factum fuisse tradunt *Ancarr. conf. 15. & Chassan. conf. 1. in §. presupposito. num. 69. relati per Farinac. d. num. 68. qui etiam num. 71. & d. §. 1. num. 44. Menoch. dict. casu 376. num. 4. & seqq.*

17. Prædicti criminis publicus nefarius patror, si animum hæreticalem fateatur, & misericordiam petat, reconciliari debet ad Ecclesiæ unionem: attamen curiæ seculari tradendus est. Quoniam bonum spirituale non denegatur pœnitenti; & tantum scelus non potest manere impunitum, & semper potest timeri quòd conuersio sit ficta.

18. In hoc casu torquendus est reus super complicitibus:

plicitibus quoniàm non est credibile quòd in tali criminis patratione non interuenerint complices dantes ad minus consilium, vel auxilium promittentes, iuxta tradita per *Lotatum in Ind. Inquisit. verbo Indicium. num. 33. Farin. de hæresi quest. 185. §. 8. num. 133. & quest. 43. num. 64.* Et quia sic feruatur in crimine læsæ maiestatis humanæ, à qua valet argumentum ad crimen hæresis. *Gig. de crimine læsæ maiest. lib. 3. in rubric. de pœnit. quest. 17. num. 18. & seqq. Roland. conf. 33. num. 16. & seqq. lib. 3. quos refert & sequitur Farinac. de crimine læsæ maiest. quest. 112. inspect. 1. num. 7.*

CAPVT XLIII.

De condemnatione per purgationem, & abiurationem.

1. Quando delatus non est legitimè deprehensus confessione propria, facti euidentiæ, aut testium legitima productione, reperitur tamen publicè diffamatus de hæresi, & sunt præterea indicia, quibus de hæresi redditur suspectus; ratione infamiæ, indicitur ei purgatio, ratione verò suspicionis abiuratio. *Eymer. 3. part. Direct. rubr. de septimo modo terminandi processum num. 181.*

2. Quando datur purgatio simul cum abiuratione, prius fit purgatio, & postea sequitur abiuratio. *Eymer. d. rubr. num. 182.*

3. Sic se purgantibus & abiurantibus imponantur salutare pœnitentiæ; videlicet quòd intersint in

diebus festiuis Missarum solemnitatibus cum cereâ in manu accenso, nudis pedibus, & discooperto capite; quod certo tempore locum non mutant, quod ieiunent in sextis feriis, ac quod certis hebdomadæ diebus Inquisitoribus se præsentent. Eymeric. *d. rubr. num. 187. ubi Peñ. comment. 43.*

CAPVT XLIV.

De condemnatione hæretici penitentis per abiurationem.

1 **P**oenitens hæreticus ille dicitur, qui aliquando errorem contra fidem habuit in mente, illumque verbis aut facto ostendit: postea verò in se reuersus confitetur errorem Inquisitoribus, quorum dispositioni subijcitur secundum ius. Eymeric. *2. p. Direct. quest. 40. ubi Peñ. comment. 65 Farin. de hæret. quest. 193. §. 1. num. 4.*

2 Hæreticus verè penitens ad misericordiam abiurata prius hæresi admittitur, dummodo relapsus non sit. Eymeric. *3. p. Direct. rub. de octauo modo terminan. processum. num. 188. Farinac. d. §. 1. num. 13.*

3 Hæresiarchæ & dogmatistæ, si verè peniteant reconciliandi sunt; non est tamen facile credendum quod verè conuertantur, præsertim si non sponte venerint, aut si post multum tempus misericordiam petant. Eymeric. *d. num. 188. Peñ. 2. p. Direct. comment. 64. Farinac. d. §. 1. num. 2. & seqq.*

4 Reconciliari etiam debent, si verè peniteant, hæreticorum fautores, receptatores, defensores, impedi-

pedientes sanctæ Inquisitionis officium, sortilegi & lamia. Martin. del-Rio *disquisit. mag. lib. 5. sect. 16. vers. Qui præbent poculum. & vers. Porro si spes affulgeret. & sect. 12. in princip. Farinac. de hæret. quest. 181. §. 1. num. 48. & d. quest. 193. §. 1. num. 23. & seqq.*

5 Qui non ex puro corde, sed per fraudem, fictè & simulatè ad fidem redit, reconciliari non potest. Cap. *Vt officium. §. Prouiso solerter. de hæret. in 6. ubi Doctores. Decian. crim. lib. 5. cap. 54. num. 5. Sanch. de præcep. Decal. lib. 2. cap. 11. num. 8. Farinac. d. §. 1. num. 30.*

6 Inspecto iure non reconciliantur in aliquibus casibus etiam verè penitentes. Primus, Missas celebrantes non presbyteri. Secundus, non presbyteri confessiones audientes. De his tamen duobus casibus diximus *suprà lib. 1. cap. 32. & 33.* Tertius, negantes Trinitatem personarum in diuinis. Quartus, negantes diuinitatem Christi. Quintus, negantes Christum conceptum de Spiritu sancto. Sextus, negantes Christi mortem, vt nos redimeret. Septimus, negantes Beatæ Virginis Mariæ virginitatem. Octauus, magistratus seu domini Ecclesiastici vel temporales schismatici aut hæretici, seu hæresim aut schisma excitantes. Paulus I V. in quadam constitutione incipiente, Cum quorundam hominum prauitas, relata per Peñ. *in fine Direct. inter literas Apostolic. & 2. p. Direct. ad quest. 58. com. 83. Farinac. d. §. 1. num. 39. Et Clemens VIII. die 3. Februar. anno 1603. Pontificatus sui anno 11. relatus per Paulum Piascium in praxi Episc. part. 2. cap. 4. num. 43. fol. 302.* Hoc tamen non est in praxi nostræ Inquisitionis Lusitanæ.

7 Non solum reconciliantur sponte venientes, illi nimirum, qui non indiciati veniunt, sed etiam qui

ante latam sententiam in quocumque statu processus, imo & in ipso tabulatu misericordiam postulant. Peñ. 3. p. *Direct. comment.* 42. Griland. *de heret. quest.* 5. num. 2. 3. 15. & 16. Farin. d. §. 1. num. 27. & §. 2. num. 41. dummodo signa veræ pœnitentiæ exhibeant.

8 Post latam sententiam & publicatam, an reconciliari hæreticus possit, Inquisitorum determinationi relinquitur, raro tamen reconciliari debet, maxime si iam traditus sit curiæ seculari. Peñ. *d. com.* 42. Decian. *lib. 5. crim. cap. 39. num. 3.* Farin. *d. §. 2. num. 56. & seqq.*

9 In articulo mortis reconciliari potest hæreticus verè pœnitens; qui si propter temporis angustias examinari non potest ab Inquisitoribus, sacramentaliter absolvatur; si verò potest examinari, prius examinetur, & postea impendatur ei absolutionis sacramentalis beneficium. Peñ. 2. p. *Direct. comment.* 25. Farin. *d. §. 1. num. 20.*

10 Qui absolutionem petit, & veræ pœnitentiæ signa ostendit, si per ipsum non steterit quominus absolueretur, potest reconciliari & absolvi post mortem. Simanch. *cañol. tit. 3. rubr. de absolut. num. 4.* Azor. *instu. moral. par. 1. lib. 8. cap. 19. de absolut. ab her. vers.* Quæro an etiam. Farinac. *d. num. 20.*

11 Præter pœnas in iure expressas contra hæreticos, aliæ Episcoporum & Inquisitorum iudicio reconciliatis imponi possunt, attenda personæ & culpæ qualitate, inter quas est habitus pœnitentiæ, qui regulariter imponitur reconciliatis. Farina. *d. quest.* 193. §. 4. *per totam.*

CAP.

CAPVT XLV.

De condemnatione relapsi pœnitentis.

1 **R**elapsus, seu iterum lapsus ille dicitur, qui in abiurata hæresim iterum labitur. Eymer. 2. par. *Direct. quest.* 40. ubi Peñ. *comment.* 65. & *quest.* 58. com. 83. Simanch. *cañol. tit. 57. num. 1.* Farinac. *de heresi. quest.* 195. §. 1. num. 1.

2 Relapsus alius est manifestus seu verus, alius præsumptus seu fictus. Verus relapsus est ille, de cuius utroque lapsu legitimis probationibus constat. Præsumptus, de cuius utroque lapsu manifestè non constat. Quod contingit dupliciter. Primò, quando quis abiuravit vehementem hæresis suspicionem, & postea legitimè deprehenditur in hæresim incidisse. Secundò, quando prius hæresim formalem abiuravit, & postea hæresis vehementem suspicionem contraxit. Eymer. Peñ. & Simanch. *citatis locis.* Farinac. *d. §. 1. num. 2. 3. & 19.*

3 Quamvis iuris præsumptione dicatur relapsus ille, qui de primo lapsu confessus aut conuictus, de secundo fuit vehementer suspectus, quando vehementis suspicio oritur ex actu plenè probato, ex quo talis resultat præsumptio, non verò quando solum ex defectu plenæ probationis; in praxi tamen Romanæ curiæ non habetur pro relapso. Rojas *de heret. part. 2. num. 33.* Farinac. *d. §. 1. num. 8.* Suar. *de fide tract. 1. disp. 24. sect. 2. num. 7.* nec etiam in praxi nostræ Inquisitionis Lusitanæ.

4 Relapsus tamen censendus est ille, de cuius

Bb 3

lapsu in hæresim ante abiurationem constiterat, vel nunc constat, si post illam hæreticos receptet, deducat, visitet siue comitetur, aut munera vel dona eis conferat, mittat, seu fauorem impendat, qui excusari non possit, etiam sine adoratione. *Cap. Accusatus. §. Ille quoque. de har. in 6. Simanch. cathol. tit. II. num. 9. & tit. 50. & 57. num. 4. Peñ. d. comment. 83. vers. Qui ergo. fautoriam. Farinac. dict. §. 1. num. 32. Suar. de iude tract. 1. disp. 24. sect. 2. num. 7.*

5 Nullus dicitur relapsus, nisi plenè constet de vno lapsu: vnde nec leuiter aut vehementer suspectus, si iterum in leuem aut vehementem suspicionem incidat, reputatur relapsus. *Peñ. 2. part. Direct. ad quest. 58. conuen. 83. vers. Ex quibus apparet. Decian. lib. 5. crim. cap. 56. num. 13. Farinac. dict. §. 1. num. 22. & seqq.*

6 Vt abiurans de vehementi dicatur relapsus, si in hæresim incidat, requiritur quòd abiuratio ritè & rectè iudicialiter facta sit: secùs si nulliter. *Farin. d. §. 1. num. 26.*

7 Vt quis dicatur relapsus sufficit, quòd post primum lapsum semel incidat in hæresim, siue eadem sit, siue diuersa. *Eymeric 2. part. Direct. quest. 55. num. 13. & 14. Peñ. comment. 41. in 3. part. Direct. num. 169. Menoch de arbit. lib. 1. casu 374. num. 1. Farin. d. §. 1. num. 13. 40. & 41.*

8 Qui post purgationem canonicam indictam propter vehementem hæresis diffamationem, in eandem incidit hæresim de qua se purgauit, reputatur relapsus; secùs verò si in diuersam. *Eymeric. 3. part. Direct. num. 150. vbi Peñ. comment. 38. Param. de origine Inquisit. lib. 3. quest. 4. rubr. de exped. process. num. 5. Farinac.*

Farinac. dict. §. 1. num. 27. 29. 30. & 47.

9 Relabentes in fautoriam hæreticorum abiuratum tamquam vehementem, non sunt iudicandi relapsi, quamdiu non extat Summorum Pontificum declaratio; nisi fortè in eandem fautoriam pluries incidant. *Peñ. 2. p. Direct. comment. 8; Decian. d. lib. 5. ca. 56. num. 16. Farinac. d. §. 1. num. 36. & 39.*

10 Qui post abiuratum hæresim, de qua legitime fuit conuictus vel confessus; iterum ab Inquisitoribus apprehenditur, quia probatur fecisse diminutam confessionem, si fateatur & plenam præteritorum errorum confessionem faciat, non reputatur relapsus; eo quòd non datur nouus lapsus.

11 Si quis hæresim aut illius vehementem suspicionem abiurauit, & postea comprehensus fateatur se semper in hæresi perstitisse vsque ad tempus præsentis confessionis, verum post præcedentem abiurationem non constat de aliquo actu externo hæresis ostensiuo, non est ab Inquisitoribus puniendus vt relapsus: Ratio est, quia nullus ibi datur nouus lapsus externus verus aut præsumptus; cum nullus ad illam internam hæresim sequutus sit actus externus; & sic continuatio illa post abiurationem manet intra limites hæresis internæ: nec abiuratio sine actu externo facit præsumptionem noui lapsus quoad præteritæ impositionem.

12 Si quis in prædicto casu fateatur aliquem externum actum occultè factum, per quem verè relapsus constituitur, si postea quoad hunc lapsum reuocet confessionem, vel perseuerantiam in hæresi post dictam abiurationem, non est tradendus curiæ seculari, sed examinandus per torturam, quia de illo actu

aut perseuerantia nulla est probatio in iudicio: sed cum ex tali reuocatione præsumatur mendacium, & aliqualis impœnitentia, datur sufficiens indicium ad torturam; sed quia indicium magnum non est, tortura debet esse moderata.

13 In casu dicti vndecimi aphorismi confiscatio bonorum debet fieri vsque ad tempus abiurationis in forma hæresis, non verò vsque ad tempus primæ abiurationis de vehemēti; quia cum hæreticus ille in hæresi semper persistit, quam nunc solum est confessus, hæresis est vna toto illo tempore, ac proinde hæresis exterior.

14 Quod diximus de hæreticis & suspectis de hæresi, intelligendum similiter est de sortilegis, & inuocantibus dæmones, dummodo sortilegium hæreticale sit, & in secundo lapsu constet eos habuisse in mente errorem contra fidem. Simanch. cathol. tit. 57. num. 9. Peñ. 3. p. Direct. com. 26. vers. Vnum hic. & seqq. Farin. d. s. 1. num. 9. & seqq.

15 Idem est iudicium de schismaticis, similiter si primò vehementem suspensionem abiurent, & secundo conuincantur de errore in mente. Farinac. d. s. 1. num. 8.

16 Relapsus qui non indiciatus de secundo lapsu voluntariè se præsentat Inquisitoribus, non est tradendus curiæ seculari secundum benignitatem iuris. Albertin. de agnosc. quest. 23. num. 25. Castro lib. 2. de iust. hæretic. punit. cap. 2. Peñ. 3. par. Direct. comment. 12. num. 56. vers. Sed quod si.

17 Relapsi comprehensi & probati, etiam pœnitentes, traduntur curiæ seculari; prius tamen danda sunt eis legitima defensionis. Simanch. cathol. tit. 57. num.

num. 23. Rojas singul. 23. num. 6. Farinac. de hæret. quest. 185. §. 14. num. 217. & quest. 193. §. 1. num. 32. & quest. 195. §. 1. num. 6. & 51.

18 Relapsi etsi non admittantur ad pœnitentiam quoad pœnam temporalem, si tamen conuertantur, admittuntur ad recôciliationem spiritualem, & conceditur eis sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ. S. Thom. 2. 2. quest. 11. art. 4. Eymeric. 2. part. Direct. quest. 40. num. 3. & quest. 58. num. 6. vbi Peñ. d. comment. 83. Idem Eymeric. 3. part. quest. 99. vbi etiam Peñ. comment. 148. Farin. de hæret. quest. 193. §. 1. num. 32. & seqq.

19 Ad huiusmodi relapsum pœnitentem mittendi sunt duo vel tres viri Ecclesiastici, qui eum in fidei veritate confirment, ad patientiam exhortentur in morte quæ excusari non potest: tunc recipiant prædicta sacramenta, & post duos vel tres dies tradantur curiæ seculari. Eymeric. 3. part. Direct. rubr. de nona modo terminandi processum. num. 197.

20 Si relapsus est in aliquo ordine constitutus, prius est realiter degradandus ab Episcopo, & sic degradatus, & priuatus omni officio & beneficio, tradatur curiæ seculari. Eymer. d. rubr. num. 198. vbi Peñ. comment. 45.

21 Sententiam degradationis contra hæreticum Ecclesiasticum tunc solus Inquisitor declarare poterit, quando Episcopus negligens fuerit. Albertin. in cap. Quoniam de hæret. in 6. quest. 7. num. 3. Peñ. d. comment. 45.

22 In fine sententiæ contra relapsum, per quam curiæ seculari traditur, rogent Inquisitores secularem potestatem, quòd circa talem citra sanguinis effusionem & mortem, sententiam suam moderentur.

tur. Eymeric. *diel. rubr. num. 199.*

23 Tradendus curiæ seculari, nec ante, nec post sententiam præsentetur personaliter coram Inquisitoribus, nec ipsi ei declarent quòd est morte plectendus; sed hoc faciant Ecclesiastici qui ad ipsum mittuntur, qui ab eo non recedant, donec spiritum Creatori suo reddiderint: caueantque ne aliquid dicant vel faciant, quo mors præueniatur; & efficiantur irregulares. Eymeric. *d. rubr. num. 200. vbi Peñ. diel. comment. 45.*

24 Circa diem & locum vbi tradendi sunt relapsi, an in die feriato vel festo, an etiam in loco sacro vel non, seruanda est cuiusque Inquisitionis consuetudo. Peñ. *diel. comment. 45.*

CAPVT. XLVI.

De condemnatione heretici impenitentis non relapsi.

1 **P**ertinaces & impenitentes heretici (aliquando confunduntur hæc vocabula, cum tamen pertinacia sit superior ad impenitentiam) jilli sunt, qui ab Inquisitoribus aut ab aliis conuicti adhuc errores suos defendunt, vel illos detestari, & ad Ecclesiæ unitatem conuerti nolunt, abiurando vel se purgando, secundum Inquisitorum arbitrium. Eymeric. *2. part. Direct. quest. 40. vbi Peñ. comment. 65. Tabiena verbo, Hæreticus, num. 16. & 26. Farinac. de her. quest. 196. num. 2.*

2 Pertinacia & impenitentia in dubio non presumi-

sumitur. Simanch. *catholic. tit. 48. num. 24. Decian. crimin. lib. 5. cap. 18. num. 12. Farinac. d. quest. 196. num. 31.*

3 Hæretici impenitentes si conuerti omnino recusent, tradendi sunt curiæ seculari, vt viui comburantur, nec cum eis aliquis dispensare potest. Eymeric. & Peñ. *proximè citato loco. Albertin. in cap. 1. de heret. in 6. num. 41. & seqq. in notab. 9. & num. 54. Decian. crimin. lib. 5. cap. 55. num. 12. Farinac. d. quest. 196. num. 4. & 29.*

4 Hæretici impenitentes in tuto carcere ponendi sunt, & nullus eos alloquatur, nisi custos carceris: frequenter vocentur ab Inquisitoribus, qui de fide eos informant, & autoritatibus, & rationibus eos conuincant, interrogent de fundamentis suorum errorum, vt ea soluant. Eymeric. *3. part. Direct. rubr. de decimo modo term. process. num. 201. vbi Peñ. com. 46.*

5 Si Inquisitores non possint huiusmodi impenitentes conuicere, mittant ad eos viros doctos, qui eos conuincant, & persuadeant; mitius tractentur; promittatur eis, quòd si conuertantur, misericorditer tractabuntur; adducantur ad eos vxores & filij, præsertim paruuli; detineantur in carcere per sex menses vel per annum; nec tradantur curiæ seculari, nisi his aut aliis remedijs adhibitis, ac sæpè moniti. Eymeric. *d. num. 201. Simanch. catholic. tit. 46. num. 49. & tit. 48. num. 42. Farinac. de heresi quest. 195. num. 52. & quest. 196. num. 33.*

6 Si impenitentes conuerti velint, admittantur ad reconciliationem, sicut alij hæretici non relapsi. Quia tamen talis conuersio præsumi potest metu mortis facta, perpetuo sunt immurandi; & si sunt in aliquo ordine, prius degradentur. Hæc degradatio de iure

iure debet esse realis: attamen secundum introductam consuetudinem verbalis sufficit. Eymeric. de rubr. num. 202. ubi Peñ. d. comment. 46.

7 Post latam sententiam, si huiusmodi impœnitentes dicant quod volunt conuerti & abiurare, poterunt in aliquo casu raro ex misericordia recipi; regulariter tamen non admittantur, nisi quoad spirituales reconciliationem, & non comburantur viui. Eymeric. de rubr. num. 204. Peñ. d. comment. 46. Albert. in cap. Quoniam. de her. in 6. quest. 12. num. 16.

8 Impœnitentes non sunt absque processu tradendi curiæ seculari, quidquid alij velint. Farinac. d. quest. 196. num. 30.

CAPVT XLVII.

De condemnatione hæretici impœnitentis & relapsi.

1 Si relapsus impœnitens iudicialiter confessus vel conuictus conuerti velit, admittendus est, & antequam curiæ seculari tradatur, ministretur ei sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ, sicut de relapsis pœnitentibus dictum est. Si verò non conuertatur, relaxetur curiæ eo modo, quo impœnitentes relaxantur. Eymeric. 3. part. Direct. rubr. de undecimo modo terminandi process. num. 205. Peñ. ibi comment. 47.

CAP.

CAPVT XLVIII.

De condemnatione hæretici conuicti persistentis in negatiua.

1 Quando aliquis conuincitur facti euidentia vel testium legitima productione de hæresi, vel facto aut dicto hæreticali, vel quod facit suspicionem contra fidem, ipse tamen firmiter persistit in negatiua, & constanter confitetur catholicam fidem Romanam, dicitur hæreticus negatiuus seu impœnitens. Similiter etiam censetur negatiuus, qui non plene confitetur. Eymeric. 2. p. Direct. quest. 34. & 3. p. rubr. de duodecimo modo terminandi processum. ubi Peñ. comment. 48. & 59. Farinac. de her. quest. 178. §. 1. num. 20. & quest. 196. num. 16.

2 Qui conuictus de hæresi quam dixit, aut de facto hæreticali, ex quo hæreticus, vel hæreticorum credens iudicari possit, & persistit in negatiua, vt negatiuus & impœnitens tradendus est curiæ seculari nonnullis conditionibus concurrentibus. Peñ. d. comment. 48. vers. Quod si quis querat. & seqq. Farinac. citatis locis.

3 Prima conditio est, quod conuincatur de vera & formali hæresi, aut de facto, ex quo hæresis, apostasia, aut credentia consurgit; non tamen de assertionem scandalosa & temeraria, malesonante & similibus, ex quibus colligatur solum leuis aut vehemens suspicio; quia tunc pro qualitate suspicionis punietur. Peñ. d. comment. 48. & d. comment. 59. Farinac. d. §. 1. num. 22.

4 Secun-

4 Secunda, quod verba aut facta sint certa & clara, non verò dubia, quæ faciunt duplicem sensum, alterum catholicum, alterum hæreticum, aut quæ in bonam, & in malam partem possint accipi; quia benignè hæc interpretanda sunt, nisi aliter ex circumstantiis appareat. *Peñ. d. comm. 48. Farin. d. §. 1. num. 22. vers.* Alterum.

5 Tertia, quod conuincatur per testes idoneos, ac omni exceptione maiores, & non suspectos. *Peñ. d. com. 48. vers. Tertium. Farinac. d. §. 1. num. 22.*

6 Quarta, quod dictum vel factum non sit ita antiquum, vt præsumi possit reum illud obliuisci. *Peñ. d. comment. 48. vers. Quartum. & 2. p. comment. 59. Farin. d. num. 22.*

7 Quinta, quod reus conuincatur dixisse se illa credere, esseque ab aliis credenda; cum verba hæreticalia multis modis sine credulitate dici possint. *Albertin. de agnos. quasi. 34. num. 51. & 52. Peñ. d. comment. 48. vers. Postremum est. Farinac. d. num. 22.*

8 Quando obliuio præsumatur, dictum est supra lib. 1. cap. 16. à num. 5.

9 In causis quæ insignes & ardue non sunt, quantum tempus exigatur, ad hoc vt præsumatur obliuio, licet multi decennium determinent, probabilius est iudicis arbitrio relinquendum esse. *Rojas de hæret. p. 1. num. 90. & seq. Peñ. d. comment. 59. vers. In cæteris verò.*

10 Ad hoc vt huiusmodi arbitrium rectum sit, diligentissimè multa consideranda sunt, quia agitur de vita hominis. Nimirum delinquentis ingenium, an sit obliuiosus, stupidus, an verò tenax & memoratus; item qualitas delicti graue ne an leue sit, antiquum

quum aut recens, frequenter aut rarò commissum. *Peñ. d. comment. 59. vers. Ego ab hac.*

11 Diminutus qui confitetur de se, non tamen omnes suos errores, nec omnes complices reuelauit, tradendus est curiæ seculari; dummodo etiam circa illa obliuio non præsumatur, & diminutio plenè probetur. *Simanch. cathol. tit. 48. num. 27. & seq. Rojas de hæret. p. 2. num. 235. & seq. Peñ. d. comment. 59. vers. Ex his possumus colligere, & vers. Contraria verò. Farin. de hæret. quest. 196. num. 17.*

12 Si diminutio non plenè probetur, & considerabilis sit ac non modica, danda est reo tortura, iuxta probationis qualitatem. *Cantera in quest. crimin. rubr. de hæret. cap. 1. num. 57. Farinac. de hæret. quest. 185. §. 8. num. 133.*

13 Diminutus similiter censetur, qui non confitetur omnes qualitates, quæ respiciunt veram & formatam hæresim; & item qui non confitetur tempus errorum, quando obliuio nullo modo præsumitur, sed potiùs malitia. *Simanch. d. num. 28. Farinac. d. num. 17. & 18.*

14 Circa tempus à parte ante facilè, saltem regulariter præsumi potest obliuio. Complicum obliuisci posse reum præsumendum est, si remoti sint, & cum quibus semel vel rarò conuersabatur, præsertim si confitetur de consanguineis, & propinquis. Item si confiteatur præcipuos errores, aut circumstantias & qualitates illorum, minores verò taceat, præsumi potest obliuio. *Peñ. d. comment. 59. vers. Ex his possumus. Sic sustineri possunt. Rojas d. part. 2. assert. 22. num. 240. & seq. Decian. crimin. lib. 5. cap. 55. num. 10. & 16. Farin. d. num. 18.*

15 Qui hæresim profiteretur & prædicat, si dicat non credidisse hæresim, sed propter aliquod commodum temporale prædicasse, non est credendus, sed tradendus curiæ seculari. *Farinac. de hære. quest. 179. §. 4. num. 49.*

16 Qui hæreticale factum exercet, aut hæreticalia verba profert, quæ excusationem non habent, de quibus est conuictus non ex confessione sua, si negat intentionem, tradendus est tamquam negatiuus curiæ seculari. *Farinac. de hære. quest. 179. §. 4. à num. 49. usque ad fin. præsertim. num. 60.*

17 Quando factum hæreticale exercens, aut verba hæreticalia proferens, habet contra se aliquam probationem, nec est plenè conuictus, nisi ex confessione propria, & confitens factum negat intentionem, super intentione torquetur, & si in negatiua perseuerat, debet de leui vel vehementi abiurare, iuxta suspicionis qualitatem. Idem est dicendum, quando verba vel factum non sunt ita manifesta, quin aliquam admittant excusationem. *Simanch. cathol. iii. 65. num. 52. Albert. de agnosc. quest. 36. circa finem. Peñ. 3. part. Direct. ad quest. 61. comment. 110. vers. Ad hæc. Farin. d. §. 4. à num. 55. usque ad 61.*

18 Cùm aliquis non est delatus, sed spontè se offert confitens factum aut verba hæreticalia, negans tamen intentionem, credendus est, nec est cogendus abiurare, nisi ex circumstantiis aliqua oriatur suspicio.

19 Ad cognoscendum, ad iudicandum vel præsumendum an faciens actum hæreticalem aut proferens hæreticalia verba, negando intentionem vel excusando, verum dicat, nonnulla consideranda sunt.

Nimirum,

Nimirum, vtrum interuenerit metus, & qualis, an cadens in virum constantem an non; vtrum proueniat factum vel dictum ex aliqua affectione, cupiditate videlicet, ira, odio, amore, ioco, & similibus. Qualitas item personæ consideranda est, simplex ne sit an docta, Ecclesiastica vel secularis, vir aut femina, iuuenis an ætate proeecta. *Peñ. 1. part. Direct. ad quest. 9. comment. 24. & 2. part. ad quest. 34. d. comment. 59. & 3. part. comment. 17. versic. Modus proferendi. Farin. d. §. 4. num. 62.*

20 Quando negantes intentionem excusantur ab hæresi propter circumstantias concurrentes, siue abiurent suspicionem siue non, aliq̄ue pœnæ seu pœnitentiæ pro qualitate culpæ imponendæ sunt publice vel secretè, secundùm circumstantias occurrentes, potest etiam eis imponi pœna pecuniaria. *Rojas singul. 103. num. 5. Simanch. cathol. iii. 17. num. 23. & seqq. Peñ. d. comment. 17. Farinac. d. §. 4. num. 63. & 64.*

21 Qui in tormentis prauam intentionem quam prius negabant, confitentur, si volunt reconciliari, abiurant in forma hæreticorum. Quod si non spontè venerunt, perpetuo carceri mancipantur. Si autem spontè se præsentarunt, abiurant & dimittuntur liberi; attamen vtrisque pro qualitate culpæ salutaris imponitur pœnitentia. *Peñ. 3. part. Direct. comment. 59. vers. Sed videamus. & seqq.*

22 Impœnitens etiam & negatiuus censetur, qui hæresim confessus, factam confessionem, ante adimpletam pœnitentiam, reuocat, non probans causam talis reuocationis: & nisi resipiscat, tradendus est curiæ seculari. *Simanch. catholic. iii. 13. num. 25. Rojas de hære. part. 2. num. 255. & seqq. assert. 25. Decian. crim.*

Cc

lib. 5. cap. 55. num. 14. Farinac. de hæresi quest. 197. num. 20. 21. & 24.

23 Qui de hæresi factam confessionem reuocat post adimpletam pœnitentiam, vt temerarius puniendus est Inquisitoris arbitrio, & nonnumquam fustibus castigari debet, addita comminatione grauioris pœnæ, si deinceps in eandem temeritatem inciderit. Simanch. dict. tit. 13. num. 26 & tit. 60. num. 8. & in Enchirid. tit. 29. num. 11. Farinac. dict. quasi. 197. num. 21. & 23. Intellige dummodo in reuocatione non persistat Si tamen persistat, tradendus est vt impœnitens.

24 Negatiui in duro carcere detinendi sunt, ac sæpè admonendi, & ab Inquisitoribus, & ab alijs mittendi ad ipsos, quod fateantur veritatem, & reconcilientur Ecclesiæ; aliàs quod tradentur seculari curiæ. Eymeric. 3. part. Direct. rubr. de duodecimo modo termin. process. num. 207.

25 Si sic moniti adhuc in negatiua persistant, examinentur de nouo testes: qui si persistant in affirmatiua, possunt iterum examinari, ac eorum mores perscrutari; si testes vacillent, vel aliàs contra eos indicia aliqua insurgant, quæ illos reddant suspectos, arrestrent eos, & puniant, prout iuris fuerit. Eymeric. d. rubr. num. 108. Peñ. 3. part. comment. 48.

26 Si reus persistat in negatiua, & omne periculum cessat, & magna adest causa, recto Inquisitorum arbitrio confrontari possunt testes. Simanch. in Enchirid. tit. 35. num. 16. Eymeric. d. rubr. num. 209. vbi Peñ. comment. 48. vers. Sit ergo. & seqq. & eadem 3. part. tit. de cautelis. num. 101. vbi etiam Peñ. comment. 21.

27 Securè potest fieri confrontatio, quando testes

sunt complices eiusdem criminis cum reo, quia non tam confrontantur vt testes, quàm vt complices. Item quando & testes, & rei vilissimæ sunt personæ, quæ parùm curant bonam vel malam habere famam, procul tamen absit periculum. Peñ. d. 3. part. comment. 48. vers. Sit secundum, & seq.

28 Quando complices eiusdem criminis confrontantur cum reo, non producantur simul ad confrontationem, sed singuli per se ponantur coram eo & interrogentur, & si variant in loco & tempore, præsumptio est esse falsos, totùmque notarius scribat Peñ. d. comment. 48. vers. Postremo vbi.

29 Non solus Inquisitor confrontationem fieri decernat, sed adhibito consilio Episcopi, & peritorum, & tandem supremus Senatus consulatur. Peñ. d. comment. 48. vers. Iam in confrontatione.

30 Antequàm negatiuus condemnetur, considerandum est, an habuerit vitam bonis moribus ornatum an è contra; qualitas etiam testium & rei delati. Detinendus est reus per vnum vel plures annos, quo tempore expectato si fateatur, & velit reconciliari, reconciliandus est, abiurato errore; si autem abiurare nolit, tradendus est curiæ seculari. Eymeric. d. rubr. de duodecimo modo termin. process. num. 208. vbi Peñ. d. comment. 48.

31 Si testes iterum examinati aut confrontati reuocant suum dictum, & reus in negatiua perseuerat, dimittendus est vt innocens: testes verò grauiter puniantur. Eymeric. d. num. 208. & eadem 3. part. quest. 73. vtrouique. Peñ. comment. 48. & 122.

32 Testium pœna erit carceratio perpetua, stare ad portam Ecclesiæ discooperto capite, fustigari, mit-

ti ad tritremes, iuno & pro qualitate nocumenti curiæ seculari tradi Eymers. *d. rubr. num. 209. Pen. d. comment. 122. vers.* Sed iam qua pœna. *vsque ad fin. quest.*

33 Si testes in affirmatiua, reus verò in negatiua persistant, tradatur curiæ seculari. Eymers. *d. num. 208.*

CAPVT XLIX.

*De condemnatione conuicti de hæresi contumaciter
absentis, vel fugitiui.*

Absentes vel fugitiui tunc dicuntur contumaces, quando citati legitime ad respondendum de fide, elapso citationis tempore comparere nolunt. Et hi vt veri hæretici, aut præsumpti & impœnitentes tradendi ab Inquisitoribus sunt seculari curiæ. Eymers. *3. par. Direct. rubr. de teriodecimo modo terminandi processum. num. 212. vbi Pen. comment. 49. Simanch. cathol. tit. 2. num. 1. & seqq. Farin. de hæresi qu. 185. §. 7. num. 93. & seq.*

2 Deprehensus in hæresi confessione propria, facti euidencia, vel testium legitima productione, si fugiat aut se absenter, & legitime citatus non compareat, tradendus est curiæ seculari tamquam verus hæreticus, contumax & impœnitens. Eymers. *d. num. 212. ex cap. Ad abolendam. §. Præsenti. de heret. in 6.*

3 Si tamen non sit de hæresi conuictus, sed solummodo inuenitur leuiter suspectus de hæresi, citandus est responsurus de fide: quodd si non compareat, excommunicetur, & si sic excommunicatus per annum

annum in excommunicatione perseueret, tamquam hæreticus præsumptus curiæ seculari tradatur. Eymers. *d. num. 212. ex cap. Cum contumacia. & cap. Vt Inquisitionis. §. Prohibemus. de her. in 6.*

4 Similiter etiam traditur curiæ seculari vt præsumptus hæreticus & impœnitens ille, qui directe impediit iudicium, sententiam, seu processum fidei ab Episcopo vel Inquisitore factum; vel qui ad hoc dedit auxilium, consilium vel fauorem, & contumaciter se absentauit. Talis cum sit ipso iure excommunicatus, si per annum excommunicationem sustineat, præsumitur hæreticus. Eymers. *d. num. 212. ex dict. cap. Vt Inquisitionis. d. etiam §. Prohibemus. de her. in 6.*

5 Si absens conuictus de hæresi sit condemnandus, citandus est peremptorie ad omnia & singula iudicij acta, vt infra triginta dies compareat, alias quodd sua cœusa vsque ad finalem sententiam iudicabitur in singulis edicti terminis fiscalis libellum accusatorium edat; cum de crimine constiterit, condemnetur, & eius statua comburatur. Eymers. *d. rubr. num. 213. vbi Pen. d. comment. 49. & eadem 3. p. ad quest. 42. comm. 91. vers. Secundus modus. Farinac. d. §. 7. num. 102.*

6 Quando absens non est verè hæreticus, sed solum de hæresi suspectus, citandus est ad modum explicatum, addita excommunicatione, vt compareat, ipsius autem non comparentis contumaciam accuset fiscalis; & petat literas seu libellos aggrauatorios, quibus denuntietur eius contumacia, & tunc non comparentem declarent Inquisitores hæreticum. *Cap. Cum contumacia. de her. in 6. Eymers. dict. num. 213. Pen. d. com. 91. vers. Possunt autem.*

7 Qui elapso anno; quo contumaciter in excom-

municatione perseveravit, etiam si coactus, & post combustam eius statuam comparuerit, audiendus est, quantum ad excusationem criminis, & probationem innocentiae; non verò ad hoc vt bona recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitime constiterit: innocentia tamen non probata, si abiurare velit, reconcilietur, praemissa abiuratione, provt iuris fuerit, nisi sit relapsus Eymers. d. rubr. mem. 215. vbi Pen. com. 49. Simanch. cathol. tit. 2. num. 20. & 21. & tit. 14. num. 10. Sanch. Decalog. tom. 1. cap. 20. num. 28. Farin. d. §. 7. num. 103. 106. & seqq.

8 Quamvis Inquisitor possit praedictum contumacem statim non realiter, sed fictè (cum absens sit) curiae seculari tradere, mitius tamen aget si solum declaret ipsum esse contumacem, non tradendo illum curiae, vt quoties reuerti voluerit, possit ad misericordiam admitti. Eymers. d. num. 215. vbi Peñ. dict. com. 49.

9 Si contumax sit clericus, & tradatur curiae seculari, prius est verbaliter degradandus; quia non realiter, sed fictè traditur. Qui si à potestate laica postea apprehendatur, potest, iuris rigore inspecto, sine actuali degradatione puniri: tutius tamen est, vt prius actualiter degradetur. Eymers. & Peñ. proxime cit. locis.

10 Bene facient Inquisitores, si in sententiis contra absentes contumaces praecipiant, vt capti à potestate seculari, ante pronuntiationem sententiae coram ipsis Inquisitoribus praesententur. Peñ. d. com. 49. vers. iam Magistratus.

11 In crimine haeresis pro absente citato procurator comparens admittitur vt defensor innocentiae, dummodo res sit dubia, & inquisitus sit solum de haeresi

haeresi suspectus. Si verò sit verè haereticus, ac de haeresi in processu constet, tunc non admittitur vt defensor innocentiae, admitti tamen debet ad excusandam contumaciam, & allegandas absentiae causas. Peñ. 3. par. Direct. com. 36. num. 139. Simanch. cathol. tit. 5. num. 4. Decian. crim. lib. 5. cap. 37. num. 50. & cap. 51. num. 26. Farinac. de her. quest. 185. §. 7. num. 98. & 99.

12 Inquisitores possunt citare absentes, etiam extra suum territorium; cum statuta laicorum siue in procedendo, siue in puniendo in crimine haeresis locum non habeant. Farinac. d. §. 7. num. 104. & seqq.

13 Quando absens citatur, si causa sit leuis, exprimi potest in citatione; quod veniat responsurus de fide; si tamen sit grauis, hoc taceatur, nisi procedatur ad condemnationem. Peñ. 3. part. Direct. comment. 33. num. 131. Farin. d. §. 7. num. 112. & seqq.

14 Si absens inueniri facile possit, citandus est personaliter: si tamen latitat, per edicta citari & vocari debet. Farinac. d. §. 7. num. 116.

CAPVT L.

De condemnatione memoria defuncti haeretici.

1 Nullo vnquam tempore praescribit actio procedendi contra haereticum. Simanch. catholic. tit. 18. num. 14. Peñ. 3. part. Direct. comment. 92. vers. In qua difficultate. Sanch. Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 22. num. 42. Param. de Origine Inquisit. lib. 3. quest. 4. tit. de ordine iud. sancti Offic. num. 83.

2 Quidam volunt quinquennio præscribi, alij tempore quadraginta annorum: quos refert Farinac. *de her. quest.* 193 §. 4. num. 112. & seqq.

3 Contra defunctum hæreticum vel apostatam inquiri & procedi potest, eiusque memoria damnari. Simanch. *cathol. tit. 4. num. 4. & tit. 18. num. 1. & seqq.* Eymeric. 3. part. *Direct. num. 43. ubi Peñ. d. comment. 92. vers.* In crimine tamen. Farinac. *de her. quest.* 197 §. 4. num. 86. & seqq.

4 Damnatur memoria defuncti, qui accusatus vel in carcere detentus propter hæresim, se ipsum interfecit: quia ex hoc præsumitur conuictus, nisi filij aut hæredes probent, quod non se occidit ex conscientia criminis. Peñ. *d. comm. 92. vers.* Quod ipsum. Farin. *d. §. 4. num. 90.*

5 Contumax qui per annum in excommunicatione ex causa fidei persistit, si elapso anno moriatur, damnatur eius memoria. Clar. *in pract. §. Hæresis. num. 21.* Decian. *crim. lib. 5. cap. 57. num. 6.* Farin. *d. §. 4. num. 93.*

6 Instituens hæreticum heredem condemnari potest post mortem. Farinac. *d. §. 4. num. 97. & quest.* 190 §. 8. num. 114.

7 Credentium erroribus hæreticorum, qui ut hæretici puniuntur, damnatur similiter memoria post mortem. Peñ. *d. comment. 92. vers.* Cæterum si prædicti. Decian. *dict. cap. 57. num. 6.* Farin. *dict. §. 4. num. 105.*

8 Defensorum, fautorum & receptorum hæreticorum memoria non damnatur post mortem. Peñ. *d. comment. 92. vers.* Alterum caput. Decian. *d. lib. 5. cap. 51. num. 37.* Farinac. *d. §. 4. num. 104.*

9 Quando

9 Quando damnatur memoria defuncti, eius ossa exhumentur, si discerni possint ab aliis, & comburuntur, sicut & eius statua. Simanch. *cathol. tit. 4. num. 4. & tit. 18. num. 8.* Peñ. 3. part. *Direct. dict. comment. 92. vers.* Contra verò fiet. Farinac. *d. §. 4. num. 94. & 96.*

10 Ut alicuius memoria damnetur post mortem, non sufficit quod viuens fuerit accusatus, sed debet hæresis plenè probari. Simanch. *cathol. tit. 62. num. 6. tit. 18. num. 13. & tit. 46. num. 77.* Peñ. *d. comment. 92. vers.* Ad primum. Farin. *d. §. 4. a. num. 99. vsque ad 103.*

11 Ut defuncti memoria damnetur, pleniores & clariore probationes requiruntur. Simanch. *cathol. tit. 18. num. 12. 13. & 19.* Rojas *de her. part. 2. num. 30.* Peñ. *d. com. 92. vers.* In hac causa. Farin. *d. §. 4. n. 220.*

12 Quando memoria defuncti damnatur, citandi sunt eorum filij & hæredes, & generaliter omnes qui eam volunt defendere; cum ad illam defendendam quilibet admittatur. Si nullus appareat defensor, Inquisitores idoneum defensorem eligant. Simanch. *d. tit. 18. num. 15. & 17.* Peñ. *d. comment. 92. vers.* Hæc autem accusatio. *vers.* Cum reus moritur. *vers.* Termino elapso. *vers.* Illud prætereà. Farin. *d. §. 4. num. 106. & 108.*

13 Hæretici pœnitentis memoria non damnatur. Locat. *in Iud. Inquis. verbo* Cadavera. *num. 1. & verbo* filij *num. 13.* Farin. *d. §. 4. num. 121. & quest.* 193 §. 1. num. 21.

14 Si quis suspectus de hæresi in vita processatus, lite pèndente, moriatur, possunt Inquisitores contra illum procedere, & condemnare ut

suspectum, vel absoluere, non tamen poenam pecuniariam imponere hæredibus propter solam suspicionem. *Simanch. catholic. titul. 18. num. 13. Decian. crimin. lib. 3. cap. 57. num. 6. Farin. d. §. 4. num. 100.*

15 Hæreticus cuius memoria post mortem damnatur, declaratur excommunicatus, eius bona confiscantur infra tempus præscriptionis, & ipse ac eius filij & nepotes incurrunt poenas contra ipsos statutas. *Vide Farinac. diel. §. 4. num. 91.*

& 92. & per eum

citatos.

APHO:

APHORISMORVM.

LIBER III.

DE POENIS HÆRETICORVM,

ET EORVM CRIMINVM, QUÆ

Inquisitorum iurisdictioni

subiiciuntur.

CAPVT I.

De poenis hæreticorum ordinariis communis.

POena in sui ratione tria importat; quòd sit contra voluntatem; & propter culpam; & quòd sit passio ab extrinseco. *S. Tho. 1. 2. quæ. 46. art. 6. ad 2. & de malo quæst. 1. art. 4. Tabiena verbo Poena. in principio.*

2 Secundum Canonistas accipitur poena strictè, pro ea quæ est corporis afflictiva: latè, pro omni illa, quæ priuat ab aliquo legitimo. *Panorm. in cap. Inter alia. de immunitate Ecclesiarum. Tabiena d. verbo Poena. num. 9. Armil. eodem verbo num. 2.*

3 Poena igitur apud Iurisperitos est *delictorum debita coercio vel satisfactio, quæ a lege aut a ministris imponitur.*

ponitur. Azor in Summ. de pœnis. l. Si pœna. ff. de pœnis.

4 Pœnæ aliæ sunt spirituales, aliæ corporales. In spiritualibus numerantur excommunicatio, irregularitas & suspensio. Corporales dicuntur, quæ corpus quomodolibet respiciunt, vt mors, exilium, carcer, & bonorum publicatio. Tabien. dict. num. 6. Armil. dict. num. 2.

5 Diuiduntur etiam pœnæ in ordinarias seu à iure determinatas, & in extraordinarias seu arbitrarías. Decian. crim. lib. 5. cap. 40. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 10. & seqq.

6 Pœnæ ordinariæ ad quatuor capita reducuntur: aut enim sunt spirituales propriè, quæ animam concernunt, vt Ecclesiasticæ censuræ; aut corporales, prout spiritualibus propriè dictis opponuntur. Et hæc vel respiciunt corpus tantum, vel famam & dignitatem, vel bona & fortunas. Decian & Azor citat. locis.

7 Pœnæ arbitraríæ multiplices assignantur: de quibus inferiùs agendum est. Farin. de heresi quest. 193. §. 4.

8 Iustam esse hæreticorum punitionem constat ex sacra Scriptura, ratione naturali ostenditur, & legibus Ecclesiasticis ac ciuilibus comprobatur. San. Thom. 2. 2. quest. 11. art. 3. Hostius de Ceremoniis cap. 91. Simanch. cathol. tit. 46. num. 9. & seqq. Azor d. lib. 8. cap. 13. Sanch. Decal. lib. 2. cap. 9.

CAPVT II.

De pœna excommunicationis.

1 PRIMA & præcipua hæreticorum pœna est excommunicatio maior, quam ipso facto incurrunt, estque hæc excommunicatio post Bullam Cœnæ Summo Pontifici reseruata, cum ante illam reseruata non esset. Azor tom. 1. inst. moral. lib. 8. cap. 10. quest. 1. Sanch. in opere moral. tom. 1. lib. 2. cap. 9. num. 2. Farinac. de her. quest. 192. §. 1. num. 1. & seqq.

2 Non ex eo quòd quis excommunicationem incurrat propter hæresim, vitandus est tamquam nominatim excommunicatus. Sanch. d. cap. 9. num. 3.

3 Casus in quibus huiusmodi excommunicatio incurritur, declarantur suprà lib. 1. cap. 15.

4 Contra schismaticos etiam non hæreticos, ac etiam purè externos, lata est excommunicatio in Bulla Cœnæ Summo Pontifici reseruata. Dixi in relectione de censuris Bullæ Cœnæ cap. 2. disp. 8. & 9. Farinac. de her. quest. 184. §. 2. num. 1. & seqq.

5 Credentes, receptatores, fautores, & quilibet hæreticorum defensores excommunicantur in Bulla Cœnæ, ac etiam qui eorum libros hæresim continentes scienter legunt, iuxta ea quæ tradita sunt suprà lib. 1. à cap. 21. vsque ad 25. Dixi in d. cap. 2. à disp. 8. vsque ad 17.

6 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis in excommunicationem incidunt. Diximus suprà lib. 1. cap. 28.

7 Sortilegus, diuinator, magus & maleficus, si hæresim

hæresim coniunctam habuerint, ipso iure sicut hæretici excommunicationem incurrunt; si tamen hæresim coniunctam non habeant, excommunicandi sunt. *Suar. de statu relig. tom. 1. tract. 3. lib. 2. rubr. de superst. cap. 19. num. 2. 7. & 8. Sanch. d. lib. 2. cap. 38. num. 90. & seqq. Farin. de her. quest. 192. §. 1. num. 12.*

8 Perseuerans in excommunicatione per annum, quando citatur ad respondendum de fide, tamquam præsumptus hæreticus punitur, iuxta ea quæ diximus supra lib. 2. cap. 49. à num. 3 & lib. 1. cap. 27. Si tamen non citatur in causa fidei, solum reputatur suspectus, & abiurat de leui. *Farin. d. quest. 192. §. 2.*

9 Ut quis iudicetur hæreticus ex perseuerantia per annum, requiritur quòd lata sit excommunicatio, probabili aliqua suspitione præcedente. Annus incipit à die latæ sententiæ seu declarationis, vel notoreitatis censuræ incurse. *Albert. in rubr. de her. in 6. quest. 13. num. 35. & seqq. Farinac. dict. §. 2. num. 26. & seqq.*

10 Annus etiam non interpolatus sed continuus esse debet. *Rojas singul. 60. num. 3. & 4. Simanc. cathol. tit. 14. num. 3. Farinac. d. §. 2. num. 30.*

11 Moriens ante elapsum annum, non condemnatur ut hæreticus, neque eius bona confiscantur, nisi esset plene conuictus. *Albertin. dict. quest. 13. num. 39. Simanch. dict. tit. 14. num. 4. Decian. crimin. lib. 5. capit. 32. numer. 10. Farinac. dict. §. 2. num. 36. & 37.*

CAP.

CAPVT III.

Hæretici carent Ecclesiastica sepultura, & de pœna sepelientium eos.

1 **H**æretici & eorum credentes, fautores, & defensores, ac receptatores priuantur Ecclesiastica sepultura, sicut etiam instituens eos hæredes. *Simanch. cathol. tit. 18. num. 7. & seqq. Peñ. 3. part. Direct. ad quest. 40. num. 89 Farinac. de heresi quest. 192. §. 3. num. 38. & seqq. & quest. 190. §. 8. num. 107.*

2 Qui in carceribus pro hæresi aut hæresis suspitione detenti se ipsos occidunt, Ecclesiastica carent sepultura. *Peñ. d. comment. 89.*

3 Si de facto hæretici in sepultura Ecclesiastica sepeliantur, exhumari debent, dummodo eorum ossa possint discerni ab ossibus catholicorum. *Peñ. dict. comment. 89. vers. Quòd si quandoque. Decian. crimin. lib. 5. cap. 41. num. 6. Farinac. d. §. 3. num. 41. & 42.*

4 Tam clerici, quàm laici, qui scienter sepeliunt hæreticos, aut eorum credentes, fautores, defensores & receptatores excommunicationi ipso facto subiiciuntur. *Simanch. cathol. tit. 18. num. 7. Eym. d. 3. part. quest. 40. ubi Peñ. d. comment. 89. Rojas singul. 62. num. 5. Decian. d. cap. 41. num. 6. Farinac. d. §. 3. num. 41. & seqq.*

5 Clerici ultra dictam censuram suo priuantur officio, ad quod absque Sedis Apostolicæ indulto restitui non possunt. *Cap. Excommunicamus. §. Credentes. vers. Sanè clerici. de her. ubi Doctores. Farinac. d. §. 3. num. 46.*

6 Sepe-

6 Sepelientes prædictos sunt de fide suspecti, magis vel minus, secundum qualitatem personarum & circumstantiarum occurrentium. Peñ. *d. comment.* 89. *vers.* Sed alterum iam caput. Farin. *d. §.* 3. *num.* 49.

7 Sepelientes non ex causa hæresis, nec in sepultura Ecclesiastica, sed ex amicitia vel consanguinitate, aut ne cadaver putredine aërem corrumpat, si sepeliant extra ciuitatem, non excommunicantur. Peñ. *d. comment.* 89. *vers.* Si quis verè. Farin. *diēt.* §. 3. *num.* 50.

8 Sepelientes prædictos ignoranter vel non certò scientes esse hæreticos, sed solum per famam, non excommunicantur. Vgolin. *de censur. Pontifici reseruat.* Glossa *verbo* Fautores. *num.* 18. Farin. *d. §.* *num.* 51.

9 Qui prædictos sepelierunt non absoluuntur, nisi eos exhumauerint, licet vnus tantum id fecerit, vel alius extraneus: non tamen per solam exhumationem manent absoluti. Peñ. *d. comm.* 89. *vers.* Quòd si quandoque. Decian. *cap.* 41. *num.* 6. Farin. *d. §.* 3. *num.* 41. & 43.

10 Sepultura in qua hæreticus fuit sepultus non debet amplius aliorum esse sepultura, Rojas *singul.* 102. Decian. *d. num.* 6. Farinac. *d. §.* 3. *num.* 44.

CAPVT IV.

De absolutione ab excommunicatione propter hæresim vel suspicionem illius contracta.

AB excommunicatione propter hæresim, etiam externam, potest quilibet simplex sacerdos

sacerdos absoluere in articulo mortis, imò & prima tonsura initiatus. Rojas *de hæret. part.* 2. *num.* 320. *asser.* 38. Peñ. 2. *par. Direct. comm.* 25. *vers.* Quod si quis dicat. Sanch. *in opere morali tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 13. *nu.* 1. Dixi *in relect. de censur. Bullæ Cœne cap.* 23. *dispu.* 100. *num.* 5. Farin. *de hæret. quest.* 192. §. 4. *num.* 62.

2 Idem dicendum est, secundum satis pro a'vilem sententiam, & fortè probabiliorem, in probabili mortis periculo, dummodo sit proximum. Sanch. *d. cap.* 13. *num.* 1. Diximus *diēt.* *cap.* 23. *dispu.* 99. *num.* 3. & seqq.

3 Si articulus mortis, aut probabile mortis periculum non sit ita proximum, vt statim mors sequatur, sed ferè certum, quòd mors differetur tempore sufficienti ad recurrendum ad Inquisitorem vel Episcopum, vbi Inquisitor non inuenitur, non est hæreticus absoluendus, nisi habita facultate ab Inquisitore vel Episcopo. Simanch. *cathol. tit.* 3. *num.* 3. Couar. 4. *Decret.* 1. *part.* §. 11. *num.* 8. *fin.* Sanch. *diēt.* *cap.* 13. *num.* 3.

4 Ab hac excommunicatione est hæreticus absoluendus, præmissa cautione saltem iuratoria, aut promissoria. Si tamen constitutus in articulo mortis, eam dare non possit, absolui debet. Sayro *lib.* 3. *de censur. cap.* 25. *num.* 4. Suar. *de censur. tom.* 5. *dispu.* 21. *sect.* 3. *num.* 1. Diximus *d. cap.* 23. *dispu.* 98.

5 Probabile est posse occultos hæreticos, etiam externos à suis Episcopis absolui extra articulum vel periculum mortis. Opposita tamen sententia tutior est. Henriq. *lib.* 6. *de pœnit. cap.* 14. *num.* 7. & alij quos citat. Sanch. *d. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 27. Diximus *diēt.* *dispu.* 100. Farin. *d. §.* 4. *num.* 61.

6 In ea sententia, quæ affirmat Episcopum posse absoluere hæreticos occultos verbum, *occultos* intelligitur prout opponitur probabili in iudicio. Emsan. Rod. in *Bulla cruciata* §. 9. num. 69. Garcia de *benef. part. 7. cap. 11. num. 46. & 47.*

7 Quamuis fortè Episcopus possit absoluere in foro conscientia hæreticum, qui vnum habet complicem, per hoc tamen non tollitur obligatio denunciandi. Garcia de *benef. part. 11. cap. 10. num. 143. & 144.*

8 Verius ac tutius existimo hæreticum habentem vel vnum complicem aut testem non posse ab Episcopo absolui, etiam in foro conscientia; quia probatio in iudicio non potest accipi pro plena probatione. Emsan. d. num. 69.

9 Ab hæresi purè interna, aut quæ signo externo non sufficienter explicatur, quilibet habens iurisdictionem absoluendi à peccatis, potest absoluere; nisi fortè in aliquo Episcopatu sit reseruata, iuxta ea quæ diximus in *d. relectione cap. 2. disp. 4. & 5. Farinac. d. §. 4. num. 60.*

10 Quando Inquisitores iudicialiter absoluunt hæreticos; simul etiam absoluunt eos in foro conscientia. Idem est circa excommunicatos propter suspicionem hæresis. Eymeric. 3. part. *Direct. num. 59. ubi Peñ. comment. 12. & quest. 122. ubi idem Peñ. comment. 171. Sanch. dict. lib. 2. cap. 12. num. 1. Farinac. d. §. 4. num. 54.*

11 Excommunicatos in causa hæresis aut suspicionis illius, non delati ad forum iudiciale, possunt Inquisitores per se, vel per alios simul, vel quilibet illorum absoluere in foro conscientia. Idem possunt commif-

commissarij Inquisitorum per se Grafs in 1. *decif. lib. 2. cap. 9. num. 5. Viuald. in Candelabro in edit. anni 1602. 1. part. tit. 11. num. 15. Eymeric. d. 3. part. num. 61. quos, & alios referi. Sanch. d. cap. 12. num. 1. & seqq.*

12 Non solum consistorium Inquisitorum, sed quilibet illorum potest hanc facultatem delegare. Sanch. d. cap. 12. num. 5.

13 Cognita causa hæresis, si non imponatur poenitentia iudicialiter, possunt Inquisitores simul, non verò diuisim committere hæreticum confessori, vt audita eius sacramentali confessione illum ab hæresi absoluat. Bañ. 2. 2. *quest. 11. art. 4. dubio 2. post 3. argument. contra secundam conclus. Sanch. d. cap. 12. num. 6.*

14 Absolutio data hæretico ab Inquisitoribus in vtroque foro inualida est, si hæreticus sicet conuertitur: ita vt postea resipiscens noua egeat absolutione. Suar. tom. 5. *de censur. disp. 7. sect. 7. num. 12. Sanch. d. cap. 12. num. 8.*

15 Hæreticus ab Inquisitoribus absolutus, qui falsus est aliquas hæreses in foro externo, & alias tacuit ex industria, ab illis tantum manet absolutus quas expressit, ratione verò aliarum manet excommunicatus: quando autem bona fide aliquas hæreses non declarauit, vtpote quia non meminit, manet absolutus ab omnibus. Sanch. d. cap. 12. num. 9.

16 Idem dicendum est, quando scienter tacuit aliquos actus externos, quos circa hæresim confessam exercuit, dummodo actus tacitus sit alicuius momenti, tunc enim non manet ab illis absolutus, secus si parui sunt momenti. Auila de *censur. part. 2. cap. 6. disp. 2. dubio 3. Sanch. d. num. 9.*

17 Si hæreticus falsus est aliquas hæreses, &

alias occultas data opera tacuit, potest ab excommunicatione propter eas contracta absolui ab eo, qui hæreticum occultum absoluerit valet. Sanch. d. num. 9. & cap. 11. num. 21.

CAPVT V.

Hæretici sunt irregulares.

1 **P**ropter hæresim vel apostasiam externam, siue publicam, siue occultam, irregularitas contrahitur. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 54. num. 17. & 18.* Peñ. 3. part. *Direct. ad quest. 113. comment. 162. vers.* Num autem. & *seqq.* Sanch. *in opere moral. tom. 1. lib. 2. cap. 25. num. 1. & seqq.* Farinac. *de her. quest. 192. § 5. num. 67. & seqq. & num. 72.*

2 Hæretici purè mentales non efficiuntur irregulares. Nauar. *in Sum. cap. 27. num. 249.* Suar. *tom. 5. de cens. disp. 43. sect. 1. num. 3.* Sanch. *d. cap. 25. num. 4.* Farin. *d. §. 5. num. 69.*

3 Apostatæ externi tantùm & ficti specialem incurrunt irregularitatem propriam talis criminis, secundùm probabiliorem sententiã. Suar. *d. tom. 5. disp. 43. sect. 2. num. 2.* Sanch. *d. cap. 25. num. 5. & 6.* Farin. *d. §. 5. num. 73.*

4 Irregularitas in hæreticos lata extenditur ad receptatores, fautores & defensores hæreticorum, etiam occultos, secundùm magis probabilem opinionem, sicut etiam ad administrantes hæreticis sacramenta, dummodo hoc eis præstent, quia hæretici sunt

sunt. Suar. *d. num. 5. & 6.* Sanch. *d. cap. 25. num. 7. 8. & 9.* Farinac. *d. §. 5. num. 74.*

5 Ob suspicionem contra fidem, quæ non oritur ex facto immediatè concernente hæresim, non incurritur irregularitas propter hæresim imposita, sed ea, quæ sequitur ad notoreitatem criminis enormis; vt ex annua perseuerantia in excommunicatione, ex pacto cum damone, ex inuocatione illius, ex petitione responsi, ex cultu absque intellectu errore; dummodo huiusmodi crimina sint notoria. Suar. *d. sect. 2. num. 9. & 10.* Sanch. *d. cap. 25. num. 10. & 11.*

6 Abiurantes de leui, vel de vehementi propter hæresis suspicionem non manent irregulares, nec inhabiles ad officia & beneficia. Nauar. *lib. 5. consil. de heret. in 1. edit. consil. 5. & 6. & in 2. consil. 18. & 19.* Sanch. *d. cap. 25. num. 12.* Farinac. *d. §. 5. num. 80.*

7 Hæretici penitentes non possunt sine dispensatione Summi Pontificis vel eius Legati quamcumque religionem intrare: & si qui absque tali licentia ante canonicam absolutionem ingressi fuerint, reuocentur. Peñ. *referens consilium Narbonense in 2. part. Direct. ad quest. 40. comment. 65. vers.* Illud hoc loco. Farinac. *de heresi quest. 193. §. 3. num. 69.*

CAPVT VI.

De pena mortis.

1 **H**æreticos esse morte plectendos indubitatum est apud viros Catholicos. Decian. *crimin. lib. 5. cap. 40. & 42.* Farin. *de her. quest. 189. §. 1.*

2 Pœna ordinaria hæreticorum ex antiqua consuetudine, est vltimum supplicium per ignem. Clar. verbo Hæresis. num. 7. Couar. 2. variar. resolut. cap. 10. num. vlt. Simanch. cathol. tit. 46. num. 45. Decian. d. cap. 42. num. 4. Farinac. d. §. 1. num. 4.

3 In quibus casibus hæc pœna infligatur hæreticis, ex vi relaxationis curiæ seculari ab Inquisitoribus factæ, dictum est supra lib. 2. à cap. 41. vsque ad 49.

4 Inquisitores remittentes hæreticos curiæ seculari, non incurrunt irregularitatem, etiam non adhibita protestatione (non tamen est omittenda protestatio) tum quia relaxatio solum ordinatur ad mortem ex accidenti propter dispositionem iuris, tum etiam quia Inquisitores solum remittunt reum à suo foro. Peñ. in 2. p. Direct. com. 20. in cap. Nouimus. vers. Idem ipsum. & seq. de verbor. signific. Nauar. in manuali cap. 27. num. 108 & cap. 28. Vide Farin. d. §. 1. n. 9. & 10.

5 Seculares iudices, quibus hæretici ab Inquisitoribus relinquuntur, non possunt remittere pœnam mortis. Clar. §. fin. quest. 91. num. 7. in fine.

6 Seculares iudices ex hoc præcisè quod non imponunt hæreticis sibi relictis pœnam mortis, non excommunicantur; quia talis excommunicatio non reperitur in iure. Si tamen hoc, vt faueant hæreticis faciant, excommunicationem incurrunt latam contra fautores: sicut etiam in excommunicationem incidunt, non exequendo Inquisitorum mandatum. Cap. Ad abolendam. de heret.

7 Inquisitores non possunt directè procedere contra iudices laicos ex eo præcisè, quod non imponunt hæreticis sibi relictis pœnam mortis; possunt tamen prædicti iudices à suis superioribus puniri, quia

quia circa pœnam mortis solus secularis est iudex.

8 Quamuis Inquisitores directè præcipere non possint iudicibus secularibus, vt hæreticos sibi relictos comburant, iuxta magis tutam sententiam; cum hoc proprium sit potestatis secularis, possunt tamen illos tanquam hæreticorum fautores punire: eo quod omissione talis punitionis verè fauent hæreticis. Vide Peñ. 3. p. Direct. ad quest. 34. comment. 85. vers. Quæsitum est. & duobus seqq.

9 Si iudex secularis non imponat pœnam mortis per ignem hæreticis sibi relictis, potest Inquisitor, monitione præmissa, per censuras illum obligare, vt seruet constitutiones contra hæreticos editas: quod si monitus adhuc talem pœnam imponere nolit, ad grauiores pœnas contra illum procedendum erit, sicut contra fautorem hæreticorum, consulto tamen supremo Senatu. Peñ. d. comment. 85. vers. Potest etiam. & sequenti.

10 Hæretici pertinaces, impenitentes, & conuicti viui comburuntur. Simanch. cathol. tit. 46. num. 49. & tit. 48. num. 6. Baiard ad Clar. §. Hæresis. num. 15. Rojas de heret. p. 2. num. 360. & seqq.

11 Hæretici conuicti & negatiui, si postquam iudici seculari traduntur, coram illo non confiteantur fidem Catholicam, viui comburuntur. Quia cum constet ipsos esse hæreticos, tacendo, cum respondere teneantur, pertinaces reputantur. Ita de facto iudicatum fuit ab omnibus Prætoribus Senatus Supplicationis in hac ciuitate Olyssiponensi hoc anno 1629. Dominica 2. Septembris, die 9. eiusdem mensis, cum in actu fidei tunc celebrato tres homines de genere hæbreorum Christiani noui nuncupati, ab Inquisito-

ribus curiæ seculari traditi sunt propter iudaismum, de quo erant conuicti, qui persistentes in negatiua, affirmabant coram ipsis Inquisitoribus se esse Christianos, at verò coram iudicibus secularibus positi, & interrogati de fide, noluerunt respondere, & sic traditi sunt ministris, vt viui comburentur, & viui combusti sunt.

CAPVT VII.

De pœna priuationis fame & honoris.

Hæretici propter hæresim incurrunt infamiam, & si fuerint nobiles, vt viles & plebeij puniendi sunt. Rojas *singul.* 81. Peñ. *1. parti. Direct. comment.* 4. Azor *instit. moral. tom. 1. lib. 8. cap. 13. vers.* Septima hæreticorum pœna. Farinac. *de heret. quest.* 189. §. 4. num. 40.

2 Infames sunt etiam credentes, receptatores, fautores & defensores hæreticorum, dummodo in causa hæresis receptent, &c. Decian. *crim. lib. 5. cap. 51. num. 45.* Farin. *de heresi quest.* 184. §. 3. num. 43. Sanch. *in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 26. num. 3.*

3 Hæretici, credentes, &c. non solum sunt infames ipso facto infamia iuris, sed etiam infamia facti. Hanc, nisi crimen fuerit notorium, post sententiam incurrunt Peñ. *d. comment.* 4. Azor *d. cap. 13. quest.* 7. Sanch. *in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 26. num. 1.* Farin. *d. quest.* 189. §. 4. num. 54. & seqq.

4 Prædicti hæretici, credentes, &c. priuantur ipso facto omnibus honoribus, dignitatibus & officiis publicis.

blicis. Decian. *d. lib. 5. cap. 43. num. 8.* Peñ. *d. comment.* 4. Azor *d. cap. 13. quest.* 3. Farin. *d. §. 4. num. 43. & 44.*

5 Priuantur omnibus priuilegiis, quibus fruebantur, quando erant Catholici. Simanch. *cathol. tit. 29. num. 18.* Rojas *singul.* 81. Decian. *d. cap. 43. num. 8.* Farin. *d. §. 4. num. 45.*

6 Priuantur omni actu legitimo, & omnia acta per eos facta sunt nulla, nec agere, conueniri tamen possunt. Simanch. *in Enchirid. tit. 67. num. 4.* Zanchin. *de heret. cap. 18. num. 3.* Farin. *d. §. 4. num. 46. & seqq.*

7 Non possunt esse iudices, nec arbitri, & causæ coram eis agitatæ & sententiæ nullæ sunt, etiam si communi opinione reputentur fideles. Rojas *singul.* 20. & 88. Simanch. *cathol. tit. 46. num. 58.* Decian. *d. ca. 43. num. 3.* Farinac. *d. §. 4. num. 49.*

8 Non possunt esse notarij, & instrumenta ab eis facta non valent, nec similiter aduocati. Sylue. *verbo Hæreticus. §. 1. num. 16.* Tabien. *eadem verbo num. 21. vers.* Si tabelliones. Simanch. *d. tit. 46. num. 61.* Farinac. *d. §. 4. num. 50. & seqq.* Decian. *d. cap. 43. num. 4. & c. ap. 51. num. 79.*

9 Non possunt etiam esse milites. Decian. *d. cap. 43. num. 4.* Farinac. *d. §. 4. num. 53.*

10 Collatio beneficiorum facta hæreticis, credentibus, &c. est irrita, & tenentur statim restituere fructus tamquam iniquè perceptos. Peñ. *3. p. Direct. ad quest.* 113. *comm.* 162. Azor *d. cap. 13. quest.* 8. Sanch. *d. cap. 26. num. 4.*

11 Hæretici reconciliati non ex eo recuperant famam & honores quibus propter hæresim priuantur, sed actualiter dispensari debent. Simanch. *cathol. tit. 47. num. 76.* Peñ. *in 1. par. Direct. commen. 4. ad l. Cund.*

Etos populos. Cod. de Summ. Trinit. Decian. d. lib. 5. cap. 43. num. 8. Vide Farina. de heresi quest. 193. §. 3. num. 68. qui alios refert.

CAPVT VIII.

De pena carceris.

Hæreticus, qui postquam deprehensus est, ad fidem conuertitur, si non sit relapsus perpetuo carceri traditur; si tamen sponte veniat, vel post apprehensionem fatetur delictum, antequam testes ei publicentur, non traditur perpetuo carceri. Rojas de heret. part. 2. num. 188. & seqq. affer. 16. Eym. 3. par. Direct. quest. 93. ubi Peñ. comm. 142. & eadem 3. p. comment. 41. num. 188. Simanch. cathol. iii. 47. num. 29. 41. & seqq. Farinac. de heresi quest. 193. §. 5. num. 101. & 103.

1 Abiurans de leui aut de vehementi non damnatur ad perpetuum carcerem. Simanc. d. tit. 47. num. 53. & in Enchiridio tit. 58. num. 7. Eymeric. d. 3. part. rubr. de quinto modo termin. process. num. 172. ubi Peñ. d. comment. 42. num. 172. Rojas singul. 1. num. 21. & d. 2. part. num. 197. & seq. Farinac. d. §. 5. num. 103.

3 Iis qui perpetuo carceri non traduntur, minuitur de tempore carceris, secundum quod citius conuertuntur & fatentur delicta sua, & sic etiam iusto Inquisitorum arbitrio commutatur vel dispensatur dicta pena. Rojas proximè citatis locis. Peñ. dict. 3. part. comment. 142. Farin. d. num. 103. & 104.

4 Here-

4 Hæreticus veniens antequam denunciatur, vel statim rediens ad fidem post deprehensionem, non est damnandus ad perpetuum carcerem, dummodo non sit notoriè deprehensus in hæresi, nec alios corrumpendi timor adsit. Locatus in Judic. Inquisit. verbo. Hæreticus. num. 34. & seqq. & verbo Inquisitor. num. 33. Farinac. d. §. 5. num. 104. Peñ. d. comment. 142.

5 Pœna carceris commutari potest in peregrinationem, vel reclusionem in aliquo monasterio. Simanch. cathol. xii. 16. num. 5. Peñ. 2. part. Direct. in cap. Excommunicamus. 2. num. 5. de her. & comment. 46. Farinac. d. §. 5. num. 104.

6 Quando mulier nupta damnata est ad perpetuum carcerem, potest ei de supremi Senatus consensu assignari pro carcere domus mariti. Peñ. dict. 3. part. comment. 142. Farin. d. §. 5. num. 105.

7 Carcer perpetuus pœnitenti hæretico assignandus non debet esse talis, quod abbreviet dies incarcerationati. Decian. crim. lib. 5. cap. 42. num. 14. Farin. d. §. 5. num. 106.

8 Hæretici ad mortem damnati, confessi vel conuicti possunt retineri in carcere obscuro & tetro, ubi intra paucos dies moriantur. Martin. del Rio disquisit. mag. lib. 5. sect. 7. vers. Potest autem capi. Farin. d. §. 5. num. 107.

9 Condemnatis ad perpetuum carcerem, prouidere debent de necessarijs ij, qui bona eorum possident; si verò bona non habuerint, eis prouideatur per Prælatum. Concil. Tolosanum cap. 10. relatum à Peñ. 3. part. Direct. comment. 46. vers. Quod verò dicit.

10 Clericus condemnatus ad perpetuum carcerem,

rem, sicut etiam damnatus in perpetuum ad trimes, actualiter degradandus est; ex consuetudine tamen solum verbaliter degradatur. Griland. de heret. quest. 7. Albert. in cap. Quoniam. de heret. in 6. num. 55. Peñ. d. comment. 46. num. 202. per totum.

11 Hæretici reconciliati damnati ad perpetuum carcerem, admittendi sunt ad audiendam Missam, & ad alia sacramenta; cum hoc non sit eis prohibitum.

CAPVT IX.

De confiscatione bonorum hæretici.

1 Diverfum quid sunt Annotatio, Confiscatio, & Incorporatio bonorum. Annotatio bonorum est descriptio bonorum delinquentis fisci nomine ex causa, cum obligatione vel sequestratione eorumdem. L. 1. ubi Glossa. verbo Annotatio. ff. requirend. reis. Ant. Gom. ad l. 76. Tauri num. 7. & de delict. cap. 9. num. 2. Clar. §. fin. quest. 44. num. 2. & seqq.

2 Annotatio in illis tantum casibus fit, in quibus confiscatio locum habitura est, ne in detrimentum fisci aliqua occultentur aut surripiantur. Gom. & Clar. citatis locis.

3 Confiscatio est bonorum in fiscum applicatio.

4 Incorporatio bonorum est, eorum, quæ ad fiscum sunt delata, eiusdem nomine occupatio, & in corpus bonorum fisci redactio. L. 3. l. Incorporatio. C. bonis vacantibus lib. 10.

5 Poena confiscationis ex multis causis maxime convenit

convenit hæreticis. Primò; quia hæresis plerumque à diuitiarum cupiditate procedit. 1. ad Thimot. 6. Castro lib. 2. de iusta hæretic. punit. cap. 5.

6 Secundò; quia cum hæretici sint cæteris sceleratis peiores, eò magis diuitiæ sunt eis auferendæ, ne per illas noceant. Simanch. catholic. tit. 9. num. 1. & 2.

7 Tertio; quia cum, utpote magis carnales, maxime sunt affecti diuitiis, magis deterrentur per earum priuationem, quam nec fugientes facile evitant. L. Bona fides. vers. Nam male. ff. Depositi.

8 Bona hæreticorum externorum, ac etiam apostatarum, ipso iure sunt confiscata, siue poeniteant, siue non, quamuis ad breue tempus in hæresi vel apostasia persistierint. Eymeric. 3. p. Direct. q. 109. ubi Peñ. comment. 158. Simanch. d. tit. 9. num. 21. Sanch. Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 14. num. 1. Farinac. tom. 1. de delict. quest. 25. num. 12. ac de her. quest. 190. §. 1. num. 1. & seqq. & §. 10. num. 13. 2. & seqq.

9 Confiscatio non habet locum nisi in casibus in iure expressis. Authent. de non eligendo secundo nubentes. Clar. §. fin. quest. 78. num. 5. Farinac. de her. quest. 193. §. 6. num. 120.

10 Bona suspectorum de hæresi, siue leuiter suspecti sint, siue vehementer, non publicantur. Reper. Inquisit. verbo Confiscatio. vers. Item sciendum. & versic. Actis quia. Tabiena verbo Hæreticus. num. 5. ad finem. Farin. de heresi d. quest. 190. §. 1. num. 26.

11 A die commissi criminis bona hæreticorum censentur confiscata, requiritur tamen sententia non condemnatoria, sed declaratoria criminis; dummodo hæresis notoria non sit: tunc enim solummodo affi-

do assignandus est terminus ad exequendum factura. Simanch. d. tit. 9. num. 126. Navar. consil. 20. num. 4. de heret. lib. 5. Peñ. d. comment. 158. Sanch. d. lib. 2. cap. 22. num. 14. & seqq. Farinac. d. §. 1. num. 5.

12 Bona hæreticorum confiscantur etiam post mortem, quamvis ipsi in vita delati non fuerint; citandi tamen sunt hæredes propter confiscationis præiudicium. Ant. Gom. de delictis cap. 2. de crimine lese maiestatis diuina & humana. num. 1. vers. Item etiam est pœna. Decian. crim. lib. 5. cap. 57. num. 4. & 7. Farinac. d. §. 1. num. 9. & seqq.

13 Nomine bonorum hæretici, quæ confiscantur, clauduntur bona mobilia, immobilia, semouentia, iura, actiones, & iura sepulchrorum. Simanch. cathol. tit. 9. num. 7. Valq. 1. 2. quest. 96. art. 5. disp. 169. num. 3. Azor instit. moral. tom. 1. lib. 5. cap. 7. quest. 8. Sanch. d. lib. 2. cap. 14. num. 2. & 3.

14 Iura personalia (ea videlicet, quæ non egrediuntur personam) non transeunt in fiscum. Peregr. de iure fisci lib. 5. tit. 1. à num. 90. vsque ad 97. Sanch. d. lib. 2. cap. 14. num. 5. 6. & 42.

15 Quæ ad hæredes extraneos non transeunt, nequeunt in fiscum transire; non tamen sequitur. Transit in hæredes extraneos, ergo in fiscum; cum fiscus propriè hæres non sit, esto sit propriè vniuersitatis bonorum hæretici successor. Peregr. d. tit. 1. à num. 60. vsque ad 68. Sanch. d. cap. 14. num. 4. & 5.

16 Omnia bona quæ hæreticus habebat tempore commissi delicti, & quæ eo durante acquisiuit, confiscantur. Baiard. in addit. ad Clar. lib. 5. §. Hæresis. num. 19. & quest. 78. num. 12. Sanch. d. cap. 14. num. 7. vsque ad 10. Farinac. d. §. 1. num. 25.

17 Bona

17 Bona acquisita post sententiam reconciliatio- nis publicanda seu confiscanda non sunt. Sanch. & Farinac. locis proxime citatis. idem Farinac. tom. 1. quest. 25. num. 138. & seqq.

18 A die qua hæreticus fecit plenam confessio- nem coram Inquisitoribus, ita vt nihil super sit ad hoc vt sententia in eius causa pronuncietur, & habeatur pro vero confitente, etiam antequam sententia pro- nuncietur, non sunt confiscanda bona, quæ eo medio tempore acquisiuit, & hæreditatem sibi relictam po- test licitè retinere. Idem dicendum est de bonis sodo- mitæ confiscandis. Sanch. d. cap. 14. num. 10. & Farinac. d. §. 1. num. 25.

19 Si sit dubium, an hæresis, quæ acquisitionem domini impedit, perseveret, præsumitur persevera- re. Sanch. d. cap. 14. num. 11.

20 Ius conditionale descendens ex vltima vo- luntate, vt hæreditas, legata, aut fidei commissæ con- ditionalia, non publicantur, si conditio post condem- nationem impleatur; seu, iuxta superius dicta, post- quam cessauit delictum: cum nulla dispositio condi- tionalis in vltimis voluntatibus transmittatur ad hæ- redes, nisi sit ius passiuum (illud nimirum, quod ac- quiratur ex conditione adimplenda per alium) quia hoc transit in fiscum. Sanch. d. cap. 14. quest. 2. num. 15. & seqq. Farinac. tom. 1. de delictis quest. 25. num. 143. & seq. ac de her. quest. 190. §. 1. num. 13. Valq. 1. 2. quest. 96. art. 5. disp. 169. cap. 1. num. 7.

21 Si conditio perseverante hæresi impleatur, prædicta iura conditionalia transeunt in fiscum. Sanch. num. 20.

22 Iura & debita conditionalia si descendant ex contractu,

contractu, etiam si impleatur conditio post condemnationem, pertinent ad fiscum; quia iura conditionalia ex contractibus confurgentia transmittuntur ad hæredes. Valsq. *num. 5. Farinac. d. quest. 25. num. 146. Sanch. num. 21.*

23 Iura actiua contracta ex conditione potestatiua (illa nimirum quæ à sola voluntate illius cui imponitur, dependet) posita in contractu, transeunt ad fiscum, quando fiscus ipse potest conditionem implere ad eundem effectum, quem contrahentes intendunt. *Sanch. d. cap. 14. num. 25. & 26. Farin. dist. quest. 190. §. 1. num. 13.*

24 Ius passiuum contractum ex conditione potestatiua in contractu tempore habili celebrato posita, impleta post delictum à contrahente cum reo, non transit in fiscum, quia non retrahitur, sed respicit tempus adimpletæ conditionis. *Sanch. d. cap. 14. num. 24. & 27.*

25 Si conditio posita in contractu sit de præsentibus, aut de præterito, & res ita se habeat, ut in conditione ponitur, ea bona transeunt ad fiscum: si verò non ita se habeat, euanescit contractus. Anton. Gomez. *tom. 2. variar. cap. 11. num. 38. corolar. 5. & tom. 3. cap. ultimo num. 2. Farinac. d. quest. 25. num. 147. Sanch. d. cap. 14. num. 29.*

26 Attento iure communi canonico vel ciuili, hæreticus ante latam sententiam potest acquirere hæreditatem sibi relictam, nec ad illam redditur incapax, etiam post commissum delictum, secundum probabiliorem sententiam, ac proinde talis hæreditas venit confiscanda. *Molin. tom. 3. de instit. disputat. 6 §. 8. num. 9. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 5. cap. 8. quest. 1. Sanch.*

Sanch. d. cap. 14. num. 31. & 34. Simanch. cathol. tit. 47. num. 7. Tellius ad l. 4. Tauri num. 48. & seq. Consonat. l. Tauri 77. Ord. Regn. tit. 3. §. 6.

27 Si alicubi sit lex municipalis, quæ reddat hæreticos incapaces à die commissi criminis, fidei commissum, legatum vel hæreditas illis delata non transit in fiscum. *Sanch. d. cap. 14. num. 32. & 34.*

28 Casu quo hæretici sunt incapaces, hæreditas, fideicommissum illis factum, aut legatum illis relictum durante hæresi, non transit in fiscum, etiam post latam sententiam, sed in relinquentis hæredes ab intestato, dummodo interueniat ignorantia hæresis. *Ita Sanch. cum per eum citatis. d. num. 32. 34. & 38.*

29 Donatio facta hæretico ab eo qui ignorat illum esse hæreticum, valida est, & bona donata transeunt in fiscum post latam sententiam. *Sanch. d. cap. 14. num. 36.*

30 Quæ hæreticus suo labore, artificio, aut negotiatione acquisiuit, ad fiscum similiter spectant post latam sententiam. *Meres de maioratu in cap. Editione. part. 1. quest. 1. num. 99. Sanch. d. cap. 14. num. 37.*

31 Relicta vel donata hæretico, ab eo qui nouit ipsum esse hæreticum, confiscantur etiam in opinione dicentium hæreticum esse incapacem ad legatum vel donationem recipiendam, nisi sit verè pauper, & quæ ei relinquuntur aut donantur, habeant rationem elemosynæ, aut sit legatum alimentorum. *Simanch. cathol. tit. 45. num. 56. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 5. cap. 8. quest. 1. & lib. 8. cap. 12. quest. 8. Sanch. d. cap. 14. num. 38. 39. 41. & seq.*

32 Alimenta quæ debentur in futurum pro tempore, quod post sententiam cessit, non confiscantur,

quæ tamen tempore sententiæ debita erant, confiscanda veniunt. Idem dicendum est, quando legatum alimentorum est implicitum, sub nomine vltusfructus. Farinac. *crimin. tom. 1. quest. 25. num. 146.* Sanch. *dict. cap. 14. num. 42. & seqq.*

33 Quæ debentur ex contractu in singulos annos confiscantur; quia est vna tantum obligatio; quæ verò ex vltima voluntate debentur soluenda in singulos annos, cum censeantur plura legata, confiscanda non sunt, iuxta dicta num. præcedenti. Simanch. *caholic. titul. 9. num. 135. & 136.* Sanch. *dict. cap. 14. num. 46.*

34 Hæreditas delata hæretico ante commissum crimen, nondum tamen ante illud adita, non confiscatur, nisi adeundi ius tale sit, vt ad hæredes extraneos transmittatur, aut legitima filijsfamilias, qui post obitum patris deliquit, quæ publicatur. Farinac. *dict. quest. 25. num. 141.* Sanch. *dict. cap. 14. num. 48. & 49.*

35 Tam ante sententiam post delictum hæresis commissum, quam post sententiam latam potest hæreticus repudiare hæreditatem sibi delatam in preiudicium filii, non tamen in fauorem alicuius, vt vice ipsius alter succedat, dando illi vices suas, qui alias non esset successurus. Vasq. *1. 2. quest. 96. art. 5. disput. 172. cap. 4. num. 13. & seqq.* Sanch. *d. cap. 14. num. 50. & seqq.*

CAP.

CAPVT. X.

De confiscatione peculiorum, ac legitima parentum, ob filijsfamilias, ac etiam patris crimen.

1 Peculium castrense (illud nimirum, quod filiofamilias degenti in militia confertur ratione militia, aut quod ipse in militia acquisiuit) vel quasi castrense (videlicet illud, quod acquiritur per officium publicum) non confiscatur ob filijsfamilias hæresim, sed ad patrem defertur, secundum probabilioris & communiorem sententiam. Menoch. *de recuper. posses. remed. 9. num. 70.* Farin. *tom. 1. de delictis quest. 23. num. 11. & 13.* Sanch. *tom. 1. Decal. lib. 2. cap. 15. num. 4. & 5.*

2 Ob crimen filijsfamilias probabilior sententia tenet non publicari bona aduentitia (scilicet quæ acquiruntur ex industria, labore vel donatione, aliunde, quam intuitu patris facta ex successione, aut quæ casu vel fortuna comparantur) neque quoad proprietatem, neque quoad vsumfructum, etiam si filius consensu patris illa administret, aut ad patrem non pertineat vsumfructus illorum, nisi solum in spe, vt pote quia relicta sunt filio, vsumfructu alteri reseruato. Menoch. *d. remed. 9. num. 66. 87. & 90.* Farinac. *d. 1. comment. quest. 24. num. 5. & 9.* Sanch. *d. cap. 15. num. 9. & seqq.*

3 Si bonorum aduentitiorum pater non habet vsumfructum, publicantur huiusmodi bona ob deli-

Etum filijfamilias, iuxta probabilem sententiam. Sanch. d. cap. 15. num. 14.

4 Peculium profectitium (illud videlicet, quod proficiscitur à patre, vel eius causa proxima & principali, non tamen pertinet ad bellum vel ad officium publicum) non publicatur ob hæresim filijfamilias, quamuis habeat à patre facultatem illud donandi ac dissipandi. Menoch. d. remed. 9. num. 97. Farinac. dict. quest. 24. num. 3. & 4. Sanch. d. cap. 15. num. 18. & 19.

5 Legitima debita filiofamilias in bonis paternis non confiscatur, quando superstite parente filiofamilias deliquit, imo nec mortuo parente post delictum commissum. Baiard. ad Clar. lib. 5. quest. 78. num. 48. Farinac. dict. quest. 24. num. 16. Sanch. dict. cap. 15. num. 19. & 21.

6 Si pater assignavit & tradidit legitimam filiofamilias, qui post hoc in hæresim incidit, talis legitima confiscatur. Sanch. d. cap. 15. num. 20.

7 Ob patris delictum confiscatur peculium castrense, vel quasi castrense filijfamilias. Sanch. d. lib. 2. cap. 16. mem. 1. Farin. de her. quest. 190. §. 1. num. 17.

8 Vsusfructus publicatur propter crimen vsufructuarij pro toto eo tempore, quo ipse delinquens erat illud potiturus. Simanch. cathol. tit. 9. num. 19. Farinac. d. tom. 1. quest. 25. num. 150. Sanchez d. cap. 16. num. 4. & 5.

9 Quando expressè interdicta est vsusfructus alienatio in fauorem tertij qui substituitur, non publicatur vsusfructus, ob vsufructuarij delictum, sed ad substitutum spectat. Sanch. d. cap. 16. num. 5.

10 Bona aduentitia filijfamilias non publicantur ob paternum delictum, quoad proprietatem, imò neque

neque quoad vsusfructum, quando pater ante delictum eum remiserat. Sanch. d. cap. 16. num. 9. & 10. Farin. de her. quest. 190. §. 1. num. 27.

11 Si ex delicto patris non amittitur patria potestas, totus vsusfructus quem habebat in bonis filij aduentitijs, confiscatur pro eo tempore, quo apud patrem perseueraturus erat. Antonius Gomezius 2. var. cap. 15. num. 18. Menoch. d. remedio 9. num. 244. Sanch. dict. cap. 16. num. 15. & seqq.

12 Confiscatis bonis propter hæresim patris, non confiscatur vsusfructus aduentitijs filij, sed consolidatur cum proprietate, & ad filium pertinet, cum ex tali delicto exemptus maneat quoad omnia sua bona. Simanch. d. tit. 9. num. 81. Azor tom. 1. institut. moral. lib. 5. cap. 7. quest. 8. & lib. 3. c. 12. quest. 15. Sanch. d. cap. 16. num. 18.

13 Si filius ob aliud delictum patriam potestatem egrediat, illorum tantum aduentitijs bonorum publicatur vsusfructus, quæ ante delictum patris filius acquisierat, non verò eorum quæ post delictum comparauerat. Molin. de iust. tom. 1. disp. 9. vers. Ab hac regula. Sanch. d. cap. 16. num. 19.

14 Profectitia bona non confiscantur ob patris delictum, sed reseruantur filio Anton Gomez. d. cap. 15. num. 16. Menoch. d. remed. 9. num. 73. Sanch. d. cap. 16. num. 21.

15 Antequam huiusmodi bona profectitia tradantur filio, satisfaciendum est creditoribus, quando cætera patris bona non sufficiunt. Salicet. l. penul. num. 3 C. qui bonis cedere. Sanch. d. cap. 16. num. 24.

16 Legitima filij debita in bonis paternis non confiscatur ob patris delictum, sed filio reseruat, Ee 3

438 LIB. III. CAP. XI.
excepto crimine læsæ maiestatis diuinæ vel humanæ.
Simanch. *cathol. tit. 29. num. 12. Barb. lib. 1. part. 4. num.*
84. & 85. ff. solut. matr. Sanch. d. cap. 16. num. 25. & seqq.

CAPVT XI.

De confiscatione bonorum coniugum.

NEque bona mariti ex delicto vxoris, neque vxoris bona ex mariti delicto publicantur. Ex quo deducitur non confiscari ex viri delicto vxoris dotem, bona paraphernalia, videlicet bona extra dotem, archas, sponsalitiâ largitatem, quando ea est vxoris, nec medietatem lucrorum, quæ constante matrimonio acquisita sunt, & diuiduntur inter coniuges Sanch. *decal. tom. 1. lib. 2. cap. 17. num. 2. & sequentibus. Peñ. ad 3. part. Direct. quest. 111. comment. 160. Farin. de her. quest. 190. §. 3. à num. 44. vsque ad 47.*

2 Si dos vxoris non fuit verè tradita, confiscari potest, quamuis vir fateatur illam recepisse, nisi aliæ subsint coniecturæ. Simanch. *cathol. tit. 9. num. 67. & seq. Sanch. d. cap. 17. num. 5. & seqq. Peñ. d. comment. 160. Farinac. d. §. 3. num. 48.*

3 Dum fiscus non soluit vxori dotem, tenetur ei alimenta præstare, sicut quicumque alius hæres. Pereg. *de iure fisci lib. 5. tit. 1. num. 82. Sanchez d. cap. 17. num. 8.*

4 Mulier contrahens scienter cum hæretico, est suspecta de hæresi. Colligitur ex cap. *Decreuit. de her. in 6. iuncta Glossa verbo Tunc. Soto in 4. d. 39. art. ult.*

5 Si

LIB. III. CAP. XI. 439

5 Si mulier scienter nupsit viro hæretico, in delicti poenam publicatur eius dos per iudicis sententiam; secus verò si post contractum matrimonium sciuit, quamuis ipsum non reuelet; in dubio autem præsumitur ignorantia. Probatio quòd sciuit, incumbit fisco. Peñ. *3. part. Direct. comment. 160. Farinac. d. §. 3. num. 49. §. 2. §. 3. & 54. d. Glossa verbo Tunc.*

6 Quando dos data est vxori cum grauamine, vt soluto matrimonio alteri, vel danti restituatur, non confiscatur, quamuis mulier scienter contraxerit. Sanch. *d. cap. 17. num. 19.*

7 Bona paraphernalia vxoris etiam scienter contrahentis cum hæretico, non confiscantur, nisi quæ fuerunt donata à viro post crimen commissum. Sanch. *d. cap. 17. num. 20. & 22.*

8 Mulieris scienter contrahentis cum hæretico non confiscatur dimidia pars bonorum, quæ durante matrimonio sunt acquisita; quia hoc non determinatur in iure; & quia non fuit causa contrahendi illicitè, sicut à principio.

9 Constante matrimonio si mulier delinquat contra fidem, eius dos publicatur, & aufertur dos ipsa viro, non solum quoad proprietatè, sed etiam quoad fructus, nisi vir vel alius ex pacto esset dotem lucraturus soluto matrimonio. Anton. Gom. *ad l. 78. Tauri num. 6. Barb. l. Si constante. 25. §. fin. num. 1. ff. solut. matrim. Sanch. d. cap. 17. num. 31. & seqq.*

E c 4

CAPVT XII.

De bonorum, quæ alienari prohibentur, item de iuris patronatus ac emphyteusis confiscatione propter hæresis vel sodomie crimen.

1 SI prohibitio fiat in fauorem illius, cui alienatio interdicitur, confiscantur in perpetuum alienari prohibita, ob eius delictum. Menoch. de recuper. possess. remed. 9. num. 78. Farin. tom. 1. quest. 25. num. 46. Sanch. Decalog. lib. 2. cap. 18. num. 5.

2 Quando alienationis prohibitio est solum in fauorem aliorum, & prohibitio est tacita, ob possessoris delictum, qui primus institutor non est, confiscatur, quamdiu uiuit, commoditas ususfructus, qui tamen ad uxorem non pertineat, non uero proprietas, nisi uiuente grauato moriatur ille qui substituitur loco criminosi Baiard. ad Clar. lib. 5. quest. 78. nr. 34. & 35. Sanch. d. cap. 18. num. 8. 9. & 10.

3 Non confiscantur bona alienari prohibita, etiam uiuente possessore, qui primus institutor non est, etiam quoad ususfructum, sed statim transeunt ad sequentem uocatum. Clar. in praxi lib. 5. quest. 78. num. 10. Farin. tom. 1. de delictis quest. 25. num. 35. Sanch. d. cap. 18. num. 15.

4 Si cum prohibitione alienandi tacita inueniatur expressa conditio, quod bona non diuidantur, aut quod conseruentur in familia vel agnatione, non confiscantur, quia per hoc inducitur expressa alienationis

tionis prohibitio. Clar. d. num. 10. Farinac. d. quest. 25. num. 31. & 32. Sanch. d. cap. 18. num. 17. & seq.

5 Confiscantur bona cum conditione expressa quod non alienentur, si solum prohibeantur alienari per contractum, aut quando defuerint omnes personæ, quarum causa interdicitur alienatio. Clar. d. quest. 78. num. 43. Farinac. d. quest. 25. num. 49. Sanch. d. cap. 18. num. 22. & 23.

6 Maioratus institutus ex bonis propriis ex solum iuris priuilegio, non confiscatur in perpetuum ob delictum possessoris, qui non est primus institutor. Ant. Gom. ad l. 40. Tauri num. 91. Molin. socius tom. 3. de iust. disp. 657. à num. 3. & disp. 582. num. 1. Sanch. d. cap. 18. num. 36.

7 Maioratus ex bonis patrimonialibus institutus, Regia tamen facultate, adiecta clausula à Rege, aut ab institutore, ut ea bona publicentur, ob crimen læsæ maiestatis diuinæ uel humanæ, aut sodomie, confiscantur in perpetuum propter talia delicta, nec uenit ad alios uocatos, secundum probabilem sententiam. Ant. Gom. d. num. 91. Molin. socius d. num. 1. Sanch. d. cap. 18. num. 41.

8 Probabilius mihi uideretur, quod maioratus institutus ex facultate Regia, ex bonis patrimonialibus, cum clausula quod non deferatur in fiscum ob crimen possessoris præterquam in crimine hæresis, læsæ maiestatis & sodomie, confiscatus solum in uita delinquentis, ipso autem mortuo transit ad successorem; quia secundum iuris regulas supra num. 6. etiam in aliis casibus. confiscatur solum ad uitam delinquentis, non uero in perpetuum in præiudicium successorum. Et clausula illa concedit, quod extra illos

casus, nec in vita delinquentis deferatur ad fiscum, in quo gratia videtur consistere. Exceptio igitur illorum casuum reliquit rem in terminis iuris communis, ut solum in vita delinquentis ob tria illa crimina confiscetur, alias gratia retorqueretur in odium, quod non est admittendum. *L. Quod favore. C. de legibus l. Nulla iuris ratio. ff. eodem ut. cap. Quod ob gratiam. § 1. de reg. iuris in 6.*

9 Si prædicta clausula non apponatur, non confiscatur maioratus in perpetuum. *Sanch. diel. cap. 18. num. 43.*

10 Non confiscatur in perpetuum ob prædicta crimina, etiam si interueniat Regis facultas, si habens descendentes illum ex tertio vel quinto suorum bonorum instituit. *Anton. Gomez. d. num. 91. Molin. socius. d. disp. 582. num. 2. & disp. 657. num. 6. Sanch. d. cap. 18. num. 47.*

11 Quando quis instituit maioratum cum Regia facultate, ex bonis tamen, ex quibus sine illa illum instituere poterat, & insituit, ratione illius privilegij ex maiori parte quam poterat, solum publicatur in perpetuum, quantum ad excessum. *Molina socius. d. disp. 582. num. 3. Sanch. d. cap. 18. num. 50.*

12 Si maioratus sit aded antiquus, ut de eius institutione non constet, non confiscatur in perpetuum, nisi probetur quod deficiente privilegio institui non poterat, vel quoad totum, vel quoad aliquid. *Molina socius. d. disp. 582. num. 3. Sanch. diel. cap. 18. num. 53.*

13 Non confiscatur regnum ob hæresim, aut alia possessoris crimina: sed si propter talia crimina amittatur, deuoluitur ad subsequentem successorem Catholi-

Catholicum; quia, sicut in reliquis maioratibus, omnes successores suo ordine instituti sunt. *Decian. crimin. lib. 5. cap. 44. num. 28. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 12. quest. vlt. Sanch. d. cap. 18. num. 54.*

14 Si aliter communi bono consuli non potest, integrum est Pontifici regnum descendentibus Catholicis auferre, & concedere illud Regi Catholico debellanti. *Molin. socius. d. tom. 3. disp. 620. num. 9. & disp. 657. num. 4. Azor d. quest. vlt. Sanch. diel. cap. 18. num. 55.*

15 Quando bona maioratus publicantur in perpetuum, licitum est solo equari principalem domum maioratus subiectam: secus autem, si in perpetuum non publicentur, nisi fiat maioratus compensatio valoris domus. *Molin. socius. d. disp. 657. num. 5. Sanch. d. cap. 18. num. 56.*

16 Casu quo bona maioratus confiscantur in perpetuum, manent talia bona apud Regem libera à maioratus vinculo. *Sanch. diel. cap. 18. num. 58.*

17 Si maioratus instituat post delictum commissum, ob quod bona ipso iure publicantur, confiscatur in perpetuum ex tali delicto institutoris: secus si bona non publicentur ipso iure. *Molina socius. d. delo tom. 3. disp. 659. num. 1. Sanch. diel. cap. 18. num. 60. & seqq.*

18 Si maioratus sit in aliqua vltima voluntate, ut in testamento, codicillo, vel donatione causa mortis, confiscatur in perpetuum ob subsequens institutoris delictum. *Molin. d. disp. 659. num. 2. Sanch. d. cap. 18. num. 63.*

19 Si maioratus sit institutus contractu irrevocabili inter viuos ante institutoris delictum, non confiscatur

confiscatur in perpetuum, nisi sit institutus Regia auctoritate, cum clausula quod possit confiscari, iuxta dicta num. 7. Anton. Gomez. leg. 40. Tauri. num. 91. corol. 3. Molina socius d. disp. 659. num. 1. Sanch. dict. cap. 18. num. 64. & seq.

20 Si maioratus institutus sit contractu reuocabili inter viuos, non confiscatur in perpetuum ob subsequens institutoris delictum. Ant. Gom. citato loc. Molina socius d. disp. 659. num. ult. Sanch. dict. cap. 18. num. 66.

21 Si institutor ante sententiam declaratoriam sui criminis reuocet dictum contractum, confiscatur maioratus in perpetuum; si vero post sententiam, tunc nec in perpetuum, nec ad tempus confiscatur. Sanch. d. cap. 18. num. 67.

22 Casu quo maioratus ob delictum instituentis vel possidentis non confiscatur in perpetuum, confiscantur fructus illius in instituentis aut possidentis vita. Sanch. d. cap. 18. num. 57. & 68.

23 Ius patronatus Ecclesiasticum, quod ex sua institutione nequit ad hæredes extraneos transire, non publicatur ob patroni delictum. Clar. in pract. lib. 5. quest. 78. num. 8. Peregr. de iure fisci lib. 5. titulo 1. num. 72 & 121. Sanchez lib. 2. Decal. cap. 19. num. 2.

24 Quando iudex Ecclesiasticus bona patroni confiscat, publicatur cum illis ius patronatus, quod ad hæredes extraneos transire potest. Molin. lib. 1. de primogen. cap. 24. num. 26. Cantera in quest. crim. tit. de questionibus arguentibus punitionem delictorum. cap. 1. num. 30. Sanch. d. cap. 19. num. 3.

25 Iudex laicus non potest per se & directè confiscare ius patronatus Ecclesiasticum, nec facta ab eo confis-

confiscatio valida est. Sanchez d. cap. 19. num. 4.

26 Publicatis omnibus bonis per iudicem laicum, publicatur indirectè ius patronatus Ecclesiasticum, quod potest ad extraneos transire, dummodo in talis publicationis sententia non fiat mentio iuris patronatus. Clar. d. num. 8. Molin. d. num. 26. Sanchez d. c. 19. & seq. num. etiam 14. & 15.

27 Si iudex secularis in confiscatione omnium bonorum dicat: Confisco omnia bona cum iure patronatus, probabilius est valere talem confiscationem; si tamen dicat: Confisco omnia bona & ius patronatus, nulla est talis publicatio. Sanchez d. cap. 19. num. 12. & 13.

28 Quoties ius patronatus publicatur in perpetuum, manet Ecclesia libera sub Episcopi potestate, & ius ipsum extinguitur, nisi sint alij compatroni; quia tunc in illis manet ius præsentandi. Vasquez 1. 2. quest. 96. art. 5. disp. 169. cap. 2. num. 19. vers. 11. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 3. cap. 12. quest. 9. Sanchez d. cap. 19. num. 16. & 17.

29 Emphyteusis, siue ab Ecclesia, siue alio priuato accepta, quando ex sua institutione nequit transire ad hæredes extraneos, minimè transit in fiscum. Sanchez d. cap. 19. num. 20.

30 Quando emphyteusis ab alio quàm ab Ecclesia est concessa, & non transit ad extraneos commoditas illius, viuente emphyteuta pertinet ad fiscum. Fatinae tom. 1. par. 1. quest. 25. num. 58. Molina socius tom. 2. de iust. disp. 481. vers. Primum ac præcipuum. & tom. 3. disp. 656. num. 3. Sanchez dict. cap. 19. num. 21.

31 Emphyteusis, quæ non transit ad extraneos, ab

ab Ecclesia accepta, & fructus illius non publicantur, etiam viuente emphyteuta, sed integrè cum emphyteusi redeunt ad Ecclesiam habentem directum illius dominium. Sanchez *d. cap. 19. num. 22. & 23.*

32 Si in emphyteusi ab Ecclesia accepta non transeunte ad extraneos sint alij vocati, qui non sint inhabiles ad illos, non ad Ecclesiam transit emphyteusis. Molina *socius tom. 2. de iust. disp. 481.* Sanchez *d. cap. 19. num. 24.*

33 Si emphyteusis ab alio quàm ab Ecclesia sit accepta, possitque ad extraneos transire, publicatur cum aliis emphyteuta bonis, & fiscus manet emphyteuta habentis dominium directum. Simanch. *ca. thol. tit. 9. num. 97.* Molina *d. disp. 481. concl. 1.* Sanchez *d. cap. 19. num. 25.*

34 Dominus directus potest cogere fiscum, vt emphyteusim transferat in personam minùs potentem. Sanchez *d. cap. 19. num. 26.*

35 Emphyteusis Ecclesiastica, quæ transire potest ad extraneos, publicari potest ob emphyteuta delictum, quando confiscatio fit à iudice Ecclesiastico: datur tamen optio Ecclesiæ, vt intra biennium deliberet, an malit reuocare, quàm fiscum habere emphyteutam. Simanch. *d. tit. 9. num. 103. & duobus seqq.* Farin. *tom. 1. part. 1. quest. 25. num. 56.* Sanchez *d. ca. 19. num. 29. & 31.*

36 Elapso biennio, potest Ecclesia aduersus talis temporis lapsum restitui, & petere reuocationem. Simanch. *d. tit. 9. num. 106.* Sanchez *d. cap. 19. num. 32.*

37 Melioramenta in re emphyteutica à delinquente facta post delictum commissum, ad fiscum pertinent quoad æstimationem, quando res emphyteutica

teutica in fiscum non transit. Idem, secundum communiorem sententiam, dicendum est de melioramentis ante delictum factis. Molina *d. disp. 481.* Sanchez *d. cap. 19. num. 33. & seqq.*

38 Si delictum sit domini directi ipsius emphyteusis, tale dominium confiscatur, & emphyteuta soluet pensionem fisco. Sanchez *d. cap. 19. num. 38.*

CAPVT XIII.

De confiscatione bonorum Ecclesiarum,
ac Ecclesiasticorum.

1 **B**ona Ecclesiarum ob Ecclesiastici delictum non confiscantur, & Inquisitorum, Episcoporum, aut Capitulorum sede vacante commissarij, ac vicarij eorum, qui scienter huiusmodi bona fisco etiam Ecclesiastico applicauerint, excommunicantur. Idem etiam secundum communem sententiam dicendum est de Inquisitoribus. Suar. *tom. 5 in 3. parte disp. 23. sect. 5. num. 24.* Sanchez. *in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 20. num. 3. 4. & 11.* Farin. *de heresi quest. 190. §. 11. num. 161. & 162.* Episcopi si huiusmodi bona fisco applicent, non incurrunt prædictam censuram. Gloss. *verbo Commissarij in Clem. 2. de heret.* Suar. *citato loco.* Sanchez. *num. 6.*

2 Qui per ignorantiam quamcumque, dummodo non sit affectata, aut ita crassa, vt sit ingens temeritas, prædicta Ecclesiarum bona fisco applicat, non excommunicantur. Tabiena *verbo Excommunicatio.*

num. 8. Suarum. 26. Sanch. num. 11. & 12. citatis locis. Farinac. d. §. 11. num. 162.

3 Bona acquisita à Religioso professo, qui Ordinis Minorum non sit, applicari similiter non possunt fisco, & ea applicans excommunicatur; quia hæc bona non Religioso, sed monasterio acquiruntur. Simanch. de cathol. tit. 9. num. 88. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 12. quest. 14. Sanch. d. cap. 20. num. 13. & 14.

4 Bona acquisita per fratres Minores, etiam confiscari non possunt, & qui illa fisco applicauerit, excommunicationem incurrit: quia licet eorum dominium ad ea largientes, vel ad Summum Pontificem pertineat, vsus tamen ad monasterium attinet, & in dict. Clem. 2. de heret. non fit distinctio inter bonorum dominium & vsus, sed legitur absolute de confiscatione bonorum.

5 Clericorum bona patrimonialia ob eorum delictum confiscantur, ut quæ ex proprio patrimonio, aut propria industria, intuituue personæ comparant. Simanc. de cathol. tit. 9. num. 92. Peñ. in 3. part. Direct. comment. 161. Sanchez d. cap. 20. num. 22. Farinac. d. §. 11. num. 160.

6 Bona quasi patrimonialia clericorum, ea nimirum quæ non sunt beneficij fructus, acquiruntur tamen ratione ministerij Ecclesiastici, ut pro sacris faciendis, concionibus, &c. confiscari possunt ob eorum delictum. Sanch. d. cap. 20. num. 23.

7 Bona clericorum acquisita ratione beneficij Ecclesiastici, attento iure communi, non publicantur. Conar. 2. variar. cap. 9. num. 11. Sanch. d. cap. 20. num. 24. Pereg. de iure fisci lib. 5. tit. 1. num. 97.

8 Si alicubi vsu legitimo introductum sit, ut de his

his bonis valeant clerici liberè testari, & in ea succedant quicumque hæredes, sicut in aliis bonis, publicari etiam poterunt. Siman. cathol. tit. 9. num. 90. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 12. quest. 14. Sanch. d. cap. 20. num. 25.

CAPVT XIV.

De confiscatione bonorum hæretici contumacis, & eorum quæ sunt in alieno territorio.

1 **H**æreticus contumax absens, cuius bona Helapso anno publicantur, non auditur, quamuis postea compareat, quoad hoc ut bona ipsa recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitime constiterit. Simanch. cathol. tit. 2. in fine. Peñ. 3. p. Direct. comment. 49. num. 214. Sanch. in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 20. num. 28.

2 Minori, cuius bona ob contumaciam publicantur, competit aduersus huius anni lapsum beneficium restitutionis in integrum. Sanch. d. cap. 20. n. 29.

3 Quando in diuersis territoriis bursa fiscalis est vna & eadem, & confiscatio sit iure communi, extenditur etiam ad bona in alio territorio sita: sit autem iure communi, quando lata est lex à superiori vtriusque territorij Pereg. de iure fisci lib. 5. tit. 1. num. 158. Clar. in pract. lib. 5. quest. 78. num. 27. Sanch. d. cap. 20. num. 30. & 31. Farinac. crim. tom. 1. quest. 25. num. 95. & 100.

4 Si confiscatio fiat de iure speciali statutorum

non existentium extra territorium iudicis confiscanti, non extenditur ad bona extra territorium sita, vbi tale statutum non seruatur, licet vtrumque territorium ad vnum tantum principem pertineat. Farin. d. quest. 2. num. 96.

5 Trahitur confiscatio ad diuersum territorium, etiam quando fit iure speciali, dummodo tale ius in vtroque territorio vigeat, & vtriusque idem sit dominus, & bursa fiscalis vna & eadem. Farinac. d. quest. 25. num. 98.

6 Si territoria sint diuersa, ac etiam diuersi domini vtriusque territorij, bursa que fiscales distincta, & confiscatio fiat iure speciali, licet in vtroque territorio obseruetur, non trahitur confiscatio ad diuersum territorium. Farinac. d. quest. 25. num. 99.

7 Licet iudex territorij in quo reus iudicatur, ferat sententiam confiscationis bonorum, quae sunt in alieno territorio, apprehensio seu confiscationis executio facienda est a iudice talis territorij, requisitio tamen a iudice, qui sententiam tulit. Farin. d. quest. 25. num. 95. Sanch. d. cap. 20. num. 33.

8 Vbi bursa fisci communis non est, bona immobilia confiscata pertinent ad fiscum vbi sunt sita, dummodo dominus secundi territorij habeat etiam ius confiscandi. Clar. d. quest. 78. num. 27. Farin. d. quest. 25. num. 101. Sanch. d. cap. 20. num. 34.

9 Bona mobilia in praedicto casu, cum scilicet diuersi sunt fisci, pertinent ad fiscum loci in quo fit confiscatio, eo quod concernunt personam damnati. Peregr. d. tit. 1. num. 141. Farinac. d. quest. 25. num. 108. Sanch. d. num. 34.

CAP

CAPVT XV.

De validitate alienationis bonorum, quae solum per sententiam confiscantur.

1 **O**Mnes alienationes factae in fraudem fisci, quocumque tempore fiant, reuocari possunt a fisco post latam confiscationis sententiam, intentando contra possessores actiones reuocatorias. Peregr. de iure fisci lib. 5. tit. 2. num. 153. Tuscus tom. 4. concl. 482. num. 2. & seqq. Sanch. de praecipis Decalogi lib. 2. cap. 21. num. 25. & seqq. qui a principio capituli expendit coniecturas, quibus in praesenti materia fraus praesumitur.

2 Quaecumque alienatio siue titulo oneroso, siue lucratiuo ante delictum a delinquentibus quibus non est interdicta administratio, nec bona publicantur ipso iure, valida est & irreuocabilis, dummodo facta non sit in fraudem fisci. Sanch. d. cap. 21. num. 31.

3 Valida & irreuocabilis similiter est alienatio facta ab huiusmodi delinquente, non in fraudem fisci propter delictum commissum, ante latam tamen sententiam, quamuis accusatio & litis contestatio alienationem praecedat. Peregr. d. tit. 1. num. 178. & sequentibus. Ant. Goth. tom. 3. variar. cap. 21. num. 4. Sanch. d. cap. 21. num. 32.

4 Post latam sententiam non appellatam, & quae transijt in rem iudicatam, non valent alienationes a praedictis factae. Ant. Goth. d. num. 4. Peregr. d. tit. 1. num. 181. Sanch. d. cap. 21. num. 36. & seqq.

FF 2

CAPVT XVI.

De alienatione bonorum quæ ipso iure confiscantur.

1 **D**ominus bonorum, quæ ipso iure confiscantur, non amittit illorum dominium à die commissi delicti, secundum probabiliorem sententiam: manent tamen bona statim fisco obligata. Simanch. *cathol. tit. 9. num. 173. 178. & a num. 229. usque ad 234.* Molin. *socius tom. 1. de iust. disp. 93.* Sanch. *in opere morali tom. 1. lib. 2. cap. 22. num. 1. & seqq.*

2 Amittentes bona ipso iure ob delictum, non tenentur ante sententiam ea tradere fisco. Bañ. 2. 2. *quest. 12. art. 2. dubio unico circa solutionem ad 3.* Molin. *d. disp. 95.* Sanch. *d. cap. 22. num. 7.*

3 Etiam post latam sententiam non tenentur amittentes bona ipso iure ea offerre fisco, nisi iudex id in sententia exprimat, sed tenentur non occultare, ac non resistere ut bona ab eis auferantur. Simanch. *d. tit. 9. num. 184. & 209.* Molina *d. disp. 95.* Sanc. *d. cap. 22. num. 8. & 9.*

4 Tunc iudex solet obligare ad solutionem, quando condemnat ad rationem multæ pecuniariæ, non verò quando condemnat ad amissionem omnium vel partis bonorum. Molina *d. disp. 95.* Couar. *4. decret. 2. part. cap. 6. §. 8. num. 10. corol. 2.* Sanch. *d. cap. 22. num. 9.*

5 Si hæreticus & alij quorum bona ipso iure confiscantur, occultent aliqua bona aut non manifestent, quando specialiter vel generaliter per edicta interrogantur, tenentur illa fisco restituere; secus verò

verò si non interrogentur, & purè negatiuè se habeant. Bañ. 2. 2. *quest. 62. art. 3. dub. 2.* Aragon. *ibidem.* Sanch. *d. cap. 22. num. 10. & seq.*

6 Eodem modo successores in bonis hæreticorum possunt retinere, bona etiam damnatis hæreticis, quandiu illa à fisco per edicta vel alio modo non petuntur. Molin. *socius de iust. tom. 1. disp. 66. ante quartam conclusionem, & d. disp. 95.* Azor *tom. 1. inst. moral. lib. 5. cap. 8. quest. 4.* Sanch. *d. cap. 22. num. 12.*

7 Quando bona illa ab hæredibus petuntur, restituere ipsi tenentur, si ea adhuc in propria specie perseverant; si autem iam sunt consumpta, & ipsi bona fide receperunt, illa solum tenentur restituere, in quibus ditiores sunt effecti. Sanch. *d. cap. 22. num. 13.*

8 Quantumcumque delictum sit notorium, aut reus in iudicio confessus, non potest fiscus bona illius apprehendere, antequam sententia proferatur; & si apprehendat tenetur ea restituere. Simanch. *cathol. tit. 9. num. 165. & 166. & num. 175. usque ad 178.* Molina *d. disp. 95.* Sanch. *d. cap. 22. num. 15. 16. & 18.* Farinac. *de her. quest. 190. §. 5. num. 85.*

9 Ad diem commissi criminis per actum externum in bonis quæ ipso iure confiscantur, retrahitur actio, & ab eo confiscantur, & rescinduntur contractus & alienationes quæcumque illæ sint. Doctores citati *num. 1. huius cap.* Sanch. *d. cap. 22. num. 33. & 34.*

10 Si hæreticus damnatur in contumacia, vel quia defecit in purgatione canonica, à tali die confiscantur eius bona, non verò à die, qua testes deponunt illum in hæresim incidisse. Simanch. *cathol. tit. 9. num. 26.* Sanch. *d. cap. 22. num. 35.*

11 Alienationes bonorum, quæ ipso iure con-

454 LIB. III. CAP. XVI.

fiscantur, rescinduntur à die commissi delicti, quamuis transierint bona fide. *Surdus decif. 247. num. 11. Pen. in Direct. inquisit. 2. part. in glossa. Archid. super 6. Decret. tit. de heret. cap. Cum secundum leges. num. 11. Sanch. d. cap. 22. num. 36.*

12 Non rescinduntur alienationes & contractus post hæresim initi, transacto præscriptionis tempore. *Sanch. d. cap. 22. num. 37.*

13 Alienationes factæ ab iis, quorum bona ipso iure confiscantur, validæ sunt, quamuis cognito crimine reuocari possint à fisco. *Bañ. 2. 2. quest. 12. art. 2. in solut. ad 4. Valq. 1. 2. quest. 69. art. 5. disp. 171. cap. 2. num. 9. & seqq. Sanch. d. cap. 22. num. 50. & 51.*

14 Quando bona ipso iure non publicantur, sed per sententiam, tenetur fiscus stare locationi per delinquentem factæ post commissum delictum. Cum verò publicatio fit ipso iure, si publicentur omnia bona, non rescindetur locatio: rescindetur tamen, si publicatio sit alicuius rei particularis locatæ. *Anton. Gom. 2. var. cap. 3. num. 10. Peregr. de iure fisci lib. 5. tit. 1. num. 74. Sanch. d. cap. 22. num. 53.*

15 Alienationes necessariae non reuocantur, utpote pro soluendo debitum, pro sustentatione propriae personæ vel familiæ, pro sua aut suorum valetudine, pro defendenda causa, ut pro expensis licitis, siue circa crimen de quo agitur, siue pro tuendis rebus suis. *Simanch. cathol. tit. 9. num. 33. & seqq. Ant. Gomez var. cap. ult. num. 4. Sanch. d. cap. 22. num. 54. & seqq. Farinac. d. §. 5. num. 87.*

16 Non omnes alienationes factæ pro causis necessariis reputantur necessariae, ut quæ fiunt pro dotandis filiis. *Sanch. d. cap. 22. num. 57.*

17 Fiscus

LIB. III. CAP. XVI. 455

17 Fiscus vendicans à tertio possessore res alienatas ab ijs, quorum bona ipso iure confiscantur post crimen patratum, non tenetur ipsi soluere pretium, quo res illas emerat, nisi pretium illud verum fuerit in utilitatem bonorum delinquentis, atque illa utilitas ad fiscum cum bonis deferatur. *Simanc. d. tit. 9. d. num. 27. vsque ad 38. Ant. Gom. 3. var. cap. 2. num. 2. Sanchez. d. cap. 22. num. 68. & seqq. Farinac. d. §. 5. num. 75. & seqq.*

18 Emptori incumbit probare pretium datum conuersum fuisse in utilitatem, non tamen exiguntur dilucidæ probationes, sed satis sunt probabiles coniecturæ. *Simanch. d. tit. 9. num. 39. vsque ad 53. Sanchez. d. cap. 22. num. 72.*

19 Omnia debita ante delictum contracta, siue possint peti actione ciuili, siue solo iure naturali debeantur, tenetur fiscus soluere creditoribus illorum, quorum omnia bona confiscantur; nec ad soluendum debet expectare sententiam diffinitiuam. *Sanch. d. ca. 22. num. 74. 75. & 81. Farin. d. tom. 1. quest. 25. num. 176.*

20 Ad debita contracta post delictum non tenetur fiscus, nisi quatenus cefferunt in utilitatem bonorum delinquentium. *Sanch. d. cap. 22. num. 76.*

21 Probare debita esse contracta post delictum, fisco incumbit; nec esse contracta post crimen probatur sola delinquentis confessione, sed aliunde probandum est. *Sanchez. d. cap. 22. num. 77. Simanch. cathol. tit. 9. num. 60.*

22 Quando bona publicata sunt in diuersis territoriis, non tenetur fiscus vnus territorij soluere debita in alieno territorio contracta, nisi in subsidium, ubi alia bona non satis essent ad soluendum.

F f 4

Farinac. *id. tom. 1. quest. 25. num. 173.* Sanchez *d. cap. 22. num. 78.*

23 Probabilius est ad soluendum debita hæreticorum (ad hæredum similitudinem) non esse habendam rationem loci aut territorij, sed totius patrimonij, vt pro rata illius quisque fiscus teneatur ad debita, iuxta l. Pro hæreditariis. C. hæredum action. §. Tractatum. l. 2. C. vt public. leg. Inter eos. §. 2. §. vlt. ff. j. de iuss. Alexan. consil. 31. num. 7.

24 Actio intentata contra delinquentem non prosequitur contra fiscum, sed ea pereunte, noua debet inchoari. Barbof. l. Si constante. 25. §. fin. à num. 15. ff. j. de iur. matrim. Sanch. *d. cap. 22. num. 82. & seqq.*

25 Si bona confiscata non sufficiant ad satisfaciendum creditoribus condemnati, & fisco quoad expensas factas in lite per ipsum fiscum, creditores sunt præferendi. Bajard. *ad Clar. lib. 5. quest. 78. num. 169.*

26 Quando delinquenti pœna aliqua pecuniaria imponitur, partim fisco, partim alij priuato applicanda, si condemnatus non possit vtrique parti persolvere, præferendus est fiscus, nisi pœna applicetur parti, pro reparatione damni illati ex eo delicto. Farinac. *d. quest. 25. num. 188. & 189.* Sanch. *d. cap. 22. num. 94. & seq.*

CAP.

CAPVT XVII.

De confiscatione fructus bonorum à tertio possessore percepti.

1 FRUCTUS percepti, qui inter hæreticorum bona reperiuntur, publicantur sicut reliqua hæreticorum bona. Sanch. *lib. 2. Decal. cap. 23. num. 194.* Farinac. *de har. quest. 190. §. 1. num. 19.*

2 Fructus extantes apud tertium possessorem bonæ fidei, publicandi sunt; consumpti verò, quatenus ex illis factus est ditior, sicut de bonis perceptis ab aliis bonæ fidei possessoribus dici solet. Vasq. *l. 2. quest. 95. art. 5. disp. 172. cap. 1. num. 3. & 4.* Sanch. *diel. cap. 23. num. 197.*

3 Si tertius possessor sit malæ fidei, omnes fructus tam extantes, quàm consumpti publicandi sunt. Sanch. *d. cap. 23. num. 199.* Simanch. *cathol. tit. 9. num. 58. & 59.*

4 Fructus qui percipi potuerunt, tam ab ipso delincente, quàm à tertio possessore malæ fidei, non pertinent ad fiscum. Sanch. *d. cap. 23. num. 200. & sequentibus.*

5 Generaliter dicendum est, omnes illos fructus & meliorationes pertinere ad fiscum, ac publicari debere, secundum quod ad eos restituendos tenentur possessores bonæ aut malæ fidei. In quibus casibus teneantur, & quis sit bonæ aut malæ fidei possessor, tractat Sanch. *d. cap. 23. à num. 1. usque ad 193.*

Ff 5

CAPVT XVIII.

*De confiscatione domus in qua
hæretici conueniunt.*

1 **D**omus in qua hæretici conueniunt, prædicant, conuenticula & congregationes faciunt, destruitur, & nullo vnquam tempore reædificanda venit, nec vlla temporis duratione præscribit: quæ verò superfluit, lapides & rudimenta applicantur fisco. Pen. ad 3. part. Direct. quest. 43. comment. 92. rubr. Formula sententia. Decian. crim. lib. 5. cap. 44. num. 13. Farin. de her. quest. 190. §. 2. num. 30. 36. & 38.

2 Domus, in quam dominus illius prohibuit ingressum curiæ, ad ibi perquirendum & capiendum hæreticum; illa etiam in qua hæreticus inuenitur, & aliæ contiguae ac appendices eiusdem domus, similiter destruuntur, & rudimenta confiscantur. Pen. dict. quest. 41. comment. 91. Farinac. d. §. 2. num. 32. & 33.

3 Reperta in domo in qua hæreticus inuentus est, aut in quam dominus prohibuit ingredi ad ipsum perquirendum vel capiendum, confiscantur: nisi esse aliarum personarum constet. Farinac. d. §. 2. num. 34.

4 Dominus prædictæ domus incurrit perpetuam infamiam, & quinquaginta librarum imperialium pœna afficitur: quam si non soluerit, in perpetuum carcerem detruditur, iuxta Apostolicas constitutiones. Libra imperialis, quæ & asiatica dicitur, continet quatuor aureos. Farin. d. §. 2. num. 35.

5 Quando dominus ignorat (inculpabiliter intellige)

tellige) quæ in eius domo ab hæreticis fiunt, licet domus destruat, Pretium illius domino ignoranti restituitur. Simanch. cathol. lit. 46. num. 90. Farinac. d. §. 2. num. 37. & 40.

6 Ignorantia domini domus non præsumitur, & ideo per eum non solum probanda est, sed etiam probanda manifestè, & per idoneos testes. Calderin. de heret. in tract. de forma procedendi. rubr. de penis. num. 6. & seqq. Farin. d. §. 2. num. 41.

7 Non destruitur domus domini, cuius procurator, vel dictæ domus conductor scienter domum ipsam hæreticis accommodauit, ipsi tamen pœna pecuniaria, exilij aut verberum puniuntur, iuxta personarum qualitatem. Decian. lib. 5. crim. cap. 51. num. 50. Farinac. d. §. 2. num. 39.

8 Si dominus domus reuelat curiæ, quæ in ea ab hæreticis fiunt, nec domus destruitur, nec ipse vllam incurrit pœnam. Farinac. d. §. 2. num. 42.

CAPVT XIX.

De prescriptione inris confiscandi delinquentium bona.

1 **H**æreticorum bona, ac etiam sodomitarum in fisci præiudicium præscribi posse ab hæredibus defuncti hæretici, aut sodomitæ, quando eius bona publicantur, nulla est dubitatio. Quando autem, & quanto tempore præscribantur, controuersum est. Farinac. crim. part. 1. quest. 25. num. 158. &

multis

multis sequentibus. ac de heresi quest. 190. §. 9. per totum. Sanch. de preceptis Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 22. d. num. 38. usque ad 41. Vide supra lib. 1. cap. 59. num. 30. & duobus sequentibus.

2. Præscriptio computatur à morte hæretici: nam ipso viuente, nullo præscriptionis tempore bonorum illius possessores iuuantur. Sanch. d. cap. 22. num. 37. Farin. de her. quest. 190. §. 9. num. 122.

3. Vt præscriptio in bonis hæreticorum fiat etiam post mortem hæretici, exigitur quadraginta annorum tempus, siue Ecclesiastico, siue seculari fisco eorum bona applicentur, aliquibus tamen conditionibus concurrentibus. Simanch. cathol. tit. 18. num. 14. & tit. 19. num. 133. & seq. Farin. crim. par. 1. quest. 25. num. 163. & de heresi d. §. 9. num. 121. Sanchez dicit. cap. 22. num. 40.

4. Prima conditio est, ut hæretici quorum bona præscribuntur, fuerint tempore vitæ suæ reputati Catholici. Cap. fin. vers. Si post mortem. de præscrip. in 6. Sanch. d. cap. 22. num. 41.

5. Non reputantur Catholici, quando tempore mortis erant damnati, diffamati, aut saltem suspecti de heresi. & sic quadragenaria præscriptio locum non habet, centenaria tamen admittitur, dummodo aliæ conditiones assignandæ concurrant. Repertor. Inquit. verbo Præscriptio. vers. Sed super præscriptio. ne. & vers. Exigitur quanto. cum seq. Sanch. d. num. 41. Farin. d. §. 9. num. 128.

6. Secunda conditio est, ut possidentes toto illo tempore sint Catholici: nam si hæretici sint, nullo tempore præscribent. Dicit. cap. fin. ubi Glossa verbo Catholici. Sanch. d. num. 41.

7 Tertia

7 Tertia conditio est, ut bona fide possideant. Dicit. cap. fin. Sanch. d. num. 41. Farin. d. §. 9. num. 130.

8 Tunc datur in hoc casu bona fides, quando recipiens putabat Catholicum esse eum, à quo bona illa accepit. Dicit. Glossa verbo Bona fide. Peñ. 3. part. Direct. comment. 92. Sanch. d. num. 41.

9 Quarta conditio est, ut toto eo quadragenario tempore non detegatur hæresis: nam si intra id tempus possidens nouerit hæresim defuncti, interruptitur præscriptio. Peñ. d. comment. 92. Sanch. dicit. num. 41.

10 Qui possidet cum titulo bona sodomitæ per sententiam publicata, quæ in rem iudicatam transiuit, præscribit illa spatio decem annorum; sine titulo autem viginti. Vide Farinac. d. quest. 25. num. 163. vers. Secus. & d. §. 9. num. 125. & quæ diximus supra lib. 1. ca. 59. à num. 29. usque ad 32.

CAPVT XX.

Cui applicentur bona confiscata, & per quem indicem.

1 Determinare cui applicanda sunt bona hæreticorum confiscata, ad Summum Pontificem spectat; ita ut sine illius consensu domini temporales de hoc disponere non possint. Peñ. ad 3. p. Direct. commen. 158. vers. Numquid à iure canonico. Farinac. de heresi quest. 190. §. 11. num. 172. & 173.

2 Clericorum bona patrimonialia & propria propter

propter hæresim confiscata, inspecto iure communi antiquo, applicantur Ecclesiæ, à qua stipendia accipiunt. *Simanch. cathol. tit. 9. num. 89. Peñ. d. 3. part. ad quest. 112. com. 161. vers. Ergo alterum axioma. Farina, de hæresi quest. 190. § 11. num. 155.*

3 Si clericus cuius bona confiscantur, à pluribus Ecclesiis stipendia accipiat, inter omnes eius bona diuiduntur, secundum proportionem bonorum, quæ ab vnaquaque percipiebat, inspecto iure communi antiquo. *Bernard. Diaz in pract. in verbo Hæretici. cap. 114. num. 4. Decian. crim. lib. 5. cap. 44. num. 2. Farinac. d. § 11. num. 157.*

4 Bona clericorum patrimonialia, qui non habent stipendium ab aliqua Ecclesia, iure etiam antiquo inspecto, applicantur fisco Ecclesiæ Episcopalis. *Clar. in pract. §. Hæresis. num. 11. Decian. d. num. 2. Farinac. d. §. 11. num. 158.*

5 Ex generali consuetudine bona clericorum hæreticorum, siue habeant beneficia Ecclesiastica siue non, ad fiscum secularem deferuntur. *Simanch. cathol. tit. 9. num. 92. qui alios refert.*

6 Laicorum hæreticorum bona confiscata ex sola Summi Pontificis concessione, ad fiscum Principum secularium pertinent. *Vide Decian. crim. lib. 5. ca. 44. num. 3. Peñ. 3. p. Direct. ad quest. 109. comment. 158. vers. Numquid. & vers. Neque his.*

7 Bona quorumcumque hæreticorum, quæ fisco seculari applicantur, non pertinent ad illum, & ad dispositionem Principum secularium, nisi post latam sententiam: & antequam sententia proferatur, non valet secularis potestas de illis disponere, nec circa illa quidquam ordinare. *Vide Decian. d. num. 3. versic.*

Et nota

Et nota. & seq. *Peñ. d. comment. 158. vers. Postremo. Calderin. de heret. cap. 18. num. 4.*

8 Post latam sententiam, taliter bona hæreticorum confiscata secularium Principum sunt propria ex Pontificum donatione, vt de illis possit libere disponere, & ea donare, etiam ipsis hæreticis reconciliatis, à quibus ablata fuere. *Vide Peñ. d. com. 158. vers. Quantum verò.*

9 Non possunt seculares Principes statuere ne hæreticorum bona adnotentur, & multò minus ne publicentur, quamuis eis à Summis Pontificibus concessa sint post latam sententiam. Quia adnotatio & confiscatio sunt de iure Canonico, quod auferre, minuire, aut mutare non potest secularis potestas. *Vide Decianum d. cap. 44. num. 1. Farin. de hæresi quest. 190. §. 1. num. 1. Eymeric. 3 part. Direct. quest. 109. ubi Peñ. d. comment. 158.*

10 Ante latam contra hæreticos sententiam, maximè ante eorum apprehensionem, non licet Principibus secularibus remittere alicui statui, & qualitati personarum bona confiscanda propter hæresim, etiam pro eo tempore, quo adiudicanda sunt fisco. quia confiscatio est ordinata ab Ecclesia & in pœnam delicti, & in medicinam & præuentionem. *Peñ. ad 3. part. Direct. quest. 95. com. 144. vers. Huiusmodi autem. Nam hæresis plerumque à diuitiarum cupiditate procedit Apostolus 1. ad Thimot. 6. Castro lib. 1. de iusta hæreticorum punitione cap. 5. Et quia hæretici maximè sunt affecti diuitiis, sicut diximus supra, per earum ablationem magis deterrentur, sunt etiam hæretici cæteris sceleratis peiores, & sic per diuitiarum possessionem plurimum nocent. *Simanc. cathol. tit. 9.**

num.

num. 1. & 2. Si igitur sint certi per liberalem Principum concessionem, aut ex vi alicuius pacti, quod quamuis in hæresim prælabantur, non amittent bona sua, audaciores efficientur, facilius hæresim amplectentur, & in ea quam habent persistent impudenter: quod proculdubio est hæreticis fauorem præstare.

11 Bona clerici hæretici, quæ ipsius Ecclesiæ sunt, Ecclesiæ ipsi applicantur. Simanch. *catholic. tit. 9. num. 88.* Soto *lib. 10. de instr. & iure. quest. 4. art. 3.* Peñ. *d. comment. 161. vers. Quo autem plenius.*

12 Bona feudalia clerici hæretici ad directos dominos reuertuntur, dummodo transire non possint in alienos dominos. Peñ. *d. comment. 161. vers. Quod si clericus.* Farinac. *d. quest. 190. §. 4. num. 59.* Decian. *dict. num. 2.*

13 Iura personalia probabile est pertinere ad fiscum illius loci, in quo debitores conueniendi sunt: quia censentur esse ibi ad effectum exactionis à fisco faciendæ. Lappus *allegat. 22. num. 6.* Simanch. *catholic. tit. 9. num. 131.*

14 Iura personalia quæ inhærent personæ creditoris, censentur existere in territorio, ubi reus ipse qui creditor est, existit. Alexand. *conf. 31. num. 7.*

15 Bona restitutioni obnoxia redduntur ei, cui restituenda erant. Simanc. *d. tit. 9. num. 93.* Peñ. *d. com. 161. vers. Id ipsum.*

16 Laicorum bona confiscata in Hispania & Lusitania applicantur fisco Regio. Nauar. *conf. 2. num. 1. de heret.* Peñ. *d. comment. 158. vers. Hinc consequitur.* Farin. *d. quest. 190. §. 12. num. 188.*

17 Bona laicorum confiscata, applicantur domino

mino loci ubi sita sunt, & non ubi condemnantur, Syluest. *verbo Hæreticus. §. 2. num. 15.* Simanch. *catholic. tit. 9. num. 129. & seqq.* Farinac. *d. §. 12. num. 166.*

18 Super confiscatione bonorum hæretici, tam Ecclesiastici, quàm secularis, solus iudex Ecclesiasticus pronunciat; iudex verò laicus non se potest intrmittere, nisi requisitus: quidquid sit de iure antiquo. Locat. *in Iudic. Inquisit. verbo Bona hæreticorum. num. 1.* Tabiena *verbo Hæreticus. num. 7.* Farinac. *dict. §. 12. num. 168.*

19 Iudex secularis, cuius fisco bona hæretici applicantur, non potest illa confiscare, aut eorum possessionem apprehendere, nisi post sententiam iudicis Ecclesiastici: non tamen tenetur expectare abiurationem hæretici, si post sententiam à iudice Ecclesiastico detineatur. Calderin. *de heret. rubr. de penis hereticorum num. 3.* Peñ. *d. comment. 158. versic. Iam Bonifacius Octauus.* Decian. *d. cap. 44. num. 3. & 9.* Farinac. *d. §. 12. num. 169. & seq.*

20 Inquisitores cogere possunt per censuras Ecclesiasticas potestates seculares, vt confiscationem bonorum hæreticorum exequantur Eymers. *3. part. Direct. quest. 110. ubi reñ. comment. 159.*

21 Si hæredes, consanguinei, aut amici hæreticorum, quorum bona confiscantur, illa restituere nolint, cogi possunt ab Inquisitoribus per censuras, quando ea bona fisco Inquisitionis applicantur, & si opus fuerit, inuocare auxilium seculare. Peñ. *d. comment. 159.*

CAPVT XXI.

Bona heretici pœnitentis quando non publicantur.

1 **H**Æretico pœnitenti non ex eo quod pœnitet, restituntur bona confiscata. Rojas *singul.* 26. *num.* 4. Simanch. *cathol. tit.* 57. *num.* 15. Farin. *de her. quest.* 90. §. 10. *num.* 134. *vers.* Contrarium.

2 Condemnatus ac declaratus hæreticus non recuperat bona confiscata. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 44. *num.* 3. Farinac. *d. §.* 10. *num.* 137.

3 Hæretico occulto pœnitenti non auferuntur bona, quando sponte se defert, sed hoc ex mera tantum liberalitate. Simanch. *cathol. tit.* 13. *num.* 22. & *seq.* Farinac. *d. §.* 10. *num.* 138.

4 Hæretico venienti ante lapsum temporis gratiæ, bona non auferuntur ex speciali gratia. Simanch. *cathol. tit.* 47. *num.* 16. & 17. Farinac. *d. §.* 10. *num.* 149. Repert. Inquisit. *verbo* Bona. *vers.* Et quod. & *verba* Gratia. *vers.* Nota.

CAPVT XXII.

Quando ob paternam hæresim, filij paterna hereditate priuentur.

1 **P**ropter hæresim patris aut matris, filij etiam Catholici paterna hereditate priuantur, nec legitimas

legitimas sibi aliàs debitas petere possunt. Menoch. *de arbitrar. cent.* 6. *casu* 546. *num.* 11. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 45. *num.* 2. 3. & 6. Sanchez *Decalogi tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 27. *a num.* 6. *vsque ad* 13. & *cap.* 16. *num.* 26. & *seq.* Farin. *de heresi quest.* 191. §. 1. *num.* 12. 4. & 20.

2 Filij nati ante hæresim patris externè commissam non priuantur alimentis, secundum probabiliorè sententiam, nec alias pœnas contra hæreticorum filios statutas incurrunt. Decian. *d. cap.* 45. *num.* 5. Sanch. *d. cap.* 27. *num.* 14. & 15. Farinac. *d. §.* 1. *num.* 5. 7. & 39.

3 Patre existente hæretico, filix ex eius bonis dotem non consequuntur: imò dos iam data filiabus nuptui traditis, vel sanctimonialibus, repetitur, si data sit post hæresim commissam. Simanch. *cathol. tit.* 9. *num.* 23. & 24. Azor *instit. moral. tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 12. *quest.* 6. Farinac. *d. §.* 1. *num.* 8.

4 Pœnas contra filios hæreticorum latas incurrunt non solum filij legitimi, sed etiam ex quocumque coitu illicito concepti, dummodo eorum pater sit certus. Simanch. *cathol. tit.* 29. *num.* 16. Menoch. *presump. lib.* 5. *presumpt.* 33. *num.* 11. Sanch. *d. lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 1. Farin. *d. §.* 1. *num.* 9. & *duobus seqq.*

5 Non solum filij hæreticorum & apostatarum incurrunt pœnas contra filios hæreticorum latas, sed etiam filij fautorum, receptorum, & credentium quando reputantur hæretici, secus verò, si solum condemnantur vt suspecti. Decian. *d. cap.* 45. *num.* 5. Farin. *d. §.* 1. *num.* 12. & *seqq.* & *num.* 38.

6 Schismaticorum etiam filij comprehenduntur in pœnis contra filios hæreticorum latis, quando schisma coniungitur cum hæresi. Farinac. *d. §.* 1. *num.*

17. & quest. 184 §. 2. num. 58.

7 Filij eorum, qui legitime vocati ad respondendum de fide, noluerunt comparere, sed in sua contumacia persistentes, ut vere & proprie contumaces condemnantur, incurrunt pœnas, quæ filiis hæreticorum imponuntur. Peñ. in 3. par. Direct. com. 164. vers. At in casu nostro. Molina socius tom. 3. de iust. p. 1. disp. 658. Sanch. d. lib. 1. cap. 27. num. 19.

8 Filij eorum, qui quantumvis pœniteant, traduntur curiæ seculari propter hæresim, siue relapsi sint, siue dogmatistæ, incurrunt pœnas contra hæreticorum filios promulgatas Peñ. d. comm. 164. Suar tom. 5. in 3. p. disp. 43. sect. 3. Sanc. d. cap. 27. num. 23. & seqq. Farinac. d. §. 1. num. 18.

9 Filius sponte reuelans Inquisitoribus patrem hæreticum, non priuatur hæreditate paterna, nec pœnam aliam contra hæreticorum filios latam incurrit. Decian. crim. lib. 5. cap. 45. num. 5. & lib. 51. num. 802. Peñ. 2. p. Direct. com. 15. ad cap. Literas. de presum. vers. Hoc addiderim. Sanchez d. cap. 27. num. 30. Farin. d. §. 1. num. 37.

10 Filij hæreticorum fideles possunt succedere in bonis (paternis exceptis) ex testamento vel ab intestato ab extraneis, aut etiam ab auis. Surdus consil. 386. Simanch. d. tit. 29. num. 19. alios refert. Farinac. d. §. 1. num. 26. & 42. Sanch. d. lib. 2. cap. 14. num. 35. & cap. 29. num. 13.

CAP.

CAPVT XXIII.

De filijs hæreticorum quatenus beneficijs Ecclesiasticis priuantur.

1 Filij hæreticorum, receptatorum, fautorum & defensorum, tam in linea paterna quam materna, nepotes verò ex sola paterna, secundum ius commune, sunt inhabiles ad beneficia Ecclesiastica obtinenda, & priuantur ipso iure beneficiis habitis post parentum delictum non tamen ante delictum obtentis. Simanch. catholic. instit. tit. 29. num. 2. Peñ. 3. part. Direct. comment. 163. Sanch. Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 28. num. 28. Farinac. de hæresi quest. 191. §. 2. à num. 44. usque ad 51. & in fragmentis lit. C. num. 349. & seq.

2 Qui scienter ad petitionem patris hæretici beneficium obtinuit, illo priuatur. Sanch. dist. cap. 28. num. 29.

3 Priuantur etiam filij hæreticorum, fautorum, & c. pensionibus; cum nomine beneficiorum veniant; nec alias obtinere possunt. Sanchez d. cap. 28. num. 35. & seq. Farinac. d. §. 2. num. 60.

4 Prædicti fiunt etiam inhabiles ad ordines, cum sint infames: non tamen priuantur vsu ordinum ante hæresim parentum susceptorum. Simanch. catholi. tit. 29. num. 14. Sanchez d. cap. 28. num. 7. & seqq. Farina. d. §. 2. ampliat. 10.

5 Hæretici filius inhabilis ad beneficia obtinenda, non potest beneficium iam habitum permutare; & si permutet, ipse inhabilis amittet beneficium;

quod re vera acquireret ille qui est habilis: inhabilis tamen non acquireret illud aliud beneficium, quod cum suo permutauit. Sanchez d. cap. 28. num. 33. & 34.

6 Prædictas pœnas incurrunt filij nati post parentum delictum, quando propter hæresim curiæ seculari traduntur, siue legitimi sint, siue illegitimi. Cap. præcedemi. Farin. d. 9. 2. num. 54.

7 Iure speciali Summorum Pontificum in Regnis Lusitaniæ descendentes ex genere, seu stirpe Hebræorum sunt inhábiles vsque ad septimum gradum inclusiuè à tempore conuersionis illorum computando, ad Canonicatus, præbendas, dignitates in cathedralibus, & dignitates principales in collegiatis Ecclesijs, ad Ecclesias parochiales, & earum vicarias, etiam amouibiles ad nutum, ad cæteraque beneficia Ecclesiastica curam animarum habentia. Constitutiones Clem. VIII. die 18. Octobris an. 1600. & Paul. V. die 18. Ianuarij an. 1612.

8 Collatio huiusmodi beneficiorum prædictis personis facta à quoquam, quauis autoritate, scienter, vel ignoranter irrita est, & inanis. Clem. & Paul. citatis Const.

9 Hæc inhabilitas comprehendit descendentes ex stirpe Hebræorum ex paterna & materna linea, vel earum altera vsque ad septimum gradum inclusiuè. Clemens, & Paul. citatis locis.

10 Comprehendit etiam omnes Ecclesiasticos ex illo genere seculares, vel cuiusuis Ordinis, aut militiæ regulares, respectu Ecclesiarum dictorum Regnorum. Paul. V. dicta Const.

11 Hæ constitutiones ordinantur ad publicam dictorum Regnorum & Ecclesiarum quietem, & salutem.

litem Clemens, & Paulus dictis Constituit. Vnde fauorabiles sunt, & late interpretanda; utpote in fauorem animæ concessæ. L. Cum quidam. ff. de liber. & posth. cap. Renouantes 22. dist. cap. Odiæ. 15. de reg. iuris in 6.

12 Inhabilitas per has constitutiones introducta non est pœna alicuius actualis delicti contra fidem; cum nullum in illis exprimat: sed ex generali præsumptione, quæ contra prædictos vsque ad septimum gradum resultat, moti Summi Pontifices inhabilitatem imponunt. Et sic continet præsumptionem iuris. & de iure Suprà lib. 1. cap. 10. num. 7.

13 Verba illa Constitutionum, à tempore conuersionis illorum computando, intelliguntur absolute tam de generali conuersione in hoc Regno facta sub Rege Emmanuele, quam de conuersione illorum, qui post Baptismum susceptum in iudaismum prolapsi, reconciliantur ad fidem. Vtrumque in significatione propria, vulgari & vsitata significat verbum conuersio; & cum lex & dispositio ista generaliter loquatur, generaliter intelligitur. L. De pretio. ff. de public. in rem act. l. Non distinguemus. ff. de recept. arbitr. Tuscus tom. 2. lit. D. concl. 508. Et quia interpretando de sola generali conuersione, admitterentur ad beneficia magis suspecti; cum magis suspectus sit ille, qui est in septimo gradu, cuius ascendentes apostatarunt à fide, quam qui est in quarto vel quinto. cuius ascendentes vsque ad primum conuersum fuerunt Catholici; atque adeo frustraretur expressa intentio legis, quod admittendum non est. Mantica de tacitis & ambiguis conuen. lib. 2. tit. 12. num. 20.

CAPVT XXIV.

De amissione nobilitatis filiorum ob
hæresim parentum.

1 **N**obilitas sanguinis non amittitur propter parentum hæresim. Tiraq. de nobilit. cap. 35. num. 4. Nec hæreticus hanc amittit. Sanch. Decal. lib. 2. cap. 29. num. 2. & 3.

2 Quando nobilitas est ex priuilegio non ipsi hæretico, sed aliis ascendentibus Catholicis concessa, non priuantur ea filij ob hæresim parentum. Tiraq. d. num. 4. Simanch. cathol. tit. 29. num. 28. Sanch. num. 4.

3 Si nobilitas sit concessa patri & filiis, quamuis pater illa priuetur, non eam amittent filij. Sanch. diet. num. 4. & 5. Tiraq. d. cap. 35. num. 5.

4 Nobilitas concessa ipsi qui in hæresim est prolapsus, ab ipso ac etiam à filiis, etiam ante delictum patris, & à tota posteritate deperditur; non quasi poena, sed quia illam habent posteri dependenter à patre. Tiraq. d. cap. 35. num. 4. Sanch. d. cap. 29. num. 6.

5 Filius qui ex meritis propriis, aut aliunde quàm à parentibus hæreticis obtinuit priuilegium nobilitatis, non illud amittit ob sequentem hæresim parentum. Sanch. d. cap. 29. num. 7.

6 Idem videtur dicendum, si ob benemerita parentum filio sit concessa nobilitas. Sanch. d. num. 7.

7 Priuilegium nobilitatis obtentum à filio post hæresim parentum notoriam, siue scienter, siue ignoranter

ranter eam occultauerit, neque ei, neque descendentibus prodest, quamuis habeat clausulam, *Ex certa scientia.* Sanch. d. cap. 29. num. 8.

CAPVT XXV.

Quando filij ob hæresim parentum excludantur
à successione maioratus, qui non con-
fiscatur in perpetuum.

1 **P**ropter parentum hæresim, qui institutores maioratus non sunt, non excluduntur filij ex vtraque linea, & nepotes ex patre, siue ante siue post delictum nati à successione maioratus carentis iurisdictione. Molina lib. 4. de primogen. cap. vlt. num. 51. & seqq. Molin. socius tom. 3. de iust. par. 1. disp. 658. num. 25. Sanch. Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 30. num. 4.

2 Succedunt etiam prædicti in maioratu, quamuis habeat annexam dignitatem, & titulum ducatus, &c. Vterque Molin. & Sanch. num. 7.

3 Propter hæresim instituentis maioratum etiam habentem iurisdictionem & titulum, non excluduntur filij & nepotes, vt prædictum est, à successione, si maioratus sit institutus ante delictum per contractum inter viuos, siue irreuocabilem siue reuocabilem, non tamen ante sententiam condemnatoriam reuocatum: secus verò, si institutus sit per testamentum, vel vltimam voluntatem, aut post delictum commissum. Sanch. d. cap. 30. num. 13.

4 Plura circa hanc materiam traduntur supra hoc lib. cap. 12. à num. 6.

CAPVT XXVI.

De pœnis arbitrarijs communia.

1 **P**OENA arbitraria, seu extraordinaria est illa, quæ à iure determinata non est, & à iudice imponitur pro suo arbitrio. Marant. de ord. iudic. par. 4. dist. 10. num. 4.

2 Arbitrium concessum quantumcumque liberum, debet regulari secundum ius commune. Marta de clausulis par. 1. claus. 303.

3 Inquisitor in impositione pœnæ arbitrariæ Deum, & iustitiam præ oculis habere debet, & suum arbitrium iuri, & æquitati conformare, ac eam pœnam imponere, quæ sit magis medicina, quàm venenum, attenta & personæ & delicti qualitate. Peñ. 3. part. Direct. ad quest. 95. commen. 144. versic. Iam in his. Roias de heret. part. 1. num. 548. Tabien. verbo, Hæreticus. num. 23. & 24. Farinac. de hæresi quest. 193. §. 4. num. 84.

4 Pro qualitate criminis, concurrentibus gravissimis circumstantiis, potest Inquisitoris, arbitrium extendi usque ad pœnam capitis, etiam in casibus in iure non expressis. Albert. de agnosc. quest. 25. num. 34. Molin. socius tom. 4. de iust. disp. 49. num. 18. Farin. tom. 1. de delictis. quest. 8. à num. 79. Dixi de sollicitantibus, tract. 2. cap. 18. num. 10. Marant. dist. part. 4. dist. 1. à num. 59.

5 Pœnæ, quæ communiter arbitrio Episcopi & Inquisitoris imponi solent, sunt exilium, deportatio, missio ad triremes, siue ad tempus, siue perpetua, fustigatio,

stigatio, solutio pecuniæ, templi vel hospitalis ædificatio, eleemosynarum largitio, dotatio virginum, ieiunia, orationes, & similia. Ecclesiasticus, cuius bona confiscata fuere, suspendi potest ab officio, aut beneficio in perpetuum, vel ad tempus. Farin. dist. §. 4. à num. 80. usque ad 95.

6 Pœnæ, quæ arbitrio Inquisitorum imponuntur, cum non solum imponantur ad afflictionem corporis, sed etiam ad salutem animæ, esse debent contrariæ delicto; ut si quis non ieiunabat, non audiebat Missam, & similia omittebat, imponatur ei ut ieiunet, sacris intersit, & alia huiusmodi. Calderin. de her. cap. 20. num. 1.

7 Credentes qui hæretici non sunt, receptatores, defensores, fautores hæreticorum, & generaliter omnes suspecti tantum de fide, non puniuntur pœnis hæreticorum, nisi quatenus iure reperitur expressum; quia hæretici proprie non sunt; & qui minus peccat, mitius punitur, iuxta regulam capitis Pœnæ. de pœnit. dist. 1.

8 Suspectis de fide & hæreticis redeuntibus ad reconciliatis imponi solent pœnæ seu pœnitentiæ relatæ numero quinto. Emeric. 3. part. Direct. rubrica de quinto modo terminandi processum. num. 172. & eadem 3. part. quest. 95. utrobique Peñ. comment. 41. & 144. Farinac. d. §. 4. num. 80.

CAPVT. XXVII.

*De aliquorum criminum tam ordinariis,
quàm arbitrariis pœnis.*

1 **B**lasphe-mis imponitur pœna arbitraria. De qua dictum est supra lib. 1. cap. 19. num. 20. & seqq.

2 Schismatici, de quibus dictum est lib. 1. cap. 20. amittunt iurisdictionis potestatem. S. Thom. 2. 2. quæst. 39. art. 3. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 20. quæst. 9. Sanchez de præcept. Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 36. num. 10.

3 Incurrit etiam schismaticus excommunicationem latæ sententiæ positam in Bulla Cœnæ. Azor dict. cap. 20. quæst. 5. Sanch. d. cap. 36. num. 11. & seqq. Dixi in relectione Bullæ Cœnæ. cap. 2. disp. 18. num. 4.

4 Incurrunt item schismatici inhabilitatem ad beneficia Ecclesiastica acquirenda, etiam post pœnitentiam schismatis; in qua solus Summus Pontifex potest dispensare, nisi schisma sit occultum; tunc enim Episcopus dispensare valet. Azor d. cap. 20. quæst. 8. Peñ. 2. part. Directi. ad quæst. 48. comment. 73. Sanch. d. cap. 36. num. 18.

5 Controuertitur an schismaticus, qui hæreticus non est, ipso iure priuetur beneficiis ante schisma adeptis. Probabilius est non priuari. Sanch. d. cap. 36. num. 19.

6 Eadem est controuersia de irregularitate; an incurratur ex schismate non notorio (nam si notorium

ritium sit, incurritur, sicut ex quouis alio crimine depositione digno.) Probabilius est non incurri. Suar. in 3. part. S. Thom. tom. 5. disput. 43. sect. 2. num. 7. Sanch. d. cap. 36. num. 20.

7 Schismaticorum bona, præsertim si sint bona Ecclesiæ, confiscantur. Ipsi etiam pecuniaria ac corporali pœna & exilio puniuntur, ac deponuntur: & si contumaces fuerint, curiæ seculari traduntur. Decian. crim. lib. 5. cap. 67. Farin. de heret. quæst. 184. §. 2. num. 47.

8 De pœna legentium, retinentium, ac imprimentium libros prohibitos dictum est d. lib. 1. cap. 21. Credentium hæreticis pœna tam ordinaria, quàm arbitraria traditur supra, lib. 1. cap. 22. m. m. 12. & 13.

9 Pœnas ordinarias, ac etiam arbitrarias contra hæreticorum receptatores tradidimus supra, lib. 1. cap. 23. num. 24. & seqq. Contra defensores, cap. 24. num. 9. Contra fautores, cap. 25. num. 16. Contra diffamatos de hæresi, cap. 26. num. 3. Contra excommunicatos persistentes in excommunicatione per annum, cap. 27. Contra impediens officium sanctæ Inquisitionis, cap. 28. num. 7. & seqq. Contra disputantes de fide, cap. 29. num. 21.

10 Pœna hæreticorum, qui ad terras Catholicorum commercij causa venientes scandalum præbent contra fidem, traditur supra, lib. 1. capit. 31. num. 18.

11 Contra celebrantes Missas non presbyteros refertur pœna d. lib. 1. cap. 32. num. 13. Contra eosdem audientes confessiones, cap. 33. num. 7. Contra confessorios sollicitantes pœnitentes in confessione ad actus inhonestos, cap. 34. num. 66. & seqq.

12 Contrahentibus binas nuptias, viuente altero coniuge, imponitur pœna arbitraria. *d. lib. 1. cap. 35. num. 19. & seqq.*

13 De pœna communicantium cum infidelibus egimus. *d. lib. 1. cap. 36. num. 26.* De ea quæ imponitur infidelibus delinquentibus contra fidem, *cap. 37. num. 29.* De pœnis sortilegorum, *cap. 58.* De sodomitarum pœnis, *cap. 59. à num. 21. vsque ad finem capitis.*

14 Cùm Inquisitores possint implorare auxilium brachij secularis, possunt etiam seculares si in præstando huiusmodi auxilium contumaces, aut negligentes fuerint, excommunicare, honore priuare, & aliis pœnis arbitrariis pro delicti qualitate coercere. *Eymer. 3. p. Direct. quest. 57. ubi Peñ. commen. 106.*

15 Domini temporales, qui prius moniti ab Inquisitoribus vt præstent iuramentum de defendenda Ecclesia contra hæreticos, & postea per censuram requisiti id præstare nolunt, declarandi sunt excommunicati: & si postea paruierint, absoluantur, aliqua dura pœnitentia imposita. *Eymer. 3. p. Direct. num. 17. ubi Peñ. com. 6. & quest. 32. & 33. ubi Peñ. comment. 81. & 82.*

16 Inquisitores excommunicare etiam possunt officiales temporales, & grauibus item pœnis arbitrariis multare, qui ad præstandum similiter prædictum iuramentum non venerint. *Eymeric. dict. num. 17. Peñ. d. comment. 6.*

17 Pœna arbitraria, quæ prædictis imponitur, est quòd certis diebus dominicis, aut festiuis, dum maior Missa dicitur, stent in porta Ecclesiæ, vel in gradibus ante altare, caputio, & sutoralibus depositis, tenendo

tenendo cereum certi ponderis in manu, quem offerant sacerdoti, Missa terminata. *Eymeric. & Peñ. locis proximè citatis.*

18 Contra dominos temporales non facillè procedant Inquisitores, nec inconsulto supremo Senatu, maximè si prædicti domini superiorem non habeant, propter maxima scandala, quæ inde poterunt resultare; sed salutaribus monitis eos ad obediendum commoueat. *Peñ. d. comment. 6.*

19 Magistratus & iudices seculares non exequentes, aut exequi differentes mandata & sententias Inquisitorum in causis fidei, per censuras cogendi sunt; & si nolint obedire, pœnis impediendum officium sanctæ Inquisitionis, & fautorum hæreticorum plectantur. *Eymeric. 3. p. Direct. quest. 34. ubi Peñ. comment. 85. Comens. in Lucerna verbo Executio. §. 7. vers. Imò Inquisitor.*

20 Contumaciter iurare reuuentibus in causa fidei, quia credunt id esse peccatum, hæreticorum pœna imponenda est; si verò ex simplicitate hoc faciant, arbitrariè puniantur. *Eymeric. 3. p. Direct. quest. 41. ubi Peñ. comment. 90.*

21 Nolentes testificari in causa fidei, nisi ex consanguinitate vel affinitate coniuncta, aut ex magna amicitia, aut ex alia rationabili causa excusentur, de hæresi redduntur suspecti, & hæreticorum fautores reputantur, pœnisque ordinariis & arbitrariis, quibus tales affici solent, puniuntur. *Eymer. 3. p. Direct. quest. 62. ubi Peñ. comment. 111. vers. Sed opportunè. & seqq.*

22 Pœna falsi testis & corrupti refertur supra *lib. 2. cap. 8. num. 9. & seqq.*

23 Episcopus instituens in suo testamento hæreticum

reticum hæredem aut non Catholicum, siue extraneus sit, siue consanguineus vel affinis, excommunicatur, & eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitatur. Decian. *crim. lib. 5. cap. 43. num. 8.* Farinac. *de hæresi quest. 190. §. 8. num. 105.*

24 Ecclesiasticus aut secularis instituens similiter hæreticum hæredem, præter excommunicationem à die facti testamenti incursum, priuatur Ecclesiastica sepultura, & tamquam suspectus de hæresi punitur. Decian. *d. lib. 5. cap. 44. num. 17.* Farinac. *d. §. 8. num. 107. & quatuor sequentibus.*

25 Instituens hæreticum hæredem, potest inquiri & excommunicari etiam post mortem, & eius bona confiscantur; si tamen sit Episcopus, non proceditur contra illum quoad bonorum publicationem, licet quantum ad excommunicationem procedatur. Farinac. *d. §. 8. num. 114. & seq.*

26 Instituens hæreticum iam reconciliatum hæredem, aut aliquid donans hæretico in necessitate constituto ne fame pereat; vel instituens eum, quem probabiliter ignorabat esse hæreticum, non incurrit prædictas pœnas. Farinac. *d. §. 8. num. 116. & seqq. & quest. 182. §. 1. num. 13.*

CAPVT XXVIII.

De impositione pœna pecuniaria.

1 Inquisitores licitè possunt in crimine hæresis pœnam pecuniariam imponere etiam Ecclesiasticis

siasticis habentibus patrimonium, aut qui fructus beneficiorum in suos vsus conuertunt. Eymer. *3. p. Direct. quest. 103. ubi Peñ. comment. 152. vers. Rurhus.* Simanch. *catol. tit. 27. num. 5.* Farinac. *de her. quest. 193. §. 6. num. 108.*

2 Pœna pecuniaria applicari potest pro officio sanctæ Inquisitionis, aut pro aliis causis piis; non tamen licet Inquisitoribus eam sibi applicare. Simanc. *catol. tit. 46. num. 76.* Eymeric. *d. quest. 103. Peñ. d. com. 152. vers. Primum. & seqq.* Farinac. *d. §. 6. num. 111. & 119.*

3 Inquisitores tunc pœnam pecuniariam imponant, quando apparet eam à reo magis timeri; non tamen pro omni leui culpa, nec semper, nec excedat qualitatem peccati, & conditionem personæ. Decian. *crim. lib. 5. cap. 44. num. 7.* Peñ. *ad 3. par. Direct. comment. 7. vers. At quamuis. & d. comment. 152. vers. Hoc potestremo.* Farinac. *d. §. 6. num. 115. & 121.*

4 Pœna pecuniaria imponitur suspectis de hæresi, fautoribus, defensoribus, proferentibus etiam hæresim per iocum, ex fatua simplicitate, ignorantia, vel ira, quæ omnimodam excusationem non habeat. Peñ. *d. com. 152. vers. Rurhus Inquisitores.* Decian. *dict. num. 7.* Farinac. *d. §. 6. num. 111. & seqq.*

5 Qui pœnam pecuniariam soluere non potest, luat in corpore, dummodo persona Ecclesiastica, vel ingenua non sit. Hæc commutatio etiam post latam sententiam licitè fit. Peñ. *d. com. 152. vers. Addit.* Decian. *d. num. 7.* Farinac. *d. §. 6. num. 114.*

6 Hæreticis confessis vel conuictis, aut impenitentibus pœna pecuniaria non imponitur, cum habeant pœnas taxatas à iure, quas iudex mitigare non

potest. Peñ. *d. com. 152. vers. Pœna verò.* Farinac. *d. §. 6. num. 117.*

7 Clerico non habenti patrimonium nec beneficium pingue, pœna pecuniaria non imponitur, nec illis quorum bona confiscantur. Peñ. *d. com. 152. vers. De clericis.* Farin. *d. §. 6. num. 118.*

8 Vbi Inquisitores sufficientia stipendia non habent ad suum officium exequendum, possunt expensas exigere ab ijs, contra quos procedunt. Eymeric. *3. p. Direct. quest. 104. vbi Peñ. com. 153. vers. Quoniam.*

9 Impensæ, quæ dum in reos inquiritur, fiunt, ab ipsis exigendæ sunt; ex eorum etiam bonis satisfaciendum est ductoribus & custodibus, quando è longinquo deducuntur; similiter tenentur rei soluere alimenta, & alia quæ dum in carcere detinentur, consumunt, donec causâ eorum fuerit expedita. Eymeric. *d. quest. 104. Peñ. d. com. 153. vers. De impensis.*

10 Sportulas non possunt Inquisitores accipere; cum eis à republica vel à Rege salaria deputentur. Peñ. *d. com. 153. vers. De sportulis.*

11 Ordinarij, dum contra hæreticos procedunt, non possunt, saltem regulariter, expensas recipere; cum ex dignitate Episcopali eis conueniat in hoc negotio laborare. Eymeric. *3. p. Direct. quest. 106. vbi Peñ. com. 155.*

12 Xenia, esculenta, & poculenta quæ intra paucos dies prodigantur, quamuis Inquisitores accipere possint, nullo tamen modo à reis accipienda sunt propter scandalum & suspicionem: neque etiam à quibusuis alijs ob indecentiam. Peñ. *d. comment. 153. vers. De tertia conclusione, & duobus seqq.*

13 Inquisitores super expensas, ad quas condemnant

demnant reos, contra quos procedunt, non tenentur reddere rationem Episcopo, etiam petenti: neque ipse Episcopus exigere potest partem prouentuum, qui de hæreticorum bonis Inquisitionis officio deputantur. Eymeric. *3. part. Direct. quest. 105. & 107. vbi Peñ. comment. 154. & 156.*

14 Vbi Inquisitoribus & alijs sancti Officij ministris non sunt salaria deputata, probabilius est Episcopos, quorum sunt adiutores, eos prouidere debere, quamuis probabile etiam sit ad dominos temporales hoc spectare: cum ipsi bona hæreticorum confiscata accipiant. Eymeric. *dict. 3. part. quest. 108. vbi Peñ. comment. 157.*

15 Inquisitoribus & alijs ministris prouideri potest de Ecclesiasticis beneficiis, tum simplicibus, tum etiam personalem residentiam requirentibus; quæ cum vacauerint, autoritate Apostolica applicentur, vel pensiones in eis instituantur. Peñ. *dict. comment. 157. vers. Quales antea.*

CAPVT XXIX.

De pœna non perficientis iniunctas pœnitentias.

1 **Q**uamdiu aliquis ob hæresim vel suspensionem illius est in pœnitentia ab Inquisitoribus imposita, sub eorum manet iurisdictione, ita ut contra huiusmodi pœnam, vel pœnitentiam violentes procedere possint. Simanch. *casual. tit. 18. num. 29.*

484 LIB. III. CAP. XXIX.

30. Eym. 3. pari. Direct. quest. 97. ubi pen. comment. 146. vers. Quantum ad primam. & seqq. Farinac de har. quest. 193. §. 7. num. 123.

2 In criminalibus vel civilibus causis carceratorum, etiam pœnitentiæ tempore durante, non se possunt Inquisitores intromittere: conueniri que debent ipsi carcerati apud iudicem secularem. Pen. dist. comment. 146. versic. Cæterum. & seqq.

3 Si carcerati, siue ad tempus, siue in perpetuum, & pœnitentes dum sunt in pœnitentiâ leuiter inter se deliquerint, in illos valent Inquisitores animaduertere; non verò si causæ inter eos ortæ graues sint. Pen. d. comment. 146. vers. Illud tamen.

4 Damnatus ad perpetuum carcerem, seu monasterium, ad pœnam vel ad pœnitentiâ peragendam, si inde aufugiat vel fugam tentet, quamuis iudicandus sit impœnitens quoadiu est in fuga, non tamen ob hanc causam censetur relapsus. Pen. d. comment. 146. versic. Verumtamen. & seqq. Simanch. cathol. institutionum tit. 16. num. 25. Farinac. dist. §. 7. num. 136.

5 Sic fugiens si misericordiam petat, & paratus sit Ecclesiæ satisficere, siue sponte veniat, siue comprehensus, etiam si fugæ commodam excusationem non habeat, reconciliandus est; maiori tamen pœna propter fugam afficiendus. Pen. d. comment. 146. vers. Itaque.

6 Si prædictam fugam præcedunt, comitantur, vel subsequantur signa, siue prioris siue alterius erroris, licet aliàs non sufficerent ad reum conuincendum de lapsu, non est improbabile quòd talis fugiuus potest tamquam relapsus condemnari, tutius tamen

LIB. III. CAP. XXIX. 485

tamen est oppositum, dummodo signa & coniecturæ non sint à iure approbatæ & iudicatæ sufficientes ad conuincendum aliquem de relapsu. Pen. d. comment. 146. vers. Atque hanc.

7 Qui iniunctas pœnitentiâs non modo non adimpleret, sed animo obdurato adimplere recusat, velut impœnitens est iudicandus, & nisi resipiscat, tradendus est curiæ seculari. Idem esto iudicium de eo, qui pœnitentiâ impositam propter hæresim probatam recipere renuit. Pen. d. comment. 146. versicula. Cæterum Farinac. d. quest. 193. §. 7. num. 140.

8 Acceptatas pœnitentiâs non adimplens, cum nulla ei competit excusatio, licet non censetur relapsus, tamquam impœnitens puniendus est, nisi resipiscat: si tamen excusationem habeat, iuxta excusationis qualitatem à culpa liberatur. Vt omnem suspicionem culpæ effugiat, occurrente impedimento aut necessitate, consulat Inquisitores. Pen. d. comment. 146. versic. Sed veniamus. vsque ad vers. Et hæc intelligo. Farinac. d. §. 7. num. 141. & 148.

9 Si omittens adimplere pœnitentiâ iniunctam, in eam non adimplendo culpam aliquam committat, ex qua iuris præsumptione iudicatur relapsus: vt visitare hæreticos, fauorem eis impendere, receptare, deducere, associare, dona vel munera eis donare vel mittere, que excusari non possint, vt relapsus tradendus est curiæ seculari. Pen. d. comment. 146. versic. Quod si. Farinac. d. §. 7. num. 144.

10 Committens in non adimplendo pœnitentiâ crimen aliquod, quod nec hæreticum sit, nec sapiens hæresim, nec ad illud vitandum pœnitens se obligauit, quamuis alias tale crimen prohibitum sit,

neque relapsus, neque impenitens iudicatur. Peñ. d. comment. 146. vers. Sin autem.

11 Qui illud commisit crimen, ad quod vitandum specialiter se obligavit: ut ad non exercendas vsuras, cum illam hæresim abiuraverit, quæ docet non esse peccatum vsuram exercere, non est iudicandus relapsus: cum secundum ius ex hoc delicto relapsa non concludatur: sed interrogandus est per tormentum, quid de ea re sentiat, ac iuxta confessionis qualitatem ut relapsus, vel ut deficiens in penitentia puniatur. Peñ. d. comment. 246. vers. Si verò.

12 Qui eam committit culpam, ad quam non iterum committendam se obligavit, non reputatur relapsus ex eo quod in abiuratione dicit: *Quod si contra abiurata fecero in futurum protinus volo haberi pro relapso*, cum hæc obligatio secundum iuris regulas intelligatur. Peñ. dict. comment. 146. vers. Sed occasione. & duobus sequentibus.

13 Quando hæreticus Ecclesiæ reconciliatur sub pœna pecuniaria de parendo mandatis, potest Inquisitor ab ipso petere cautionem seu fideiussionem de parendo sub tali pœna: & si non paruerit, eam à fideiussore exigere. Decian. crim. lib. 5. cap. 54. num. 41. Farin. d. §. 7. num. 124.

14 Licet ad penitentiam personalem non adimpletam obligari non possint succedentes in bonis hæretici, vel suspecti de fide, nec etiam ad penitentiam imponendam, cogi tamen possunt ad solvendam penitentiam viventi impositam exigendam de bonis ipsius defuncti. Eym. 3. part. Direct. quest. 120. ubi Peñ. comment. 169. Farin. d. §. 7. à num. 125. vsque ad 131.

15 Non adimplens penitentiam ex fragilitate carnis, non iudicatur impenitens: si verò ex malitia, putans se ad id non teneri, vel quia credit non errasse in fide, in eo errore persistendo, pro quo fuit condemnatus: vel quia existimat non posse Inquisitores penitentias iniungere, pertinax est, & hæreticus, & ut relapsus puniendus. Decian. dict. cap. 54. num. 40. & cap. 55. num. 11. & cap. 56. num. 5. Farinac. dict. §. 7. num. 143.

CAPVT XXX.

De pœnis augendis, vel temperandis.

1 Sine causa non potest iudex aut Inquisitor minuere, vel augere pœnas à lege, statuto, aut consuetudine introductas. S. Thom. 2. 2. quest. 67. art. 4. Menoch. de arbitr. lib. 1. quest. 96. num. 10. Calderin. de heret. cap. 19. num. 1. Tiraq. de pœn. temp. in prefat. num. 1. & seqq. Farinac. crim. quest. 17. num. 5.

2 Existente iusta & rationabili causa, licitum est iudici ordinatio pœnas temperare, augere vel immutare, habetque ad hoc concessum arbitrium à iure. Tiraq. in dict. prefat. num. 16. & sequentibus. Menochi. de arbitr. d. quest. 96. num. 14. Farinac. d. quest. 17. num. 7. & multis sequentibus.

3 Augere vel minuere pœnas pro ratione qualitatum, & circumstantiarum occurrentium, etiam in crimine hæresis potest Inquisitor. Gondisal. de heret. quest. 17. Farin. d. quest. 17. num. 22.

4 Quamuis in aliis criminibus iudex post latam sententiam non possit pœnam minuere inconsulto Principe, in crimine tamen hæresis vel suspicionis illius id Inquisitori licet. *Griland. de hæret. tractat. de relaxat. carceratorum de sentent. & pœnar. execut. quest. 6. num. 3. Farin. d. quest. 17. num. 61.*

5 Si in lege aut statuto cautum sit, ne iudex taxatam pœnam minuat vel auget, nullum ei relinquitur arbitrium ad illam augendam, minuendamve. *Farin. dicta quest. 17. num. 68. & seqq.*

6 Pœna, quæ per legem aut statutum applicatur parti, non potest iudex vel Inquisitor minuere. *Menoch. de arbitr. lib. 1. quest. 96. num. 1. & 2. Sor. de iust. & iur. lib. 4. quest. 5. art. 4. Farin. d. quest. 17. num. 71.*

7 Arbitrium, quod iudici vel Inquisitori conceditur in augmento & relaxatione pœnæ, duplex esse potest, plenum scilicet, seu liberum & regulatum. *Menoch. d. lib. 1. quest. 6.*

8 Arbitrium plenum est concessio à lege vel homine facta, qua potest iudex proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit statuere. *Menoch. d. quest. 6. num. 3.*

9 Arbitrium regulatum est concessio à lege vel homine facta, qua potest iudex secundum ius, rationem, & equitatem animi sui proferre sententiam. *Menoch. d. quest. 6. num. 2.*

10 Arbitrium in causis criminalibus, & in pœnarum taxatione concessum, semper intelligitur de arbitrio boni viri, quod iure & ratione regulatum est; cum in hoc includatur præiudicium tertij. *Menoch. d. lib. 1. quest. 9. num. 8. & seqq. & quest. 77.*

11 Tunc arbitrium regulatur iure, quando iudex

dex ex similibus iure, vel consuetudine determinatis ad similia procedit, etiam in criminibus, cuius similitudinis in determinando debet expressam mentionem facere. *Menoch. d. lib. 1. quest. 14. num. 3.*

12 Quando eiusdem criminis dantur duæ pœnæ, quas iudex alternatiuè potest imponere, si circumstantiæ & qualitates occurrentes postulant vt maior pœna imponatur, licitum est iudici pœnam augere, in dubio tamen minorem imponat. *S. Thom. 2. 2. quest. 67. art. 4. ad 1. Menoch. d. lib. 1. quest. 85. & 94. num. 2.*

13 Si verba legis, quæ pœnam alternatiuè ponit, dirigantur in personam delinquentis: vt si dicat *Soluat centum, vel recedat à ciuitate*: electio est delinquentis, non iudicis. *Menoch. dict. lib. 1. quest. 94. num. 4. & 5.*

14 Non potest iudex regulariter arbitrari pœnam mortis, quæ per legem vel statutum non ponitur. *Menoch. d. lib. 1. quest. 86. num. 1. & seqq.*

15 Si delictum sit atrox, & tales circumstantiæ concurrant, vt de iure vel consuetudine ob illas delinquens mortem mereatur, poterit iudex mortis pœnam arbitrari, dummodo iudex sit superior, nec tale arbitrium aliàs prohibeatur. *Menoch. dict. quest. 86. num. 20. & seqq. Clar. in praxi §. fin. quest. 83. num. 11. Anton. Gomez. tom. 3. variar. de delict. num. 8. Dixi de sollicit. tract. 2. cap. 18. num. 10. & seqq. supra lib. 1. cap. 34. num. 70.*

16 Quamuis iudex possit de iure mutare pœnam mortis à lege taxatam interueniente iusta causa, non tamen potest mutare illam in aliam mortis pœnam minus ignobilem, aut in aliam corporis afflictiuam, sed solummodo in exilium, in pœnam pecuniariam,

vel in alias similes; at verò secundum consuetudinem potest commutare penam mortis in eam, quæ est afflictiva corporis: vt fustigatio & missio ad triremes, etiam in perpetuum. Farinac. *dict. quest.* 17. num. 72. & 73.

17 In augendis vel minuendis poenis attenditur ad qualitatem delicti, vtrum sit leue an graues; enorme seu atrox, an grauius, atrocius, vel magis enorme. Quæ autem sint huiusmodi, iudicis arbitrio determinandum relinquitur. Menoch. *de arbir. lib.* 2. *casu* 266. num. 2. *Clar. §. fin. quest.* 83. *vers.* Scias autem. Farina. *crim. quest.* 18. num. 62.

18 Delictum leue, graue, & grauissimum dignoscitur ex qualitatibus & circumstantiis personæ, instrumenti quo perpetratur, causæ ob quam committitur, loci, temporis, & similitum. Carrer. *in pract. crim. tract. de homicidio.* §. Circa igitur tertium. num. 1. & *segg.* Farinac. *d. quest.* 18. num. 63. & 64.

19 Delictum mali exempli, tanquam perniciosius communitati, grauius censetur. Tiraq. *de poen. temp. causa* 44. num. 53. Menoc. *d. lib.* 2. *casu* 358. num. 4. Farin. *d. quest.* 18. num. 65. & 71. *cum segg.*

20 Delictum quod est de genere prohibitorum, siue committatur clam, siue palam, non reputatur grauius quoad poenæ impositionem, sed æqualiter punitur. Farinac. *d. quest.* 18. num. 71. *vers.* Primo casu.

21 Si materia in qua committitur delictum, sit de genere permissorum, grauius peccat qui clam delinquit, & grauius est puniendus, quam qui palam. Farinac. *d. num.* 71. *vers.* Secundo casu.

22 Delicta commissa cum dolo, cum sint grauiora, grauius puniuntur, quam quæ sine dolo perpetrantur.

CAPVT XXXI.

Dolus, vel illius carentia quando augeat, aut minuat delicti poenam.

1 **D**olus malus in genere sumptus, est machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum adhibita, cum aliud agitur, aliud simulatur. Sylu. *verbo Culpa.* num. 1. Farinac. *crim. quest.* 88. num. 1. & 3.

2 Dolus alius verus, alius præsumptus. Verus dolus est machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum manifestè adhibita. Hoc non tollit quin etiam præsumptionibus & indiciis, dummodo manifesta sint, probetur. Menoch. *de præsumptionibus* lib. 5. *præs. mpt.* 3. num. 6. Farinac. *d. quest.* 88. num. 6. & *sequentibus.*

3 Dolus præsumptus est machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum præsumptuè adhibita. Barth. *in l. Quod Nerua.* num. 13. *ff. de positis.* Farinac. *d. quest.* 88. num. 12. & *segg.*

4 Fraus licet communiter cum dolo confundatur, ab eo tamen differt, & est actus malitiosus tendens de permissio ad prohibitum. Menoch. *de præsump.* 3. num. 4. Decian. *crim. lib.* 1. *cap.* 5. *rubr. de fraude.* num. 1. Farinac. *d. quest.* 88. à num. 35. *quest.* 4. & 5.

5 Culpa in genere sumpta est demerito ab eo, quod diligentia

diligentia hominis potuit prouideri. Bart. l. Quod Nerua. num. 6. & 7. ff. de positi. Farin. d. quest. 88. num. 49.

6 Culpa pro ut in se continet dolum, est voluntaria declinatio a bono, vel ex malitia, vel ex negligentia procedens. S. Thom. 2. 2. quest. 34. art. 2. Decian. d. lib. 1. cap. 6. num. 1. & 4. Farinac. d. q. 88. num. 49.

7 Culpa a dolo separata est excessus, siue peccatum per imprudentiam admissum in alicuius damnum, quod tamen per prudentiam, si adesset aduertentia, cuiari posset. Decian. & Farin. proxime citatis locis.

8 Culpa quadruplex est, latissima videlicet, lata, leuis, & leuissima. Menoch. de presump. lib. 5. presump. 3. num. 1. 24. Decian. d. cap. 6. num. 7. & seqq. Farinac. d. quest. 88. num. 53. & seqq.

9 Latissima culpa est, que procedit ex calliditate, fallacia, vel machinatione ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum adhibita ex veris indiciis presumpta, & in hac consideratione media est inter dolum, & culpam latam. Salicet. in l. Si nulla. num. 7. fin. C. de pignorat. Farinac. d. quest. 88. num. 59. & seqq.

10 Culpa lata est denotatio circumspccta ab ea diligentia, quam communiter habent homines, qui sunt eiusdem professionis & conditionis. Sylu. verbo Culpa. num. 2. Farin. d. quest. 88. num. 67. & seqq.

11 Leuis culpa est facere vel non facere id, quod diligens pater familias faceret vel omitteret in rebus suis. Sylu. verbo Culpa. num. 2. Menoch. de presump. lib. 5. presump. 3. num. 1. 32. Decian. crim. lib. 1. cap. 6. num. 20. Farin. d. quest. 88. num. 97. & seqq.

12 Culpa leuissima est denotatio incircumspecta ab ea diligentia quam habent homines diligentissimi eiusdem conditionis & professionis. Sylu. d. num. 2. Decian. d. cap. 6. num.

6. num. 23. Farin. d. quest. 88. num. 83. & seqq.

13 Appellatione culpæ in dubio venit culpa leuis; respiciendum tamen est ad subiectam materiam. Decian. d. cap. 6. num. 21. & 22. Farinac. d. quest. 88. num. 91. & seqq.

14 In dubio non præsumitur dolum, neque fraus, & ad dolum & fraudem excludendam omnis interpretatio faciendæ est, potiusque præsumenda est culpa, quam dolum, licet etiam culpa non præsumatur. Menoc. d. presump. 3. a num. 14. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 531. num. 1. & seqq. & lib. 2. concl. 814. num. 3. Farinac. quest. 89. inspect. 1. per totam.

15 Quando lex requirit dolum ad punitionem, lata culpa non æquiparatur dolo, secus verò si verus dolum non requiritur. Sylu. verbo Culpa. num. 4. & 24.

16 Fraus & dolum præsumptionibus & coniecturis probantur, quæ esse debent efficacia, & sufficientia; quæ autem sunt huiusmodi, iudicis arbitrio determinandum relinquitur. Menoch. de presump. lib. 1. qu. 58. a num. 10. & lib. 5. presump. 3. a num. 42. Mascard. lib. 1. concl. 530. num. 1. & seqq. Farinac. d. quest. 89. inspect. 2. per totam.

17 Præsumptio non doli fortior est, quam præsumptio doli, nisi agatur de probando dolum resultantem ex actu natura sua malo. Menoch. d. presump. 3. num. 1. 23. Farina. d. inspect. 2. num. 40. & seqq.

18 Nonnullæ sunt præsumptiones, quæ regulariter dolum excludunt. Prima sumitur ex qualitate personæ: ut si sit rustica, imperita, &c. Menoch. dict. presump. 3. num. 38. & 39. Mascard. lib. 1. concl. 531. num. 131. & seqq. Farinac. quest. 89. inspect. 3. num. 44. & seqq.

19 Secunda:

19 Secunda: ex defectu causæ, qua quis dolum commississe dicatur. Menoc. *dict. præsumpt.* 3. num. 17. & *seqq.* & num. 85. Mascard. *d. concl.* 531. num. 3. 4. 22. 29. & 77. Farinac. *d. inspect.* 3. num. 55. & *seqq.*

20 Tertia: ex eo, quod quis utitur iure suo; aut iure permittente aliquid agit, vel exequitur actum fieri solitum. Menoch. *d. præsumpt.* 3. num. 23. Mascard. *d. concl.* 531. num. 12. & 51. & *lib. 2. concl.* 815. num. 41. Farinac. *d. inspect.* 3. num. 59. & *seqq.*

21 Quarta: ex actu palam commisso, qui licet in specie sit prohibitus, in genere tamen est permissus. Albert. *de agnosc. quest.* 23. num. 79. Farinac. *d. inspect.* 3. num. 63. Hoc tamen iudicis arbitrio relinquatur. Menoch. *lib. 3. præsumpt.* 122. num. 94.

22 Quinta: ex ignorantia facti, dummodo sit probabilis. Farinac. *d. inspect.* 3. n. 64. & *seqq.*

23 Sexta: ex actu, qui in personam benevolam, propinquam vel conjunctam exercetur. Menoch. *d. præsumpt.* 3. *lib. 5. num.* 25. & *seqq.* Mascard. *d. concl.* 531. num. 11. Farinac. *d. inspect.* 3. num. 68.

24 Septima: ex eo quod quis operatur ex obedientia superioris: ex necessitate officij: aut ex intervallo temporis. Mascard. *d. concl.* 531. num. 9. & *lib. 2. concl.* 815. num. 8. & 9. Farinac. *d. inspect.* 3. num. 69. & 71. & *inspect.* 4. num. 115. & *seqq.* Dummodo tamen delictum manifestum non sit.

25 Sicut prædictæ causæ dolum in totum vel in partem excludunt: sic ex contrariis præsumitur. Ut si persona sit docta; si detur causa, ex qua dolum quis commississe dicatur; si quis facit contra ius: si clam committatur actus prohibitus; si quis scienter operatur: si quis exercet actum contra inimicum: si ali-

quis

quis contra obedientiam facit, aut quod ad alium spectat operari. Farinac. *dict. quest.* 89. *inspect.* 4. *ferè per totam.*

26 Præsumitur etiam dolum ex præcedenti tractatu: ex actu facto cum personis suspectis vel prohibitis: aut ex qualitate temporis. Menoch. *d. præsumpt.* 3. num. 110. Mascard. *dict. concl.* 531. num. 62. 73. 104. & 143.

27 Præsumitur dolum ex mendacio: ex falsa expressione & assertionem: ex eo quod quis affirmat pro vero aut certo, quod verum vel certum esse ignorat: ex eo quod aliquis tacet, quæ dicenda erant, vel obscure loquitur. Menoch. *d. præsumpt.* 3. num. 55. & *seqq.* Mascard. *d. concl.* 531. num. 7. 19. 37. 68. & *seqq.* Farinac. *d. inspect.* 4. num. 104. & *seqq.*

28 Præsumitur dolum ex nimia & insolita diligentia vel cautela: & generaliter ex omni actu insolito. Menoch. *d. præsumpt.* 3. num. 102. & 103. Mascard. *d. concl.* 531. num. 75. & 108. & *lib. 2. concl.* 815. num. 4. Farinac. *d. inspect.* 4. num. 121. & *seqq.*

29 In causis fidei non attenditur ad causas excludentes vel includentes dolum, quoad pœnam quæ incurritur ipso facto ex delicto externe commissio: neque etiam ubi tali delicto pœna est à iure taxata. Ratio est, quia in huiusmodi pœnis iudex non habet arbitrium.

30 Quando proceditur ex præsumptionibus & iudiciis, consideranda sunt causæ, quæ dolum includunt, aut excludunt, ut pœna imponatur: tunc enim arbitrari debet Inquisitor.

CAP.

CAP. V. XXXII.

*Pœna ex credulitate, ignorantia, iracundia,
vel ætate minuitur.*

1 **Q**uando lex requirit dolum ad punitionem delinquentis, quælibet causa vel credulitas, etiam leuis, quæ excusat à dolo, aufert vel minuit pœnam delicti. Clar. §. finali. quest. 60. versic. Et generaliter. Anton. Gom. de delict. cap. 6. tit. De iniuriis num. 2. ad finem. Farinac. quest. 90. inspect. 1. num. 1. §. 4. & seqq.

2 Ignorantia iuris naturalis, gentium, & diuini crassa & supina, seu affectata regulariter, quia non excusat à dolo, non minuit pœnam delicti. Tiraq. de pœn. temp. causa 13. nu. 2. Farinac. d. quest. 90. inspect. 2. num. 98. 100. & 101.

3 Ignorantia iuris dubij & controuersi, eo quòd excusat à dolo, excusat etiam à pœna; secus verò si ius sit notorium. Tiraq. de pœn. temp. causa 11. num. 6. & 9. Farinac. d. inspect. 2. num. 101. & seqq.

4 Credens viro fide digno, etiam si errauerit in iure, cum in dolo non sit, & à culpa, & à pœna liberatur. Tiraq. de pœn. temp. causa 51. num. 27. Menoch. de recuper. remed. 13. num. 36. Mascard. lib. 2. concl. 647. num. 3. Farinac. d. quest. 90. inspect. 3. num. 109. & seqq.

5 Credens viro fide digno asserenti id, quod verisimile non est, neque à culpa, neque à pœna est immunis. Farinac. d. inspect. 3. num. 123.

6 Delictum magna ira commissum mitius punitur, maximè si ira ex iusta causa proueniat. Tiraq. de pœn. temp. causa 1. num. 1. & seqq. Clar. §. fin. quest. 60. vers.

vers. Est etiam, Farinac. quest. 91. ferè per totam.

7 Delinquens ex magna iracundia, etiam interueniente iusta causa, si in delicto perseuerat, non excusatur à pœna. Farinac. d. quest. 91. num. 12.

8 Varij gradus in hominum ætatibus à iurisperitis distinguuntur ad pœnam delicti minuendam. Menoc. de arbitrar. lib. 2. casu 57. num. 1. & seqq.

9 Prima ætas est infantia, quæ ducitur vsque ad septimum annum inclusiuè. Menoc. d. casu 57. num. 1. & seqq. Farinac. quest. 92. num. 3.

10 Secunda est infantia proxima, quæ incipit post septennium, & continuatur vsque ad decimum annum cum dimidio in masculo, in femina verò vsque ad nonum cum dimidio. Ant. Gom. de delictis ca. 1. num. 57. vers. Et dicitur proximus infantia. Farinac. d. quest. 92. num. 4.

11 Tertia est pueritia, quæ incipit à septennio, & durat vsque ad pubertatem. Menoc. d. casu 57. num. 2. & 10. Ant. Gom. d. cap. 1. num. 63. vers. Sed hodie. Farinac. d. quest. 92. num. 6. 7. 18. & 19.

12 Quarta est pubertas, quæ incipit à quarto-decimo anno completo in masculo, at verò in femina à duodecimo; quæ hanc ætatem præcedit, impubertas appellatur. Menoc. d. casu 57. num. 2. Farinac. d. quest. 92. num. 8. 18. & 19.

13 Quinta dicitur pubertati proxima, quam illam esse existimo, missis variis sententiis, quæ per sex menses à pubertate distat.

14 Sexta est ætas minor, quæ extenditur vsque ad vigesimum quintum annum exclusiuè: à quo anno impleto, incipit ætas maior, seu vitilis. Farinac. dicta quest. 92. num. 21.

15 Octava est senectus, quæ incipit à quinquagesimo anno, & extenditur ad septuagesimum usque: à quo ætas decrepita initium sumit. Menoc. d. lib. 2. casu 59. num. 1. Farin. d. quest. 92. num. 2. 2.

16 In casibus in quibus ætas non est à iure determinata, eius determinatio iudicis arbitrio remittitur. Menoc. & Farin. proximè citatis locis.

17 Senes qui in decrepita sunt ætate, maximè qui propter senectutem sunt diminuti sensu & intellectu mitiùs puniuntur. Tiraq. de pæn. temper. causa 8. num. 4. & seqq. Ant. Gom. d. cap. 1. num. 68. vers. Item etiam. Farin. d. quest. 92. num. 23. & 25.

18 Minores viginti quinque annorum regulariter mitiùs puniuntur, etiam facti maiores, quia non ad tempus punitionis, sed delicti attenditur. Tiraq. de pæn. temper. causa 7. num. 1. & seqq. Farin. d. quest. 92. num. 41. & 162.

19 Infantes & infantia proximi in crimine sodomia à pœna ordinaria releuantur; quod etiam in minoribus viginti quinque annorum, & maximè in puberibus obseruatur. Ant. Gom. d. cap. 1. num. 60. in fine. Clar. §. fin. quest. 60. in princip. Menoc. de arbit. lib. 2. casu 329. num. 5. & casu 286. num. 18. Farin. d. quest. 92. num. 83. & seqq.

20 Minor carnaliter cognoscens Iudæam, excusatur à pœna ordinaria. Menoch. d. casu 329. num. 4. Farin. d. quest. 92. num. 88.

21 In crimine hæresis, si minor rectè pœniteat, mitiùs punitur, secùs verò si in hæresi persistat. Decia. crim. lib. 3. cap. 12. num. 25. & lib. 5. cap. 37. num. 56. Simanch. cathol. tit. 29. num. 56. & seqq. Farin. d. quest. 92. num. 180. & 181.

CAP.

CAPVT XXXIII.

Quando ebrio, & furioso delinquentibus
ordinaria pœna remittatur.

1 Ebrius delinquendo mitiùs punitur, magis tamen vel minus, pro maiori aut minori ebrietate. Tiraq. de pæn. temp. causa 6. à num. 1. usque ad 12. Ant. Gom. de delictis cap. 1. num. 73. Menoc. de arbit. lib. 2. casu 326. num. 7. Farin. quest. 93. num. 1. & 18.

2 Procurans ebrietatem, ad hoc ut ebrius delinquat, ordinaria plectitur pœna. Tiraq. d. causa 6. num. 10. Menoc. d. lib. 2. casu 376. num. 8. & 9. Farin. d. quest. 93. num. 21.

3 Furiosus in furore delinquens, excusatur à pœna, etiam si ad sanitatem redierit. Idem dicitur de infano, phrenetico, & mente capto. Tiraq. de pæn. temper. causa 2. num. 1. & seqq. Ant. Gom. d. cap. 1. num. 70. Menoc. d. lib. 2. casu 325. num. 8. Farin. quest. 94. num. 1. & multis seqq.

4 Habens dilucida interualla, si constat deliquisse dum erat sanæ mentis, non excusatur à pœna ordinaria: si verò sit dubium quo tempore deliquerit, præsumendum est ad delictum excludendum, quòd tempore furoris deliquerit. Ant. Gom. d. cap. 1. num. 70. vers. Quod tamen intellige. & num. 71. Farin. dist. quest. 94. num. 5. & seqq.

5 Delinquens dum erat sanæ mentis, si postea in dementia incidat, etiam post latam sententiam, non punitur pœna corporali, nisi ad pristinam redeat

.ii 2

sanitatem. Tiraq. de poen. temper. causa 3. num. 4. 6. & 7. Ant. Gom. d. cap. 1. num. 72. Farin. d. quest. 94. num. 13.

6 Delinquens quando erat sanae mentis, etiam si in amentiam perpetuam incidat post defensionum processum, puniri potest poena pecuniaria, eiusque bona confiscari. Tiraq. d. causa 3. num. 1. Clar. §. fin. qua. 60. vers. Item quare. Farin. d. q. 94. num. 19. & 22.

7 Licet furiosus non sit puniendus, non tamen dimittendus est, sed custodiendus a suis, si eos habeat, vel in carceribus servandus, non in poenam, sed ne quid perniciosius in se ipsum, aut in alios moliat, Tiraq. de poen. temper. causa 2. num. 10. Farin. d. quest. 94. num. 45.

8 Furor non praesumitur, idem probandus est. Probatur autem signis & coniecturis, cum sit difficilis probationis. Couar. in 4. Decretali. par. 2. cap. 2. num. 6. Ant. Gom. d. cap. 1. num. 71. ad finem. Menoc. de praesump. lib. 6. praesump. 45. num. 23. Farina. d. quest. 94. num. 48. & seqq.

9 Probato furore non momentaneo, sed continuo, si constet actum gestum fuisse brevi tempore post furorem, praesumitur tempore furoris factus. Couar. dict. num. 6. vers. Quibus illud. & versic. Processit. Anton. Gom. d. num. 71. Menochi. d. praesump. 45. num. 59. & seqq. Farin. d. quest. 94. num. 52. & seqq.

10 Quando constat aliquem post furorem fuisse sanae mentis, & continuato tempore cessasse furorem, non praesumitur actus gestus tempore furoris, sed ex ultimo statu praesumptio sumitur, nisi qualitas actus contrarium suadeat. Mascard. lib. 2. concl. 825. num. 17. & 18. Farin. d. quest. 94. num. 55.

CAP.

CAPVT XXXIV.

Ex consuetudine minuitur aliquando poena ordinaria.

1 **C**onsuetudo, ut est quid facti, est frequentia operandi liberè eodem modo. S. Thom. in 3. dist. 23. quest. 1. art. 4. quest. iunc. 2. Suar. lib. 7. de legibus. cap. 1. num. 5.

2 Consuetudo facit actum licitum, qui alias licitus non erat. Roland. conf. 58. num. 19. lib. 4. Gutier. pract. lib. 3. q. 29. num. 22.

3 Consuetudo in prohibitis iure naturali, vel diuino regulariter, quamuis multorum sit, imò & communis, non excusat à culpa; ac proinde neque à poena, nec consuetudinis, sed corruptela nomen meretur. S. Thom. 1. 2. quest. 97. art. 3. ad 1. Tiraq. de poen. temper. causa 42. num. 12. Farin. crim. quest. 95. num. 36. & seqq. Suar. d. lib. 7. cap. 4. num. 4. & 13.

4 Consuetudo in iis, quae de iure positio prohibentur, vel contra ius positium, si à multis communiter obseruetur, excusat à dolo, & à culpa, in totum, vel in partem, secundum quod magis, aut minus recepta, introducta, aut praescripta fuerit. Tiraq. de poen. temper. causa 42. num. 9. & 10. Farin. d. quest. 95. à num. 28. vsque ad 35.

5 Quando consuetudo taliter est introducta contra legem humanam, quod illam abrogat, aut interpretatur, omnino excusat à culpa, & à poena: secus autem si taliter introducta non sit, Vide Suarez lib. 7.

de legib. cap. 8. 14. 15. 17. & 18.

6 Plura delicta tam diversi quam eiusdem generis ex intervallo commissa regulariter pluribus plectuntur pœnis. Clar. in pract. quest. 84. vers. Alius est casus. & vers. Scias autem. Couar. lib. 2. variar. cap. 10. num. 8. vers. Quod autem dicimus. Farinac. quest. 22. num. 1. 2. & 4.

7 Plura delicta diversi generis eodem tempore commissa ad vnum & eundem finem & effectum, non puniuntur pluribus pœnis, sed vna tantum, licet maiori. Couar. d. num. 8. vers. Haetenus tractatum est. Farinac. d. quest. 22. num. 19.

8 Si plura delicta eiusdem generis eodem tempore perpetrentur, non pluribus, sed vna pœna plectuntur, maiori tamen, quam si vnum tantum delictum committeretur: siue pœna sit arbitraria, siue à iure determinata. Farin. d. quest. 22. num. 12. & seqq.

9 Quando plura delicta eiusdem generis successivè commissa sunt, licet in intervallo, vnicæ pœna puniuntur. Couar. dict. vers. Quod verò dicimus. Farinac. d. quest. 22. num. 17. & 18.

10 Consuetudo delinquendi, etiam in minoribus viginti quinque annorum, auget delicti pœnam, non tamen vsque ad pœnam mortis, nisi aliàs delictum sit capitale. Clar. d. quest. 85. vers. Sed hic incidenter. Ant Gomez de delict. tit. de homicidio. cap. 3. num. 60. fin. & tit. de furto. cap. 5. num. 5. Farinac. quest. 23. num. 1. 2. 7. & 34.

11 Augeretur pœna delicti propter consuetudinem, etiam si delicta priora punita iam sint, aut à Principe per gratiam condonata, vel tempore præscripta: quamvis aliàs eorum cognitio principaliter ad iudicem

ad iudicem non spectet. Couar. variar. lib. 2. ca. 9. num. 7. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centur. 3. casu 295. num. 19. Mascard. lib. 2. num. 13. Anton Gom. dict. cap. 5. num. 8. circa finem. Farin. d. quest. 23. num. 8. & 11.

12 Si priora delicta punita non sint, non dicitur delinquens ex sola iteratione incorrigibilis. Anton. Gomez. d. num. 8. circa finem. Farinac. d. quest. 23. num. 9.

13 Non solum in condemnando, sed etiam in procedendo, consuetudo delinquendi nocet reo; quia contra consuetum delinquere lex multum præsumit. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 32. num. 1. & seqq. & num. 17. Farinac. d. quest. 23. num. 20. & seqq.

14 Delinquendi consuetudo per se sumpta non sufficit ad torturam, cum sit indicium remotum: bene tamen cum adminiculis. Clar. quest. 64. vers. Sed pone. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 89. num. 101. Farinac. d. quest. 23. num. 22. vers. Veritas.

15 Si quis probet se per triennium non commisisse delictum, consuetudo non faciet contra illum præsumptionem, quod non sit emendatus, imò emendatus præsumitur. Menoch. d. quest. 89. num. 105. & d. præsumpt. 32. num. 30. Mascard. lib. 1. concl. 222. num. 12. & 22. Farinac. d. quest. 23. num. 26. & seqq.

16 Qui non est consuetus delinquere, mitius punitur. Tiraq. de pœn. temperand. casu 51. per totam. Farinac. d. quest. 23. num. 32. vers. Amplia ix.

CAPVT XXXV.

Delicti pœna minuitur aliquando ex multitudine delinquentium, ex incertitudine delinquentis, & ex delicto de mandato Principis commisso.

1 **D**elicti pœna absolutè loquendo minuitur ex multitudine delinquentium, quando pœna est capitalis, & ex impositione illius sequitur multorum strages. Tiraq. *de pœnis temperandis causa* 47. à num. 1. usque ad 14. Farin. *quest. 96. num. 1. & 4.*

2 In iis, qui authores sunt delicti, aut in delinquendo principaliores, non minuitur, pœna propter delinquentium multitudinem. Tiraq. *d. causa* 47. num. 8. Farinac. *quest. 96. num. 8.*

3 In crimine hæresis ob delinquentium multitudinem augenda sunt pœnæ, præsertim in principalibus, & authoribus, nisi timeatur scandalum, quod magis noceat, quia tunc propter multitudinem pœna minuenda est. Decian. *crim. lib. 5. cap. 50. num. 5. & 6.* Farin. *de hæresi. quest. 197 §. 1. num. 32.*

4 Si tota ciuitas, castrum vel oppidum, aut maior pars conuocato concilio in hæresim incidat, potest condemnari, comburi, & destrui, consulto tamen Summo Pontifice. Decian. *d. cap. 50. num. 1. & seqq.*

5 Si ciuitas aliqua impediatur ne hæretici vel eorum fautores puniantur, capianturve, priuari debet commercio, & dignitate Episcopali. Farin. *dict. §. 1. num. 34.*

6 Incer-

6 Incertitudo delinquentium minuit pœnam delicti, siue arbitrariam, siue ordinariam. Tiraq. *de pœn. temper. causa* 63. num. 1. Farin. *d. q. 96. num. 14. & 59.*

7 Si constat multos fuisse ex proposito coadunatos ad committendum delictum, licet non constet quis in particulari illud commiserit, omnes tenentur pœna delicti ordinaria. Anton. Gom. *de delict. tit. de homicidio cap. 3. num. 36.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. casu* 362. num. 25. & seqq. Farin. *d. quest. 96. num. 72.*

8 Mandatum Principis non excusat à pœna in iis, quæ sunt contra fidem, aut contra determinationem Ecclesiæ. Ant. Gom. *d. cap. 3. num. 42.* Farin. *quest. 97. casu 1. num. 3. & seqq.*

9 Si quæ Princeps præcipit, sunt dubia, & certioratus adhuc exequi mandat, non incurret ordinariam delicti pœnam, qui Principis mandatum exequitur. Farinac. *dicta quest. 97. casu 2. inspect. 1. num. 46. & seqq. & casu 5. num. 112.*

10 Asserenti se de mandato Principis delictum commisisse, non creditur, nisi probet. Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quest. 76. num. 4. & seqq.*

CAPVT XXXVI.

Proponuntur alie cause, ob quas delicti pœna minuitur.

1 **M**ulieres, etiam in crimine hæresis, nisi sunt pertinaces, à pœnæ rigore facilius excusantur. Decian. *crim. lib. 5. cap. 37. num. 63.* Farin. *quest. 97. casu 10. num. 8.*

Ii 5

2 Rusticus excusatur à suspitione hæresis, in iis, quæ videntur eius capacitatem excedere: secus in aliis. Albert. *de agnosc. quest.* 23. num. 6. & 70. Decian. *dict. cap.* 37. num. 62. Farinac. *d. quest.* 97. *casu* 11. num. 42. & *seqq.*

3 Excusatur rusticus à dolo præsumpto, non à vero. Menoch. *de recuper. remedio* 9. num. 23. & 32. *ac de arbitr. lib.* 2. *casu* 194. num. 17. & *seqq.* & num. 33. & *seqq.* Farin. *d. quest.* 97. *casu* 11. num. 25. 46. & *seqq.*

4 Qui dormiendo delinquit, excusatur à pœna, quando nulla ei potest imputari culpa. Tiraq. *de pœn. temp. causa* 5. num. 1. Farin. *d. quest.* 97. *casu* 12. *ferè per totum.*

5 Quando quis vigilando ratum habuit delictum, quod in somnis commisit, non excusatur à pœna, in delictis maximè contra fidem. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 327. num. 8. Farin. *d. casu* 12. num. 75.

6 In crimine fortilegij, idololatriæ, & hæresis excusatur à suspitione contra fidem, & à rigore pœnæ, qui ex vehemènti amoris passione delinquit. Tiraq. *de pœn. temp. causa* 4. num. 1. & *seqq.* Clar. §. Hæresis. num. 33. & *quest.* 60. num. 7. Menoch. *d. lib.* 2. *casu* 328. num. 1. & *seqq.* Simanch. *cahol. tit.* 16. *de defension. reorum.* num. 42. & *seqq.* Farin. *d. quest.* 97. *casu* 13.

7 In crimine hæresis & in aliis, in quibus pœna est vniformis, & à lege, vel statuto taxata, nobilitas non excusat à pœna: in pœnis verò arbitrariis nobilibus delinquentibus moderatur pœna corporalis. Tiraq. *de pœn. temp. causa* 31. num. 1. 34. & 35. Clar. §. *fin. quest.* 60. *vers.* Prodest etiam. Farin. *d. quest.* 97. *casu* 14. num. 93. 102. 110. 122. & 131.

8 Nobiles non mitiùs puniuntur etiam in pœnis

nis arbitrariis, quando delicta ob nobilitatem delinquentium augentur. Tiraquel. *de pœn. temp. causa* 31. num. 7. & *sequemibus.* Farinac. *dict. causa* 14. num. 113. & *seqq.*

9 Quando delictum tale est, vt propter illud priuilegium nobilitatis amittatur, non mitiùs puniuntur nobiles, cum priuilegium nobilitatis tunc eis non profit.

10 Insignis peritia artis excusat à pœna delicti, dummodo delictum non sit nimis famosum, consulendus tamen est supremus Princeps. Tiraquel. *de pœn. temp. causa* 50. Baiard. *ad Clar. quest.* 60. num. 98. *vers.* Et quodd pœna remittatur. Anton. Gom. *de delict.* cap. 13. num. 36. *vers.* Tertius casus est. Farin. *d. quest.* 97. *casu* 15. *reg.* 1. *per totam.*

11 Peritia artis vt excuset à pœna, quindecim testibus probari debet. Baiard. *ad Clar. d. quest.* 60. num. 98. Farin. *d. quest.* 97. *casu* 15. num. 139.

12 Propter merita delinquentis & beneficia, siue ab eo, siue à suis maioribus reipublicæ collata, potest remitti pœna: dummodo delictum non sit nimis atrox, & merita præcesserint delictum: aut si cum delicto coniuncta sint, delinquens non crimen, sed commodum reipublicæ intenderit. Baiard. *d. num.* 98. & 99. *vers.* Vtilis est. Farinac. *d. causa* 15. *reg.* 2. *per totam.*

13 Iudæus vel infidelis effectus Christianus non punitur pro delictis ante baptismum commissis, iuxta praxim communiter obseruatam; quamuis hoc in iure sit controuersum, & secundum multorum sententiam in iudicis arbitrio positum. Clar. §. *fin. q.* 51. num. 19. & 47. Farin. *d. quest.* 97. *casu* 16. *per totam.*

14 Muto & surdo, qui possunt mentem suam explicare, non minuitur pena delicti: imò & torqueri & pena ordinaria puniri possunt. Anton. Gomez. *de delicti. cap. 1. num. 69. Farin. de q. 97. causa 17.*

15 De iure minui potest pena filio delinquenti, qui à patre vel matre iudici præsentatur: & similiter patri aut matri delinquentibus præsentatis à filio: raro tamen & cum magna consideratione, ac consulto Principe id faciendum est. Tiraqu. *de poen. temper. causa 18. num. 1. & seqq. & causa 19. num. 1.* Menoch. *de arbit. lib. 2. casu 347. num. 1. & 4.* Clar. *d. quest. 60. num. 2. 5.* Farinac. *d. quest. 97. causa 18. per totam.*

16 Prosperus euentus in delictis, etiam praua intentione commissis, minuit aliquando poenam. Farinac. *d. quest. 97. causa 19. num. 179.* Non tamen minuit præsumptionem malæ credentiæ, vel hæresis; cum delicta contra fidem ex intentione dignoscantur.

17 Quæ hætenus dicta sunt circa poenarum diminutionem, in delictis contra fidem, de illis poenis intelligi debet, in quibus Inquisitor habet arbitrium; in ordinariis verò poenis, quas hæreticus vel suspectus de fide ipso facto incurrit, locum non habent: nihilominus iuuant, vt postea cum delinquentibus facilius dispensetur.

CAP.

CAPVT XXXVII.

*Hæreticorum poene an dispensabiles sint,
& à quibus dispensentur.*

1 **D**ispensatio est iuris relaxatio facta cum cognitione causæ ab eo, qui potest relaxare. Nauar. *in Summ. prælud. 9. num. 15.* Grassi. *1. par. decis. lib. 2. cap. 31. num. 1.* Emman. *regul. tom. 2. q. 46. art. 1.*

2 Hæc descriptio explicat dispensationem, quæ licite fit. Sanch. *lib. 8. de marr. disp. 1. num. 2.*

3 Dispensationis quatuor sunt species, Semiplena, plena, plenior, & plenissima. Hostiens. *in rubr. de hæret. §. Quando & qualiter. num. 12. versic.* Item quoruplex. Decian. *crim. lib. 5. cap. 54. num. 15.* Farin. *de hæresi q. 193. §. 3. num. 67.*

4 Ad rectè dispensandum, præter auctoritatem dispensantis, requiritur necessitas, vtilitas, vel euidens prærogatiua meritorum. Cap. Tali coniugio. *1. quest. 7.*

5 Dispensatio facta ab inferiori in poenis contentis in legibus superiorum eatenus est valida, quatenus à superioribus sibi permittitur, & non aliter. S. Thom. *1. 2. q. 97. art. 4. ad 3. & in 4. dist. 15. q. 3. art. 2. q. 1. ad 3.* Suarez *de legibus lib. 6. cap. 14. num. 4. & seqq.*

6 Nulla est dispensatio, quæ fit ab inferiori in prædictis poenis, si absque legitima causa statuatam si dispense ex concessione superioris committentis absolute facultatem dispensandi. Sylu. *verbo Dispensatio. q. 3. num. 5.* Soto *lib. 7. de iust. q. 4. art. 3. versic.* Ruffus

fus

sus circa eandem. Sanch. d. lib. 8. disp. 17. num. 4.

7 Valida est dispensatio in pœnis contentis in lege facta ab eodem qui dispensat, quamuis sine legitima causa, aut etiam sine causa dispenset, erit tamen iniusta. Tabien. verbo Dispensatio. q. 14. num. 14. Soto lib. 1. de iust. q. 7. art. 3. & lib. 7. q. 4. art. 3. ad 2. Sanc. d. lib. 8. disp. 17. q. 2. & 3.

8 Potestas dispensandi à superiori inferiori concessa latè interpretatur. Couar. 4. Decret. 2. par. cap. 8. num. 6. vers. 8. & num. 11. Lopez 2. par. instruct. de clauibus. cap. 9. Sanch. d. lib. 8. disp. 2.

9 Dispensatio in pœnis hæreticorum, fautorum ipsismet concessa, strictè est interpretanda. Sanch. d. lib. 8. disp. 1. num. 3. & 13. Garcia de benef. part. 1. cap. 6. num. 5. 8. & seqq.

10 In omnibus pœnis hæreticorum, fautorum, & similium tam arbitrariis, quàm ordinariis, valet Summus Pontifex dispensare: cum in omnibus quæ sunt iuris humani per Prælatos, vel Ecclesiam instituti, dispensandi habeat potestatem. S. Tho. in 4. dist. 27. quest. 3. art. 3. ad 2. & quodlibet. 4. art. 13. Doctores in cap. Significasti. de elect. cap. Proposuit. de concess. prebend.

11 Attento iure communi possunt inferiores Inquisitores simul cum Episcopo, cuius iurisdictioni subsunt, dispensare in carcere, & aliis pœnis per ipsos impositis, cum id viderint expedire. Peñ. in 3. p. Direct. ad q. 59. com. 108. versic. Postremo de commutatione. & ad quest. 96. comment. 145.

12 In Lusitania, & in Hispania inferiores Inquisitores non dispensant in pœnis etiam per ipsos impositis; hoc enim generalibus Inquisitoribus reserua-

tum

tum est. Simanch. cathol. tit. 16. num. 20. & tit. 47. num. 12. & sequenti. Peñ. dict. vers. Postremo. Regim. Inquisit. Lusitanæ tit. 3. cap. 5.

13 In pœnis, quas ipso facto incurrunt hæretici, fautores, & similes, quæque in iure determinatæ sunt, dispensare nequeunt neque Inquisitores particulares, neque generalis Inquisitor, cum hoc nusquam sit illis permissum. Zanchin. de heret. cap. 38. ubi Camp. Griland. de relaxatione carceratorum tit. de beneficio & indulgentia Principis. Peñ. 1. part. Direct. ad l. Cunctos populos. C. de Sum. Trinit.

14 Ex eodem fundamento neque inferiores Inquisitores, neque generales possunt dispensare in irregularitate propter hæresim, fautoriam, & alia huiusmodi incurta; nec similiter tollere infamiam ob eandem causam contractam. Zanchin Griland. & Peñ. proxime citatis locis.

15 In hoc Lusitanæ Regno non possunt Inquisitores generales dispensare cum hæreticis, sodomitis, aut cum eorum filiis, ut sint aduocati, aut tutores, etiam ex testamento; cum sint infames infamia iuris, quibus hæc iure Regni inveniuntur prohibita. Ord. Regni lib. 1. tit. 48. §. 25. ubi Emman Barb. num. 3. & lib. 4. tit. 102. §. 1. ubi etiam idem Barb. num. 9. & infames secundum leges sunt infames secundum canones. Felin. in cap. Testimonium. de test. num. 15. Azor in sum. moral. tom. 2. lib. 6. cap. 7. quest. 3. Garcia de benef. part. 7. cap. 8. num. 11.

16 Cum apostatis ex graui metu fidè apostatantibus potest Episcopus dispensare quoad vsum inferiorum ordinum. Suar. tom. 5. de censur. disp. 43. sect. 2. num. 3. & 4. Sanch. in opere moral. tom. 1. cap. 25. num. 21. Farinac.

Farinac. de hæresi quest. 192. §. 5. num. 78.

17 In irregularitate propter occultam hæresim dubium est, an Episcopus possit dispensare. Pars, quæ affirmat, probabilior mihi videtur: siue sequamur opinionem, quæ tenet ipsum posse absolvere hæreticum occultum, siue contrariam. Sanchez *d. cap. 25. num. 18. Farinac. dict. §. 5. num. 79.*

18 Episcopus potest dispensare in irregularitate contracta ob hæresim, fautoriam, &c. quoad vsum ordinum iam susceptorum, non verò quantum ad vsum sacerdotij in sacrificio altaris. Peñ. 3. *part. Direct. ad quest. 126. comment. 175. Suar. tom. 5. de censuris disp. 43. sect. 1. num. 6. Sanch. dict. cap. 25. num. 14. Farin. d. §. 5. num. 78.*

19 Solus Summus Pontifex potest dispensare cum apostatis siue voluntariis, siue ex metu graui apostatantibus quoad promotionem ad quoscumque ordines, & quoad vsum sacerdotij Peñ. 3. *part. Direct. ad quest. 113. comment. 162. vers. Postremo quis cum supradictis. & ad quest. 126. comment. 175. vers. Hodie. Suar. d. disp. 43. sect. 2. num. 3. & 4. Sanch. d. cap. 25. num. 21. Farin. d. §. 5. num. 77.*

20 Quando Summus Pontifex dispensat cum hæretico, fautore, vel alio huiusmodi ad ordines vel ad honores, nisi aliud in dispensatione exprimitur, solummodo censetur dispensare ad eos honores, quos talis hæreticus vel fautor antea habuit, & ad ministrandum in ordinibus susceptis: non verò quoad futuros honores neque ad ascendendum ad superiores ordines. Decian. *crim. lib. 5. cap. 75. num. 5.*

21 Dispensatio cum prædictis ad ordines suscipiendos, vel vt clerici fiant, de solis minoribus ordinibus

nibus intelligitur. Henriq. *lib. 7. de indulgentiis cap. 30. num. 2. & lib. 14. de irregul. cap. 8. num. 10. Sanch. de matrim. lib. 8. disp. 1. num. 26. Sayro thesauro casuum conf. tom. 1. lib. 6. cap. 11. num. 19.*

22 Si prædicti dispensentur absolutè in irregularitate, vel infamia, manent habiles ad omnes ordines, dignitates & officia. Suar. *de cens. disp. 41. sect. 3. num. 3. Sanch. d. disp. 1. num. 28.*

23 Post aliquod tempus licitum est Summum Pontificem dispensare cum hereticis, credentibus, & cæteris huiusmodi post peractam pœnitentiam, vt in susceptis ordinibus ministrent; rarò tamen, & nisi vrgentissima interueniente causa id faciendum est. Sanctus Anton. *tract. de censur. cap. 100. Syluest. verbo Irregularitas. quest. 5. Mayolus lib. 5. de irregul. cap. 46. Peñ. 3. part. Direct. ad q. 113. comment. 162. vers. Præterea.*

24 Dispensare non debet Summus Pontifex cum prædictis, vt ad superiores ordines ascendant, vel si nullum ordinem habeant, vt prima tonsura initiuntur. Doctores proxime citati citatis etiam locis.

25 Si vrgens necessitas, vel euidentis Ecclesie utilitas id exposcat, dispensari potest cum prædictis, vt ordines suscipiant, ad superiores ascendant, & beneficia Ecclesiastica obtineant. Conrad. Brun. *lib. 3. de hæret. cap. 7. Peñ. dict. comment. 162. vers. Quamquam autem.*

26 Dispensatio in pœnis arbitrariis, in carcere, habitu, & similibus, non statim facienda est, nec sine rationabili causa; considerato modo, quo pœnitens reuersus est ad fidem, an sine mora, vel multo post tempore; qua humilitate, & contritionis signo iniun-

Etiam pœnitentiam adimpleverit & aliis, quæ veræ pœnitentiæ, vel impœnitentiæ signa sunt. Ne per abusum potestatis dispensandi, pœnitentiæ quas timeri oportet, in contemptum veniant.

27. In carcere perpetuo non est facile dispensandum; quando autem dispensatur, non fiat, nisi post tres annos: si tamen carcer fuerit irremissibilis, expectentur octo. Rojas de hære. 2. part. n. m. 102 Eymer.

3. part. Direct. quest. 96. ubi Peñ. comment. 45.

& 108. versic. Postremo de commuta-

tione, & sequemibus. Farinacius de

hære. quest. 193. §. 5.

num. 104.

APHO-

APHORISMORVM.

LIBER IIII.

DE TEMPORE GRATIÆ, ET VENIÆ GENERALIS.

De tempore gratiæ ac veniæ generalis, præsertim à principio constitutæ Inquisitionis delegatæ in partibus Tolosanis, primo Apostolico Inquisitore existente Sanctissimo Patriarcha nostro DOMINICO, nonnulli tam ex antiquis, quam ex iunioribus authoribus mentionem fecerunt: de eo tamen nemo, quem viderim, vno excepto Francisco Peña in manuscriptis, accuratè tractavit. Sed quia in nostro Lusitaniæ Regno, propter iudaicam perfidiam in eo miserabiliter grassantem frequentissimus est vsus temporis gratiæ, imò tres veniæ generales in toto Regno & partibus illi subiectis concessæ sunt vniuersæ nationi descendentiæ ex Hebræis conuersis ab anno 1496. Tempore serenissimi Regis Emmanuelis (præter alias multas gratiæ exhibitas & factas voluntariè venientibus coram Inquisitoribus vel eorum Commissariis ad confitenda propria contra fidem Catholicam de-

licita) quæ gratiæ per totum Regnum fuerunt publica: non inutile fore iudicavi hos breues Aphorismos ad elucidandas difficultates, quæ tempore gratiæ frequenter occurrunt, in lucem dare. In probandis Aphorismis plura adducere oportet (quæ tamen in superioribus libris consultò omisi): quia cum apud Doctores circa hanc materiam pauca inueniantur digesta, non facile tyronibus, & parum versatis probationes occurrent.

CAPVT I.

Quid sit tempus gratiæ, explicatur.

1 **T**empus gratiæ dupliciter considerari potest, vel in eo sensu in quo sancti Patres, & Theologi agunt de tempore gratiæ: vel prout à Canonistis accipitur.

2 Tempus gratiæ vocatur à sanctis Patribus & Theologis illud tempus, quod sequitur ab incarnatione Verbi diuini & vsque ad mundi finem protrahitur. Tunc enim magis quam à principio orbis conditi gratia, misericordia, & benignitas Dei nobis apparuit: vt non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos faceret. Paulus Apostolus ad Tit. cap. 3. num. 4. & 5. ad Rom. 3. num. 27. & cap. 8. num. 2. S. August. de Spiritu & lit. à cap. 4. vsque ad 18. idem August. lib. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 7. & 21. S. Thom. 1. 2. quest. 106. art. 2. ad 2. & quest. 107. art. 2. Sot. in 4. dist. 2. quest. 1. art. 4. Suar. de legibus lib. 10. cap. 5. & 8.

3 Tempus

3 Tempus gratiæ in consideratione Canonistarum (ad instar temporis gratiæ proximè explicati) est quoddam temporis spatium, infra quod reuertentibus ab heresi vel apostasia ad fidem catholicam aut contra illam peccantibus, & spontè confitentibus delicta sua, magni momenti immunitates concedentur. Concil. Biterrense cap. 2. Guido Fulcodius, in responsione ad consultationes Inquisitorum, quos refert & sequitur pen. de tempore gratiæ cap. 1.

4 Quamuis Albertinus in repet. cap. 1. de heret. lib. 6. num. 4. aliquam distinctionem faciat inter tempus gratiæ & misericordiæ, nulla tamen datur realis differentia. Cum nihil concedatur in vno tempore, quod non concedatur in alio. Pen. d. cap. 1.

5 Tempus gratiæ etiam generalis, non idem est cum tempore generalis veniæ. Nam tempus veniæ generalis, plura ac diuersa continet, quam tempus gratiæ. Tempus gratiæ exigit confessionem iudiciale[m] coram Inquisitoribus aut eorum Commissariis; immunitates verò temporis veniæ sola sacramentali confessione mediante conferuntur; imò ad forum fori nec ista requiritur. Aliæ differentiæ ex dicendis patebunt. Constat ex bullis Clement. VII. anno 1533. Pauli III. anno 1535. & anno 1547. Clement. VIII. anno 1604. De quibus inferiùs agendum est.

Kk 3

CAPVT. II.

Quæ immunitates concedantur tempore gratiæ.

1 **V**enientes tempore gratiæ non euitant omnem pœnam, sed pro qualitate personarum, & criminum, maiori vel minori benignitate tractantur, pœnitentiis spiritualibus & medicinalibus impositis.

2 Præcipuæ immunitates seu impunitates, quæ tempore gratiæ conceduntur, sunt impunitas mortis, iminutionis, seu incarcerationis, exilij, & confiscationis bonorum. Concil. Biterr. cap. 2. quod refert & sequitur Peñ. ad 3. part. Direct. Inquisit. comment. 12. num. 56. vers. Magnam veniam, & de tempore gratiæ cap. 3. supra lib. 3. cap. 11. num. 4. & cap. 21. num. 4.

3 Conceditur etiam, vt redeuntibus tempore gratiæ non imponantur publicæ pœnitentiæ, nec abiurent in publico, nec in reconciliatione induantur habitu pœnitentiæ, nisi eorum delicta publica sint; nec condemnantur in peregrinationem nimis longam Simanch. de cathol. tit. 42. num. 11. Instructio Hispalensis anno 1484. cap. 3. §. 7. Peñ. d. cap. 3. de tempore gratiæ, & communis praxis huius Inquisitionis.

4 Taxare tempus gratiæ in arbitrio illud concedentis positum est: cum hoc nullo iure inueniatur decisum, ex reg. l. 1. ff. de re deliberandi cap. De causis. §. Illis autem officio deleg. Simanch. de cathol. tit. 44. num. 3. Peñ. ad 3. part. Direct. comment. 12. num. 52. & 56. versic.

versic. Iam & de tempore gratiæ cap. 4.

5 Conueniens tempus pro vna dicecesi, oppido vel ciuitate est spatium triginta vel quadraginta dierum: maius tamen tempus pro commorantibus extra locum vbi gratia publicatur concedendum erit. Eymeric. 3. part. Direct. num. 56. Peñ. de tempore gratiæ d. cap. 4. Instructio Hispalensis anno 1484. cap. 3.

6 Aliquando pro commorantibus intra Regni limites tres menses conceduntur: pro illis verò qui ad alias prouincias se transfulerunt, sex. Peñ. d. c. 4. Et ita practicatam vidimus in hac Inquisitione Lusitana.

7 Quando in rescripto Pontificis concedentis tempus gratiæ determinatum tempus præscribitur, illud seruari oportet, nec ab aliquo inferiori augeri, minuiue potest, ex reg. cap. Inferior. 21. dist. cap. Cum inferior. de maioritate. Quia determinatio illa est veluti forma rescripti, cui nihil addendum vel minuendum est. Cap. Cum dilecta. de rescript. l. Cum hi. §. Si præter. ff. de transact. Gutier. practic. quæst. lib. 3. quæst. 15. num. 5. cum seqq.

8 Quando in rescripto Pontificis non determinatur tempus, recurrendum est ad arbitrium Inquisitorum, ad quos spectat publicare gratiam concessam, & iuxta tenorem illius procedere: qui in præscribendo tempus in hæere debent traditionibus maiorum, & consuetudini prouinciæ. Quoniam ea quæ non determinantur à Superioribus, nec sunt determinata in iure, in arbitrio iudicis inferioris relinquuntur, maxime in iis, sine quibus actus commissus rectè ministrari non potest. L. 2. ff. de iurisdict. omnium iudicum. cap. Præterea de offic. delegati.

9 Pœnæ à quibus hæretici liberantur in tempo-

re gratiæ, à iure canonico constitutæ sunt. Pœna mortis habetur in cap. Ad abolendam. §. Illos quoque de hereticis. cap. Super eo. eodem tit. lib. 6. Castro de iusta heret. punit. lib. 2. cap. 12. vide suprâ lib. 3. cap. 6. Immutatio, siue carceratio in perpetuum in cap. Excommunicamus. o. 2. §. Si qui autem. de heret. suprâ d. lib. 3. cap. 8. De exilio Leo Papa epist. 45. Conrad. Brun. lib. 5. de heret. cap. 12. Decian. crimin. lib. 5. cap. 4. num. 5. Farin. de heresi quest. 193. §. 4. num. 85. De confiscatione bonorum cap. Vergentis. de heret. cap. Cùm secundùm. eodem tit. lib. 6. suprâ d. lib. 3. cap. 9. De habitu pœnitentiæ, saccum benedictum, vulgò, corruptòque vocabulo, sambenito, vocant. Concil. Tolos. anno 1229. Eymeric. 3. part. Direct. tit. de sexto modo terminandi processum. num. 175. vbi Peñ. comment. 42. Farinac. d. quest. 193. §. 4. num. 91. De publica pœnitentia cap. Inter sollicitudines de purgat. canon. Ioan. XXII. in extrauag. Vas electionis. in fin. Peñ. 2. part. Direct. comment. 14. ad dist. ca. Inter sollicitudines.

CAPVT III.

Quis possit concedere tempus gratiæ.

Tempus gratiæ nequit à potestate seculari concedi, neque seculares Principes possunt remittere hereticis pœnas iure canonico, aut consuetudine Ecclesiastica contra ipsos latis. Quia circa illas omni authoritate & iurisdictione carent; cùm sint mere Ecclesiasticæ. Cap. Vt Inquisitionis officium. §. Prohibemus. de heret. lib. 6. Villadiego de heret. quest. 20. num.

20. num. 3. Simanch. cathol. tit. 36. num. 1. Farin. de heresi quest. 186. §. 9. Vide suprâ lib. 1. cap. 2. num. 7.

2 Non possunt Principes seculares concedere tempus gratiæ, etiam quoad pœnas contentas in legibus ab ipsismet factis: si tales leges approbatæ & acceptatæ sint ab Ecclesia. Nam per huiusmodi approbationem & acceptationem iam pertinent ad forum Ecclesiæ. Cap. Vt Inquisitionis. cap. fin. de heret. lib. 6. Decian. crimin. lib. 5. cap. 26. num. 1. & 2. Surd. conf. 386. num. 2. & 3. suprâ lib. 2. cap. 36. num. 13.

3 Neque Inquisitores particulares, neque Episcopi, neque Inquisitores generales, neque Cardinales etiam Legati à latere possunt tempus gratiæ concedere, nisi ex speciali commissione Romani Pontificis. Inferiores enim, quales sunt prædicti respectu Summi Pontificis, non possunt in legibus superiorum dispensare, nec pœnas in illis contentas remittere, cùm nullam ad hoc iurisdictionem habeant. Cap. Inferior. 21. dist. cap. Cùm inferior. de maiorit. & obed. Zanchin de heret. cap. 19.

4 Solus Summus Pontifex iure proprio potest tempus gratiæ concedere: cùm sit supremus iudex in crimine heresis, supremamque potestatem habens supra ius positium. Conrad. Brun. lib. 4. de heret. cap. 1. Simanch. catholic. tit. 25. num. 3. & tit. 34. Albert. de agnosc. quest. 11. num. 11. Peñ. 3. part. Direct. quest. 1. comment. 50. Farinac. de her. quest. 186. §. 1. suprâ lib. 3. cap. 37. à num. 5.

5 Inquisitores generales in Lusitaniæ Regnis ex vi suarum literarum possunt concedere tempus gratiæ: secundùm quoddam consuetudine talis concessio introducta est. Nã eis conceditur vti consuetudinibus,

& aliis quibus commodolibet vtuntur. Paulus III. in Bulla secunda pro Inquisitione Lusitana 16. die Iuly anno 1547. ad Serenissimum Cardinalem Henricum tunc generalem Inquisitorem, quæ ad omnes eius successores Inquisitores generales extenditur.

6 Senatores supremi Senatus Inquisitionis mortuo vel amoto generali Inquisitore, possunt etiam concedere tempus gratiæ in illis casibus, in quibus possunt Inquisitores generales. Quia vices Inquisitoris generalis in omnibus obtinent, eique auctoritate Apostolica in omni iurisdictione succedunt.

7 Quando tempus gratiæ in hoc Lusitaniæ Regno ab Inquisitore generali, vel à Senatoribus supremæ Inquisitionis concessum fuerit, necesse est quòd interueniat Regis consensus, ad hoc tantum vt hæreticis bona confiscanda remittantur. Quoniam sic est consuetum fieri, eò quòd bona ista eius fisco applicata sunt à Summo Pontifice. Inquisitores autem generales approbatas consuetudines in hac re excedere non possunt, sed secundum ipsas procedere debent. Bulla Pauli III. citata num. 5.

8 Si Romanus Pontifex per suas speciales literas tempus gratiæ concedat, vel Inquisitori generali, aut alteri concedendum committat, non est requisitus Regis consensus in remittendis bonis confiscandis; quamuis eius fisco aliàs essent applicanda. Nam Summus Pontifex non ita Regio fisco bona hæreticorum concessit, quòd à se potestatem supremam de illis disponendi abdicauerit, quando id bono communi expediens iudicauerit; esset enim contra Pontificiam auctoritatem supremam non posse condonare hæreticis redeuntibus ad fidem bona, quæ propter

pter hæresim confiscanda forent. Hæc resolutio colligitur ex literis, quibus veniæ generales concessæ sunt in hoc Regno à Paulo III. anno 1547. & à Clem. VIII. anno 1604. in quibus absolutè remittitur confiscatio bonorum, nullo Regis expectato consensu.

9 Si Inquisitor generalis, aut Consilium generale iudicauerint esse expediens ad bonum fidei concedere tempus gratiæ, Rexque rogatus nolit remittere bona confiscanda, poterunt etiam ipso inuito, illud concedere cum remissione confiscationis bonorum. Quoniam à Summo Pontifice habent auctoritatem concedendi tempus gratiæ, & vt delegati illius illud concedunt; cui autem conceditur totum, conceditur pars, maximè quãdo totum est principale quod committitur; remissio autem bonorum vel est pars inclusa in concessione temporis gratiæ, vel illi accidit, & sic poterunt prædictam remissionem facere, cum veniat in necessariam consequentiam principalis quod conceditur. L. 2. ff. de iurisdic. omn. iudic. l. Ad rem mobilem. §. Qui procuratorem. ff. de procurat. l. 1. §. fin. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdic. cap. Præterea. de offic. deleg. Surdus conf. 347. num. 20. Tusch. tom. 1. lit. A. concl. 77. Quamuis autem ex consuetudine orta sit iurisdic-tio ad concedendum tempus gratiæ, quæ habet quòd requiratur Regis consensus, non officit: quia incredibile non est taliter Summum Pontificem bona confiscanda Regio fisco concessisse, quòd bonum fidei in aliquo periclitaretur: quod re vera continget, si ipse posset impedire remissionem bonorum, quando propter bonum fidei expedit gratiam concedere. Ex hac igitur requisitione non potest inferri Regem habere ius ad negandum. Si tamen non sit periculum in mo-

ra concedendi tempus gratiæ, consulendus est Summus Pontifex.

10 Quamuis bona hæreticorum confiscanda Regali fisco sint applicanda ex concessione Summi Pontificis, non proinde Rex concedere poterit tempus gratiæ etiam limitatè quoad bonorum confiscationem. Tum quia causa Ecclesiastica est, circa quam nihil potest secularis potestas determinare, nec iudicare an expediens sit hanc pœnam remittere: tum etiam quia Rex nullum habet ius ad huiusmodi bona, nisi per sententiam, quæ in isto casu non datur.

CAPVT IV.

Quo iure concedatur tempus gratiæ.

1 Tempus gratiæ non est de iure communi introductum. Albert. in repet. cap. 1. de her. lib. 6. quest. 12. num. 4. circa finem. Peñ. de tempore gratiæ cap. 6. Nullibi enim in iure aliqua temporis concessio inuenitur.

2 Non est contra ius commune, imò est illi maximè conforme, concedere tempus gratiæ volentibus reconciliari Ecclesiæ: Iura enim hæreticis pœnitentibus, sponteque venientibus ad detestandos proprios errores veniam concedunt, & benignè recipiunt. Cap. Ad abolendam. §. Præsenti. de heret. l. Manichæos. §. Præterea. Cod. de heret. vid. supra lib. 2. cap. 44. à num. 2.

3 Potestas concedendi gratiæ in Summo Pontifice

fice fundatur in eius suprema potestate gubernatiua, secundum quam oues errantes ad ouile Christi reducere tenetur, iuxta illud Christi Domini Ioannis cap. 21. ad Petrum: *Pasce agnos meos, Pasce oues meas.* Pastor namque aliquando baculo percutiendo, aliquando tibia & sibilo oues congregat.

4 Tempus gratiæ primò incepit benignitate Sedis Apostolicæ, quæ iuris seueritatem, mitiore iure inspecto, aliquando moderatur. Penna de tempore gratiæ cap. 6.

5 Sanctè & piè conceditur tempus gratiæ volentibus, relicta & abiurata hæretica vel apostatica perfidia, ad fidem Catholicam redire. Guido Fulcod. ad consultationes Inquisitorum quest. 2. quem refert & sequitur Peñ. d. cap. 6.

6 In inferioribus Summo Pontifice, vt in Inquisitoribus generalibus, fundatur ius concedendi tempus gratiæ in concessione Sedis Apostolicæ, aut in consuetudine ab eadem approbata.

CAPVT V.

Nonnulli casus in quibus conceditur tempus gratiæ.

1 Quando in aliquo Regno, prouincia, vel diocesi Inquisitionis officium de nouo instituitur, antequam in particulari contra aliquem procedatur, conceditur tempus gratiæ. Eymier. in Dir. 3. part. num. 52 & 53. vbi Peñ. comment. 12. num. 56. vers. sed animaduertant. & de tempore gratiæ cap. 7. vbi pro hac sententia refert Concil. Biterrense cap. 1.

2 Si

2 Si in aliquo Regno, prouincia, vel diocesi, ubi iam Inquisitionis officium introductum fuerat, sed propter aliquas causas intermissum, aut remissius & negligentius exercebatur, de nouo accurate, & secundum iuris rigorem procedendum sit, potest ac expedit tempus gratiæ concedere. Quoniam hic modus procedendi speciem quandam nouitatis officij Inquisitionis præ se ferre videtur, quam Ecclesiæ benignitas in parcendo & miserando præcedit. Albert. in repet. cap. 1. de heret. lib. 6. quest. 12. num. 4. ex doctrina Archid. in cap. De commissi. verbo Obedientes. de her. in 6. Peñ. d. cap. 7.

3 Conceditur tempus gratiæ, quando hæretici clam multos à fide Catholica diuertunt, & eis suos errores persuadent. Cùm hoc medio melius, ac securius decepti ab hæreticis reducantur, & respublica componi & purgari possit. Peñ. de tempore gratiæ dict. cap. 7. Cõcessionem hanc legimus factam fuisse tempore Sanctissimi Patriarchæ nostri DOMINICI pro seductis ab hæreticis Albigenisibus, & nostris etiam temporibus id ipsum in praxi positum vidimus in Regnis Hispaniæ.

4 Quando aliquod Regnum, prouincia, vel ciuitas de nouo ad fidem conuertitur, concedi debet tempus gratiæ. Peñ. d. cap. 7. Nouiter enim conuersi non præsumuntur habere tam perfectam cognitionem fidei, vt statim secundum iuris seueritatem tractentur.

5 Si alicui delicto contra fidem addatur noua poena, eaque grauissima; videlicet quod illud perpetrantes etiam pro primo lapsu tradantur curiæ seculari, concedi potest tempus gratiæ. Peñ. d. cap. 7. Hæc poenam

pœnam ponit Paulus IV. in quadam constitutione contra negantes Diuinitatem Domini nostri IESU CHRISTI edita anno Domini 1555. promulgata verò an. 1556. & eandem videre est in aliis casibus supra relatis lib. 2. cap. 44. num. 6.

6 In hoc casu si pœna à Summo Pontifice addatur, ipse consulendus erit circa concessionem temporis gratiæ; in aliis verò casibus hoc capite contentis Inquisitor generalis potest tempus gratiæ concedere.

CAPVT VI.

De baptizatis per vim, ac de eorum filijs & nepotibus.

1 Infidelibus per vim absolutam ad fidem conuersis, & ipsis renuentibus ac contradicentibus baptizatis non est concedendum tempus gratiæ, sed liberi dimittendi sunt. Quia tempus gratiæ solis verè baptizatis conceditur: hi autem infideles verum Baptismi sacramentum non receperunt, nec characterem baptismalem. Cap. Maiores. de baptismo. Peñ. de tempore gratiæ cap. 8. casu 1. Patius consiliorum part. 4. consil. 2. num. 21. & seqq. qui refert Angel. in verbo Baptismus. 6. vers. 12. & verb. Iudæus. vers. 30. Marquard. de Iudæis part. 3. cap. 2. num. 5. & 7.

2 Si vis infidelibus illata præcisa & absoluta non fuit, sed conditionata, vt ne vitam, bona temporalia, vel patriam amitterent, concedendum est eis tempus gratiæ, consideratis tamen personarum ac temporum occurrentibus circumstantiis. Hi namque verè baptizati

zati sunt. d. cap. Maiores. de baptismo. Parisius citato loc. Sed quia vim aliquam passi sunt, indulgendum est eis, ne contra æquitatem violenter baptizati conquerantur se prius Ecclesiasticæ disciplinæ gladium sentire, quam Christianæ mansuetudinis lenitatem experti fuerint. Ita Clemens VII. in literis generalis veniæ concessæ Judæis baptizatis in hoc Lusitania Regno anno 1533. & Paulus III. in confirmatione dictarum literarum an. 1535. Mascard. d. num. 7. & 8.

3 Si in casu proximè præcedenti infideles præterdant se non esse verè baptizatos, ac proinde non egere beneficio temporis gratiæ, sed liberè dimittendos fore, audiendi non sunt, & ad fidem seruandam coercendi, ne nomen Diuinum blasphemetur, & fides quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Cap. Maiores. de Baptismo. Nam licet voluntas illa pura non sit, absolutè tamen voluntas est, ac quod quis sic voluit, absolutè, & voluntarie voluit: & hinc est, quod in iure coacta voluntas dicitur. L. Si mulier. §. penult. ff. quod metus causa. cap. Merito. 15. quest. 1. Vide S. Thom. 2. 2. quest. 10. art. 8. Castro de iusta heret. punit. lib. 2. cap. 12. Conrad Brun. lib. 5. de heret. cap. 13. Dixi supra lib. 1. cap. 30.

4 Quamuis infideles per vim præcisam & coactionem baptizati, postea consenserint, etiam si per longum tempus in tali proposito perseverent, non egent concessione temporis gratiæ. Quia talis Baptismus fuit nullus, & rati habitio de facto præterito non validat sacramentum imprimens characterem; quidquid dicat Parisius 4. part. consiliorum consi. 2. num. 26. Mascard. num. 9. In hoc enim verificatur illud commune proloquium: *Quod à principio fuit nullum,*

tractu

tractu temporis non conualefcit. L. Quod in initio. ff. de reg. iuris. cap. Quod sicut. de elect. cap. Non firmatum. 18. de reg. iur. lib. 6. Tusch. tom. 5. lit. N. concl. 142. & seqq.

5 Filij infidelium, qui dum erant infantes ante usum rationis inuitis parentibus baptizati sunt, si iam adulti & in fide catholica sufficienter instructi à fide recedant, veniam tamen petunt, conceditur eis tempus gratiæ. Peñ. d. cap. 8. casu 2. Cum sint verè baptizati, attamen cum iniuria parentum renuntiam.

6 Filiis etiam ac nepotibus illorum, qui per vim non absolutam, nec realem coactionem fidem per sacri Baptismatis lauacrum susceperunt, educatis tamen ab ipsismet parentibus, si dicant se non fuisse perfectè instructos in doctrina Catholica, tempus gratiæ concedendum est. Peñ. d. cap. 8. casu 2. Ob hanc causam Clemens VII. & Paulus III. veniam generalem concesserunt descendentibus ex Judæis inuoluntariè baptizatis in hoc Regno.

CAPVT VII.

Preponuntur aliquæ rationes insufficientes ad concedendum tempus gratiæ.

1 **N**Ouus aduentus Inquisitoris ad decretam sibi dicecesim, in qua solita est fieri per alios Inquisitores contra hereticos inquisitio, non est ratio sufficiens ad concedendum tempus gratiæ. Peñ. 3. part. Direct. com. 12. n. 56. vers. Sed animaduertant.

2 Neque etiam Inquisitores pro libito, aut ad

LIB. IV. CAP. VII.

puram petitionem hæreticorum possunt concedere tempus gratiæ. Peñ. *de tempore gratiæ*, cap. 6. Quoniam Inquisitores solummodo ex concessione, vel permissione Summorum Pontificum concedunt tempus gratiæ; nullibi autem inuenitur aut concessum, aut consuetudine introductum, quod in hoc & præcedenti casu tempus gratiæ concedatur. Item quia Inquisitores in concedenda huiusmodi gratia sunt veluti commissarij dispensatores seueritatis iuris communis; dispensatio autem causam sufficientem exigat: causa verò sufficiens non est sola volūtas dispensantis maximè subordinati, neque nuda petitio requirentis dispensationem. Soto 1. *de iust. quest. 7. art. 3. vers.* Postremum ergo. Syluest. *verbo* Dispensatio. num. 2. Sanch. *de matrim. lib. 8. disp. 17.* Suar. *de leg. lib. 6. cap. 18. num. 4. & 9.*

3 Non est concedendum tempus gratiæ descendentibus ex infidelibus (siue per coactionem, siue minùs voluntariè conuersi fuerint ad fidem) qui à parentibus, maximè post longum tempus, ad sacrum Baptismatis fontem nulla vi & coactione sunt delati, si post Baptismum Christianam doctrinam didicerunt, sacras conciones audierunt, Ecclesias frequentarunt, Ecclesiastica sacramenta susceperunt, aliosque actus verorum Christianorum exercuerunt, præsertim si initiati fuerunt ordinibus sacris, & obtinuerunt Ecclesiastica beneficia. Peñ. *de tempore gratiæ*, cap. 8. & 23. §. 12. Quia huiusmodi homines fictè præsumuntur petere tempus gratiæ ad permanendum in suis erroribus.

4 Multitudo delinquentium contra fidem non est sufficiens causa, regulariter loquendo, ad concessionem

LIB. IV. CAP. VII. 531

sionem temporis gratiæ. Quia in grauissimis criminibus, qualis est hæresis & apostasia, non minuitur poena ex multitudine delinquentium: & ita factum fuit à Deo. *Exod. cap. 32. & Deuter. cap. 13.* Peñ. *dict. cap. 8. casu 5.* Vide *supra* lib. 3. cap. 35. num. 3.

5 Si ex concessione temporis gratiæ maius bonum spirituale sequatur multitudini peccanti contra fidem, quàm ex denegatione illius, concedi potest; si tamen delictum plus nocet communitati, siue in spiritualibus, siue in temporalibus, quàm scandalum ex punitione ortum, concedendum non est, sed gladio ultore uti oportet. Peñ. *d. cap. 8. casu 5.* Vide S. Thom. 22. *quest. 108. art. 1. Felin. in cap. Dilecti num. 7. verbo.* Quod autem *de except.*

6 Beneficium temporis gratiæ non est concedendum illis, quibus iam fuit aliud concessum. Cum hoc potius sit fauere peccantibus, quàm eos ad fidem reducere. Peñ. *d. cap. 8. fin.*

CAPVT VIII.

Qui gaudent beneficio temporis gratiæ, & qui ab eo excluduntur.

1 **E**os omnes comprehendit beneficium temporis gratiæ, qui sunt de illo regno, prouincia vel diocesi, vbi edictum gratiæ publicatur. Concil. Biterren. *cap. 1. & 2. quod refert, & sequitur* Peñ. *de tempore gratiæ cap. 9. & 10.*

2 Qui semel vsus fuit beneficio temporis gra-

LIB. IV. CAP. VIII.

32
tia, si taliter deliquit post primam gratiam quod constituat relapsus, siue verus, siue a iure præsumptus, non potest, absolute loquendo, gaudere secunda gratia. Quia relapsus absolute indignus est venia. *Cap. Priuilegium. 11. quest. 3. cap. Tuorum. §. Verum. de priuileg. cap. Super eo. de heret. lib. 6. Peñ. d. cap. 10. Vide supra lib. 1. cap. 59. num. 42. & lib. 2. cap. 45.*

3 Potest gaudere secunda gratia, qui post primam adeptam taliter deliquit, quod non efficiatur relapsus, siue ex facto postea commisso inferatur leuis siue vehemens suspicio. Cum enim non maneat relapsus, non erit indignus venia, licet grauius puniendus sit. *Vide supra lib. 2. cap. 40. num. 12. & cap. 41. num. 5.*

4 Non gaudet beneficio temporis gratiæ, qui non plenè delicta ac delictorum tempus tam de se, quam de complicibus confitetur: aut qui non reuelat omnes quos hæreticos vel de hæresi suspectos esse nouit: sed tamquam diminutus puniendus est, prout iuris fuerit. *Concil. Biterren. cap. 2. quod refert & sequitur. Peñ. d. cap. 10. & in Direct. Inquisit. part. 2. ad quest. 34. comment. 59. versio. Ex his possumus. Quoniam non est iudicandus verè contritus, & ex corde reuersus ad fidem, qui plenè non confitetur, & dimidiam vult sperare veniam, quod nequaquam licet. *Cap. Quem pœnitet. de pœn. dist. 1. cap. Omnes. de pœnit. & remiss. Simanch. in Enchirid. tit. 61. num. 4. Roias de heret. part. 2. assert. 21. Quando non plenè confitens dicendus sit diminutus, vt debitas pœnas luat, videndum est supra lib. 1. cap. 16. à num. 4. & lib. 2. cap. 48. à num. 8.**

5 Vt quis gaudeat beneficio temporis gratiæ, debet

LIB. IV. CAP. VIII. 533

debet spontè redire ad fidem. *Peñ. dist. cap. 10. Nam qui non spontè venit, non potest dici verè conuersus, quod iura maximè obseruare præcipiunt. Cap. Vt officium. §. Prouiso solemter. de heret. lib. 6. Eymeric. 3. part. Direct. num. 56. vbi Peñ. comment. 2. qui etiam refert Guidon. Fulcod. in responsione ad consultationes Inquisitorum quest. 2. Farinac. de heresi quest. 193. §. 1. num. 27.*

6 Qui in particulari monitus vel citatus coram Inquisitoribus se præsentat in tempore gratiæ, non dicitur spontè venire; ac proinde non gaudet beneficio & impunitate gratiæ. *L. ult. C. de his qui larr. occult. vers. Domini, & c. Archid. & Ioan. Andr. in cap. Vt commissi. de heret. lib. 6. Peñ. d. comment. 12. vers. Infra.*

7 Non tollitur spontanea comparitio per monitorium generale, siue generalem citationem, quæ publicè fit, cum conceditur tempus gratiæ: & sic qui post edicti publicationem, tamen intra præfinitum tempus se præsentat, gaudet immunitatibus gratiæ. *Peñ. d. cap. 10. & Guido d. quest. 2. apud Peñ. d. vers. Infra. Alias enim nemini concederetur beneficium gratiæ, cum semper monitorium & citatio generalis præcedat, vt volentes redire ad fidem, seiant se manere liberos à seueritate iuris per concessionem temporis gratiæ.*

8 Spontè venit, qui ante publicationem temporis gratiæ nec erat specialiter citatus, nec inquisitus. *Guido Fulcod. d. quest. 2. Archid. & Ioann. Andreas in dist. cap. Vt commissi. Albertin. in repet. cap. 1. de heret. lib. 6. quest. 12. num. 1. Peñ. in Direct. 3. part. com. 12. vers. infra quod. & versio. Cæteri. & de tempore gratiæ d. cap. 10. supra lib. 2. cap. 20. num. 34. Farin. d. §. 1. n. 28.*

LIB. IV. CAP. VIII.

9 Quorum delicta intra tempus gratiæ per aliorum confessiones innotescunt, si eodem tempore durante compareant, plenèque delicta sua confiteantur, non amittunt beneficium gratiæ, sed spontè censentur venire. Peñ. *dict. cap. 10.* Quoniam in iis quæ fiunt eodem tempore determinato, non datur prius, nec posterius. *L. Quidam testamento. ff. de pecul. leg. Surd. de alimentis tit. 9. quest. 29. num. 18.* Et eodem tempore dicitur fieri, quod successivè fit. *Glossa in l. Antiqui. verbo Eodem tempore. ff. si pars hered. peti.* Aliàs restringeretur tempus gratiæ ad eos tantum, qui, cum habeant complices, primò venerunt: & sic nullus quantumcumque voluntariè & spontaneè veniret, esset securus quòd consequeretur beneficium gratiæ, quod multos arceret à confessione delictorum; cum tamen gratia amplianda sit, non verò restringenda. *Cap. Odia de reg. iuris lib. 6.*

CAPVT IX.

De denunciatis, & venientibus post tempus gratiæ, & carceratis.

1 Secundum maiorum consuetudinem excluditur à beneficio temporis gratiæ ille; qui ante illius publicationem iam erat denuntiationibus præventus, licet ad ulteriora nondum processerint Inquisitores. Peñ. *de tempore gratiæ, cap. 11.* Ex doctrina Guidonis Fulcod. *d. quest. 2. in responsionibus ad consultationes Inquisitorum. Archid. in cap. Ut commissi mem.*

3. Ioan.

LIB. IV. CAP. IX. 535

1. Ioan. Andreas *num. 4. de heret. lib. 6.* Quoniam sic præventus cum habeat contra se testimonios, metu illarum præsumitur venire & non voluntariè.

2 Qui intra tempus gratiæ voluntariè se ipsum defert ad Inquisitores, nesciens se esse denunciatum, dummodo personaliter citatus non fuerit, verisimileque sit ignorare denunciations contra se factas, relicto iuris rigore, concedendum est ei beneficium temporis gratiæ. Quia non videtur coactus venire. Peñ. *d. cap. 11. de mente Doctorum, quos proximè citauimus, supra lib. 2. cap. 26. num. 15.*

3 Si quis ante tempus gratiæ post denuntiationes contra ipsum factas, citatus fuit per edictum, eo quòd absens erat, & postea publicato edicto gratiæ, intra terminum illius compareat ante Inquisitores, constetque saltem per probabiles coniecturas non habuisse notitiam præcedentis citationis, ut debet gratia concessa. Peñ. *d. cap. 11.* Cum hic similiter voluntariè, non verò metu probationum venire præsumatur.

4 In his duobus casibus præcedentibus, quia totum à coniecturis penderet, si res sit dubia, imò & probabilius quòd reus metu probationum se præsentavit, mitius cum eo agendum est. *Cap. Estote misericordes. de reg. iuris. S. Thom. 1. 2. quest. 6. art. 4. Peñ. dict. cap. 11. supra lib. 2. cap. 20. num. 34.* Quia licet præventus sit, cum non sit captus, non venit omnino involuntarius.

5 Si verisimile sit citatum per edictum, imò & personaliter, sed nondum captum habuisse notitiam talis citationis, non utetur beneficio gratiæ, quamvis intra terminum præfiniti temporis ad consequen-

Ll 4

da gratiam se presentauerit. Nam coactus venire presuntur, iuris tamen seueritas cum illo mitiganda est. Peñ. d. cap. 11.

6 Qui venit post tempus gratia, non gaudet beneficio illius, stando in summo iure. Quia gratia limitatur ad certum tempus, quod est veluti conditio illius, quae debet impleri in forma specifica. L. Qui haeredit. l. Mauius. ff. de condition. & demonstr. Menoch. cons. 1. num. 410. & cons. 35. à num. 4. Surd. decis. 209. num. 2. & 3. Tusch. tom. 2. lit. C. concl. 595. num. 4. Valaf. conf. 82. num. 11. vers. Præterea.

7 Si quis se presentet Inquisitoribus paulò post elapsum tempus gratia, dummodo res sit integra, nec reus sit personaliter citatus, requisitus, vel indicis praeventus, non excluditur à beneficio gratia, ex praesumpta benignitate Pontificis. Guido Fulcodius in responsionibus ad consultationes Inquisitorum quest. 2. Archid. & Ioan. Andr. in cap. Ut commissi. in verbo Obedientes. de haeret. lib. 6. Peñ. de tempore gratia cap. 12. casu 1. ex l. Mancipiorum. ff. de option. leg. fauores enim conuenit ampliare. Item quia in iure valet argumentum à verisimili, illudque pro disposito habetur, quod verisimiliter fuisset dispositum, si disponens fuisset de illo interrogatus. Bald. Paul. de Castro, & alij in l. Tale pactum. §. fin. ff. de pact. Verisimile autem est noluisse summum Pontificem, qui amplam vult concedere gratiam, hunc casum excludere.

8 Deinde, quae proximè respectu eiusdem temporis vel loci sunt, in eisdem fieri censentur, iuxta illud Arist. lib. 2. Physic. tex. 56. Quod parum distat, nihil distare videtur. Et etiam quando aliquid debet fieri certo tempore, intelligitur illo tempore factum, quādo

do factum est tempore immediato ante vel post. Bart. in l. 1. num. 4. circa fin. C. de operi. liber. confitens igitur tempore proximo pro confitente tempore statuto reputandus erit.

9 Qui dicantur paulo post, statim, seu protinus venire, & quantum tempus ad hoc sufficiat, iudicis arbitrio relinquitur. Qui considerare debet circumstantias, & qualitatem temporis praescripti ad gratiam, respiciendo ad ea, quae in iure circa hanc rem habentur. Nam in iure verbum statim, (& idem est dicendum de dictionibus paulo post, & protinus, quae idem significant) pro diuersa temporis duratione accipitur. Aliquando pro triduo. l. vlt. C. de error. advocat. Aliquando pro decem diebus. l. Promissor. ff. constit. pecun. Aliquando pro vno mense. cap. Constat. 1. quest. 1. Surd. consil. 550. num. 6. Aliquando pro quodam temperamento temporis. l. Ratum. l. Quod dicimus. ff. de solut. marim. quod temperamentum prudentis viri iudicium exigit. Non tamen tempus hoc accipiendum est pro vno anno, ut in cap. Puella. 20. quest. 1. quia respectu temporis, quod communiter praescribitur ad gratiam, non potest spatium vnus anni parum reputari.

10 Qui ante tempus gratia, nullis praecedentibus indicis, se Inquisitoribus presentauit, eius tamen confessio in scriptis redacta non fuit, nec ipse examinatus super sua confessione, nec absolutus ab haeresi: rebus autem sic stantibus publicatum fuit edictum temporis gratia, quam iam presentatus coram Inquisitoribus de nouo comparens petit sibi concedi, in summo iure non gaudet priuilegio gratia. Quia per suam confessionem, quae valida est, licet

non scripta, *suprà lib. 2. cap. 20. num. 4.* præventus erat; ac proinde iuxta leges se præsentantium extra tempus gratiæ iudicandus. Vide *suprà. cap. 8. num. 5. & in hoc cap. num. 6.*

11 In casu præcedenti secundum præsumptam Summi Pontificis benignitatem, ex qua gratiæ concessio dimanat, concedendum est beneficium temporis gratiæ. Hæc resolutio conformis est sententiæ Doctorum, quos supra citauimus *num. 7.* Quoniam talis præsentatus adhuc in secunda comparitione venit re integra nondum iudicatus, nec præventus, nisi per propriam & spontaneam confessionem, cui maxime fauendum est. Accedit, quia si tempus gratiæ ampliatur ex præsumpta voluntate Pontificis ad eum, qui paulò post venit, ut dictum est; cum tamen sic venienti aliqua possit imponi culpa non accedendi tempore præscripto, quanto magis ampliandum est ad illum, de quo nulla occurrit sinistra præsumptio; cum certum omnino videatur se præsentaturum tempore gratiæ, qui sine aliqua spe illius comparuit, & confessus est. Idem dicendum est, quamuis confessio redacta esset in scriptis, & reus circa illam examinatus, cum eadem sit utrobique ratio. Hæc tamen intelligenda sunt, dummodo confessio sit plenè satisfactoria.

12 Qui venit paulò post tempus gratiæ, personaliter tamen citatus, vel iudiciis præventus, non gaudet beneficio gratiæ. Guido Fulcodius, Archidiac. Ioannes Andreas, & Peñ. *citatis locis.* Neque enim gaudere debet extensione fauorabili priuilegij, qui non sponte, sed timore probationum venire præsumitur.

13 Veniens non indiciatus post tempus gratiæ, probans se iusto aliquo impedimento fuisse detentum, non excluditur à beneficio gratiæ. Peñ. *de tempore gratiæ cap. 12.* Quia iustè impedito non currit tempus. *l. 2. §. Quod diximus. vbi glossa §. Si non. ff. si quis cautionib. l. Quæsitum. ff. de re iudi. Glossa in l. Interdum. verbo Et similibus. ff. de iudic. cap. Quia diuersitatem. de concess. præbend. cap. fin. de elect. Menoch. *consil. 38. m. 35. Surd. decis. 151. num. 4. Valasq. consult. 130. num. 31.* Quod maxime habet locum in causa maximi præiudicij, qualis ista est. *cap. Quærelam. vbi Glossa in verbo Detentus. de procurat.* Et etiam, quoniam qui venit quàm primùm potest, statim venire censeretur, & in continenti. *cap. Olim causam. de restitu. spoliat.**

14 Impedimentum satis probatur per proprium iuramentum impediti, præsertim si alia probatio non facile occurrat. Rota *decis. 3. de iureiurand. in antiquis. Barth. Roman. Alexand. & Iason in l. 2. §. Quod diximus. ff. si quis cautionibus. Decius in cap. Ex ratione. num. 53. quest. 4. de appellat.*

15 Iustè impeditus rectè ac securè faciet, si durante tempore gratiæ per aliquem adeat Inquisitorem, rogando quòd vel ipse accedat, vel ministrum mittat. Peñ. *d. cap. 12. casu 2.* Ad hoc tamen non tenetur.

16 Qui in carceribus sunt detenti tempore publicationis edicti gratiæ, nullo modo gaudent beneficio tali tempore concessò, sed iuxta canonicas sanctiones terminandæ sunt eorum causæ. Peñ. *de temp. gratiæ cap. 11.* Nusquam enim talibus similis gratia concessa fuit, nec se facile offert sufficiens causa ut concedatur.

CAPVT X.

*De hæresiarchis, & dogmatistis venientibus
tempore gratiæ.*

Hæresiarchæ & dogmatistæ, qui nullo modo præuenti sunt inquisitione vel indi-
ciis, si intra tempus gratiæ se præsentent Inquisitori-
bus, ostendentes veræ conuersionis signa, frui pos-
sunt beneficio gratiæ. Peñ. *de tempore gratiæ cap. 12. ca-
su 4.* Quia si huiusmodi homines extra tempus gratiæ
sic contriti accedant, recipi possunt, vt diximus *suprà
lib. 1. cap. 9. num. 12. & 13. & lib. 2. cap. 44. num. 3.* maio-
ri cum ratione, si venerint tempore gratiæ, recipien-
di sunt. Concil. Tarracon. relata per Peñ. 2. *part. Di-
rect. quest. 64. vers.* Hæc sententia.

2 Dogmatistæ & hæresiarchæ, quorum veræ
conuersionis, ac veræ pœnitentiæ signa non appa-
rent, etiam si veniant tempore gratiæ, maximè si iam
contra illos indicia aliqua præcesserunt, recipiendi
non sunt. *Simane. cathol. tit. 47. num. 54. & seqq.* Roias
de hæret. part. 2. assert. 43. Peñ. *d. casu 4. & in Direct. 2. p.
d. vers.* Hæc sententia cum aliis per eum relatis: qui li-
cèt teneant hæresiarchas verè pœnitentes recipien-
dos esse, omnes supponunt, deficientibus veræ pœni-
tentiæ signis, nullo modo recipi debere.

3 Si dogmatistæ sint relapsi, rarò, vel numquam
concedendum erit eis beneficium temporis gratiæ.
Indigni enim sunt venia: nec eorum conuersiones
veræ præsumendæ sunt, sed tamquam fictæ reiicien-
dæ;

dæ; cum relapsus in tantam perfidiam ex voluntate
penè obstinata in hæresi videatur prolapsus. Et item,
quia frui non debet priuilegio, qui propter duplica-
tas qualitates qualificatas videbatur exprimendus in
priuilegio: cum plura simul iuncta plus operentur,
quàm vnum. Parisius 4. *part. consilior. consil. 2. num. 194.*

CAPVT XI.

*De relapsis, & qualificatis hæreticis, qui
tempore gratiæ se Inquisitori-
bus præsentant.*

Si relapsus spontè veniat tempore gratiæ du-
rante, nec sit denunciatus, inquisitus, indi-
ciisve præuentus, licèt secundum iuris rigorem ad-
mittendus non sit ad beneficium gratiæ: attamen iu-
ris æquitate inspecta, reconciliandus est. Guido Ful-
cod. & Concilium Biterren. relata per Peñ. *de tempore
gratiæ cap. 12. casu 3.* Quia cessat sinistra suspicio, quòd
talis fictè conuertatur. Nec debet iudicari incorrigi-
bilis, qui nullo modo est præuentus. Tandem quia
cum se ipsum deferat, non indiciatus de secundo la-
psu, non est secundo conuictus. Vide *suprà lib. 2. cap.
45. num. 16. & Farin. de hæresi quest. 193. §. 1. à num.
33. vsque ad 37.*

2 Relapsi ficti, illi nimirum, qui in primo lapsu
iubentur tradi curiæ seculari, de quibus dictum est
suprà lib. 2. cap. 44. num. 6. si etiam spontè veniant, non
indiciati, similiter admittendi sunt ad beneficium
gratiæ.

gratia. Peñ. *diel. casu 3.*

3 Hæretici qui censentur magis qualificati, vt sunt Domini temporales oppidorum aut ciuitatum, Ecclesiastici tam regulares, quàm seculares curam animarum habentes, si simpliciter in hæresim prolapsi sunt, neminem tamen errores suos docuerunt, beneficio temporis gratiæ gaudent, sicut & alij hæretici. Peñ. *d. cap. 12. casu 4.* Nam vt sic nihil habent speciale, propter quod deneganda sit eis misericordia, quæ aliis conceditur.

4 Si huiusmodi qualificati hæretici errores suos docuerunt, vel vt docerentur authores fuerunt, aut ad id auxilium, consilium vel fauorem præstiterunt, tamquam dogmatistæ tradendi sunt, iuxta ea quæ diximus *cap. præcedenti. & lib. 1. cap. 9. à. num. 10.*

5 Cum ea, quæ hæcenus dicta sunt in hoc libro, à voluntate Summi Pontificis concedentis tempus gratiæ dependeat volentis plus vel minus concedere, inspiciendæ diligenter sunt clausulæ literarum, vt iuxta tenorem illarum difficultates & dubia occurrant soluantur.

6 Quoniam circa qualificados hæreticos, dogmatistas, relapsos, præuentos per personalem citationem, & in carceribus detentos speciales sunt difficultates in iure non decisæ, & agitur de vita hominis, valdè conueniens est, vt in literis temporis gratiæ de prædictis fiat mentio expressa.

7 Quotiescumque aliquis ex prædictis qualificatis hereticis recipi contingat, cum magna cautela, & sufficientissimis adhibitis remediis, reconciliantur, ac etiam grauissime eis imponantur pœnitentiæ, nec mitigandæ, nisi post longum tempus, & manifestissimis

stissimis veræ pœnitentiæ, conuersionis, ac humilitatis signis præcedentibus. Peñ. *2. part. Direct. ad quest. 39. comment. 64. vers. Tametsi & de tempore gratiæ cap. 12.*

CAPVT XII.

De forma publicandi edictum temporis gratiæ.

1 **I**nquisitores accedentes ad fundandum Inquisitionis tribunal in aliquo loco, vel ad visitandum suum districtum, literas suæ delegationis ostendere debent Episcopo, seu Prælato principali, & Rectoribus illius loci. Tabien. *verbo Inquisitor. §. 10. num. 11. Simanch. cathol. tit. 44. num. 1. Eymeric. 3. pa. Direct. num. 1. & seqq. vbi Peñ. comment. 1. & de temp. gratiæ cap. 14.* Delegato enim non creditur, nisi suæ delegationis literas ostendat. *Cap. Nobilissimus. 97. dist. vbi Glossa verbo Signatis. cap. Cum in iure. de offic. deleg. Zeuallos tom. 4. pract. quest. 9. 897. num. 338. Dixi in Bulla Coena cap. 14. dist. 76. num. 7.*

2 Debent postea conuocare clerum & populum per edictum, vt ad Ecclesiam, quam ipsi assignauerint, conueniant: & ibi in aliqua die Dominica communi, non verò Quadragesimæ, neque Aduentus, habenda est concio de fide, vel ab Inquisitore, vel ab alio de eius commissione: in qua valde commendanda est fides, hortandus populus ad eius firmam retentionem, ad hæreticos & suspectos manifestandos, & causa aduentus Inquisitorum, vel Inquisitoris declaratur.

recur. Concil. Biterren. l. 1. Simanch. d. tit. 44. num. 2. Tabien. d. §. 10. num. 11. Eym. 3. par. Direct. à num. 47. ubi Peñ. comment. 12. & de temp. gratia cap. 1 §.

3 Finito sermone leguntur statim litera delegationis, quibus lectis, præstetur magistratibus & populo canonicum iuramentum de tuenda fide, de præstando auxilio Inquisitoribus, & ministris, ac de reuelandis hæreticis. Cap. Vt officium. §. Statuimus. de hæret. lib. 6. cap. Ad abolendam. §. Statuimus. eodem tit. Concil. Biterren. cap. 32 relatum à Peñ. de tempore gratia cap. 16. Videndus est ipse cum Eym. 3. par. Direct. comment. 5. & 12. Tabien. d. num. 11. Si iurare renuant, coërcendi & puniendi sunt. supra lib. 3. cap. 27. num. 15. & seqq.

4 Publicatur deinde monitorium cum clausula, quòd omnes qui sciuerint aliquem in crimen hæresis incidisse, vel quouis modo suspectos esse de hæresi, infra certos dies Inquisitoribus reuelent. Concil. Biterren. cap. 1. Eym. d. 3. par. num. 51. ubi Peñ. com. 12. ac de temp. gratia cap. 18.

5 Sequitur vt Inquisitores concedant indulgentias viginti vel quadraginta dierum, quæ à Summis Pontificibus conceduntur Inquisitoribus & ministris, ac etiam omnibus præstantibus eis consilium, auxilium, vel fauorem. Eym. d. 3. par. num. 52. & quest. 127. ubi Peñ. d. comment. 12. & 176.

6 Tandem legitur edictum temporis gratiae triginta vel quadraginta dierum, prout Inquisitoribus visum fuerit, vt omnes qui se nouerint deliquisse contra fidem, vel reos esse eorum delictorum, quæ in edicto gratiae continentur, veniant coram Inquisitoribus ad suos errores confitendos, scientes, quòd si verè poenitentes

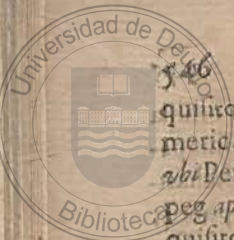
poenitentes & contriti accedant, detestantes omnia delicta contra fidem commissa, quæ abiurare sint parati, nullum de se, vel aliis crimen occultantes, charitatiuè recipientur, salutaribus poenitentiis impositis, non tamen plectentur poena mortis, exilij, reclusionis in perpetuum carcerem, aut confiscationis bonorum. Eym. d. 3. par. num. 56. ubi Peñ. d. comment. 12. & de tempore gratia cap. 19. ubi refert Concilium Biterrense cap. 1. Simanch. cathol. tit. 44. num. 1. & seqq. Albertin. in reper. cap. 1. de hæret. lib. 6. quest. 12. num. 4.

CAPVT XIII.

Qua ratione recipiantur confessiones in tempore gratia.

1 **V**enientes in tempore gratia ad confitenda peccata sua, & se reconciliandos cum magna cautela, recipiendi sunt, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & sub agni specie lupum gerant. Cap. Vt officium. §. Prouiso solerter. de hære. lib. 6.

2 Confessiones huiusmodi Inquisitoribus factæ non sunt sacramentales. Tum quia hoc consuetum non est, nec in antiquis monumentis talis modus recipiendi hæreticos inuenitur: tum etiam quia generaliter interdicitur Inquisitoribus audire sacramentales confessiones propter periculum, quòd inde potest euenire, ne sic confessus, si progressu temporis ab aliquo denuntietur, imponat Inquisitori, quòd eius confessionem reuelauerit: tum denique quia In-

546
Inquisitores non sunt iudices in foro penitentiae. Emeric. 1. part. Direct. tit. de sponte venientibus. num. 59. ubi Peñ. commen. 12. & de tempore gratiae cap. 24. Campeg. apud Zanchin. cap. 34. vers. Considerent etiam Inquisitores. Locatus in opere iudic. verbo Absoluere. num. 7.

3. Reconciliatio in tempore gratiae necessariò faciendà est per iudicalem confessionem coram Inquisitoribus, et eorum ministris. Concil. Biterrense cap. 1. & 5. quod refert & sequitur Peñ. de tempore gratiae cap. 6. & Doctores proxime citati. Quoniam gratia concessa ordinatur ad extirpandam haeresim, quod fit per confessionem propriorum criminum ad reconciliationem cum Ecclesia, per detectionem haeresum & errorum aliorum ad emendationem, punitionem, & praeventiònem, quòd per solam iudicalem confessionem potest fieri; cum ex sacramentali nullum sumatur indicium ad procedendum. Argum. iux. ex cap. Si Sacerdos. de officio Ordin. Bald. in l. Archiepiscopus. C. de Episc. audientia. Anton. Gom. tom. 3. variar. cap. 13. num. 9. Peñ. 2. part. Directi. commen. 25. vers. Illud autem. & sequenti. & v. s. Sed hic. ac duobus sequentibus. Dixi supra lib. 2. cap. 20. num. 2.

4. Ad hanc confessionem praemittendum est iuramentum de veritate dicenda tam de se, quam de aliis; examinandi sunt testes diligenter, & eorum dicta ratificanda. Peñ. de tempore gratiae cap. 20. & 21. Dixi supra lib. 2. cap. 1. num. 5. & cap. 17. & 18. Vide cap. Cum causam. §. 1. de testib. cap. Iudicantem. ubi Glossa 30. quast. 5.

5. Ante reconciliationem confitentes tempore gratiae abiurare debent pro qualitate delictorum secundum

secundum formam canonicam in occulto, si delicta occulta fuerint, vel non praeventa ante publicationem edicti gratiae; si verò publica vel praeventa fuerint, in publico fiat abiuratio. Publica enim crimina publicam satisfactionem exigunt. Concil. Biterrense quod sequitur & explicat Peñ. de tempore gratiae cap. 21. reg. 8. In hoc tamen Inquisitores maximè attendant ad circumstantias delictorum, conditionem personarum, & testimonium deponentium qualitatem: De abiuratione dictum est supra libro secundo capite quadragesimo & quadragesimo primo.

6. In imponenda abiuratione ad hoc ut publicè vel occultè fiat, considerandum est an ille, cui abiuratio est indicenda, sit puer, adolescens, simplex, vel paterfamilias habens filias nobiles. Roland. consil. 63. lib. 3. quem refert & sequitur Peñ. dicto cap. vigesimo primo reg. 8. fin.

7. Haereticus occultus per accidens, nimirum, qui haeresim quam mente tenet, externè profert nemine audiente, tam in tempore gratiae, quam extra se praesentans, absque abiuratione absolvitur ab Inquisitoribus, siue à quolibet illorum, qui etiam absolutionem aliis committere possunt. Simanchi. cathol. tit. 42. num. 11. Vide supra lib. 1. cap. 15. num. 7. & lib. 3. cap. 4. a num. 11.

CAPVT XIV.

*Quo titulo imponi possit pœna pecuniaria
reconciliatus tempore gratia.*

IN alijs ab hæresi criminibus fieri potest compositio pecuniaria, vbi id lege vel ratione cogente prohibitum non est. Lucas de Peña *in l. v. C. de desertoribus. lib. 12. num. 56. quest. 3.* Paris de Puteo *de sindicatu in verbo Compositio. cap. 3.* Griland. *de relaxatione reorum. tit. de pœnarum compositione quest. 2. & communiter Doctores in l. Transigere. Cod. de transaction. quos refert & sequitur Peñ. de tempore gratia cap. 25.*

2 Reconciliatus tempore gratiæ non potest imponi pœna pecuniaria titulo compositionis pro crimine. Quia pro hæresi, apostasia, blasphemia, & alijs delictis, quæ fiunt immediatè contra Deum, non potest fieri pecuniaria compositio. Doctores *in d. l. Transigere. vbi Cinus quest. 4. vers.* Hanc etiam opinionem. Purpuratus *num. 41. & sequentibus.* Bald. *in l. Accusationem. num. 10. vers.* Prælatus autem. C. *de his qui accusare non possunt.* Rojas *in singularibus fidei. singul. 211.* De iure enim canonico non est locus huiusmodi compositionibus. Archid. *in c. In omnibus. 2. quest. 3.* Lucas de Peñ. *d. l. 1. num. 59. Cod. de desertoribus. lib. 12.* Paris de Puteo *d. verbo Compositio. cap. 3. vers.* Secundùm canones; quos etiam refert & sequitur Peñ. *d. cap. 25.* Neque in monumentis antiquis legitur factam fuisse compositionem pecuniariam in delictis

delictis contra fidem; maxime quia in tempore gratiæ vna ex impunitatibus est, quòd bona non confiscantur. Tandem, quoniam talis compositio speciem habet auaritiæ & cupiditatis.

3 Reconciliatus tempore gratiæ, quamuis remittantur bona, quæ venerant confiscanda, potest de illis arbitrio Inquisitorum imponi pœnitentiæ pecuniaria in vsus pios, præsertim vt expendatur in auxilium contra infideles & hæreticos. Instructio Hispalensis anno 1484. *cap. 3.* Albertin. *in repet. cap. 1. de hæret. lib. 6. quest. 12. num. 4.* Peñ. *d. cap. 25.* Vide supra libro tertio capite 28. Hoc tamen numquam consulerem.

4 De bonis confiscandis potest venientibus tempore gratiæ remitti pars certa, & quoad hoc limitari immunitates gratiæ: hoc tamen à Summo Pontifice fieri debet. Quoniam immunitates temporis gratiæ subsunt dispositioni Summi Pontificis, cui liberum est plus aut minus concedere. Verùm rarè aut numquam id facere debet, cum paucissimæ, aut nullæ sint causæ talis restrictionis: & potest dari auaritiæ præsumptio, quæ omnino vitanda est in Ecclesiæ capite. Vide Peñ. *ad 3. par. Direct. comment. 7. vers.* At quamuis vbi refert Concil. Narbon. *cap. 17.*

5 Neque Reges, neque generales Inquisitores hanc restrictionem facere possunt. Non Reges, quia causa ista Ecclesiastica est, vtpote pœna propter hæresim à iure taxata. Vide supra *lib. 3. cap. 20. num. 9. & 10.* Neque Inquisitores generales, cum ex sola approbata consuetudine tempus gratiæ concedant; huius autem restrictionis nulla extat consuetudo.

CAPVT XV.

Venia generales concessa Hebrais conuersis, & eorum descendens in Regno Lusitania.

1 **P**ostquam Iudæi, qui ex Hispania & aliis partibus in hoc Lusitaniæ Regnum venerant, baptismum susceperunt tempore inuictissimi Regis Emmanuelis anno 1495. vel 1496. ipsis ac eorum filiis & descendens concessa fuerunt nonnullæ generales veniæ.

2 Prima facta fuit à Clemente VII. per Bullam expeditam 7. die Aprilis anno 1533. Pontificatus sui anno decimo. Hac tamen suum non est sortita effectum.

3 Paulus III. qui Clementi in Pontificatu successit, veniam generalem ab eo concessam confirmavit, de nouoq; concessit die 12. Octobris, anno 1535. & postea anno 1536. literas dedit ad fundandum sanctum Inquisitionis tribunal, vt in superioribus dictum est.

4 Idem Paulus III. die 11. Maij anno 1547. occasione reducendi modum procedendi Inquisitionis ad terminos iuris (nam antea magnis adhibitis moderationibus in fauorem nouiter conuersorum procedebant Inquisitores) bono Ecclesiæ exigente, vt seruato iuris rigore procederetur contra iudaizantes; ne nouiter conuersi & eorum filij pro præteritis erroribus rigorosæ Inquisitioni statim subiacerent, veniam

nam generalem concessit. Fuit publicata 10. die Iunij anno 1548.

5 Clemens VIII. anno 1604. die 23. Aug. nouam veniam generalem concessit, quæ publicata fuit in hoc Regno 16. de Ianuarij anno 1605. Causæ, quæ ex Bulla huius concessionis colliguntur, sunt tres. Prima; quod poenæ contra hæreticos latae absque remissione executioni mandantur per Inquisitores (quid mirum, cum rectissimi sint, si leges obseruant, si iuxta determinationes Summorum Pontificum & consuetudines approbatas procedunt in imponendis poenis, si eadem in concedendis fauoribus custodiunt?) Secunda; ne descendentes ex Hebræis, cum pro certo habeant præclusum sibi esse aditum consequendi similem veniam, efficiantur peiores, peccatæque peccatis adiiciant. Tertia; quia concessa huiusmodi venia generali, absque dubio sperandum est, quod breui tempore absentes ad hoc Regnum reuertentur, retinentes cultum fidei catholicæ sub obedientia Regis Philippi, qui, inquit Summus Pontifex, hoc maxime desiderat, & instanter petit.

CAPVT XVI.

Quibus personis concessa sint venia generales, & quas impunitates contineant.

1 **O**mibus vtriusque sexus nouiter conuersis ad fidem ex Iudæis in Regnis Lusitaniæ

& eorum dominiis, prædictorum filiis, nepotibus vel descendentes in eisdem degentibus, forensibus, ac alienigenis, tam præsentibus, quàm absentibus, seu qui ab eisdem Regnis aut dominiis aliàs recesserunt, etiamsi banniti fuerint, concessæ sunt generales veniæ. Clem. VII. Paulus III. & Clem. VIII.

2 Remittunt prædictis omnia delicta hæresis, apostasiæ à fide, blasphemix, & aliorum quorumcumque delictorum, quantumcumque grauiã sint, & qualificata.

3 Absoluuntur ab omni excommunicationis sententia, suspensionis & interdicti, & ab aliis Ecclesiasticis censuris, etiam si illis à quadraginta & vltioribus annis inforuerint, aut Sedes Apostolica pro eis consulenda foret, ac etiam ab illis, quæ in Bulla Cœnæ continentur.

4 Absoluuntur ab omnibus prædictis in foro ciuili, criminali, contentioso, conscientix, & animæ: ab aliis verò criminibus prauitatem hæresis non sapientibus, in foro conscientix dumtaxat.

5 Restituuntur ad illum statum, in quo erant tempore quo fuerunt baptizati, liberanturque ab omni infamiã nota, quam per se, vel per suos consanguineos aut affines contraxerunt, ac si numquam de catholica fide deuiassent. Restituuntur denique ad omnem dignitatem, gradum, officium, beneficium, & ordinem, in quibus antea erant: & insuper habilitantur ad omnes huiusmodi dignitates consequendas. Hanc tamen habilitationem. Clemens VIII. eis non concessit.

6 Reddenda sunt eis omnia bona confiscata, & omnes fructus inde percepti, etiamsi ad alios iam perue-

peruenerint, dummodo fisco incorporata non sint.

7 Omnes carcerati, vel aliàs detenti, exules & banniti, etiamsi ob prædicta crimina sententiati iam sint, à carceribus, detentione, exilio & bannis omnino liberantur.

8 Extinguuntur omnes processus, informationes, probationes, cautiones, fideiussiones, & obligationes, sub quacumque forma, etiam cum iuramento: omnes etiam denuntiationes contra ipsos factæ circa crimen hæresis, apostasiæ, blasphemix, & similia hæresim sapientium: ne de cætero pro illis accusari, molestari uel vilo modo possint: neque ex prædictis criminibus indicium aliquod, etiam minimum contra ipsos in posterum sumatur.

9 Non sunt eis imponendæ pœnitentiæ aliquæ publicæ, & à iam impositis liberantur.

10 Qui de præsentis elapsi sunt, & pro crimine relapsi in hæresim vel apostasiam in carceribus detinentur, curiæ seculari tradendi non sunt vltimo supplicio plectendi, sed aliis pœnis iudicio Inquisitorum impositis, liberi dimittuntur. His tamen Clemens VIII. nullam immunitatem concessit.

11 Qui hac gratia vsi fuerint, quamuis in hæresim, vel apostasiam relabantur, non habentur pro relapsis, nisi iudicialiter abiurauerint.

CAPVT XVII.

Qui non gaudent immunitatibus veniæ generalis.

1 **N**on gaudent gratiis & immunitatibus veniæ generalis absentes, qui habitum & nomen Christianorum non retinuerunt, sed à fide Christi manifestè recesserunt. Clemens VII. Paulus III. & Clemens VIII.

2 Qui à die publicationis literarum veniæ generalis in aliquam hæresim inciderunt, vel in veteri errore perstiterunt, non gaudent immunitatibus à Clemente VII. concessis.

3 Absolutiones in foro animæ non consequuntur, nisi qui corde contriti, & verè confessi in sacramento Pœnitentiæ à confessario per ipsos eligendo, ex approbatis tamen ab Ordinario absoluuntur.

4 Non liberantur à pœnitentiis per sententiam Inquisitorum iniunctis, qui eas extra carceres non compleuerunt.

5 Non dispensantur in irregularitate, qui in contemptum clauium, cum essent censuris astricti, Missas celebrarunt, aut illis aliàs se immiscuerunt.

6 Pœnitentias impositas ab Inquisitoribus iis, qui è carceribus liberantur præuia abiuratione, ipsi abiurantes tenentur adimplere.

7 Ab abiuratione coram Inquisitoribus facienda non eximuntur, qui in carceribus detenti, vel sub fidei iussione dati, conuicti erant vel confessi. Qui similiter

militer à relapsia non liberantur, si postea relabantur in hæresim, vel apostasiam.

8 Iuxta Bullam Clementis VII. ad consequendam gratiam in dicta Bulla concessam, etiam in foro externo necesse erat, quòd crimina confiterentur coram Nuncio, Inquisitoribus, ministris ab eisdem deputatis, vel confessario ab ipsis quibus concedebatur gratia, electo; & quòd eorum nomina & cognomina in aliquo libro scriberentur.

9 Hæc conditio ablata fuit à Paulo III. & Clemente VIII quoad forum temporale, ciuile, criminale, & contentiosum; in quo prædicti homines eximuntur à confessione, abiuratione, renuntiatione, punitione, vel diligentia quacumque.

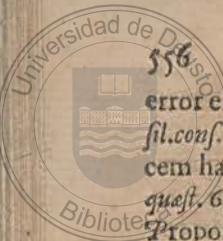
10 Non gaudent prædictis immunitatibus, qui tempore publicationis literarum in Regno, & dominiis Portugalliæ nullo modo domicilium, vel habitationem habentes intra terminum in ipsis literis præscriptum ad dictum Regnum, vel ad aliquod dominium illius non redierint.

11 Sententiæ contra prædictos homines iam latæ, & executioni mandatæ non annullantur.

CAPVT XVIII.

Summus Pontifex potest concedere veniam generalem remittendo pœnas iuris.

1 **N**egare Summum Pontificem posse remittere pœnas in iure contra hæreticos latas, error

LIB. IV. CAP. XVIII.

error est in fide. Oldrad. *consil.* 271. Parisius 4. *par. consil. cons.* 1. *num.* 6. Est enim de fide Summum Pontificem habere supremam potestatem. *cap. Decreto.* 2. *quest.* 6. *cap.* Ad honorem. *de auctor. & usu pall. cap.* Proposuit. *de concess. prab.* esseque supremum iudicem in causis hæreticalibus. *Supra cap.* 3. *num.* 4. cui aperte contradicit, qui negat ipsum posse remittere pœnas iuris.

2 Summus Pontifex potest crimina & delicta præterita extinguere, veniamque generalem concedere, omnem pœnam temporalem relaxando. Parisius *d. cons.* 1. *num.* 1. Quia supremus Princeps, qualis ipse est, potest omnem pœnam remittere. *L. In rescripta. C. de precib. Imperatori offerend.* quæ approbatur in *cap. Rescripta.* 25. *quest.* 2. ubi Glossa *fin. per tex. in cap. Veniam.* 35. *quest.* 9. *l. Mancipia. in fin. C. de servis fugit.* Paris de Puteo *de sindicatu in cap. de offic. sindicanti.* Decius *consil.* 137. *col.* 1. & 2. Et punire delicta est solummodo interesse secundarium Reipublicæ Ecclesiasticæ.

3 Absque iniuria Principum, quorum fisco bona hæreticorum applicanda forent, potest Summus Pontifex in concessione veniæ generalis remittere confiscationem bonorum. Quoniam in pœnis fisco applicandis habent Principes solam causam lucretivam, & sic non reputantur pati damnum in illarum remissione. Bald. in *l. Nec damnosa. in 2. opposit.* quem sequitur Paul. *ibi. & uterque in l. Rescripta. C. de precib. Imperat. offer.* Parisius *dict. cons.* 1. *num.* 22. Item quando applicantur alicui bona, vel pœnæ immediate ex ipsa condemnatione, & non ex alio actu seu facto novo, potest princeps supremus illa auferre sine iniuria. Bald.

LIB. IV. CAP. XVIII. 557

Bald. in *l. Gallus §. Et quid si tantum.* Alexand. *ibi num.* 29. Iafon *num.* 56. *ff. de lib. & post.* Parisius *d. cons.* 1. *num.* 47. & 52. & secundum hoc intelligitur prima doctrina Baldi.

4 Si in remissione pœnæ criminis non fit mentio de infamia ex eo secuta, non intelligitur remissa. *L. fin. C. de generali abolit. l. 1. & l. Generalis. C. de sententiam passis, & restitutis.* Paris de Puteo *de sindicatu in verbo Tortura vers.* Pone quod aliquis. Parisius *d. cons.* 1. *num.* 18. & *seqq.*

5 Summus Pontifex non remittit crimina contra fidem in futurum committenda. Periclitaretur enim tota Ecclesia. *Cap. Sunt quidem.* 25. *quest.* 1. *Gloss. in verbo A fide, & in cap. Si Papa.* 40. *dist.* Sicut etiam Princeps secularis non potest futura delicta remittere. *L. Si vnus. §. Illud ff. de pact.* Bald. in *d. l. Rescripta. col. 2. versic.* Vterius oppono Quia esset contra publicam utilitatem; & personæ inuitarentur ad delinquendum, contra legem Conuenire. *ff. de pact. dotal.* Parisius *d. cons.* 1. *num.* 9. & *seqq.*

CAPVT XIX.

Sufficientibus rationibus concessa fuerunt veniæ generales à Clemente VII. & à Paulo III.

1 EX Bullis Clementis VII. ac Pauli III. ac etiam ex quodam libello ab eodem Paulo ad Regem Portugalliæ Ioannem huius nominis tertium

ciunt super hanc materiam misso, quem Peñ. *de tempore gratia cap. 23. §. 9.* se vidisse testatur, constat sufficientissimis de causis prædictos Pontifices eo tempore primam veniam concessisse.

2 Prima ratio fuit; quòd Hebræi in regno Lusitaniæ, eorum filij & nepotes non omnino voluntariè fidem susceperint, licet vis, quæ interfuit in eorum conversione, non fuerit omnino præcisa. Quæ ratio sufficiens est, vt dictum est supra *cap. 6. num. 2.* ad concedendam veniam.

3 Secunda; quia filij horum conuersorum parentibus non omnino voluntariis baptizati sunt, quamuis verum susceperint Baptismum. Quod tamen licitum non est. S. Thomas 2. 2. *quest. 10. art. 12. & 3. parte quest. 68. art. 10.* Ricard. in 4. *sement. distinct. 6. art. 3. quest. 3.* Durandus *distinct. 4. quest. 7.* S. Antonin. in *Summa part. 3. tit. 14. cap. 13. §. 9.* Glossa in *cap. Iudæorum. 28 quest. 1.* Quæ ratio approbata est supra *dicap. 6. num. 5. & 6.*

4 Tertia; quia Hebræis sic conuersis, & baptizatis, eorum filiis ac nepotibus, deerat perfecta instructio in rebus fidei; quæ tamen necessaria erat, vt venia redderentur indigni. Quod etiam sufficere supra dictum est. *d. num. 5. & 6.*

5 Quarta; quoniam prædicti Hebræi quodammodo fuerunt seducti, & lata via peccandi eis patefacta, quatenus dictum eis fuit, quòd per viginti annos non inquireretur contra eos circa res fidei; quodque liberi essent ab Ecclesiasticæ correctionis seueritate.

6 Quinta; ne seueritate vindicationis præteritorum errorum exasperati deteriores fierent, & pœnæ ac

næ ac infamiæ metu in desperationem venirent; cum adhuc essent in fide tyrones, in eaque parum confirmati.

7 Sexta; quia cum nondum lenitatem, & mansuetudinem Ecclesiæ experirentur, videntes, qua charitate redeunt ad fidem, qui ab ea recesserant, recipiuntur, facilius reconciliationem peterent, & in amorem Ecclesiæ inflammarentur.

8 Septima, ne iuste conquererentur ij, qui violenter baptizati fuerant, quòd contra omnem æquitatem & iustitiam ab Ecclesia tamquam Christiani omnino voluntarij corrigantur, & castigentur. Quamuis re ipsa verum Baptismum susceperint, cum maior vis illata fuerit Iudæis, vt baptizarentur tempore Sifibuti Regis Hispaniæ circa annum Domini 612. & tamen in multis Conciliis Toletanis decretum fuit ipsos esse verè baptizatos, proindeque ad fidem Christi seruandam coercendos. Concilium Toleranum 4. *cap. 58. conc. 8. cap. 12. concil. 12. cap. 5. conc. 17. cap. 8. & in iure cap. De Iudæis. dist. 45. cap. Maiores. de Baptismo.*

9 Pro secunda venia generali publicata anno 1548. ea ratio sufficit, quam Paulus III. qui eam concessit, in suis literis declarat, quæ *cap. 15. num. 4.* refertur, & *cap. 5. num. 2. & 5.* approbatur. Licet enim alia venia ab eodem Pontifice eisdem hominibus concessa fuerit, alia concedenda non erat, nisi occurreret sufficientissima causa, qualis illa fuit; cum etiam absque reprehensione dispositionem iuris propter ea, quæ de nouo emergunt, alterari & mutari videamus, eò quòd nouo indigent remedio. *L. de arate. §. Ex causa. vers. Ita Cellus. ff. de interrogat. action. & ob temporum*

LIB. IV. CAP. XIX.

potum varietatem humanæ variantur actiones. *Cap. Sciendum. 29. d. si. cap. Quis ignoret. 32. quest. 4. cap. Non debet reprehensibile. de consanguin. & affinit. Parisius quarta parte consiliorum. consil. 2. num. 135. & sequentibus.*

10 Circa veniam ultimam generalem à Clemente VIII factam nihil scribendum duxi. Rationes pro iustificatione talis veniæ ab eodem Pontifice assignantur, & relatæ sunt supra *cap. 15. num. 5.* Mihi sufficiat venerari determinationes Pontificum, cum semper eorum intentio in illud, quod melius est feratur; licet aliquando ex importunis precibus aliqua concedant, quæ concedenda non forent. *Cap. Cum in inuentute. de purgat. canon. cap. fin. & ibi Glossa de rescrip. lib. 6. l. 1. Cod. de petitionibus bonorum sublaris. lib. 10. vers. Quoniam plerumque. Perez ad l. 24. lib. 2. tit. 3. & ad l. 1. lib. 3. tit. 12. Ordinamenti.* Et propter potentiam personarum multa deniantia à communibus regulis introducta sunt, ut ait Parisius *dict. consil. 2. num. 168.*

CAPVT XX.

Aliam generalem veniam concedere non expedit.

1 **P**ost tot venias generales concessas descendentes ex Hebræis conuersis in hoc Regno, quibus correpti non sunt, sed quasi obstinati in sua perfidia perseuerant, aliam de nouo concedere non expedit, imo perniciosissimum erit. Nam quid aliud

LIB. IV. CAP. XX. 561

aliud est nouæ veniæ petitio, & ad quid tendit, nisi ad celandam perfidiam, ad effugiendas pœnas, & ad conscientia libertatem? Albertin. *in repet. cap. 1. de heret. lib. 6. quest. 12. num. 4.* loquendo de tempore gratiæ Iudæis Maioricensibus concessa anno 1488. quibus, inquit, parum profuerunt gratia, & misericordia, quia ab illis temporibus usque ad annum 1524 dum ille scripsit, plures fuerunt traditi curia seculari & aliis pœnis affecti, & nunquam se emendare voluerunt. Et bene, inquit, de eis prophetauit Ieremias *cap. 7. num. 26.* Et non audierunt me: sed indurauerunt cervicem suam: & peius operati sunt, quam patres eorum. Pen. *de tempore gratiæ cap. 23. §. 12.* de descendentes ex Hebræis in hoc Regno idem asserit, validisque fundamentis ostenditur.

2 Primò; descendentes ex Iudæis ante centum annos conuersis nulla ratio suffragatur ex iis, quæ ad gratiam concedendam sufficere diximus supra *cap. 6. & 7.* nullam enim vim siue absolutam siue conditionatam passi sunt.

3 Secundò; non fuerunt baptizati, qui nunc descendunt ex Iudæis, inuitis parentibus, imò ipsis consentientibus, & ducentibus ad fontem baptismalem filios suos.

4 Tertio; non defuit vera & perfecta instructio in doctrina fidei, quam acceperunt à parentibus, qui veros Christianos se esse profiterentur, à magistris, à confessariis, & à prædicatoribus.

5 Quarto; non proceditur de nouo contra iudaizantes, cum ab anno 1536. continuata sit contra eos inquisitio, publice puniuntur in actibus fidei; nec nouæ pœnæ delinquentibus imponuntur, sed quæ à

jure statuta sunt.

6 Quinto; nouam veniam excludit Clemens VII. in Bulla primæ veniæ generalis, confirmata, & publicata à Paulo III. vbi dicit quòd nullam excusationem habeant in futurum, si relabantur. Quam ergo nunc habebunt, cum post duas alias generales venias, & post tot tempora gratiæ deteriores ac obliuiores in suis erroribus appareant?

7 Sexto: volentibus ex corde redire ad fidem, adest remedium ordinarium per confessionem coram Inquisitoribus, & sic consentibus conceditur reconciliatio in occulto, non imponitur penitentia publica, nec corporalis, & remittuntur bona, quæ venerant confiscanda: etiam si extra tempus gratiæ se præsentent; dummodo suorum criminum testes non habeant.

8 Septimo, ex penè innumeris confessionibus eorum, qui post vltimam veniam generalem confessi sunt, constat nullum eorum sacramentaliter fuisse confessum, vt iuxta conditionem dictæ veniæ in foro animæ veniam consequeretur: & simul constat omnes istos fuisse apostatas à fide. Tum sic, vel huiusmodi apostata, qui veniam illam petebant, cum otiosum nomine procurata fuerit, volebant reconciliari cum Ecclesia, vel non: si volebant, quare non confitebantur sacramentaliter? Si nolebant, ergo solummodo veniam postulabant, vt iudaismus maneret occultus, vt complices non cognoscerentur, & vt ipsi in sua apostasia, absque supplicij timore persistere.

CAP.

CAPVT. XXI.

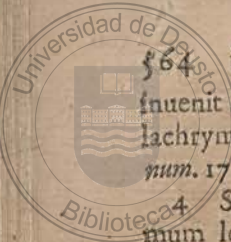
Insufficiencia aliquarum rationum, quæ in fauorem nouæ concessionis generalis veniæ adduci solet

1 **P**RO concessione nouæ veniæ generalis multæ adducuntur rationes in fauorem, vt aliqui falsò credunt, descendentes ex Iudæis conuersis in hoc Regno, quæ nihil concludunt, si rerum præsentium statum considerare mus.

2 Prima ratio est; Deum esse infinitæ misericordiæ, qui non modo septies, sed vsque septuagies septies iubet Petro indulgeri peccantibus. Matthæi cap. 18. num. 21. quod à Petri successoribus imitandum proponitur.

3 Attamen hæc ratio non concludit; quoniam Deus sicut misericors, ita & iustus est, & iustitias dilexit, Psal. 10. num. 7. estque Deus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Exod. cap. 20. num. 5. Quamuis igitur culpam verè penitentibus semper dimittat, non tamen penam temporalem pro delictis in hoc seculo soluendam, etiam perfectè contritis & emendatis relaxat. Penitenti Dauid mortuus est filius ex adulterio natus. 2. Reg. cap. 12. Mortuus est Moyses ab percussione petre. Deuter. cap. 3. Noluit vt Ieremias oraret pro populo. cap. 7. Orabat Antiochus Dominum; à quo non erat misericordiam concuturus. 2. Machabeorum cap. 9. num. 13. Non

Nn 2

inuenit Esau poenitentiae locum, quamquam cum lachrymis inquisisset eam. Paul. ad Hebr. cap. 12. num. 17.

4 Secunda: quodd expedit imitari antiquissimum legis veteris iubileum quinquagesimi anni, Leuit. cap. 25. num. 3. & 10. cuius toties iteratae concessiones non obstabant aliis.

5 Haec etiam insufficiens est; nam praeterquam quodd hoc sit ceremonialia, & ritus Iudaeorum in Ecclesiam introducere, cum iam cessauerint, cap. unico de purific. post part. S. Thom. 1. 2. quest. 103. art. 3. ubi Caietan. Conrad. Medina, & alij. Suar. de legib. lib. 9. cap. 11. §. 1. Bonacina tom. 2. tract. de legi. disp. 1. quest. 1. puncto 2. num. 3. annus ille iubilei non ad remissionem delictorum haeresis, apostasiae, blasphemiae, & similibus ordinabatur, sed ad regressum proprietatum venditarum ad familias, & libertatem seruorum, vt videre est in d. cap. 25. Leuit. & ibi declarant Patres & expositores. Quinimo Inquisitores semper sunt parati ad indulgendum sponte redeuntibus ad fidem, & ad concedendam latam misericordiam.

6 Tertia: neminem debere inuitum trahi ad fidem, nec voluntatem cogi suppliciiis: ac proinde lenitate generalis veniae, frequenter vtendum esse.

7 Friuolum est hoc fundamentum; quia sicut est iniustum cogere ad fidem suppliciiis eos, qui baptizati non sunt, sic iustum & necessarium est obligare baptizatos ad illam seruandam, vt dictum est supra lib. 1. cap. 30. num. 8. Et licet voluntas non cogatur suppliciiis, perfidia castiganda & impedienda est; ac vulnera oleo & vino curanda. Luc. cap. 10. num.

num. 34. Saepè enim concessa venia delictorum non misericordia, sed peccandi licentia est.

8 Quarta: expedire exemplo medicorum mutare remedia, quando iam adhibitis non sanat aegrotus: & quia experientia edocente, rigore iuris seruato non extinguitur Iudaeorum apostasia, lenitate, & misericordia curandi sunt.

9 Haec ratio petit curationem saepius inutiliter applicatam; nam huiusmodi curationis modo, absque villo fructu, saepè vsi sunt & Summi Pontifices, & Inquisitores generales in hoc Regno. A principio enim duplicatae veniae lenitate non sunt sanati; postea ab anno 1535. vsque ad annum 1548. aliquibus suppliciiis affecti, non tamen seruato cum eis toto iuris rigore, morbus perfidiae inualuit: deindeque vsque ad annum 1606. applicata iuris seueritate, nullum in eis salutis signum apparuit: iterum benignitate veniae generalis, & aliquibus gratijs etiam generalibus recreati magis perfidia creuit, ita vt ferè incurabiles videantur. Cum igitur nec misericordia, nec iustitia curentur, cauterijs procedendum est, & iuxta sacrorum Canonum seueras sanctiones tractandi sunt: & quia iudaicis erroribus addicti adhuc inueniuntur, acerbissimae poenae in eos excogitandae sunt. S. Thom. 1. 2. quest. 105. art. 2. ad 9. ubi namque tot veniis interruptus non fuit Inquisitionis processus, vt in regnis Hispaniae videtur penè extinctus iudaismus.

10 Quinta; quodd si eorum delicta contra fidem non celebentur veniis, sed in publicum theatrum prodeant, sequeretur maxima infamia huic Regno, qua vitari debet.

11 Hic prætenditur maius malum ad vitandum minus: potius ergo dicendum est bonum fidei maxime postulare, vt delicta non occultentur, sed publice puniantur; quia hæretici & apostata à suis delictis saltem metu pœnæ abstinenter, fidelésque in catholica doctrina roborantur, & contra hostes fidei iustas iras concipiunt. Ioann. Andr. cap. Vt commissi. de her. lib. 6. Eym. 3. part. Direct. rub. de sexto modo termin. proces. num. 175. et Aduentente. ubi Peñ. commen. 42. & comment. 45. Verumtamen. & de tempore gratia cap. 8. casu 3.

12 Sexta; quoniam nonnulli ex eo quod tot iudaizantes vident, scandalizantur, perseuerantque in iudaismo credentes omnes ex sua natione esse Iudæos.

13 Hæc ratio vt euitet iudaismum, iudaismo faceret; quia scandalum hoc passiuum est, & pharisaicum, quod nemo tenetur vitare: impunitas verò delictorum scandalum præbet, estque datum, seu auctiuum, cum impunitas licentiam peccandi generet, & facilitas veniæ peccatis laxet habenas, & facilitas veniæ sit incentiuum peccati. Quæ sententiæ maxime tenent verum in hac Hebræorum natione, quæ duræ cervicis est, & per sarietatem à Deo recedit. Exod. cap. 32. num. 6. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere, & Ieremias cap. 5. num. 7. Scurraui eos, & mechari sunt: pœnis autem affecti ad Deum reuertebantur. Psalm. 77. num. 34. cap. Duo ista. 2. quest. 4. Nulli homini claudenda est misericordia, nulli peccatori pœna omnino relaxanda.

14 Septima, multitudo delinquentium in iudaismo, quæ ad veniam concedendam multum conducit.

15 Sed hæc ratio non conuincit generaliter loquendo, vt dictum est supra cap. 7. num. 4. nisi quando multitudo clam seducta fuit, supra cap. 5. num. 3. vel quando delictum à multitudine operante commissum fuit, qualiter non committitur crimen apostasiæ à iudæis in hoc Regno; quantumcumque enim magna sit multitudo iudaizantium, in particulari tamen vnusquisque peccat, ac cum paucis complicibus; & sic particulariter delati, particulariter pro delicti, & probationis qualitate puniuntur, sicut faciendum docet S. Thom. 2. 2. quest. 108. art. 1. ad 5. quando in multitudine ex parte delinquente, specialiter peccantes dignoscuntur. Nam multis latronibus & homicidis, qui per se diuisim furta & homicidia committunt, non indulgetur ob eorum multitudinem. Vel igitur descendentes ex Hebræis in hoc Regno fateantur se per modum multitudinis iudaizare, quod nec admittent, nec verum est, vel nobiscum consentiant dicentes dictam rationem nihil concludere ad concessionem veniæ generalis.

16 Octaua, si concedatur nona venia generalis, omnes qui ad terras infidelium & hæreticorum se transtulerunt, & inter ipsos licentiose viuunt, reuertentur ad patriam, vbi reformatè viuunt, & conuersatione Catholicorum conuertentur.

17 Hæc non concludit: nam si huiusmodi absentes verè pœniteant, & pœnitentiæ signa ostendant, benigne, quocumque tempore veniant, ab Inquisitoribus recipiuntur; si non verè pœnitent, non sunt venia digni. Et quia latè patens aditus illis proponitur ad reconciliationem, per quem incedere recusant, præsumendum est fraudulenter ve-

niant postulare, vt absque confessione delictorum reuertentes, securius persistant in iudaismo, alios qui nondum à fide recesserunt, peruertant, & qui in eam sunt instructi, confirmet; saepe enim magis informati circa ceremonias & ritus iudaicos reuertuntur, ac proinde perniciosiores: ob quam causam admonent Doctores maximè cauendos esse eos, qui cum hæreticis & infidelibus conuersati sunt. Videnda sunt, quæ ex synodo Salisburgensi *constitution. 6. capit. 2. referit. Pen. 2. part. Direct. ad quest. 57. comment. 82. vers. Ad hæc.*

18 Nona, quia compatiendum est multis innocentibus, qui timentes falsas inimicorum testimonium accusationes, seu denuntiationes propriis domiciliis relicti, ne simul animas & bona perdant, vt ipsi dicunt, ad alias prouincias & regna se transferunt, cum plures falsi testes quasi coniurati causam præstent, vt multi innocentes ultimo supplicio, aut aliis pœnis plexi fuerint.

19 Hæc tamen ratio si aliquam vim habet, particularis est, particularesque respicit personas; in Ecclesia autem vsitatum non est ob causas particulares generalem veniam concedere; & si quæ aliquando detur falsitas, in vno vel altero particulari continget, non in omnibus: & contra falsos testes sacri Canonis de remedio prouident, Inquisitoribusque incumbit testes diligentissimè examinare, quod ipsi rectè faciunt, cuncta rimantur, quæ ad procedendum necessaria sunt, neminemque nisi per veram ac concludentem probationem condemnant, sicut eis in iure præcipitur. *Cap. Nullam. cap. Iudicantem 30. quest.*

quest. 5. & iudicantes secundum allegata & probata adimplent munus, ad quod tenentur. Vide supra lib. 2. cap. 36. num. 17.

20 Accedit, quia per concessionem veniæ generalis non euitantur testimonium falsæ, quas huiusmodi apostatæ dari prætendunt, nec aufertur timor, ratione cuius se absentare dicunt: qui potius ex testimonio propriæ conscientiæ, quàm ex odio inimicorum oritur; cum experientia doceat, quod etiam testatur *Pen. de tempore gratiæ cap. 8. casu 4. plures, vel maior pars, ne dicam ferè omnes, qui se ex hoc Regno in exilium voluntarium mittunt, in iis partibus ad quas declinant, iudaicè viuere, non Ecclesias Catholicorum, sed Iudæorum synagogas frequentare, multiq; vt Iudæi circumcidi. Illud pro complemento aduertendum duxi nonnullas detectas fuisse coniurationes in causis iudaismi, attamen omnes ex huiusmodi descendantibus ex Iudæis contra veteres Christianos, nullam autem contra Iudæos.*

21 Decima (aliis minoris momenti omissis) procedit ab exemplo iubilæorum, qui frequenter à Summis Pontificibus conceduntur in foro animæ, imò & in foro fori à Clemente VII. à Paulo III. & à Clemente VIII.

22 Attamen diuersa est ratio, quoad forum internum & externum. Nam in foro interno attenditur bonum particularium, quibus in sacramentali confessione tam contra se, quàm pro se fides adhibetur: in foro autem externo principaliter consideratur bonum publicum, in quo proceditur iuxta veras pro-

bationes, aut præsumptiones iuridicas. Quod additur de veniis generalibus potius ostendit non esse alias de nouo concedendas; cum sæpe delinquentibus post multas indulgentias parcendum non sit: quia huiusmodi peccantes inexcusabiles sint, vt ex Clement. VII. & Paulo III. in literis concessionis veniæ dictum est.

CAPVT XXII.

Non licet dare, accipere, vel offerre pecuniam pro impetranda venia generali à Summo Pontifice.

- 1 Circa compensationem pecuniariam faciendam tempore gratiæ dictum est supra cap. 14. quia tamen pro impetratione veniæ non desunt, qui approbent oblationem pecuniæ, aliquas resolutiones trademus.
- 2 Accipere pecuniam à Iudæis pro relaxatione pœnarum & legum latorum contra ipsos in fauorem fidei, & Reipublicæ Catholicis Regibus semper fuit iniustum. Recaredus respuit magnam summam pecuniæ à Iudæis oblatam pro relaxatione decimi quinti decreti Concilij Toletani III. de Iudæis non habendis publicis officiis in Republica; quod factum Sanctus Gregorius Papa epist. 126. lib. 2. magnopere laudauit.
- 3 Frater Thomas de Turrecremata ex Ordine Prædica-

Prædicatorum, à sacris confessionibus Regum Catholicorum Ferdinandi & Elizabethæ. Inquisitor generalis Hispaniæ ipsis suasit, ne propter ingentem pecuniam remitterent Iudæis, id iunixè petentibus, bona confiscanda, cuius suasionibus ipsi acquieuerunt.

4 Philippus secundus Hispaniarum, primus Lusitaniæ Rex catholicus, & cognomento prudens, per legatum dissuadere tentauit Sebastianum Portugalliæ Regem volentem occasione infausti & exitialis profectus in Africam concedere descendentibus ex Iudæis, multis datis pecuniis, quòd per decennium eorum bona non confiscarentur. At ille auunculi sui suasionibus non acquiescens, concessit autoritate Gregorij XIII. per Bullam expeditam 6. die Octobris anno 1579. Postea verò debellato Regis exercitu à Saracenis, successit in Regiam dignitatem Cardinalis Henricus eiusdem Regis patruus magnus, qui statim die 19. Decembris eiusdem anni annuente eodem Pontifice dictam concessionem reuocauit, dicens in diplomate reuocationis, quòd habito maturo consilio cum viris doctis conuenere omnes teneri ipsum ad talem reuocationem faciendam, quia bonum fidei id maximè postulabat.

5 Idem Rex Philippus Portugalliæ primus, postquam Regni huius coronam adeptus fuit, oblatis multis pecuniis à nouis Christianis, vt generalem veniam in eorum fauorem à Summo pontifice impetraret, christianè ac prudenter spreuit, cum tamen Franciæ & Angliæ bellis appeteretur. Omnes enim sciunt & Deum huiusmodi pecuniis quam maximè offendi,

offendi, & nullum ex illis prosperum euentum fuisse sequutum.

6 Accipere, donare, promittere, vel pactum facere de danda pecunia, vel quavis alia re pro consequenda vel impetranda venia generali, seu ad id dare consilium, auxilium, vel fauorem, prohibitum est ab Ecclesia sub grauissimis pœnis & censuris. Bonifacius VIII. in *Extrauagan. 1. de semen. excom.* quam Gregorius XIII. innouauit, confirmauit, & ampliauit anno Domini 1574. qui generaliter loquuntur de omni concessione, & impetratione alicuius gratiæ, vel iustitiæ à Sede Apostolica, etiam effectu non securo. Molin. socius tom. 1. de iust. tractat. 2. disput. 92. §. Cum omnes. Nauarr. de dais & acceptis notabili 30. numero 40.

7 Non eximuntur Reges ab obseruantia harum Constitutionum quoad culpam, si (quod Deus auertat) contrarium fecerint, quamuis fortè pœnas in ipsis contentas non incurrant: cum constitutiones generales Summorum Pontificum eos non comprehendant quoad pœnas, vt notant Canonistæ in 40. reg. cancellaria. Quoniam legislator etiam supremus, qualis est Summus Pontifex, tenetur sub peccato ad obseruantiam suarum legum quoad vim directiuam, licet non quantum ad vim coerciuam, quando tales leges ordinant actus morales, & reponunt eos in specie alicuius virtutis, vt docent communiter Theologi, & iurisperiti. Sanctus Thom. 1. 2. quest. 6. art. 5. ad 3. & lib. 3. polit. lect. 9. in fine. Conrad. Caietan. & expositores dict. artic. 5. Soto libr. 1. de institut. quest. 6. artic. 7. Victor. Rele-

tion.

tion. de potest. Papa, & Concil. num. 7. Couarr. in cap. Alma mater 1. part. §. 1. numer. 5. Nauarr. in cap. Si quando. de rescriptioib. Canonistæ in cap. Iustum est. distinct. 9. & in cap. Cum omnes. de consuet. Legisla. in leg. Principes. ff. de legib.

8 Pro consequenda venia generali anteceden-ter offerte aliquam pecuniæ quantitatem titulo gratitudinis est irridere leges Pontificias, & palliare contractum, quamuis nulla formalis conuentio exprimatur. Nam oblatio gratuita antecedens gratiam, pro cuius causa offertur, est manifestus contractus, do, vt facias, non verò oblatio gratuita, vt nemo non videt, estque sub colore obseruantie verborum legis, substantiam & intentionem illius contem-ner, in quo vis legum consistit. L. Non dubium. Cod. de legibus. l. Contra. ff. eodem tit. lex enim, & legis mens idem sunt. Surd. decis. 43. num. 9. & sic legis mens potius, quàm verba attendenda est. L. Scire leges. ff. de legib. l. Non aliter. ff. de legib. 3. l. Nominis, & rei. §. verbum ex legibus. ff. de verborum significat. Surd. decis. 35. num. 14. Marcus Antonius Genuens. in practico. Eccles. questio. 144. num. 3.

9 Non iustificat oblationem pecuniæ pro consequenda venia generali dicere, quòd hoc sit causa compositionis, & transactionis pro bonis confiscandis. Tum quia falsò hoc asseritur, eò quòd non offertur huiusmodi pecunia, nisi vt Rex interponat suam authoritatem ad consequendam talem veniam. Tum etiam, quia Princeps secula-

ris

ris tenetur exequi penam confiscationis bonorum hæreticis & apostatis à iure impositam; *Cap. Ver- gentis. de hæret.* quæ pena non respicit commo- dum fisci regalis, sed emendationem & punitio- nem criminum hæresis, & Apostasiæ, vn- de non potest Princeps secularis cum dictis hæreticis contractum transa- ctionis celebrare. Vide *suprà capit. 14. num. 2.*

+

QVÆSTIO

QVÆSTIO VNICA.

De testibus singularibus in causis Fidei.

Parsens de testibus singularibus dis- putatio satis vulgaris est, celebris tamen ac difficilis reputatur; con- tendentibus multis, ijsque magni nominis Doctoribus, hæresim per singulares testes plenè probari; alijs, non minoris æstimationis authoribus per oppositum repugnantibus. Qui tamen in eo conueniunt, vt neu- tram partem tamquam improbabilem reiiciant, sed quòd vnã vel alteram absque nota, imò tutò & de- fendi, & sequi in praxi liceat. Verùm cum hoc ita sit, non desunt hac tempestate, qui, nullis de nouo addu- ctis fundamentis, sed proterua contentione, ne di- cam, importuna negotiatione, & iniqua fraude affir- mantem huius quæstionis partem sine fundamento esse, nullo iure stabiliri; imò iuri & æquitati contra- riam, falsamque & inquam esse asserere, ac vocifera- ri non verentur: & vt imperitos, ac vulgares homi- nes in suam sententiam trahant, probabiles opinio- nes damnant, præscriptas consuetudines reprobant, legos

leges iustas blasphemant, & in iudices fidei æquissimi oblatrare non cessant. An autem hæc procedant ex zelo fidei, an ex perfidia, ex amore iustitiæ, vt integra conseruetur, an verò ex odio, vt corrumpatur, facile quisque iudicabit. Nos ad quæstionis nodum solvendum accedamus.

SECTIO I.

Proponitur sententia negans testes singulares plene probare.

1 Quid testes singulares probent tam in causis ciuilibus, quam in criminalibus, copiose, confuseque tractatur à iurisperitis, vt videre est apud eos, quos referunt Iul. Clar. in praxi §. fin. quest. 53. Mascard. de probat. tom. 1. concl. 52. num. 2. conc. 347. num. 56. concl. 379. num. 8. 12. & 14. concl. 406. num. 7. concl. 411. num. 29. concl. 423. num. 8. concl. 424. num. 68. concl. 448. num. 5. concl. 480. num. 5. & tom. 2. concl. 827. num. 9. concl. 856. concl. 948. num. 6. conc. 1204. num. 22. & 25. concl. 1221. num. 16. 17. & 19. & tom. 3. concl. 1255. num. 18. concl. 1424. num. 11. 12. & 13. concl. 1303. num. 2. Farin. de test. quest. 64. Nostra intentionis non est, de testibus singularibus in quacumque materia disputare, sed solummodo in materia hæresis formalis.

2 Dux sunt in hac re præcipuæ sententiæ, aliis relictis, quæ authores magni nominis & autoritatis habent patronos, qui absque aliis fundamentis eas adeo probabiles reddunt, vt non sine temeritate reprobati

probari possint. Ex iis quidam asserunt hæresim plene probatam non censerì per testes singulares, ita vt illorum testimoniis possit licitè imponi pœna ordinaria: inter quos numerantur Ioan. Andr. in cap. Officium. §. 1. in princip. de hæret. lib. 6. Iacobin. in l. Hoc carmen. §. fin. num. 18. ff. de testib. Nell. de testib. num. 213. versic. Ad probandum certum crimen hæresis. Alex. consil. 19. num. 22. lib. 4. & cons. 100. num. 6. lib. 1. Conrad. Brun. de hæret. lib. 4. cap. 9. Simanch. de cathol. inst. tit. 64. num. 62. Albert. de agnosc. assert. cath. quest. 34. num. 6. & seqq. Rojas de hæret. part. 2. assert. 6. & in singularib. fidei singul. 203. & alij non pauci quos referunt Mascard. d. concl. 856. & Farin. d. quest. 64. num. 202. & multis seqq. ac de hæresi quest. 188. §. 9. num. 152. Probatur hæc sententia.

3 Primò. Ex iure, vbi hæc pars negatiua videtur diffinita. Cap. Nihilominus. 3. quest. 9. ibi. Nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit. cap. De parentela. 0. 2. 35. quest. 6. vbi de testibus dicitur. in quibus omnibus non debet aliqua varietas inueniri. cap. Cum dilectus. 32. de elect. vbi reiicitur probatio vt insufficientis: eo quod singuli essent in suis testimonijs singulares. cap. Bene memoria. 23. eodem titulo. ibi. singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares. cap. Licet causam. 9. de probat. in quo ex eadem causa probatio non admittitur: ibi, & quidam alij sunt in dicto sui testimonij singulares, cap. Licet vniuersis. 23. de testib. vbi vnius testimonium non admittitur; nulla, inquit textus, est tamen causa, quæ vnius testimonio (quamuis legitimo) terminetur. Testis autem singularis vnus est. Ex quibus infertur, probationes iuridicæ non fieri per testes

378 QVÆST. vnic. SECT. I.

singulares, cuius regulæ nulla inuenitur exceptio in iure.

4 Secundò. Quò crimen est grauius, & defensionis, quæ reis conceduntur, magis limitata, eò maiores & vrgentiores probationes requiruntur: ne innocens ob defensionis defectum damnetur. *cap. Ut officium. §. 1. de haret. lib. 6. cap. Vbi periculum. de elect. lib. 6.* sed in minoribus criminibus, vt homicidio, furto, & similibus testes singulares non probant, vt communiter tenent Doctores relati per Farinacium *dict. quest. 4. num. 57* ergo idem maiori cum ratione dicendum est in crimine hæresis, quod grauius est, & in quo reis nomina testium non publicantur.

5 Tertio. Testimonium vnus non probat; vnde est axioma vulgare: Dictum vnus, dictum nullius. *cap. Licet vniuersis. cap. Veniens ad nos cap. In omni negotio. de testib. l. Iuris iurandi. Cod. eodem tit. latè Farinac. de test. quest. 63. cap. 1. num. 1. & 7.* quando autem etiam plures testes deponunt singulariter de diuersis criminibus vel actibus, respectu vniuscuiusque actus quisque testis singularis est; ergo nihil probant, licet infiniti multiplicentur.

6 Quarto. Non potest certò cognosci aliquem esse hæreticum, nisi euidenter probetur illum alicui speciei hæresis adhærere, neque enim dari potest hæresis in genere, quæ in aliqua specie determinata non contineatur: sicut probant Logici, & Metaphysici, & ex Iurisperitis Salzed. in *l. Testium. Cod. de testib. Conrad. Brun. lib. 4. de haret. cap. 9.* quos refert & sequitur Simanch. *de cathol. institutionib. tit. 64. num. 7.* atqui euident est testes singulares non probare

QVÆST. vnic. SECT. I. 579

probare Titium, verbi gratia, certam aliquam hæresis speciem habere: non igitur probatur per eos illum esse hæreticum. Idem dicendum est de hæresi in specie, prout de specie loquuntur Metaphysici: cum enim species non existat, nisi in inuiduo aliquo, (quod dari, testes singulares non conuincunt:) sic etiam dari certam aliquam hæresis speciem non probabunt.

7 Quintò. In causis criminalibus, ex multis probationibus imperfectis non constatur vna probatio perfecta sufficiens ad pœnam ordinariam imponendam; quod maiori cum ratione obseruari debet in materia hæresis: *l. Sancimus. §. Si quis autem. Cod. de donat. l. Usuræ. Cod. de usur. l. vnica. Cod. qui numero tutelarum. Simanch. de cathol. instit. tit. 51. num. 5. Peñ. ad 3. part. Direct. Inquisitor. quest. 72. comment. 121. vers. Primum. Farin. crimin. quest. 86. num. 72. & sequenti, ac de hæresi quest. 187. §. 1. num. 7.* qui alios refert; dubitari autem non potest vnuiquemque testem singularem per se facere imperfectam probationem: ergo quantumcumque testes singulares multiplicentur, non efficiunt plenam & perfectam probationem sufficientem ad imponendam pœnam ordinariam.

8 Sextò. In criminibus, & maximè in hæresi probationes debent esse luce meridiana clariores. *L. Sciant cuncti. Cod. de probat. cap. Sciant cuncti. 2. quest. vlt. Menoch. de arbitr. casu 279. num. 2. & casu 499. num. 1. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 459. num. 2. & concl. 496. num. 1. & lib. 2. concl. 1167. num. 3. Simanch. de cathol. instit. tit. 50. num. 21. & tit. 51. num. 2. Decian. crimin. lib. 5. cap. 35. num. 20.*

380 QVÆST. VNIC. SECT. II.

24. Farinac. *de reo confess. quest. 86. num. 6.* Qui autem negare potest probationes per testes singulares, ubi testium nomina non publicantur, valde obscuras esse? Aliæ rationes multiplicantur pro hac sententia, quæ cum istis serè coincidunt.

SECTIO II.

Proponitur sententia contraria, & approbatur.

1. **C**ontrariam sententiam, nimirum hæresim plene per testes singulares probari, defendunt Butrig. *in l. Ariani. Salicet. in l. Quicumque Cod. de heret.* Bald. *in l. Actor. Cod. de probat. Anani. in cap. 1. de heret. num. 7. vers. Vltimò scias.* Alexand. *conf. 141. lib. 1. & consil. 92. lib. 5.* Clar. *in præct. quest. 53. versic. Dixi autem.* Zanchin. *de her. cap. 16. num. 6.* Viu. *in comment. opin. verbo Testes singulares. Locat. in opere iudic. verbo Testis. num. 19.* & alij, quos referunt Peñ. 3. *part. Direct. Inquisit. ad quest. 72. comment. 121.* Malcard. *de probat. lib. 2. concl. 856.* Farin. *de test. quest. 64. num. 201. & de heresi quest. 188. §. 9. num. 153.*

2. Ut propositæ sententiæ veritas elucescat, supponendum est primò singularitatū, ex quibus testes singulares constituuntur, tres esse gradus, ac similiter tria testium singularium genera. Est nimirum singularitas obstatiua, adminiculatiua, & diuersificatiua: sunt & testes obstatiui, adminiculatiui, & diuersificatiui. De quibus Baldus *in cap. Licet causam.*

NUM.

QVÆST. VNIC. SECT. II. 381

num. 11. de probation. & in l. Testium. Cod. de testib. num. 9. & 14. & in l. De quibus. num. 37. ff. de leg. Albertinus *in repositio. cap. 1. de heret. lib. 6. quest. 16. num. 38.* Crauett. *de antiqui. temp. part. 4. num. 157.* Peñ. *licet comment. 121.* Miranda *de ordin. iudic. quest. 23. art. 4.* Roias *de heret. part. 2. assert. 6. num. 122.* Farinac. *de testi. quest. 64. à principio per multos numeros.*

3. Singularitas obstatiua, quæ testes obstatiuos constituit, ea est quæ facit repugnantiam, & contrarietatem in testium depositionibus, vt in testibus deponentibus contra Susannam, Daniel. *cap. 13.* Glossa *in cap. Nihilominus. 3. quest. 9.* quæ arguebatur de vnico adulterij actu, & vnus testis dicebat se vidisse illam sub schino, alius verò sub pino; & sic deponentes de eodem particulari actu, sibi inuicem repugnabant, assignantes diuersum locum commissi delicti. In hoc sensu loquitur textus *in cap. Ex tenore. cap. Cum causam. de testibus.* Potest etiam poni exemplum in omnibus illis casibus, in quibus secundum ius testium dicta concordari non possunt.

4. Singularitas adminiculatiua, seu cumulatiua, quæ facit testes adminiculatiuos, inuenitur in dictis testium, in quibus non est repugnantia, vel contrarietas, per diuersa tamen media in eundem finem tendunt, & vnus alterum coadiuuat: vt si vnus testis deponit de visu, alius de auditu: vnus de facto, alius de fama: & vniuersim, quotiescumque plures testes deponunt de actibus coniunctis, aut qui consistunt in successione: vt si vnus dicat audiuisse Titium dicentem se esse Lutheranum, alius vidisse illum Sanctorum imagines conculcantem; vel si vnus di-

00 3

QVÆST. VNIC. SECT. II.

cat se vidisse quemdam sacerdotem sacris indutum vestibus, Missæ sacrificium inchoantem, alter verò vidisse illum Missam terminantem.

5 Singularitas diuersificatiua, quæ testes diuersificatiuos constituit, datur quando testes deponentes de diuersis actibus inducunt diuersitatem in re, in effectu, & in substantia; ita tamen vt non sit repugnantia in eorum dictis: vt si vnus dicat de furto, alius de homicidio, alius de adulterio. Sunt quidem hæc diuersæ criminum species, quæ nihilominus in homine simul inueniri possunt. Sunt qui ponant exemplum, quando testes deponunt de diuersis actibus eiusdem criminis: vt si vnus dicat se vidisse Titium furantem in vno loco, alius in alio diuersis temporibus. Item, si deponant de aliqua re singulari pro diuersis locis, & temporibus: vt si Titius furetur vas aureum, & illud diuersis personis pro diuersis temporibus, & locis ostendat, fatendo se vas illud à tali loco surripuisse. Verùm huiusmodi exempla potius ad singularitatem cumulatiuam, quàm ad diuersificatiuam spectant: quia licet ea de quibus deponunt, diuersa aliqua ex parte sint, vnum tamen alteri patrociniatur, & vnus testis facit alium in suo dicto probabiliorem. Hinc deducitur regula generalis, quòd illi testes dicantur verè, propriè & perfectè singulares, qui nullo modo vniri & concordari possunt; à contrario verò, illi in rigore singulares non sunt, qui vniri aliqua ratione, concordari & concurrere ad aliquid probandum valent.

6 Supponendum est secundò ex Aristot. lib. 1. Ethic. cap. 1. in principio, & cap. 7. circa finem, & ex S. Thom.

QVÆST. VNIC. SECT. II. 583

Thom. *ibid. lect. 3. & 11.* hominem eruditum non querere æqualem certitudinem in omni materia, sed eam tantum, quæ proportionatur rei, de qua agitur; & in rebus moralibus, inquit Philosophus, non est quærenda ea certitudo, quæ in mathematicis exigitur; quia scientia moralis agit de rebus contingentibus, & quæ mutationibus lubiiciuntur, mathematica verò de necessariis omnino: vnde in istis datur certitudo demonstratiua, non autem in illis. Ex quo infert S. Thomas 2. 2. *quest. 70. art. 2.* quem omnes sequuntur, ad iudicium humanum sufficere probabilem certitudinem, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & sic in paucioribus à veritate deficiat: est autem probabile, quòd dictum multorum testium veritatem contineat. Hinc etiam patet certitudinem & veritatem, quæ per testes comparatur, intra limites solummodò fidei humanæ contineri: fundamentum enim testimonij est fides, *cap. Forus. de verborum signific. Mascard. tom. 3. de probat. concl. 1362. num. 3.* quæ nihil aliud est, quàm cognitio quædam obscura fundata in veritate dicentis, vt notat Suarius *de fide tract. 1. disp. 1. sect. 1. num. 11.* Cùm igitur probabile sit, quòd magis veritatem contineat dictum multorum, quàm dictum vnus, & reus sit vnus qui negat, quod multi testes asserunt; rationabiliter, inquit S. Thomas *dicto art. 2.* institutum est de iure diuino & humano, quòd dicto testium affirmantium stetur contra reum, qui negat.

7 His positis, sit prima conclusio. Testes, quorum singularitas est obstatiua, nihil probant, imò minus creditur pluribus quàm vni. In hac conclusione conueniunt Doctores pro vtraque parte citati.

584
QVÆST. VNIC. SECT. II.

Ratio est euidens, tum respectu illius quod testes affirmant, tum etiam personæ contra quam deponunt. Per ordinem ad rem nulla fide digni sunt testes, qui contraria & repugnantia affirmant, cum hæc nullo modo simul stare possint. Hinc est, quod huiusmodi testes præsumuntur falsi, nec eis fides aliqua adhibetur, & minus creditur eis quando sunt plures: cum plures tunc inuoluant contrarietates, & repugnantias. Per respectum ad reum contra quem deponunt, nulla ratione credendi sunt, quia secundum iuris principia vnusquisque præsumitur bonus, quamdiu non probatur malus. *L. Merito. ff. pro socio. l. Quoties. §. Qui dolo. ff. de probat. cap. vnico de Scriuin. cap. Dudum. & cap. ultimo de præsumpt. Diu. in reg. 65. de reg. iuris lib. 6. Duen. reg. 75. Mascard. de probat. tom. 1. concl. 222. & 223. & tom. 2. concl. 878. & 1003. & alij.* Cum igitur reus sit in possessione suæ famæ, non debet ab illa cadere, nec illam amittere propter dicta testimonium impossibilia proferentium: impossibile enim non habet rationem entis, nec veri.

8 Secunda conclusio. Testes deponentes cum singularitate adminiculatiua, seu cumulatiua, non faciunt regulariter plenam probationem; maiorem tamen vel minorem faciunt, pro qualitate actuum, & circumstantiarum secundum quod magis vel minus coniunguntur cum eo delicto, quod principaliter probari intenditur. Hæc etiam conclusio communis est inter vtriusque opinionis Authores: neque enim negantes testes singulares plenè probare, eos omnino excludunt, quasi nihil probent, neque plenam probationem per eos fieri asserentes, id in omni euentu concedunt. Ratio conclusionis est, quoniam proba-

QVÆST. VNIC. SECT. II. 585

probationes, quæ sunt per huiusmodi testimonium depositiones, non semper sunt ita euidentes, vt ab intellectu iudicis omnem formidinem excludant: nam circumstantiæ, indicia, & coniecturæ, quæ ad probationem concurrunt, non semper eam habent, coniunctionem cum delicto, quod non possint ab eo separata inueniri, nec testibus semper plena fides adhibetur: quia tamen circumstantiæ, coniecturæ, & indicia aliquando taliter coniunguntur cum hæresi, quod raro sine ea inueniuntur, se inuicem coadiuant; testes etiam de illis deponentibus sunt fide digni, deponuntque de prædictis, quæ in eundem finem ordinantur, nec reputantur omnino singulares: efficitur, vt licet regulariter non plenè probent, suadent tamen magis vel minus pro qualitate eorum quæ affirmant. Dixi in conclusione, huiusmodi testes regulariter non probare; quia, vt infra videbitur, sunt casus in quibus plenè & euidenter probant.

9 Tertia conclusio. Testes deponentes cum singularitate diuersificatiua simpliciter, ita vt dicant de actibus diuersorum criminum; sicut si vnus dicat de furto, alius de homicidio, & alius de adulterio: vel si deponant in materia fidei, testificentur de actibus diuersorum errorum: vt si vnus deponat de actu paganismi, alius de iudaismo, alius de lutheranismo, nihil probant in particulari, aut in communi magis, quam probaret vnusquisque per se. De hac conclusione etiam existimo nullam esse controuersiam. Probatur conclusio, & primò quod huiusmodi testes non probent crimen in particulari, res est manifesta; quia cum vnusquisque testis deponat de speciali crimine, diuerso ab alio de quo alius testis deponit, & quod

cum illo in aliqua determinata criminum specie non vritur: nihil magis probant, quàm quod testis vnus singularis probaret; quia in nulla determinata ratione vniuntur. Et in hoc sensu verum est quod dicunt Authores *sect. 1. in 3. argumento* relati, non magis probare mille testes, quàm vnum. Imò potius dixerim minus in hoc casu probare multos testes, quàm vnum: quia non facile credi potest hominem vnum tot criminum speciebus deformari.

10 Quòd etiam non probent in genere, ostenditur ex eo, quoniam illa crimina diuersa, de quibus testes deponunt, non conueniunt in aliqua specie determinata criminis, vt patet: ergo non possunt vniiri, & coniungi ad perfectam criminis probationem. Si quis contra hoc insurgat dicens, omnes illos actus quantumcumque in specie diuersos conuenire in ratione criminis, & eos, qui ad hæresim spectant, in ratione hæresis: ergo negandum non est per illos testes probari criminofum vel hæreticum. Respondetur facile, conuenientiam illam posse dici metaphysicam, à qua non procedunt immediatè actus illi externi, de quibus testes deponunt; non verò esse conuenientiam in habitu, à quo actus eliciuntur, qui semper est alicuius determinatæ speciei delicti; & quia hæc non probatur per vnum actum, non datur probatio delicti hæresis in genere, neque criminis in communi; & sic semper testes manent in sua singularitate. Quomodo explicandi sint Doctores, qui dicunt hæresim probari in genere per testes singulares, infra declarabitur.

11 Quarta conclusio. Testes deponentes de actibus particularibus alicuius determinatæ speciei hæresis,

refis, (qui rarò inueniuntur ab ea separati) vel de diuersis declarationibus eiusdem hæresis, plenè probant eum, de quo talia proferunt, esse hæreticum talis sectæ: dummodo testes tot sint in numero, tales in qualitate, & circumstantiæ concurrentes talis naturæ, quæ suppleant aliqualem singularitatem in ipsis repertam; cum contestes omni ex parte non sint. Vt si Titius diuersis in locis, ac diuersis temporibus dicat coram multis se esse Lutheranum vel Iudæum, & vnusquisque deponat coram Inquisitore de huiusmodi declarationibus à Titio factis. Hanc conclusionem, præter Authores initio huius sectionis relatos defendunt Simanch. *de cathol. instit. tit. 64. num. 79. & 80.* Anton. Gomez. *lib. 3. variar. cap. 12. num. 12.* Comensis in *Lucerna Inquisitor. verbo Testes. num. 19. vers. Dic*, quòd si generaliter, publicèque pro rostris perlecta est in Vniuersitate Conimbricensi ab insignioribus & maioris nominis Doctoribus, qui à prima eius fundatione ad nostra vsque tempora in ea floruerunt: quam etiam in tractatu speciali manuscripto acerrimè defendit Petrus Barbosa. Nec existimo pro parte negatiua citatos Doctores, si attentè eorum scripta inspiciantur, ab ea dissentire. In hoc sensu practicatur in Inquisitionibus Lusitanicæ à prima earum fundatione anno 1536. Quæ etiam validissimis argumentis comprobatur.

12 Primò. Testes singulares deponentes de diuersis actibus alicuius determinatæ speciei delicti, in aliquibus criminibus ab hæresi distinctis, plenè probant, etiam ad impositionem pænæ ordinariæ: vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ. *Marsil. consil. 1. m. m. 21. Afflict. in cap. 1. §.* Et bona committentium. *cof. 3.*

588 QVÆST. VNIC. SECT. II.

num. 29. in 2.3. speciali in tit. Quæ sunt regulæ in vñibus feudorum. Crotus in tract. de testib. part. 7. num. 325. in 9. conclusione. Foler. in pract. crim. in verbo Item quodd commisit crimen læsæ Maiestatis. num. 3. Mascard. de probat. lib. 1. conclus. 462. num. 16. & 17. Farinac. de test. quest. 64. num. 220. & 221. In crimine sodomizæ lib. 5. Ordin. Regni Lusitaniæ, tit. 13. §. 7. vbi determinatur huius delicti plena probatio per duos testes singulares: in sollicitatione ad actus inhonestos in sacramentali confessione. Gregorius XV. in Bulla quæ incipit: Vniuersi Dominici gregis. die 30. Augusti, anni Domini 1622. in 2. sui Pontificatus: ergo non est negandum testes hoc modo deponentes in crimine hæresis etiam plenè probare, cum crimen hæresis occultum sit perniciosius, & grauius quocumque alio crimine: maximè, quia testes excedunt in numero & qualitate.

13 Secundò. Probatio quæ habetur per testes quantumcumque concordēs, non excedit limites certitudinis fidei humanæ, vt probatum est, sed intra ipsos continetur: maior autem fides debetur dictis multorum testium singularium in loco, & tempore, concordantium in eadem hæresis specie, quàm duobus contestibus de eodem actu singulari: cum igitur duobus contestibus secundum omnium sententiam plena fides adhibeatur, quis iure negabit eandem, imò & maiorem fidem adhibendam esse multorum testificationibus? Minor ostenditur, quoniam probabilius est posse duos conspirare contra aliquem, & concordare inter se circa circumstantias loci & temporis, quàm quòd plures conspirent concordando solummodo in specie delicti, cum concordia inter multos

QVÆST. VNIC. SECT. II. 589

multos difficilis sit, & maius delictum: quod non ita facilè præsumendum est, quia minus delictum saltem regulariter præsumitur. L. Prator. §. Docere. ff. de vi bonorum raptorum. Mascardus de probat. tom. 3. concl. 1418. num. 2. Farin. in praxi part. 3. quest. 85. num. 26. & part. 4. conf. 61. num. 12. & conf. 62. num. 6. & decis. 56. & ibi addit. & par. 5. quest. 126. num. 106.

14 Tertio Certitudo quæ habetur per duos vel tres testes deponentes de eadem re contestes in loco & tempore, non excedit in infinitum certitudinem, quam faciunt plures testes singulares in loco & tempore, contestes tamen in eadem specie hæresis: licet enim singulares quantumcumque multiplicentur contestationem non faciant, (& sic in contestatione nulla sit proportio inter contestes, & singulares) non per hoc certitudo, quæ ex contestibus habetur, excedit in infinitum certitudinem comparatam per singulares in loco & tempore, contestes in specie delicti: cum vtraque certitudo eiusdem sit speciei moralis; ergo negandum non est tot testes numero, & tales in qualitate multiplicari posse, vt adæquent, imò & excedant gradum certitudinis ex contestibus prouenientem; sicut etiam in iure æquiparatur certitudo comparata per testes, certitudini prouenienti ex scriptura seu instrumento. l. In exercendis. Cod. de fide instrumen. cap. Cum Ioannes. eodem tit. Cardinalis Tuscus tom. 6. lit. P. concl. 771. Mascardus de probation. in proæmio quest. 6. & tom. 2. concl. 1095. num. 3. Moila in emptorio iuris par. 1. tit. 11. in præud. num. 4. cum tamen probationes sint specie diuersæ. Vnde Glossa in d. l. In exercendis. in principio. infert, quòd licet duo testes non reprobent publicum instrumentum, tres tamen

tamen vel quatuor reprobant, iuxta l. Cum precibus. Cod. de probat. & d. cap. Cùm Ioannes. Et in hoc casu habet locum regula illa vulgaris: *singula qua non profunt, multa collecta iuuant.* L. Spadonem. §. Qui iura. ff. de accusat. tutor. cap. Causam. de probat. Surdus consil. 245. num. 31. & consil. 329. num. 20. Farinac. 4. par. cons. 39. num. 1.

15 Confirmatur, quoniam defectus qui aliquando inuenitur in duobus vel tribus contestibus, vt non plenè probent, quamuis alias sint contestes, suppletur ex aliis adiunctis, testibus videlicet vel circumstantiis, indiciis, aut præsumptionibus: ita vt cum illis probatio plena iudicetur, ergo defectus certitudinis resultantis ex testibus singularibus suppleri poterit ex numero & qualitate testium.

16 Quartò. Tempus & locus non sunt circumstantiæ necessariæ ad probandam hæresim. Simanch. cathol. instit. tit. 64. num. 80. quia hæresis consistit in actu intellectus & voluntatis, quorum actus loco & tempori non subiiciuntur: vnde est, quòd non multiplicatur hæresis ex multitudine declarationum eiusdem hæresis, nec ex diuturna perseuerantia in illa. Salicet. in l. Testium. C. de test. Brun. lib. 4. de hæret. cap. 19. Albertin. de agnos. quest. 34. num. 12. quos refert & sequitur Siman. dict. tit. 64. num. 79. Sequitur etiam quòd diuersitas in loco & tempore reperta in testibus singularibus deponentibus de eadem hæresis specie, non tollit eorum credulitatem, cùm in substantia conueniant. Prapof. post Archid. in cap. Nihilominus. num. 4. vers. Quod intellige verum. & num. 12. ad medium vers. Aut principaliter. 2. quest. 9. Moncad. in addit. ad Crott. num. 324. lit. XX. Lanfred. de test. num. 90.

num. 90. ante medium. vers. sic. Aut tempus vel locus non sunt de substantia. Cassialup. in l. Admonendi. num. 66. Petra de fideicommiss. quest. 12. num. 499. & seq. quos refert & sequitur Farinac. de test. quest. 64. num. 96. & 321. Confirmat hoc Simanch. d. num. 80. quia perinde facit hæreticus, qui variis in locis & temporibus eandem hæresim repetit, ac fur, qui id quod rapuit, & furatus est, singulis testibus ostendit variis temporibus, & locis: sicut igitur plenè probatur furtum per huiusmodi testes, cùm diuersitas loci, & temporis non sint in isto casu, de substantia furti, quod probari intenditur; sic etiam plenè probabitur hæresis, cùm locus & tempus non sint de substantia ipsius hæresis, quæ diuersis temporibus, & locis profertur.

17 Quintò. Arguit Simanch. ubi supra num. 20. deducendo ad inconueniens: quia si testes singulares in proposito casu non probant, sequitur maximum absurdum, nimirum non posse hæresiarcham, qui in tota aliqua ciuitate, vel prouincia errores suos diffeminat, plenè conuinci, & pœna ordinaria affici, si vnumquemque hominem illius ciuitatis, aut prouinciæ seorsim doceat, cum nullos tunc habeat testes contra se contestes; quod nullus sanæ mentis admittet, cum tam notabili fidei & boni communis præiudicio. Præcluditur namque via ad conuincendos hæreticos, imò & dogmatizantes, cùm plenam probationem effugiant per solam variationem loci & temporis manifestationis delicti; ac ex mendacio, & malitia sua nequaquam homines commodum reportabunt contra omnes iuris, & æquitatis regulas. L. In fundo. ff. de rei vendic. l. Ita que fullo.

fullo. ff. de furtis cap. Cognocentes. de consit. cap. Sedes. cap. Plerumque. de rescript. cap. Intelleximus, de iudic.

18 Sexto. Absque controuersia est lege statui posse testes singulares cum his vel illis circumstantiis plene probare, vt constat ex dictis in primo argumento pro hac sententia: verum etiam est legem non solum superiorum decreto, sed etiam consuetudine præscripta constitui, & firmari, vt communiter resoluunt Theologi, ac iurisperiti, cap. Cùm dilectus. de consuetudine. l. Minime. l. Si de interpretatione. ff. de legibus. S. Thom. 1. 2. quest. 97. art. 3. & 2. 2. quest. 79. art. 2. ad 2. & quest. 100. art. 2. & omnes eius discipuli, & interpretes. Ex iurisperiti Tiraq. de nobilit. cap. 10. num. 9. Afflic. decis. 166. num. 9. & decis. 173. num. 3. Menoch. conf. 32. num. 44. Mascard. de probat. tom. 3. concl. 1415. num. 10. constat autem vsum probandi crimen hæresis per testes loco & tempore singulares, contestes tamen in specie hæresis determinata, plures in numero, & in qualitate considerabiles. obseruatum esse in Inquisitionibus Lusitaniæ ab Inquisitoribus doctis, & piis ab anno millesimo quingentesimo trigesimo sexto ad hæc vsque tempora, videntibus & consentientibus Superioribus, imò & Summis Pontificibus. Nam ad Paulum III. qui Ioanni etiam III. Portugalliæ Regi Inquisitionis officium concessit, delatæ importunæ Iudæorum quarrelæ contra Inquisitores Lusitaniæ, admittentes ad probandum singulares testes, reiectæ sunt; ergo licetè, tamquam per legem, proceditur per testes singulares.

19 Confirmatur; quoniam communis vsus iudicum,

dicum, & consuetudo legitimo tempore obseruata sufficiunt ad iustificandum, faciuntque vt qui secundum talem vsum & consuetudinem procedunt, iuste procedere censeantur, argumento d. l. Minime. Certum autem est vsum & consuetudinem iudicandi per testes singulares, ad modum explicatum, quæ apud Inquisitores Portugalliæ obseruantur, esse legitime præscripta per nonaginta & quatuor annos: non igitur potest reprobari.

20 Septimò. Quando agitur de probatione loci generalis, vt quod Titius fuit in hac ciuitate. si plures testes sufficientes in numero & qualitate dicant se vidisse illum in diuersis locis eiusdem ciuitatis, licet sint singulares in loco & tempore, probant. Ruin. in consil. 35. num. 6. lib. 4. Hyppolit. Rimin. cons. 7. num. 68. lib. 1. Petra de fidei commiss. quest. 12. num. 540. 549. & 607. quos refert & sequitur Farinac. d. quest. 64. num. 81. Probant etiam testes singulares quando probandum est illud, quod habet tractum successiuum: vt quod sacerdos Missam celebrauit, & vnus testis dicat se vidisse illum ad altare accedentem factis vestibus indutum, alius Missæ introitum incipientem, alius Epistolam, Euangelium alius recitantem, alius sacramentalia verba proferentem, sacramque Eucharistiam ostendentem populo, alius denique benedictionem dantem. Felin. in cap. Licet ex quadam. col. 4. in fine versic. Secundò limita. de testibus. Albertin. in cap. 1. quest. 16. num. 8. de hæret. in 6. Agid. in tract. de testib. num. 31. ad finem versic. Item in facto durabili. Mascard. de probat. lib. 1. concl. 59. num. 17. & 18. Ant. Gom. de delict. tom. 3. rubr. de probation. delicti num. 12. vers. Item etiam intellige. Farin. d. quest. 64. num. 90.

¶ 91. qui plures refert pro hac sententia Ratio huius sententiæ fundamentalis est, quia licet nullus istorum testium diuisim probet plene Titium fuisse in quavis parte huius ciuitatis, nec etiam partes Missæ successiuas; cum tamen conueniant in eo, quod probari principaliter intenditur, quod est quoddam totum particulare determinatum, sufficienter conuincunt. Sic similiter, imò maiori cum ratione, plures testes sufficientes in numero & qualitate deponentes Sempronium declarasse se esse hæreticum, determinataque sectæ professorem, licet in loco & tempore differant; cum in eadem hæresis qualitate conueniant, non in communi, eò quòd talis non datur à parte rei, vt Metaphysici loquuntur, sed in particulari manifestata per varias declarationes, quæ virtute & implicite tanquam proprii actus in ea continentur, probare debent Sempronium esse hæreticum.

21 Confirmatur. Habitus probatur per multos actus singulares, qui tamen talis habitus sint actus proprii, & per multos testes etiam singulares de huiusmodi actibus deponentes. Flores *lib. 3. variar. quest. 9. 2. num. 43. & 50.* Rationem huius innuit Gutier. *pract. quest. lib. 3. q. 12. num. 10. & 19.* videlicet quia huiusmodi actus procedunt ab eodem principio in quo conueniunt, & in quo virtute vniuntur, & continentur; & sic testes respectu habitus, qui probare intenditur, non sunt proprie singulares. Hoc ipsum absque differentia inuenitur in hæresi manifestata per verba, quibus hæreticus se hæreticum esse declarat. Nam hæresis est quidam habitus particularis, seu potius dispositio per modum habitus, error nimirum in intellectu cum assensu voluntatis; ex quo tanquam à vero

vero & proprio principio ortum habent declarationes particulares ab hæretico factæ, in quo & conueniunt, & vniuntur. Testes igitur de singularibus declarationibus deponentes, non possunt, proprie & in rigore loquendo, dici singulares; cum, licet de actibus singularibus deponant, tales actus non multiplicent hæresim, quæ principaliter probatur: est enim, quamuis multoties declarata, eadem numero hæresis, & idem error intellectus, quantumcumque per plures declarationes augeatur culpa Theologica.

22 Oetaud. Opinio est probabilis, quòd indubitata indicia maxime in criminibus occultis, & difficilis probationis, faciunt probationem plenam. *L. sin. vbi Barthol. in 2. opposit. Baldus num. 2. Cod. de probat. Abb. in cap. Tertio loco. num. 9. & seq. de probat. Clarus § sin. quest. 20. versic. Ad condemnandum verò. Mascard. de probat. lib. 3. concl. 1221. num. 34. Petrus Barb. in l. 2. par. 1. num. 89. ff. soluto matrim.* Quæ doctrina intelligenda est, quando indicia taliter iudicis animum conuincunt, vt actu non dubitet ita contigisse illud, de quo agitur, licet credat non ita hoc esse certum, probationemque ad eò necessariam, quin possibile sit aliter esse posse: quæ tamen dubitatio speculatiua potius dicenda est, quàm practica; quam iudex, inquit Barbosa, minime curare debet. Hæc opinio in causis criminalibus communi praxi huius Regni stabilitur. Certum autem est hæresis crimen occultum esse, & difficilis probationis, maxime in hoc Lusitaniæ Regno, vbi Iudæi cum maxima cautela procedunt, propter vigilantiam ministrorum Fidei. Certum etiam videtur magnum testium numerum, præsertim qui consanguinitate, & affinitate coniuncti sunt ipsis

reſ, ſi deponant de multis declarationibus in eadem
hæreſis ſpecie, quamvis loco, & tempore differant,
facere indicium indubitatum, & vehementiſſimum:
maximè cum experientiâ doceat tere nunquam hu-
iuſmodi probationes falſas fuiſſe reperiſſas: negari
igitur non poteſt per tales probationes iuſtè procedi
ad pœnæ ordinariæ impositionem, quamvis admit-
tamus, contra illud quod probatum eſt, has probatio-
nes ſolummodo facere indicium.

23 Confirmatur. Quoniam perfecta probatio
nihil aliud eſt, quam ductio animi iudicis ad perfe-
ctè credendum verum eſſe illud, quod proponitur.
*L. Quingenta. ff. de probationib. Bartholus in l. Ad-
monendi. num. 15. de iureiurand. Paul. conſil. 169. num.
4. lib. 2. Aymon. conſil. 73. num. 20. quos refert & ſe-
quitur Barboſ. loco citato num. 87. in fine.* Patetque ex
tali probatione plurium teſtium cum qualitate, licet
ſingulares ſint loco & tempore, non poſſe iudicem
prudenter dubitare de veritate, imò debere credere
moraliter verum eſſe illud, quod tot teſtes af-
firmant.

24 Ex ijs facilè intelligi poteſt, quam proba-
tionem faciant in aliis criminibus plures teſtes
ſingulares deponentes de eadem criminis ſpecie,
ybi lex expreſſa non inuenitur. Nobis ſatis eſt,
dixiſſe de huiusmodi probationè in crimine hære-
ſis, quod ſolum tradere propoſuimus.

SECTIO III.

Respondetur argumentis partis negatiue.

AD argumenta partis negatiuæ in prima
ſeſtione adducta, non eſt difficilis reſ-
ponſio. Primum procedit ex variis iuris locis, nullum
tamen concludit contra noſtram ſententiam. Iura
enim citata abſolutè loquuntur de teſtibus ſingulari-
bus, nec declarant, an doctrina ibi data intelligatur
de quacumque teſtium ſingularium ſpecie, & quali-
tate, an de aliqua determinata. Quod autem videtur
certum, eſt, non loqui de omnibus omnino teſtibus
ſingularibus; tum quia, vt ſuprà vidimus, in multis
caſibus admittitur probatio per ſingulares teſtes,
quod non reputatur contra ius: tum etiam, quia iura
citata eodem tenore verborum, quo contradicunt teſ-
tibus ſingularibus, negant ſimiliter eos probare; non
poſſunt autem explicari, quod excludant omnem om-
nino probationem, cum certum ſit in vtraque opi-
nioneteſtes ſingulares ſingularitate adminiculatiua
facere aliquando præſumptionem; ergo, ſicut non
intelliguntur excludere omnem probationem, ſic
non debent intelligi reprobare omnem ſingularitatis
ſpeciem. Sicut igitur abſque iuris offenſione omne
Doctores admittunt prædicta iura reſtringi ad ple-
nam & perfectam probationem, ita tamen vt proba-
tio per teſtes ſingulares non omnino reiiciatur; &
hac ratione ijdem Doctores reſtringunt illud, quod
ibi abſolutè proferitur: ſic non erit contra ius dicere,
quod etiam reſtringenda ſint iura citata ad certam

198 QVÆST. VNIC. SECT. III.

vescertas species singularitatis : cum utrobique eadem ratio sit.

2 Ad argumentum desumptum ex cap. *Nihilominus*. dicendum est, loqui de testibus falso & per calumniam deponentibus. Et quamuis ibi dicatur non esse admittendas eorum voces, quos temporum diuersitas simul interfuisse prohibuit, & videatur huiusmodi propositio absoluta, attamen accipi non potest tamquam regula generalis in omni casu, ut patet ex dictis. Accedit, quia Glossa *ibi verbo* Simul, asserit regulam textus non teneri in ijs, quæ habent tractum successiuum: unde fortè loquitur in casu, in quo sunt duo testes solummodo, quos non probare certum est: nam cum textus loquatur de testibus falsis, (ut malum de paucioribus præsumamus) dicendum est de duobus tantum sermonem facere, eò quòd supponat esse plures quàm unum. Adde, non declarari eo loco super qua materia testes reprobatos deponant: potest enim esse crimen in indiuiduo, ad cuius probationem requiruntur testes tempore & loco concordantes, discordantes nihil probant, ut patet in casu *Suffanna*. Tandem non constat in ea textus an tempus & locus essent de substantia negotij. Ex quibus patet nihil ex illo loco colligi contra ea, quæ à nobis definita sunt.

3 Caput *De parentela*. solum probat testes non debere esse varios, & contrarios, quales erant illi, de quibus ibi sermo est, inter quos magna discordia & verietas reperiebatur. Ex quo nihil sequitur contra nostram resolutionem: nam in nostro casu nulla est verietas vel contradictio, quamuis non sit omnimoda conuenientia; hoc tamen in quo aliquo aliter differunt,

QVÆST. VNIC. SECT. III. 199

serunt, de substantia negotij non est, & secundum omnium sententiam, verietas, imò & contrarietas in accidentalibus non tollit contestationem ad plene probandum necessariam.

4 Caput *Cum dilectus*. loquitur de discordia diuersificatiua, testesque, de quibus ibi, deponabant in causa propria. Unde manifestè patet, quòd licet sit valde consonum iuri, testes singulares non facere plenam probationem, nullibi tamen in iure id definitum est. Qui ergo affirmat testes singulares in aliquo casu particulari plene probare, nihil asserit contra ius: imò leges, & iura citata, quæ imponunt poenam ordinariam ex probatione facta per testes singulares, quæ in confirmationem nostræ sententiæ adduximus, aperte innuunt non posse vniuersaliter intelligi ea iura, quæ contra testes singulares loqui videntur: sed solummodo explicant confusionem in ipsomet iure repertam. Nec dicenda sunt correctoria iuris communis, cum in eo non detur regula generalis, quæ omnes testes singulares comprehendat.

5 Caput *Bona memoria*. nihil etiam concludit. Nam cum delatum sit ad Summum Pontificem, Episcopum *Vuormaciensem*, & eius fautores citatos non fuisse, hanc rationem Summus Pontifex non admittit, eò quòd negatiua directè non probatur: quamuis enim quilibet de se possit asserere, quòd ad eum citatio minimè peruenisset, quilibet tamen esset in suo testimonio singularis, quæ singularitas, re bene inspecta, diuersificatiua est, nec testes in aliquo actu particulari conueniunt. Ultra quod vnusquisque negatiue deponit in causa propria contra l. Nullus. ff. *de testib.* & sic ait Glossa *in d. cap. Bonæ memoriæ*.

verbo Singulares, quod quilibet istorum de se non probat; unde nec de aliis probare potest, cum ei non constet citationem ad alios non peruenisse. Ex quo patet, ex isto textu non posse sumi regulam generalem contra eos testes singulares, quorum probationes admittimus.

6 Ad caput *Licet causam*, dicendum est, ibi non explicari qualitatem singularitatis testium, qui ibi reprobantur. Unde regula quæ ex hoc textu desumitur, valde dubia est, cum inter testes, de quibus ibi agitur, magna sit contrarietas.

7 Caput *Licet vniuersis*, solum probat non sufficere ad plenam probationem minus quam duos testes, vnumque non probare, de contestatione verò non loquitur: licet videatur eam supponere, cum tres singulares non probent regulariter in omni causa. Sed nec de huiusmodi suppositione certò constat, atque adeò nec potest inde sumi regula generalis: quia cum textus non declaret qualitatem causæ in qua non admittit probationem illam per testes singulares, non constat, quænam contestatio requiratur in testibus.

8 Ad secundum argumentum dicendum est, tunc esse necessariam maiorem probationem in maiori crimine, ne innocens propter limitatam defensionem damnetur, quando dicta talis sunt qualitatis, quòd æquali facilitate probari possunt: tunc enim maior probatio exigitur in maiori delicto in fauorem rei, ne habeatur pro conuicto de maiori crimine sine maiori & vrgentiore probatione, contra regulam communem, quòd minus malum præsumendum est. *L. Prætor. §. Docere. ff. de bonorum raptor.*
Mas-

Mascardus de probat. tom. 3. concl. 1428. Farin. in practi quest. 85. num. 26. & conf. 61. num. 12. & conf. 62. num. 6. Tuscus tom. 2. lit. D. concl. 165. In crimine verò occulto & difficilis probationis, quamuis grauius sit, non requiritur tam vrgens & manifesta probatio, sicut in delicto publico, & quod facillè potest probari, vt est communis Doctorum sententia; certum autem est, hæresim crimen esse occultum, & difficilis probationis.

9 Addo, magnum esse discrimen inter ea delicta, quæ completè perpetrantur per intellectum, & voluntatem, qualis est hæresis, & ea crimina, quæ vltra voluntatis assensum transeunt ad actus externos, vt furtum, homicidium, & similia: nam illa non multiplicantur ex multis declarationibus, iuridicè loquendo, quamuis per multas declarationes multiplicetur culpa Theologica; hæc verò ad multiplicationem actuum externorum multiplicantur, & iuridicè puniuntur tamquam plura delicta, & quia delicta non præsumuntur, Mascard. de probat. tom. 1. concl. 495. num. 1. Flamin. de resignat. tom. 2. lib. 13. quest. 1. num. 72. Sess. decis. 114. num. 25. & decis. 128. num. 4. vniuscuiusque delicti in particulari requiruntur sufficientes probationes, quæ non dantur, si ad probandum vnumquodque crimen, vnus tantum testis concurrat. Unde non probant Titium esse homicidam multi testes, quorum vnus deponit de vno homicidio vno loco & tempore factò, alius de alio; quia homicidia sunt plura, & vniuscuiusque vnus tantum testis. Hoc non ita in hæresi contingit: nam illud quod probari intenditur, est actus internus, cum hæresis in intellectu & voluntate compleatur: quæ, licet per

actum externum manifestetur, non tamen per multiplicationem illius multiplicatur, sed est vna tantum hæresis per multos actus declarata, & hæc sola probanda est, non verò declarationes ipsæ particulares, quæ in ordine ad hæresim ipsam non censentur plura delicta distincta; nec diuersa pœna per plures declarationes, quàm per vnam tantum hæretico imponitur, spectato solummodo hæresis delicto; licet grauior pœna imponenda sit ei, qui pluribus hæresim suam manifestauit, ob maius nocumētum illatum, vel propter diuturnam in hæresi durationem: sicut etiam contingit respectu illius, qui in quocumque alio delicto perseverat. Hyppol. in l. 1. num. 47. cum seq. C. de siccar. Perez tit. 1. lib. 5. Ordinamenti pag. 49. Callan. in consuet. Burgund. rub. 1. §. 5. Farin. cons. 30. num. 67. Accedit, quod si in aliis delictis sufficiunt testes singulares concordēs in specie vnus delicti, sicut supra diximus, ad faciendam vehementem aut violentam præsumptionem; quid mirum, si idem in probatione hæresis concedatur? Opinio autem est communiter recepta in praxi in hoc Regno, hanc sufficere probationem ad pœnam ordinariam, vt supra diximus.

10 Ad tertium concedimus, dictum vnus testis non facere plenam probationem: quando autem plures testes in eadem hæresis specie conueniunt, & solum differunt in loco & tempore; licet vnusquisque dicat de diuersis actibus particularibus, negandum non est inuicem se iuuare: verisimilius enim est verius dicere testem illum, cum quo multi sic conueniunt, quàm ille, qui cum nullo alio concordat. Cum igitur testes sint omnino singulares, non plus probant

probant infiniti, quàm vnus, cum in dictis suis nullo modo se iuuent; imò sæpe minoris sunt fidei, eò quod credibile non sit, in vno homine tot delicta inueniri.

11 Ad quartum vt respondeamus, sciendum est, quando multi Doctores dicunt testes singulares probare hæresim in genere, non loqui de genere logico vel metaphysico, quod predicatur de pluribus differentibus specie; & cum etiam affirmant probari hæresim in specie, similiter non loqui de specie logica, quæ affirmatur de pluribus solo numero differentibus: nam huiusmodi genera & species sunt naturæ communes, quæ in sola abstractione intellectus inueniuntur, nec sunt gradus à parte rei distincti. Sed loquuntur de genere & specie, provt sunt quoddam totum continens in se partes actuales, vel potentiales; in quo sensu species dicitur pars respectu generis. Inst. de iure naturali. §. Constat. vers. Plebs autem. l. 1. ff. de liber. agnosc. & cum dicunt, quod probatur certa species hæresis, intelligendi sunt de hæresi particulari: idem enim est in hoc casu species, ac singulare & indiuiduum.

12 Sciendum etiam est hæresim, quæ probari intenditur in Titio, esse errorem in intellectu cum assensu voluntatis, qui generat dispositionem, & qualitatem, & improprie vocari potest habitus; quæ licet sit vna numero qualitas, virtute continet multos actus ad eandem hæresim spectantes, qui in virtute talis habitus ab hæretico producuntur, quibus data occasione se esse hæreticum declarat & manifestat. Quamuis autem hæreticus hæresim suam externè non declaret, non proinde desinit esse hæreticus, habet

habetque hæresim in habitu; qui cum sit internus, dignoscitur per declarationem, qua hæreticus errorem cui adhæret, manifestat, & in actus externos proprios ipsius hæresis prorumpit.

Hoc posito responderetur, argumentum procedere ex falso præsupposito fundamento, nimirum in nostro casu probari hæresim in communi, cum tamen ea quæ probari intenditur, particularis sit & indiuidua. Quamuis igitur nulla huius hæresis declaratio externa probetur, cum vniuscuiusque declarationis vnus tantum detur testis, non proinde hæresis probatio infringitur, cum illud quod probari intenditur, & per plures declarationes sit manifestum, sit, quod Titius verbi gratia est Lutheranus, vel Iudæus; in quo omnes testes conueniunt. Hæc probatio similis est illi, quæ datur per testes deponentes Sempronium fuisse Romæ, quando vnus deponit se vidisse illum in tali parte eiusdem ciuitatis, tali etiam tempore; alius verò in alia parte, alio tempore, & sic plures alij. Licet enim huiusmodi testes non conueniant in probatione alicuius particularis loci, conueniunt, & reputantur contestes respectu loci communis, nimirum Romæ: sic similiter testes deponentes de diuersis declarationibus eiusdem hæresis, conueniunt in deponendo de eadem hæresi, quæ licet sit particularis habitus, seu dispositio, virtute tamen omnes illas declarationes in se continet.

14. Aduertendum autem est, esse discrimen inter testes deponentes de actibus singularibus, ex quibus per consequentiam inferitur Titium esse hæreticum, & eos, qui dicunt se audiuisse Titium dicentem se hæreticum esse. Testes enim prioris generis probant

probant hæresim quasi indirectè, posterioris verò directè. Nam illi loquuntur de actu, qui est quoddam antecedens, ex quo per consequentiam inferitur Titium esse hæreticum: quæ consequentia aliquando est magis, aliquando minus probabilis pro qualitate materiæ: hi verò, qui deponunt de declaratione hæresis, directè ostendunt Titium esse hæreticum, non per consequentiam, sed per declarationem, qua ipse hæresim suam manifestauit; sicut ille, qui deponit se vidisse Sempronium occidentem hominem; cum verba sint signa conceptus, & media de se ostensa actus interni, vt docet Aristoteles *lib. 1. Periber. cap. 1.* & cum eo omnes Doctores. Ad probandum igitur aliquid per consequentiam, prærequiritur clara & manifesta probatio antecedentis; ad probandum verò rem in se ipsa, nihil præsupponitur probatum, sed sufficit, quod testes deponant de re illa, quæ probari intenditur; vt contingit in nostro casu, in quo plures testes deponunt de diuersis declarationibus eiusdem hæresis.

15. Ad quintum responderetur, doctrinam illam de non coniungendis imperfectis probationibus ad vnã probationem perfectam in criminalibus, non esse veram, quando concurrunt multæ probationes imperfectæ eiusdem rationis, qualitatis & substantiæ; cum hæc necessariò vniantur in vnã probationem perfectam, & plenam. Menoch. *de presump. lib. 1. quest. 39. num. 3 & 4.* & in nostro casu testes deponentes de particularibus declarationibus, sunt eiusdem qualitatis, formæ & substantiæ. Vnde nullum est inconueniens huiusmodi testes vniri in vnã probationem plenam, & perfectam. Accedit, quod vnusquisque

quisque testis (cùm deponat de declaratione, quæ æquualet testimonio deponentis de visu, vt dictum est) censetur perfecta probatio in suo genere; & de huiusmodi testibus dubium non est coniungi, ac plene probare. Mitto alias eiusdem regulæ exceptiones, quæ videri possunt apud Menoch. *d. quest.* 39. & 40.

16 Ex his patet, quomodo conciliantur duæ illæ regulæ, quæ videntur contrariæ, videlicet, quæ non profunt singula, nec multa iuuant. Glossa in *l. Si tres tutelæ. Cod. qui numero tutelar. se excusant. verbo Non proficiunt. l. Si idem. ff. de iurisdic. omnium iudic. l. Usuræ. Cod. de usuris. l. Sancimus. §. Si quis autem. Cod. de donatio. & alia singula quæ non profunt, multa collecta iuuant. *l. Spadonem. §. Qui iura. ff. de excusat. tutor. l. Rationes. & l. Instrumenta. Cod. de probat. l. Stipulatus. in princip. ff. de usuris. Tuscus tom. 7. lit. S. concl. 276. Farin. in praxi part. 4. cons. 39. num. 1. Prima regula intelligitur, quando singula vitiosa sunt, & genere suo imperfecta: secunda verò, quando singula genere suo perfecta inueniuntur. §. Ex eo. *Inst. quibus modis testam. infirm.* Menoch. *de præsump. lib. 1. d. quest.* 39. nu. 6.**

17 Ad sextum dicendum est in materia morali, & occulta, ac difficilis probationis, claram, ac manifestam probationem iudicari illam, quæ resultat ex magno testium numero deponentium de diuersis eiusdem heresis declarationibus, vt latè probatum est.

F I N I S.

INDEX

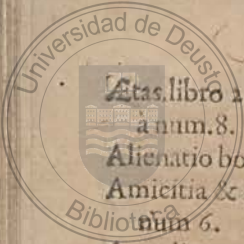
INDEX PER MAIORA EORVM QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

1. Designat librum, c. capus, n. numerum
Aphorismorum, q. questionem in
fine positam.

A.

Abiuratio. lib. 2. à cap. 40. vsque ad 44.
Absentēs. l. 2. c. 49.
Absoluere, & Absolutio. libr. 2. cap. 37. & libr. 3.
cap. 4.
Accusare, & accusatio. l. 2. c. 2.
Adiuratio superstitiosa. l. 1. c. 55.
Aduentitium bonum. lib. 3. cap. 10. num. 2. 3. & à 10.
vsque ad 13.
Aduocatus. l. 2. c. 30.
Æromantia. l. 1. c. 45.

Ætas.

I N D E X.

Atas. libro 2. capite 7. numero 12. & lib. 3. capite 32.
a num. 8.

Alienatio bonorum. l. 3. c. 15. & 16.

Amicitia & amor. l. 1. c. 23. n. 7. 8. 9. & 18. & l. 3. c. 36.
num. 6.

Annuli necromantici. l. 1. c. 48. n. 7.

Antropomantia. l. 1. c. 56. n. 2.

Apostasia, & apostata. l. 1. c. 8. à n. 10.

Apparitiones. l. 1. c. 39. à n. 4.

Appellatio. l. 2. c. 35.

Arbitrium. l. 3. c. 30. à n. 7.

Arithmantia, seu arithmomantia. libro 1. capite 56.
num. 9.

Artis peritia. libro 3. capite 36. numero 10. & se-
quenti.

Aruspicium. l. 1. c. 47.

Astrologia iudiciaria. l. 1. c. 48.

Augurium, seu auigerium. l. 1. c. 49.

Auspicium. l. 1. c. 49.

Axinomantia. l. 1. c. 56. n. 13.

B.

Baptizatus & Baptismus. libro 1. capite 30. & lib.
4. cap. 6.

Beneficiis Ecclesiasticis quando filij hæreticorum
priuantur. l. 3. c. 23.

Bigamus. l. 1. c. 35.

Blasphemia. libro 1. capite 19. & libro 2. capite 42. à
num. 14.

Bona hæreticorum. vide confiscatio.

Bonomantia. l. 1. c. 56. n. 11.

Capro;

I N D E X.

C.

Captromantia, seu capnomantia libro 1. capite
56. num. 5.

Carceratio, & carceratus. l. 2. c. 26. & l. 3. c. 8. & c. 29.
n. 3. & l. 4. c. 9.

Castrensis bona & quasi castrensis. libro 3. capite 10.
num. 1. & 7.

Ceromantia. l. 1. c. 56. n. 7.

Certitudo. q. sect. 2. n. 6.

Chiromantia. l. 1. c. 51.

Citatio. l. 2. c. 27.

Clidomantia. l. 2. c. 56. n. 16.

Communicans cum infidelibus. l. 1. c. 36.

Confessiones audiens qui non est sacerdos. libro 1.
cap. 33.

Confessio iudicialis. libro secundo, cap. 20.

Confessio extraiudicialis. cap. 21.

Confessio facta ex metu & in tortura. ibidem, & ca-
pit. 20. num. 23.

Confessio facta tempore gratiæ. l. 4. c. 13.

Confessarius sollicitans in confessione ad actus inho-
nestos. l. 1. c. 34.

Confiscatio, & bona confiscata. l. 2. c. 45. n. 13. & l. 3.
à c. 9. vsque ad 25.

Confrontatio testium. l. 2. c. 17. n. 13.

Consuetudo. libro tertio, cap. trigesimo quarto, & q.
sect. 2. n. 19.

Contumaces. l. 2. c. 49.

Conuersus ad fidem excusatur à pœna. libr. 3. cap. 36.
num. 13.

Qq

I N D E X.

Coniunctus hæreticus. libro secundo, cap. quadragesimo octavo.

Correctio fraterna. libro 1. capite 34. numero 56. & l. 2. c. 4. n. 10.

Cofcinomantia. l. 1. c. 56. n. 15.

Crederet quæ teneantur fideles. libro primo capite sexto.

Credentes hæreticorum. libro primo. cap. 22. & li. 3. cap. 3.

Credulitas. l. 3. c. 32. n. 4. & 5.

Crimen læsæ maiestatis diuinæ & humanæ. q. sect. 2. num. 12.

Culpa. l. 3. c. 31. à n. 6.

Curator. l. 2. c. 32.

D.

Debita ab hæretico quatenus soluenda sunt à fisco. l. 3. c. 16. à n. 19.

Decrepita ætas libro 3. capite 32. n. 15. & 17.

Defectus in testibus potest suppleri. quæst. sectione 2. num. 15.

Defensiones in causis fidei. l. 2. c. 29.

Defensores hæreticorum. libro 1. capite 24. & lib. 3. cap. 3.

Defunctus. libro secundo capite 50. & libro 3. cap. 2. num. 11.

Delicta & delinquens. l. 3. c. 30. à n. 18. & c. 36. n. 4. & 5. & q. sect. 2. n. 3. & sect. 3. n. 8. & 9.

Denunciatio. l. 2. c. 4.

Diffamatus de hæresi. l. 1. c. 26.

Diminutus

I N D E X.

Diminutus. libro 1. cap. 16. à num. 4. & lib. 2. cap. 48. à n. 11. & l. 4. c. 8. n. 4.

Dispositio, & dispositum. l. 4. c. 9. n. 7. c. 19. n. 9.

Disputantes de fide. l. 1. c. 29.

Dispensare, & dispensatio. lib. 1. cap. 59. num. 53. & 54. & l. 3. c. 5. n. 7. & c. 8. n. 3. & c. 37.

Dissimulans fidem per metum. l. 1. c. 18.

Diuinatio. lib. 1. à cap. 38. vsque ad 58. cum pacto explicito à cap. 39. vsque ad 47. & c. 56. sine pacto explicito à c. 48. vsque ad 55.

Dogmatista. l. 1. c. 9. & l. 4. c. 10.

Dolus. l. 3. c. 30. n. 22. c. 31. & c. 32. n. 1.

Domus ubi hæretici conueniunt. l. 3. c. 18.

Dormiens quando delinquit. l. 1. cap. 59. num. 5. & l. 3. c. 36. n. 4. & 5.

Dos. l. 3. c. 11. n. 1.

Dubius in fide. l. 1. c. 11.

E.

Ebrietas. l. 3. c. 33. n. 1. & 2.

Ecclesiæ immunitas. l. 2. c. 26. à n. 27.

Emphyteusis. l. 3. c. 12. à n. 29.

Empsalmi. l. 1. c. 56. n. 25.

Episcoporum iurisdictio in causis fidei. l. 1. c. 2. eorum modus procedendi. c. 3.

Errans in fide per ignorantiam. l. 1. c. 12.

Esculenta. l. 3. c. 28. n. 12.

Examen testium. l. 2. c. 17. & 18.

Exceptiones. l. c. 324.

Excommunicatio. l. 3. c. 2.

Excommunicationis absolutio. l. 3. c. 4.

I N D E X.

Excommunicatus persistens in excommunicatione
per annum. l. 1. c. 27.

Expensa. l. 3. c. 28. à n. 9.

F.

Falsus testis. libro 2. capite 8.
eius poena. l. 3. c. 27. n. 22.

Fama priuatio. l. 3. c. 7.

Fautores hæreticorum. l. 1. c. 25. & l. 3. c. 3.

Fides. l. 1. c. 6. qua ratione violetur. c. 7. humana quid
sit. q. sect. 2. n. 6.

Filij hæreticorum. l. 3. c. 22. 23. & 24.

Filius præsentans patrem. l. 3. c. 36. n. 15.

Flagrans delictum. l. 2. c. 23. n. 30.

Fraus. l. 3. c. 31. n. 4. & l. 3. c. 15. n. 1.

Fructus à tertio possessore percepti. l. 3. c. 17.

Fuga & fugitiui. lib. 2. capite 26. à num. 32. & c. 49. & l. 3.
c. 29. à n. 4.

Furiosus. libro 2. capite 13. num. 22. & 23. & lib. 3. c.
33. à n. 3.

G.

Gratia. vide Tempus gratiæ.

Gastromantia. l. 1. c. 56. n. 4.

Geomantia dæmoniaca. l. 1. c. 43.

Geomantia astronomica. c. 52.

Graue. & grauissimum delictum. libro 3. capite 30. à
num. 18.

Habitus

I N D E X.

H.

Habitus pœnitentiæ. l. 2. c. 44. n. 11.

Hæresiarcha. libro 1. capite 9. libr. 2. cap. 44. nu.
3. & l. 4. c. 10.

Hæresis. l. 1. c. 8. prolata non ex intentione ca. 13. non
multiplicatur ex multis declarationibus. q. sectio.
2. num. 16. in genere quid sit. q. sect. 1. n. 6. & sect. 3.
num. 11.

Hæreticus. l. 1. c. 8.

Hæreticus internus & externus. c. 15. affirmatiuus &
negatiuus. c. 16. & l. 2. c. 48. qui inter Catholicos
dat scandalum veniens ad commerciandum. libr.
1. c. 31.

Hæreticus impœnitens. l. 2. c. 46. 47. & 48. à nu. 1. oc-
cultus. l. 4. c. 13. n. 7.

Hæreticum se ostendens per vim. l. 1. c. 17. & 18.

Hæreticorum credentes. l. 1. c. 22. receptatores. c. 23.
defensores. c. 24. fautores. c. 25.

Hæredem instituens hæreticum. l. 3. c. 27. à n. 23.

Hæres quatenus tenetur ad pœnitentiam illius, in
cuius bonis succedit. l. 3. c. 29. n. 14.

Honoris priuatio. l. 3. c. 7.

Hydromantia. l. 1. c. 44.

I.

Ichthiomantia. l. 1. c. 56. n. 8.

Ignorantia. l. 1. c. 12. & l. 3. c. 32. n. 1. & seq.

Imagines conculcantes vel foedantes. libro 2. cap. 42.
à num. 14.

Immunitas Ecclesiæ. l. 2. c. 26. à n. 27.

I N D E X.

Impedientes officium Inquisitionis, l. 1. c. 28.
 Impoenitentes hæretici, l. 2. c. 46. & seqq. à n. 1.
 Imprimentes libros, l. 1. c. 21. n. 26. 31. 32. & à n. 36.
 Impunitas promissa, l. 2. c. 20. à n. 40.
 Indicia, lib. 2. cap. 25.
 Indicia indubitata probant, q. sect. 2. n. 22.
 Infamia, l. 2. c. 24. & l. 3. c. 7.
 Infantes, & infantia proximi, libro 3. capite 31. nu.
 9. 10. & 19.
 Infidelis receptans hæreticos, l. 1. c. 23. num. 26. & 27.
 contra fidem delinquens, c. 37.
 Inquisitor quibus qualitatibus eligendus, lib. 1. cap. 1.
 quam iurisdictionem habeat, c. 2. qua ratione pro-
 cedat, c. 3. contra quas personas, c. 4. in quibus cau-
 sis, à c. 5. vsque ad finem libri.
 Inquisitionis Lusitanæ initium, & illius Inquisitores
 generales & particulares, à fol. 1. vsque ad 24. In-
 quisitio Eborensis, fol. 18. Olyssiponensis, fol. 23.
 Conimbricensis, fol. 21. Goensis, fol. 31.
 Incertitudo delinquentium, l. 3. c. 35. n. 6. & 7.
 Instituens hæreticum hæredem, l. 3. c. 27. à n. 25.
 Instructio circa fidem, l. 1. c. 30. n. 1. 5. & 6. c. 31. n. 5. &
 7. & l. 4. c. 19. n. 4.
 Instrumentum, l. 2. c. 22.
 Intentionem negans, lib. 1. cap. 13. num. 6. & cap. 16. à
 num. 8.
 Iracundia, l. 3. c. 32. n. 6. & 7.
 Irregularitas, l. 3. c. 5.
 Iudices fortilegorum, l. 1. c. 58.
 Iudiciaria, l. 1. c. 48.
 Iurare renuens in causis fidei, l. 3. c. 27. n. 22.
 Iuris patronatus confiscatio, l. 3. c. 12.

Lamiz

I N D E X.

L.

LAmia, l. 1. c. 57. n. 16.
 Lecanomantia, l. 1. c. 56. n. 3.
 Legitimæ confiscatio, l. 3. c. 9. n. 34. & c. 10.
 Leue delictum, l. 3. c. 30. n. 18.
 Lex consuetudine constituitur, qu. sect. 2. n. 18. que
 sequenda ab Inquisitoribus, l. 2. c. 1.
 Libanomantia, l. 1. c. 56. n. 14.
 Libri prohibiti, l. 1. c. 25.
 Locus, l. 2. c. 3. n. 15. & q. sect. 2. n. 16.

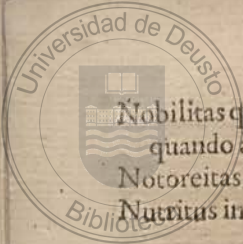
M.

Magia, l. 2. c. 3. n. 14.
 Mandatarius, l. 2. c. 25. n. 29. & l. 3. c. 35. à n. 8.
 Merita quæ pœnam minuant, l. 3. c. 36. n. 12.
 Metoposcopia, l. 1. c. 51. n. 4.
 Ministri Inquisitionis, l. 1. c. 1.
 Minor, lib. 2. c. 32. num. 3. & 4. & lib. 3. cap. 32. num.
 14. & à n. 18.
 Missam celebrans non sacerdos, l. 1. c. 32.
 Mortis pœna, l. 3. c. 6. & c. 30. à n. 14.
 Mulier excusatur à rigore pœnæ, l. 3. c. 36. n. 1.
 Multitudo delinquentium, l. 3. c. 35. à n. 1.
 Mutus quando excusatur à pœna, l. 3. c. 36. n. 14.

N.

Necromantia, l. 1. c. 45.
 Negans fidem per metum, l. 1. c. 28.
 Negatiuus, vide hæreticus.

Q9 4

I N D E X.

Nobilitas qua ratione excusat à pœna. l. 3. c. 36. n. 7.
quando à filiis hæreticorum amittitur. l. 3. c. 24.
Notoreitas, & notorium. l. 2. c. 23.
Nutritus inter infideles. l. 1. c. 30.

O.

Oblivio. l. 1. c. 16. à num. 5. & lib. 2. c. 6. n. 57. & c.
48. n. 9. & 10.
Observationes vanæ. l. 1. c. 54.
Omen. l. 1. c. 49.
Onimantia. l. 1. c. 56. n. 6.
Onirocritica. l. 1. c. 38. n. 25.
Onomantia. l. 1. c. 56. n. 9.

P.

Paraphernale bonum. l. 3. c. 11. n. 7. & 11.
Pater præsentans filium. l. 3. c. 36. n. 15.
Patronatus confiscatio. l. 3. c. 12. n. 23.
Paulò post. l. 4. c. 9. n. 9.
Peculium castrense, vel quasi castrense. l. 3. c. 10. n. 1.
aduentitium. n. 2. profectitium. n. 4.
Pecunia, & pecuniaria pœna. l. 3. c. 18. n. 7. & c. 28. &
l. 4. c. 14. & 22.
Pericia artis. l. 3. c. 36. n. 10. & 11.
Physiognomia. l. 1. c. 51.
Plura. l. 4. c. 10. n. 3.
Poculenta. l. 3. c. 28. n. 12.
Pœna quid, & quotuplex sit. l. 3. c. 1. excommunicati-
onis. c. 2. priuationis sepulturae. c. 3. irregularita-
tis. c. 5. mortis. c. 6. priuationis factæ & honoris.

I N D E X.

c. 7. carceris. c. 8. confiscationis bonorum. à c. 9. vs-
que ad 25.
Pœnæ arbitrariæ. l. 3. c. 16. pecuniariæ. c. 28. non perfici-
entium iniunctas pœnitentias. c. 29. aliquorum
criminum specialium. c. 27. augenda, vel tempe-
randa. à c. 30.
Pœna rationis. l. 2. c. 4. n. 12. & c. 8. n. 29. & 32.
Pœnitens. l. 2. c. 44.
Potential. l. 4. c. 19. n. 10.
Pœnitentiam non adimplens. l. 3. c. 29.
Preces. l. 4. c. 19. n. 10.
Præscriptio. l. 2. c. 50. n. 1. & l. 3. c. 16. n. 12. & c. 19.
Præstigium. l. 1. c. 39.
Præsumptio. l. 1. c. 10. & l. 2. c. 25. & l. 3. c. 31. n. 14. q.
sect. 2. n. 7. & 13. & sect. 3. n. 8.
Probatio & probare. l. 2. c. 5. l. 4. c. 21. n. 19. q. sect. 1. n.
4. 7. & 8. sect. 2. n. 13. & 23. & sect. 3. à n. 8. vsque ad 15.
Procedendi modus in causis fidei. l. 2. c. 1.
Procurator. lib. 2. c. 31. & c. 49. n. 11.
Profectitium bonum. l. 3. c. 10. n. 14. & 15.
Propositionum censura. l. 1. c. 7.
Prosper euentus quando pœnam minuat. l. 3. c. 36.
num. 16.
Protestatio quando excusat ab hæresi. l. 1. c. 14.
Protinus. l. 4. c. 9. n. 9.
Pueritia. l. 3. c. 32. n. 11.
Pubertas & pubertati proximum. l. 3. c. 32. n. 12. & 13.
Publicatio bonorum. vide confiscatio.
Purgatio cadonica. l. 2. c. 38. & 43.
Pyromantia. l. 1. c. 46.
Pythagoræ rota. l. 1. c. 56. n. 9.
Pythonica diuinitio. l. 1. c. 42.

I N D E X,

R.

Receptatores hæreticorum, l. 1. c. 23. & l. 3. c. 3.
 Relapsus, l. 1. c. 30. n. 7. l. 2. c. 27. n. 13. c. 38. n. 16.
 c. 45. & 47. l. 3. c. 29. n. 4. 6. 8. & seqq. & l. 4. c. 11.
 Relatiua depositio, l. 2. c. 6. à n. 58.
 Remissio reorum, l. 2. c. 28.
 Restitutio in integrum, l. 2. c. 33.
 Reuelationes, l. 1. c. 39. à n. 4.
 Reuocantes confessionem, l. 2. c. 48. n. 23. & 24.
 Rusticus, l. 3. c. 36. n. 2. & 3.

S.

Salaria, l. 2. c. 28. n. 14.
 Salutatores, l. 1. c. 56. n. 24.
 Scandalum, l. 1. c. 31. n. 15. & l. 4. c. 7. n. 5.
 Schismatici, l. 1. c. 20. & l. 3. c. 27. n. 7. & seqq.
 Senectus, l. 3. c. 32. n. 15.
 Sententia, l. 2. c. 27. n. 11. & c. 36. reuocatur, c. 8. n. 2.
 absolutoria, c. 37. per purgationem canonicam, c.
 38. torturæ, c. 39. per abiurationem de leui, c. 40.
 per abiurationem de vehementi, c. 41. suspecti
 violenter, c. 42. per purgationem, & abiuratio-
 nem, c. 43. pœnitentis, c. 44. relapsi pœnitentis, ca.
 45. impœnitentis non relapsi, c. 46. impœnitentis
 & relapsi, c. 47. conuicti negatiui, c. 48. contra ab-
 sentem, c. 49. contra defunctum, c. 50.
 Sepeliens hæreticum, l. 3. c. 3.
 Sepultura carent hæretici, l. 3. c. 3.
 Sigilli necromantici, l. 1. c. 56. n. 22.
 Singula, q. sect. 2. n. 14. & sect. 3. n. 16.

Singu-

I N D E X.

Singulare & singularitas, l. 2. c. 15. & q. per totam
 Socius criminis, l. 2. c. 25. à n. 18.
 Sodomia, & sodomitæ, l. 1. c. 59. & l. 2. c. 3. n. 12. & c.
 26. n. 18. 29. & 30. & l. 3. c. 32. n. 19. q. sect. 2. n. 12.
 Solicitatio & sollicitans, l. 1. c. 34. q. sect. 2. n. 12.
 Somniorum diuiniatio, l. 1. c. 40. & 50.
 Sortilegium, l. 1. à c. 38. vsque ad 57. cum pacto expli-
 cito à c. 39. vsque ad 47. sine pacto explicito, à cap.
 48. vsque ad 55. quodnam hæresim sapiæ mani-
 feste, c. 56. à n. 17. & c. 57.
 Spatulamantia, l. 1. c. 51.
 Sponte venire, l. 2. c. 26. n. 15. & l. 4. c. 8. n. 5. & seqq.
 Sportulæ, l. 3. c. 28. n. 10.
 Statim, l. 4. c. 9. n. 9.
 Striges, l. 1. c. 57. n. 16.
 Suggestio, l. 2. c. 17. n. 15. & 16. & c. 20. n. 60. & 61.
 Summa maior vel minor quomodo probatur, l. 2. ca.
 15. n. 29. & seqq.
 Surdo quando minuitur pœna, l. 3. c. 36. n. 14.
 Suspicio & suspectus de hæresi, l. 1. c. 10. c. 37. n. 8. & l.
 2. c. 42.
 Sycomantia, l. 1. c. 56. n. 12.

T.

Tempus, l. 2. c. 6. n. 27. c. 15. n. 11. 15. 29. & seqq. l. 4.
 c. 8. n. 8. & c. 9. n. 8. & 13. q. sect. 2. n. 16.
 Tempus gratiæ quid sit, l. 4. c. 1. quo differat à tempo-
 re veniæ, c. 1. n. 5. quæ impunitates concedat, c. 2. à
 quo concedatur, c. 3. quo iure concedatur, cap. 4.
 quando concedendum, c. 5. & 6. quando non con-
 cedendum, c. 7. quibus concedatur, à c. 8. vsque ad
 11. eius publicatio, c. 12. qua ratione confessiones
 eo du-

I N D E X.

- so durante recipiendæ, c. 13. an imponenda sit pœna pecuniaria, c. 14.
- Testium communia, lib. 2. cap. 6.
- Testium contrarietas, d. c. 6. à n. 12.
- Testium credulitas, à n. 35.
- Testium varietas, contrarietas, & vacillatio, à n. 52.
- Testium correctio, à n. 59. & c. 9. à n. 2.
- Testium relatiua depositio, l. 2. c. 6. à n. 59. nomina non publicanda, n. 76. obscura, vel dubia depositio. cap. 7.
- Testis falsus & corruptus, l. 2. c. 8. periurus, c. 9. inimicus, c. 10. consanguineus, domesticus & familiaris, c. 11. Iudæus hæreticus & infidelis, c. 12. inhabilis, c. 13. vnicus, c. 14. q. sect. 1. n. 5. singularis, c. 15. q. vn. per totam, quot sufficiant ad probandum, l. 2. c. 19.
- Testium tortura, l. 2. c. 16.
- Testium examen, c. 17.
- Testium examen coram religiosis personis, cap. 18. confrontatio, c. 17. n. 13.
- Testificari nolentes in causis fidei, lib. 3. cap. 27. num. 20. & 21.
- Tephramantia, l. 1. c. 56. n. 10.
- Tortura reorum, l. 2. c. 4. n. 6. c. 39. testium, c. 6. n. 62. & 65. c. 9. n. 6. c. 16.

V.

VAnæ obseruantia, l. 1. c. 54.
 Venia generalis, l. 4. c. 2. n. 5. concessa Hebræis in Lusitania, c. 15. quid concedat, & quibus personis, c. 16. quas personas excipiat, cap. 17. quatenus concedenda à Summo Pontifice, c. 18. quibus de causis

I N D E X.

- causis concedenda, c. 19. non debere de nouo concedi Hebræis in Lusitania, c. 20. non sufficiunt certæ causæ ab aliquibus adhibitæ, vt concedatur, c. 21. non est concedenda pro pecunia, c. 22.
- Violenta suspicio, l. 2. c. 42.
- Vmbilicomantia, l. 1. c. 51. n. 11.
- X.
- Xenia, l. 3. c. 28. n. 12.

L A V S D E O,
 Virginiq; Matri.

